

^v
PESCANIK

Peščanik FM: KNJIGA 8
Za izdavača: PEŠČANIK
Urednice: SVETLANA LUKIĆ I SVETLANA VUKOVIĆ
Kreativni direktor: NADEŽDA MILENKOVIĆ
Lektura: SLADANA MIAJLOVIĆ
Grafičko oblikovanje: SLAVIŠA SAVIĆ
Karikature: Predrag Koraksić CORAX
Kompjuterska obrada teksta: JELENA MITIĆ
Transkript: GORDANA MARTINOVIĆ
Štampa: ELVOD-PRINT, 2007.
TIRAŽ: 1.500
ISBN 978-86-86391-05-6

Objavljivanje knjige 8 pomogao
Švedski helsinški komitet za ljudska prava.

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-92
323(497.11)(047:53)
316.7(497.11)(047:53)

PEŠČANIK FM. Knj. 8 / [urednice Svetlana Lukić i Svetlana Vuković : karikature Predrag Koraksić Corax]. - Beograd : S. Mesarović : S. Lukić, 2007 (Lazarevac : Elvod-print). - 419 str., 16 str. s tablama ; 22 cm

Tiraž 1.500.

ISBN 978-86-86391-05-6

a) Србија – Друштвене прилике б) Србија – Политичке прилике

COBISS.SR-ID 139810060

SADRŽAJ

15. 12. 2007 : DUŠA EVROPE

- 10 LÁSZLÓ VÉGEL, *književnik*
- 16 IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*
- 19 BORA ĆOSIĆ, *pisac*
- 24 PAVLE RAK, *putnik*

22. 12. 2007 : ČUVAJTE MI SRBIJU, ODMAH SE VRAĆAM

- 38 MIODRAG ZEC, *profesor ekonomije*
- 48 LJUBIŠA RAJIĆ, *profesor skandinavistike*,
- 56 BORIS BUDEN, *filozof i pisac*
- 62 IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*

12. 01. 2007 : SUMNJIVO LICE

- 70 SLOBODAN G. MARKOVIĆ, *istoričar*,
- 76 PAVLE RAK, *putnik*,
- 79 PETAR LUKOVIĆ, *novinar*,
- 88 ANDREJ NOSOV, SARA, MAJA I ČASLAV, *Inicijativa mladih*

19. 01. 2007 : PORODIČNA ZADRUGA

- 100 VOJIN DIMITRIJEVIĆ, *Beogradski centar za ljudska prava*,
- 105 ZLATA ĐORĐEVIĆ I ZLATKO MINIĆ, *Antikorupcijski portal agencije*
Beta - Čiste ruke,
- 112 VLADIMIR GOATI, *Transparentnost Srbija*,
- 114 ALEKSANDAR BAUCAL, *psiholog*,
- 119 IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*

26. 01. 2007 : AKO KANIŠ POBIJEDITI, NE SMIJEŠ IZGUBITI

- 128 MIROSLAV PROKOPIJEVIĆ, *Institut za evropske studije*,
- 133 SONJA BISERKO, *Helsinški odbor za ljudska prava*,
- 140 VLADIMIR TODORIĆ, *Srpska pravna revija*
- 147 MARKO VIDOJKOVIĆ, *pisac*

02. 02. 2007 : POŠTAR

- 159 VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ, *profesorica prava*,
164 OLGA POPOVIĆ-OBRAĐOVIĆ, *pravna istoričarka*,
167 BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO, *Komitet pravnika*,
173 TEOFIL PANČIĆ, *novinar*

09. 02. 2007 : SMS SA NEBA

- 202 MILJENKO DERETA, *Građanske inicijative*,
209 MIRKO ĐORĐEVIĆ, *publicista*,
215 IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*
219 MILUTIN PETROVIĆ, *filmski reditelj*

16. 02. 2007 : KONAČNO REŠENJE SVIH PITANJA

- 231 DESIMIR TOŠIĆ, *publicista*,
237 IVAN KUZMINOVIĆ, *sociolog*,
245 VLADIMIR GLIGOROV, *ekonomista*,
246 BILJANA SRBLJANOVIĆ, *dramski pisac*,
254 PETAR LUKOVIĆ, *novinar*

23. 02. 2007 : JEDNA ZEMLJA – DVA SISTEMA

- 262 VERA MARKOVIĆ, *SDU*,
268 MIŠA BRKIĆ, *Ekonomist*,
275 IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*,
279 VLADIMIR TODORIĆ, *pravnik*

02. 03. 2007 : IZLOG PUN LJUDI

- 297 VESNA PEŠIĆ, *sociološkinja*,
298 SRĐA POPOVIĆ, *advokat*,
300 LATINKA PEROVIĆ, *istoričarka*

09. 03. 2007 : POD STRESOM I HOLESTEROLOM

- 326 TATJANA TAGIROV, *novinarka*,
335 DUBRAVKA STOJANOVIĆ, *istoričarka*,

- 340 LJUBOMIR ŽIVKOV, *novinar*
346 NIKOLA SAMARDŽIĆ, *istoričar*

16. 03. 2007 : INJEKCIJA ZA SRBE

- 359 ŽARKO KORAĆ, *SDU*,
365 DEJAN ILIĆ, *Fabrika knjiga*,
373 DEČAK VASA,
383 VJEKOSLAV PERICA, *sociolog*

23. 03. 2007 : POBEDA JAČEG DEMOKRATE

- 394 VESNA PEŠIĆ, *GSS*
395 LATINKA PEROVIĆ, *istoričarka*
400 OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ, *istoričarka*
409 MILAN VUKOMANOVIĆ, *sociolog religije*
415 IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*

UREDILE:

Svetlana Lukić i Svetlana Vuković

PEŠCANKO 15. 12. 2006.

DUŠA EVROPE

Ratko Mladić može da ušeta kao novi stanar u kuću Velikog brata...

Teorija malog nacionalizma je pesimistička u odnosu na srpsko društvo, jer ima veoma loše mišljenje o njemu...

Nebo je naše i bilo bi divno da i to unesemo u ustav, pa da nam ceo svet plaća zakupninu, imaćemo od čega da živimo...

LÁSZLÓ VÉGEL, *književnik,*

IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog,*

BORA ĆOSIĆ, *pisac,*

PAVLE RAK, *putnik*

SVETLANA LUKIĆ:

U Beogradu je užasan smog. Pre neki dan sam videla snimke iz Niša. Od smoga se jedva naziru automobili na ulici, ali Niš u fondu za zaštitu okoline nema ni dinara. Gradonačelnik Smiljko Kostić je potrošio pare na onu oktaviju za generala Lazarevića. Ministar za ekologiju, Aleksandar Popović, setio se kojeg resora je šef, pa u predizbornoj kampanji ne priča o svojoj omiljenoj temi, srpstvu, nego obećava da će koliko sutra u republičkom fondu za zaštitu životne sredine biti deset puta više novca nego sada. To neće biti teško postići jer, koliko je meni poznato, taj fond je prazan.

Uostalom, pitanje je zašto da trošimo pare na te kerefeke kada Hilandar gori, a Kosovo se gasi, kada zagađenje možemo da ignoriramo i kada imamo takozvani srpski narod, koji se ne plaši ničega, sem možda sekire i tomahavka.

Danas će o Srbiji razgovarati šefovi država i vlada Evropske unije u Briselu, a Karla del Ponte će u Savetu bezbednosti podneti izveštaj o našoj saradnji sa Hagom. U Briselu će nam reći da snažno podržavaju našu želju da se pridružimo Evropskoj uniji, tako da je sve u redu između nas i Evropske unije, a kako nam je to objasnila Ljiljana Smajlović, nema razloga da se sekiramo ni zbog negativnog izveštaja Karle del Ponte, jer ta žena, kaže Smajlovićka, evropskim političarima strašno ide na živce.

Davno se u Evropi odustalo od podele na Grke, to jest članove polisa, i varvare. Mi se snažno trudimo da obnovimo tu staru podelu svrstavajući se u varvare, ponašajući se agresivno, izigravajući politički neuračunljivo siročće. Ipak se danas nadamo najboljem na tom sastanku šefova vlada Evropske unije.

Brodel je davno utvrdio da se karte u istoriji ne dele jednom, ali da se dele prilično retko i obično se nađu u istim rukama. Raskrsnica na kojoj duго čamimo vodi u dva pravca. Za jedan od njih, ka Evropi, ne znamo tačno kako izgleda ni koliko košta, ali ovaj drugi, kojim smo krenuli, sasvim sigurno vodi u političko i ekonomsko samoubistvo. Ako nastavimo da se ovako nostalgичno osvrćemo na svoju krvavu i totalitarnu prošlost, čeka nas kobni kraj. Na primer, Vrhovni sud je, iz samo njemu znanih razloga, poništio presudu za Ovčaru. Arheolozi koji kopaju po Batajnici su ustanovili da su leševi Albanaca pobijenih na Kosovu ne jednom, nego u više navrata pokopavani u dvorištu specijalnih antiterorističkih jedinica. Mnogi od višeslojno poređanih

leševa nađeni su sa povezom na očima i žicom na rukama. Niko više ne pominje, a kamoli da traži generala Vlastimira Đorđevića. Ratko Mladić uskoro može da ušeta kao stanar u kuću Velikog brata i svi će se praviti da ne znaju ko je taj smešni čikica sa šapkom na glavi.

Ako Ratko Mladić uđe u kuću Velikog brata i Stojković to vidi, on i njegovi tužioci neće reagovati. Oni imaju prečeg posla, ratuju sa autorikom Insajdera i novinarom Vremena, Mišom Vasićem, i ostalim novinarskim šljamom koji hoće život da im uništi. Podela uloga nije tako dogovorena. Oni su valjda vlast i svakoga mogu da zgaze i oni biraju kome će polagati račune.

Za to vreme njihov gospodar i duhovni vođa, Koštunica Vojislav, umorni profesor, koji je odmah posle petog oktobra najavio da će biti političar samo godinu-dve, a onda se povući u svoj Institut, pomahnitalo juri po Srbiji deleći deci nagradice i otvarajući fabrike sundera za meke dušeke. Sa svojim alter egom, Veljom Ilićem, on otvara asfaltirane sokake. I sve to radi u svojstvu premijera. Ni predsednik Tadić nije suptilniji. I on kao predsednik, a za potrebe predizborne kampanje, telefonira Kondolizi Rajs i sačekuje u zasedi Angelu Merkel da ga primi makar na toliko da se s njom slika kao državnik. Gradonačelnik Bogdanović je takođe u kampanji, deli neke stanove. O Dinkiću da ne pričam, evo, obećao je Subotičanima - Subotičani, blago vama, sto miliona evra. I tako, svašta kao na vašaru. Sve ovo možda bolje vide ljudi koji su imali sreće, pa su se iselili, privremeno ili za stalno iz ove zemlje. Za početak, slušate književnika Lasla Vegela, koji je napustio svoj rodni Novi Sad. Već osam meseci je u Berlinu, tamo piše i mi se nadamo da hoće, ali je sasvim moguće i da se više neće vraćati u ove krajeve. Sa Laslom Vegelom u Berlinu je razgovarao Ivan Kuzminović.

LÁSZLÓ VÉGEL:

Sa ove distance gledam Srbiju sa više humora, a manje besa. Kada čovek ne prisustvuje svakodnevnim mukama jedne sredine, on bolje vidi osnovni tok, a to je neprekidna repriza. To je kao da gleda pozorišnu predstavu i onda počinje scena koja se stalno ponavlja. Donošenje novog ustava ili ovi izbori su pravi deža vi; ono što je već bilo ponovo se odigrava, malo modifikovano, malo levo ili malo desno. To iz daljine deluje pomalo komično, ali ako čovek ozbiljno promisli, zaista je tragično. I ta dva osećanja se mešaju u čoveku. Ova lična impresija nije samo moja. Mnogim ljudima koje srećem je žao što stalno gledaju reprizu iste farsične scene, pune tuge i melanholiije. Srbija je

država i društvo koje stalno ponavlja već odigranu ulogu. U društvu se nije desilo ništa što bi bitno pomerilo rezultate izbora koji dolaze. Kada bi ta vlada imala racionalniju ekonomsku politiku i jasan, nedvosmislen politički program, društvo bi reklo - NE promenama ili bi reklo - DA, i želimo da ih bude više. Ali sve što vlada kaže da je uradila je to da stojimo na nultoj tački, i to sigurno i stabilno. Sa te nulte tačke ne može se ni na jednu stranu učiniti odlučujući korak. Mislim da na tim izborima neće biti ni pobednika ni gubitnika, nego će se ponoviti što je bilo i ranije.

LÁSZLÓ
VÉGEL

Biti na nultoj tački je komotno za generaciju koja sada vlada, ali to će biti jako veliki gubitak za mlađe generacije. Društvo sada, na toj nultoj tački, uzima kredit od budućnosti, koji će buduće generacije morati da vrate. Generacija koja sada vlada neće ništa vraćati, ona će se nekako izvući. Ona nudi strategiju da se preživi, ali na čiji račun? Generacija koja sada ima deset, dvadeset godina ili deca koja se tek rađaju će morati sa kamatama da vrate ovo što sada drugi troše. Ovi roditelji ne troše mnogo, ne može se reći da su oni rasipnici. Ne, i oni jedva preživljavaju ovo vreme, i oni su siromašni, ali siromašni koji ne žele da stvaraju bogatstvo, nego žele da ostanu siromašni. Oni na to siromaštvo uzimaju kredit, kojim zadužuju svoju decu. To je tužno u toj priči, da nekoliko generacija za koje se već može reći da su gubitničke zbog izgubljenih ratova, čine gubitnicima svoje novo pokolenje. To je dramatična spirala. Pojedinci koji jasno misle to kažu u Srbiji, ali to su marginalne grupe. Ne postoji centralna politička snaga, a još manje vlada, koja bi imala smelosti da započne otvoreni dijalog sa društvom o tome šta možemo, a šta ne možemo da učinimo. A vlada tome služi, da nam kaže kakve su naše realne privredne, kulturne, političke mogućnosti.

Mnogi misle da je tema suočavanja sa prošlošću iznuđena politička tema, koja postoji zbog inostranstva. Ne, to je tema koja je potrebna novim generacijama, da bi društvo jasno moglo da izabere alternativu. To suočavanje danas više i ne bi bilo suočavanje sa prošlošću, nego sa budućnošću. Svaka alternativa ima korene u prošlosti i bez jasne svesti o tome šta je bilo, neće biti ni suočavanja sa budućnošću. To je najveći problem Srbije - njena budućnost je pod znakom pitanja, a to niko ne sme da kaže. Niko ne sme da kaže da ovo tapkanje, iščekivanje, život od danas do sutra, stalno prolongiranje problema u današnjoj Evropi mnogo košta. Ne govorim o političkoj i moralnoj, nego o ekonomskoj ceni. Svet zaista juri napred i vremena u kojima

živimo ni meni nisu baš simpatična, ali svet juri, a mi kasnimo. Nemci kažu da su u velikom zakašnjenju, Amerikanci se hvataju za glavu - zakasnili smo, a u Srbiji se kaže - imamo vremena. To je prosto nerazumno, mi stalno nešto čekamo. Čekamo nove izbore ili čekamo da se promeni svetski poredak, valjda da Kina uđe u Evropu. Kroz taj diskurs provejava uverenje da će doći neki mesija. A mesija nikada neće doći.

Danas teritorija uopšte nije najvažnija stvar na svetu. Mnoge države su zapostavile neke svoje teritorije, zato što im se više ne isplate i drže ih samo formalno, a uzimaju neke druge teritorije, koje formalno nisu njihove. Da je bilo mašte i sposobnosti da se vidi alternativa početkom devedesetih, Srbija je mogla da ne izgubi skoro ništa, a dobije skoro sve. Ona je ipak bila ekonomski najjača u regionu. Trebalo je samo da odustane od svojih formalno-pravnih opsesija i pokuša da zadobije ekonomsku i kulturnu moć. Očito je da velesile više ne žele da direktno rukovode regionima i da bi to rado prepustile takozvanim srednjim regionalnim silama. E sad, ko će biti ta srednja sila u našem regionu, još je prerano govoriti. Ali Srbija je imala šansu da igra značajnu ulogu na prostoru bivše Jugoslavije. Ona je tu imala i humani kapital, jer toliko kuđena multikulturalnost Jugoslavije sada je veliki kapital u svetu.

Ovih dana u Berlinu je održana velika konferencija pod nazivom *Dužna Evrope*, kojoj je prisustvovalo sedam ministara kulture iz evropskih zemalja. Okupljeni političari najčešće su citirali Umberta Eka, italijanskog književnika, koji je rekao da je jezik Evrope - prevod. On tu nije mislio na prevodilačku literaturu, nego je hteo da kaže da svaki Evropljanin u svojoj glavi nosi prevodilačku mašinu. Kulture i jezici u Evropi se neprekidno mešaju i to je postalo ne samo kulturno, nego i ekonomsko bogatstvo Evrope. Šveđani znaju da to što svi oni odlično znaju engleski i nemački više vredi nego novootkriveni rudnik zlata. I Srbija ima to bogatstvo, jer ima manjine, ali ona nije koristila taj kapital, nego oružje, koje joj je donelo poraz.

Sve generacije od devedesete naovamo, su izgubljene, rascepkane. Kod mladih postoji postmiloševićevski miloševićizam i postšešeljevski šešeljizam. Oni ne mogu da izađu iz okvira sveta u koji su upali. To je pogled na svet zasnovan na ideologiji nemoći i defanzivnoj strategiji - ne damo se, nikom se ne damo, ne damo se svetu, ne damo se globalizmu, ne damo se novom svetskom poretku i tako dalje. Čak i

ako je čovek kritičar globalizma i novog svetskog poretka, on mora da primeti da je to jako skučen i pasivan program, koji ne vodi nikuda. U Srbiji se nije pojavila prevratnička generacija i kada se pojavi mlad političar, on nema generacijsku legitimacijsku osnovu i utapa se u staru garnituru. Današnji političari su većinom socijalizovani u jednopartijskom sistemu i kroz tranziciju se prolazi bez solidnog tranzicijskog kapitala. Tako su se promene u Srbiji od jednopartijskog u višepartijski sistem desile pod kišobranom nacionalizma, a ne slobode i demokratije. I čim je stvoren višepartijski sistem, počeo je rat i to je deformisalo i višepartijski sistem i ljude koji su s najboljim namerama ušli u to, ali iz te klopke nije bilo izlaza bez tranzicijskog kapitala. Tranzicijski kapital počinje da se gradi na veoma čvrstoj odluci da se priključite Evropi. Bez toga, nijedna tranzicija ne može da se izvede korektno.

LÁSZLÓ
VÉGEL

Pogledajte samo primer Rumunije. Ona je posle pada Čaušeskua imala velike ekonomske teškoće i bila je mnogo slabija nego Srbija. Ali kada im je postalo jasno da žele da uđu u Evropu, kada su to odlučili čvrsto i jedinstveno, i u opoziciji i u vladajućim partijama, šta se desilo - rumunska ekonomija je počela da se menja i popravlja. Isto se desilo i sa Slovačkom i zato kažem da unutrašnja odluka države i društva bitno utiče na ekonomsku situaciju. To je jako subjektivna stvar, ali kako društvo sebe oseća, takva će biti i njegova ekonomija. E, to naša tranzicijska elita nikada nije umela, nego neki tvrde da ni ne treba da ulazimo u Evropu, drugi misle da treba, ali nekakvim zaobilaznim putevima, taktizerski, treći se verbalno veoma zalažu za Evropsku uniju, ali ne čine ništa da se to dogodi, a samo jedna marginalna grupa misli da je to naš jedini put. Mi treba da donesemo tu odluku i onda će ekonomija početi da se popravlja.

Demokratska stranka nažalost nije radila dovoljno na putu koji simbolizuje Zoran Đinđić. Da sam u njihovoj predizbornoj kampanji prepoznao iskrenu političku, unutrašnju odluku da se DS vrati na Đinđićevu liniju, prvi bih to pozdravio. To bi bilo dobro i za društvo i za Demokratsku stranku. Ali kod njih ne osećam tu revitalizaciju Đinđićevih namera, više osećam kapitalizaciju njegovog imena. To ipak u krajnjem ishodu može dati dobar rezultat, ako članstvo Demokratske stranke, koje je ipak najdragoceniji deo ovog društva, nekako spozna da je Đinđićevo delo zaista njihova velika vrednost. Ako se to dogodi i počne da u budućnosti utiče na rukovodstvo te stranke, onda se slažem sa njihovom kampanjom.

Boris Tadić želi da spoji nespojivo. On oseća da se takvom retorikom ne može voditi nikakva borba, ali je upotrebljava i dovodi sebe u politički vakuum. On postaje skeptični borac izložen kritikama sa svih strana. Njega kritikuju i pristalice moderne političke tehnologije i pristalice staromodne ratničke tehnologije. On će pre ili kasnije morati da se opredeli. Politika ne može da se gradi u vakuumu i nemogućem spoju ratoborne retorike i skeptične vizije. Njegov diskurs se trenutno ne razlikuje od Koštuničinog, ali to nije samo njegov problem, to je i problem Demokratske stranke. Nije se ona toliko cepala zbog pojedinih ljudi, nego zato što je sama uvek bila dvosmerna stranka. Đinđić je želeo da nadvlada tu dvosmernost svojom vizijom moderne Srbije. Posle ubistva premijera, Tadić je ostao sa starim dvosmislenostima. On nije imao državničkog formata da ih nadvlada, a možda ni u partiji više nema dovoljno energije za to. Tako da u Demokratskoj stranci latentno postoji više partija i ne bih se začudio kada bi se ponovo formirala nova partija, koja bi se odvojila od Demokratske.

Sadašnje stanje odgovara velikim političkim kompromisima velikih partija. Imali smo kompromis u vezi sa Kosovom, kada je doneta deklaracija i kompromis u vezi sa ustavom. Sa malim nacionalizmom čovek može privremeno da zadobije jedan birački sloj, ali tu političar ima alternativu: ili da održi reč i iz dana u dan ide ka sve većem nacionalizmu ili da razočara svoje nove birače i izgubi ih u situaciji kada su ga već napustili njegovi stari glasači. Teorija malog nacionalizma je u suštini pesimistička u odnosu na srpsko društvo. Oni koji kažu da malim nacionalizmom možemo da pridobijemo društvo ili većinu, u stvari imaju veoma loše mišljenje o tom društvu, pa misle da se dvoličnošću ono može pridobiti - malo ćemo se praviti da smo kao oni, ali mi nismo zaista takvi. Zato je svakoj logičnoj politici koja računa na dugu stazu bolje da otvoreno kaže svoj stav.

Radikali delimično uspevaju zbog socijalne demagogije, a s druge strane zato što jasno kažu šta hoće. Čovek može da se s tim ne slaže i ja se ne slažem, ali oni koji veruju u tu partiju kažu - Nas ta partija nikada nije prevarila. U tome je deo njihove snage i to može da privuče i neke ljude koji se ne slažu potpuno s tim. Činjenica da oni u političkom smislu ne igraju prevarantsku ulogu vezuje ljude kojima je dosta kontradiktornosti u partijskim govorima, ljude koji traže jednostavno formulisano rečenicu i konsekventan stav. Na ljude ponekad više utiču takvi psihološki elementi nego politički program. Ja-

sno mi je da partije taktiziraju i da je to deo njihove borbe, ali ponekad one previše taktiziraju i građanima to postaje sumnjivo. Taktika treba da bude elegantna i nevidljiva, ako već govorimo o nekom političkom pragmatizmu. Ako se taktika stalno vidi, ta opcija gubi privlačnost. Ne kažem da je to uvek dobro, ali glasači vole ljude i partije koje zaista veruju u ono što propovedaju. To ponekad može biti i opasno, jer se može propovedati i zlo i ljudi će poverovati i u zlo. Samopoštovanje je jako bitno za političare i partije. Za ovih šest godina, teorija malog nacionalizma je doživela poraz, jer teorija malog nacionalizma spada u teoriju velikog nacionalizma.

LÁSZLÓ
VÉGEL

U rasvetljavanju okolnosti ubistva Đinđića najvažnije je videti šta se u Srbiji događalo pre tog ubistva. Meni je tu najvažniji momenat - izlazak do zuba naoružanih Crvenih beretki na drumove. Ratno vozilo nije deo uniforme, kao što ni lekari ne izlaze da štrajkuju sa najskupljim skenerom. Ali nije o tome reč. Pitanje je da li je Koštunica bio saglasan s tim da oni izađu ili nije bio saglasan. On nam do danas nije jasno i glasno odgovorio na to pitanje. Možda ih je on podržao iz dobre namere, ali ja nikada ne govorim o ljudskim namerama, nego želim da govorim o činjenicama. A činjenica je da predsednik nije bio siguran kako da postupi u času kada specijalna jedinica okupira drum i preti vladi, što je onda pretnja ustavu. Predsednik republike treba da brani ustav, ne oružjem, ali sa punom moralnom čvrstinom i ne sme da dozvoli da bilo ko vređa taj ustav. Ako nemamo takvog predsednika, a takvog predsednika tada nismo imali, stvara se haos. Prema tome, sudovi neka rade u tom procesu šta god da rade, a društvo i političke elite treba da raščiste šta je radio predsednik republike u tom trenutku.

SVETLANA LUKIĆ:

Čuli ste Lasla Vegela, koji je već osam meseci u Berlinu, ali zato je sa nama u Beogradu Ivan Čolović. Gospodin Ivan Čolović je antropolog, urednik Biblioteke Dvadeseti vek. Poklonio nam je drugo izdanje knjige Marije Todorove, Imaginarni Balkan. Izašla je i knjiga Vjekoslava Perice, Balkanski idoli. On uskoro dolazi u Beograd na nekoliko meseci. A ovo je tekst Ivana Čolovića, prvi od mnogih tekstova koje će čitati za Peščanik do kraja ove sezone.

IVAN ČOLOVIĆ :

Izašla je *Danica* za 2007. godinu. Godišnji časopis, u stvari kalendar. Izdavač je Vukova zadužbina. Ali, ni kalendar ni izdavač nemaju veze sa Danicom i Vukom Draškovićem, kako bi neko mogao da pomisli. Reč je o rimejku zabavnika *Danica*, koji je Vuk Karadžić izdavao krajem dvadesetih godina devetnaestog veka u Beču, a čiju novu seriju danas objavljuje zadužbina koja nosi njegovo ime. Vest o izlasku iz štampe *Danice* za 2007. godinu nalazim u *Politici* od 12. decembra, uz prigodan razgovor sa priređivačem, Miodragom Matickim. Od nje ga saznajem da je obnovljena *Danica* zamišljena kao vrsta srpske «nacionalne čitanke», što je novinarka koja je napravila intervju sa Matickim razumela kao njegovu glavnu poruku čitaocima *Politike*, pa je to stavila u naslov intervjuja : Nacionalna čitanka. Reklo bi se da novi broj *Danice*, ovaj za 2007. godinu, ulogu nacionalnog udžbenika ostvaruje možda bolje od ranijih brojeva, jer je on, kako saznajemo od Matickog - posvećen srpskom nacionalnom kulturološkom programu za dvadeset prvi vek.

Obnovljena *Danica* je čitanka, ali nije namenjena nastavnicima i đacima neke škole, nekog razreda, kao druge čitanke. Ona treba da se koristi u drugom, uglavnom vanškolskom pedagoškom radu, radu sa kolektivom koji Maticki zove - srpski narod. On je, što bi se reklo, ciljna grupa ovog pedagoškog projekta. Autori projekta, ako sam dobro shvatio Matickog, polaze od toga da je srpski narod zapravo veliki razred u kome su izmešani polaznici svih uzrasta, svih zanimanja i oba nacionalno legitimna pola. Zajedničko im je samo jedno: tanko ili čak nikakvo znanje o naciji kojoj pripadaju, nacionalna nedoučenost i nezrelost. Ali, evo, na njihovu sreću, okupilo se društvo rodoljubivih pregalaca koji će sve učiniti da se to stanje popravi, da srpski narod dođe do nacionalne samosvesti i pred komisijom strogih, ali rodoljubivih profesora nacionalnih nauka, položi ispit zrelosti.

Od priređivača nove *Danice* saznajemo i to da je ova nacionalna čitanka pravljena prema pedagoškom metodu prilagođenom radu sa nezrelim narodom, koji je navodno primenjivao i Vuk Karadžić. Metod se sastoji u tome da se nekoj i nacionalno neopismjenoj masi, takozvanom prostom narodu, nacionalna ideja ponudi u malim dozama, tako reći neprimetno, a najbolje u formi neke igre i zabave. Ako je verovati Matickom, s tim na umu je i Karadžić svoju *Danicu* izdavao kao zabavnik, svrstavajući je u tu, za prostog čitaoca primamljivu vrstu lektire. Vuk je, objašnjava on, svemu težio da ugodu, ne izne-

veravajući svoju koncepciju knjige za narod, koja je podrazumevala da ne treba povlađivati neukosti čitalaca, da ne smeju biti presudni komercijalni interesi, već da ovakva knjiga treba da bude nacionalna čitanka koja će na višem nivou doprineti prosvetavanju prostog naroda i ojačati njegovu duhovnost .

Istu žanrovsku odrednicu zadržali su i obnovitelji *Danice*, tako da je ona i u novoj seriji ostala zabavnik, i ona treba da zabavi srpski narod kako bi ga poučila. U skladu s tim, i u ovom broju *Danice*, mada je on posvećen krajnje ozbiljnoj temi, najavljenoj pod naslovom - *Srpski nacionalni kulturološki program za dvadeset prvi vek*, izgleda da ima srazmerno malo priloga u kojima se govori o toj glavnoj temi. Na taj zaključak navodi me Maticki kad detaljno predstavlja sadržaj novog izdanja nacionalne čitanke. Vidim da se tu pokreću i neka zamorna kulturološka pitanja - pitanja identiteta i kontinuiteta i njima slična, ali izgleda da se sve to svodi na samo nekoliko tekstova.

Sudeći prema rubrikama koje priređivač pominje, u nacionalnoj čitanci za 2007, ima mnogo više priloga koji obećavaju pristupačnije, lakše, zabavnije teme. Međutim naslovi ovih rubrika bude u meni sumnju da ću tu zaista naći nešto zabavno, a teško mogu da zamislim i nekog drugog, zabavne lektire željnog čitaoca *Danice*, koji će se obradovati kad vidi šta se u tom žanru ovde nudi. Uostalom, evo tih rubrika : Srpske dinastije, Priče o rečima, Pojmovnik srpskih narodnih poslovice i izreka, Srpske banje , Antologija pesama - Srbija nadaleko, Srpska narodna jela, Šaljivac. Izgleda da urednici obnovljene *Danice* veruju da je za današnje Srbe - koje oni žele da zabave i uzgred nacionalno opismene - zabavno, šaljivo i uopšte interesantno isto ono što je bilo i za Srbe Vukovog vremena. Kako je to moguće?

Slutim da izdavači ove nacionalne čitanke ne vide razliku između Vukovih Srba i ovih današnjih zbog toga što kolektiv koji se u njihovom govoru pominje pod imenom srpski narod nije neka realno postojeća skupina ljudi, nego kolektivni junak pripovetke koja je prirasla za srce Matickom i njegovim kolegama iz *Danice*, kao i mnogim drugim učenim Srbima uposlenim na sličnim književno-nacionalnim poduhvatima. Oni su zaokupljeni time da pripovetku o srpskom narodu održavaju u životu, prepričavaju, bude iz zaborava, nalazeći u tome stanovita uzbuđenja i užitke, što bi bilo sasvim u redu i stvar njihove privatne erotske orijentacije, da pripovedači storije o srpskom narodu nemaju potrebu da svoju pripovetku proglašavaju za sve Srbe obave-

IVAN
ČOLOVIĆ

znom lektinom, trudeći se pri tom da budu pedagozi, da nam lektiru svojih snova približe šaleći se s nama, nudeći nam da čitamo stvarčice u rubrikama iz čijih imena već bije užas tupe dosade. Pa, molim vas, zamislite - Šaljivac.

Ali, uprkos tome što će vas *Danica* za 2007. baš tamo gde se trudi da bude zabavna verovatno navesti na turobne misli o srpskoj nacionalnoj eliti, ona, izgleda, ima čime i da vas nasmeje. Toga će, po svemu sudeći, biti upravo u onim priložima ove nacionalne čitanke koji su bez uvijanja, brutalno ponuđeni kao njen ozbiljniji i za čitanje teži deo. Na primer, verujem da će čitalac željan šale i smeha biti bogato nagrađen za trud ako pročita prilog za koji priređivač kaže da govori - pazite, sad citiram - o neophodnosti revizije istorije i pridržavanja sigurnog i bržeg puta utvrđenog maticom duhovnosti. Šala zaista može da bude dobra priprema za susret sa duhovnošću, ali ne baš onako kako to zamišljaju izdavači *Danice*. Oni bi hteli da nas pomoću šale raskrave kako bi nas naveli da se nacionalno opametimo, odnosno da se utopimo u njihov roman reku, koji Maticki zove - maticom duhovnosti. A ja, pak, verujem da nas šala, odnosno smisao za humor, može spasti od njihovog misionarskog žara, da nam veština plovitve maticom duhovnosti može pomoći da preživimo za mnoge koban susret sa maticom nacionalne duhovnosti. Bar je moje iskustvo takvo.

SVETLANA LUKIĆ:

Kao što čujete, nema mnogo priče o ovoj predizbornoj kampanji, to je tako dosadno. Koštunica, videla sam, ima dvadeset strategija u džepu, tako kaže, raznih. Neke sežu, kaže Koštunica, do 2015. godine. Gospodar siromaštva, Dinkić, umesto salate Bogoljuba Karića, nosi šuške iz novog investicionog plana. U ovoj predizbornoj kampanji podelio je do sada nekoliko stotina miliona evra. Šampion je Vuk Drašković. On se zalaže da pet miliona ljudi koji nisu dobili akcije dobiju po pet hiljada evra. Ja sam nešto računala, to mu dođe pet milijardi evra, koje bi Vuk Drašković podelio, tako da smo već podelili dvadesetak milijardi evra, a do kraja predizborne kampanje biće toga još. Tako da nećemo mnogo da se bavimo predizbornom kampanjom, to je mnogo dosadno i mnogo glupo.

Bora Ćosić je nedavno bio u Beogradu, prisustvovao je obeležavanju pedesetogodišnjice Ateljea 212. Tu su se događale razne zanimljive

stvari. Čučete njegove utiske. I on živi u Berlinu, kao i Laslo Vegel. I sa njim je razgovarao Ivan Kuzminović.

BORA ĆOSIĆ:

Apsolutno cenim to što je Brana Crnčević otišao odmah posle te osnovne priredbe i nije došao tamo među ljude kojima bi bilo neprijatno da ga vide, a možda i njemu da vidi nas. Prema tome, to je mnogo čišći odnos nego kada neko dođe gore i stoji u čošku, niko ga ne gleda, niti on ikog gleda, kao što je recimo učinio Ljuša Ristić. Ali to je pitanje izbora. Neke ljude voliš da vidiš ili da sretneš, pogotovo one koje nisi video dvadeset godina, a neke baš i ne. Prišla mi je glumica koja je igrala u mojoj predstavi, pa je onda tu predstavu kao partijski sekretar sama zabranila, odnosno predložila da se skine sa repertoara, pa je posle igrala u drugoj mojoj predstavi. A na kraju krajeva je otišla tamo u Krajinu, među četnike, sa Borom Ćorbom, da igra u pozorištu narodnog oslobođenja Martićeve republike. I onda mi dolazi s leđa da me obgrli i pozdravi. To nije prijatno, mada osnovni utisak u toj gunguli i proslavi je bio veoma prijatan. To su stotine ljudi koje sam video posle deset, petnaest godina i to je za mene bio pravi praznik.

BORA
ĆOSIĆ

IVAN KUZMINOVIĆ:

Oni pitaju - u čemu je problem, zašto nećete da razgovarate sa njima.

BORA ĆOSIĆ:

To je valjda jasno. Ako neko ode na drugu stranu, on je na toj drugoj strani. Nikoga nisam terao da ide onamo, kao što ni mene niko nije terao da dođem ovamo. Ja sam ovamo došao iz svojih higijenskih razloga, nisam hteo da budem tamo. Niko me nije gonio odatle, nisam imao nikakvih problema, mogao sam ostati tamo i verovatno bih već bio pokojni, jer je tamo teško bilo preživeti. I divim se svakom od mojih prijatelja koji su tamo ostali i koji su smogli fizičkih i duhovnih snaga da prežive. Prava je sreća i čudo što su još živi Radomir Konstantinović, Bora Radović, Ibrahim Hadžić. Neki su i otišli, kao Miša Stanisavljević, nažalost, i toliki drugi koji su bili pravi borci za normalniju Srbiju, i to bez ikakve mržnje. Mržnja je kada se govori da treba svakom muslimanu ili Hrvatima izbiti oko rđavom kašikom. To je ispoljavanje mržnje, a ne to što ja neću da sedim sa gospodinom s kojim više nemam ništa, a kojeg znam pedeset godina. To je bilo, pa prošlo.

Došao sam pre svega u Beograd, a od Srbije sam video ono što se vidi od kada se pređe granica na drumu, pa do Beograda. To je sada ogroman grad koji skoro ne mogu da prepoznam. Pedeset godina sam živeo u mnogo manjem gradu. To je grad koji puca od neke snage, ali vrlo čudno raspoređene snage, ne znaju ljudi šta bi sa njom, pogotovo mladi. To je normalno, ako nemaju posla i kontakte sa svetom. Čuo sam da ima mladih ljudi koji ne znaju gde je aerodrom Beograd, ali to je autizam u koji su oni ušli bez svoje krivice. Ljudi su ovde živeli mnogo decenija iza zida. I usred Evrope veliki grad kao što je Berlin bio je osakaćen tim zidom i svi oni koji su živeli sa istočne strane živeli su zapravo u jednoj Srbiji.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Na šta vam liče beogradske knjižare?

BORA ĆOSIĆ:

Pitanje knjiga ostaje pitanje dekora, ako ne rešimo pitanje da li se te knjige uzimaju u ruke. Mislim da ima manje naslova o razbojnicima, raznim zlikovačkim vojskovođama, generalima nego ranije. Prosto je začuđujuće koliko izdanja ipak ima u siromašnoj sredini. U svim zemljama tranzicije je velika muka izdati bilo šta, a beogradskih i zagrebačkih knjiga ne samo da ima, nego su i veoma lepe. Neke knjige imaju takav dizajn da se čovek pita odakle to.

Prošle godine sam imao deset dana slobodnog kretanja po gradu, među prijateljima, posebno u Borkinom centru, gde čovek vidi ceo Beograd, mislim, onaj Beograd koji mene interesuje, a to je nažalost tih trista ljudi. Ima ih sigurno još mnogo više, ali oni čute po svojim stanovima. To su oni koji neće da izađu na izbore, pa onda ovi zlikovci dobiju više glasova.

Ne odustajem od onoga što sam napisao o Latinki Perović u svojoj poslednjoj knjizi. Smatram da svako ima pravo na razvoj, pa ako je on pozitivan, utoliko bolje. Da nije tako, ko bi izašao na kraj sa Đilasom i njegovim zaista magistralnim razvojem od vrlo opasnog boljševika, koji je sejao užas po Crnoj Gori, do čoveka koji je prvi razbio mit o stalinizmu, komunizmu, kolektivizmu? Đilas je celovita osoba tek kada se sve to vidi. Latinka je mnogo manje učinila, i lošeg i dobrog, ali princip je isti. Ona je sada važno, svesno, slobodoumno biće, koje je potrebno pozitivnom razvoju Srbije, ali zbog čega stavljati pod tepih nešto što se desilo ranije?

IVAN KUZMINOVIĆ:

Čuo sam da vi ne praštate ljudima, da ne zaboravljate.

BORA ĆOSIĆ:

Ne mogu da pređem preko nekih stvari koje su se dogodile, što nije slučaj sa Latinkom Perović, koja mi je zabranila predstavu. Pa vrlo važno, ona je to učinila kao deo nekog sistema. Ali ne mogu da sedim s nekim ko je pljačkao novac izbeglica, pa su mu te novčanice virile iz džepa, niti sa ljudima koji govore potpuno nebulozne stvari kao što je to da su Srbi najduhovniji narod čitave civilizacije. To mi je prosto glupo. Rade Konstantinović takođe ne bi sedeo sa svakim, nego tek sa nekim, a on je ipak najvažnija glava u tom gradu.

BORA
ĆOSIĆ

IVAN KUZMINOVIĆ:

Kako vi razumete činjenicu da mi verovatno usred Beograda 2006. držimo Mladića i nema šanse da ga damo?

BORA ĆOSIĆ:

To je stvar vlasti i te naše zabagrelosti. Isto je bilo i ovo sa Šešeljevim štrajkom glađu. On je čak bio spreman da lipše, da crkne kao kuće, samo da istera neki inat. Sve je to gungula, to što se tamo zbiva i potpuno je besmisleno da se pitamo zašto neko neće da dâ Mladića. Pa neće da dâ Mladića zato što njih najviše interesuje to da ne daju Mladića, to im je važno. Oni više i ne znaju ko je on, to uopšte više nije bitno. I mislim da taj čovek više nije taj čovek, on ima druge ćelije, za petnaest godina to nisu one ćelije koje su pravile zločin. To je sada verovatno ruina od stvora, jer je u alkoholu, jer je u tenziji, pošto i porred sve nege koju ima, ipak je on progonjena zver. Jedini smisao toga je da se pokaže nekakav ponos tog žalosnog, malog, jadnog naroda od sedam, osam, devet miliona. To je potreba da se protiv celog sveta pokaže dugi nos, neka figa, to je neki skoro dečji, inadžijski gest. Što je sve to na štetu tolikih ljudi, to predsednika vlade uopšte nije briga.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Šešelj štrajkuje glađu, izgubi dvadeset pet kilograma i ceo Beograd se diže na noge, zajedno sa vladom Srbije, da kaže da taj gospodin ima svoja prava. Odjednom i on ima prava, a Mladić ima dijabetes, pa je bolestan i jadan.

BORA ĆOSIĆ:

Svako ima pravo da reguliše svoj život i svoju smrt, to je sigurno, ali ako je to u funkciji uticaja na suđenje, onda je to malo drukčije. Naročito je drukčije ako je taj martirij, to samoubistvo u funkciji predizborne kampanje. On nije nikakav genije, taj smešni, debeli, užasni stvor, ali je vrlo promućuran zato što tačno zna - makar ja i crkao, radikali će dobiti na izborima, a dobiće samo zato što će na moju žrtvu nasesti ogromna većina budalastog sveta u Srbiji. Ne vredi ti ništa da sediš kod kuće i napišeš *Filozofiju palanke* ili komponuješ neke divne stvari kao što ih komponuje Duško Radić ili slikаш neke sjajne stvari kao što je slikao Reljić ili kao što ih slika Otašević. Ništa to ne vredi. Ovde vredi samo da budeš martir, i to u zemlji koja zapravo uopšte nije religiozna. Ovde niko ne pada ničice pred svecima, kao u katoličkom svetu, kao u Poljskoj ili u Hrvatskoj. Naprotiv, baš njih briga.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Onda i to sa Mladićem dođe kao neki naš paganski običaj.

BORA ĆOSIĆ:

On je čovek i nije nikakav čovek od slame, ali on izigrava onog čoveka od slame u njivi. On je strašilo za Evropu.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Ali jedan mit, zasnovan na veoma starom paganskom običaju, Kosovo, neminovno će nam uzeti.

BORA ĆOSIĆ:

Šta znači - uzeti ga? Nemaju oni šta da uzmu, to je njihovo, naroda koji tamo živi, ta zemlja je njegova. Gde su Etrurci? Tamo žive neki drugi ljudi koji se zovu Italijani. Pa i na Kosovu su neki Italijani, koji takođe žive tamo veoma dugo. Nažalost, ovi naši Etrurci su se povukli i polako izumiru. I oni su ostavili svoje velike spomenike za sobom. O tome se i radi, da se to mora posmatrati samo u nekom kontekstu. Onda je sve to zapravo naše, u nekom ljudskom smislu, pa je onda nešto manje evropsko, a da li će se tamo stvoriti republika ili će to biti neka oblast koja će se zvati ovako ili onako - to je besmisleno. To je opet samo stvar šićara. Oni drže to Kosovo kao što drže i Mladića, ono je takođe strašilo.

Baš će sad neko verovati Matiji Bečkoviću da je Kosovo najskuplja srpska reč. To je jedna od njegovih duhovitih, kafanskih izmislica, kojih on ima mnogo. Neke su bile pametne, neke su bile glupe, ali su se uglavnom ljudi na sve to smejali i voleli su da čuju šta on izmišlja. Ali to su fantazmi. Nema ozbiljnog razloga da se o tome razgovara. Sve se to svodi na pitanje državne i nacionalne sujete - kako možemo dati našu svetinju. Ma kakvu našu svetinju, tamo devedeset odsto čine neki drugi ljudi i pustite tim drugim ljudima da tamo žive. Ako hoćete, živite s njima, ako nećete, idite gde hoćete - i to je sve. Najvažnije u čitavoj stvari je da se taj komad našeg svetog kopna odvoji, a da ne bude mrtvih - to je osnovno. I Hrvati su frustrirani na svoj način, pre svega zato što ih je mnogo manje - ne možeš od četiri miliona napraviti devet, da se ne znam kako naduvaž. Ali ima i mnogo manjih naroda od njih, pa su živi. I uopšte, šta znači narod? To je skupina ljudi koji slučajno govore istim jezikom. Prema toj pojavi nemam nikakve sućuti, čak ni prema svom sopstvenom narodu. A i ne znam ko je moj narod, jer moj narod je trenutno ovaj iz ovih ulica, pa ja sada pripadam berlinskom narodu, a i taj Berlin nije samo Berlin, nego je deo Nemačke, a i ta Nemačka je deo neke Evrope i tako dalje. Sve su to fantazmi.

BORA
ĆOSIĆ

IVAN KUZMINOVIĆ:

Negde ste rekli - rođen u Zagrebu, umro u Beogradu, živi u Berlinu.

BORA ĆOSIĆ:

Zaista sam bio umro u Beogradu, po tome kako su zaboravili da sam tamo ikada bio.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Ko vam je kriv kada niste državni pesnik ili pisac.

BORA ĆOSIĆ:

Državni pisac zavisi od države. Država propadne, i onda šta?

IVAN KUZMINOVIĆ:

Dobro, ali imamo onog državnog pisca koji je, kažu, i otac nacije u isto vreme, pa su razne države propale, a on je ostao.

BORA ĆOSIĆ:

E, i taj je otišao sa proslave pedeset godina Ateljea 212 i jako mi je drago što je stari gospodin shvatio da treba da ide doma. Nije došao gore da se vidi sa ostalim ljudima. Svaka nacija mora da ima nekakvog oca, pogotovo mali narodi koji misle da su svi familija. Sve je to nešto jako starinsko.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo pisac Bora Ćosić, a na kraju Peščanika slušate Pavla Raka. Pavle Rak je Beograđanin, ali živi u Kranju, u Sloveniji. Mnogo vremena provodi u Rusiji, u Parizu, a često je i na Svetoj gori. Ovih dana opet odlazi na Svetu goru, gde je pre nekoliko godina bio iskušenik. Slušate Pavla Raka koji govori o selidbama kosovskog zaveta, od Kosovskog boja do preambule u ustavu.

PAVLE RAK:

Želeo bih da pričamo o nekim lepim stvarima, ili makar neutralnim. Ova priča o Kosovu ima neutralnu stranu, a to bi bila književna analiza toga što mi danas zovemo kosovski zavet ili, kako neki kažu, kosovski mit. Za kosovski zavet bitno je nekoliko momenata. Prvi momenat kada je ta literatura počela da se stvara bio je posle Kosovskog boja. Kosovski boj je bio opšta katastrofa za Srbiju, bez obzira na to kako se danas manipuliše tim događajem. Desila se bitka, izginuli su ljudi, propala je država, dakle, strašna situacija. U crkvenoj literaturi se na tu katastrofu reaguje pre svega bogoslužbenim tekstovima. Pre svega se oplakuju žrtve, na primer u upokojnim službama. Krajnji cilj takve literature je osmišljenje žrtve, transformacija činjenice pogibije mnogih ljudi sa religiozne tačke gledišta. Tu se žrtva posvećuje ili podvrgava apoteozi. Apoteoza podrazumeva postojanje podele na ovaj svet i nebesko carstvo i čovekovu mogućnost izbora.

U pitanju je osnovna hrišćanska paradigma, koja je sadržana u priča-
ma o hrišćanskim mučenicima koji dobrovoljno i svesno idu u smrt, da bi zadobili carstvo nebesko. Sam Hrist dobrovoljno se žrtvuje da bi iskupio ceo svet. Tu paradigmu prenosimo kao kalk na svoju situaciju u kojoj prvo knez Lazar čini taj izbor - bitan je svesni izbor žrtve, a za njim i cela vojska. Preko vojske i ceo narod svesno se žrtvuje i odriče se zemaljskog carstva da bi zadobio nebesko.

Naravno, ta vrsta literature nije realistička, nego je visoko simbolička. Pokušaj da se ona direktno primeni u socijalno-političkim uslovi-

ma je katastrofalna greška. Jedan od kasnijih elemenata kosovskog zaveta iz epske varijante je da ko ne dođe u boj na Kosovu, biće proklet. Ako to primenimo doslovno, izgleda kao da se čitav narod poziva na samoubistvo, što nije tačno. Kada se motiv žrtve iz hagiografske literature preselio u epsku poeziju, funkcija tog istog sadržaja se bitno promenila. To je doba romantizma i nacionalnog buđenja i kosovski zavet više ne služi tome da se žrtvuje život, a zadobije nebesko carstvo. Motivi crkveno-hagiografske literature tu se polako pretvaraju u bojne pokliče.

PAVLE
RAK

Sledeći stepen u razvoju kosovskog zaveta je istoriografska i politička literatura i književnost koja je pratila događaje iz poslednjih decenija prošlog veka. Ponovo imamo nacionalno buđenje, traženje naših korena. Tu se motiv opet seli iz jednog žanra u drugi, iz epike prelazi u savremeniju prozu, dramu i poeziju. U tim žanrovima epski momenat dobija nešto drukčiju boju. Literatura druge polovine dvadesetog veka je zaražena apsurdom i cinizmom i izbor carstva nebeskog izražava se sintagmama koje napuštaju epsku ozbiljnost. Tako imamo neverovatne stvari, recimo da je Kosovo srce, pa da je očno dno srpskog duhovnog vida, pa da je mozak, najskuplja reč. Ta vrsta preterivanja obesmisli je početni sadržaj. Najskuplja reč je u Miloševićevo vreme doživela hiperinflaciju, tri miliona odsto godišnje. Ali već iduće godine, ako se nešto bitno ne promeni u glavama ovih ljudi, ta reč opet može da nas skupo košta i da bude završna faza ovog propadanja, koje toliko dugo traje.

Nažalost, seoba kosovskog zaveta kroz književnost još nije gotova. Srpska politika je dugo bila prisutnija u književnosti nego u nauci o politici. U socijalističkoj Jugoslaviji se o mnogim stvarima nije moglo otvoreno pisati, pa su razni politikanti bežali u književnost. Sada se najzad o svemu može otvoreno govoriti, pa se o politici govori u skupštini i putem ustavnih preambula. Dakle, kosovski se zavet preselio u tu vrstu literature, ako ćemo to i dalje zvati literaturom, i tu je on dostigao apsolutno dno, najnižu moguću tačku suvislosti. Jezičke bravure Matije Bečkovića još možemo da čitamo kao književnost, ma kako populističku i na granici mangupskih dosetki. Sada se ta vrsta guslanja i dosetki preselila u zakonodavne akte. To postaje maloumno, nažalost, nemam mnogo drugih reči da objasnim to što se desilo. Odnos sa realnošću je potpuno izgubljen, a žanrovski se tu više ne radi o fikciji. Šta je u tom slučaju cela stvar, nego maloumlje?

Kada književnik namerno napusti realnost da bi fantazirao, to je u skladu sa zakonima njegove umetnosti. Izvolite pa pišite šta god hoćete. Ali kada zakonodavac pravi zakone koji se ne odnose apsolutno ni na šta i potpuno su neprimenljivi, šta sa time da radimo? Uveli su nam Kosovo u ustav, definisali ga kao deo neke države i sada smatraju da će ceo svet da se ravna prema tom našem ustavu. Ako je to zaista tako, onda je Milošević bio apsolutni idiot zato što je ratovao. Lepo je trebalo da nabroji u ustavu sve srpske većite teritorije i gotova stvar. Ali Milošević nije bio toliko naivan. On je znao da, ako nešto hoćemo da otmemo, moramo da ga otmemo silom. Mi sada Kosovo, teritoriju na kojoj žive drugi ljudi, definišemo kao našu. Srpsko je nebo plave boje, a Srbi su nebeski narod. Divno bi bilo da i to unesemo u ustav, pa da se zna čijim nebom lete svi oni avioni i sateliti. Makar zakupninu da nam plate, imaćemo od čega da živimo.

Crkva tu ima dvostruki, protivrečan položaj. S jedne strane, ona je direktna naslednica prve faze razvoja kosovskog zaveta, odnosno baš te bogoslužbene literature koja je tome posvećena. Crkva to čuva, bez nje mi danas to ne bismo ni imali ni znali. Ta vrsta bogoslužbene literature i dalje se koristi u bogoslužjenju, ona je u crkvi aktuelna i živa. Ali i tu su se dešavale promene. Ako pogledate službe koje su pisane u kasnom srednjem veku, što na ovdašnjim prostorima znači sedamnaesti, osamnaesti vek, vidite prodor nacionalnih motiva u bogoslužjenje. Među kosovskim mučenicima Lazar jeste izdvojen i on je sveti knez Lazar, međutim i Miloš Obilić zadobija ulogu koju crkva čuva, a to je, blago rečeno, čudno. To bi bilo u redu da se Miloš Obilić žrtvovao i da je poginuo zato što je hrišćanin i odabrao je carstvo nebesko, ali sasvim je druga stvar način na koji je on to izveo. U toj rekonkvisti, revanšizmu crkva je pozdravila i oblike borbe koji teško da mogu da se opravdaju sa etičkog ili duhovnog gledišta. Slavi se kao nacionalni heroj neko ko se nije poslužio ratnim lukavstvom. Ovde se dešava nešto sasvim drugo. Vi dođete i kažete da ste došli da se stavite neprijatelju u službu, izrazite svoju vernost i kada vas prime, vi izvućete nož i ubijete nekoga. E, to je onda lažna zakletva i zloupotreba poverenja, da ne pričamo o ubistvu. A slika Miloša Obilića po crkvama ima mnogo. Čovek koji je pogubio Murata može biti nacionalni simbol, ali da od toga pravimo paradigmu nikako ne možemo, jer time prvobitnu paradigmu Hrista koji sve čini da bi spasao ceo svet, postavljamo u neki peti plan. Još gore je kada umesto duhovne brige i traženja carstva nebeskoga tražimo teritoriju i to teritoriju na kojoj

živi neko drugi. Taj prelazak iz duhovne paradigme na čisto pragmatično-političku predstavlja za crkvu katastrofu, i ona se desila.

Imamo retke izuzetke koji nisu tome potpuno podlegli. Jedan od njih je kosovski vladika Artemije, koji je prepoznao opasnost brutalne Miloševićeve politike i koji je o tome javno i otvoreno govorio i tako osvetlao obraz pre svega sebi i ljudima koji su ga podržavali. On je na žalost u crkvi imao malo saveznika u toj delatnosti, što govori dobro o njemu, a loše o crkvi. Neki crkveni velikodostojnici prebacuju loptu isključivo na politički teren. To je toliko prisutno da ih ja više i ne doživljavam kao crkvene vođe, nego kao kvazipolitičke ili parapolitičke ili paravojne vođe.

U Rusiji je to zaista jasno definisano. Jasno je izražena dilema - da li ćemo demokratiju ili monarhiju. Pa kažu - carstvo, to je na nebu i ako hoćemo da prenesemo te odnose ovde, imaćemo carstvo i na zemlji, a demokratija vlada u paklu, sve je to satanizam. Toga sam se načitao i naslušao i u Rusiji i ovde, kod epigona ruskih koji postoje i u srpskoj crkvi. Međunarodna zajednica i njeno zalaganje za poštovanje ljudskih prava tu se doživljava kao satanska rabota. Naročito su im smetala ljudska prava, ako se neko zalagao za ljudska prava Albanaca na Kosovu ili za pravo na život stanovnika Sarajeva za vreme opsade grada. I sad odjednom taj Haški tribunal, koji smo napadali jer se za to zalaže, krši ljudska prava Šešelja i umesto da ga pohvalimo što je odustao od ideje ljudskih prava, mi se bunimo. Tu ima paradoksa koliko hoćete. Šešelj bi ovde mnogima vrlo dobro došao mrtav i sada je to samo pitanje cinizma, i njegove sopstvene stranke i onih krugova u crkvi koji tu stranku podržavaju, koliko priželjkuju to samoubistvo i da li bi to na kraju pozdravili i čak od njega napravili mučenika. To bi nekome ovde došlo kao keč na deset. Do pre nekoliko godina bilo je prilično jasno da Šešelj sa crkvom neće da ima nikakva posla, to je za njega bilo gubljenje vremena na nešto mlako i nepotrebno. Sada, kako sam čuo, Vučić je imao sastanke sa ljudima iz crkve i čini se da se ponašanje Radikalne partije prema crkvi izmenilo.

S druge strane, crkva se iz ideoloških razloga vrlo uzdržano drži prema bilo kakvom približavanju Evropi i prema svakoj priči o ljudskim pravima. I tu im se čak i naše sadašnje vođe čine isuviše mlakima i nedovoljno iskrenima. Oni su im nepouzdati, u smislu da u trenutku jačeg pritiska sa zapadne strane mogu da okrenu ćurak naopako i da crkvu ostave na cedilu sa svim njenim idejama o zemaljskim i osta-

PAVLE
RAK

lim carstvima. Zato je logično da se uvek drži ta rezervna varijanta, Radikalna partija, a za neke ljude u crkvi to i nije rezervna varijanta, nego zaista izbor njihovog srca.

SVETLANA LUKIĆ:

Čuli ste verovatno za nemire u Sandžaku u vezi sa vehabijama. Da li su to njihovi ziloti?

PAVLE RAK:

To je dosta klimava paralela, barem po onome kako se problem vahabistva razvijao na Kavkazu, u Čečeniji, Dagestanu i okolini. Ljudi vahabistvo porede sa zilotstvom, jer su to žešći ljudi, spremni sebe da žrtvuju, ali iza vahabitskog pokreta stoji pre svega politika. U pravoslavnom zilotstvu je dominantan ipak drugi motiv. Ono se razvilo dvadesetih godina prošlog veka, kada je Vaseljenska patrijaršija prešla na novi kalendar i mnogi konzervativni ljudi, koji ne žele da se u njihovoj veri bilo šta menja, shvatili su to kao signal da se nešto strašno desilo u Vaseljenskoj patrijaršiji i zbog toga su u Grčkoj mnogi vernici, radi se o stotinama hiljada, istupili iz zvanične crkve i organizovali svoj pokret. On u početku nije bio crkva, jer nije imao vladike, a onda se taj problem nekako rešio posredovanjem Rusa u dijaspori. Tako da je zvanična crkva proglašena otpadničkom i oni su se nazvali Istinito pravoslavnim hrišćanima. Kada se zilotstvo pre deceniju ili nešto više iz Grčke prenelo i na srpsko tle, oni su srpsku zvaničnu crkvu proglasili otpadničkom ili jeretičkom. Među njima ima nacionalista, ali ono po čemu su oni ziloti nije zasnovano na činjenici da su Srbi. Oni spremno priznaju da je to sporedna stvar i da im je važno pre svega to da su oni pravoverni hrišćani.

SVETLANA LUKIĆ:

Koliko mislite da ima zilota po srpskim manastirima ili na Svetoj gori?

PAVLE RAK:

U tehničkom smislu reči, ziloti u Srbiji su ljudi koji su istupili iz Srpske pravoslavne crkve ili nikad nisu ni bili u njoj. Tako da po srpskim manastirima teško da ih može biti, ali tamo ima njihovih simpatizera. Recimo, jeromonah Sava iz Raško-prizrenske eparhije, koji je poznat i po vrlo hrabrim izjavama o ponašanju srpskih vojnih i paravo-

nih jedinica na Kosovu, je jedan od takvih. On je čak objavio knjigu u kojoj optužuje vaseljenskog patrijarha za jeres, tako da su baš klirici Raško-prizrenske eparhije u vrlo lošim odnosima sa Vaseljenskom patrijaršijom, i njima je čak onemogućen legalan pristup na Svetu goru. Ali to ne znači da su oni istupili iz ove crkve i da su oni sada ziloti. Jedan manastir, Stenik kod Čačka, je pre par godina proglasio da istupa iz Srpske pravoslavne crkve i da se pridružuje Istinito pravoslavnim hrišćanima, odnosno jednom sinodu u Grčkoj. Međutim, oni su deložirani i sada su negde na Fruškoj Gori.

PAVLE
RAK

SVETLANA LUKIĆ:

Tu se umešala i policija.

PAVLE RAK:

Kako da ne, jer se radilo ne samo o borbi za materijalna dobra manastira Stenik nego o tome da bi to bio presedan koji bi mogao da povuče za sobom i neke druge i onda je to klupko koje počinje da se odmotava, a ne znate gde mu je kraj. Tako da je reakcija bila dosta žestoka. Tu se naročito isticao vladika Atanasije, koji je i tada, kao i povodom ratova devedesetih, pokazao da mu duhovna i moralna zasnovanost argumenata nije na prvom mestu. Tako da su te monahinje bile bukvalno fizički izbačene odatle. Zilotska crkva u Srbiji ima nekoliko parohija, ima svoje sveštenike, vernike, ali ne mnogo njih. Važniji su njihovi simpatizeri unutar crkve, kojih ima dosta.

SVETLANA LUKIĆ:

Ziloti su, izgleda, posebno osetljivi na bilo kakav pokušaj ekumenskog dijaloga.

PAVLE RAK:

Da, u početku im je samo kalendar bio kriterijum razdvajanja, međutim, stvar se vrlo brzo razvijala dalje i ekumenski dijalog je po kanonskom tumačenju, pre svega grčkih zilota, nemoguć. Zabrana se naročito odnosi na zajedničku molitvu. U pitanju je različito tumačenje određenih kanona, koji su pisani vrlo davno i u kojima se, naravno, ne pominje mogućnost ekumenskog dijaloga u dvadesetom i dvadeset prvom veku. U tim kanonima se, na primer, ne pominje ni rimski papa, jer je u vreme njihovog formulisanja rimski papa bio pravo-veran.

SVETLANA LUKIĆ:

Na Svetoj gori je takođe nedavno intervenisala grčka policija, je li tako?

PAVLE RAK:

Da, prekosutra idem tamo, pa ću videti šta se desilo. To se poslednjih godina periodično pojavljuje kao problem. Grčki manastir Esigmen, Hilandaru susedni manastir, šezdesetih godina je proglasio otcpljenje od Vaseljenske patrijaršije. Na Svetoj gori ima i mnogo pojedinaca monaha koji vaseljenskog patrijarha ne pominju u svojim molitvama. Povremeno Vaseljenska patrijaršija angažuje grčku državu i policiju da joj pomognu da sa svoje, takozvane kanonske teritorije, što Sveta gora jeste, iseli monahe koji ne priznaju njihovu kanonsku vlast. Pre nekoliko godina sam bio tamo u vreme takvog sukoba. Posle toga je usledio sudski proces, ali nisam siguran da su grčke vlasti spremne da, čak i nakon sudske odluke o proterivanju, bilo šta na Svetoj gori rade silom.

Svojevremeno sam bio iskušenik u Hilandaru, devet meseci ili nešto više, zajedno sa još nekoliko ljudi koji takođe nisu ostali u Hilandaru. Neki od njih su i dalje na Svetoj gori, ali sa zilotima. Imam mnogo prijatelja među Grcima i Rusima na Svetoj gori i sve ih obilazim i to mi je bitan deo života.

SVETLANA LUKIĆ:

Neki od vaših poznanika žive baš potpuno izdvojeno od sveta?

PAVLE RAK:

Pa da, u velikim manastirima postoji parno grejanje. Standard na Svetoj gori se jako izmenio poslednjih dvadesetak godina. U tome su prednjačili neki grčki manastiri, koji imaju i veću finansijsku podršku, ali je i Hilandar uspeo da bitno popravi svoj standard. Tamo su uvedena kupatila i parno grejanje, pa je, nažalost, mnogo toga izgorelo i potrajaće bar petnaest-dvadeset godina da se sve to popravi. Međutim, moji prijatelji koji žive van toga i bez svega toga su tako odabrali. Nije da se to kosi sa današnjom svetogorskom praksom, ali ako neko želi da se potpuno posveti svetogorskom životu, da što više svog vremena oslobodi za svoj duhovni rast, onda bi trebalo da znatno manje obraća pažnju na sticanje novca, odnosno na aktivnosti koje tome vode, pa makar to bilo i pletenje brojanica ili nešto drugo od

monaških aktivnosti. Sticanje novca okreće naše misli u nekom drugom pravcu. Centralno grejanje i druge tekovine dvadesetog i dvadeset prvog veka su klizav teren, jer nije sigurno da će se finansijska pomoć grčke ili srpske države produžiti u nedogled. Vi ste se navikli na nešto i to treba održavati, a to traži ogromne pare. I jasna je stvar da bar neki monasi u takvim manastirima moraju tome da se posvete i da na taj način sebi uskrate mogućnost pravog duhovnog rasta. Tu se prave razni kompromisi, pa ako je manastir kadrovski jak, oni te dužnosti raspodele na više ljudi i niko ne trpi toliku štetu. Tako se obezbedi i standard, a i ljudi mogu da se posvete sebi.

PAVLE
RAK

U manastirima u koje dolazi mnogo obrazovanih monaha, što je slučaj sa grčkim manastirima, bez visokog standarda ne bi ni išlo, jer su ti ljudi isuviše navikli na udoban život da bi bili spremni da ga se odreknu. Samo pojedinci su u stanju da se apsolutno odreknu svake udobnosti. Nažalost, u Hilandaru je malo ljudi sposobno da se bavi sticanjem materijalnih dobara i na njih je svaljen takav teret da su oni na duhovnom planu prikočeni, neki čak i upropašćeni. Moji prijatelji ziloti su psihički takve konstitucije da su na sebe preuzeli i taj deo borbe, odnosno minimalizovali su svoje potrebe i to im ostavlja kudikamo više vremena da se zaista bave sobom, u tom duhovnom i svetogorskom smislu reči. I to ponekad daje jako dobre rezultate. Vidim kako čovek iz godine u godinu raste, otvoreniji je, više voli druge, prema onima koje je pre deset ili petnaest godina napustio zbog crkvenog raskola se odnosi sa pravom bratskom ljubavlju zato što je zaista, sem onih nekoliko sati kada spava, čitavog dana posvećen tome da u sebi uzgaja takav odnos.

SVETLANA LUKIĆ:

Gde oni žive?

PAVLE RAK:

Žive uglavnom po nekim kućicama uz pećine, neki put čak i u pećinama na jugu i jugozapadu Svete gore, tamo gde se iz mora diže planina Atos, visoka dve hiljade metara. Žive tamo gde se automobilima ne može doći, nego mora peške da se dovuče sve, od hrane pa nadalje. Moj jedini problem sa njima je taj što ja nisam zilot, pa ne možemo da imamo puno crkveno opštenje, a sve ostalo je sjajno.

SVETLANA LUKIĆ:

Kada kažete pećina, ja pomislim - dobro, to je više opisno, ali vi mislite na pravu pećinu?

PAVLE RAK:

Pravu pravcatu, koja može da bude i vrlo vlažna, pa vam kaplje na sve strane, naročito zimi, jer to su krečnjačke stene i propuštaju vodu. Onda se negde nađe mestašce gde čovek može da spava, a da ga ne kvasi celu noć ono što sa tavanice pada. Ali to je ekstremni slučaj, uglavnom se radi o veoma skromnim kolibama.

SVETLANA LUKIĆ:

Često mi se dešava da se za vreme emisije setim nečega što je neko od naših političara rekao, ali ne smem to da ponovim, zato što mi se čini da je nemoguće da je on to rekao.

PAVLE RAK:

Ima takvih izjava. Evo, ja ne mogu da verujem i hoću vas da pitam da li je tačno da je predsednik vlade mogao da kaže da se svaki Srbin rađa i da svaki Srbin umire sa mišlju o Kosovu.

SVETLANA LUKIĆ:

Jeste, dragi Pavle, rekao je to.

PAVLE RAK:

A čovek je doktor nekih nauka. Ja sam to negde primetio, ali nisam mogao da verujem. Svašta. Kada takvo nešto čuje neki Austrijanac, on se zabezekne, zine i ne zna šta da misli, a ja sam mislio da sam se ipak navikao, jer stalno dolazim ovamo. Ali nisam.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Pavle Rak, pisac i publicista i bio je ovo Peščanik.

* Svi oglasi u ovoj knjizi su besplatni.

PEŠCANKO 22. 12. 2006.

ČUVAJTE MI SRBIJU, ODMAH SE VRAĆAM

Ako je sve na prodaju, cena teži ka nuli - to je prva lekcija iz ekonomije...

Naši automobili ništa ne valjaju, pogledaj kakva su beda televizori iz Niša - ali nam je univerzitet puslica...

Kosovo je mjesto s kojeg se mora otići da bi se živjelo i to nije samo sudbina Srba, već i Albanaca...

MIODRAG ZEC, *profesor ekonomije,*

LJUBIŠA RAJIĆ, *profesor skandinavistike,*

BORIS BUDEN, *filozof i pisac,*

IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*

SVETLANA LUKIĆ:

Još devet dana i eto nama Nove godine. Kao Francuzima, Nemcima, Italijanima i nama navodno stiže 2007. godina, mada teško da mi živimo u istom vremenu kao stanovnici tih zemalja. Možda bi trebalo da vlada već na sledećoj sednici, kao jednu od svojih poslednjih odluka pre izbora, promeni kalendar i usvoji lunarni, kao Talibani. Onda bi nam iduća godina bila 1426. i sve bi došlo na svoje mesto.

Koji god nam novogodišnji praznici dolazili, u posetu su nam iz spoljnog sveta došle hiljade ljudi koji su emigrirali iz ove zemlje. Došli su da vide svoje ostarele roditelje, da kupe nešto što ih podseća na kuću i da ponovo odu. Ko se od nas već godinama ne pita - ima li smisla ova prenapregnuta, neurotična i jalova borba za malo nade i zašto onda kada sam mogao, nisam zauvek otišao iz ove zemlje, gde mi je sve postalo strano, i ljudi, i ulice, i običaji, i sopstveni život.

Zašto nisam otišao, nego ovako trulim, pun otrovnih i priprostih misli? Kao da smo ostali tu ne zato što je to naš izbor, nego zato što smo postali zaraženi ovom zemljom.

Bugarska nam od 1. januara uvodi vize. Ministar Stojković je u Nišu u to ime svečano otvorio bugarski konzulat, kao da se radi o još jednom uspehu njegove vlade. Taj čovek se raduje svemu, raduje se kada mu hapse sudije i tužioce, raduje se kada se poništavaju presude i kada hiljade građana, koji više ne mogu da podnesu da ih šikaniraju pred stranim konzulatima, traže strano državljanstvo. Ko god ima neke veze sa Hrvatskom, pa makar iz nje na najstrašniji način bio proteran, ko god ima neke veze sa Bosnom i Hercegovinom, Rumunijom ili Bugarskom, pokušava da dobije državljanstvo ovih zemalja. Pet hiljada ljudi je samo u Pirotskom okrugu podnelo zahtev za bugarsko državljanstvo. I dok profesor Vladeta Janković, zajedno sa Veljom Ilićem i Palmom, uz pesmu Arkanove udovice bude čuvao ponos Srbije i slavio Srpsku novu godinu u centru Beograda, treba pogledati svoje porodično stablo i videti ima li neke nade da smo samo zlom srećom rođeni u bolnici u centru Beograda, a da nam je neki deda ipak bio Rumun ili, kamo lepe sreće, Bugarin.

Dok je Zoran Đinđić bio živ, postojala je dilema - pragmatizam ili legalizam, država kao preduzeće ili naučni institut. To su bile lažne di-

leme, što nam je najbolje pokazao sam Koštunica. On sebe vidi kao čoveka koji će Srbiji vratiti dostojanstvo i Kosovo, a onda, samo za svoju dušu, osnovati ministarstva za širenje vrline i zaštitu od poroka. Ministarstvo pravde ga ne zanima, tu je skoro sve već sređeno. Evo šta je sve Vrhovni sud postigao za poslednjih nekoliko dana. Ukinuo je treću presudu za ratne zločine, za sada niko nije kriv za streljanje dvesta hrvatskih ratnih zarobljenika u Ovčari. Vrhovni sud je treći put ukinuo odluku okružnog suda, koja nalaže da se uplati petnaest hiljada evra jemstva za Miru Marković i ponovo raspiše poternica za ovom gospođom. Vrhovni sud je već dva puta vraćao na početak suđenja za zločin na Ibarskoj magistrali. Prekjuče je ponovo odložen nastavak tog suđenja. Sud je srećan što se posle tri godine i 26 otkazanih ročišta pred njim pojavio čuveni Dejan Mihajlov, kojeg tuži Vladimir Popović. Mihajlov se pojavio na sudu i tek tada je tom nepoznatom čoveku, sa nepoznatom adresom, uručena optužnica.

Da mu nije uručena, Mihajlovu bi optužnica zastarela u aprilu, kao što je zastarela vladici Pahomiju, koji sebe voli da zove - naša smernost. Malo znam o sudskim procedurama, ali nije normalno i nikada neće biti normalno ni u jednoj zemlji, pa ni u Srbiji, da sudovi u najosetljivijim slučajevima donose presude, koje onda Vrhovni sud poništava. Neko mora da odgovara - ili ovi niži sudovi ne znaju da rade svoj posao ili Vrhovni sud opstruira pravosuđe.

Na početku Peščanika slušate profesora Filozofskog fakulteta u Beogradu koji predaje ekonomiju, Miodraga Zeca. Samo da vas podsetim, čuli ste verovatno slogan kojim se Koštunica hvali da je Srbija šampion u regionu po ekonomskim reformama. Imamo, navodno ili ne navodno, veoma dobre pokazatelje: inflacija je mnogo manja nego što je projektovana, devizne rezerve su nečuvено porasle, plate su, kaže čovek iz Saveznog zavoda za statistiku, 130 odsto veće nego 2000. i tako dalje. Šta je iza tih lepih podataka, govori Miodrag Zec.

MIODRAG ZEC:

Ova predizborna kampanja nije se pomerila u koncepcijskom i vrednosnom smislu u odnosu na ranije. Tradicionalna kampanja na Balkanu zasniva se na tome da postoji vođa, da vođa ima kesu, da je kesa državna, a da je ruka privatna i da se nešto daje. I sve stranke manje-više propagiraju te stvari, samo u ime različitih socijalnih grupa. Čović je okupio penzionere, kaže - Vi ste najozbiljniji, najugroženiji,

daću vama. Demokratska stranka kaže - Daću mladima. Svako će nekom nešto dati. Postavlja se pitanje čije je to što neko daje. Niko ovde ne kaže da treba raditi više, a trošiti manje, već svi kažu obrnuto. Kod nas u političkom, socijalnom i vrednosnom smislu ima mnogo elemenata antikomunističkog komunizma, jer se raspravlja samo o pravu na potrošnju. Nastavlja se taj paternalistički odnos vladara i države prema podaniku; tamo neko ima neku kesu i ako ga dovoljno pritisneš ili budeš dovoljno snishodljiv ili ako za njega glasaš, nešto ćeš dobiti. Verbalni izraz se malo promenio, ali nismo mi daleko od toga - evo ti pre izbora levog opanka, a posle izbora dobićeš desni.

MIODRAG
ZEC

Svi ovde praktikuju staro srpsko načelo vlasti kao preraspodele. Suština te generacijske, regionalne, klasne preraspodele je stalna tema redistribucije. Umesto kreativne ekonomije, imamo distributivnu ekonomiju, po kojoj postoji neki kazan koji se puni ne znam ni ja kako i sada svako drži kutlaču i zahvata. Dinkić zahvata najviše, kaže - Moja kutlača je najveća, pa onda ovi mali rade to isto, pa kažu - Daćemo ovo i ono. Neko mora učiniti zaokret, ali izgleda da to niko ne želi, jer ljudi to ne žele da čuju. Još važi moja stara teza da je ova zemlja zasnovana na globalnoj preraspodeli resursa između ovih koji žive sada i odlučuju sada i onih koji će doći da to otplate. U zadnjoj etapi imovina se preraspodeljuje kroz privatizaciju. Tito je počeo preraspodelu sa nacionalizacijom, oteo jednima, dao drugima. Ova faza tranzicije, koja je obeležena privatizacijom, takođe se završava time da se prodaje imovina da bi se finansirala socijalna davanja.

Imamo brojne pokazatelje koji su nesumnjivo dobri. Jedna od tih dobrih stvari je visoka stopa rasta, što je, ogoljeno posmatrano, dobro. Posmatrano relativno, to nije dovoljno, jer ni sa tom stopom rasta mi se ne razvijamo dovoljno brzo. Kažu nam i da raste produktivnost rada. Kako to kod nas raste produktivnost rada? Raste tako što se iz privatizacionih prihoda finansira otpuštanje radnika u velikim sistemima, koji su i sami višak, pa kada otpustiš pet hiljada ljudi iz *Zastave*, dobiješ manje radnika na isti ili povećani proizvod i tako dobiješ rast produktivnosti. Ali kolika je njegova cena, koliko si to platio i kako si platio? U EPS-u kažu - Otpustili smo hiljadu ljudi i porasla nam je produktivnost rada. Ko je to platio? - Platilo je društvo, iz budžeta, iz privatizacionih prihoda. A onda idemo do pojedinačnog slučaja, do osobe X, pa se kaže - osoba X, koja je imala šest meseci do penzije, pod pritiskom sindikata EPS-a kao važnog političkog uporišta, dobi-

la je četrnaest hiljada evra obeštećenja i otišla u penziju. Pitam se ko je imao pravo da nekome, ko će ionako za šest meseci otići u penziju, pod firmom socijalnog zbrinjavanja tako debelo plati. Bolje bi bilo da je tih četrnaest hiljada uloženo u novo radno mesto ili da se vrate spoljni dugovi.

Kaže se - izvoz raste, što je dobro, ali da vidimo gde to raste. Raste u sektoru privatizovane industrije, što je dobro, ali šta raste? - Raste međufazni izvoz. Imamo *Sartid*, koji jeste najveći srpski izvoznik, ali je istovremeno i najveći srpski uvoznik. Odnekud se dovlače polufabrikati, koji se ovde dorađuju i onda se izvoze, da bi finalna faza prerade bila obavljena negde u Slovačkoj. U pitanju je međufaza. A da li raste tradicionalni izvoz naše robe za finalnu potrošnju? - Ne raste. Mi smo privatizovali *Sartid*, iza njega je ostao dug, dug neko mora da plati i ko će to platiti? - Platiće država, platiće poreski obveznici. To je jedna stvar, a druga stvar su faktori takve proizvodnje - koliko košta ta struja, renta, zagađivanje i tako dalje. Kada bi neko bio zao mnogo više nego što sam ja, pa sve to skupa stavio na papir, on bi rekao - da vidimo koliko košta taj rast izvoza.

Idemo dalje, kaže se - oborena je stopa inflacije. Kako je oborena i koliko to košta? Narodna banka je uvela brojne restriktivne mere jer je na njih bila i primorana. Pa ispada da je ministar finansija izdašan i rasipnik, a da je guverner štedljiv. Na prvoj godini studija ekonomije uči se da ministar finansija mora biti štedljiv, on ne sme da obećava potrošnju, on mora da čuva svaki dinar. Istovremeno, on politički obara kurs tvrdeći da je obaranje tržišno uslovljeno. To uopšte nije tačno, jer tržištem upravlja Narodna banka. Ona jedina nudi dinar i može da obori kurs evra i na 30 dinara. Postavlja se pitanje koja je cena tog aranžmana. Ako je kurs tržišni, zašto onda dinar nije konvertibilan eksterno, zašto se ne može kupovati i prodati u Frankfurtu, Beču, Berlinu? Sećam se da je Dinkić išao tamo da razmeni dinare i možda su njemu lično, pošto je bio u prijateljskoj poseti, i razmenili, ali ja ne mogu da ih razmenim ni u Crnoj Gori. Onda nam kažu - Oni nas ne vole. A kako vole japanski jen? Opet imamo politički proizvod koji se zove čvrst dinar, za koji se kaže - Ja sam ga napravio. Pa napraviću ga i ja. Može Srbija napraviti najbolji automobil, ali on će koštati 60.000 evra, jer se pravi ručno i prave ga tri majstora, a ne pravi se serijski i masovno.

Problem dinara je pitanje uz koje je on troškove pravljen. Dobro je da država ima nacionalnu valutu, to je dobro, ali nije moguće, nije normalno ili je to božije čudo, da imaš lošu privredu, a dobru valutu. Guverner tvrdi da kurs dinara ne utiče na izvoz, a ja kažem - utiče na sve, sem na izvoz *Sartida*, jer on posluje u globalnoj mreži, kurs njemu nije ni bitan. Ali verovatno utiče na ove koji rade za tri evra na sat. Tri evra su tri evra, i on za deset sati dobije 270 dinara i gotovo, a ne dobije 300 dinara. Da li raste izvoz tekstila, da li raste naš tradicionalni izvoz, da li raste izvoz finalnog proizvoda da to neko tamo plati? Drugo je kad *Sartid* izvozi, pa izvozi opet svojoj firmi, pa sledećoj i pitaj boga na kojem tržištu sve to skupa realizuje. Monetarna politika je suzbila inflaciju, guverner je uradio šta je mogao, ali je to iznuđena i skupa stvar. Ako država raskalašno troši kroz nacionalni investicioni plan i on kaže - Mi to moramo, ja kažem - A što mi ne bismo iz privatizacionih prihoda vratili dug, to je neutralno, ili napravili autoput kroz Beograd, napravili dva mosta ili termocentralu? Ako ne napravimo nijednu termocentralu, za deset godina nećemo imati struje. A mi smo to rasuli na hiljadu projekata i svaki ministar je dobio torbicu i kasicu prasicu i ide okolo, obećava, kreči, renovira.

MIODRAG
ZEC

To je rasuta investicija i na kraju - imamo li koridor 10? - Nemamo. Koliko smo puta napravili pedesetak kilometara, ni toliko, ali ključnog puta? Ako cela Azija, od Hindukuša, do nama prijateljske Turske ide preko Gazele - ona će se na kraju srušiti. Biće kao u filmu *Ko to tamo peva* - Ljudi, pašće most - to će se desiti. Međutim, ovi kažu - Ne, ne, najvažniji je most preko nekog potoka. Ključna stvar je obilaznica oko Beograda, a ne taj mostić. Nema društva koje mrzi svoj glavni grad kao Srbi. Ne žive svi Francuzi u Parizu, ali ga vole i Švabe vole Berlin, a ovde svi oni koji su ostali van Beograda žele u njega da uđu, ali dok ne uđu, oni ga preziru i mrze. Čim grad naraste do 100.000 stanovnika, on mora imati obilaznicu, a ovaj naš ima milion i po, a nema obilaznicu. Ne postoji još jedan grad kroz čiji centar prolazi autoput.

Svi kažu - zaposlenost ne raste. Zašto ona ne raste? Nema novih investicija, nema grinfild investicija, sve investicije idu iz privatizacije. Ne možeš tretirati kao investiciju prodaju imovine i potrošnju novca od nje. Prodali smo *Telekom*, a to je najrentabilnija investicija u svakoj zemlji. Tu je stopa rasta 25-30 odsto, to je savršen proizvod. Ali ako smo prodali *Telekom*, red je da onda ili vratimo dugove ili da na-

pravimo nešto kapitalno. To ne treba potrošiti na bezbroj malih projekata, koji ničemu ne vode. Ministar ide i nudi male kredite iz para od *Telekoma*, da neko kupi stado ovaca, pa se žali što niko neće da čuva ovce. Država mora apsolutno da se povuče iz kreditne funkcije. Ministar finansija tvrdi da imamo najbolji bankarski sistem na svetu, a onda ide okolo i kreditira stanove, imanja, ovce i krave i konje i svašta. To nije njegov posao. Ako mi zaista imamo savršen bankarski sistem, a tvrdi se da ga imamo, zašto onda ne pustimo banke da kreditiraju? To je njihova prirodna funkcija. Zašto država da kreditira? To je školsko pitanje - je li država dobar investitor? - Nije, i ne sme da se bavi kreditnom politikom.

Ključno pitanje je - kada proizvedem robu, da li sam je proizveo sa malim troškovima. Kada proizvedem neki ekonomsko-politički parametar kao što je čvrst dinar, stopa rasta, platni bilans, devizne rezerve, moram sebe da pitam koliko je to koštalo. Da li je to koliko je koštalo uporedivo sa drugim zemljama ili nije? Zašto držiš tolike devizne rezerve po kamatnoj stopi od ne znam ni ja koliko, to je državna tajna - dva odsto, a kredite plaćaš po pet? Pa razduži se i dobićeš razliku, jer nije dobar domaćin onaj koji ima sto kila ajvara u špajzu, a troši deset. Monetarnu imovinu stanovništva držiš u devizama, a istovremeno im obaraš kurs. I sad svako vadi svoju crkavicu. Penzioner koji je uštedeo tri hiljade evra svakog meseca vadi po sto evra, za koje sada može manje da kupi nego ranije. On je kažnjen i njemu se uzima imovina, jer su dinarske cene po kojima on plaća skuplje nego što su bile. To za njega nije dobro, ali dobro zvuči kao politički projekat. I sve se strašno personalizuje. Ovde se traži mesija i ako mesija ima nameru da nekad dođe, najbolje će mu biti da se prizemlji kod nas, jer mi imamo najbolji kapacitet da ga primimo. Za sada dolaze ove male prethodnice mesije, pa kažu - Da nema mene, ničeg ne bi bilo. Da ja ne vozim taj autobus, odosmo svi u provaliju. A to nije tačno.

I svi se proglašavaju stručnjacima kada dođu na vlast, a dolaze na nju kao političari. Ne sporim ja stručnost mnogih ljudi, ona nije sporna, ali nisu oni izabrani na konkursu za stručnjake. Guverner Jelašić je povukao mnoge iznuđene i jedino moguće poteze, ali njih ne treba procenjivati na osnovu njegove stručnosti. On nije izabran tako što je polagao neki test. Međunarodni posmatrači su uveli testove u Bosni. Ne mogu nikako da izađu na kraj s njima, pa ih za svaku funkciju biraju na konkursu. Možda to treba da uradimo i mi. Objavi se da se tra-

ži guverner, pa da ima toliko godina, iskustva, pa da odgovori na 250 pitanja, da izvadi lekarsko uverenje, pa da nije kažnjavan i tako dalje. I posle anonimnog testa, kompjuter izbaci ime guvernera i onda je to stručan čovek i kaže se - ovoga čoveka niko ne sme da dira sedam godina. Ovako, svi dođu kao političari i proglase se stručnjacima. Nije mi to normalno. Svi kažu da je najbolji srpski ministar finansija bio Lazo Paču - možda to kažu, jer je dovoljno dugo odležao u zemlji. Ovde je i to problem, što se svako za života proglasi svecem. Svetac mora da odleži u zemlji bar sto, dvesta godina i trebalo bi uvesti praksu da niko ne može dobiti ulicu dok mu od smrti ne prođe pedeset godina. Ovako stalno jedne vadimo, a druge stavljamo.

MIODRAG
ZEC

Znači, najbolji srpski ministar bio je neki Laza Paču, a on je bio lekar. On nije bio finansijski stručnjak, ali je očigledno imao dobru filozofiju društva. A ako se priča o stručnosti, ona se dokazuje samo ispitom. Kada vas policajac zaustavi na ulici, on vas ne pita znate li da vozite, već vam traži sertifikat. Prema tome, ako političari pričaju o znanju, onda im treba reći - Gospodo, molimo, pristupite polaganju ispita, nema prepisivanja, ni bubica. Možda ja isuviše zanovetam, ali mnogo je pitanja koja traže zdravorazumske odgovore. Gde je taj javni dijalog u kojem mi kažemo - Gospodo, da vidimo šta stoji iza svega toga?

Kaže se i sledeće - državi nedostaju stručnjaci, jer su ponuđene plate male. A ove godine su najveće plate u državnim službama. Najveće zarade su kod države, ona je najbolji poslodavac i nema toga ko se nije odazvao pozivu države da radi kod nje. Svi koji imaju privatno preduzeće ili rade u privatnoj stranoj firmi odazvali su se pozivu otadžbine da budu ministri, guverneri - niko nije odbio. Znači da nije u pitanju plata, nego moć, vlast. I to mogu da razumem, ali nemojmo se praviti naivnima. Svi se nešto kao žrtvuju, a koliko ja vidim, moraš ga skidati sa vlasti, nikada ne odlaze dobrovoljno. Daj da nazovemo stvari pravim imenom, pa da kažemo - Ljudi, urazumite se i koliko možete poštuju procedure. U tom smislu, ekonomska situacija jeste bolja, ona možda i nije mogla biti mnogo bolja, ali se sve strašno mistifikuje. To je kao kada se neko udeblja, pa gledaš da li se udebljao od zdravog života ili je bolestan. U ekonomiji svaki parametar ima svoju cenu i mislim da su mnogi od ovih parametara strašno skupo plaćeni. I ključno pitanje je - ako srpska ekonomija stoji tako dobro, zašto nema novih investicija? Evo, sinoć gledam na državnoj televizi-

ji reportera, koji egzaltiran stoji ispred zgrade vlade i saopštava radosno - Marketinške agencije stoje u redu da reklamiraju Srbiju. Bože, pa što je to čudno ako se daju tolike provizije i tolike pare, pa ti ljudi žive od toga što nekog reklamiraju. Ako vi date 500.000 dolara za dva spota, ne kažem opet da li to treba ili ne treba, ali ko ne bi uzeo 500.000 dolara za dva-tri spota i ko ne bi uzeo toliko i toliko hiljada dolara da napiše tekst o Srbiji? A to nam se predstavlja tako da se pitam da li oni to pišu džabe ili za pare. I što oni ne investiraju ovde u nove fabrike?

Kaže - stoje u redu za naš *Telekom*. I za albanski *Telekom* se stajalo u redu, i u Tunguziji bi se stajalo u redu, kada bi prodavali svog mobilnog operatera. Stoje u redu za fabrike duvana, za banke, za osiguranje, a kako ne dođoše da ulože u nešto drugo, u tekstilnu industriju ili elektroniku? Zašto je *Samsung* u Slovačkoj ili Poljskoj, a nije kod nas? Kod nas interes postoji samo za ono što je najslabije na svetu, a to su osiguranja, banke, *Telekom*. Sutra će biti vodovod, retki metali. Bor su hteli da daju za džabe, a sada se prodade Bor, jer je cena bakra otišla pet puta naviše na svetskoj berzi. Ali nema interesa za trajnu industriju, to je problem. Problem je i i novo zapošljavanje. Ovde treba da se izračuna šta je konačni privatizacioni saldo, da li je on u plusu ili u minusu. Mislim da će on biti u minusu. Pa kad je Nemačka kroz privatizaciju izgubila i imala negativni rezultat, što bi mi imali pozitivan? Taj račun niko ne shvata.

Desilo se da su pobednici 1945. ujahali na belom konju u Beograd. Kažu da su Crnogorci ušli preko Dedinja i tamo ostali. Pitao sam jednog rođaka, visokog oficira, zašto je on uzeo stan u centru Beograda, a ne na Dedinju. Kaže - Nije ni znao za Dedinje, jer je on došao smederevskim pravcem i naselio se blizu Kalemegdana. E sad, zamislimo tog hipotetičkog generala na belom konju koji se uselio u dedinjsku vilu. I teče, teče komunizam, dolaze devedesete, hiperinflacija i taj general X otkupljuje tu kuću za pedeset evra. Dolazi raspad komunizma, dolaze nevladine organizacije. Sada je i taj general u nevladinoj organizaciji, sada i on zastupa demokratiju i čudom se čudi kako se uopšte desio taj komunizam i kako je sve to strašno. A taj general ima decu u inostranstvu, oni su u Kanadi i otud poručuju - Oče Jovo, drži položaj na Dedinju, ne povlači se. I sad dolazi denacionalizacija i stiže neki Gavriilo, kome je to oteto, koji je takođe bio general, ali u Prvom svetskom ratu. To Dedinje je uvek i naseljavano posle ratova, sve te

vile su građene od 1921. do 1936. I kaže Gavriilo ovom našem Jovi - Daj mi moju vilu nazad, a on kaže - Ne, ja sam to kupio od države. Ili su u međuvremenu neki ljudi preprodali te vile, pa otišli u inostranstvo. I ko sada Gavrilu treba da isplati tri miliona dolara? Denacionalizacija je zamršeno klupko. To i podela besplatnih akcija su dva važna pitanja. Svi su ih rešavali na početku, mi ih rešavamo na kraju. Sužen je prostor, izgubljeno je vreme, strast se nagomilala, ne znam kako će to biti rešeno. Ta dva pitanja vidim kao urgentna, a neprestano se odlažu. Naredno važno pitanje je privatizacija javnog sektora. Postoje dva moguća načela za rešavanje ovih pitanja. Jedno kaže: prodati sve i odmah, najbolje za vreme moga mandata i po tržišnoj ceni. Ali šta je tržišna cena? Ako sve prodaješ za kratko vreme, tržišna cena je nula. Zamislite da britanska vlada kaže - za petnaest minuta hoću da privatizujem *British Museum* i da prodam sve te slike po tržišnoj ceni. Van Gog bi se onda prodavao za petnaest funti onome koji je naišao kroz kafić. Tako da ta cena jeste formalno tržišna, ali uslovi prodaje, to jest kratko vreme, čine da je ona ništavna.

MIODRAG
ZEC

Drugo načelo kaže - prodaćemo strateškom partneru. Razumem da se *Sartid* proda strateškom partneru, ali ne razumem zašto bi mi strateškom partneru prodavali osiguranje. Kako su Nemci privatizovali svoju poštu? - Dali su je na berzu, pa su prodavali akciju po akciju. Pa su mogli da kupe Nemci, pa su mogli da kupe drugi. Zamislite da privatizujemo *Telekom* takozvanom javnom ponudom akcija. Kada pustiš mali komad, onda možeš više prodati. Kad prodajete stablo drveta, to je jedna cena, a kada ga isečete na metar, to je druga cena, a kad ga isečete na 30 centimetara, to je treća cena. Isto tako kada prodaješ sve akcije, to je jedna cena, kada prodaješ 70 odsto akcija, to je druga cena, kada prodaješ po jedan odsto, to je treća cena. Pokazalo se da što sitnije prodaješ, to su cene veće. Isti model važi za privatizaciju gradskog građevinskog i poljoprivrednog zemljišta. Na primer, imamo ogromne zemljišne posede. Postavlja se pitanje kako prodati državno zemljište, da li ga uopšte prodati, ako ne, pošto ga iznajmiti. Da li ćemo prodavati parcele po hiljadu hektara ili po sto ili po deset ili po hektar? Tu su otvorena pitanja i neko mora da zauzme stav o njima. Svaki izbor ima svoje posledice, bitno je i ko su kupci i koja je cena i kakav se model predlaže.

Ovde se priča o srednjoj klasi, a propušta se prilika da se ona ojača kroz model privatizacije javnog sektora, jer od izbora toga modela za-

visi konfiguracija društva. *Hemofarm* je kupila velika nemačka firma i ona ga je automatski zatvorila, jer se više ne mogu kupovati, niti prodavati akcije. Ja sam imao te akcije i morao sam da ih prodam, jer sam po zakonu na to bio dužan, zato što su oni kupili 95 odsto. Zašto su u ovoj zemlji najveće kompanije društva sa ograničenom odgovornošću, a male firme idu na berzu i tamo se maltretiraju, pa se preduzeće iz Kukojevaca kotira na berzi, a ne kotira se *Telekom* ili *Hemofarm* ili *Bambi*? Neka me niko ne ubeđuje da želi srednju klasu, a da ona nema opciju ulaganja. Onaj koji vlada državom mora imati osećaj za globalne agregatne veličine, kako šta s čim ide, kako se to uravnotežuje, zašto je izabran neki sistem, a ne neki drugi. Ne treba da se čudimo što imamo ekstreman i primitivan politički život, zasnovan na namamljivanju stanovništva, na zveckanju kesom. Ne možeš lekara koji zarađuje 50.000 evra godišnje baš tako lako da namamiš na micu - Dođi ovamo, pa ćemo ti dati levi opanak, a nećemo desni.

Kako je Putin spasao Rusiju? Tako što je prvo oteo nekima koji su pre toga oteli kroz vaučere, a onda prodajom tih kompanija na parče, po jedan, dva odsto. Zašto bi svu šumu posekli odjednom, zašto ne bi drvo po drvo? Ako imamo suficit u budžetu, ako nemamo krizu dugova, zašto smo baš morali ove godine prodati sve to što smo prodali, recimo osiguranje? Narednih godina tome će cena biti sve veća i veća. Završava se period kada je tranzicioni deo Evrope bio na prodaju. Narednih godina cene tih kompanija biće veće četiri, pet puta, ne zato što su one postale mnogo bolje, nego zato što neće više biti mnogo toga da se kupi na ovaj način. U privatizaciji se prodaje sve odjednom i šta se desilo? Pod firmom održavanja proizvodnje i radnika, prodao si preduzeće, a oni su srušili preduzeće i napravili zgradu. To se desilo sa *Grmečom*, to će se desiti sa *Zmajem*, *IMT-om*. Učinjeni su apsurdni promašaji u privatizaciji, kao na primer sa *Putnikom*. Pazite, za dva i po miliona prodat je *Putnik*, koji u vlasništvu ima najveće ostrvo u Crnoj Gori. Vidite šta se sada dešava na crnogorskom primorju sa nekretninama. A mi smo sve to dali za samo dva i po miliona evra, pod firmom da će se unaprediti poslovanje. Treba prodavati na parče sve što nije teška industrija. Ne možeš na parče prodati *Zastavu*, ali možeš na parče prodati osiguranje, akciju po akciju, možeš na parče prodati zemlju, možeš na parče prodati nekretnine i tako dalje.

SVETLANA LUKIĆ:

Pa zašto ne rade tako?

MIODRAG ZEC:

Ne znam zašto, da li znaju, da li ne znaju, ne znam. Evo, vratimo se na taj CK. Moglo se znati da je CK najbolja lokacija u Beogradu, kao što je Vatikan u Rimu. Broz je imao istančan ukus za trajanje, gde je stavio CK, tu je najbolje mesto. To što je Tito napravio, ni NATO ne može da sruši. Oni, ljudi, nisu znali da je to betonsko, pa nisu gađali dovoljno jakim projektilima. Ta je zgrada toliko dobro napravljena, a pod izgovorom da će se ionako srušiti, sećate se, vlada ju je prodala. I sada je njena cena otišla deset puta naviše. Tako radimo sa svim stvarima. Da li je to neznanje, da li je namera, ne bih mogao da svedočim, ali neko ko vodi državu mora znati - ako je sve na prodaju, cena teži ka nuli. To je prva lekcija iz ekonomije. Kada se na pijacu iznese više paradajza nego što domaćice hoće da kupe, on se baca, a kada dođe jedna prodavačica sa kilogramom paradajza, a nas dođe desetero sa punim buđelarom, druga je priča. To važi za privatizaciju i za nekretnine. A u Beogradu si pod firmom prodaje biznisa, u stvari prodao nekretnine. Desilo se to što se desilo. Ali sada je prilika da se kaže da ne moramo to isto uraditi sa *Telekomom*. I na kraju, mi ćemo morati da počnemo da iz onoga što smo zaradili danas nešto ostavljamo i za sutra, za potomke. I pojedinac u jednom času kaže - Ove godine sam zaradio 1.000, trošim 800, a 200 investiram. Ali mi imamo deficit i na nivou pojedinca. Je l' vidite taj laki keš, koji kaže - Jedite danas, platite sutra, uzmite sad kredit, vratite kad dođu laste. Ko tome može da odoli? A suština ekonomije je - štednja, odricanje, investiranje. Mi imamo mnogo kapitalnih problema: putevi, železnice, hidrocentrale, termocentrale. Pitanje je kako ćemo to rešiti. To je pitanje za mudre glave koje čeka 250 mesta u srpskom parlamentu i 20 mesta u srpskoj vladi. Što bih se ja za malu platu i već u godinama time bavio?

MIODRAG
ZEC

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Miodrag Zec, profesor ekonomije na Filozofskom fakultetu u Beogradu. A mi ćemo uskoro zaista dobiti novu vladu. Koštunica se nada da će ponovo biti mandatar i da će održati ekspozu u skupštini. Sećam se da je u prošlom ekspozu najavio stvaranje nacionalno-prosvetnog saveta, takođe se sećam da su prošli meseci i godine dok on nije sastavljen. To je i razumljivo, jer su skoro svi poželjni kandidati za mesto u ovom savetu mrtvi. Neki su umrli nenadano pre nekoliko vekova, kao sveti Sava, neki su streljani kao kolaboracionisti posle Drugog svetskog rata, neki su opravdano odsutni, jer su u manastiri-

ma, i tako se stvar oteгла. E, sad imamo i nacionalno-prosvetni savet, imamo i novog rektora, imamo i mladog i zdravog ministra prosvete, imamo odluku vlade da više škola i fakulteti podnesu zahteve za akreditacije, da plate milione dinara da bi dobili licencu za rad. Nije sporno da u Srbiji ima skarednih škola, i privatnih i državnih, i da se mora napraviti red, međutim, i tu ima nekih problema. O tome u današnjem Peščaniku govori profesor Filološkog fakulteta u Beogradu, Ljubiša Rajić.

LJUBIŠA RAJIĆ:

Plaća se akreditacija, ali svaki cenovnik mora precizno da kaže šta se dobija za taj novac. Ako zanemarimo da je tu u prvi plan izbačen novac koji će da se plati, ostaje potpuno nejasno koje kvalifikacije imaju ljudi koji sede u komisiji za akreditaciju. Nigde nije objavljeno šta se očekuje od tih ljudi, koje su njihove kompetencije, ali je objavljeno da će se novac koji fakulteti i univerziteti plaćaju potrošiti da neko obuci one koji će raditi akreditaciju. Dakle, ljudi koji nikada nisu radili akreditaciju obučavaće ljude koji to nikada nisu radili, kako bi oni već kroz nekoliko dana počeli da naplaćuju velike iznose višim školama u Srbiji. Dopola su izrečene namere da se školama naplati od 180.000 do milion dinara. Imam utisak da je čitava stvar napravljena samo zato da se što brže ćape neke pare. S druge strane imamo daleko veći problem, a to je potpuno divlja gradnja univerzitetskih institucija, i državnih i privatnih, koje se osnivaju kao da su u pitanju buregdžinice. Iskače ceo univerzitet u Novom Pazaru, uz jedan ili dva postojeća privatna univerziteta. Na sve strane iskaču isturena, ja bih rekao poturena, doturena, preturena odeljenja državnih fakulteta. Ne postoji nikakav državni plan sanacije stanja univerziteta, dakle, da se propiše na koliko stanovnika ide jedan univerzitet, kakvu strukturu mora imati. Ne postoji nikakav državni plan razvoja univerzitetskog obrazovanja, ne postoji zakon o finansiranju univerziteta.

Akreditacijom je propisan i način na koji će svoje studiranje plaćati samofinansirajući studenti, ali ne postoji nikakav pravilnik o sticanju vanbudžetskih prihoda državnih fakulteta, niti pravilnik koji nalaže i državnim i privatnim fakultetima da od novca koji naplaćuju, određeni deo mora da ode za naučno-istraživački rad, a određeni deo mora da ide direktno u nastavu, za njene troškove. Dakle, ne postoji najosnovniji skup pravila o tome kako treba da se ponaša visokoškolski segment. I onda je nastao veliki lov u mutnom, pokušaj da se is-

koristi prilika dok se ne promeni vlada, da se čape državne pare. Besmisleno je da država naplaćuje akreditaciju sopstvenim fakultetima i univerzitetima, ali ako se to i radi da bi privatni i državni fakulteti bili jednaki, moraju da postoje jasnija pravila od ovih. Ne znamo na osnovu čega će iko biti imenovan da bude recenzent bilo čega. U svetu postoji pravilo da se imenuju što stručniji recenzenti, najbolje da nisu iz te zemlje, kako bi se izbegao sukob interesa, a ovde ljudi rade na pet univerziteta istovremeno. Dakle, ogroman deo naših profesora je u startu eliminisan iz konkurencije, ali to ovde verovatno nema nikakvu ulogu, jer smo videli šta se inače dešava sa problemom rešavanja sukoba interesa. Vrlo sam skeptičan prema svemu ovome.

LJUBIŠA
RAJIĆ

Taj novac uopšte nije mali. Univerzitet u Beogradu ima tridesetak fakulteta i svaki plaća posebnu akreditaciju. I svakoj grupi unutar fakulteta može biti traženo recenziranje pojedinačnih programa. Po Bolonjskoj deklaraciji, program je ono što smo nazivali predmetom. To znači da će na mojoj grupi biti recenzirana 24 predmeta po ceni od 180.000 dinara. Osim toga, mi u pojedinim strukama imamo samo jednu katedru ili grupu u celoj državi, pa se postavlja pitanje ko će to da recenzira. Imamo samo jednu skandinavistiku, na kojoj ja radim. - Ko će to da recenzira? Bilo bi normalno uzeti nekog iz najbližeg susjedstva, na primer iz Zagreba, jer oni imaju skandinavistiku, ili iz Budimpešte i Minhena. Optimalno je dovesti nekog iz Skandinavije, jer su oni najkompetentniji. Imamo samo jednu arheologiju u Beogradu, pa će verovatno ovi iz Akademije nauka da recenziraju njih, i obratno. To postaje besmisleno. Mi smo premala, zatvorena sredina u kojoj se svi poznaju i svi su na neki način upetljani u zajedničke projekte. Sve je to urađeno veoma nepromišljeno, ali Srbija već četvrt veka živi bez razvojnog plana u bilo čemu, pa što bi ga imala na univerzitetu?

SVETLANA LUKIĆ:

To su velike cifre i državni univerzitet će sigurno tražiti pomoć od države.

LJUBIŠA RAJIĆ:

Biće tu presipanja, ne baš iz šupljeg u prazno, ali presipanja iz državne u univerzitetsku kasu, pa iz univerzitetske kase u džepove recenzentata. Ako sam ja profesor na državnom univerzitetu, onda Republika Srbija nije moja otadžbina, nego je ona posredstvom republičke

vlade - moj poslodavac. Trebalo bi da preko sindikata tražim povišicu ili bolje uslove rada od vlade, ali se to nama ne sviđa ili se bojimo ili je to - naša vlada. Koliko sam samo puta čuo od kolega - To su ljudi iz moje stranke, neću valjda njih da napadam? Ali kakve to veze ima? E, pošto smo mi oportunisti ili se bojimo, mi onda biramo najlakši put, pa sve prevalimo na studente. Studenti ne mogu da se bune, njihovi roditelji još manje i mi im stalno dižemo cene studiranja. To čine državni fakulteti, a privatni još i više. Oni su privatne firme i mislim da bi na njih, osim Zakona o univerzitetu, trebalo vrlo rigorozno primeniti i Zakon o preduzećima.

Ono što mi najviše smeta u projektu akreditacija je da se kvalitet nastave i nastavnika uopšte ne pominje. Najbolje bi bilo da svi mi koji radimo budemo stavljeni na raspolaganje i da onda inostrane komisije provere naš kvalitet. Pa ko preživi, preživeće, a ostali će propasti. Ne vidim da je tragedija i ako ceo univerzitet u Beogradu propadne. Zašto je to veća tragedija od toga kada propadne fabrika automobila? Kod nas se vrlo pogrešno veruje da su nacionalne institucije: akademija nauka, univerzitet, *Politika*, *Crvena zvezda* i Srpska pravoslavna crkva i radile, ne radile, bile dobre ili loše, one moraju biti zaštitice kao beloglavi sup ili Pančićeva omorika, dok je sve drugo izloženo konkurenciji. Proces akreditacije neće proveriti kvalitet nastave, jer kada bi je proveravao, državni univerzitet u Prištini bi morao biti ukinut.

Mislim da bi morao biti ukinut i univerzitet u Novom Pazaru. Često se kaže da je potrebno manjinama dati univerzitet. Apsolutno se slažem, ali je potpuno pogrešno dati im bilo šta. Za manjinu nije rešenje da dobije lošu nastavu, jer onda je bolje da nema nikakvu. Univerzitet se ne pravi od danas do sutra, nego se prvo školuju ljudi, koji neko vreme rade na poznatim univerzitetima, pa kada sazreju uslovi da se napravi novi fakultet, ti ljudi se premeste i počinje upis studenata. A mi prvo napravimo fakultet, pa onda gledamo gde da nađemo nastavnike koji bi tu nešto radili. Takvih ljudi ima malo, pa se oni pozajmljuju sa drugih fakulteta i onda imamo te čuvene putujuće trgovce univerzitetskom robom. Imamo kolege koje rade na četiri-pet različitim mesta. Napravljen je predlog da se sastavi spisak institucija na kojima ne može istovremeno da se radi, jer je to sukob interesa. Ali onda je vrlo lukavo smišljeno da državni fakulteti nisu u međusobnom sukobu. Tako možeš da predaješ na pet državnih fakulteta

isti predmet. Stalno se izbegava da se poštuju jasna, strogo definisana pravila. Možda će neko pri tome ostati sa vrlo bednom platom. - U redu, je l' ti se ne sviđa? Daj otkaz, pa idi na drugu stranu, ali uradi svoj posao kako treba. A loši privatni fakulteti i univerziteti, čak i oni za koje je laicima jasno da im treba oduzeti dozvolu za rad, opstaju, jer su mesto za tezgju, za zarađivanje novca putem prodaje magle i ko zna čega još.

LJUBIŠA
RAJIĆ

Nije u redu da studentima nudimo *škrlj* kvalitet nastave zato što mi želimo da zaradimo više ili vlada želi da izbegne političke probleme ili neki privatni vlasnik želi nešto da učari na tome. Ne smemo da se igramo nastavom na univerzitetu, jer univerzitet proizvodi sve visokoškolski obrazovane ljude koji su potrebni društvu. On proizvodi svoj sopstveni kadar i nastavni kadar za skoro sve ostale vidove obrazovanja u državi. Igramo se time kao da to nema nikakve veze sa životom, kao da je potpuno svejedno kakve pravnike, inženjere i lekare ćemo proizvoditi. I onda, kod mene na fakultetu imamo situaciju da prvo nemaš učionicu u koju možeš da smestiš 120 studenata, a kada ih nekako uguraš unutra, držiš im konverzijske vežbe, iako u grupi ne bi smelo da ih bude više od 10-15. To postaje besmisleno. Kako da razgovaraš sa 120 ljudi istovremeno? Dobar primer su i Pravni ili Ekonomski fakultet, gde se predavanja drže za po nekoliko stotina studenata istovremeno. I vrlo je tužno da o kvalitetu nastave govore Sima Avramović i Obrad Stanojević, profesori Pravnog fakulteta, na kom uzimaju onoliko studenata koliko maksimalno može da se napakuje u njihove amfiteatre. To nije preterano častan postupak i bar bi oni trebalo da čute. Iako prema broju nastavnika ne bi smeli da u ovom trenutku imaju više od možda hiljadu studenata na sve četiri godine, oni ih imaju blizu deset hiljada.

Stalno se prepričava slučaj jednog kolege. Student je kod njega na Tehničkom fakultetu u Čačku položio ispit, koji isti kolega posle nije hteo da mu prizna u Beogradu, sa obrazloženjem da je ono Čačak, a ovo Beograd. To ne može tako. Svuda svi moraju ispuniti iste uslove. Zadržali smo toliko elemenata studiranja iz prethodnog sistema da ovaj način akreditacije, pripodobljen Bolonjskom procesu, kod nas ne može da funkcioniše. I dalje upisujemo studente na društvenim, humanističkim naukama na studijske grupe, a ne na tečajeve. Student je opet student srpskog jezika, arheologije, istorije umetnosti, sociologije ili engleskog jezika, a nije student Univerziteta u Beogra-

du, koji može da kombinuje šta god hoće i kako hoće, a posle je stvar poslodavca da li hoće da ga zaposli. Naše je da mu damo širok spektar obrazovanja, a on neka sam izabere. Ako izabere dobro, zaposliće se; ako izabere loše, neće se zaposliti, ali o tome pre svih odlučuje poslodavac. I još patimo od toga da studije teku godinu za godinom i od toga zavisi status studenata i finansiranje i onda diplomiraš i završio si studije. Nema povratka na studije, gde dođeš iz privrede, završiš kurs koji ti je potreban i vratiš se na posao.

Ne moramo mi ništa od ovoga da uradimo zbog Bolonjske deklaracije. Ona jeste potpisana, ali to je opšti dokument o poželjnom lepom vremenu kada odemo na izlet i ništa više od toga. Moramo da se promenimo zato što se društvo promenilo; to više nije socijalizam, nego ljudožderski kapitalizam. Promenio se način rada u privredi, čitave privredne grane su nestale, a javile su se neke nove. Promenio se način organizovanja države, promenili su se uslovi stvaranja kulture, mi smo sada deo *Partnerstva za mir*, oko nas su Evropska unija i NATO pakt. To više nije bivša Jugoslavija sa 24 miliona stanovnika, nego Srbija sa 7,4 miliona i to više nije bivša država bogata prirodnim resursima, kako smo učili, nego siromašna, razgrađena država.

I dodao bih detalj koji pokazuje kako mi odbijamo da vidimo uzročno-posledičnu vezu između stvari. Senat Univerziteta u Beogradu ozbiljno piše veliki, vrlo složeni pravilnik o disciplinskoj odgovornosti studenata, ali nema ni pomena o pravilniku o disciplinskoj odgovornosti nastavnika. To je navodno sadržano u Zakonu o radnim odnosima. Ne, to nije dovoljno, to neka važi za spremačice, za sekretare, za nastavnosne osoblje. Za nas mora postojati sasvim drugi pravilnik, po kojem će biti kažnjivo da naš kolega, koji je sada u penziji, kaže studentkinji na ispitu - Vi ste suviše lepi da biste bili inteligentni. Taj pravilnik treba da spreči ucene, ali i profesora da nesproman uđe na čas. Sve to je navodno regulisano ovim procesom akreditacije, ali šta će biti sa profesorom koji ne zadovoljava te uslove? Neće dobiti akreditaciju. I? Šta se kod nas desi kada se nekome povuče građevinska dozvola? Da li on prestaje da zida? - Ne. Da li je neko dobio odluku da građevinu vrati u prethodno stanje? Jeste. Koliko njih je to učinilo? Pedesetak Roma, kojima je buldožer srušio onaj njihov kućerak od lima i kartona.

I konačno, ako hoćemo da sredimo stanje na univerzitetu, država za svoje univerzitete mora da ima razvojni plan, koji će da kaže - u sledeće tri godine, pre procesa akreditacije, Biološki fakultet mora dobiti svoju zgradu, tako da su im laboratorije, studenti, čitaonice i nastavno osoblje na jednom mestu, a ne kao sada na pet mesta u gradu. I to važi za mnoge druge fakultete. Ne može se raditi akreditacija Matematičkog fakulteta i oni je neće dobiti ako se budu brojali kvadrati, zato što ovaj fakultet nema ni četvrt kvadrata po studentu i zaposlenom. Istovremeno, ne sme se dozvoliti da je dobije Učiteljski fakultet, koji je strahovito moćan, jer je pod dekanom Mladenom Vilotijevićem, koji je bio veoma blizak SPS-u i tadašnjoj vlasti. Kada je Koštunica postao predsednik SRJ, prvi orden, Orden Vuka Karadžića, dodelio je tom Vilotijeviću. Sada je on veoma blizak DSS-u i prisvojio je Višu školu za predškolsko vaspitanje, koja je za vreme Gaše Kneževića dobila dozvolu da bude trogodišnja. Čim je postala ministarka, Ljiljana Čolić je tu dozvolu ukinula i pripojila ovu školu Učiteljskom fakultetu, a da nigde ne postoji nijedan elaborat koji govori o opravdanosti tog postupka. A na Učiteljskom fakultetu je donedavno prodekan za nastavu bio pravnik, a prodekan za nauku mašinski inženjer.

LJUBIŠA
RAJIĆ

Normalna država i normalna stranka moraju da pokažu da žele red, ali ne radikalski red - pošalji policiju na ulice da batina one koji se ne slažu sa nama ili su manjine ili homoseksualci, nego red u smislu da se stvari odvijaju po nekim propisima. Nedostatak propisa je katastrofa, a mi propise nemamo. U samoupravnom periodu bilo ih je previše, ali dva i po miliona samoupravnih sporazuma dali su isti rezultat kao i kada ih nema dovoljno. Istina, postoji tu i neki kontinuitet: onda se govorilo o dogovornoj privredi i politici, a sada se govori o srpskoj sabornosti - to mu izađe na isto. I ta sabornost se na kraju krajeva svodi na - dajte da ništa ne radimo i podelimo neke pare. Mi nismo voljni ili naši političari nisu voljni da shvate da se svet promenio, da više nema poštete i oproštaja. Oni neće da shvate da velika međunarodna kompanija može da kupi Srbiju za gotovinu i da je često svejedno šta mi kao stanovništvo mislimo o bilo čemu. Važnije od toga je šta misli jedan svetski bogataš i mi prema toj činjenici moramo da uspostavimo neki odnos. Ali ne, mi ćemo da sednemo kao Kosta Čavoški i da kukamo - To je nepravedno i igraćemo se Kalimera - Nepravda, nepravda. Pa jeste nepravedno, ali ne možeš večito sedeti

i govoriti - Naši automobili ništa ne valjaju, pogledaj kakva su beda ovi televizori iz Niša, ali nam je univerzitet puslica.

U jednom od prethodnih zakona o univerzitetu je pisalo da redovni profesori svake sedme godine moraju da podnesu izveštaje o tome šta su uradili. Ne pamtim da sam ikada video bilo kakav izveštaj bilo kog redovnog profesora o tome šta je uradio, a ima profesora na mom fakultetu koji nisu uradili ništa od trenutka kada su postali profesori. Ima i onih koji su veoma vredni, koji imaju svetski ugled, imamo i asistente koji su bolji od nekih redovnih profesora, po svom radu, ugledu, znanju, po sposobnosti da uoče šta je novo u nauci, društvu, među studentima. A imamo i one koji su zamrli još pre nego što su počeli da studiraju. Ali to su tabu teme, o tome se ne razgovara. Ne razgovara se o seksualnom uznemiravanju studentkinja, ne razgovara se o korupciji, o raznim mučkama, o beskonačnoj količini tezgji, o nameštanju konkursa, ne razgovara se ni o čemu što bi bila neka vrsta talasanja, nego hajde da mi to sredimo, vidiš kako smo loše plaćeni. Bilo koja priča o plati izazvaće pola sata vrlo uzbudljivog razgovora, ali kada se krene o nauci, tu i tamo se nađe neko ko je voljan da priča, i to uglavnom oni koji su vrhunski naučnici, a ovi ostali uglavnom začute i kažu - Hajde, pusti sad to.

Jedna je stvar doneti pravilnik kako ćemo nešto da uradimo, a druga je stvar imati službu koja može da uradi 95 odsto posla, dakle, birokrate kojima je to posao. Ovde bi ljudi dobili srčani udar kada bi obična činovnica kontrolisala šta radi profesor, ali zašto da ne? Da li ja kao profesor treba da dobijem srčani udar kada me zaustavi policajac, jer sam pretrčao preko ulice mimo pešačkog prelaza i da kažem - Ne, ne može to tako, mene sme da zaustavi samo pukovnik policije, zato što sam ja profesor. Mi smo starinsko, patrijarhalno, hijerarhijsko društvo koje pre svega mrzi odgovornost u radu, a prilično mrzimo i otvorenost. Ono što stvarno misle, ljudi pričaju po hodnicima naših fakulteta, a na sednicama Nastavno-naučnog veća se odvija ritualna, prazna priča i mnogi se ljute kada neko uzme reč i naglas kaže ono što ljudi pričaju u hodniku, jer onda remeti neki red i onda mu kažu - Rešićemo to drugačije, pa čovek je pred penzijom ili - To ne može, znaš, to je politička stvar. Pa šta? Postoji nešto što je dobro i nešto što je loše i to treba jasno reći tačno onako kako radimo kada kupujemo kola. Ako možemo da biramo, nikada nećemo uzeti *Zastavina* kola, nego japanska ili nećemo uzeti televizor EI, nego ćemo

uzeti *Filipsov*. Ali kada je reč o obrazovanju, svi zalegnu - Ne, kupite loš EI televizor, nemojte uzeti dobar *Filipsov*. Pa čak i to mogu da razumem, ali ne mogu da razumem zašto se onda svi jako trude da taj televizor ostane loš, da se nikada ne popravi i ne bude bolji.

Nije dokaz kvaliteta mog rada ako odem u Svrljig da održim predavanje u lokalnom domu kulture. To jeste korisno i dobro, ali to nije dokaz kvaliteta mog rada. Nije veliki uspeh ni ako mi dođu studenti iz Republike Srpske; oni nemaju gde drugde da odu, oni biraju ono što moraju, a ne ono što hoće. Ne mislim čak da sam učinio nešto veliko u struci zato što me često zovu da držim predavanja negde u Skandinaviji. Najveća potvrda mog rada će biti ako student iz Nemačke ili Francuske dođe u Beograd da studira skandinavistiku. Onda sam nešto stvarno postigao. Kada Učiteljski fakultet bude dobio akreditaciju, a dobiće je, ljudi će izbegavati da otvoreno razgovaraju o tome, to će se smatrati neprimerenim talasanjem u času kada nam je potrebno jedinstvo srpskog naroda. E, pa neću da se ujedinim sa onima koji loše rade, jer oni direktno rade o glavi srpskog naroda i svih građana ove države. Ali kao što je u modi da se štite generali, koji u jugoslovenskom ratu nijednu bitku nisu dobili, tako ćemo da štitimo i sve one koji su loše radili u obrazovanju, jer su to naši ljudi. To - naš čovek - postalo je sinonim za prohodnost u nauci i politici i bilo gde.

LJUBIŠA
RAJIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Danas je tačno tri godine od početka suđenja za atentat na premijera Zorana Đinđića. Najavljuju nam da će presuda biti doneta, gle koincidencije, krajem januara, možda dvadesetog. Čudno je ili nije da svi jedva čekaju da se ovo suđenje završi i to svako iz svojih razloga. Sudeći po dosadašnjem iskustvu, igranka će se nastaviti dok svi ne zaborave ko je uopšte bio taj Zoran Đinđić. O tom atentatu i njegovoj političkoj pozadini tek ćemo govoriti, a o odnosu ove vlasti prema ovom suđenju, kao i prema suđenjima za ratne zločine, govori činjenica da je naša država pre neki dan od Amerikanaca uzela pedeset hiljada dolara, valjda da plati komunalije i čistačice u specijalnom sudu. Ni toliko nisu hteli da izdvoje iz budžeta, treba im valjda za Cecin koncert, a honorari nisu mali. U nastavku Peščanika ćete čuti Borisa Budena. Boris Buden je hrvatski filozof i pisac koji se pre nekoliko godina odrekao hrvatskog državljanstva i od tada živi po celoj Evropi. Trenutno je u Berlinu i s njim je tamo razgovarao Ivan Kuzminović.

BORIS BUDEN:

Bio sam nedavno u Prištini i razgovarali smo o situaciji na Kosovu. Tamo postoje dvije strane koje se međusobno isključuju i rješenja ne može biti dok god ostajemo u toj staroj perspektivi, koja je ujedno i evropska, a to je perspektiva narodne suverenosti. To je ideja po kojoj je politička zajednica bazirana na konceptu suverenosti naroda. Ideja da je nacionalna država politička zajednica par ekselans i da je cijeli koncept demokracije također modeliran prema konceptu narodne suverenosti je tristo godina star koncept, koji je danas u teškoj krizi. U vremenu globalizacije, upravo ta suverenosti više ne funkcionira, i to ne samo ekonomska baza suverenosti, nego ona ne funkcionira ni na klasičnoj demokratskoj razini, jer više ne postoji klasična nacionalna javnost. Taj sistem se raspada u svim sferama.

Osnovno pitanje koje sam postavio u Prištini bilo je - imaju li Srbi i Albanci danas u političkom smislu nešto zajedničko. Naravno, svi misle da je odgovor negativan, to jest da oni nemaju ničeg zajedničkog. Rekao sam da su oni na potpuno kontradiktornim pozicijama samo ukoliko i dalje vjerujemo da je koncept suverenosti jedini koncept političke artikulacije. Moja je teza da Srbi i Albanci imaju zajedničko to da su obje nacije prešle prag preko kojega koncept suverenosti više ne vrijedi. Drugim riječima, i jedan i drugi narod su s one strane suverenosti. Konkretno, Srbi više nikada neće ostvariti punu suverenost na svom takozvanom teritoriju, to mogu zaboraviti. Nastupio je kraj koncepta suverenosti za Srbe. Kosovski Albanci nikada neće postići punu suverenost na Kosovu u smislu nacionalne države. Dakle, i jedni i drugi treba da počnu nešto iznova što bi im bilo zajedničko, a morali bi početi od činjenica o kraju koncepta suverenosti. Samo suočavajući se sa nemogućnošću da se u tom starom sistemu izrazi politička volja, obje strane mogu pronaći izlaz, platformu zajedničkog razmišljanja, političkog djelovanja, kulturne komunikacije i tako dalje.

Naravno, meni je jasno da samo manjina može shvatiti u čemu je zapravo problem. To je manjina koja zapravo shvaća da je stari svijet, svijet nacionalnih država, naroda, demokracija, svijet zamišljen kao klaster nacija, svijet šarenih političkih karti, gdje svaka državica ima svoju boju sa jasno razgraničenim granicama - nestao, odnosno da on nestaje pred našim očima. Drugim riječima, šansa da se izađe iz tog zatvorenog kruga, iz tih proturječja, postoji, ali samo ako se ta

transnacionalna perspektiva shvati kao nova perspektiva i to ozbiljno. Danas to politički uopće ne igra nikakvu ulogu niti kod jednih, niti kod drugih. Time se ne može mobilizirati niti masa, niti nekakav skup politički mislećih i djelujućih pojedinaca, ali drugog izlaza nema.

Kad kažem da je koncept suverenosti došao do svog kraja, onda mislim to u kulturnom smislu, u smislu nacionalnog jezika, svega što smo učili, što se reproducira u našim kulturnim, obrazovnim sistemima, kako u Hrvatskoj, tako i u Srbiji i u Njemačkoj i tako dalje. Taj stari sistem koji se reproducira više ne funkcionira i sad je samo pitanje koji ljudi, koji slojevi su već stigli do tog apsurdna. To znači da ni koncept demokracije više ne funkcionira, vidite da ljudi više ne pokazuju interes da sudjeluju u političkom životu. Razlike među partijama su minimalne ili zanemarive, a svima je zajedničko da ne mogu odlučivati o sudbini svoga naroda, zato što su temeljni parametri tih odluka u drugim rukama, u transnacionalnim centrima moći. Suočenje s tim realitetom prvi je korak ka otvaranju nečeg novog. A ostajanje u starom konceptu je ono što se lijepo na engleskom kaže - *dead lock* ili slijepa ulica.

U Prištini je sve puno mladih ljudi, kafića, to je intenzivni život, pri čemu niko ne zna gdje ti ljudi rade. Kosovski Albanci su najmlađa i najnezaposlenija evropska populacija, što znači da Prištinu ne treba gledati kao perspektivu. Priština ima smisao mjesta sa kojeg se odlazi i takozvana evropska perspektiva Prištine i Kosova je u tome da omogući tim ljudima da nestanu sa Kosova. Kosovo je mjesto s kojeg se mora otići da bi se živjelo, a ne mjesto na koje treba doći. To nije samo sudbina Srba, to je sudbina i Albanaca. Nema nikakve šanse da tamo krene nekakva nova industrija koja će zaposliti te mase. Pitanje je šta to znači kulturno, da li za kosovske Albance ima smisla graditi klasičnu nacionalnu kulturu, zato što će kultura većine tih ljudi biti migracijska kultura koja će se miješati, hibridizirati sa kultura zemalja, naroda i kultura gdje će oni raditi i boraviti. Jedni će govoriti njemački, drugi će govoriti francuski, treći engleski, tako da Prištinu više ne treba posmatrati iz kosovsko-albanske, niti iz srpske, niti iz balkanske, niti iz bivše jugoslavenske perspektive. Taj grad je grad u čekanju da se isprazni od ljudi bez posla.

Mislim da to nije bitno različito od Beograda ili od Zagreba, i to su mjesta s kojih se odlazi. U njih još ljudi dolaze. Međutim, elita će se

BORIS
BUDEN

školorati vani, djeca elite će se školorati vani, jezici na kojima će oni percipirati nove ideje biće strani, neće biti domaći. To vrijedi za Albance, vrijedi za Srbe, vrijedi za Hrvate. To je konac ideje nacionalnog projekta. Čak i u trenutku kada i Srbi i Albanci još ne vide ništa izvan tih nacionalnih projekata, to ne znači da je u tome bilo kakva budućnost.

Logika nacionalizma je perpetuum mobile, jer ona se uvijek bazira na obećanju nacionalnog boljeg sutra. Ta logika je mrtva, ali nacionalna elita ne odustaje od tog koncepta zato što je to jedini koncept unutar kog je ona nekakva elita. To je kao kada bismo očekivali od akademika da sami kažu - Koncept SANU je zapravo mrtav koncept u kulturnom smislu, taj sistem kanonizacije najboljih muškaraca svoga naroda na području fizike, umjetnosti i tako dalje. Kakve to ima veze sa modernim, globalnim medijima, sa globalnim znanjem, sa globalnim temama i ko su uopće ti ljudi na globalnoj razini, imaju li oni nekakva imena, nekakvu važnost, značenje, nekakve ideje koje su transnacionalno od odsudne važnosti za svijet? Naravno, sve to nije nikakvo pitanje, jer oni preživljavaju, jer nacija njih kao treba u biti, oni trebaju naciju i jedni druge trebaju. U tom smislu oni nikada neće odustati, a Srbi mogu gubiti dalje - ne znam što mogu još izgubiti, gotovo su sve izgubili.

Ali ne treba tu imati iluzije da su Hrvati suvereni ili da su Slovenci suvereni u Evropi. Teritorijalnost, ta opsesija teritorijom, koja je opsesija i Hrvata i Srba, je danas nešto patološko. Drugim riječima, može se takozvano hrvatstvo, koje sam ja odbacio upravo iz tog razloga, moglo je imati smisla samo ukoliko mi u političkom smislu osigurava pravdu, život u nekakvoj manje-više pravičnoj zajednici, što kod nas nije slučaj. Ja doista mislim radikalno - zašto biti Hrvat? Budi nešto drugo, odaberi si nešto što ti bolje paše, možeš to unutar svoje zemlje napraviti, ili izvan nje. Firme za koje rade ljudi koji žive u Hrvatskoj ionako nisu hrvatske, banke u koje odlažu svoje novce ionako nisu hrvatske, provajderi komunikacija ionako nisu hrvatski, mediji koji ih informiraju ionako nisu hrvatski. Zašto bi onda insistirali na tome da budu Hrvati? Činjenica da i u Srbiji i u Hrvatskoj ljudi to čine, ne znači da oni imaju dobre razloge za to. Po mome sudu oni su u krivu. Ljudi koji vjeruju da srpstvo ima još nekakvog smisla su u krivu, jednako kao ljudi koji vjeruju da hrvatstvo ima još nekog smisla, njemstvo, austrijanstvo. Ja sam Austrijanac, i dakle, u krivu sam ako

to austrijanstvo za mene znači nešto bitno u kulturnom, političkom smislu.

Drugim riječima, Glavaš je samo ta - kako se to kaže srpski - žvaka zalijepljena ispod stola i svaki put kad primiš stol, imaš tu sažvakanu pljuvačku svoje nacionalne prošlosti i ne možeš je se riješiti, ne možeš je se oprati i tako dalje. Hrvatska će morati na neki način to razriješiti, ali ne zato što bi političari to htjeli, ne zato što bi narod to htio, nego zato što neko izvana postavlja parametre koji se moraju poštivati, e da bi se riješili neki problemi. Da bi se recimo riješio problem nezaposlenosti, koji će se riješiti tako da ljudi mogu slobodno ići po Evropi tražiti posao, što je vjerojatno i srpski slučaj. Ako naciji nije stalo do pravde, čemu nacija? U tom slučaju Glavaš nema ničeg zanimljivog, ničeg novog, osim što taj tragikomični dramolet, koji se odvija po medijima, pokazuje koliko je ta vlast još slaba, koliko nema kritičke javnosti koja bi prevagnula. Svi znaju i svi vjeruju da je u stvari Glavaš krivac, da je on nalogodavac i nitko ne vjeruje da je nekakva dvadesetogodišnja cura naređivala smaknuća. Dakle, manje-više je svima to jasno. Riječ je samo o tome da neki ne misle da je zločin ubijati ljude pod određenim okolnostima. Tako da prevelika opsesija, fokusiranje na taj problem ne vodi nikamo. Ja ne mogu utjecati na hrvatsku javnost - pokušao sam početkom devedesetih - niti je ta javnost tako strukturirana da nekakav utjecaj igra bitnu ulogu. Danas javnost više ne funkcionira onako kako je to Habermas zamislio - kao mjesto na kome se odlučuje demokracija. To isto vrijedi za Srbe. Činjenica da ljudima ne smeta da je Mladić na slobodi znači da srpstvo više nema smisla.

BORIS
BUDEN

Nije riječ o tome da je Berlin zanimljiviji od Zagreba. Riječ je o tome da to što radim, to što mislim, to što pišem, to što diskutiram s ljudima mogu puno bolje raditi u Berlinu nego u Zagrebu. Tamo je čovjek zaposjednut mnoštvom činjenica, tema, opsesija koje su potpuno irelevantne po mom sudu. Primjer je Glavaš. Ima li smisla nakon petnaest godina ponavljati sve ono što sam 1993, 1994. napisao u knjizi, potrošiti cijeli život ponavljajući jedno te isto: da je ubojica loš, a da je pravda dobra? Do kad se ta banalnost treba ponavljati? Očito to ne funkcionira, nacija nije tijesto koje bih ja više mijesio. Da mi netko da apsolutnu vlast nad tom nacijom, ne bih znao šta da napravim s tom vlašću.

Kada srpske države, na primjer, uopće ne bi bilo, onda bi Mladić već bio uhapšen. To bi uradila neka druga vlast. Eto, to je razlog više da sam ja protiv srpske države, a uostalom, bio sam i protiv hrvatske države. Priznajem da je ovo o čemu govorim veoma manjinska pozicija, ali riječ je o perspektivi koje je svjesno sve više ljudi, koji se na toj globalnoj razini suočavaju sa globalnim problemima i koji razmišljaju kako da artikuliraju političku volju u transnacionalnom prostoru. Slučajno u Berlinu ima puno takvih ljudi, pa se ovdje osjećam kod kuće, to je definicija doma. Definicija doma nije to u smislu tradicije, jezika, kulturnog identiteta, budući da se sve to može promijeniti u životu. Postoje kako u Srbiji, tako u Hrvatskoj ljudi koji shvaćaju da tako više ne ide. Tih ljudi je možda malo, sutra će ih sigurno biti više, njihova perspektiva jest radikalna perspektiva. To znači ne prihvatiti cijeli koncept nacionalne autoritarnosti, kao što je vjera da nacionalne akademije znanosti i umjetnosti doista emaniraju nekakvu kvalitetu, pamet, logiku, simbolički autoritet.

Da Srbi nikada nisu imali Srpsku akademiju nauka i umjetnosti danas bi im bilo puno bolje, da nikada nisu vjerovali u to da sami treba da vladaju sobom, što je zasnovano na klasičnoj ideji suverenosti, također bi im bilo bolje. Možda bi za Srbe bilo zgodno da potraže po Zagorju kakvog bravara da se pozabavi problemom Kosova. Naravno, lako je zezati se izvan srpske političke scene, ali što je ta srpska politička scena reproducirala u zadnjih dvadeset godina? Ništa, osim jedne te iste iluzije, koja je neprestano zakazivala u realnosti. Tvrdnja da nacija ima bit i da postoje ljudi koji znaju što je ta bit, ta ideja tim ljudima omogućava elitnu poziciju, da im netko plaća gluposti kojima se bave. Oni u konkretnom, dakle, materijalnom smislu reproduciraju tom ideologijom, tom znanstvenom laži svoj život.

Imam puno prijatelja u Berlinu koji ovdje samo žive, ali ne rade ovdje. Devedeset odsto novca ne zarađujem ovdje gdje živim, čak ne u državi u kojoj živim. Mogu zamisliti da radim na nekom projektu u Zagrebu ili u Nišu, kao što sam radio u Jašiju, na istoku Rumunjske. Nailazim na ljude koji dolaze sa različitih strana i s kojima se odlično razumijem, ali sam apsolutno siguran da se sa 99 odsto Hrvata uopće ne razumijem, da ne dijelim isto političko mišljenje, da ne dijelim isto uvjerenje o zajedničkoj kulturi i da potpuno različito upotrebljavamo takozvani maternji jezik. Obrazovanje u socijalizmu nije bilo samo komunističko-ideološko, ono je bilo klasično, ono je bilo

patriotsko, ono je bilo lokalpatriotsko. Ono je bilo zasnovano na uvjerenju da je Zagreb jako važno mjesto. To mi je danas smiješno, jer kad čovjek odraste, on shvati da je sve to manje-više neupotrebljivo. Biti u Hrvatskoj, raditi u Hrvatskoj ne znači za mene biti u političkom smislu Hrvat, biti u kulturnom smislu Hrvat. A ljudi koji su ostali tamo su u krivu ako vjeruju da su ostali na istom mjestu. To mjesto se također promijenilo. Ako ste u centru Zagreba, vi ćete kupovati robu, oblačiti se na isti način kao u Berlinu, kao u Štokholmu, kao u Londonu, a sve je to proizvedeno ili u Turskoj ili u Bangladešu ili na Dalekom istoku, nema nikakve bitne razlike. Dakle, to su slični oblici života.

BORIS
BUDEN

Ta mobilnost nije po sebi nešto ugodno. To je posao, to je oblik rada, oblik reprodukcije materijalnog života, to znači da ja živim izvan onoga što je bila klasična socijalna država, što znači da je moja budućnost potpuno nesigurna, da ja nemam radno mjesto i ne znam što ću zarađivati u ljeto slijedeće godine, da li ću uopće išta zarađivati. To znači da sam u tom smislu potpuno iskorijenjen i vjerojatno imam puno zajedničkog sa nezaposlenim radnicima u Kragujevcu, u Zadru, u Bosni, sa nezaposlenim Albancima na Kosovu. To je iskustvo koje dijelimo, ta činjenica da smo svi ispali iz socijalne priče klasične za industrijski modernizam, klasične ne samo za Istok u smislu socijalističkih država, nego i za Zapad. I Njemačka je nekad bila socijalna država kao što danas više nije. Dakle, naši ljudi su devedesetih vjerovali u naciju u tom klasičnom, razmaženom, socijalnom smislu - a onda ćemo ostati sami na svijetu, nitko nas neće potkradati, sve ćemo dijeliti pravično među sobom kao nacija, bićemo slobodni na svom teritoriju. Sve to danas ne vrijedi pišljiva boba. Šta sada Srbima uopće znači teritorijalnost? To je samo opsesija starih akademika koji su doslovno ulupali, ne samo svoj vlastiti život, nego život milijuna drugih ljudi u praznu ideju, s kojom se ne može napraviti nikakav korak u budućnost. I to je tragični moment.

Hrvati su počeli sa tom opsesijom vjerom, katolicizmom, crkvom, mnogo ranije nego Srbi. Srbi se još nisu dovoljno izdivljali, još se nisu napušili tamjana dovoljno da im bude zlo. Hrvatima je već zlo, pa znaju da iza crkve stoji zapravo posao s nekretninama, pedofilija, amoralna opsesija materijalnim bogatstvima, a ne nikakva vjera u boga. Crkva je osim toga politički faktor, ona u Hrvatskoj igra onu istu ulogu koju je nekad igrala komunistička partija, koja nije bila

dio sistema, nego vansistemske opće regulator tog sistema, ne preuzimajući ni u jednom trenutku odgovornost. Naravno, hrvatske majke treba da rađaju po mogućnosti stotine sinova hrvatskih, jer to je dobro, ali crkva nema koncept kako će prehraniti te sinove, kako će te majke raditi i tako dalje. Crkva živi još samo od ideje identiteta, a ne od ideje boga, ona je potpuno amoralna. To je posebno žalosno u Srbiji, gdje ta pravoslavna crkva stvarno jest epohalno potpuno jedna. Najbolje je crkvi dati što je moguće veću slobodu utjecaja na sve društvenog života. Tu će se ljudi suočiti stvarno sa tom bijedom, sa tim praznim mjestom duhovnosti.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo filozof i pisac Boris Buden i blizu je kraj emisije. Antropolog Ivan Čolović je preoteo kraj Peščanika i odlučio da to budu Vesti iz kulture. Obavestio nas je da će za vreme novogodišnjih praznika prikupiti saradnike za svoju novu malu redakciju. Glavni junak ovonedeljnih vesti Ivana Čolovića je Đoko Stojičić. Mlađe od vas podsećam da je Đoko Stojičić bio Miloševićev ministar kulture i dugogodišnji ambasador u Pragu.

IVAN ČOLOVIĆ:

Svako koga interesuje šta u stvari srpski narod misli i kako on zapravo govori nedavno je dobio priliku da to sazna na jednom mestu. Takvu priliku, takvu jedinstvenu zgodu nudi zbornik pod naslovom *Srpske narodne izreke*. Bar ako je verovati sastavljaču zbornika, Đoki Stojičiću, i njegovom izdavaču, *Večernjim novostima*. Izgleda da su ponuđeni *occasion* požurili da iskoriste mnogi, a ko ne bi? Takva prilika, takva ponuda se ne propušta. Čitam u novinama da je ovaj zbornik izreka na prošlom Sajmu knjiga u Beogradu bio jedan od najtraženijih naslova, pravi hit. Na Sajam je stigao samo prvi tom *Srpskih narodnih izreka*, nedavno se pojavio i drugi. Sad su vam to dve podebele knjige na preko osamsto strana, a sastavljač u pogovoru iznosi podatak da je od naroda čuo, zapisao i u ovaj zbornik uneo tačno 27.356 izreka. Impresivan broj, nema šta.

Pa, kako je Stojičiću pošlo za rukom da zabeleži ovoliko izreka? On sam skromno kaže da je ovu knjigu vekovima stvarao srpski narod. Dobro, narod, ali morao je i on malo da pripomogne, da izreke stavi na papir, poređa, sredi i već sve što mora da radi sastavljač ovakvog zbornika. Radoznao da vidim kako je Stojičić to radio, otkrio sam da

je on sebi posao znatno olakšao već time što je srpskim narodnim izrekama proglasio manje-više svaku frazu, svaki govorni kliše, svaki idiomatski izraz, kako to zovu lingvisti, a takvih fraza i klišeja i takvih izraza ima koliko vam duša želi. U stvari, jezik je od njih sastavljen. Mnogo teže je u jeziku naći nešto sasvim originalno i jedinstveno, nešto što nije kliše, što nije fraza.

IVAN
ČOLOVIĆ

Ali da vam dam nekoliko primera da vidite o čemu se ovde radi. Dakle, Stojičić je svoj *Zbornik srpskih narodnih izreka* napravio i od ovakvih primera: Lepota je prolazna, Lakše se diše, Lažna skromnost, Gledati sa visine, Uperiti prst, Govoriti bez uvijanja, Ući u suštinu stvari, Ne mogu pasti na taj nivo, Naći svoj put, U duhu vremena, U žiži događaja. Ima još, evo na primer - Nema povratka na staro, Praviti se važan, Skočiti na binu. Evo šta su još srpske narodne izreke - Skinuti s dnevnog reda, Slab na piće, To je životno pitanje, To je goruće pitanje - eto, varijanta, Trust mozgova, Putna groznica, Pustiti maha, Pređi preko toga, Predstaviti se u dobrom svetlu, Slaba tačka, U neku ruku ima pravo i tako dalje, i tako dalje.

Ali Stojičiću, da bi uvećao broj navodnih srpskih narodnih izreka, nije bilo dovoljno što je u svoj zbornik uneo i ove i bezbroj sličnih izraza, nego je umnožavao svoje primere na još jedan način. Naime, mnoge izreke ponavljao je po nekoliko puta s neznatnim izmenama, kao da nije želeo da uskrati čitaocu nijednu tobože različitu varijantu neke izreke. Tako ovde možete da pročitate izreku - Hvala ti od zemlje do neba, ali i - Hvala ti od neba do zemlje. Ima tu - Uхватiti korak ali i - Hvatati korak, ima - Laže ga u oči, ali ima i - Laže me u oči, ima - Lep kao slika, ali ima i - Lepa kao slika, ima - Lepa kao san, ali ima - Lepa je kao san. Radi se valjda o dragocenim finesama koje skrupulozni sastavljač narodnog jezičkog blaga neće da zanemari. Finu i važnu razliku trebalo bi valjda da uočimo između izreke - Lako je biti svetac kad ti je Bog ujak i izreke - Lako je biti svetac kad mu je Bog ujak.

Ali da sad pogledamo malo kakvu predstavu o srpskom narodu može da stekne čitalac ove knjige, jer u onome što je Stojičić sakupio i ovde objavio, trebalo bi navodno da se nađe mudrost naroda, obilje misli, nagomilano životno iskustvo naroda. To je, uverava nas autor zbornika, dokument o kolektivnom narodnom pamćenju. Međutim, odmah da kažem, lik naroda koji iskrsava pred čitaocem ove knjige

ne izgleda dobro. Njegova mudrost deluje krajnje sumnjivo, misao skućena, duh prilićno borniran, njegov emotivni život mrtav, pravi imbecil, eto, baš tako.

Meni, na primer, potpuno idiotski zvuće izreke kao što su ove - U slozi mala snaga postaje velika sila, Uzmi sebi i daj drugom, U izlozima i u ratu se najviše laže, Ujed se leći ubijanjem psa, Hvala, prazna plata, To je sigurno kao što su dva i dva ćetiri, U nevolji ćovek veruje i u panj, Ne živimo da jedemo, već jedemo da živimo, Uz slavu ide i njena senka, Lepo je biti Srbin, lepo je ali teško. Ali pazite, da ne bude zabune, govorim o liku naroda koji je stvorio sam Đoko Stojićić birajući za svoju knjigu jezićku građu prema određenom kljuću, u skladu sa sopstvenim viđenjem srpskog naroda, jer on je s jedne strane bio širokogrud i otvorio vrata za najrazlićitiju jezićku građu, pa smo tako dobili, kao što sam već rekao, preko 27.000 navodnih narodnih izreka, ali je s druge strane bio veoma restriktivan kad je u pitanju rećnik i sadržina tih njegovih izreka modelirajući, konstruišući lik svog kolektivnog junaka, po želji projektujući u taj lik samog sebe, odnosno svoj moralni i društveni ideal.

O tome da je lik kolektivnog junaka ove knjige pre svega konstrukcija njenog autora, možda najbolje svedoći ćinjenica što u jeziku srpskog naroda, sudeći prema Stojićićevom zborniku, nema nikakvih skarednih, prostih, nepristojnih reći. Ne, da mu kažete s oproštenjem - govno, ne bi taj narod znao o ćemu mu govorite, ali to u stvari neće da vas iznenadi, jer je ovaj narod izuzetno bogobojažljiv, smeran, njegove misli su okrenute Bogu, svecima i slićnim bogougodnim likovima, što se vidi već po neobićno velikoj ućestalosti izraza u kojima se ovi likovi pominju, naroćito Bog, s kojim ćete se sresti skoro na svakoj strani Stojićićevog zbornika i pri tom vas, naravno, niko neće psovati.

U skladu s tim, i seksualni život srpskog naroda ovde izgleda neobićno frustriran, stidljiv, potisnut, neveseo, bar život muškarca, muža, domaćina. Žena, pak, reklo bi se, u tom pogledu je mnogo otvorenija, slobodnija. O tome svedoće i izreke - Namigljiva oka i poželjiva boka i - Moja roba, moj dućan, kome hoću njemu dam. Ali srpski narod, ovaj ćiji je lik oblikovao Đoko Stojićić, o toj ženskoj slobodi ima vrlo loše mišljenje, ona mu samo zagorćava život, mora stalno da motri na ženu da ga ne prevari, jer za njega je sve u svemu žena po prirodi kurva, neko kome se ne može verovati. Stojićić pušta svoj narod da kaže

- Žena je zlo bez koga se ne može, Žena muža laže kad se njegovim životom kune, Žena vere nema, Ne veruj ženi ni kad se Bogu moli. Posebno je ovaj Stojičićev srpski narod nepoverljiv i oprezan kad vidi da žena plače, to i kaže - Ne veruj ženi koja plače, Ne veruj ženskom plaču ni koliko pasjem hramanju, Žena se uzda u plač, a lupež u laž, Žena ima uvek po kesu suza uza se, Žena ima dve vrste suza, od bolesti i od prevare. I zaista, izgleda da žene srpskog naroda često plaču, a kako i ne bi, kad ih on rado i često mlati, onako preventivno? O tome na primer svedoče izreke - Na svašta zamahuj, na ženu spuštaj, ili Tuci ženu svaki dan, ako ne znaš zašto, ona zna.

IVAN
ČOLOVIĆ

Neko će možda reći - Čekajte, slušajte, takve stvari se zaista mogu čuti, mizoginija je rasprostranjena kod nas. Da, ali ovde je izrazima mizoginije kao i drugim sličnim vajnim mislima i mudrostima data vrednost dragocenog narodnog pamćenja. To je predstavljeno kao baština narodne kulture, odnosno, kako Stojičić kaže - sve su to primeri slikovitosti i dubine misli narodnih izreka, dragulji narodnog uma.

Za njega su sigurno dragulji, čak rudnik dragulja, kad ukupni prihod od prodaje ovog zbornika štampanog u 20.000 primeraka, čiji prihod iznosi 12 miliona dinara, podelite sa brojem izreka, videćete da svaka od njih autoru i izdavaču donosi 444 dinara. I sad recite da čuda ne postoje, da nema ljudi koji sve čega se dotaknu pretvaraju u zlato, to jest u dragulje.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Ivan Čolović. Noćas je zvanično počela zima, ali španskim medvedima nije dovoljno hladno i oni odbijaju da padnu u zimski san. U Srbiji je uvek dovoljno hladno za dobru hibernaciju. Računajte da smo Svetlana i ja do 12. januara u dubokom zimskom snu. Obično se pred neku pauzu pozdravljam sa vama kao nekad kralj Aleksandar - Čuvajte mi Srbiju, odmah se vraćam, ali sad neću, nema više šta da se čuva. A mi se čujemo 12. januara.

PEŠCANIČK 12. 01. 2007.

SUMNJIVO LICE

Srpsko je nebo plave boje, na njemu stoluje Srbin Bog...

Pred sam Božić sam se vratio sa Svete gore i užasnua se...

Želim da ono što je normalno i prirodno postane vlasništvo svih nas...

Dosta sloge, hajde malo razuma, ljudi...

SLOBODAN G. MARKOVIĆ, *istoričar,*

PAVLE RAK, *putnik,*

PETAR LUKOVIĆ, *novinar,*

ANDREJ NOSOV, SARA, MAJA I ČASLAV, *iz Inicijative mladih za ljudska prava*

SVETLANA LUKIĆ:

Dobar dan. Eto vas, eto nas, i nema razloga da dobro ne pobedi zlo. Samo da se, što reče Kurt Vonegat, anđeli organizuju po pravilima mafije.

Deca ne vole da se sklanjaju novogodišnje jelke, pa im mame i tate popuštaju i nedeljama se cela familija sapliće po kući. Ali zašto nedeljom posle Nove godine gradski oci i majke drže na banderama sve one lampione - nije mi jasno. Valjda je to zbog takozvane pravoslavne ili, još gore, srpske nove godine. Sutra uveče će Demokratska stranka Srbije i Arkanova udovica uvesti narod - koji najbolje zna - u Srpsku novu godinu, a prekodrinska braća i kosovski Srbi će još jednom sačuvati svoj identitet.

Vladika raško-prizrenski Artemije prošle nedelje je izgrdio sve koji su zaboravili krst časni i slobodu zlatnu i slavili državnu Novu godinu. Srpska pravoslavna crkva je ujedno zatražila od države da ne štampa najavljene lične karte. Vidim da je juče i Jočić rešio da izdavanje ličnih karata ne počne 27. januara, jer je vlada rešila da onaj čuveni čip ipak ne bude obavezni deo lične karte.

Pre godinu-dve, nekoliko stotina pravoslavnih vernika protestovalo je ispred moldavskog parlamenta protiv novih ličnih karata na kojima je bar kod, u kojem oni vide sotonin broj. Sračunali su na računaljku da taj kod daje broj 666, a zna se šta kaže Biblija čiji je ovo broj.

Ne znam da li je moldavski Jočić popustio pred svojom pravoslavnom braćom, ali ovaj naš je rešio da se odrekne čipa, koji je donedavno branio svim svojim umnim snagama.

Tek je 12. januar, još čitavih nedelju dana ćemo gledati predizborne spotove, u plaćenim terminima će nas terorirati budalastim obećanjima. Simpatični ministar Lalović je pre nekoliko dana obećao milijardu i po radnih mesta i pedeset gerontoloških centara, i to samo ove godine. Vidim ga danas, na naslovnoj strani nekih novina se dočepao neke bebe, a majka se smeška - dobila je od Lalovića paketić sa peleanama i valjda sa Pavlovićevom mašću, da se detetu ne ojede guza. Kad može Toma Grobar da ljulja bebe, što ne može nežni i skoro eterični Lalović?

Naš prvi sagovornik je istoričar Slobodan Marković. Razgovor smo započeli pitanjem da li postoji Srpska nova godina. Srpsko je nebo plave boje, na njemu stoluje Srbin Bog, a oko njega Srbi anđeli stoje

i dvore Srbina Boga svog. *Opustite se uz ove novokomponovane stihove jednog srpskog sveštenika, govori Slobodan Marković.*

SLOBODAN G. MARKOVIĆ:

U vezi sa pitanjem kalendara postoji mnogo paradoksa. Jedan od njih je i da se doček Nove godine 13. na 14. januar naziva pravoslavna nova godina. To je jedan novoskovani termin koji nema veze sa istorijskim činjenicama. Naime, julijanski kalendar, kao što i samo njegovo ime kazuje, vezan je za rimskog vojskovođu i državnika Gaja Julija Cezara. Po njegovoj narudžbini taj kalendar je uveden 46. godine pre Hrista, s tim da ga je najverovatnije izradio astronom helenističkog Egipta, Sozigen. To je kalendar koji je bio daleko tačniji od prethodnog, ali koji je delo jednog paganskog vojskovođe i jednog paganskog astronoma. Zato što se bilo koje hrišćanske crkve tiče, ona nema nikakvog razloga da bude vezana baš za taj kalendar. Druga stvar su nazivi meseci koje koristimo, koji su takođe paganski, od toga da neki označavaju rimske bogove, kao što su januar ili mart, do toga da juli i avgust označavaju rimske vladare, Julija Cezara i Avgusta Oktavijana. U samim nazivima kalendara i meseci prisutan je paganski karakter ovog kalendara.

Već od IV veka vodila se rasprava o tome kada treba proslavljati Uskrs. Posle skoro 13 vekova, u katoličkoj crkvi je 1582. reformisan kalendar i papa Grgur XIII je doneo bulu, čiji naziv sve govori - *inter gravissimas*, među najtežima. Bilo je potrebno 13 vekova da se to pitanje reguliše. O čemu je u stvari reč? Pošto julijanski kalendar svake godine zaostaje za astronomskom godinom 11 minuta i 13 sekundi, ta se razlika nagomila otprilike svakih 128 godina na jedan dan. Od sabora u Nikeji 325. do te reforme nakupila se razlika između astronomske i julijanske godine, koja je u XVI veku iznosila deset dana. I zbog toga je tom papskom bulom odlučeno da nakon 4. oktobra 1582. ne svane peti nego 15. oktobar, da bi se tih deset dana uskladi- lo. Dakle, razlika je u XVI veku bila deset dana. Ali julijanski i taj novi gregorijanski kalendar nemaju isti stav prema prestupnim godinama, i to prema prestupnim godinama koje označavaju kraj veka, dakle, stotim godinama, i onda se dogodilo da na svakih 400 godina imamo tri godine koje nisu prestupne u gregorijanskom, a prestupne su u julijanskom kalendaru.

1700, 1800, 1900 i 2100. su godine koje su prestupne u julijanskom, a nisu prestupne u gregorijanskom i nakon svake takve godine uve-

ćava se razlika između ova dva kalendara. Ona je između 1572. i 1700. bila 10 dana, između 1700. i 1800. 11 dana, 1800. i 1900. 12 dana, 1900. do 2100. 13 dana i tako dalje. Po julijanskom kalendaru Nova godina je i dalje 1. januara, a kada se to prevede na gregorijanski, onda je to sada četrnaestog. U pravoslavnoj crkvi nije sporna potreba da se reformiše julijanski kalendar, jer očigledno je njegovo zaostajanje za astronomskom godinom, međutim uvek je bilo sporno prihvatanje kalendara koji je donela katolička crkva - u tome je cela stvar. Zbog toga je na jednom saboru, koji je održan maja meseca 1923. u Carigradu i koji je okupio sve predstavnike pravoslavnih crkava, izvršena reforma julijanskog kalendara i to po projektu koji je podneo član srpske delegacije, naš poznati geolog i astronom Milutin Milanković.

Njegova shema kalendara naziva se reformisani julijanski kalendar i prihatile su je Carigradska i Aleksandrijska patrijaršija, Atinska i Kiparska arhiepiskopija, Rumunska pravoslavna crkva, a mnogo kasnije i Bugarska pravoslavna crkva. Nikada je nisu prihvatile Srpska i Gruzijaska pravoslavna crkva, a Ruska pravoslavna crkva ju je prihvatila, ali u vreme kada je patrijarh bio u pritvoru, pa je kasnije odbačena. Paradoks je u tome što mi nikada nismo prihvatili sopstveni predlog iznesen u Carigradu. Po toj reformi Nova godina je 1. januara, jer se gregorijanska i reformisana julijanska godina poklapaju. Milutin Milanković je izračunao da na svakih 3300 godina gregorijanska godina zaostaje za jedan dan i napravio je precizniji kalendar, na osnovu kojega godina zaostaje za jedan dan tek na svakih 28.800 godina. Ova dva kalendara se poklapaju do 2800. godine, kada će između njih doći do razmimoilaženja od jednog dana.

Vrlo je bitno napomenuti da nijedna pravoslavna crkva nije prihvatila praznovanje Uskrsa po reformisanom julijanskom kalendaru, već su sve zadržale stari julijanski kalendar. Te crkve su prihvatile samo proslavljanje nepokretnih praznika po reformisanom julijanskom kalendaru, koji je u stvari istovetan gregorijanskom - do 2800. Trenutno, pravoslavne crkve imaju tri različita stava po pitanju kalendara. Jedna jedina, mala Finska pravoslavna crkva koja pokriva samo dva odsto finskog stanovništva, prihvatila je gregorijanski kalendar. One crkve koje sam već pomenuo su prihvatile reformisani julijanski, a četiri crkve - Ruska, Gruzijaska, Srpska i Jerusalemska patrijaršija - i dalje koriste stari julijanski kalendar.

SLOBODAN G.
MARKOVIĆ

U ovoj predizbornoj kampanji zanimljivo je pratiti šta se sve govori kada je u pitanju naša kandidatura za Evropsku uniju. To nije samo pitanje naše spremnosti, jer i kada bi sve ovde bilo idealno, kada bismo imali politiku koja smatra da je Evropska unija prioritet, naš ulazak opet ne bi zavisio isključivo od nas, nego i od samog postupka ulaska. Dakle, naredni korak je da se završe pregovori o stabilizaciji i pridruživanju, pa da se potpiše sporazum o pridruživanju, nakon čega taj sporazum ratifikuje svih 27 zemalja Evropske unije. Dosadašnje iskustvo pokazuje da te ratifikacije traju godinu i po do dve, pa i duže. Ako uzmemo idealnu situaciju u kojoj mi do juna završavamo pregovore, to jest da se vlada formira veoma brzo i da bude sastavljena od stranaka koje pripadaju isključivo demokratskom bloku, pa da ta vlada odmah učini neku vidljivu promenu u saradnji sa Haškim tribunalom, pa da se nakon toga nastave i uspešno završe pregovori - u slučaju tih mnogih *ako*, u junu bi mogao da se potpiše privremeni Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Onda moramo da sačekamo proces ratifikacije tog ugovora da bismo mogli da postanemo zemlja kandidat. Nemoguće je da se sve to desi pre 2009, možda i 2010.

Kada postanemo zemlja kandidat, pregovara se o poglavljima. Ta faza pregovora trajala je u nekim zemljama i do deset godina. Neka kod nas traje idealnih 3-4 godine, opet kada završimo pregovore i kada nas pozovu da pristupimo Evropskoj uniji, i to treba da ratifikuju sve zemlje članice. Ako nas pozovu da se priključimo recimo 2014, sledi ratifikacija tada već možda 28 država, jer će i Hrvatska do tada ući u zajednicu. Može da se dogodi da je u nekoj od tih zemalja parlament raspušten, da je neka kriza. Može da se desi ono što se dogodilo u vreme pristupanja velikog talasa od 10 zemalja. Irska je 2001. odbila ratifikaciju sporazuma u Nici, pa je referendum morao da se ponovi 2002. To je usporilo pristupanje deseterke. Dakle, kako sada stvari stoje, naš ulazak je u idealnom slučaju udaljen 10 godina. Bitno je uneti malo realizma u razgovor o ovoj temi, tako da građani znaju šta da očekuju. Bitno je reći i da, kada postanemo kandidati, mi dobijamo ogroman broj olakšica kao što je mogućnost pristupa fondovima, koji su od najvećeg značaja za naše građane. U neku ruku to je i veća promena nego kada zvanično postanemo članovi. Možda deset godina i nije tako dug period, jer nama je Milošević tolike godine pojeo - setite se, Osmu sednica je bila 1987, pre 20 godina, a kao da je bila juče. Znači, treba da sačekamo polovinu vremena od onda kada je on došao na vlast.

Što se tiče ispunjavanja merila za ulazak, takozvanih kopenhaških merila, tu neće biti popuštanja. Sada su ušle dve zemlje koje u mnogim segmentima ne ispunjavaju sve te kriterijume i to će dovesti do pojačane pažnje javnosti evropskih zemalja. Od propasti referenduma za evropski ustav u Francuskoj i Holandiji, po prvi put se velika pažnja u Briselu poklanja tome kakav je stav javnosti pojedinih članica. Tako će biti važno ne samo to da Srbija ispunji merila za ulazak u Evropsku uniju, nego će jednako biti važno i da zemlje članice imaju percepciju da je Srbija ispunila ta merila. Do nedavno je bilo važno samo ispuniti merila, pa dođe komisija iz Brisela i kaže da je sve u redu. Sada je tu došlo do velike promene i u tom smislu su kampanje koje se odavde pokreću za popravljjanje imidža Srbije veoma važne. Kada dođemo na referendume u pojedinim zemljama članicama, biće dovoljno da nas jedna odbaci, pa da ne budemo primljeni. I što duže budemo čekali, sve ćemo teže ući u Evropu, jer će to sve manje zavisi ti od podrške Brisela, a sve više od volje pojedinih zemalja članica, posebno onih koje budu tražile referendum za pristupanje novih članica. Sa svojim sadašnjim imidžom Srbija bi u vrlo malom broju zemalja prošla na referendumu. Evropska unija takođe sve više postaje gerontološka zona, u njoj živi sve starije i starije stanovništvo. Stari ljudi su po prirodi stvari konzervativni, boje se promena, a to znači i proširenja i ne treba očekivati da će oni na dolazak stranaca, autsajdera u budućnosti gledati liberalnije nego sada. Paradoksalno, proces demokratizacije odlučivanja u zajednici može da nas udalji od nje. U tom smislu, 10 godina nije dug proces, evropske integracije traju mnogo duže. Ako naši političari uspeju da nas uvedu u Evropu za 9 ili 8 godina, treba im čestitati i dati im medalju za izuzetan uspeh.

Kada je u pitanju status Kosova, ono što se nameće kao paralela je raspad državne zajednice. Zanimljivo je da je raspad Državne zajednice prošao bez velikih reakcija u Srbiji, neočekivano mirno i da su izbori u Crnoj Gori posle toga iz Srbije praćeni sa apatijom. Nikom nije palo na pamet da se ovde zapita - pa dobro, iz Crne Gore je došao taj predlog o uniji nezavisnih država, zar nije bilo bolje da se on odmah prihvati i izbegnu sva lomatanja i uštedi vreme, nego što se išlo u referendum i podizanje tenzija. Crnogorski predlog je zaboravljen, kao da nikada nije ni stavljen na glasanje. A da je on usvojen, Srbi u Crnoj Gori bi bili više zaštićeni. Kako sada tim ljudima objasniti zašto taj predlog uopšte nije ni uzet u razmatranje? To je očigledno bila stvar pogrešne procene i zanimljivo je da je javno mnjenje ovde to primilo vrlo mirno.

SLOBODAN G.
MARKOVIĆ

E sad, kakve to ima veze sa Kosovom. Da li bi javnost nepovoljan ishod u vezi sa Kosovom takođe primila ravnodušno je pitanje na koje je vrlo teško dati odgovor. Kosovo nije visoko na listi prioriteta u anketama koje pitaju građane koji je najveći problem u Srbiji. Ali ako se setite onog martovskog nasilja iz 2004. i ko je sve sutradan izašao na beogradske ulice, kako se odjednom stvorila atmosfera iz 1991, vi vidite da tu postoji potencijal za nasilje koji je teško izmeriti istraživanjem, ali koji latentno očigledno postoji. Šta god da se dogodi sa Kosovom, najvažnije je da to bude mirna tranzicija, jer ako bude bilo ekscesa, progona i tako dalje, to će strahovito opteretiti našu političku scenu.

Tokom 2006. smo došli u vrlo čudnu situaciju. Sve češće čujemo naše zvaničnike kako saopštavaju da će Rusija staviti veto u Savetu bezbednosti, ukoliko odluka o nezavisnosti bude predložena bez saglasnosti Srbije. Pri tome se zaboravlja da Rusija ne koristi veto od kraja Hladnog rata. Tu se postavlja jedno logično pitanje - zašto bi Rusija u ovom konkretnom slučaju stavila veto. Naravno da ona tu možda ima neke sopstvene razloge zbog svojih nerazrešenih pitanja, ali tu postoji jedna shizofrena situacija, koja se ne uočava jasno u našoj javnosti. Kaže se - Rusija treba da stavi veto, Rusija treba da zaštititi srpski stav na Kosovu, a kada to Rusija uradi, mi ćemo da uđemo u NATO i Evropsku uniju. Ali Rusija ne želi da mi uđemo u NATO i Evropsku uniju i to se videlo nakon referenduma u Crnoj Gori, kada je ruski diplomata, Jurij Bičkov, nekoliko dana posle referenduma poručio Crnogorcima da ne treba da ulaze u Partnerstvo za mir i NATO, to jest da ne treba da gube deo suverenosti koji su tako teško stekli. Dakle, od Rusije se traži da podrži Srbiju, odnosno da odlaganjem kosovskog pitanja olakša srpskoj političkoj eliti da lakše, efektivnije i bezbolnije uđe u evroatlantske integracije. To je vrlo neobično, to je shizofreno. Ili tražite rusku podršku, ali onda idete u savez Rusija - Belorusija, ili idete u evroatlantske integracije, ali onda tražite podršku na drugoj strani.

Srbija je tokom 2006. uspela da dobije podršku nekih zemalja u vezi sa Kosovom, ali nije uspela da dobije podršku glavnih zemalja koje odlučuju o tome, a pre svega je veliki neuspeh tvrdi stav Francuske, ne samo u pogledu Kosova, nego i u pogledu nastavka pregovora o stabilizaciji i pridruživanju. Sve ukazuje na to da će na proleće 2007. doći do formalizovanja predloga zapadnih sila u odnosu na status Kosova i Metohije i da Srbija tamo neće imati nikakvih ingerencija,

osim možda nekih veza sa Srbima na Kosovu. Tendencija je takva, a sigurno je da će se naći diplomatski izraz za to stanje, koji će donekle zadovoljiti Srbiju. Postavlja se i pitanje šta su srpski ciljevi na Kosovu. Da li je srpski cilj da što više ograniči suverenost te države u nastajanju, da je što više osakati u korist međunarodne zajednice, to jest da je navede da napravi što više nekakvih tela koji će da nadgledaju i proveravaju standarde - ili je srpski cilj da zaštiti Srbe na Kosovu.

SLOBODAN G.
MARKOVIĆ

Mislim da je jedino realistično da Srbija pokuša da zaštiti Srbe na Kosovu, a ne vidim da će ih zaštititi ograničavanjem samostalnosti i ovlašćenja kosovskih institucija, jer će upravo to da izazove bes Albanaca i eskalaciju nasilja. Teško je reći šta će se dogoditi, ali sasvim je realno očekivati da se negde u martu, aprilu proglasi neka vrsta samostalnosti Kosova. Od ključnog je značaja da li će se to dogoditi pre ili posle formiranja vlade u Srbiji. Bolje bi bilo da se to dogodi posle, ali pitanje je da li je međunarodna zajednica spremna da nas još jednom čeka, posle svih naših odlaganja kao što je donošenje ustava i odlaganje izbora za mesec dana. Pitanje je da li u međunarodnoj zajednici postoji strpljenje za još dva tri meseca čekanja do formiranja vlade.

Vlastima posle 5. oktobra se ispostavljaju računi iz Miloševićeve vladavine i to nije dovoljno isticano. Stranke DOS-a su tokom kampanje 2000. govorile da je pitanje Kosova demokratsko pitanje, pa će onog trenutka kada Srbija postane demokratska zemlja, ona rešiti to pitanje. U stvari, pitanje Kosova je i pitanje istorijskog nasleđa, svega što se dogodilo i to je nešto što nikada nije eksplicitno rečeno našoj javnosti ni od strane međunarodne zajednice, a još manje od naših političara. Međutim, naši političari koji razgovaraju sa predstavnicima međunarodne zajednice, to vrlo dobro znaju. Vrlo je malo vremena da se to obrazloži biračima i naravno da u samom jeku kampanje to nikome ne pada na pamet. Između 21. i 26. januara može doći do situacije koja bi mogla da dovede do velikog nezadovoljstva. Ako međunarodna zajednica donese odluku da Kosovo na ovaj ili onaj način postane nezavisno, ona mora u tim danima šenlučenja, velike proslave i ludovanja po Kosovu biti spremna da u potpunosti zaštiti Srbe koji žive tamo. Ako bi došlo do neke vrste progona Srba ili, ne daj Bože, do ponavljanja martovskog nasilja iz 2004. u situaciji kada Srbija još uvek nije konstituisala novu vladu, ponovo bi počele da se pričaju one stare priče o vladi nacionalnog jedinstva, a u spoljopolitičkom

smislu to bi nas zaista vratilo na stanje pre 2000. Takođe bi postalo nemoguće pomoći ljudima na Kosovu, jer vlada ne bi bila kredibilna. Zato je od izuzetnog značaja kako će se postaviti međunarodna zajednica, pre svega KFOR na Kosovu. Ako bude došlo i do najmanjeg incidenta, to će izazvati eksploziju u Srbiji, koju naša politička elita neće biti u stanju da kontroliše. Toga treba da nas bude malo strah i nadajmo se da je međunarodna zajednica dovoljno svesna svih mogućih posledica.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Slobodan Marković, a Koštunica u ovoj predizbornoj kampanji izgleda najviše računa na narod, na Velju, Palmu, Cecu i cara Lazara. Nedavno je u Kruševcu gradu nešto zapevao o kosovskom zavetu i rekao nam da je u stvari autor pokliča - ne damo Kosovo - sam car Lazar. Pavle Rak, kojeg ste čuli u Peščaniku pre Nove godine bio je u međuvremenu na Svetoj gori i kada se vratio pročitao je ovu Koštuničinu besedu o caru Lazaru i napisao otvoreno pismo, ali ne Koštunici, nego mitropolitu crnogorskom Amfilohiju Radoviću, čućete zbog čega.

PAVLE RAK:

Pred Božić sam se vratio sa Svete gore i zateknem ovde u *Politici* veliki oglas Demokratske stranke Srbije na dve strane i užasnem se. Nisam se mnogo iznenadio, jer je lupetanja bilo mnogo i pre toga, ali ovoga puta me je užasnula drskost sa kojom se reinterpreтира nešto što nam je barem po ideji svima poznato i što bi trebalo da bude osnovni fond naše kulture. Sadržaj oglasa je u stvari neki govor koji je predsednik vlade Koštunica držao u Kruševcu, u kojem kaže da je u Kruševcu zasedala vlada časnog kneza Lazara i donela najznačajniju odluku uopšte u srpskoj istoriji, koja se može sabiti u tri reči - ne damo Kosovo. Posle toga on još kaže da je u svim sadašnjim pregovorima o Kosovu pravda isključivo na srpskoj strani i reč pravda on ponavlja ne znam koliko desetina puta u tom tekstu. I još kaže da nije čuo nijedan argument u korist nekakvog drugog rešenja, sem onoga koje predlaže srpska vlada, sa tom pravdom u pozadini. E sad, to što on nije čuo drugi argument verovatno je tačno, jer se ponaša kao Odi-sej - zapušio je uši, zalio ih voskom, pa ne čuje ništa, ali mogao bi sam da ga smisli, jer bi bilo intelektualno pošteno priznati da na Kosovu živi neka druga većina. Taj argument ne mora biti odlučujući, ali argument jeste. Ili, recimo, da smo pre kratkog vremena pokušali da tu

većinu listom odande proteramo, ne mora biti odlučujući argument, ali neki argument ipak jeste. Koštunica bi možda mogao da čuje, ako bi Albanci rekli da se svaki Albanac rađa i umire sa mišlju - Kosovo je bilo i uvek će biti albansko. E, to bi on možda čuo. Međutim, nije me ne užasnulo Vojislav Koštunica, nego me je užasnulo to što on poteže argumente iz naše nacionalne istorije, koji imaju izrazito versku konotaciju. I pošto znam da je mitropolit crnogorski preko žene našeg premijera na neki način njemu rod, a i mnogo stvari su zajedno radili i pretpostavljam da imaju nekakvu duhovnu vezu, obraćam se ne Koštunici, jer on ima one zapušače zalivene voskom, pa šta god da kažem čuti neće, nego se obraćam njegovom duhovniku, ako smem tako da kažem, Amfilohiju Radoviću. Dakle, otvoreno pismo mitropolitu crnogorskom, gospodinu Amfilohiju Radoviću.

PAVLE
RAK

„Preosvećeni,

Tražimo da se čuje Vaša reč kao duhovnika i pastira, jer su predizborne manipulacije kosovskim zavetom i predanjem prevršile svaku meru, jer se ono što je srpskom narodu najsvetije izopačava toliko da to već postaje hula na srpske svece i svetinje. Ne bismo bili tako uznemireni i ne bismo tražili Vašu pomoć da hulitelji nisu iz redova najviših državnih rukovodilaca, Vama veoma bliskih ljudi, tako da i jedno i drugo, to jest i visoki državnički položaj, kao i rođačka bliskost Vama, mogu da dezorijentišu ne sasvim obaveštene vernike, pa da i ovi hulu na svetoga, makar i nesvesno, prihvate kao pohvalu i putokaz u životu. Crkveno, a za njim i narodno predanje govore da je knez Lazar pred Kosovsku bitku birao i da je svesno izabrao poraz i smrt u bici za zemaljsko carstvo ne bi li zadobio carstvo nebesko. Upravo zbog ovog izbora je, kaže predanje, postao svetac, vođa i primer svome narodu pozivajući ga da odbaci sve zemaljsko, da teži sjedinjenju sa Hristom u krsnoj žrtvi. Ovo je kroz vekove bila temeljna postavka srpske crkve, njom se srpski narod upodobljavao narodu Bogonoscu, a Srbija nebeskoj Srbiji. A evo kako govori Vaš rođak i duhovno čedo, predsednik srpske vlade, Vojislav Koštunica. Citiram - Građani Srbije, u Kruševcu, drevnoj srpskoj prestonici u kojoj je stolovao čestiti knez, zasedala je ona vlada koja je donela najsudbonosniju odluku u istoriji srpskog naroda. Nema Srbina koji ne zna ime čestitog kneza Lazara i godinu u kojoj se to dogodilo, kakva je odluka tada donesena i zašto je ostala na snazi za sva vremena. Kao i tada, kao i kroz sve vekove, tako se i danas mora glasno reći i daleko čuti, a odluka staje u tri reči - ne damo Kosovo - završen citat.

Dakle, premijer i ne pominje dilemu čestitog kneza, koju je ovaj bez kolebanja i nedvosmisleno rešio tako što se odrekao i Kosova i svega ostalog ne bi li stekao ono što se izgubiti ne može, nego kliče - Ne damo zemaljsko carstvo, a to u svetlu Lazareve dileme lako može da izgleda kao da nam carstvo nebesko i ne treba, da ga ne tražimo i da ga nećemo. Ovim niskim, a u datim političkim okolnostima lukavim podmetanjem sveti knez Lazar je srozan na nivo uobičajenog ponašanja vladara svoga vremena. Ako već ne otima tuđe teritorije, kao njegovi neposredni protivnici Murat i Bajazit, on ne da, to jest fanatično brani teritorije koje su nekom drugom oteli njegovi prethodnici na srpskom prestolu, na primer, sveti kralj Milutin ili njegov ne baš sveti potomak, Dušan. Ili mislite da su Srbi oduvek bili na teritorijama od Subotice do Peloponeza? Pogledajmo samo mape današnje Srbije i Dušanovog carstva. Naravno, velika politika se kako onda, tako i danas često zasnivala i zasniva na argumentu sile, otimačini i zločinu, a samo ređe na mirnom doseljavanju. Na argumentu sile se grade države, pa i srpska, američka, albanska, samo ne može se na otimanju tuđeg i na insistiranju na otetom graditi lična svetost vladara i duhovni supstrat naroda. Srpska crkva je to nekada dobro znala, pa je svetost kneza Lazara izgradila na odustajanju od zemaljskog poseda i vladarske pohlepe. Većitog poseda na zemlji nema i ne može ga biti, a težnja da se vlada nad pripadnicima drugih naroda vodi u duhovnu propast. To nam valjda sa neba poručuje sveti knez Lazar, a ne da - ne damo Kosovo. Ako bi se prihvatila interpretacija današnjeg predsednika srpske vlade, onda bi svetska politika vrvela od svetaca, a sveti ne bi bili samo oni retki vladari i velikaši koji su baš poput svetog Lazara i svetog Save ostavili zemaljsko i ustremili se ka nebu. U tom slučaju, celokupna istorija srpske crkve bi bila velika greška ili obmana. Sveti ne bi bili Lazar i Sava, nego Dušan. Molimo Vas, ne, tražimo od Vas da kažete svoju duhovničku reč, da odbacite nepodopštine izrečene na račun svetog kneza Lazara, da huli oduzmete uverljivost.

Znamo, hulitelje ne možete ni Vi zaustaviti, nekome ko se odlučio da izvitoperava crkveno predanje, a radi trenutnih politikantskih interesa, ni Vi nećete lako zapušiti usta, pa makar se taj izdavao za vernika. Ali ako Vi kažete svoju reč, drugi mu vernici neće tako lako verovati. Ili grešimo, pa je u pravu Vojislav Koštunica, a ne crkveno predanje? Nema pouzdanih izvora koji bi nam nesumnjivo svedočili predsmrtne reči čestitog kneza, poput onih kralja Aleksandra - Čuvajte mi Jugoslaviju. Možda je knez Lazar zaista rekao - Ne damo Ko-

sovo. Ako je to razlog za to da ga poštujemo kao sveca, zašto nam onda ne proglasite i svetog Slobodana, a kad dođe vreme, to jest kad dotični ode Bogu na istinu i svetog Ratka? Molimo Vas još da ovo obraćanje razmotrite bez strasti, osobito dnevnopolitičkih. U pitanju je nešto znatno više od dnevne politike, duhovna budućnost naroda. Mir Božiji, Hristos se rodi.“

PETAR
LUKOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Sada slušate Petra Lukovića. Počeli smo pričom o spotu na CNN-u, koji je emitovan pre neki dan i kojim Srbija pokušava da popravi svoj imidž u svetu.

PETAR LUKOVIĆ:

Kako je Srbija razbila blokadu CNN-a, a? Spot je prikazan jutros i ići će četiri nedelje i to za neku smešnu sumu, pola miliona evra, ta reklama u kojoj nigde nema ljudi. U svim reklamama imaš neke ljude, turiste koji skaču u vodu sa stena, neke koji nešto jedu, a kod nas uopšte nema ljudi, samo priroda, naravno Hram svetog Save, to nije moglo da omane, onda reka za koju pretpostavljam da je srpska, otkud znam, možda i nije. Onda su tu planine i šume koje su takođe, pretpostavljam, srpske, onda Kalemegdan, pa neki vozić sa decom, možda budućih malih DSS generacija, živela Srbija. Grozomorno amaterski spot, podseća me na nekakav dil toga koji ga je radio, kao - Hej, majstore, imam ortake, imamo kameru, možemo mi to, mi ćemo to na brzaka. Znaš ona srpska čuvena šema - da se i mi utalimo u nešto.

I izgleda imbecilno, ali taj imbecilizam ne bi bio ni toliko strašan, ostao bi na nivou amaterizma i neprofesionalizma, nečeg što je tipično za nas, da se iznenada tamo ne pojavljuje ogroman grb, sa orlovi- ma, samo je još falio Koštunica kako potpisuje ustav i naš Velja Ilić koji širi ruke i viče - Živela Srbija. Zašto grb? Nigde na sličnom mestu nisam video ni grb ni zastavu, piše samo koja je zemlja, jebote. I poslednji kadar je neka ptica, ode ptica iz te zemlje. Ne znam šta je poruka. Zemlja bez ljudi iz koje i ptice odlaze. Dobro, kakva je ovo zemlja iz koje čak i ptice na kraju odlaze? Dakle, nikakva blokada CNN-a tu nije ukinuta, niti je osvojena Amerika, niti smo mi sada medijski profitirali. Ti i ja sada da im damo pola miliona dolara, i mene će da puste, i sa pticama i bez njih. Valjda ako već nešto takvo radiš, onda napraviš nešto što se pamti. Pamtim reklamu za Kipar i za Tursku,

Maleziju, Indiju - koju god pomenem, sve su fenomenalne. Ovo je apsolutno najgora reklama od svih koje sam video. Ta reklama je identična kampanji DSS-a - sve je to kilavo. Ako pamtiš 1999, kada smo se naslušali pesme *Volim te, otadžbino moja*, pa je l' se sećaš kako je uz nju išao onaj spot - žito, pa nasmejani ljudi, pa odlučni ljudi, pa borci, pa tenkovi, pa sve. Šta god mislili o tom spotu, taj je spot imao nekakvu priču, ovaj spot nema ništa. Šta je ideja spota, da privuče ljude da na osnovu toga dođu u Srbiju? A drugi deo te kampanje je predviđen u štampanim zapadnim medijima i jedan od osnovnih argumenata te kampanje biće fotografija Koštunice sa glasanja za srpski ustav. Pa, zamisli Norvežanina, Švedanina, Danca, Francuza, Italijanku, koji će da dođu u Srbiju zato što će videti fotografiju Koštunice koji glasa za ustav. Pa jebe im se i za ustav i za Koštunicu i za sve ostalo.

SVETLANA LUKIĆ:

A zar nije njihova ideja da se tim spotom menja imidž Srbije? Ja sam to tako razumela, kao da smo mi pitom svet, pitoma zemlja, da popravimo taj loš imidž.

PETAR LUKOVIĆ:

Da, verovatno zato nema ljudi. Znaš, kad bi prikazali te ljude, verovatno bi ovi pomislili - pa, nisu se ovi baš previše promenili, jer kad vidiš te ljude kod Palme ili kod Velje ili u DSS-u, teško bi nekog ubedio da je Srbija miroljubiva, tolerantna, obrazovana, civilizovana i da teži Evropi. Ti ljudi tako izgledaju, jebi ga, šta da ti radim. Uostalom, sad gledaš na *Palmi plus* te njihove kampanje i slušaš priče o njihovim rezultatima i sedamdeset odsto tih rezultata se svodi na to da Palma kaže - Evo, mi smo sad u nekom selu kod Jagodine, ovih dana smo uveli struju, tu nije bilo struje 106 godina i sad smo mi uveli struju, to je kapitalan događaj. I srećno stanovništvo se ljubi sa banđerama zato što ima struju. Onda je Velja u nekom drugom selu napravio deo puta, drugi deo puta će eventualno da im napravi kada bude video kako će da glasaju. Ali i taj deo puta njih čini srećnim, a u trećem selu dobili su vodu. Nisu imali vodu, nisu mogli da se kupaju godinama i sad je tamo potpuno oduševljenje. I kada sabereš šta su njihova dostignuća, dakle, to su voda, struja i put, pazi, 2007. godine. Pa, jebo te bog, i kanalizacija, izvini, i kanalizacija, uvedena je kanalizacija, neće više govna plutati po površini, sada ćemo ih uterati u zemlju, kao što su Rimljani radili pre četrnaest vekova. E, a šta se ne pominje? Ne pominje se Evropa. Šta ćeš u Evropi? I onda vidiš tu in-

tenzivnu samodovoljnost samoizolacije, potrebe da kažeš - Ma, nas ništa, bre, ne interesuje, uopšte nas ne interesuje šta se dešava van granica ove zemlje. Čak i mladi svet koji teškom mukom, ne znam kako, pređe granicu pa ode negde, najebao je. Jedan poznanik nedavno je otišao u Dortmund, došao je u jedanaest sati uveče na železničku stanicu i čovek nije znao da izađe iz stanice, jer se ne kupuju žetoni, nego se ide na kompjuter da se ukuca nekakva šifra, da bi dobio neki mali čip ili neku kartu da izađeš napolje. Čovek to ne zna, on to nikad nije video. Pa ljudi će da odu, pa će biti izgubljeni. Jedno od osnovnih pitanja ovde je postalo - kako ste se vi snašli u svetu? Pa teško.

PETAR
LUKOVIĆ

Pazi, konkurencija. Šta će nama konkurencija? S druge strane, kad pogledaš, a šta mi radimo u ovoj zemlji, šta mi proizvodimo? Evo ti, na ovom stolu, u mom stanu, šta imaš iz Srbije? Mi ne proizvodimo ni peglu, ni čačkalice. Okreni sve te stvari, pa ćeš videti - *Made in PRC - People Republic of China*, sa simpatičnom skraćenicom - PRC. Hoću da kažem da postoji užasna averzija prema svetu koja je vidljiva ili nevidljiva, jer nas svet uopšte ne interesuje. 80 i nešto odsto Srba nikada se nije vozilo avionom, a kladim se da bar 90 odsto njih nikada nije ni videlo avion uživo. Zašto bi ga videlo, neće valjda da ide na aerodrom da ga gleda, razumeš? Mi smo jedna od četiri zemlje u Evropi koja nema unutrašnji vazdušni saobraćaj. Pa nema. Gde da putuješ po Srbiji avionom, gde?

Ta averzija prema Evropi nije samo stvar trenutka ili trenutnog prekida pregovora. Nas generalno to uopšte ne interesuje. Nas interesuju ove lokalne stvari, voda i struja, pa kada imaš vodu i struju, ma idi, bre, ceo svet je tvoj. To je ta domaćinska Srbija. Gledam kako izgledaju ti skupovi. Oni izgledaju kao neka vrsta, daleko bilo, parastosa. To je toliko ozbiljno, to je sve tragično, to je sve teško, uzvišeno, tu nema zezanja, ne možeš da čuješ smeh, šalu, ništa, to je sve ozbiljno, smrtonosno. S druge strane, imaš jedan ludistički pokret kod ovog Dinkića. Mislim da je za ovih mesec dana taj čovek obećao, odnosno raspredao, dao u amanet jedno 6,5 miliona stanova, dva puta više firmi. Toliko je zaposlio ljudi da cela bivša istočna Evropa može da nađe uhlebljenje u Dinkićevim planovima. Imaš ove radikale o kojima nemam više šta ni da kažem. Imao sam tu nesreću da sam sinoć slušao Vučića u nekoj emisiji. Njihovo ponašanje na tim televizijama u tim kratvatama je potpuno drukčije od njihove kampanje kroz spotove i bilborde. Vidiš te neke ljude koji se pojavljuju u njihovim spotovima, ti ljudi izgledaju kao da su se pojavili iz neke druge partije. Oni koriste

dezodorans, neki nasmešeni, mladi ljudi koji ne greše u padežima, izgledaju fino. Jedna od njihovih parola je - Živeti kao sav normalan svet. Pazi, oni koriste parolu koju je Građanski savez koristio 1996/97. Međutim, onog časa kada počnu razgovori na televiziji, toga nema, tog sekunda počinje ludilo i to je nezadrživo.

Kampanja, evo, sad ulazi u zadnju fazu i slušam ta obećanja, tu vrstu ludila. Pa dobro, jebote, to stvarno postaje neka vrsta cirkusa. Možeš čak i da prihvatiš da partije kupuju ljudima torbe, tašne, pa im daju patike - ne znam da li greše, pa im daju dve leve, ali nebitno je, neka se ljudi snalaze, neka se menjaju. Kada idem po tim gradovima i razgovaram sa ljudima, postoji jedna reč, koju nisam često čuo ni u vreme Miloševića, a to je strah. Uzmi Jagodinu, tu je ovaj Palma, dakle, ne čovek, nego drvo, on je tamo feudalni gospodar. Gledao sam ga u nekoj emisiji kako stoji okružen kamerama i pokazuje ovako - Odlučio sam da tu bude trgovački centar. On je odlučio, ne možeš ti da kažeš da je to glupo, da je bolje da tu bude park. Ne, on je odlučio i ponovo nas vratio u one prve višestranačke dane devedesetih, kada je stvarno postojala ta vrsta straha, koji je bio prosto vidljiv. Tada smo bili suočeni sa onim sumanutim izborom - s jedne strane Ante Marković, hiljadu maraka plata, imaš pasoš, pa možeš da putuješ u svet, a s druge strane Milošević, rat, ludilo. I onda sam mislio - pa jebote, valjda je narod pametan, pa zna šta će da odabere. Onda shvatiš, naravno, da nije pametan i da je odabrao ovo. I sada slušamo sve ove priče o demokratiji, o fenomenalnim slobodnim izborima, a videli smo kako to izgleda kada je bio referendum za ustav. To je iskustvo od pre tri meseca i slutim da je svašta moguće 21. januara. Nemam nikakvu garanciju da će se onaj CESID, koji se onako ponašao 28. i 29. oktobra prošle godine, sada ponašati drukčije, otkud ja znam? Ako su me jednom zajebali, ne znam zašto me ne bi zajebali drugi put. Stvarno više nikome ne mogu da verujem i to je mešavina straha i umora, umora zato što sve to predugo traje.

Tema Kosova se u ovoj kampanji tu i tamo pominje. Koštunicu ili bilo koga pitaju da li država Srbija, njena vlada, odnosno premijer, odnosno on, ima plan za slučaj da se dogodi neka vrsta nezavisnosti - uslovna, refleksna, sportska, nebitno je. Ne, njihov odgovor je sledeći - Nije se još u istoriji desilo da nekoj zemlji oduzmu 15 odsto teritorije. Mi verujemo u međunarodno pravo, to se neće desiti. Pa dobro, čekaj, polako, pretpostavimo, daj mogućnost da se to desi. Ne, to je nemoguće, mi stvarno ne verujemo u mogućnost da će Ujedinjene na-

cije to dozvoliti, a osim toga tu je Kontakt grupa, pa Kina i Rusija. Pa dobro, čekaj, da li postoji mala teoretska mogućnost? - Ne. Oni više nemaju veze sa realnošću, nas vode nekakvi bolesnici. Samo mentalno poremećen čovek odbija da vidi ono što jeste, on vidi svoju sliku sveta u kojoj mi ne učestvujemo, mi nismo tamo. Kažu - Kosovo je u preambuli Srbije, a što bi rekao Nenad Čanak - jeste, pa i na tarabi piše sladoled, pa još nikog nismo videli da liže tarabu.

PETAR
LUKOVIĆ

Tema Evrope, tema Mladića, tema svih mogućih afera, čega se god dohvatiš - vidiš da je reč o vlasti koja je potpuno rastočena. Ne samo što je feudalizovana sa ovim ministarstvima, u kojima svako radi šta hoće sa parama koje mu ne pripadaju. Ko je bilo gde na svetu video ministra tipa Velje Ilića sa takvim kompetencijama? Zamisli da u Americi postoji ministar kapitalnih investicija, koji bi iz Vašingtona odlučivao da se gradi put u Arizoni. Da li je to iko čuo? Ne postoji ni ministar koji je u ostavci kao Dinkić, koji je valjda dao ostavku, a želim da verujem da je on konačno dao tu ostavku, a i on tvrdi da ju je dao i da je otišao. Mesec dana nakon davanja te ostavke, on tvrdi da je baš ovih dana on ljudima dao po 5.000 u zdravstvu i da je on to poklonio lično i da on lično predstavlja njegov, pazi, njegov nacionalni plan. Razumeo bih da Dinkić ima svoje pare, milijardu i 700 miliona dolara, pa da kaže - To je moj plan i to mogu da dam kome ja hoću, a takve su njegove reklame na televiziji. I onda mogu da razumem vrstu zgađenosti nad politikom kod ljudi, ali ne mogu da razumem ljude koji kažu - Ja se ne bavim politikom, meni su svi isti, mene politika ne interesuje. Pa, slušaj, to možeš da kažeš ako živiš na Islandu ili u severnom delu Švedske. Ali ne možeš nijednu stvar ovde u Srbiji da obaviš bez politike, žao mi je. Naš život zavisi od nje, moj i tvoj život. Postavlja se pitanje da li će Srbija ostati poslednja, najgora zemlja u Evropi ili postoji neka makar mala nada da krenemo napred, da budemo mala normalna zemlja. Ne kažem odmah, to je nemoguće.

Udvara se biračima, kao da su oni najgenijalniji, najpametniji, najfenomenalniji, a to je apsolutna laž. Mi znamo kakav smo narod, svako od nas zna kakav smo narod. Većina tog naroda je glasala za Miloševića punih petnaest godina. Ko je kupovao njegove knjige *Godine raspleta*, ko je kupovao one kalendarčiće, znaš one džepne, u kojima se obeležavaju rođendani, menstruacija ili već šta? Devet miliona ih je štampano svih tih godina. Ko je to koristio i gde su oni posterii sa Miloševićem, koji su prodati u dva-tri miliona primeraka? To je visilo po sobama i ja se stalno zajebavam kada se žale kakav nam je natalitet.

Pa naravno da ti je takav, kada ti Milošević visi u sobi. Ko će da tuca u sobi sa Miloševićem koji te gleda? I kada se sve to završilo, ti maltene nisi mogao da nađeš nikog od tih ljudi. Gde su ti socijalisti? Nema nijednoga. Pa naravno da ih nema, svi su prešli u druge stranke - pa kako je stvoren DSS? Dileme koje imamo u vezi sa Koštunicom su iste kao one u vezi sa Miloševićem - Mladić, ratni zločini, istorija. Zato najiskrenije verujem da su ovi izbori, neću da kažem istorijski, možda i jesu, pojma nemam, ali su užasno važni. Kako da čovek ponovo izdržava pod Koštunicom, Veljom Ilićem, Dinkićem, Zoranom Stojkovićem? To je stvarno strašno. Voleo bih da živim u zemlji u kojoj će policajac, što bi rekao Nikola Samardžić, pri izlasku iz te zemlje da vam kaže - Gospodine, srećan vam put, lepo se provedite i obidite što više, pa nam se vratite da nam prenesete to iskustvo. Zamisli tu scenu. A ne, nego ti ulaziš u ovu zemlju, a tebe policajac pita, kao što je mene pitao sto puta - A gde je lice putovalo? Jer je lice sumnjivo, lice je bilo u inostranstvu, zna jezike. Šta je ono tamo radilo?

Želim da ono što je normalno i prirodno postane vlasništvo svih nas, da taj jebani pasoš i ta jebana viza bude nešto što je najnormalnije. Da ne moram da objašnjavam u ambasadi zašto idem u inostranstvo. Nemam pojma zašto, možda ću da odem jednog dana, a onda mi oni kažu - Pa vi nemate pozivno pismo. - Nemam - E, pa onda nećete moći. E, pa onda ko vas jebe, odbijam da budem deo pozivnog pisma, neću. Imam svoje pravo da kada mi se digne ona stvar, ako mi se putuje i imam pare - da otputujem negde i da ne moram nikome da objašnjavam gde putujem. Zato kažem, kada čovek bude ovde glasao, neka pogleda svoj stav, pa neka taj svoj stav poklopi sa nekom od partija. Ne mogu da verujem da u ovoj zemlji danas ne postoji partija koja će pokriti svaku vrstu ukusa. Kod nas postoji sve, ima i koljačkih i manje koljačkih, fašističkih, desničarskih i Obren Joksimović je napravio partiju, imaš manjine jedne, pa manjine druge, imaš dve romske, možeš da biraš da li ćeš Rome ovakve ili ćeš Rome onakve, imaš tri mađarske ili dve, otkud znam. Imaš mogućnosti i ne mogu da poverujem da neko ko je mlad kaže - mene politika ne interesuje, svi su oni isti. Pa nisu isti, *sorry*, nisu isti. Imamo užasno mnogo razmaženog sveta koji bi najviše voleo da mu neko donese listić, pa da kaže - hajde da zaokružim nekoga. On je iznad glasanja, jebote, on je umetnik, znaš, on nešto radi u životu. Ti ljudi mi se najviše gade, gadi mi se ta lažna prepotencija, kao mi smo iznad, mi nećemo u tome da učestvujemo, a vi ste svi neka niža kasta. Samo se nadam da će mnogo ljudi izaći i iskreno verujem da postoji ono što mogu da osetim, da

kod jedne generacije konačno postoji neka vrsta bunta prema svemu što je anticivilizacijsko. Njima je već dosadno da stalno viđaju sve isto. Živeti u jednoj zemlji među istim ljudima sve vreme, pa nema tužnije stvari. I koliko god me oni ubeđivali da je ovo Srbijica, mala zemlja, prelepa, sa divnim planinama i rekama i božanstvenim pticama koje pokušavaju da pobegnu odavde - dosadno je. Ne možeš stalno da sediš ovde i da se praviš pametan da je ovde najbolje i da je ovo centar sveta, pupak planete i da odavde popuješ kakav je svet, a nisi nikad bio u svetu. Svaki idiot ovde zna kako se živi u Danskoj, u Nemačkoj, kako crnci užasno žive i belci i svi mogući - čuo je on to od svog kuma, koji mu je preko svog prijatelja to pričao prošle godine.

PETAR
LUKOVIĆ

Sad smo bili u Arandelovcu i Nikolu i mene su pitali - Dobro, a šta vi obećavate? Kada smo rekli - Ništa, čovek samo što se nije srušio. - Pa kako vi ne obećavate ništa? - Pa ništa ne obećavamo, ni zaposlenje, ni stan, ni kredit, ni smanjivanje stope za prenos stanova sa pet na dva odst, ništa vam ne obećavamo, ništa. Nije poenta politike da tako manipuliše ljudima. U Srbiji postoji apsolutna posvećenost naroda državi kao takvoj, od države se očekuje sve, da ti da posao, da brine o tebi, da otvori fabrike, da ti da kredite. Država mora da bude kao majka i otac i ljubavnica i švalerka i švaler, sve mora da ti bude država, bez države si nemoćan. Pa neće država da ti daje stanove, neće država da ti daje kredite, bar moja država. To daju banke, pa moraćeš sam da se potrudiš da to nađeš. Ništa vam država neće dati. Čim pređeš granicu, to je tako, to je svet, to je Evropska unija, to je Amerika, to je tako i nemoj da se lažemo. Ne znam šta zamišljaju ti ljudi koji glasa-ju za Koštunicu, Ilića, Nikolića, kako se živi u Evropskoj uniji, kako u njihovoj glavi to izgleda. Evo, sad je bila vest o tome da su iz Bugarske poslali neke koske, nečije mošti, jebi me, sad ne znam, na Kosovo. Bugari su nam u dobroj volji poklonili te svete mošti koje smo preneli na Kosovo i zanimljiv je kraj te vesti. Kaže da će dolaskom tih moštiju na Kosovo život procvetati u selima gde će mošti biti. Dakle, taj hepening pokazuje da je đavo odneo šalu. Kao da smo svi zaboravili kako je počela 1990, kada smo one mošti šetali po zemlji, pa otvarali jame, pa prebrojavali mrtve, pa šta je sve iz toga nastalo. Ali činjenica da se ljudi 2007. bave time, izvini, to je malo bolesno, bolesno je na pojedinačnom, a još je bolesnije na kolektivnom nivou. Zato, kad sve to saberem, 21. januar će biti vrlo bitan za sve nas, jer je bilo užasno naporno da se izdrže tri godine pod Koštunicom. Meni je to bilo napornije od šest godina pod Miloševićem, na mentalnom nivou mi je bilo gore, odvratnije, jer smo pre te tri godine imali drugačiju

Srbiju. To je kao u onim jevrejskim kletvama - da bog da imao pa nema. Mislim da je došao trenutak da malo odahnemo i da nam svima bude malo bolje. Suprotno od one ptice u spotu, koja odlazi u pizdu materinu, da se mi ipak malo vratimo, da dođemo sebi ili će ona ptica biti u pravu.

U zadnjih petnaest godina ti i ja smo promenili četiri države, pa mnogo je. I svaki izbori su bili istorijski: da li će 1998. predsednik Srbije da bude Lilić ili Šešelj, pa hajde da glasamo za Milana Milutinovića, manje je zlo nego da glasamo za Šešelja. I hajde da glasamo za Koštunicu 2000. godine. Pojedeš govno pa glasaš, gadno ti je u ustima, naravno kada si pojeo govno, ali ipak je on manje govno nego onaj drugi. I stalno tako te dileme istorijske, pa hajde, jebote, sad je bitno, pa daj, pojedi govno, pa još jednom. Ovo je prvi put u mom životu, da vam kažem iskreno, da sam srećan što glasam za nešto što je slika i prilika mene. Moraju malo ljudi da misle, da ostanu sami makar dva minuta, makar jedan minut, makar trideset sekundi, pa da kažu - Jebote, stani, moram o sebi da mislim. Pogledaj nam zdravstvo. - Ako si, daleko bilo, bolestan, pa treba da vadiš nekakvo uverenje, da ideš na nekakve komisije, to se pretvara u noćnu moru. Ako treba da zatvoriš firmu u ovoj zemlji, a imao si nesreću pa si je otvorio, pa si se nešto zajebao i probaš da je zatvoriš, najebao si. Svet je smislio sistem - jedan dan otvorio, drugi dan zatvorio, gotovo, završena priča. Ne bre, jebote, ja sam imao neku firmu, taj *XPreΔΔ* sam imao, jebote, tri i po godine ne mogu da zatvorim firmu, ne mogu da dokažem da uopšte ne radi. Edukacija, život, zaposlenje, posao. Teško je ljudima objasniti da njihov glas ima direktne veze sa njihovim životima, autobusom, cenom hleba i smogom u gradu, sa Pančevom, njihovom decom, školom. 2007. moram da budem do te mere plastičan i primitivan i da objašnjavam ljudima šta znači glasati.

Osećam se kao 1945, kada su išli u planine da objašnjavaju seljacima zašto je bitno da znaju da čitaju i pišu. Neverovatno je da ljudi ne osećaju korelaciju između glasanja i svog života. Znamo kuda vodi svako pogrešno glasanje, to smo videli. Zašto se svi koji su glasali za Miloševića i za radikale ne sete šta je bilo, u šta su nas uveli? Pa u šta su nas uvalili ovi koji su glasali 28. decembra 2003? Pa dobro, da li ima kraja, da li mogu da računam, prvi put u životu, na elementarnu logiku ove nacije? Strašno bih voleo da živim u zemlji koja ima preciznu ideju šta hoće. Ne bih imao ništa protiv da nam se kaže - Okej, mi nećemo u Evropu, pa ćemo mi koji smo za Evropu nekako da se snađe-

mo, ali nas sve vreme ubeđuju da oni hoće u Evropu, a čine sve da mi tamo ne uđemo. I sad, pola ljudi ovde veruje da oni hoće u Evropu, a mi koji smo malo sumnjičaviji vidimo da oni neće u Evropu. To ti je i priča u vezi sa Mladićem: hoćemo da rešimo problem Haga, ali pod b - nećemo da hvatamo Mladića. Ili - mi smo za kapitalizam, ali po našim uslovima. Nijedna zemlja nema takve probleme u ostvarivanju bilo kog cilja kao što ima Srbija. Kako su druge zemlje iz tranzicije došle u situaciju u kojoj se nalaze? Kako su nas prepisale i Albanija i Hrvatska i Mađarska i Slovačka, Bugarska, Rumunija? Kako se oseća premijer Koštunica kada čuje da 5.000 Piroćanaca kopa po knjigama pokušavajući da pronađe nekog Bugarina kao svog pretka, ne bi li dobilo bugarsko državljanstvo, a time i pasoš i vizu. Pet hiljada Piroćanaca hoće da postanu Bugari. Da ti je to neko rekao pre deset ili petnaest godina, upišao bi se od smeha. Svi bi se upišali od smeha da im je 1988. neko pomenuo Čaušeskua i rekao da će Rumunija da uđe u Evropu pre Srbije i Jugoslavije u to vreme, koja tada samo što nije ušla u Evropsku uniju. Zar nekog nije malo blam zbog toga? Uopšte se ne ljutim na Rumune i Bugare. Kako da se ljutim? Nemam nikakvog razloga, super su oni. Čak su i previše fini prema nama, kad pomislim kakvi smo mi bili prema njima u ono vreme. Ne zaboravljam da je gomila ljudi odlazila u Rumuniju da sa sto dolara pokaže kako se može kupiti ceo grad, hotel, žene, deca, da ih poniziš, da pokažeš koliko smo mi fenomenalni, a oni bedni. Točak istorije se malo okrenuo.

Mi smo izgubili godine. Godine su straćene, upropašćene. Kada su Bugarska i Rumunija uspele da prođu taj tranzicioni period, da prilagode svoje zakone? Pa u devedesetim, nisu to uspele samo u zadnje tri godine, to je proces koji traje petnaest godina. Kod nas se očekuje da mi to možemo za godinu dana, za šest meseci. Evo, čujem sad da će tri meseca od formiranja vlade biti nastavljeni pregovori sa Evropskom unijom, a već iduće godine ćemo biti u članstvu, a one tamo punopravni članovi i verovatno predsednici Evropske unije i najbolja država na svetu. Svako od nas je gospodar svoje sudbine, svako od nas mora u svojoj glavi da vidi šta hoće. Ne možemo više da budemo taoci ove zemlje, osećam se stvarno kao da živimo u nekoj vrsti rezervata. Izdržali smo kao pojedinci i kao neka vrsta kolektiva ne znam koliko godina. Pa da smo nekog ubili, odležali bi petnaest ili deset godina, a ovo ludilo traje od 1987, dvadeset godina. I dokle? I ako sada ponovo sami sebe kaznimo i sami sebi udarimo kaznu od četiri godine, pa jebi ga, bolje nismo ni zaslužili, stvarno.

PETAR
LUKOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Petar Luković, član LDP-a. Nesaznatljivi su putevi gospodnji, možda će jednog dana biti i član srpskog parlamenta. On je na početku ovog razgovora pomenuo spot o Srbiji na CNN-u. Primećeno je da jedna crkva koja se pokazuje u tom spotu nije naša nego rumunjska. Odmah je reagovao direktor Turističke organizacije Srbije, Miodrag Popović. On je priznao da ta crkva jeste na rumunjskoj strani, ali kaže da on ne vidi ništa loše u tome što je ona stavljena u spot kojim se promovira Srbija. Popović objašnjava da se crkva nalazi na drugoj strani Dunava, a pola Dunava je naše, te nema nikakvih problema.

Sinoć je na Trgu kralja Milana u Nišu održana žurka u kampanji Inicijative mladih, Mobilizacija građanske Srbije. Možda ste videli da je gradska komisija Niša za imenovanje ulica prihvatila predlog da se ulica Dimitrija Tucovića u ovom gradu preimenuje u ulicu Dragiše Cvetkovića. To je onaj čika što je 1941. potpisao pristup Trojnom paktu. Vraćamo se Inicijativi mladih i njihovoj kampanji kojom žele da motivišu što više mladih i građanski orijentisanih ljudi da izađu na izbore. Slušate Andreja Nosova, šefa Inicijative mladih za ljudska prava i volontere koji učestvuju u ovoj kampanji, Saru, Maju i Časlava. Sa njima je razgovarao Ivan Kuzminović.

SARA, MAJA, ČASLAV:

Ciljna grupa su nam mladi apstinenti, pošto vidimo da njih ima sve više. To su ljudi koji ne veruju da bilo kakve promene u ovoj zemlji mogu da se dese, i to su ljudi koji veruju da su svi političari isti. I zato mi idemo pod sloganom *Nisu svi isti*, i radimo kampanju za ljude koji ne znaju za koga da glasaju, koji ne prate aktivno dnevno-politička dešavanja i sve ostalo. Zbog toga smo im omogućili veb glasač, to je vrednosni upitnik od trideset pitanja koja smo postavili demokrat-ski orijentisanim političkim strankama i u zavisnosti od toga kako svaki pojedinac odgovori na tih trideset pitanja program će mu izračunati kojoj političkoj stranci je najbliži po svojim vrednosnim stavovima. Mi ne pozivamo sve mlade ljude da izađu na izbore, kada izađemo na ulicu mi želimo da pronađemo one mlade ljude koji cene iste vrednosti kao i mi. I ono što smo primetili u kampanji jeste da stvarno ima mnogo mladih ljudi koji cene te vrednosti, a svi misle da su usamljeni u tim svojim stavovima. I to je ono što je verovatno danas problem u Srbiji, to što neki drugi ljudi imaju jačinu i znaju da ima mnogo takvih i onda kad se pojave bilo gde ili kad se zalažu za to,

oni znaju da imaju podršku. Ovde je problem što mladi ljudi koji cene ove vrednosti svi misle da su sami.

Ono što smo radili u julu je bilo direktno, na ulici, Odmah smo pričali ljudima - Ratko Mladić u Hag, nećemo da imamo zločince u našoj okolini i da živimo zajedno sa njima. Imali smo problema zato što smo delili bedževe i bilo je mnogo reakcija tada u Nišu, uglavnom starijih žena, neke od njih su bile izbeglice. Ali sada nam to nije ciljna grupa, tako da ne ulazimo dalje u priče sa tim ljudima. Ne pokušavamo ovom kampanjom da menjamo svest ljudi u Srbiji, mi samo pokušavamo da markiramo one ljude koji misle isto kao i mi i da njima kažemo da je veoma bitno da sada izađu na izbore i daju svoj glas za takvu politiku.

Imam problem pred svake izbore sa svojim najbližim prijateljima, jer mi je zadatak da nateram, podstaknem moje najbliže prijatelje, koje jako volim, da izađu na izbore i da glasaju. I uvek se tu posvađamo, naravno. Izgovori su im različiti, te nemam za koga da glasam, svi su mi isti i tako dalje. Naravno da nisu svi isti, to je upravo ovo što mi hoćemo da kažemo, da postoje partije za koje treba glasati i da su izbori u stvari filter koji se pročišćava godinama i da se taj filter svakim novim izborima čisti sve više i na kraju, posle ne znam koliko godina, nadam se da će moja deca živeti u nekom normalnijem društvu.

Ljudima je u stvari na neki način muka od izbora, od toga da moraju da glasaju. Svaki put postoji neki imperativ, kao gori mi pod nogama i ja moram nešto da uradim i svaki put izađem na izbore i opet se ništa ne dogodi i opet je sve isto i svi su isti i tako dalje. Treba da steknemo svest da je izlazak na izbore naše građansko pravo i dužnost i mi na taj način ocenjujemo političare, vagamo, merimo i da bi bilo lepo da sutra postanemo društvo koje će da raspisuje referendum za sve i svašta - da li će arhitektura da nam bude ovakva ili ćemo da renoviramo ovu ili onu zgradu, da se građani pitaju za to. Treba da radimo na kulturi izlaženja na izbore, jer je to trenutak kada nas pitaju da nešto kažemo.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Mislím da smo potrošili energiju i na Borisa, na primer, i šta sad? Ne-ki ljudi kažu - da, ali ti si me ubeđivao 2000 - ne smem ni da kažem u šta sam ubeđivao ljude.

SARA, MAJA,
ČASLAV
IZ INICIJATIVE
MLADIH

SARA, MAJA, ČASLAV:

Da glasaju za Koštunicu. Birali smo manje zlo, jer šta bi bilo da smo izabrali Tomu Nikolića? Šta bi bilo tek tada? To je problem u Srbiji, što ovde stalno biramo manje zlo, bar tako ljudi misle, a ne treba da bude tako. Treba da biraš nešto dobro u toj opciji, to je predstavnička demokratija, jer ti ne možeš nikad da izabereš čoveka koji će sto odsto da se slaže sa svim tvojim stavovima. Biraš onoga koji je najbliži tvojim stavovima i treba da kažemo ljudima - Mi smo izabrali 2000. nešto što je bilo dobro u Koštunici, a to je da on nije bio Milošević, da nije hteo da ratuje. Radili smo u fokus grupama da vidimo šta apstinenti misle i to je bio veoma bolan proces. Pričaš sa desetero mladih ljudi koji imaju odlične stavove, koji bi vodili ovo društvo daleko i svi oni kažu - Ne možemo mi ništa. I bolno je da vidiš da je apatija kod tih ljudi toliko strašna. Ono što oni treba da se zapitaju je - da li imamo za šta da glasamo, da li neko ima te vrednosti za koje bismo se mi zalagali. I kad izađemo na izbore, nije to kraj, to je tek početak, to nije - sada smo vam dali taj glas i vi radite četiri godine šta vam je volja. 11. jula nisam izašla samo zbog sebe. Hoću da Ratko Mladić ode u Hag, ali da je u svakom gradu petoro mladih ljudi izašlo, on bi sada možda bio u Hagu. Niko mi nije kriv što Ratko Mladić nije isporučen. Da sam ja svakog dana u Nišu hapšena zbog Ratka Mladića, možda bi on bio tamo.

Sretne tako moje drugare i drugarice iz gimnazije i krenemo da se viđamo i ja skapiram da su oni glasači Srpske radikalne stranke. To su ljudi takođe mladi poput nas, oni slušaju muziku koju slušamo i mi, izlazimo na ista mesta, oni nemaju kokarde na čelu i ne nose opanke. Mi smo navikli da pravimo stereotipe o glasačima radikala, a oni su potpuno isti mladi ljudi poput nas. Najlakše se hvataš na priču srpskih radikala. Ne razmišljaš o politici i onda ti neko kaže - Krivi su nam Hrvati za sve što se dešavalo ovde. I onda je tebi najlakše da shvatiš tu priču, mnogo je lako popiti priču radikala. Meni bi bilo mnogo lakše da skupljam pripadnike Radikalne stranke, nego demokratskih opcija, zato što izađeš na ulicu i kažeš - Ona baba tamo je užasna i zbog nje ti ne možeš da uđeš u autobus i sedneš na svoje mesto i onda svi kažu - jeeee. Kada radikal nekom priča minut, ti moraš da mu pričaš deset, znači problem je dopreti ispod te površne poruke, naročito na izborima. Zato ih mladi verovatno i mrze, zbog tih površnih poruka koje staju u tri rečenice. Ne možeš u tri rečenice, ni u dva slogana nikom ništa da kažeš.

Ne bi mi bilo čudno da ista agencija radi kampanju za Demokratsku stranku Srbije i za Demokratsku stranku. Postoje šabloni kojima sve stranke robuju. Video sam najnoviju reklamu za LDP, jako mi se sviđela, i uopšte, njihova kampanja malo odudara. Uplašila me malo radikalna kampanja *50 odsto plus tvoj glas*.

Da, mene je isto uplašila, moram da priznam, *50 odsto plus 1*. Oni su sami sebi priznali moć, dominaciju, time što su rekli *50 odsto plus samo tvoj glas*. I to je zastrašujuće, jer kad vidim taj bilbord, na trenutak počinjem da verujem u to i srce počinje da mi lupa i stvarno se uplašim. To je to, oni tom retorikom uspevaju da me u tom trenutku zastraše.

Gledao sam na televiziji, Demokratska stranka je napravila spot u kojem Boris Tadić sedi među mladim ljudima i to je neverovatno. Taj čovek kao da je pokupio manire od različitih ljudi, pa skupio to sve u svoj lik, sav dopadljiv. Nikada nisam video Tita uživo, ali me to podseća na govornice koje je Tito držao mladim pionirima. Znaš ono, crno-beli snimak i Tito koji priča, kao priče partizanke u Bukvaru. Oli Ren je bio na *Egzitu* i on nam kaže da toga nema u Finskoj. Pa dobro, šta ja imam od toga što toga nema u Finskoj? Bio sam na skupu mladih LDP-a, to je slična priča kao DS. Žao mi je što to moram da kažem, ali nekako mi se čini da je to otpadak iz DS-a, koji nije uspeo tamo da nađe fotelju. A da ne kažem da se te dve stranke preklapaju i po stavovima.

Problem u političkim partijama je i to što im podmladak uglavnom služi za to da lepi plakate. Nema pitanja, stranačkih ili političkih hajde da konsultujemo naš podmladak da vidimo šta oni misle o tome. Ne, nego je to neka mašinerija koja treba da trkne i obavi nešto ono kao - idi, kupi mleko. To smo pokušali da promenimo u Nišu. Kada je bila akcija u vezi sa Srebrenicom, kontaktirali smo sa njima i ono što je meni super je da je podmladak LDP-a bio za to, mada stranka u Nišu nije i podmladak se pridružio akciji. U Nišu smo pokušavali da mladima damo snagu da oni menjaju politiku stranke, da ne budu tu da je prate i da uče kako se radi, da bi nekad možda bili u tom starijem delu, nego da vuku celu stranku napred.

Na sajtu www.dostacutanja.com ljudi mogu da provere, testiraju za koju će političku partiju da glasaju na ovim izborima. U skladu sa odgovorima na kraju će da im izađe grafikon i saznaće čiji su oni potencijalni glasači. LDP kao stranka podržava sve vrednosti koje mi podr-

SARA, MAJA,
ČASLAV
IZ INICIJATIVE
MLADIH

žavamo, a to nisu nikakve političke vrednosti, to su prosto najosnovnije ljudske vrednosti koje postoje u svakom i modernom društvu. Oni su nam vrlo dobrodošli i mi ćemo ih podržati u kampanji.

Pre je pitanje koja stranka se približava našoj kampanji, nego da li se mi približavamo nekim strankama. Da li će DS da izađe i da kaže - jeste, Inicijativa mladih je u pravu, hajde da sarađujemo s njima? DSS je odbio da učestvuje na veb glasaču, mi smo odgovore na naša pitanja od DSS-a uzimali iz njihovih programa i javnih nastupa, jer su oni odbili da sarađuju s nama. DS nije odbio da sarađuje, ali nam još nije poslao odgovore. Znači, pitanje je koja će politička opcija da se približi našim vrednostima. LDP veoma često poistovećuju sa kampanjom i ja iskreno mislim da je to zbog toga što LDP pokušava da pokaže da to jesu i njene vrednosti i to ih približava našoj kampanji. Na Trgu Republike imamo svakodnevnne akcije i najviše bih volela da tu dođu pripadnici i DSS-a i DS-a i svih partija i da kažu - jeste, to je ono što treba da se desi u Srbiji, jer ovo što mi promovišemo je, nažalost, minimum minimuma vrednosti modernog društva. Da je Srbija napredno društvo, sve partije bi te vrednosti imale kao minimum i onda bi problem bio samo to što bi DS izručio Ratka Mladića za pet dana, a DSS za deset.

Imamo radionicu *Akvarijum*, u kojoj svako kaže svoje mišljenje o mnogim temama. Jedna od glavnih tema je Kosovo, pa se kaže - Kosovo je klevka Srbije. Ljudi različito reaguju, neki stvarno misle da je Kosovo klevka Srbije, zato što je politička retorika i demagogija godinama bila takva da se Kosovo poistovećuje sa bebom, sa klevkom, granice sa žilama kucavicama i tako dalje. Ali stvari se menjaju kada ljudima rasvetlite da je to retorika i demagogija i kada im predočite da tu istu politiku nije bilo briga za ljude koji žive na tom Kosovu, bilo da su oni Albanci ili Srbi. Inicijativa mladih za ljudska prava je vodila kampanju - *Ljudi, a ne teritorija*. Ne vidim Kosovo kao klevku srpstva, bitno je da ti ljudi dole žive kako treba i da se trudimo da to postane multikulturno društvo kao i svako drugo na Zemlji. Izjava Koštunice da se svaki Srbin rađa i umire sa idejom da je Kosovo klevka srpskog društva je strašna i to moramo da shvatimo kao demagogiju. Političari su tu da nama služe i da rade ono za šta smo ih mi tu stavili, nisu oni tu da vladaju. Ljudi u Srbiji imaju problem inferiornosti u odnosu na vlast. Kao, videla sam Borisa Tadića, pa da ga pipnem.

Moramo da shvatimo da smo svi mi ljudi. Imamo program poseta, u kome vodimo troje ljudi jednom mesečno na Kosovo, pa troje Albana- ca sa Kosova dovodimo ovde. Super se provodim sa svim tim ljudima. Većina ljudi ovde misli svašta o Albancima, a ni ne poznaju ih. To što si drugačiji je prednost, a ne mana. I naša poruka veoma jasno kaže da smo mi tu da podržimo one koji su dovoljno hrabri da budu druga- čiji. Na taj način stvaramo društvo u kojem hoćemo da živimo.

ANDREJ
NOSOV

Pogledao sam jutarnji program na RTS-u i premijerno je bila prikaza- na reklama koja bi Srbiju trebalo da predstavi CNN-u i kojom će svet moći da se informiše o tome kako Srbija izgleda. Nije mi bilo dobro posle toga. Po toj reklami stiče se utisak da je Srbija veliki manastir, jer je u svakom drugom kadru nekakav manastir, pa su tu brda i do- line. Baš izgleda kao neka prirodna jazbina za ljude koji hoće da se sklone od civilizacije, prava mala zemlja na brdovitom Balkanu. Kao da kažu - Ljudi, ako tražite mir i hoćete da se sklonite od života, do- dite ovde, mi imamo brda i doline. Oni su slikali neku mrtvaju, baru koju reka napravi kada se izlije, to je nekakva žabokrečina. Pa su sli- kali voz, ljudi moji, voz, kao super, imamo voz, dođite. To su slike Sr- bije koje izgledaju kao Mesečeva površina ili površina Marsa, i onda ti postaviš pitanje - Koji mlad čovek će, kada to bude video na CNN-u, poželeti da dođe da se vozi tim vozom kroz veliku mrtvaju? To je uža- sno. Čak je i voditelj posle toga začutao, pa je rekao - Ovo su neki pa- šnjaci i neka brda. Kada to mlad čovek odavde vidi, onda stvarno tre- ba da kaže - Hajde da promenimo bar tu reklamu u koju je uloženo 500.000 evra. To je neverovatno.

ANDREJ NOSOV:

Stalno nas dovode u poziciju da se branimo - jer suviše idemo Čedi na vodu. Šta da radim što pola podmlatka Demokratske stranke na foru- mima objašnjava šta to rade ti pederi i ti Šiptari. Šta je minimum mi- nimuma da bi nekom dali prefiks demokratski? I onda se pojave i pi- tajtu da li podržavate Čedu. Pa da, podržavam Čedu, podržavam sva- kog ko će da izađe i vrlo jasno kaže - Srebrenica je Srebrenica, Srebren- ica je genocid. Ako Boris Tadić bude izašao i to rekao, ja istog tren- utka podržavam i Borisa Tadića. Ako Velja Ilić izađe, ne udari pri- tom nekog novinara, i to isto kaže, ja ću tu njegovu izjavu da podržim i ako ga napadne *Kurir*, *Pres* i ako mu pišu na bilbordima - ustašo, Je- vreji, marš iz Srbije, ako mu prete smrću, pa niko ne reaguje, ja ću od- mah da ga podržim, ako je izneo takav stav. A ovako, stvarno ne znam

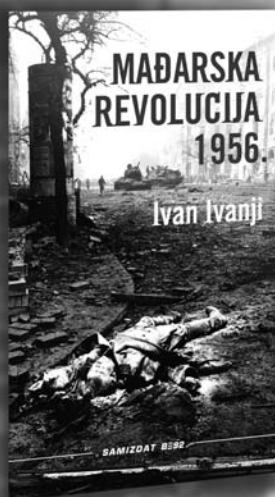
kako da podržim Palmu. Hteli smo da lepimo po bilbordima DSS-a - Palme ne uspevaju u Srbiji, vratite nam kontinentalnu klimu, pa smo rešili da ne trošimo pare na to. Ako će Srbiju da menja neko kome je u redu i filharmonija i Ceca, pa onda sam za Čedu od glave do pete i svrstao sam se. Vi ste građanska Srbija, vi delite Srbiju na dve Srbije, na tri Srbije, dosta podela, hoćemo jedinstvo. Aman, dosta sloge, hajde malo razuma, ljudi, 21. januara 2007. hoću da imam u parlamentu opoziciju, hoću da imam svog poslanika, bio to Prokić ili Samardžić. Hoću da konačno u institucijama u ovoj zemlji: u parlamentu, u vladi, u vlasti počne da se razgovara o ozbiljnim temama. Posle *Otpora*, posle ulica, posle ubistva Đinđića, posle stalne priče o dve ekstremne Srbije, što su kao Nataša Kandić i Aleksandar Vučić, mi treba da idemo tom sredinom, gde će Vladeta da nas vodi na Cecin koncert. I to je super, to je kao siguran put u Evropu. E, pa znaš šta, muka mi je.

SVETLANA LUKIĆ:

Bina ispred savezne skupštine je spremna, Ceca je spremna, Velja je spreman, Koštunica je spreman, profesor Vladeta Janković je spreman, svi su spremni da sutra uveče uvedu svoj pravoslavni narod u novu godinu. To će otprilike da izgleda kao na ovom snimku koncerta Arkanove udovice iz juna 2002. Sve se ponavlja. Bio je ovo Peščanik.

IVAN IVANJI MAĐARSKA REVOLUCIJA 1956.

Mađarska revolucija pre pola veka, 1956. godine, predstavljala je prekretnicu u toku hladnog rata i veliko iskušenje za tadašnju jugoslovensku diplomatiju i obaveštajne službe. Ivan Ivanji je kao mladi novinar izveštavao o tim tragičnim događajima i proučio doskora nepristupačne podatke iz jugoslovenskih, sovjetskih, američkih i mađarskih arhiva. Ova knjiga po informacijama koje nudi odudara od brojnih drugih dela objavljenih na istu temu i ekskluzivno je ilustrovana fotografijama iz arhiva austrijskog fotografa Ericha Lessinga.

U B92 Shopu, Makedonska 22, i u svim boljim knjižarama

PEŠCANIČK 19. 01. 2007.

PORODIČNA ZADRUGA

Nadala sam se da je prošlo vreme nošenja zastava i grupe ljudi koja ide kroz selo, slika se sa decom i ljubi jaganjce...

Ovde se samo piloti ne postavljaju po partijskoj liniji...

Ovoj zemlji Kori Udovički nije potrebna...

VOJIN DIMITRIJEVIĆ, *iz Beogradskog centra za ljudska prava,*

ZLATA ĐORĐEVIĆ I ZLATKO MINIĆ, *sa Antikorupcijskog portala agencije Beta - Čiste ruke,*

VLADIMIR GOATI, *iz Transparentnosti Srbije,*

ALEKSANDAR BAUCAL, *psiholog,*

IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*

SVETLANA LUKIĆ:

Noćas, pod okriljem mraka je počeo jedan od svetih srpskih običaja - predizborno ćutanje. Zapretili su nam slavni prvosveštenici demokracije da će nas, ako na neposredan, poluposredan, četvrtposredan ili posredan način favorizujemo neku partiju ili, ne daj bože, koaliciju, stići strašna kazna. Iz straha od tih božijih pravednika nas dve dana živimo u panici i već smo spremile torbicu za Zabelu, neki Gulag, Gvantanamo ili gde nas već upute na izdržavanje kazne.

Ova licemerna, neverovatno duga i na stupidan način nedefinisana predizborna tišina podseća na dripca koji 363 dana u godini laže, krađe i ubija, a onda na Badnje večere bježe dete koje se dere i time skrnavi sveti praznik.

Tome su doprineli i lideri koji su se toliko drali, sav svet koji je grčevito mahao zastavama, svi dečaci koji su noću cepali ili lepili plakate, glumci, košarkaši, pevači i pevačice i strani državnici koji su nas pohodili i pozivali da mislimo o svojoj prošlosti i budućnosti. Čovek se pita - nije valjda ovo opet neki istorijski trenutak? Zlo nam je od tih istorijskih trenutaka, ali kada neko tako nisko padne kao mi, kada već decenijama diše na slamčicu i drži se zubima iznad ambisa, onda i donošenje najmanje odluke izgleda sudbonosno. Ličimo na mrave koji žustro posluju i vrzmaju se uokolo kao da će 21. januara nastupiti kraj sveta. A neće. Pred nama je čitava monotona večnost mravljeg života.

Za ove dve decenije od Osmе sednice nismo se pokazali kao posebno pristojni i pametni ljudi. Postalo je jako teško živeti u ovom košmaru od zemlje, u kojem već godinama nema dovoljno vazduha, i u kojem i najuporniji od nas počinju da se guše. O tom osećanju nam Biljana Plavšić povremeno piše iz švedskog zatvora. Ovih dana je ta žena, koja je u jednom času priznala odgovornost za smrt tolikih ljudi, zatražila pomilovanje. U njenim odmaklim godinama, kaže ona, jedanaest godina zatvora čini se mnogo dužim. Ona bar ima od koga da traži pomilovanje, za razliku od nas.

Neki ljudi se nadaju da će možda kapitalizam učiniti da počnemo da se ponašamo racionalnije, da će nas novac, koji volimo više od cara Lazara i svih svetih, naterati da počnemo da cenimo i neke druge vrednosti, bez kojih neće biti investicija. Skoro sam negde pročitala šta se dešavalo na mediteranskim tržnicama u antičko doba. Trgovci bi došli u Atinu iz Fenikije, pa bi ljudi onda kupovali i prodavali. Ali

kada su jednom Feničani odlučili da na odlasku uzmu i grčku decu, trgovini je bio kraj. Feničani se više nisu usuđivali da se vrate u Atinu. Priča valjda hoće da kaže da dok nema pravnog sistema, dok se ne napravi razlika između kupovine i zločina, nema ni trgovine ni zarade.

Pred nama je 21. januar. Mnogi se još kolebaju, a Vojin Dimitrijević, naš prvi sagovornik, jedan je od onih koji smatraju da su ovi izbori prelomni.

VOJIN DIMITRIJEVIĆ:

Prelomni su zato što teorija tranzicije kaže da je potrebno nekoliko ciklusa izbora da bi se stvar slegla. Očigledno svi misle da je ovo prva prilika u kojoj postoji nekakav veći izbor. Kao što znate, naša demokratija je krnja, naš politički spektar je krnji. Neko će sada da se začudi, ali mene ovo podseća na američku situaciju, u kojoj je sistem sav nagnut nadesno. Uvek me je čudilo da u Americi za levičara važi neko ko bi u Evropi bio u centru, za socijalistu neko ko bi u Evropi bio liberal i tako dalje. E, to se sad desilo kod nas. Imate uništenu levicu, koja je sva falsifikovana pa imate one koji se predstavljaju kao levičari, a zastupaju rat i slične stvari. S druge strane, imate i neke umereno leve, čak moderno-liberalne snage koje analitičari - to je ovde posebna fela ljudi - odjedared proglašavaju ekstremistima. Pa ne može biti ekstremista neko ko je za ekonomiju slobodnog kapitalizma i racionalnost u politici. To je daleko od levice. Bojim se, ja to verovatno neću doživeti, ali vi hoćete, da ćemo sa ovim bezobzirnim kapitalizmom koji se uvodi kod nas, sa tim obesnim prikazivanjem bogatstva, za dvadeset godina opet imati pristojnu komunističku partiju, u koju će ljudi odlaziti ne iz socijalne zavisti, nego - sada će neko da me zgromi - iz sličnih razloga kao skojevci uoči Drugog svetskog rata, čiji su vodeći ljudi bili iz boljih, bogatijih porodica. To će se dogoditi zahvaljujući vulgarnosti kapitalizma, vulgarnosti tog sebičnjakstva naših biznismena, koji ne kriju svoje bogatstvo, za razliku od zapadnih bogatih ljudi. Takođe, i to teranje u pravcu nacionalističkog, iracionalnog, crkvenog mora da dovede do reakcije. To neće učiniti generacija ovih prilično neprijatnih mladih ljudi, odraslih u nezadovoljstvu i izolaciji. U tom smislu, treba biti jako oprezan sa glorifikacijom mladih. Ali jednom će taj osećaj prikraćenosti, uz prizore tatinih sinova koji žive izvanredno, dovesti do suprotne reakcije.

Mi od Drugog svetskog rata nismo preveli na srpski jezik nijedan strani udžbenik međunarodnog prava. Kada sam ja počeo da studii-

ram pravo, onda je udžbenik međunarodnog prava imao sto pedeset strana, pa su autori samo dodavali, ništa nisu menjali i to je sada knjiga od hiljadu strana. Tako da imate komunističke udžbenike, na koje je nakalemljen nacionalizam. Tu vlada opšta konfuzija i zanimljivo je da u društvu, koje je postalo bogatije i koje se neprekidno poziva na međunarodno pravo, nijedna knjiga iz međunarodnog prava nije prevedena, a prevedene su krajem devetnaestog i početkom dvadesetog veka. Treba videti u kom trenutku je kod nas nešto krenulo u pogrešnom pravcu. Možda uzroke delimično treba tražiti u našim specifičnim problemima, kao što je Kosovo. To niko nema, tu vrstu teškog poremećaja koji se ne može rešiti racionalno. Jeste li primetili da u vezi sa Kosovom ne smete ništa racionalno da kažete? Kako to da se poraz iz četrnaestog veka doživljava kao nešto što se juče desilo? I čim progovorite o tome, to je bogohuljenje i moram da priznam da je vrlo teško ovde biti političar, ako su neke teme do te mere tabuizirane. Isto važi i za međunarodno pravo. Na primer, niko neće da vam do kraja kaže šta piše u tom Kumanovskom sporazumu. U Kumanovskom sporazumu piše da se on poziva na Rambuje i da to što Rambuje nije priznala naša delegacija ne znači da on nije uključen u Kumanovski sporazum, a u Rambujeu piše da će za tri godine stanovnici Kosova moći da se izjasne o svom državnom statusu. Pri čemu se mi pozivamo na pravo na opredeljenje, kada su u pitanju Srbi sa Kosova.

Šta je međunarodno pravo - ta diskusija ovde ne sme da se vodi i onda se vraćamo na paradoks nasleđen iz Miloševićevih vremena, a to je da postoje neke grupe ljudi, koji su navodno beznačajni, njih niko ne voli, ne vrede ništa, niko ih ne sluša, ali su strašno opasni. U to spada i vaša emisija. Kada pročitam da će *Peščanik* da ugrozi suštinu srpskog naroda, to me sprečava da kažem šta ne valja u toj emisiji, jer su me gurnuli u kontrasektaštvo. Dođe mi da se zapanjim kada čujem da Latinku Perović treba lustrirati. Pa, ako je neko bio lustriran, Latinka je bila lustrirana i, po uzoru na najbolju tradiciju ruskih disidentata, koji su u socijalističkoj Rusiji bili poslani u Sibir, i ona je tada počela da se bavi naukom. Brine me to što niko u toj eliti nije dovoljno vešto konstatovao da je Kosovo izgubio Slobodan Milošević i potpisao da ga je izgubio u ratu. Sve promene granica u Evropi su posledica ratova i onda preostaje da se spase šta se može spasti, ti ljudi dole. Ne, ispada da tek sada to neko mora da potpiše i to je vrlo vešta - mrzim taj izraz - zamena teza. I ta gospoda nam sada opet govore da će da idu u rat, kao da Kosovo nije već izgubljeno na taj način. Time

VOJIN
DIMITRIJEVIĆ

mi postajemo vrlo čudna zemlja u Evropi. U Americi žive Amiši. Bio sam u Pensilvaniji, gde oni žive. Sigurno ste videli film *Svedok*, o dečaciću Amišu koji je prisustvovao ubistvu. To su ljudi koji iz ubeđenja neće da troše struju, neće da imaju frižidere, neće da se voze u automobilu, i to usred Sjedinjenih Američkih Država. Bojim se da Srbija postaje neka vrsta amiške zemlje usred Evrope, u kojoj ljudi danju spavaju, a žive noću po splavovima. Sačuvali su neke vrlo vesele plemenske običaje, imaju Guču, imaju političke skupove sa pevanjem u centru Beograda. Takvo društvo može da bude živopisno, ali ono odbija da se prilagodi životu okoline. Ekonomska računica takvog društva je - Fino, nismo ušli u Evropsku uniju, a sada se borimo da sprečimo investitore da iz Bugarske odu u Ukrajinu i pozivamo ih da dođu kod nas. Opet je naša zaostalost - naša prednost.

Naša ksenofobija postaje racionalna. Ljudi većinom vole Ruse i Kineze, ali kada u ispitivanju postavite potpitanje gde bi voleli da školuju svoju decu, Kinu više niko ne spominje. Vraćam se na temu prošlosti. Nije problem što su se u Srbiji devetnaestog veka dešavale stvari koje su se dešavale, jer tako je bilo svuda u svetu, ali sada imamo problem velikog anahronizma, jer se ovde misli da se u današnje vreme može uraditi nešto što je moglo da se uradi pre sto ili pedeset godina, a to više nije dopušteno. Takva je čuvena ideja da se Albanci bace preko Prokletija, pa kada smo tu ideju isprobavali u praksi, pozivali smo se na više od deset miliona Nemaca, koji su iz raznih zemalja protezani u Nemačku posle Drugog svetskog rata. Jeste, ali od tada je prošlo šezdeset godina. Kada je leđi Dajana varala svoga muža, u Engleskoj je još postojao zakon po kojem je on mogao da je odvede u Tauer i odseče joj glavu, kao što je činio Henri VIII, ali princ Čarls to više nije mogao da uradi.

Slobo - Sadame, parola s početka devedesetih, govori o prepoznavanju problema i snažnoj intuiciji onih koji su je smislili. E, kao što vidite sada u Iraku, kada se skinu takvi režimi, to je kao da ste uklonili ventil sa posude pod ogromnim pritiskom. Ne znate šta možete da očekujete. Tako da se ovde dešavaju zaprepašujuće stvari. Imate ljude koji su osnivači demokratskih stranaka, a sada šire govor mržnje gde god stignu, imate novinare koji su iz demokratskih glasila otišli u tabloide i tamo veličaju ratne zločince i tako dalje. Isplivava mnogo toga što je bilo prikriveno. Nacionalizam je prilično jaka snaga u borbi protiv komunizma i on je uspešno odigrao tu ulogu u jednonacionalnim zemljama kao što je Poljska. Međutim, on je kod nas bio

opasan zato što nije bio usmeren na Ruse, na Staljina, nego je usmeravao nas jedne protiv drugih. Mi nacionalizam nismo uspeli da iskoristimo demokratski. Gledam šta se dešava u Zrenjaninu i ostalim gradovima sa prinudnim upravama i vidim da je to povratak iste vrste kadra. Nemam ništa protiv tih ljudi, ali tu se oseća ukus restauracije koji može samo da nas unazadi. Vraćam se na pitanje ko je ekstremista. Tu je nastao izraz građanizam, a sada čitam da postoji i građanski zilotizam. Ispostavlja se da su jedini ekstremisti kod nas ti takozvani građanski orijentisani ljudi. A ka nama se valja golem krajnje desnice, ne u smislu da je desnica loša oznaka, nego u smislu krajnjeg primitivizma, fašizma, pri čemu se očekuje da će se oni kao uljuditi. Znači, uljudićemo njih, ali nikako nećemo moći da uljudimo neke od ovih građanista. I tu ideju zastupaju ljudi koji su nam godinama sedeli na vrh glave kao marksisti.

VOJIN
DIMITRIJEVIĆ

Za mene je najvažnije pitanje ovih izbora da li će oni moći da upristoje parlament, jer kada pogledam peticu, veliku salu Pravnog fakulteta, svaki put kada tamo počne da se urla protiv nekog ko govori drugačije, setim se epizode iz Španskog građanskog rata. Ona je vrlo poučna za naše intelektualce, naročito za one koji misle da su opštepriзнati. Frankisti su imali zbor u Salamanki, čiji rektor je bio čuveni Unamuno, najveći španski filozof. Onda je jedna generalska budala uzviknula - *Viva la muerte*, Živela smrt. I Unamuno, koji je kao fini gospodin do tada ćutao, ustao je i rekao - Ovako strašnu stvar nikada nisam čuo. I rulja u sali je počela da viče - Ua, sram te bilo, drtino matora. Tako, nažalost, u našoj petici izgleda kada se neko suprotstavi govorima o dželatima iz Haga ili onoj nesrećnoj gospođi koja kaže da treba premestiti grobove muslimana sa srpske zemlje. To je govor bez argumenata, a i naš parlament je počeo da liči na to. Jedinu nadu vidim u tome da se pristojnim ljudima vrati vera u to da parlament nije idiotska, prostačka svađaonica. Neshvatljivo je kako iracionalne stvari opstaju, bez mogućnosti da se racionalnim sredstvima boriš protiv njih. Đinđić je to pokušao i sada dolazimo do naše nekrofilije, naše nesposobnosti da živom čoveku priznamo da je u pravu - sem u slučaju da je poluživ-polumrtav. Živom Đinđiću ništa nećemo da priznamo, nego čekamo da pogine, pa da ga onda volimo.

A glupaka ima, glupost je ravnopravno i vrlo demokratski raspoređena po svetlu. Ne bih insistirao na greškama stranaca, ali lično se ne slažem sa ovim predizbornim pozivima iz inostranstva. Ova sredina je još puna ksenofobije posle katastrofalnih grešaka međunarodne

zajednice, kao što je bilo bombardovanje 1999, tako da bih voleo da nas iz inostranstva ne pozivaju da glasamo. Niko ne voli da mu se iz inostranstva govori za koga da glasa. S druge strane, slušamo o tome da bi nam bilo dobro sa Rusijom, a pošto je Rusija država, a ne organizacija, onda se valjda misli na uniju sa Rusijom i Belorusijom. A koliko funkcionišu takve sentimentalne unije, vidite kada se dođe do teme izvoza nafte i gasa. Onda Lukašenko više nije tako dobar. Vidim da su ljudi sa Zapada uplašeni od toga da će usred Evrope narasti neka izraslina, u koju bi Srbija mogla da se pretvori. Vidim da su zabrinuti, ali to bi mogli da čine na veštiji način. Ovi pozivi na izbore su, prvo, nekonkretni. Oni ne smeju da kažu - Glasajte za ovu stranku, nego kažu - Glasajte za demokratske snage. A kod nas ima ozbiljnih pisaca, koji kažu da su radikali demokratska stranka, jer su za Evropu. Neko je rekao da je licemerje danak koji porok plaća vrlini. Svi su za ljudska prava, čujem da i neki istaknuti članovi SPS-a predaju ljudska prava na nekim privatnim univerzitetima. Svi su za Evropu kao dotok novca uz malo rada, a evropske vrednosti su nešto što nam nije potrebno. I stav prema Haškom tribunalu je takav - treba saradivati, ali ne zato što je neko tamo optužen zbog krivičnih dela. U Hagu sedi neki Moloh, koji jede po jednog Srbina za doručak, a o suštini se ništa ne kaže.

Ipak, ova suđenja pred našim sudovima imaju nekog uticaja. Pitanje u našim istraživanjima glasi - Da li ste čuli za Medački džep ili granatiranje Dubrovnika? Onda sledi pitanje - Da li verujete da se to desilo? Treće pitanje glasi - Da li je to zločin? Tamo gde je bilo suđenja i odjeka u medijima, znanja o zločinima rastu. Ljudi znaju za Srebrenicu, znaju za Ovčaru. Ali tamo gde nije bilo sudske akcije, još se odbija ta vrsta spoznaje. Opsadu Sarajeva priznaje malo ljudi, a još manje njih je osuđuje kao zločin. Sada počinje suđenje generalu Miloševiću i ne vidim da se o tome piše u novinama. To je jedan od najtežih ratnih zločina. Po međunarodnom humanitarnom pravu, jedno je ako grupa sadista siluje ženu u Foči, a drugo je kada komandant sistematski, bez izbora ciljeva, nasumice gađa grad i civile u njemu i ne tiče ga se šta će biti s njima. To se teže kažnjava od umišljaja, jer je to kao da bacim ciglu kroz prozor, a vi mi kažete - Dole neko može da pogine, a ja kažem - Baš me briga. Daješ naređenje da se puca po gradu, sistematski tolerišeš da gađaju ljude po ulicama Sarajeva, na kojima je bilo i mnogo Srba. I sada počinje suđenje za tako tešku optužbu, a o tome nema ničeg u medijima. Ako se mediji ne usredsređuju na takva suđenja, teško ćemo raskrstiti sa našom zločinačkom prošlošću.

Cela ova opsesivna kampanja da ne postoje dve Srbije, nego smo svi isto, služi tome da se svi pomirimo sa svojim zlikovcima i skotovima. Po mišljenju jednog dela naše političke elite Milošević uopšte nije grešio. Dobro, kupio je kuću, njegova žena je iz humanitarnih razloga dala stan svojoj dadilji, ali spoljna politika mu je bila sjajna. Ide se na cmiljavo pomirenje svega i svačega, na prihvatanje svega što smo učinili drugima kao dela naše tradicije. To će jako otežati naše odnose sa drugima. Mi ništa nismo radili, nego nam se desio narod. Sve se opisuje u pasivu, kao da nije bilo našeg aktivnog učešća u događajima.

ZLATA
ĐORĐEVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

U izdanju Fabrike knjiga izašla je nova knjiga profesora Vojina Dimitrijevića, Silaženje s uma. Ona sadrži tekstove od početka devedesetih, koji su posebno zanimljivi za mlađe ljude koji ne pamte to vreme, ali i tekstove iz prošle godine. A ova kampanja je trajala sedamdeset dugih dana, skoro kao bombardovanje, i sa sličnim efektima na građane. Kao na Koraksovoj karikaturi sa čovekom koji povraća gledajući iznajmljeni termin na televiziji. Šenlučilo se, trošila su se brda novca, ali to neko broji i gleda. Slušate Zlatu Đorđević i Zlatka Minića sa Antikorupcijskog portala agencije Beta.

ZLATA ĐORĐEVIĆ:

Kampanje koštaju mnogo, u pitanju su milionski iznosi u evrima, ranije u markama, ali javnost nikada nije dobila tačne podatke o tome koliko je zaista jedna kampanja koštala. Od 2003. Srbija ima novi Zakon o finansiranju političkih stranaka, kojim je regulisan način na koji stranke prikupljaju i troše sredstva za izborne kampanje, ali ni taj zakon se ne primenjuje. Problem je u tome što nijedan državni organ nema snage da kontroliše način na koji su sredstva prikupljena i trošena. To bi trebalo da bude rešeno formiranjem vrhovne državne revizorske institucije, koja je trebalo da bude formirana u aprilu ove godine, ali naravno, kao što sve kasni u Srbiji, kasni i formiranje tog organa. Kampanja za izbore 21. januara je jedna od najdužih kampanja i traje ukupno 71 dan. Stranke i koalicije koje učestvuju na izborima dobiće deo novca od države. Iz budžeta se strankama uplaćuje dvadeset odsto ukupnih sredstava za izbornu kampanju, dok se osamdeset odsto sredstava uplaćuje nakon izbora u zavisnosti od izbornog rezultata. Ove godine će stranke, odnosno koalicije koje učestvuju na izborima dobiti iz republičkog budžeta oko 380 miliona dinara. To znači da su do 10. januara stranke dobile ukupno oko 80 mi-

liona dinara. Ako ima 15 lista, svaka stranka ili koalicija dobija oko 5 miliona dinara. Oni koji pređu cenzus i uđu u parlament, dobiju oko 1,2 miliona dinara po svakom poslaniku. 5 miliona dinara je oko 60.000 evra, što, složit ćete se, zaista nije dovoljno za jednu izbornu kampanju. Prema podacima sa referenduma, samo mesečni zakup za bilborde u Beogradu je iznosio oko 30.000 evra po jednoj listi. Zbog toga zakon predviđa da stranke mogu da prikupljaju finansijska sredstva za kampanju iz privatnih izvora, s tim što je važno naglasiti da pojedinačno pravno lice ne može da priloži više od milion i po dinara, a fizičko lice može da priloži 380.000 dinara. Ali dok ne dobiju sredstva iz budžeta i dok ne prikupe dovoljno sredstava, stranke i koalicije mogu da pozajme novac same sebi. One mogu da prebace sredstva sa stalnog računa stranke na poseban račun za kampanju, s tim što ne bi smele da mesečna sredstva koja iz budžeta dobijaju za redovan rad stranke koriste za izbornu kampanju. Još je nemoguće dokazati da je neka stranka prekršila ovo pravilo.

ZLATKO MINIĆ:

To se može dokazati jedino ako stranka ima mesečne prihode samo iz budžeta, ako nema prihode od izdavanja imovine, promotivnih aktivnosti i članarine. Neke stranke se čak hvale da štede pare iz budžeta i troše ih u kampanji. Novac iz budžeta parlamentarne stranke dobijaju za svoj parlamentarni rad, za poslanike koji obilaze bazu, za angažovanje stručnjaka koji zajedno sa njima pregledaju zakone i pripremaju amandmane. Stranke dobijaju novac od države zato da ne moraju da zavise od privatnih donatora. Imali smo skandaloznu izjavu ministra finansija pred predsedničke izbore 2004, koji je predložio da se smanji na desetinu iznos predviđen za kampanju, sa obrazloženjem da će dobri kandidati lako naći one koji će ih sponzorirati. Nadam se da je u međuvremenu shvatio da finansiranje stranaka ne funkcioniše na taj način, jer je i on u ovoj kampanji pokrenuo žestoku antikorupcijsku priču.

ZLATA ĐORĐEVIĆ:

Sve donacije, svi prilozi privatnih i fizičkih lica moraju da idu na račun stranke. Keš i koferče puno para apsolutno ne dolaze u obzir. Posebno je bitno to što zakon propisuje od koga stranke smeju da dobijaju priloge. Zabranjeni su prilozi od stranaca, javnih preduzeća, preduzeća sa državnim kapitalom, od onih koji organizuju igre na sreću, od firmi koje trguju duvanom i firmi koje nisu platile porez.

Odmah se nameće pitanje ko je sposoban i spreman da danas u Srbiji sve to istraži, počev od samih stranaka pa do nekih državnih organa koji bi time trebalo da se bave.

ZLATKO MINIĆ:

Pred početak ove izborne kampanje, uz veliko zalaganje organizacije *Transparentnost Srbija* i uz podršku nekoliko medija, dobili smo novi obrazac za podnošenje izveštaja o trošenju sredstava u kampanji. Posle izbora 2004, svi predsednički kandidati podneli su kakve-takve izveštaje o prikupljanju i trošenju novca, ali u osnovi je to bilo sprdanje sa javnošću, medijima, RIK-om i svima koji bi trebalo da to kontrolišu. Mislim da je sada trenutak da se prvi put zaista primeni pravilo da nema besplatnog ručka. Ako neko ima prijatelja koji ima štampariju i odluči da odštampa džabe milion plakata, tih milion plakata su donacija, pa neka su po najvećem mogućem diskontu, neka koštaju dinar, ali to je donacija od milion dinara. I ako neki pevač odluči da peva džabe na dočeku Srpske nove godine, treba da se zna koliko košta nastup tog pevača, pa ako je to 10.000 evra, onda je to donacija od 10.000 evra Svetlane Ražnatović ili Bore Đorđevića DSS-u i Novoj Srbiji.

ZLATKO
MINIĆ

ZLATA ĐORĐEVIĆ:

U ranijim kampanjama stranke su obavestavale javnost da je neka firma dala automobile za put do određenog mesta ili hranu za aktiviste. Ovoga puta kao da su se sve stranke dogovorile da niko nikoga ništa ne pita, kao da jedni druge štite i kriju. Pitanje kako ćete voditi izbornu kampanju postalo je najneprijatnije pitanje koje možete da postavite nekoj stranci. Onda vam svi kažu - Kampanja će biti skromna, država je u teškoj situaciji, ne možemo da trošimo više nego što imamo, neprimerene su skupe kampanje kada su građani siromašni. Sve su to priče, jer mi vidimo koncerte i sjajne bine, a sve to košta. Svi mi znamo koliko košta jedan spot, idejno rešenje, slogan. Zoran Anđelković - Baki je jednom rekao da im je sve to uradio njegov sin, koji ima marketinšku agenciju. Ali po zakonu i to mora da se označi kao donacija.

ZLATKO MINIĆ:

Bitno je što su stranke shvatile bar jednu stvar, a to je da one pare za izbornu kampanju ne dobijaju kao poklon sa kojim mogu da rade šta god hoće. Ranije se dešavalo da saopšte - Nama pare za kampanju ni-

su potrebne, mi ćemo putovati svojim automobilima i uz pomoć volontera, a novac ćemo dati u dobrotvorne svrhe. Meni se kosa na glavi dizala od tih dobrotvornih svrha, kada je neko odjednom postajao strašan filantrop na moj račun. To je kao da ja odbijem da platim porez ili PDV i taj novac dam kao prilog u dobrotvorne svrhe. Mediji su proteklih godina imali tendenciju da korupciju, ali i finansiranje stranaka, koje je segment te priče, tretiraju isključivo kroz afere. Njima je na primer zanimljivije koliko je koštao jedan glas nekoga ko nije prošao na predsedničkim izborima 2004, koji se dobija deljenjem dobijenog novca sa brojem dobijenih glasova, nego kako je pobjednik izbora dobio novac, od koga ga je dobio i na šta ga je potrošio. Za mesec dana smo u dnevnim novinama imali više od dvesta tekstova na temu stečajne mafije, a nijedan jedini tekst o tome da li novi zakon o stečaju dozvoljava da se nešto takvo ponovi. Imam bogohulnu ideju da je bolje pustiti jednog lopova da pobegne, nego ostaviti sistem koji će namamiti još sto poštenih ljudi da postanu lopovi. Prethodnih godina smo se stalno bavili posledicama, a ne uzrocima. Pitali smo se da li je Marija Rašeta - Vukosavljević u sukobu interesa, a ne da li imamo zakon o sprečavanju sukoba interesa.

ZLATA ĐORĐEVIĆ:

Mnoge afere koje smo imali proteklih godina ostale su bez epiloga, ali evidentno je da pritisak medija i javnosti donosi dobre rezultate. U doba afere sa Marijom Rašetom nije postojao zakon o sprečavanju sukoba interesa, ali je javnost prepoznala da se radi o sukobu interesa i to je dovelo do njene ostavke. Tu je i banalan, ali dobar primer iz perioda referendumske kampanje, kada su u sali za održavanje sednica Republičke izborne komisije, u kojoj je zabranjeno pušenje, članovi Republičke izborne komisije pušili. Kada su mediji počeli da se bave time, republički inspektorat pri ministarstvu zdravlja je odredio kazne. Onda se stalo i niko nije proverio da li su ti ljudi platili 5.000 ili 10.000 dinara, kolika je zakonom predviđena kazna.

Nijedan postojeći zakon ne može da zabrani nekom ministru da uzme kola vlade Srbije, koja svi mi plaćamo, i da ih koristi za svoju stranačku promociju. Takođe, nije razjašnjeno da li ministar ili predsednik vlade ili poslanik govori u ime stranke ili govori u ime državne institucije, što je zaista veliki problem. Pokušalo se da se to reši zakonom o borbi protiv korupcije, koji je nakon godina rada, uz pomoć Saveta Evrope stigao u Skupštinu Srbije, ali tek nakon raspisi-

vanja izbora, tako da se može reći da ga je vlada bacila u vetar. Za razliku od ranijih godina, kada se danom raspisivanja izbora raspuštao parlament, sadašnji saziv parlamenta može slobodno da radi do izbora novog. Međutim, mi vidimo da se on ne sastaje, a u skupštini čeka na usvajanje najmanje šezdeset bitnih zakona. Jedan od njih, predloženi zakon o borbi protiv korupcije, prvi put uvodi neka ograničenja za funkcionere. Funkcioner koji je izabran na državnu funkciju može da obavlja i funkciju u političkim strankama, ali samo u onoj mери u kojoj to ne izaziva sukob interesa, niti ometa obavljanje javne funkcije. Ali šta mi vidimo? Da li je bitnije da ministri danas budu u kampanji ili da sede u svojim kabinetima, to samo javnost može da oceni, jer zakonom nije regulisano. Po tom predlogu zakona, funkcioner je dužan da u svakom obraćanju kaže - Sada govorim u ime svoje političke stranke. Zamislite Koštunicu, Tadića ili bilo koga da kaže - Ovo ne govorim u ime vlade, ovo govorim u ime svoje stranke. Svi ministri su u kampanji iz dana u dan i kako razlučiti u kom svojstvu koji ministar nastupa?

ZLATA
ĐORĐEVIĆ

ZLATKO MINIĆ:

Velimir Ilić se rugao medijima kada su ga novinari pitali da li je u Leskovcu došao kao državni ili stranački funkcioner. Pre par godina u Nemačkoj je neki ministar podneo ostavku jer se ispostavilo da nije platio porez na korišćenje službenog automobila u privatne svrhe. Pogledao sam naše zakone i ispostavilo se da mi od kraja 2002. imamo predviđena ista ograničenja u zakonu. To se odnosi i na menadžere u privatnim kompanijama. Onaj ko od firme dobije automobil ili stan na korišćenje, na kraju godine je dužan da dvadeset odsto vrednosti tog automobila ili stana prijavi kao svoj prihod. E sad, logično je da predsednik države ili predsednik vlade, koji se pre podne vozi službenim automobilom sa obezbeđenjem, neće po podne sest u svoj spaček i sam sa ženom otići u kampanju. Logično je da mu je i tu potrebno obezbeđenje. Kako ja shvatam tumačenje poreskog zakona, ako on službenim autom odlazi u kampanju ili kod prijatelja da igra bridž, to spada u korišćenje službenog vozila u privatne svrhe i trebalo bi da uđe u njegove prihode. Živo me zanima da li bilo ko u Srbiji, mislim i na biznismene, takvo nešto prijavljuje kao svoj prihod. Zanimam me da li poreznici po nekim opštinama u Srbiji uopšte znaju da to neko treba da prijavi. Da sam političar, možda bih ispao budala, pa bih se raspitivao - Dajte, ljudi, vidite da li treba da platim ovo, malo mi je neobično da besplatno idem u vikendicu službenim autom.

ZLATA ĐORĐEVIĆ:

Novi zakon koji je tek u proceduri ima jako dobre antikorupcijske mere. Ako tom i tom funkcioneru taj i taj biznismen daje pare zbog toga da bi mu on sutra preneo svoja znanja o poslovima i veze iz ministarstva u firmu, ovaj zakon predviđa da funkcioner dve godine po prestanku obavljanja javne funkcije ne može da se zaposli niti da stupi u bilo kakve poslovne veze sa licem koje obavlja delatnost pokrivenu resorom njegovog bivšeg ministarstva. Znači, ako je neko bio ministar saobraćaja, on ne može da dobije posao u *Lasti*, a i kada zasniva takav radni odnos, mora da se prijavi toj budućoj agenciji za borbu protiv korupcije, koja daje saglasnost da li je to u redu ili nije.

ZLATKO MINIĆ:

Postoji dvoličnost u vezi sa biznisom koji finansira politiku. Ako imam firmu i želim da dam nekoj partiji pet miliona, dajte da se zapitamo zašto ja to želim da dam. Naravno da želim da dobijem neki posao za sebe, a to, u slučaju striktno primene antikorupcijskog zakona ne bi smelo da se desi, jer će da me otkrije konkurencija ili državni revizor. Drugi razlog moje velikodušnosti može da bude to da želim da proguram neki zakon koji mi odgovara. Tu se otvara pitanje zakona o lobiranju, koji jeste vrsta legalizacije jedne vrste korupcije, to jest trgovine političkim uticajem. Dobra strana ovog zakona je da je bar sve transparentno. Znači, podržavam ovu stranku zato što insistiram da se ta stranka u parlamentu zalaže da se poveća carina na ono što ja proizvodim. I to je potpuno legitimno - ja ću dati pare, ali svi vi koji ste glasali za tu stranku treba da znate da ja dajem pare da bi ta stranka glasala u skladu sa mojim interesom.

ZLATA ĐORĐEVIĆ:

Najviše mi smeta u ovoj kampanji to što partije koriste državne resurse. Tu građani plaćaju duplo. Znači, ja plaćam ta kola i ministre, šefove kabineta, njihove pomoćnike, sekretarice - i svi se oni bave kampanjom, umesto poslovima u ministarstvu. Koliko svi oni u toku dana rade poslove za koje smo ih mi birali? Ako kampanja traje 71 dan, za 71 dan država može dosta da učini. Koliko vremena oni gube ne radeći za nas, nego za sebe? Zaista sam se nadala da će ova kampanja biti drugačija od prethodnih, da je prošlo vreme nošenja zastava i grupe ljudi koja ide kroz selo i slika se sa decom i ljubi jaganjce.

ZLATKO MINIĆ:

Nadam se da ćemo jednog dana imati kampanju u kojoj političari i ljudi iz stranaka obilaze neke zgrade, mesne zajednice, parkiće i razgovaraju sa ljudima i ne zamaraju nas svojim insistiranjem da svi to vidimo kroz obavezu medija da to prenesu. Bitno mi je da čujem osnovne poruke stranaka, za šta se ko zalaže, a ne želim da svakoga dana gledam političara koji ide u neko selo kod Paraćina i priča da je u tom selu neophodno izgraditi vodovod, čim njegovi dođu na vlast ili da u drugom selu treba asfaltirati dve ulice. Mene to stvarno ne zanima. Zanima me eventualno kako će regulisati stanje oko moje zgrade, hoće li se tu bolje čistiti, prati, asfaltirati, betonirati, a ono drugo ne želim da gledam. Želim da čujem kako on vidi globalnu perspektivu Srbije, koji su mu osnovni pogledi, a svaki dan ga slušati kako to ponavlja u svakoj mesnoj zajednici i još im pride rešava lokalne probleme, pa tako svaki od političara - to je strašno dosadno.

ZLATKO
MINIĆ

ZLATA ĐORĐEVIĆ:

Strašno me iritira kada ministri dođu u neko selo i kažu - Vi ćete iz Nacionalnog investicionog plana sledeće godine dobiti toliko i toliko. Izvini, odakle ti pravo? Kako ti znaš da ćeš biti u prilici da doneseš takav budžet posle 21. januara i da ćeš dati baš toliko? I kome daješ i zašto daješ? Pomenuću primer Pirota, za čiju opštinu je iz Nacionalnog investicionog plana, kako nam je rekao jedan od ministara u vladi, izdvojeno 5 miliona evra. Od toga je 2 miliona i 800.000 evra predviđeno za rekonstrukciju zgrade poreske uprave, a svega 2 miliona i 200.000 za infrastrukturu, to jest domove zdravlja, puteve, škole i sve ono što je potrebno nerazvijenoj opštini na jugu Srbije.

SVETLANA LUKIĆ:

Pomenuli ste da stranke i koalicije za predizbornu kampanju troše novac iz državnog budžeta i skupljajući privatne donacije i članarinu. Ono što me posebno zanima je izdavanje u zakup nekretnina u vlasništvu partija. SPS je jedan od većih vlasnika nekretnina, je li tako?

ZLATA ĐORĐEVIĆ:

Oni su nasledili ogromnu imovinu, počev od zgrade na Studentskom trgu, pa svuda po Srbiji i prihod od te imovine ne prikazuju čak ni u redovnim izveštajima, koje su svake godine dužni da dostave republičkom odboru za finansije - sa obrazloženjem da je većina te imovine pod sudskim sporom. Po Zakonu o finansiranju političkih strana-

ka, stranke od sopstvene imovine smeju da prikupe najviše dvadeset odsto ukupnih sredstava koja su im potrebna za redovni rad stranke.

SVETLANA LUKIĆ:

Ove nedelje su ljudi iz Transparentnosti Srbije najavili da će analizirati finansiranje predizborne kampanje za parlamentarne izbore, jer ima indicija, kako su rekli, da tu postoje određene nepravilnosti. Na konferenciji za novinare govorio je i Vladimir Goati, predsednik Transparentnosti Srbije, koji je rekao da građani Srbije na ovim izborima glasaju - za mačku u džaku. On je objasnio da se u Srbiji primenjuje postupni proporcionalni sistem, koji predviđa da stranke deset dana po objavljivanju konačnih izbornih rezultata imenuju poslanike u parlamentu. Prema rečima gospodina Goatija, to znači da lideri stranaka određuju ko će partiju predstavljati u parlamentu, što građanima pre izbora nije poznato. Evo, da čujete šta je nedavno na jednom zanimljivom predavanju kolegama novinarima govorio Vladimir Goati.

VLADIMIR GOATI:

Šta se događalo do 2003? Događalo se to da, ako se poslanik ogлуši o zahtev svog partijskog lidera ili je njegov partijski lider obećao nekom drugom to poslaničko mesto, on brže-bolje preko noći bude isteran iz partije i prestaje mu funkcija u parlamentu. To je bilo doba apsolutne vlasti partije i onda je došla čuvena presuda Ustavnog suda 2003, kojom je poslanik proglašen vlasnikom svog mandata. Onda su se partije dosetile, pa su uvele potpisivanje blanko ostavke. To znači - potpišem ostavku, kažem da više nisam u stanju da obavljam dužnost u parlamentu, ali bez datuma. Ni u jednoj evropskoj državi se blanko ostavka ne uvažava, jer prestanak funkcije člana parlamenta je vrlo ozbiljan događaj i većina zemalja propisuje strogu proceduru u vezi sa tim. Recimo, ako poslanik u Nemačkoj zaista hoće da izađe iz parlamenta, on ostavku mora lično da preda predsedniku Bundestaga, a ako je u stranoj zemlji, on svoju volju izjavljuje pred nemačkim ambasadorom. Dakle, nije to nešto što može da se smandrlja. Kod nas je bilo i falsifikovanja ostavki, ali čak i kada su se neki poslanici pismeno odrekli svojih blanko ostavki, kao dva poslanika stranke G17 plus, nije im vredelo, bili su eliminisani iz parlamenta.

Sada smo dobili ustav koji uvodi praksu imperativnog partijskog mandata. Moji prigovori bi bili sledeći - kada već imate imperativni partijski mandat, šta će vam 250 poslanika? Parlament se onda svodi

na upravni odbor šefova partija. Mnogo bi jeftinije bilo da se skupi sedam-osam šefova partija i da se dogovore o svemu. Nisu u pitanju samo poslaničke plate, nego i ogroman, skupi aparat, zgrade, kola, funkcionalni rashodi. Imperativnim mandatom se praktično ukida funkcija parlamenta. Ono što se dogovore šefovi partija poslanici samo prenose, kao poštari. Šta će nam onda 250 ljudi? Dovoljan nam je jedan. Na ovaj način su osnažene blanko ostavke i sada će onaj koji vedri i oblači, šef partije, imati ogromnu slobodu da nametne izjašnjavanje kako on hoće i to parlamentarizam čini suvišnim, jer parlament postaje prazna školjka. On je fasada, a u stvari će se dogovarati telefonom šefovi partija. Razlikujte vlast i moć. Vlast je vaše pravo koje vam daje zakon ili ustav da nešto činite ili ne činite, da nešto odlučujete, a moć je mnogo dublja i ozbiljnija kategorija, moć je sposobnost da izdejtstvujete ponašanje drugoga onako kako vama odgovara, bez obzira na način na koji ste to učinili. Dakle, sada se direktna moć potpuno preselila u partijske štabove. Da je tu upleten i fenomen transfera novca, najbolje se vidi po uplatama koje partije dobijaju od takozvanih donatora. Novčana sredstva uglavnom idu prema vladajućim partijama.

VLADIMIR
GOATI

O tim tokovima novca koji upućuju na korupciju, mi smo u *Transparensiju* napravili studiju, knjigu o predsedničkim izborima 2004, u kojoj smo analizirali kome su išle pare, koliko je ko trošio. Tu smo utvrdili da su neki kandidati trošili više nego što imaju sredstava i da su neki sredstva trošili pre nego što su ih dobili od države. To znači da postoje neki tajni fondovi i da se tu odvija neka trgovina. Najviše novca je tada dobio predsednički kandidat vladajuće koalicije, Maršićanin. Partije kao najmoćniji igrači u političkom prostoru, sa najviše arbitrarne moći, najmanje su dostupne javnosti, kada je reč o finansijskim tokovima i tu bih citirao autora koji je utvrdio da u partijama zemalja u tranziciji samo dva do četiri čoveka znaju kako se one finansiraju.

Sumnje da su političari skloni korupciji potkrepljuju i primeri zemalja zapadne demokratije. U Italiji ili Japanu novčane malverzacije i korupcija učinile su da partijski sistemi početkom devedesetih dožive duboke potrese i promene. Nemačka je zemlja koja je praktično izumela modernu pravnu državu, pa i tamo su otkrivene finansijske malverzacije šefa Demohrišćanske partije, Helmuta Kola. Osamdesetih godina Demohrišćanska partija je prebacila osam miliona maraka u banke u Luksemburgu, a po zakonu o finansiranju političkih

partija Nemačke iz 1967. nije dozvoljeno da partije prebacuju novac u inostranstvo. Kada su dolazili izbori, ta novčana sredstva, koja su se u banci okretala i uvećavala, unošena su u zemlju i korišćena u promotivne svrhe. I zbog toga je Demohrišćansku partiju kaznio predsednik Bundestaga, on je taj koji kažnjava, sa dvadeset miliona maraka, a kancelar Kol, koji je ujedinio Nemačku, opozvan je sa dužnosti počasnog predsednika stranke. 2000. on nije bio pozvan na desetogodišnjicu proslave ujedinjenja Nemačke.

SVETLANA LUKIĆ:

U nastavku emisije slušaćete Aleksandra Baucala sa Katedre za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Saša je do 2000. živeo u inostranstvu, a onda je poverovao u 5. oktobar i vratio se u zemlju.

ALEKSANDAR BAUCAL:

Danas sam pročitao da će *Transparentnost Srbija* procenjivati da li je u ovoj predizbornoj kampanji bilo nekih finansijskih zloupotreba. Ljudi iz *Transparentnosti* imaju utisak da se sredstva namenjena za referendumsku kampanju koriste za ove parlamentarne izbore. Partije imaju svoj interes, one možda znaju da to nije lepo i fino, ali opet, korisno je. Možda tu postoji još jedan faktor, a to je da u strankama nisu sigurni da ona druga stranka neće iskoristiti priliku. Kada su u pitanju poruke stranaka, oseća se zamor. Sve poruke se vrte u istom diskursu - kamioni, avioni, stanovi, radna mesta. Posebna odlika ove kampanje u odnosu na ranije jeste da postoji neka vrsta miroljubive koegzistencije - ne diraj me, ne diram te. Svi koristimo iste mehanizme da zavaramo građane, da se oni ne dosete i ne postave prava pitanja. Uzrok tome je i očekivanje da će sve stranke na kraju biti zajedno u nekoj koaliciji, pa već sada pokušavaju da zaštite jedni druge da bi im posle bilo lakše, da bi njihovi birači prihvatili buduće koalicije. Pitanje je da li posle šest godina uopšte ima smisla pričati o tome da neke partije nemaju demokratski kapacitet, naročito posle ovog ustava. Slažem se sa mnogim analitičarima u tome da su radikalna partija i socijalisti legitimisani tim ustavom, jer su učestvovali u njegovom pisanju. I čovek oseća da to nije pravedno, ali nije ni nešto što po nekim formalnim mehanizmima može nekom da zameri. Dakle, nije iskorišćen najpogodniji period da se napravi raskid i diskontinuitet sa njima, a to je period neposredno posle oktobra. I pojedincima je potreban neki veliki događaj, veliki lom u životu da bi preokrenuli neke stvari.

Mi smo kao društvo tu priliku imali u oktobru. Naročito posle 12. marta, kada je ubijen Đinđić, vratio se diskurs o nekom, ne mogu reći kontinuitetu, niko se ne zalaže za povratak na staro, ali zavladao je taj način razmišljanja da u suštini mi treba da održimo kulturu koju smo izgradili devedesetih. Treba biti realniji, racionalniji, ali ne treba menjati bazični način razmišljanja. Na tom pitanju se sada deli bivša opoziciona grupacija i to je sada glavna tema ili tenzija koja se dešava u društvu. I mislim da većina građana smatra da neka vrsta kontinuiteta treba da se zadrži. Ta vrsta kulture smatra se delom našeg bića, delom našeg identiteta. Svako ko zagovara promenu te kulture, pokušava da od nas napravi nešto drugo, da nas odrodi od našeg bića. Opet ne mogu da razumem zašto treba podržavati nešto što nas stalno dovodi u probleme. Poslednja hipoteza koja preostaje jeste da kažeš - možda kod mene nešto bazično nije u redu, možda mi nije dobar bazični pristup. Šta ako moj problem nije u konkretnim odlukama koje donosim, nego u načinu na koji percipiram sebe, svet, u načinu na koji razmišljam kada donosim odluke, u tome šta radim kada nešto odlučim, kako sprovodim te odluke, kako prepoznajem da su te odluke dobre? Izgleda da kod nas postoji problem u bazičnom načinu razmišljanja, jer očigledno je da mi nikako ne izlazimo iz problema. Dakle, mi smo stalno u velikim problemima, a nema dobre vile koja će doći i čarobnim štapićem nam rešiti problem Kosova i sve ostale velike probleme. Možda više ne bi mogli ni da funkcionišemo sa malim životnim problemima. Prepuni smo adrenalina i potrebe za velikim, mitskim, istorijskim temama. Mi više uopšte ne možemo da se fokusiramo na male životne teme, koje u suštini znače život.

ALEKSANDAR
BAUCAL

Postignut je društveni konsenzus da je Evropska unija naš cilj. Mi imamo tu želju, ali kao deca - ja sada želim čokoladu. Ali mi se ne pitamo šta to praktično znači - šta ja treba da uradim da bi se to desilo. Vlada odsustvo zainteresovanosti ili orijentacije ka tome šta znači pripadati Evropskoj uniji. A to je kao liga šampiona, postoje neki uslovi, moraš da imaš stadion određene veličine, određen broj fudbaleri, moraš da ispuniš neke uslove da bi mogao da participiraš u tom takmičenju. Umesto da radimo na tome, mi se okrećemo sebi. To me podseća na lošeg studenta, koji padne na jednom ispitu, padne na drugom ispitu, padne na petom ispitu i počne da stvara predstavu o tome da su svi drugi zli, da su svi studenti koji polažu ispite pokorni, izgubili su svoje dostojanstvo, a evo ja neću da izgubim svoje dostojanstvo, pa zato ne mogu da položim ispit. Mi nemamo korektivni element koji imaju drugi, mi smo se zatvorili u svoj svet i sve što dolazi

spolja tumačimo u skladu sa svojom osnovnom matricom. Političari ma je zgodno da podržavaju tu vrstu razmišljanja, jer ona smanjuje pritisak na njih i onda mogu na miru da stvari menjaju svojom dinamikom, jer znaju da niko neće postaviti pitanje - Zašto nam je za to bilo potrebno godinu dana, kada je sve moglo da se uradi za mesec dana. U svojoj kratkovidosti političari misle kao Skarlet O'Hara - O tim problemima mislićemo sutra. Ali to ugrožava opšti društveni kapacitet za promene. Mogu da zamislim da je nekome u Evropskoj uniji potpuno svejedno da li ćemo mi tamo ući 2012. ili 2020. A nama se čini da bi neko tamo trebalo da bude srećan što mi želimo da budemo deo Evropske unije, da bi neko trebalo da nas na kolenima moli da tamo uđemo. Realno gledano, mi od takvog pristupa nemamo ništa, sem pet minuta zadovoljstva, ali posle tih pet minuta zadovoljstva dolazi realan život, u kojem iskusimo na hiljade loših posledica takvog načina razmišljanja.

Neko je u novinama spomenuo da je prošlo dvadeset godina od prekretnice zvane Osmi sednica. To je dvadeset godina našeg života. U globalnom svetu svaka stagnacija znači nazadovanje. Svet se promenio, 1987. nije bilo kompjutera. Iako smo mi taj oktobar doživeli kao novu prekretnicu, kada smo konačno oslobodili svoje umove, svoje ruke, svoje noge da konačno krenemo napred, imam utisak da se ne pomeramo dovoljno napred. Mi smo startovali 2000, što je deset godina kasnije od svih, sa mnogo lošije pozicije nego drugi i još napredujemo sporije nego drugi. Čini mi se da to uopšte nije dobra kombinacija faktora. Očekivao sam da se neće postavljati pitanja o elementarnim stvarima, da neće biti neslaganja o tome šta je pristojno društvo. Ali i najelementarnije stvari su ovde povod za veliku diskusiju, koja paradoksalno nije usmerena ka tome da nađemo bolje rešenje, nego da se neki važni ljudi potvrde u svojoj važnosti, da izađu u javnost, da nešto izdeklamuju i da imaju osećaj - Sve sam im rekao, neće oni sa mnom tako. Vode se nekonstruktivne, nepragmatične diskusije, diskutuje se i diskutuje i odjednom to stane i više toga nema, a ti kažeš - Diskutovali smo, desetine ili stotine ljudi su se pojavile u novinama, to je pola sata njihovog vremena, i stotine hiljada ljudi koji su to slušali, nisu se bavili nekim drugim stvarima. To može da se sračuna kao ogromni resurs, vreme i energija koje su ljudi potrošili u diskusijama koje su prekinute onda kada su se zamorili od te teme. Tako se ponašaju deca - Hajde sada da se igramo nečeg drugog. Nema veze što nismo završili ovu priču, hajde da otvaramo novu, jer nam je ova dosadila, postala je suviše kompleksna. I onda kažeš - Je-

smo li mi ozbiljno društvo, jesmo li mi odrasli ljudi ili smo biološki odrasli, a mentalno deca? Kod nas diskusija ima socijalnu dimenziju i to je fascinantno. Gledaš pametne intelektualce koji diskutuju ne da bi neku temu bolje razumeli, nego da bi dobili neku vrstu ličnog zadovoljstva ili socijalne gratifikacije, u smislu da su oni jako važni, pa ih je neko pitao da nešto kažu.

ALEKSANDAR
BAUCAL

Ovde se samo piloti ne postavljaju po partijskoj liniji. U ovoj zemlji kao da je neko bukvalno shvatio višepartijski sistem. U Titovo vreme svaki položaj je morao da zauzima čovek iz partije. Sada položaje zauzimaju ljudi iz raznih partija. Sa promenom ustava cela država se svela na predsedničko-partijsku državu, jer predsednik partije postaje najrelevantniji akter u društvu. I sad čovek razmišlja - da li je moguća promena u obrazovanju, ako se ne promeni širi kulturološki, politički okvir? Mislim da je lakše ako se prvo promeni taj kulturološki okvir, ali s druge strane, obrazovanje je i najbolji instrument pomoću kojeg se utiče na to da nove generacije budu formatirane na način koji će ih učiniti kompatibilnima sa svetom. Mi u stvari zavaravamo našu decu. Treniramo ih da igraju fudbal, a oni će u svom životu igrati košarku. Kada nam je dete danas otišlo u školu i vratilo se, ono je već izgubilo jedan dan. Ono se oblikuje, trenira u stvarima sa kojima u životu neće znati šta da radi, osim u slučaju da nekim čudom nađemo naftu u Srbiji i tako omogućimo sebi da negujemo svoj stil života. Dakle, ukoliko se to ne desi, ukoliko mi budemo morali da se integrišemo u Evropsku uniju i da živimo kao deo te šire političke zajednice, mislim da će nas naša deca jednog dana s pravom pitati - Šta ste nam to uradili?

SVETLANA LUKIĆ:

Pripremamo decu za svet koji ne postoji.

ALEKSANDAR BAUCAL:

Taj svet ne postoji. On ne postoji čak ni ovde. U komunizmu je pojedinac pripadao partiji, pa mi sada kažemo da je ovo partijska država i da je to kao u komunizmu. Ali nije. U komunizmu je postojao jak ideološki okvir, a sada ne postoji nikakav sistem vrednosti. Ovo je otvorena džungla i duh pravde i principa uopšte ne funkcioniše u našoj zemlji. Ako si član neke partije i pregaziš nekoga na ulici, nećeš biti osuđen ili će se već naći neko obrazloženje zašto to nije isto kao kada običan čovek pregazi drugog čoveka. Prosto je neverovatno koliko

smo mi upropastili ovo društvo. Sada pokušavamo da se izvučemo iz svega toga, ali to nije tako lako. Obrazovanje po inerciji uvek donekle reprodukuje prethodni sistem, tako da kada bi ova deca izašla iz škole i probala da se snađu u ovom društvu - čak ni to im ne bi uspelo. Mi imamo školu koja je podjednako otcepljena od života u Evropskoj uniji i života ovde. Ovo drugo je na neki način čak i sreća. Ne daj bože da se obrazovanje oblikuje spram ovog života, jer se svi nadamo da je ovo privremena faza zvana tranzicija i da će jednog dana proći. Ali dete koje je ove godine upisalo prvi razred, posle dvanaest godina školovanja izaći će iz škole u Evropsku uniju. Mi o tome uopšte ne razmišljamo i jasno mi je zašto jedan političar o tome neće da razmišlja. Problem je u tome što mi kao roditelji nismo zabrinuti. Stvar je podjednako tragična kao u zdravstvu, gde imaš lekare koji zaboravljaju gazu kod pacijenta u stomaku, ali tu se sve odmah vidi. Obrazovanje je tihi ubica. Danas si posejao loše seme, a tvoje dete će da se nosi sa tim teretom za dvanaest godina.

Postoji jedna zakonomernost - što se ljudi više pozivaju na to da su deca naše najveće blago, to se manje radi za decu. Ovo nije obična vlada, koja treba da administrira dobro uhodani sistem. Nama je potrebna vlada koja treba da prevede čitavu zajednicu s jedne obale na drugu. Ti ljudi ne smeju da se ponašaju kao obični političari, zato što ovo nije obična zemlja. Mi smo u stanju društvene nepogode, kada funkcionišu potpuno drugačija pravila, drugi principi. Ali mi sistematski bežimo od činjenice da moramo da podvučemo veliku crtu, da moramo da napravimo veliki preokret, da je to iskušenje koje je pred nama kao generacijom i da ukoliko mi bežimo od tog iskušenja, direktno ugrožavamo našu decu zato što na njih prenosimo zadatak koji je trebalo mi da obavimo.

Pitam se kao roditelj da li treba da odem iz ove zemlje da bi se moje dete kultivisalo, da bi usvojilo kulturološke obrasce svog budućeg sveta. Njegov svet neće biti moj svet. Dakle, ja moram da razmišljam o njegovom svetu i to mi je prevashodni motiv razmišljanja o mogućem odlasku odavde. On ima tek dve godine, pa se tešim - ima još vremena, da vidimo kako će se stvari ovde razvijati. Voleo bih kada bi se ovde malo brže uspostavilo ono što se zove pristojno društvo. Postoje pravila igre po kojima se vrednuje pre svega kvalitet ljudi. Svako treba da ima jednaku šansu, pa da to da li će biti uspešan ili manje uspešan pre svega zavisi od toga koliko se trudio, koliko je dobro uradio svoj posao, a ne od toga da li je u ovoj ili onoj partiji. Mislim da to

nisu prevelika očekivanja od jednog društva, čak mislim da su prilično niska. Mogao bih da živim u društvima sa raznim ideološkim okvirima, ako su normalna i demokratska. Ako se jednog dana izglasa i monarhija, okej, to mi nije blisko srcu, ali ako je to pristojno društvo, ako se znaju pravila igre, ako ti kao pojedinac možeš da investiraš u sebe, u svoju stručnost, u redu je. Ne volim samo da me neko pritiska u smislu da moram da zavisim od drugih ljudi i kada hoću i kada neću. Meni se čini da je važan civilizacijski napredak kada ne moraš da se družiš sa nekim zato što to moraš, nego možeš sebi da biraš prijatelje, poznanike. A ovde ispada da je sve Potemkinovo selo, samo spolja ličimo na moderno društvo, jer imamo institucije, zakone, ustav, ali kada uđeš u te institucije i zađeš iza te fasade, naiđeš na porodičnu zadrugu. I onda te uhvati pravednički bes. Ali onda ispadneš negativac, jer pravednički bes je kontraproduktivan zato što onda ne dopireš do ljudi. Do ljudi ne dopire tvoje saznanje da se čine nedopustive stvari, nego tvoje osećanje besa. A čovek je besan samo ukoliko nije dobio nešto što je samo za njega, ali ne i za druge, dobro.

IVAN
ČOLOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Aleksandar Baucal sa Filozofskog fakulteta u Beogradu, a za kraj Peščanika slušate Vesti broj 3 Ivana Čolovića.

IVAN ČOLOVIĆ:

Da li su Radovan Karadžić i Eduard Limonov čitali Kiša? To neobično pitanje postavio je poljski književnik Šištov Varga na skupu posvećenom Danilu Kišu, koji je juna 2005. godine održan u Beogradu. Poljski književnik je tada rekao da sumnja da je Kiš u svojoj zemlji zaista bio poštovan i čitan pisac, jer da je to zaista bilo tako, razmišljao je Varga, da su zaista ljudi u bivšoj Jugoslaviji voleli i čitali Kiša, onda ti ljudi verovatno ne bi dozvolili da u njihovoj zemlji izbije rat, ne bi bilo nasilja i stradanja, ne bi bilo zločina u Srebrenici. Razvijajući tu ideju Varga se setio Karadžića i Limonova, odnosno one poznate scene iz 1993. godine ovekovečene na filmskoj traci, gde vidimo ovu dvojicu kako stoje na nekom položaju sa koga Karadžićeve snage pucaju po Sarajevu. I vidimo takođe kako Limonov iz mitraljeza ispaljuje jedan rafal na grad u oblacima dima. Da li su ona dva pisca koja su se srela na brdu iznad spaljenog Sarajeva, Karadžić i Limonov, čitali Kiša, pitao se Varga. Nedavno smo dobili delimičan odgovor na ovo Vargino pitanje. Sada znamo da je od one dvojice pisaca koje smo videli kako se šepure na brdu iznad Sarajeva u plamenu, bar jedan čitao Ki-

ša, onaj s mitraljezom, Limonov. O tome nam on sam govori u autobiografskoj priči pod naslovom *Balkanski pisac*, koju možete pročitati u *Književnom listu* od 1. januara 2007. godine, u prevodu Radmile Mečanin. Danilo Kiš je jedan od junaka te priče, on je u stvari balkanski pisac iz njenog naslova.

Ipak, o svom čitanju Kiša Limonov ovde govori samo uzgred. Tako saznajemo da je on pročitao, kako kaže, jednu njegovu knjižicu džepnog formata i da mu se ona uopšte nije dopala. Otkrio je da se tu radi o temama karakterističnim za disidentsku književnost, o ratu, o logorima i tome sličnom, ali, nažalost, seća se Limonov, uz sve to bilo je dodato nekoliko kofa dobrih balkanskih užasa i nadrealističkih svireposti. Još gori, u stvari daleko gori utisak na Limonova ostavio je čovek koji je ovu bezvrednu disidentsku knjižicu napisao, prljavko Danilo. Da, tačno tako, dobro ste čuli, prljavko Danilo, tako Limonov naziva Kiša. Uopšte, prljavo je osnovna odrednica Kišovog portreta koju ćete ovde naći. Nečistoća je tu istaknuta kao njegova najupadljivija, glavna osobina. Limonov ga je naslikao kao pre svega neoprostivo, odvratno prljavu osobu. Prljavko Danilo je uz to i veoma ružan i ponaša se ružno, nametljivo. To je, kaže Limonov opisujući svog junaka, nevelika, izborana, nosata njuška na pogurenom kosturu, uska ramena, bučna narav. Saznajemo i da Danilo ima bezobrazan običaj da nepoznatim osobama odmah govori ti, i još goru naviku da sagovornika stalno prekida, gurajući ga svojim prljavim prstima. Kad smo se upoznali, priča Limonov, prljavko Danilo je odmah počeo da mi govori ti. Čak i za mene, surovog, džeklondonovskog junaka, dodaje on, Danilo Kiš je bio težak sa njegovim tikanjem, prekidanjem sagovornika, navikom da krive, ne baš čiste prste gura u prsa sagovornika. Bučni i nevaspitani prljavko Danilo voleo je, kao što se moglo i očekivati, da đipa uz cigansku muziku. To je pisac ove priče otkrio pri njihovom poslednjem susretu u Budimpešti 1987. godine. Ali zbog nečega se u tom trenutku ovaj neotesani balkanski pisac neočekivano upristojio i Limonov je ubrzo saznao šta je bilo to što je Kiša smirilo i dovelo u red. Bolest, rak. Video sam ga, piše on, 1987. u Budimpešti. Uz ciganske violine je igrao neki divlji ples i bio je vrlo pristojan. Ima rak, rekao mi je neko od prisutnih za stolom, on zna. To je, reklo bi se, jedna od poenti priče o balkanskom piscu, prljavko Danilu. Njegovu divlju balkansku prirodu, narav ovog mešanca mogla je samo bolest da omekša, da uljudi, da pročisti.

Ali priča ima još jednu poentu, i ona je, nema sumnje, važnija. Nju čini ono mesto u priči gde nam Limonov sugerije šta bi mogao da bude uzrok neobične fizičke i moralne ružnoće prljavka Danila. Naime, čitalac ove priče dobija i kratko obaveštenje o poreklu ovog njenog junaka, koje, po svemu sudeći, treba da mu pomogne da bolje shvati njegove glavne crte, dakle, Danilovu nečistoću, ružnoću i bučnost. Jer on, čitalac, možda će se upitati otkud toliko rugobe na jednom mestu, kod jednog čoveka. Pisac nam, međutim, ne daje odgovor na to pitanje, ali zato nam pomaže da ga nađemo, sugerije nam gde bi odgovor mogao biti, a on se, reklo bi se, krije u poreklu junaka priče, u identitetu prljavka Danila. Nesrećni Danilo identitet uopšte nije imao ili tačnije, imao je više njih, što izlazi na isto, to jest da on u stvari nije imao pojma ni ko je, ni čiji je, ni odakle je u stvari. Definisati tačno ko je on, priča Limonov, mislim da to ni sam nije mogao. Njegovim žilama su tekle mađarska, srpska, ciganska i jevrejska krv kao minimum. Limonov nas navodi da tu, u tom genetskom mutljagu, u tom nečistom poreklu junaka njegove priče vidimo izvor i njegove telesne ružnoće i zapuštenosti. Kako on to čini? Pa, između ostalog i tako što svog junaka prvi put naziva prljavkom Danilom odmah posle ovog osvrta na njegovu zamućenu krvnu sliku, kao zaključak tog osvrta. Tek posle toga on pominje njegove prljave prste i ostalo. Čitalac treba da razmišlja otprilike ovako - šta kažete, srpska, mađarska, ciganska, jevrejska krv i ko zna koja još? Pa da, kad ste mi posle toga pokazali njegove prljave prste, niste me uopšte iznenadili.

Ovakvo povezivanje genetskog porekla, fizičkog izgleda i moralnih osobina predstavlja jedno od opštih mesta rasističke antropologije, koja se obilato rabe u fašističkoj umetnosti i književnosti. Uverenje da je ključ za razumevanje čoveka u njegovim genima, koji ga navodno na odlučujući način vezuju za rasu, odnosno kako se to u naše vreme eufemistički kaže, za etnos ili za naciju, to uverenje se i danas često nudi kao tobože potvrđena naučna istina. Od te vajne istine živi i novi fašizam, kako onaj polusvesni, svakodnevni, tako i ovaj pretenzionisti, elitni, estetizovani fašizam, čiji je jedan od najpoznatijih predstavnika pisac ove priče, Eduard Limonov. Kad se tako misli, to jest kad se misli kako današnji fašisti misle, onda se svaki čovek koji se ne može lako svesti na neki kolektivni genetski kod, koji nema i neće da ima krvnim zrcima ispisan nacionalni identitet, pretvara u neku vrstu rugobe, fizičke i moralne. Što je još gore, i zbog čega su novi fašisti posebno besni, te navodne rugobe pokušavaju da opstanu, pa čak i da svoju nesvodljivost na jedan nacionalni ključ, svoju ra-

IVAN
ČOLOVIĆ

snu nečistoću, svoju izdaju krvi proglase vrlinom. Neki među njima, i to je za fašiste već vrhunac skandala, postali su simboli tog svetogrđa, tog poricanja istine krvi. Eto, taj vaš Danilo Kiš, reći će vam neki današnji fašista, kunete se u njega, postao je idol svima vama koji biste da pobegnute od zavetne istine, od krvi predačke, od vere jedine, koja je zapisana u vašim genima.

E, upravo taj Kiš, simbol otpora fašizmu, morao je da privuče pažnju i fašiste Limonova. Zbog toga je Kiš postao junak ove njegove priče. Zato se on sa njim ovako obračunava. On je morao da zapazi da Kiš kao simbol otpora fašizmu ima ulogu sličnu ulozi nekih gradova u bivšoj Jugoslaviji sa izrazito mešovitim stanovništvom, koji su postali simboli otpora politici etničkog čišćenja i koji su iz istog razloga u očima fašista bili legla svakog zla i poroka. Takvo mesto je svojevremeno bilo i Sarajevo, a sa njim se Limonov još ranije obračunao, onim famoznim rafalom iz mitraljeza. Sad je svoju junačku pucnjavu dopunio ovim rafalom mizernih rasističkih uvreda koje je ispalio na Kiša.

Da se na kraju vratim na ono od čega sam počeo, na mišljenje Šištova Varge da ljudi koji su čitali i voleli Kiša ne bi dozvolili da njihovom zemljom zavladaju ratni zločinci. Sad, kad sam pročitao ovu autobiografsku priču Eduarda Limonova mogu da kažem da se ovaj ruski fašista u jednoj stvari slaže sa Vargom. I on misli da je čitanje Kiša važno, i on misli da bi ta lektira mogla da odvрати ljude od medicine koju im on nudi, a koja treba da im putem lekovitog rata, ubijanja i raseljavanja vrati izvornu rasnu, nacionalnu, versku i fizičku čistoću. Upravo zato što pridaje veliki moralni značaj Kišovom delu, Limonov se ovako besomučno, najgorim rasističkim uvredama na njega ostrvio. Kao što znamo, nije on ni prvi, a verovatno neće biti ni poslednji fašista koji ovako besno nasrće na pisca *Grobnice za Borisa Davidoviča*, ali svaki od njih samo potvrđuje da je Kiš bio i očigledno ostao kost u grlu toj i danas rasprostranjenoj vrsti mislilaca, pisaca i mitraljezaca. A za nas koji ne marširamo ni u jednom rasnom ili nacionalnom stroju ovo najnovije fašističko čitanje i portretisanje Danila Kiša može da bude još jedan podstrek, možda bolji od svake druge preporuke, da čitamo i volimo ovog pisca. Da li ste čitali Kiša? Ako još niste, evo, Eduard Limonov će vas možda naterati da počnete.

SVETLANA LUKIĆ:

Nacionalizam je paranoja, mislim da tako počinje odeljak iz knjige Danila Kiša, Čas anatomije. Bio je ovo Ivan Čolović, koji je ovih dana

u inostranstvu i ima alibi što u nedelju neće glasati. Na svu sreću, Ivan Čolović se vraća za nekoliko dana, za razliku od Kori Udovički, koja posle šest godina napušta zemlju i odlazi da radi u Ujedinjenim nacijama. Ovoj zemlji Kori Udovički nije potrebna. Bio je ovo Peščanik u predizbornoj tišini. Idemo da glasamo u nedelju, je li tako? A ako vam je dobro, onda ništa.

PEŠCANIČK 26. 01. 2007.

AKO KANIŠ POBIJEDITI, NE SMIJEŠ IZGUBITI

Nastala je očajnička trka za mestima u vladi, jer je izvršna vlast najbolje mesto za korupciju i lično bogaćenje...

DS ima nekoliko meseci da se pripremi za lokalne izbore i povrati Beograd...

Ova vlada mora odmah da uhapsi Mladića i nadam se da neće nametati druge teme...

Ovo je kraj 5. oktobra, kakav niko od nas nije želeo...

MIROSLAV PROKOPIJEVIĆ, *iz Instituta za evropske studije,*

SONJA BISERKO, *iz Helsinškog odbora za ljudska prava,*

VLADIMIR TODORIĆ, *iz Srpske pravne revije,*

MARKO VIDOJKOVIĆ, *pisac*

SVETLANA LUKIĆ:

Noćas je na sebi svojstven način već slavna Republička izborna komisija utvrdila konačne rezultate izbora. Na četrnaest izbornih mesta RIK je prvo poništio glasanje, ali je ipak odlučeno da se izbori na tim mestima ne ponavljaju, jer ko šiše nekoliko hiljada birača, prosto im je zapalo da su džabe glasali. Demokratska stranka Srbije je sledeći svoje shvatanje legalizma rekla da to ionako ne bi promenilo rezultat, pa što da trošimo pare koje su oni i njihovi koalicioni partneri tako kravavo štedeli?

Noćas je počeo da teče pesak u satu koji meri vreme do formiranja nove vlade. Ako se zamalo nisu potukli na ovim noćnim sednicama Republičke izborne komisije, onda u pregovorima o sastavu nove vlade treba da očekujemo da vade čakije, zarđale kašike ili viljuške i šta ko već ima od naoružanja. Ahtisari danas Kontakt grupi prezentuje svoj plan, koji izgleda predviđa da Srbija nema nikakvog suvereniteta nad Kosovom i da Kosovo može da ulazi u međunarodne institucije: MMF, SvetSKU banku i, što će nam definitivno slomiti srce, u Ujedinjene nacije.

Međutim, naša odlazeća vlada je već našla recept za borbu protiv ovoga. Preporučiće da, ako Kosovo uđe u neku međunarodnu instituciju, mi odmah izađemo iz nje, pa šta košta da košta. Obraz, kao što je poznato, nema cenu. Svoj nepokolebljiv stav pokazali su na primeru rukometašica iz Kikinde, kojima je vlada naredila da ne igraju sa kosovskim Vlaznimijem, jer bi time priznali Kosovo kao državu i teško narušili srpsku pregovaračku poziciju. Ali da sačekamo taj Ahtisarijev tekst, pa da vidimo šta u njemu stvarno piše. Onda sledi zanimljiviji deo - kako će taj tekst Koštunica i njegovi savetnici protumačiti, i ono što je najzanimljivije - šta će o njemu našoj javnosti reći Srđan Đurić, tumač Jevanđelja po Voji.

Da vas podsetim, kada je pre neki dan Solana rekao da mu je Koštunica obećao da će vladu sastaviti takozvani demokratski blok, nije prošao ni frtalj sata, a Đurić je rekao da njegov šef to nikada nije rekao.

Biće velikog cirkusa narednih meseci, ali pre toga da vidimo šta se to u stvari desilo 21. januara. Na početku Peščanika slušate ekonomistu Miroslava Prokopijevića. Miroslav Prokopijević radi u Institutu za evropske studije, Centru za slobodno tržište i predaje na univerzitetima u Crnoj Gori i u Sloveniji.

MIROSLAV PROKOPIJEVIĆ:

Praktično sve stranke za koje se očekivalo da će proći su prošle i sve su imale, sa izuzetkom LDP-a, ekonomski gledano demagošku kampanju. Sve su davale previše patriotskih obećanja, što je opterećenje za period posle izbora. Ako mnogo podignete očekivanja da će država sve da uradi za vas, dok se vi mirno izležavate, ako kažete da Kosovo neće dobiti nezavisan status, a očigledno je da hoće, vi sebi stvarate probleme. Sada ćemo da gledamo kako će se vaditi iz svega toga. Bilo je i grotesknih obećanja, kao što je obećanje stranke koja se poziva na stručnost, da će davati subvencije za radna mesta, od 3 000 do 10.000 evra. Potrebno je 10.000 evra da se ovde otvori prosečno radno mesto. Prema tome, ako država u vidu subvencije da svih 10.000 evra, gde je to tržište i njegova verifikacija? Svega smo se nagledali u ovoj kampanji, od celivanja ovaca do krajnje nerealnih obećanja da će se prepoloviti nezaposlenost. Znači, samo za to oni su obećali 5 milijardi evra, koliko treba da bi se zaposlila polovina od milion nezaposlenih, ako radno mesto košta 10.000 evra.

Postoji generalno očekivanje da država brine o blagostanju pojedinca. To liči na socijalizam, jer tamo se znalo u kojem porodilištu dete treba da se rodi, u koji vrtić da ide, pa u koju školu, da li da ide na fakultet ili ne, gde će da se zaposli i tako dalje. Ostatak ovog mentaliteta oseća se čak i kod Demokratske stranke, koja je u smislu ekonomskog programa imala jako lošu kampanju.

Ni LDP se nije najbolje snašao, kada su ih ljudi pitali - Šta vi obećavate? a oni odgovarali - Ništa. Pa, to nije tačno, liberalni program je tu da vam omogući jeftiniju državu, da vama ostane više sredstava, više slobode da radite druge stvari. Dobro, oni se još uhodavaju. Pozadina na kojoj se dešavala ova izborna kampanja je užasno siromaštvo u Srbiji. Zato radikali imaju toliku podršku. Oni je nemaju zbog Kosova, Bosne ili Krajine, sve je to koješta. Oni imaju toliku podršku zato što su govorili o lošoj socijalno-ekonomskoj situaciji. I kada bi narod u Srbiji bio siguran da radikali neće izazvati neku veliku nesreću, recimo rat za Kosovo i da neće opet napraviti hiperinflaciju i nestašice u radnjama - on bi radikalima dao tih pedeset odsto plus jedan glas. Videćemo da li će radikali nastaviti u tom smeru i doneti, na primer, deklaraciju u kojoj se zalažu za mirno rešavanje sporova i normalnu ekonomsku politiku.

To bi bila jako loša vest za demokratski kamp, koji se užasno opustio, jer je posle petog oktobra dobio blanko menicu za upravljanje zemljom. Taj blok još preživljava samo na strahu od radikala. Ako bi se taj strah umanjio ili nestao, demokratski kamp bi bio doveden u bednu poziciju. Niko od njih ne razmišlja ozbiljno o ovome. Oni jedni drugima obaraju ruke u borbi za sastavljanje vlade i bogate se putem korupcije.

MIROSLAV
PROKOPIJEVIĆ

Počinju igre bez granica, iako je više nego očito da novi izbori ne odgovaraju demokratskim snagama. Birač im je dao mandat i ako ga oni protraće na neodgovoran način, birač će da kaže - Čekaj, jesam li ja idiot da ponovo dam glas istim ljudima koji se sprdaju sa mojom odlukom? Zato demokratski kamp mora relativno brzo i uljudno da formira vladu. Kako će to da izvedu, znajući ko šta tu hoće, stvarno ne znam. Ova silna trka za mestima u vladi je nastala ne zbog potrebe da se poboljšaju pravila, već zato što je izvršna vlast najbolje mesto za korupciju i lično bogaćenje. Samo zbog toga je ta trka ovako očajnička i strašna. Da nema mogućnosti za ličnu korist, ogromna većina tih ljudi se ne bi takmičila za te pozicije i išla bi da radi negde gde može da se zaradi više. Međutim, budući da u sferi izvršne vlasti kod nas nema nikakve kontrole korupcije, odgovornost za trošenje sredstava i nameštanje poslova, naravno da je bavljenje politikom najprofitabilnije.

Pogledajte te likove koji se na kraju skupe u vladi i u skupštini. Ogromna većina njih nije u stanju da zaradi hiljadu evra mesečno. Ali boraveći u organima izvršne vlasti, oni mogu mesečno da zarađuju i po nekoliko hiljada ili čak desetina hiljada evra.

Programi mnogih partija, da ne pominjem ponovo LDP, koji je i tu izuzetak, podrazumevaju da država radi sve. I onda se kaže - situacija je teška, država mora da se umeša. Pa, situacija je teška upravo zato što se država toliko meša, a ako se umeša još više, biće još gore, što je odlična vest za radikale, jer će sutra još lakše moći da preuzmu vlast. Činjenica da bi pod određenim okolnostima još mnogi ljudi glasali za radikale govori koliko je političko propadanje Srbije odmaklo. Mi smo u stvari u potpunom bespuću i sve dalje od relativno normalnog načina razmišljanja. Okretanje radikalima je proizvod očajanja i zato oni već nekoliko puta dobijaju blanko menicu sa kojom nisu u stanju da bilo šta urade, jer njihova osnovna preokupacija je takođe lično bogaćenje.

Sve se odvija u skladu sa logikom korumpirane države. Evo, da se vratimo na benigni primer, zakon o javnim skijalištima. Tu se stalno naglašava da će nadležni ministar bliže propisati uslove, jer kada se to ne bi reklo, nadležni ministar ne bi mogao da se umeša. Ne bi mogao da kaže onome ko drži stazu na Kopaoniku - Slušaj, ako hoćeš dozvolu, uletiš sa toliko mojoj stranci, a sa toliko meni. Kada bi se sve privatizovalo, nastala bi sasvim drugačija priča. Kada je po ustavu onaj koji je na vlasti odgovoran za tvoje blagostanje, onda on ima i ustavnu i zakonsku mogućnost da interveniše u svakoj tački tvoga života, A on to ne čini u tvom interesu, nego u svom. Kada se pravi ozbiljna država, takve mogućnosti se, jedna za drugom, polako zatvaraju.

SVETLANA LUKIĆ:

Postoji akter bez kojeg se ne može, to je Mlađan Dinkić. Proći će decenija, a jedan čovek će kontrolisati čitavu oblast finansija.

MIROSLAV PROKOPIJEVIĆ:

Jeste, a sve pod devizom - stručnost iznad politike. U tom smislu je mogao bar da doktorira, da pokaže da je stručan za to što radi, a ne da ide sa praznom parolom. Da, G17 plus se nekako provukao. Biće teško rešiti pitanje Koštuničine želje da ponovo bude mandatar vlade, ali ništa lakši neće biti slučaj Dinkić. Mnogi ljudi imaju pretenziju da nešto budu doživotno, što je potpuno neverovatno. To otežava formiranje nove vlade, ali čak i ako G17 uđe u tu vladu i dobije ministarstvo finansija, neće to biti više ista priča kakva je bila ranije. Zašto? Zato što će Dinkićev konkurent i dojučerašnji partner verovatno biti premijer, a on vrlo dobro zna gde ovaj hvata krivine. G17 neće moći da kontroliše finansijski sektor u Srbiji kao što je to činio do sada čineći verovatno i mnoge prekršaje. Ranije su pod pretnjom da će istupiti iz vlade sprečavali da se istraže mnoge afere. Šta je bilo sa Davinićem? - Ništa. Šta je bilo sa Labusom, *Eriksonom*, *Knjazom Milošem*? - Ništa. Šta je bilo sa Nacionalnom štedionicom? - Ništa. Dakle, njihov praktični motiv da stalno budu na vlasti je da se zaštite od odgovornosti, od primene zakona i u njihovom slučaju. Radikali se od toga štite imunitetom svojih poslanika, što je ovde najčešće primenjivani oblik zaštite od zakonske odgovornosti.

Evo, demokrate se ponovo vraćaju u sedlo, a da li su ijednu aferu koja je ostala iza njih rešili? Ne, nijednu, a mogli su bar da kažu, nezavisno od suda, mi smatramo da to nije u redu i da taj više ne može da

bude funkcioner u našoj stranci. Mogli su da donesu nekoliko takvih odluka i pokažu da su spremni da rade drugačije. Jesu li to uradili? - Nisu. Je l' ih neko pita zašto nisu? - Ne pita ih, naravno, jer bi onda i oni mogli to isto da pitaju druge. Postoji prećutna saglasnost u građanskim strankama, a i generalno, da se ne pita mnogo. Videli ste kako su, kada se raspustila vlada, krenula hapšenja. Zašto to nije moglo da se uradi ranije? - Zato što bi socijalisti ili G17 uskratili podršku vladi. Tek ovaj trenutak je omogućio da počnu da se istražuju neki od najurgentnijih slučajeva, i opet ne dovoljno visoko, jer središte korupcije je izvršna vlast, i to najviša izvršna vlast, a tek onda dolaze ostali. Sve to je još predstava za narod i tek kada počnu istrage odzgo, znaćemo da je to prava stvar. Tek to bi donelo poruku da je i vlast ispod zakona, da je zakon iznad svih. A to je sada iluzija.

MIROSLAV
PROKOPIJEVIĆ

Demokratska stranka sada ne sme da odustane od mandatara. Ako to mesto ustupe Koštunici, svojim biračima bi poslali poruku da su glasali za nekog drugog, a ne za Demokratsku stranku. Demokratski birač bi direktno bio suočen sa nemilosrdnom činjenicom da je glasao za Koštunicu, a on to nije hteo, jer da je tako hteo, on bi glasao za Koštunicu. Prema tome, demokrate to ne smeju da urade, jer se onda, kako klinci kažu, samodilituju. Deset puta sam i pre izbora ponovio da je šansa da Koštunica ponovo bude premijer jako mala. U istočnoj Evropi samo je slovačkom premijeru Dzurindi pošlo za rukom da dobije izbore i ponovo bude premijer 2002, pošto je prethodno pobedio i 1998. To je uspeo da uradi i Đukanović 2006, ali on se odrekao drugog mandata. Dakle, od šezdesetak izbora od 1990. naovamo, to je uspelo dva puta. Dakle, može da se desi da Koštunica opet bude premijer, ali je verovatnoća mala. Pošto on, izgleda, ne odustaje, iako je njegova stranka tek treća na izborima, to će, naravno, enormno otežati pregovore, a neće biti mnogo lakše ni sa trećim partnerom.

Normalna podela izborne pobede bi bila sledeća: okej, te tri stranke (DS, DSS i G17) su spremne da idu u koaliciju. Demokrate kao najjači daju mandatara i biraju prvog ministra, sledeći koji bira ministarstvo je DSS, pa onda još jednom idu DS i DSS, jer su bar toliko jači od trećeg, i onda u daljim rundama idu redom, sa trećim. Kada se na ovaj način podele ministarstva, oni mogu da sednu i razgovaraju o tome da li bi neko nešto nekom ustupio, da li neko nešto neće, da li nekom nešto bolje leži i tako dalje. To bi bila normalna procedura za pravljene vlade, ali sumnjam da će to tako ići. U stvari, nije mali rizik da formiranje vlade ne uspe. A kada počne galama o Kosovu, biće još mno-

go teže, jer će svako gledati koliko će se odgovornosti za rešavanje tog pitanja slomiti na njegovim leđima. Cela igra se vrti oko Kosova, ne u smislu da oni veruju da je Kosovo u Srbiji, nego u smislu ko će biti, kako kažu seljaci, grbav na slici, odnosno kome će se u pola osam na vestima natovariti da je odgovoran za ono što se desilo.

SVETLANA LUKIĆ:

Šta bi moglo da se dogodi ako se na Tadića izvrši pritisak da mesto mandatara ustupi Koštunici?

MIROSLAV PROKOPIJEVIĆ:

Ne, on to ne sme da uradi, nezavisno od toga ko ga pritiska. Da ceo zapadni svet dođe i kaže mu - Slušaj, ti to moraš da uradiš, on to ne sme da uradi, jer njegov politički život (a time i materijalna dobrobit) ne zavisi toliko od zapadnog sveta, koliko zavisi od ovdašnjih birača, koji će mu definitivno okrenuti leđa. Da ne pominjem kakav bi tada cirkus nastao u stranci. Prema tome, tu bih mogućnost odlučio. Bitno je da se ne propusti šansa da se formira vlada. Takođe bi trebalo izbeći da se pri formiranju vlade toliko pokvare međusobni odnosi i politička klima u zemlji da postane beznačajno to što je vlada formirana. Te dve opasnosti bi nekako trebalo zaobići. Birači su skoro dve trećine glasova dali građanskim strankama i ako one ne bi uspele da formiraju vladu, bila bi poslata poruka da su ljudi džabe izlazili na izbore. Ako se izbori ponove, sa rizikom da se posle njih ponovo ne formira vlada, izlaznost bi svakako bila manja. Radikali ovoga puta nisu imali oštru kampanju, ali sem loše ekonomske situacije, oni imaju nekoliko ubitačnih argumenata protiv građanskih stranaka: da od 2000. ništa ozbiljno nisu uradili, da su Zapadu dali sve, a nisu dobili ništa, da korupcija cveta i tako dalje. Naravno, cvetaće još više kada dođu radikali, ali to birač ne zna, a i radikali mogu da spakuju u zatvor dvojicu, trojicu, čisto da prived dovedu do kraja. Situacija ponovljenih izbora katalizovana Kosovom, može bitno da pomeri biračko telo i zato građanske stranke ne bi smele ni da pomišljaju na ponavljanje izbora. One moraju da pokušaju da nađu rešenje - kako god znaju i umeju.

Posle našeg ustavnog referenduma u Evropskoj uniji su otprilike rekli - Znamo da je referendum lažiran, ali osim demokratije za normalne zemlje, postoji i demokratija za afričke zemlje i za Srbiju. Ako oni sami žele da se lažu i da lažiraju, mi ćemo to prihvatiti, nećemo od toga praviti cirkus, jer je i bez toga cirkus dovoljno veliki.

Kada sami dođemo dotle da smo u stanju da pristojno uredimo svoju kuću, svako će to videti. Onda ćemo biti na zelenoj grani, ili bar na putu ka tome. Loše je što se ovde ne vidi niko ko bi te ozbiljnije radove hteo da počne da izvodi i zato je ishod neizvestan, Nema ni minimuma raspoloženja da se to uradi i to je takođe indikacija koliko je naša situacija loša. Možda je 2000. i postojala iluzija da će se napraviti prekid sa prošlošću i bivšim režimom, ali to se nije desilo. Još manje šansi da to urade su imale kasnije vlade, jer šanse se smanjuju kako teče vreme. Mi trošimo vreme izbegavajući najgori scenario, umešto da organizujemo političku stranku koja bi nas odvela na zelenu granu. I ovo Čedino je prilično nekonzistentno, jer je on krenuo sa liberalnim programom koji je desni, ali sa strankom čiji ključni funkcioneri teže levici. Takav stvor ne može dugo da hoda, mada to jeste put ka svetlu, ka izlasku iz tunela. Kod nas ne postoje levi i desni centar, pa da kažemo - okej su i jedan i drugi i neka nas svaki od njih polako vodi ka izlazu iz tunela. Ne, mi samo uspevamo da sprečimo da se tunel sasvim uruši sa obe strane i ostavi nas u međuprostoru bez izlaza i vazduha. Borimo se da se ne ugušimo, držimo se za slamku kroz koju curi vazduh.

MIROSLAV
PROKOPIJEVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste Miroslava Prokopijevića, a sada govori gospođa Sonja Biserko iz Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji.

SONJA BISERKO:

Dobro, ja ću da krenem vrlo pristrasno i reći ću da su na ovim izborima najveći pobednici Čeda Jovanović i njegova koalicija. Zašto to tako kažem? Zato što je prvi put stvoren politički prostor za one ljude koji su petnaest godina bili protiv rata, protiv mržnje, protiv netolerancije i ta koalicija je uspela da objedini sve grupe, pojedince, sve ljude koji su petnaest godina istrajavali u tom otporu i on je to sada prvi put kapitalizovao. Ta koalicija prvi put ulazi u parlament, vrlo jasno profilisana, kristalno jasnih pozicija o svakom pitanju, pre svega o Kosovu, o Republici Srpskoj, o unutrašnjem uređenju Srbije, o manjinama i, naravno, o odgovornosti za ono što se desilo. Njihov ulazak u parlament će biti užasno važan, pre svega kao korektiv za Demokratsku stranku, koja im je politički najbliža, pogotovo deo te stranke, koji je bio oko Đinđića i koji je to vrlo vešto iskoristio u ovoj kampanji. Što se tiče ostalih rezultata, može se reći da su oni manjeviše u granicama očekivanog. Najviše razočarava to što je Demokrat-

ska partija Srbije uspeła da dobije šesnaest odsto zahvaljujući narodnjačkim partijama. DSS ima dva koaliciona partnera, Partiju srpskog jedinstva, znači partiju ratnog zločinca Arkana, a drugi partner im je Velja Ilić, pomoću kojega su dobili glasove iz centralne Srbije.

Ulazimo u fazu stvaranja vlade, što će očigledno ići prema scenariju koji je dogovoren pre izbora. Znači, kohabitacija se nastavlja, a Koštunica ima najveći koalicioni potencijal. Važno je da on ne dobije ponovo resore vojske i policije, jer oni održavaju kontinuitet sa prethodnom vlašću. Tim resorima je potrebno temeljno čišćenje, kao i sudstvu. To su bila tri ministarstva preko kojih je vlada Vojislava Koštunice uspeła da vrati političke snage Miloševićevog vremena i zacementira promene. Vojska je kroz *Partnerstvo* možda na putu ka nekoj vrsti reforme pod kontrolom NATO-a. Tu je i načelnik Ponoš, koji je odlično rešenje i koji je došao u paketu sa *Partnerstvom*, uprkos oponiranju konzervativnih krugova u vojsci. Nadam se da će u Srbiji ipak prevladati proevropska orijentacija, makar ona bila i nategnuta, simulirana i na mišiće izdejstvovana, zato što mi se čini da Srbija nema alternativu toj orijentaciji. Čitav cirkus koji se prezentira kao opcija po kojoj Srbija sledi put Rusije poguban je za Srbiju, ne zato što ne treba imati odnose sa Rusijom, već zato što je cela moć Rusije zasnovana na nafti i energiji, a ne na vrednosnim promenama, koje u Rusiji teku jednako problematično kao i u Srbiji. Međutim, Srbija ima veće šanse, jer je to mala zemlja, koja je već deo regiona koji je prikačen na Evropsku uniju i NATO. Srbija je zapravo izolovano ostrvo, koje ima šansu da postane deo sveta, uprkos zloj volji nekih njenih političkih, crkvenih i intelektualnih elita.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Šta bi bilo da alternativa sada nije ušla u parlament?

SONJA BISERKO:

Srbija bi u naredne četiri ili narednih pet godina prolupala u samozolaciji i bila bi dezavuisana sva energija koju je pokrenuo Đinđić, a sada nastavlja da je pokreće Čedomir Jovanović i ljudi oko njega. Mladi ljudi mogu biti razočarani zato što su očekivali više, pa i neki od nas su više očekivali, ali treba imati u vidu pritisak koji je vršen na građane da ne glasaju za njih. Jedan od sofisticiranijih načina je bila preporuka da se glasa za Demokratsku stranku, koja je to isto. Oni, vrlo pametno, nisu napadali LDP za vreme kampanje i sticao se uti-

sak da su oni bliski partneri, što u suštini i jesu, ali je njihova politika da za vreme kampanje ne napadaju LDP bila vrlo osmišljena poruka za potencijalne glasače LDP-a. To je delimično uspelo i izazvalo razočaranje nekih mladih ljudi iz LDP-a. Čak sam čula - Eto, i SPS je dobio više. Međutim, SPS je utemeljena stranka u ovom društvu, koja je sa 110 odsto došla na 6 odsto i to je veliki pad. Ne treba potcenjivati inerciju društva, a sem toga SPS ima značajne pozicije u administraciji i u privredi. To su ljudi koji su bili tu i za vreme Miloševića i oni imaju određeni uticaj na građane.

SONJA
BISERKO

LDP ostaje u opoziciji. On je uspeo da objedini sve razjedinjene grupe, koje su se već umorile od svega što su radile petnaest godina bez većeg uspeha. Sada se pokazalo da to ipak nije bilo bez efekta i da objedinjeni oni zbilja čine posebnu snagu, koja će biti sve značajnija u ovom društvu. Znači, nije cela Srbija bila u mraku, ipak su postojale grupe, pojedinci, male partije koje su tih petnaest godina govorile, činile i ponašale se drugačije. To će mnogo uticati na mlade generacije kada do kraja shvate o kakvom vrednosnom sistemu se tu radi. Vrlo sam srećna zbog ovakvog rezultata i mislim da je to najveća pobeda svih nas koji smo se toliko dugo angažovali na pitanjima koja nisu bila popularna i zbog kojih smo bili konstantno izloženi represiji i demonizaciji. Nadam se da će to biti značajno i za društvo, jer to je prva opcija koja komunicira sa celim regionom, koji ih doživljava kao nešto novo u Srbiji. Ceo region čeka da se Srbija pokrene u pravcu obnavljanja regionalnih veza i brže ekonomske obnove.

Srpska elita je vrlo svesna ovih očekivanja, ali ih koristi ucenjivački i ponaša se slično kao Rusija u međunarodnim odnosima ucenjujući svet svojim izvorima energije. Srbija ucenjuje svet svojim strateškim položajem, činjenicom da se nalazi na centralnom mestu na Balkanu. Ona je okružena zemljama koje su donele odluku o svojoj evropskoj orijentaciji, jedino Srbija još okleva i to pretvara u argument ucene regiona i Evropske unije. Kao što vidimo, svi su kriterijumi spuštteni samo zato da bi se Srbija nekako privolela toj orijentaciji. Mislim da će nova koalicija, koja sada ulazi u parlament, na neki način relativizovati tu ucenjivačku politiku. Posle petnaest godina vladavine stereotipa o Srbima, građani koji su podržali ovu opciju postali su svesni da taj stereotip može da se promeni samo prihvatanjem prošlosti i normalizacijom odnosa u regionu. Mislim da ova opcija ima potencijalno veoma veliku snagu. Meni to liči na pokret koji će se širiti, pr-

vo na lokalnim izborima, a i sve što se dalje bude dešavalo zavisiće od njihove opredeljenosti i energije.

Kada govorimo o kombinatorici sastavljanja vlade, treba imati u vidu ne samo Koštunicu i Borisa Tadića, već i neformalne centre moći, kao što su delovi Akademije, vojske i policije. Tu je i Evropska unija i njena ponuda Srbiji da se što pre priključi, da nastavi pregovore. Nije lako predvideti koliko dugo će trajati pregovori o sastavljanju vlade i ko će biti mandatar. Koštunica računa na podršku Putina. On je razgovarao sa ruskim predsednikom dan pre izbora. I svi ostali su imali podršku iz inostranstva. Tadić je dobio najveću podršku Evropske unije, koja je bila jako zainteresovana za to da demokrate osvoje što više procenata. Nažalost nisu i to je razočaranje za Zapad, koji je mnogo više očekivao od čitavog demokratskog bloka. Koštunica može da dobije premijersko mesto, ali se nadam da neće dobiti resorna mesta koja očekuje, jer bi to bilo pogubno za temeljne reforme u represivnim mehanizmima društva i njihovim službama. Srbija još nije sposobna da se konstituiše kao država, iako je srpski nacionalizam zasnovan na ideji svesrpskog ujedinjenja prošle godine doživeo težak udarac osamostaljenjem Crne Gore. Neki ljudi još očekuju da će na narednim crnogorskim izborima ponovo ojačati srpska strana i da će se Crna Gora priključiti Srbiji.

Odlaskom Kosova nestaje važan potencijal za mobilisanje srpskog nacionalizma. Preostaje još Haški tribunal, kao poslednje njegovo važno izvoriste. Srbija će ove godine proći kroz proces u kojem će nacionalizam ostati bez referentnih tačaka koje ga održavaju u životu. Tek kada izađe iz te faze, Srbija će postati sposobna da se bavi pitanjima koja građane najviše zanimaju. Građani su manje-više svesni da je Kosovo otišlo, a i da je Republika Srpska još jedna fikcija srpskih nacionalista i veliko gubljenje vremena. Gubljenje vremena su bile i ove poslednje tri-četiri godine, jer Koštunica živi u iluziji da je svesrpsko jedinstvo moguće, bez obzira na to što je Crna Gora otišla. Ovo su u stvari bili prvi izbori u samostalnoj Srbiji, za koju se niko nije zalagao, jer su ambicije i aspiracije bile šire i veće od toga. Sada neophodnost konstituisanja srpske države postaje imperativ. Postavlja se veliko pitanje unutrašnjeg uređenja Srbije, odnosno njene decentralizacije, koje je zacementirano novim ustavom. To se odnosi na Vojvodinu, ali i na druge regione, koji imaju izgrađenu istorijsku, političku i kulturnu posebnost. Taj ustav je bio vrhunac nerazumevanja sveta u kojem živimo. Koštunica je obećavao taj ustav odmah nakon

petog oktobra, a dao ga je Srbiji šest godina potom, na najgori mogući način. Ustav neće biti dugog veka, moraće da se menjaju bar neki njegovi delovi kako bi Srbija postala kompatibilna sa procesom evropskih integracija i pregovorima koji su pred nama. Srbija, nažalost, nije uspela da se nametne kao partner koji ide u susret promenama. Ona je partner na kojega vrše pritiske spolja, a iznutra se frustracija povećava odlaskom Crne Gore, sutra Kosova. Postaje vrlo važno ko hendluje tu frustraciju i na koji način.

SONJA
BISERKO

Demokratska stranka je objektivno stranka sa najboljom strukturom i najvećim ljudskim resursima, koja je mnogo izgubila kohabitacijom sa Koštunicom. Sada je opet dobila povratkom ljudi koji su bili bliski Đinđiću i oni potencijalno mogu biti struja koja će se pobuniti protiv takvog žrtvovanja stranke. Očekujem velike sukobe unutar Demokratske stranke, čiji je jedan deo blizak LDP-u po svojim nazorima i može biti jako važan za transformaciju Srbije. Vrh ove stranke mnogo greši žrtvujući je kroz razne kompromise. Šteta je da propada takav potencijal bez kojeg Srbija ne može da se transformiše i bila bi šteta da ova stranka izgubi profil kakav je stekla za vreme Đinđića. Bilo bi pogubno da oni u novoj vladi dobiju samo ekonomske resore, jer je mnogo važnija kontrola vojske, policije i sudstva. Demokratska stranka treba da dobije kontrolu nad tim ministarstvima.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Vladeta Janković je juče na RTS-u, pored toga što je uveo princip da se voditeljicama obraća sa - Dušo moja...

SONJA BISERKO:

Pa dobro, to je u skladu sa koncertom Cece Ražnatović 13. januara. Oni su uveli taj narodnjački diskurs, pa me ne čudi što se on sada tako obraća voditeljicama.

IVAN KUZMINOVIĆ:

On je tada rekao da bi Demokratskoj stranci, koja ima mesto predsednika Republike, bilo previše da dobije i mesto premijera.

SONJA BISERKO:

U prethodnom sazivu Demokratska stranka Srbije je sa samo jednim procentom više na izborima dobila dominantnu ulogu u vladi. Sada Demokratska stranka ima šest-sedam odsto više i bio bi red da ovoga

puta DSS podrži vladu u kojoj dominira DS. Ovome se protive neformalni centri koje sam pominjala, pri čemu se Demokratska stranka neprekidno žrtvuje kao suviše liberalna. Znači, Vojislav Koštunica je garant da taj blok neće skrenuti suviše prema Zapadu i da će održati neutralnu poziciju Srbije, koja zapravo živi u nekom vakuumu između Rusije i Zapada. Rusija nikada nije suštinski podržala Srbiju. U ratnim godinama devedesetih ona u Savetu bezbednosti nikada nije glasala ni protiv jedne rezolucije koja je doneta u vezi sa Srbijom. I kada je u pitanju Kosovo, Rusija ne misli o Srbiji, nego o problemima u vlastitom dvorištu. Fikcija o tome da su Rusi zaštitnici srpskog interesa će, kao i kosovski mit, kao i mit o svesrpskom jedinstvu, morati nekako da pukne. I to će biti dobro za otrežnjenje srbijanske elite. Vladeta Janković svoje poruke još šalje sa pozicije moći koju mu daju neformalni centri moći u Srbiji.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Ako Demokratska stranka postane stožer nove vlade, da li očekujete da se napokon pruži ruka nevladinom sektoru, čiji ljudi još važe za neprijatelje države?

SONJA BISERKO:

Odnos prema civilnom sektoru, pogotovo onom njegovom delu koji se bavi ljudskim pravima, počiva na percepciji koja je utemeljena na narodnjačkim tradicijama. Koncept ljudskih prava narušava tako shvaćeni srpski identitet, a ljudi iz civilnog sektora postaju eksponenti angloameričkih imperijalista i tome slično. To je i antitržišna koncepcija, a budući da je Demokratska stranka ipak moderna stranka, koja ceni evropske vrednosti, kao i mi, očekujem da će saradnja sa civilnim društvom narednih godina biti mnogo iskrenija. Ta saradnja je neophodna da bi se profilisao novi vrednosni sistem, jer Srbija je deset godina živela u varvarizmu, brutalnosti masovnog kršenja ljudskih prava i zločinima koji nisu sankcionisani. Da bi se izašlo iz zatečene pozicije, koju je Milošević ostavio za sobom, potrebno je uložiti užasno mnogo napora u ponovno uspostavljanje neke moralne vertikale i novog vrednosnog sistema. Otuda je saradnja sa Haškim tribunalom ne samo isporuka tamo nekog generala, već postavljanje okvira tog novog sistema vrednosti. Srbiji predstoji period preispitivanja, i to unutar sebe, ne u odnosu na druge. Energiju potrebnu za taj zadatak vidim u novoj koaliciji, delovima Demokratske stranke i delu civilnog društva.

Kada govorimo o rezultatima izbora, najveće iznenađenje je to što je Demokratska stranka izgubila Beograd. Tim povodom je Dilas dao ostavku, jer je to najavio i obećao.

IVAN KUZMINOVIĆ:

I već se kandiduje za novo, isto mesto.

SONJA
BISERKO

SONJA BISERKO:

A, već se kandiduje za isto mesto? To pokazuje da oni potcenjuju ovu populaciju i drugo, Demokratska stranka nije dobro krenula, pa se korigovala kada je shvatila da Čeda Jovanović svojom kampanjom dobija simpatije i da, bez obzira na to koliko je teška istina, on ima podršku. Onda je Demokratska stranka krenula sa istom retorikom i na neki način konkurisala LDP-u. Međutim, diskvalifikovala ih je kohabitacija sa Koštunicom i mnogi su razočarani takvim ponašanjem Demokratske stranke. Ona je stvarno izgubila svoj profil u poslednje tri-četiri godine, koliko traje ta kohabitacija, i rezultati ovih izbora u Beogradu su cena tog prekršaja. U ukupnom rezultatu ona jeste dobila deset odsto više, ali sigurno bi ih dobila i kao jedina stranka koja može da sprovede promene u Srbiji. Ona je suštinski izgubila hibernaciju koju je Boris Tadić primenio na tu partiju i time što su oterani ljudi, koji su se, eto, sada vratili u politiku, sa LDP-om. Mi smo izgubili tri godine i Demokratska stranka je vrlo odgovorna za to. Ona je pristala na kompromise i kalkulacije koje ne dolaze iz te partije, nego su izvan nje. Tadić je pristao na to, da ne ulazimo sada u pitanje zašto je to učinio. DS će morati vrlo temeljno da preispita svoju orijentaciju i posledice svoje kohabitacije sa Vojislavom Koštunicom, jer ukoliko nastavi sa istom politikom, njoj pretilo da izgubi još simpatija i može da se desi da Beograd zbilja pređe u ruke radikala. Videćemo šta će biti na lokalnim izborima. DS ima tri-četiri meseca pred sobom da se pripremi za lokalne izbore i povrati Beograd, ukoliko je to moguće.

Svim strankama takozvanog demokratskog bloka predstoji ozbiljno preispitivanje. One će biti pod ogromnim pritiskom međunarodne zajednice, koja, naravno, planira da im omogući kandidaturu za članstvo u Evropskoj uniji. Do tada, međunarodna zajednica je spremna da spusti svoje kriterijume. To je velika ponuda, koja se ne odbija lako i koja će bitno uticati i na kombinatoriku formiranja vlade. Biće teško objasniti građanima da se takva ponuda odbija zato što Koštu-

nica ili neko od mogućih mandatarata ne može da sastavi vladu sa ovom ili onom partijom. Građani to neće prihvatiti kao objašnjenje, jer do sada je bilo previše takvih ucena. Eto, Dinkić je recimo juče rekao da neće ući u vladu u kojoj bi premijer bio Đelić. To je primer sadašnjih manipulacija, zato što se ima u vidu taj prvobitni dogovor DS-a i DSS-a. Još je neizvesno kako će ta vlada izgledati, zbog centar uticaja iz vojske, policije i Akademije, koji su iza partija. Vrlo je važno kako će ti neformalni centri moći percipirati tu novu ponudu Evropske unije, koja bi Srbiju definitivno vezala za evropske procese.

SVETLANA LUKIĆ:

Do sada ste čuli Miroslava Prokopijevića i Sonju Biserko, a sada ćete čuti pravnika Vladimira Todorića, koji se pre svega bavi pravom Evropske unije.

VLADIMIR TODORIĆ:

Dan posle izbora, u ponedeljak ujutro, osećao sam se prilično umorno i iscrpljeno, jer sam shvatio da ipak nismo dobili ono što smo očekivali, a to je da ova zemlja ipak nekako reši svoje političke probleme i krene napred. Nije dovoljno to što ćemo imati više performansi u skupštini i time moći da izrazimo svoj bunt. To je verovatno seme nekakve buduće promene, ali to, nažalost, nije moj realni cilj. To je opet trošenje vremena na nešto pogrešno i ovo je vreme koje bih nazvao vremenom između postavljenog pitanja i odgovora koji još nije stigao. Kako je nastala ova politička konstipacija? - Tako što kod nas postoji inercija vođenja politike na osnovu poluge straha, odnosno prikazivanjem političke budućnosti građanima Srbije koja se njima nikako neće svideti. Strah je postao instrument političke borbe. Ilustrovaću neke od tih strahova koji i dalje funkcionišu. Na primer, bojimo se saradnje sa Haškim tribunalom, ali eto, želimo da saradujemo sa njim, da okončamo tu saradnju, to je jedna kontradiktornost. Druga je da hoćemo u Evropu, ali je se bojimo, jer će nam ona uništiti ćirlicu, uzeće nam rakiju i naše prasiće i kajmak i čvarke i kada sve to nestane, više nećemo imati svoj nacionalni identitet. Hoćemo da povratimo Kosovo, ali ne želimo da povratimo baš sve njegove stanovnike. Mi bismo hteli celu teritoriju Kosova, ali samo deset odsto njegovih stanovnika. To je rešenje koje bi zadovoljilo većinu građana Srbije. Mi hoćemo da damo autonomiju Vojvodini, ali se bojimo da će to onda možda tražiti i drugi delovi Srbije, a onda će se raspasti država.

Kontrateza je da su u društvu u tranziciji normalna kontradiktorna mišljenja o pitanjima koja se tiču političke tranzicije i citirao bih našeg premijera Koštunicu, koji je odmah posle izbora izjavio da je Srbija ipak na dobrom putu, bez obzira na to što smo imali atipičnu tranziciju opterećenu ucenjivanjem međunarodne zajednice. On je u principu u pravu. Ta tranzicija jeste atipična, što je drugi naziv za neuspešnu tranziciju, jer je njegova nastavljačka politika generisala strahove, umesto da ih razrešava. On te strahove tretira kao deo nacionalnog identiteta i to se na tom njihovom jeziku zove uvažavanje realnosti. Na drugom delu političkog spektra to uvažavanje realnosti naziva se društvenom odgovornošću, pod čime se podrazumeva kreiranje novih socijaldemokratskih partija, koje vode brigu o nesrećnijim, zaostalijim, socijalno ugroženim delovima društva.

VLADIMIR
TODORIĆ

Znam da političar mora da se slika i sa bakicama i sa dekićama i sa decom i da priča sa đacima u školi i da ode na pijacu i da uđe u štale, pa i da pomuže malo i tako dalje, ali ako već to radiš, ako to smatraš komunikacijom sa građanima, onda daj, objasni ljudima zbog čega imaju probleme koje imaju, objasni im, bez udvaranja njihovim strahovima, situaciju u kojoj smo. To je tvoj posao, ti si politički lider i ti moraš da trasiraš put vodeći za sobom one koji možda ne razumeju celu problematiku. Ako to ne radiš, sve se svodi na prizore implicitne zoofilije po štalama, mahanje parama iz nekakvog nacionalnog investicionog plana, određivanje prioriteta navodno po ugledu na Irsku. Nije Irska ušla u Evropsku uniju tako što je delila stanove državnoj administraciji i gradila fudbalska igrališta po selima. Ako izgubite iz vida tu dvosmernu komunikaciju sa građanima, vaša društvena odgovornost se pretvara u demagogiju. To je bila Miloševićeva politika, kasnije Koštuničina, da se vlada pomoću plašenja naroda da će im propasti država - sve dok stvarno nije propala.

Najskoriji primer je ustav. Kada ga je premijer nazvao mitrovdanskim ustavom, pitao sam se kako će strani novinari da razumeju prevod tog naziva - *Saint Mitar's Day Constitution*. Uopšte mi nije bilo prijatno, ja sam ipak građanin ove zemlje i to se ipak odnosi i na mene. A kako je taj ustav izglasan? Pa upravo iz straha građana da će oni biti krivi za eventualno gubljenje Kosova, uz pretpostavku da ta dilema kobajagi još postoji. Vrlo je teško odreći se te poluge straha, jer kada ste na vlasti baratanje njome postaje deo institucionalnog interesa. Koliko sam ja razumeo naše državne organe, naša državna platforma o Kosovu zasniva se na borbi za naš simbolični suverenitet.

Floskulom o suštinskoj autonomiji mi ćemo Kosovu dati sve prerogative države, a nećemo im dati status međunarodno-pravnog subjekta. To je toliko plitko da vidite da nas ne interesuje da primenjujemo naše zakone na Kosovu, da mi nećemo da se naše institucije tu išta pitaju, da države Srbije na Kosovu jednostavno nema. To nije naš cilj. Naš cilj je, izgleda, da se operemo pred istorijom, pred knezom Lazarom, Milošem Obilićem i drugim kosovskim junacima, da oni vide da nismo izgubili Kosovo, da ga i dalje imamo, a to se dokazuje time što ta država neće imati stolicu u Ujedinjenim nacijama. Mi vodimo politiku spasavanja obraza i to nije pežorativni izraz. Spasavanje obraza je zvanična formulacija, koju je čak i Evropska unija prihvatila od nas, pa se govori kako se u definisanju budućeg statusa Kosova mora voditi briga o obrazu Srbije, koja nikako ne sme da baš flagrantno izgubi sve formalne i neformalne prerogative suverenosti nad Kosovom.

Možda neko i ima dobar razlog za takvu politiku, ali meni je to samo trošenje vremena i energije, dok bivaju bačene u zasenak važnije teme, kao što su pitanja regionalizacije ili ekonomske decentralizacije zemlje. Mi više brinemo o onome što nemamo i što smo izgubili, nego o onome što još imamo. Možda je u pitanju normalan proces razumevanja činjenice da je izgubljen deo nacionalnog identiteta, jer Kosovo jeste deo našeg nacionalnog i kulturnog identiteta, ali smo ga mi izgubili. Proces žaljenja zbog toga može da traje sto godina, kao proces neke vrste nepristajanja na istinu, sve dok ne dođe do smene generacija i ne rode se ljudi spremni da to shvate. Taj proces je već počeo i jedino što može da ubrza i skрати tu agoniju je politička volja da narod koji je ostao dole ipak mora više da se zaštititi. Ako vodite pregovore, ne smete reći sebi - pa dobro, ako je nezavisnost manje-više nezaustavljiva, ja ću odustati od pregovora, više ništa nije bitno, ja odustajem od razgovora o decentralizaciji i o zaštiti tih ljudi kroz obrazovanje, lokalnu policiju i lokalnu samoupravu. I baš to se dešava: mi smo u ustavu rekli da je Kosovo srpsko i onda smo potpisali sporazum CEFTA, a njegova potpisnica je i Kosovo. Mi smo ušli u aranžman kroz koji imamo međunarodne privredne odnose sa Kosovom, što je suprotno našem ustavu. Pa to je licemerna politika, ona nema budućnost. Ona je zasnovana na laži i prevari i to nije vid društvene odgovornosti. To nije nikakvo uvažavanje realnosti, to je uvažavanje zabluda i mana, za koje će u najvećoj meri platiti građani koji nisu sposobni da vide više od političara, koji bi trebalo da to mogu.

SVETLANA LUKIĆ:

Podsetile smo Vladimira Todorića, evo i vas podsećamo, da je govoreći o rešenju statusa Kosova, šef Pakta za jugoistočnu Evropu, Erhard Busek, pre neki dan rekao da nema rešenja s kojim će se neka vlada u Beogradu saglasiti, ali ono što se kao rešenje postigne, rekao je on, mora da bude podnošljivo za Srbiju, jer je to zemlja koja je poslednjih decenija živela samo s porazima. Zbog toga se s njom, kaže Busek, mora postupati psihološki ispravno. Zanimljivo je da se, kada govore o nama, strane diplomate sve češće ponašaju kao doktori za glavu. Vladimir Todorić.

VLADIMIR
TODORIĆ

VLADIMIR TODORIĆ:

Erhard Busek je pametan međunarodni političar, ali njega nisu izabrali građani Srbije, on nema nikakvu odgovornost prema građanima Srbije. Ja ga nisam birao i on može da posluje jedino sa političarima koje smo mi birali. On barata sa njima takvima kakvi su, ne može da postavi druge. Jedino što on sada može da uradi jeste da priprema tlo za nekakvo buduće rešavanje pitanja Kosova i to se očekivalo i od Beograda u zadnje dve-tri godine. Zbog toga su i dati pregovori sa Evropskom unijom, zbog toga je Evropska unija ipak pomagala Srbiji da očuva zajednicu sa Crnom Gorom, što smatram greškom. Ništa ne može zaustaviti proces koji neumitno teče i u odnosu prema tome ipak postoje razlike na našoj političkoj sceni. Jedni sportski priznaju poraz i kažu - Eto, borili smo se i izgubili smo. Drugi primenjuju klasičan princip poricanja - To se nije desilo, to je krađa i troše vreme tražeći spoljni legitimitet za našu politiku koja se pokazala pogrešnom. Nisu strani političari dužni da rešavaju naša pitanja, oni nemaju odgovornost prema našim građanima, oni su postavljeni kao međunarodni službenici i oni će otići. Pogrešno je misliti da je međunarodna politika personalizovana. Kada naši novinari izgovaraju imena Kušnera, Hakerupa ili morskog Štajnera, to zvuči kao izgovaranje imena nekih demoni. U pitanju je zamena teza, jer međunarodna politika nije toliko promenljiva kao domaća i ona je ipak zasnovana na činjenicama, a ne na željama i ustavima nacionalnih država.

Možda sam previše kritičan, jer demokratija je stvar iskustva društva i države, a ne sprovođenja neke norme i možda ćemo 2010, kada podvučemo crtu, biti zadovoljni sa prvih deset godina demokratije u Srbiji. Ali znate šta, meni je deset godina stvarno mnogo, a već sam deset godina izgubio. Nije mi privlačno da idem na *Egzit* i slušam

grupe koje sam slušao devedesetih. Sada ne mogu da nadoknam tih izgubljenih deset godina, kao što od 2010. do 2020. neću moći da nadoknam ono što bih sad mogao da radim. Tako da shvatam i dalje kao svoju dužnost da budem nezadovoljan, mislim da je to moja građanska obaveza, da se ne smem pomiriti sa time da me neko pravi budalom i da samo zato što ima više ljudi koji ne prihvataju istinu i realnost, njihova tlapnja bude proglašena za realnost i cilj. Zanimljivo je to projektovanje politike prema cilju, bez obzira na to da li se zove očuvanje Kosova, kandidatura za članstvo u Evropskoj uniji ili bela šengenska lista. Ja mislim da cilj u životu društva ne sme da postoji, jer onda bi postojao kraj istorije, poslednja stanica na koju stižemo, iskravamo se i eto, zemlja dembelija. I tako će svima nama biti lepo u Evropskoj uniji, koja je nova vrsta komunizma, u kojem ćemo rešiti sve svoje probleme. Naravno, to nije tačno. Jedino što bi trebalo da postoji jeste politika koja se rukovodi snagom argumenata i slobode pojedinaca, odnosno zasnovana je na principima građanskog društva. Sam sebi zvučim patronizirajuće, ali zaista imamo još puno posla na najmanje raščišćenim pitanjima, tako da nam postaje neophodno da utvrdimo princip i metod, koji će važiti i za narednu vladu i za vladu posle nje.

Ako se uopšte bude formirala ova sledeća vlada, to će, nažalost, biti samo zbog pritiska međunarodne zajednice na jednog ili drugog najvažnijeg igrača za formiranje te vlade, ali ja mislim da nije dovoljno i nije poželjno da se oni samo dogovore o ciljevima. I to će biti obmana, da su se oni dogovorili o ciljevima koji zvuče lepo. Metodi i principi rada te vlade moraju biti veoma jasni. Recept za neuspeh svake vlade jeste da se resori među strankama podele po principu - jednim ekonomija, drugima politika. Ja mislim da Demokratska stranka jednostavno ne sme sebi da dozvoli da upadne u takvu zamku, pod pretpostavkom da će imati premijera i većinu ministarstava, jer prvo što im onda pretilo jeste ta njihova ekspertizacija stranke, pa će oni da se bave inflacijom, jakim dinarom, većim platama ili jeftinijim veštačkim kukovima. Sve su to bitne teme, ali ne vredi stvari shvatati fragmentarno i odvojeno od političke tranzicije, koja mora da odblokira trombove u funkcionisanju normalne ekonomije. U tome vidim pravu opasnost, jer taj DSS-ov blef da će ući u koaliciju sa radikalima je provaljen, nema ništa od toga. Jasno je da će međunarodna zajednica vršiti pritisak na DSS da uđe u vladu, kao i da bi oni ipak više voleli da mandatar bude Božidar Đelić, nego neko iz Demokratske stranke Srbije.

Koštunica svesno odugovlači zato da bi trampio to premijersko mesto za ministarstva sile, kako se ona popularno zovu. Onda bi DSS imao kontrolu nad policijom, BIA, vojskom, VBA, sudstvom, tužilaštvom, a to njih jedino i zanima, jer svi oni imaju jako izraženu bezbednosnu kulturu u svojim političkim biografijama. Ako smem da budem toliko prepotentan, dao bih savet nekome ko odlučuje o ovome citirajući Broja Jedan, iz *Alana Forda* - Ako kaniš pobediti, ne smeš izgubiti. Bilo bi samoubistvo za Demokratsku stranku da dozvoli da se bilo koji od ova dva scenarija dogodi: da izgube mesto premijera ili da dozvole ponovnu feudalizaciju ministarstava. Najbolje što mogu da urade je da ponude ravnomerno, odnosno paritetno učesće stranaka, kako u ministarstvima sile, tako i u ekonomiji. Tako bi koliko-toliko sačuvali energiju, jer novi izbori su ipak nemogući. E, sada dolazimo na redosled rada te vlade. Tu ne treba biti genije: ova vlada mora odmah da uhapsi Mladića i nadam se da neće nametati druge teme za svoju agendu. One mogu biti veoma nužne, ali ništa nije toliko važno kao to hapšenje i stvaranje uslova za istorijsku distancu. I to ne zbog Evropske unije, nego da se ne napiše jednoga dana u istoriji da smo zemlja koja je do kraja njegovog života čuvala čoveka koji je počinio genocid i time branila to zlodelo.

VLADIMIR
TODORIĆ

I sada ću reći nešto što ljudi možda ne znaju: bilo bi jako pametno to uraditi pre nego što Međunarodni sud pravde u Hagu donese presudu u slučaju tužbe Bosne i Hercegovine za genocid protiv Srbije, jer ako to ne uradimo, prvi srpski brend, koji se toliko dugo borimo da stvorimo, mogao bi da bude - genocid. Bili bismo prva država koja je osuđena zato što nije procesuirala počinioca genocida i nije sprečila genocid. U Haškom tribunalu je već utvrđeno da genocid postoji i utvrđeno je i ko su počinioci, saučesnici i naredbodavci. Najblaža moguća presuda za nas bi bila da po bosanskoj tužbi budemo krivi po osnovu nesprovođenja konvencije o genocidu, odnosno neprocesuiranja krivaca za genocid. Koliko god to zvučalo kao da idem linijom manjeg otpora, ako bismo ga sada, u zadnji čas, u minut do dvanaest uhapsili, to nas ne bi opralo pred istorijom, ali bi moglo da doprinese da ta presuda, zbog njenog istorijskog značaja i zbog mene i zbog vas, bude malo više u našu korist. To je ono što je bitno, a ne da pravnim tehnikalijama ili smicalicama pokušavamo da promenimo pravnu kvalifikaciju onoga što se desilo. Mi svojim akcijama treba da učinimo sve da tom presudom ne uđemo u istoriju sa tolikom stigmom. Ako se taj posao ostavi Koštunici tako što bi to bio njegov resor, to bi funkcionisalo po principu - gledaj svoja posla, čao đaci. Neće ga nikad dati,

jer bi time izgubili glasače, a i predsednički izbori će biti ove godine, možda već u maju, pa zašto da rade za konkurenciju? To je veoma tržišno razmišljanje i oni neće dopustiti da njihovi glasači, koji nose majice i bedževe sa natpisima - Ratko Mladić - heroj, budu suočeni sa srceparajućom slikom svog ministra, koji stavlja lisice na ruke heroja Mladića i šalje ga u Hag. Jedino na šta bi oni pristali je dobrovoljna predaja, ali jasno je da je to nemoguće.

To je politika pat pozicije zasnovana na korelaciji međusobnog ograničavanja. I ona će potrajati sve dok se ne dobije odgovor na pitanje kuda možemo da odemo s takvom politikom. Oni vremenom moraju da padnu, mada kod nas zaista ništa ne mora i oni mogu da ostanu na vlasti još sto, dvesta godina, dok čitav svet ne odustane od nas, ili se ne desi nešto neplanirano kao što je bio mart 2003. Tek tada jezičak na vagi može da pretegne na jednu stranu i onda će se definisati smer u kojem će Srbija krenuti. Problemi koje sam naveo mogu promeniti formu i ime i zato će ova vlada, ako se formira, imati najteži zadatak, a to je da se napokon završi politička tranzicija i da se Srbiji obezbedi da bude na putu ka Evropi i Evropi da bude na putu ka Srbiji.

Jako je teško braniti Srebrenicu, pa se onda pažnja posvećuje proizvodnji druge političke teme. Insistira se na proizvodnji politike koja pogrešno naziva probleme, jer postoji inercija u glasačkom telu, koje nije u stanju da brzo promeni svoj kurs. Tako se dobijaju glasovi. Pogledajte koliko je dugo Koštunica pričao o ustavu, a onda je njegovo donošenje prolongirao do kraja. Isto važi i za problem saradnje sa Hagom. Kada je donet, zakon o saradnji se nije sprovodio, pa smo imali tehničke probleme, pa pitanje koja služba preuzima odgovornost, a onda je sve to stavljeno u stranu i krenulo se u proces donošenja ustava. To je bila nova dimna zavesa, iza koje su sledili izbori, a do formiranja vlade sve stoji. Većina stranaka ne govori o pitanju ratnih zločina i zločinaca, već o okončanju saradnje sa Haškim tribunalom u stilu - Ma neka već jednom sjaše ta Karla del Ponte. I opet se govori - možda će Karla del Ponte da ode u septembru, hajde da izdržimo do septembra. Čuvaćemo ga, pravićemo mu lazanje, pevati uspavanke da izdrži do septembra. Onda će na njeno mesto doći neko od naših, jer Rusija će sigurno insistirati da to bude neko ko je blagonakloniji prema Srbiji. Uostalom, zatvoriće se i taj Haški tribunal, ne može ni on zauvek da radi. I tako se vrtimo u krug, zavodimo narod pogrešno imenujući političke probleme. Oni bi možda i promenili svoju politiku zbog sebe, ali to ne rade zbog svog kredibiliteta pred

glasačima. DSS je bio na rubu promene, početka promene svog identiteta, dok su trajali pregovori sa Evropskom unijom, pa su stavljali one bilborde sa zvezdicama i suncem koje se pomalja iza brda. Ali kada je došao referendum u Crnoj Gori, osuli smo drvlje i kamenje po Evropskoj uniji koja nam više nije saveznik i sve je vraćeno na stari politički kurs.

VLADIMIR
TODORIĆ

Mnogi spekulišu da već postoji prethodni dogovor o formiranju vlade. Nadam se da to nije tačno, mada postoji vrsta indirektnog dokaza da je postignut prethodni dogovor. Građani o tome nisu obavešteni, ali sve stranke znaju da su u svim ministarstvima, odnosno u državnoj upravi, u decembru bili raspisani konkursi. Predizborna kampanja je već uveliko bila započela, a raspisani su konkursi za državne sekretare, pomoćnike ministara i direktore državnih agencija. Vlada koja odlazi ne može da raspiše konkurse za rukovodeća mesta u državnoj upravi, a da joj barem opozicija koja pretenduje da dođe na vlast ne uputi svoj komentar. Meni je to bilo frapantno. Kako je dopušteno da u takvom periodu neki domar iz Veljine zgrade u Čačku postane pomoćnik ministra na sledećih pet godina, a da Demokratska stranka i druge stranke ne upute primedbu na takvo nešto? Postoji još jedna svinjarija koju su uradili u odlasku. Na jednoj od poslednjih sednica vlade doneli su predlog zakona o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije, bez ikakve javne rasprave. Predsednik Konferencije gradova i opština saznao je za to u poslednjem momentu. Niko nije pitao lokalnu samoupravu šta misli o tome da se poveća broj gradova. Pri tome, nije proglašen nijedan novi grad u multietničkoj sredini, kao što je Novi Pazar. Konačno, uopšte nije u pitanju sadržina tog zakona. Vlada koja odlazi jednostavno ne radi takve stvari, sem u slučaju da ima garancije da će njeni ljudi tu ostati. Morao sam ovo da pomenem, jer će nam možda neko odgovoriti kako se sve to smelo desiti u prelaznom periodu.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Vladimir Todorčić, a za kraj Peščanika slušate pisca Marka Vidojkovića. Ko ima nežne uši, neka ih malo zapuši - Marko ima malo grublji jezik.

MARKO VIDOJKOVIĆ:

Pre izbora sam bio u velikim dilemama šta da radim, za koga da glasam i na kraju sam odlučio da javno saopštavam da je po meni pod-

jednako okej glasati za DS i za LDP. Dva ključna cilja ovih izbora bila su da DS postane vodeća stranka takozvanog demokratskog bloka, kakav god on bio, i da LDP uđe u parlament. Desile su se obe stvari, i Demokratska stranka je dobila skoro dva puta više poslanika nego što je imala i dobili smo goste *Peščanika* u parlamentu, što je napredak za ovu zemlju. Niko od nas nije budala, pa se nismo ni zavaravali time da radikali neće dobiti najviše, ali opet su dobili manje nego pre. Kada se pogleda šema parlamenta u novinama, broj kockica Demokratske stranke i Srpske radikalne stranke sada je mnogo sličniji nego pre, a to je bolje nego da DSS i SRS imaju sličan broj kockica, kako je bilo posle Đinđićevog ubistva. Ako se ne desi nešto zaista nepredviđeno, mislim da ćemo na republičkom nivou imati nešto slično kao u Beogradu: relativno mirnu DS-DSS-G17 vladu i imaćemo opoziciju, u kojoj će sada, srećom, pored radikala, biti i LDP. Čini mi se da su pred nama četiri mirnije godine, a usudio bih se da kažem da je ovo konačno kraj petog oktobra, onakav kakav niko od nas nije želeo.

Treba imati u vidu da su sledeći izbori 2011. Svakako više ne možemo ni da sanjamo o lustraciji, niti o tome da će neki ljudi završiti u zatvoru. Očigledno je da radikalne promene definitivno neće biti, ni u jednu ni u drugu stranu. Sada smo ušli u klasično tranziciono mrtvo more i prvi put ćemo se naći u situaciji da glumimo državu bez političkih tenzija. Ovo je možda prvi put da ova zemlja ima relativno stabilnu vladu, jer ni Đinđićeva vlada nije bila stabilna, a kamoli vlada Koštunjavog. U Beogradu postoji stabilna gradska vlada, sve izgleda ujednačeno i uopšte ne primećuješ da li je to DSS ili G17 plus ili DS. Baš me zanima da li će uspeti da takvo nešto naprave na nivou države, a ako uspeju, onda me baš zanima da li će se narodu to dopasti. Da vidimo kako izgleda država bez politike kao estrade. Osećam se prilično mlako, ne mogu čak ni da budem ostrašćen, što znači da će ovo morati da ide u prvi deo *Peščanika*, jer nemam snage. Moraćemo da se dotaknemo neke druge teme da bih počeo da divljam.

Naravno da me nervira što je ova mačorčina opet u situaciji da bude glavna mlada i da se svi otimaju oko njega. Slušao sam pre neki dan, Solana je izjavio kako mu je Koštunica rekao da će ući u vladu sa prodemokratskim snagama. Odmah se pojavio onaj Đurić da kaže kako u razgovoru sa Solanom nije bilo ni pomena o vladi. Ja sam sad u fazonu - svi smo sve provalili, jebote, pa ako i mala beba zna za dil Tađić-Koštunica, hajde, molim te, nemoj da se foliraš. Svi znamo da imate dil i sad skratite sranje i dogovorite se na brzinu, nema više po-

trebe da se folirate. Ja bih onom što demantuje opalio dva šamara, da sam bio tamo - Halo, brate, dečko, smiri se. Činjenica je da me Koštunica kao ličnost malo plaši sa svojim trzanjem i čitanjem svega što izgovori. Deluje mi kao golem, kao da mu neko drugi ono napiše, pa on samo čita. Ali ne vidim više prostor da se bilo gde zatalasa. Pa i da napravi vladu sa radikalima, ta vlada bi užasno ličila na ovu sad. Eto, samo da prođe to Koštuničino uspijanje i femkanje. O Kosovu još ne smem ni da razmišljam, ali što se tiče unutrašnje situacije, logično je da se napola osećamo kao posrani, a napola - pa, nije ni toliko strašno.

MARKO
VIDOJKOVIĆ

On je uvek u poziciji da ucenjuje, a on je jedan od najgorih ucenjivača. To je kao kad te ucenjuje dete od četiri godine, kojem ne znaš kako da priđeš, jer nekad deluje potpuno nerazumno. Šta ako ta budala kaže - Neću, a on redovno kaže - E, neću. To je nešto s čim treba da se računa. Ne znam koji bi lek za to mogao da bude. Lobotomija? Ne znam, uvek treba računati da imaš Koštunjavog i Velju tu negde u sredini, na njih moraš da računaš, jer je ovo takva zemlja. I koliko god on bio dosadan, koliko god bio smrad, koliko god izgledao pokvareno, koliko god bio ludak, on ti je jedina opcija. Mislim da smo ovim izborima potpuno izgubili onu opciju - e, opet ćemo mi da izađemo na ulicu i opet ćemo da im jebemo majku. Meni je fantastičan scenario da DSS i radikali naprave vladu koja će da pokrene rat za Kosovo. Čak i da mu daju nezavisnost, ta vlada će da kaže kako nikad neće priznati nezavisno Kosovo i da će sa svima koji ga priznaju raskinuti diplomatske odnose i onda smo u situaciji kakva postoji oko Kipra. A u stvari nećemo mi ništa uraditi, jedino ga nećemo priznati. Mislim da ljudi koji su ostrašćeno gledali na politiku, kao i ja, sad moraju da sednu i razmisle - šta ako se politička scena Srbije pretvori u mrtvo more? Dočekali smo i da LDP i Čeda postanu deo sistema i da imaju petnaest poslanika. Čak i *Peščanik* ima nekoliko ljudi u parlamentu, pa kad ste se već premestile u parlament, onda je nužna posledica da oko parlamenta bude ipak malo mirnije.

Demokratska stranka Srbije i Koštunica se ponašaju kao četvorogodišnji retard koji mora da drži sve konce u rukama, ali on ne ume ni da drži konce, nego stalno moraš da ga guraš. Oni su, jadni, više kao lopta koju šutneš, pa ona ode radikalima ili demokratama u gol. Evo, sad su radikalima u голу, čak se ovaj iz DSS-a zamalo nije pobio sa radikalom u izbornoj komisiji, to mi je bilo slatko kad sam čitao. Oni misle da je vrlo zahvalna pozicija nemati stav. Vladeta Janković je klasičan DSS-ovac, kakvih se sećam od početka devedesetih. Užasno

je naoko prijatan, očigledno je obrazovan, Beograđanin je i sve to, ali opet, niti smrdi, niti miriše. A Koštunica sebe drži u političkom vrhu ove zemlje jedanaest godina, što je isto koliko je i Milošević bio u političkom vrhu ove zemlje. Uboli su desetku, jer su oni jedini uspeli da plivaju u svakom mulju, u svakom blatu, u svakoj bari srpskoj, dosad, a i do 2011. Moramo da znamo da je Kosovo retorika, da su srpske zemlje retorika, moramo da znamo da je ta stranka firma, kao što su očigledno i sve ostale stranke. I ti sad moraš da gledaš koja firma tebi kao građaninu Srbije najviše odgovara. Naravno da će svakom normalnom više da odgovara firma pod imenom Demokratska stranka, pa i firma LDP, jer i LDP sad postaje firma, nego DSS. Ali očigledno je da je ta firma najuspešnija, jer oni su uspeli, ne znam koliko neposredno, ali posredno su dosta kumovali tome da Đinđić završi tako kako je završio. Pa su onda sa SPS-om vladali izvesno vreme, pa su onda namamili Legiju, pa je Legija otišao u zatvor. Nema koga nisu zajebali, a i dalje ih neko na Zapadu smatra prodemokratskom strankom. Radikali možda i nisu najveći igrač Zapada ovde. Bilo mi je smešno kad sam gledao Grobara posle izbora kako po ko zna koji put priča istu priču kako oni imaju najviše glasova i kako Koštunica i Tadić treba da daju ostavke i daju radikalima da vladaju. On je izgovorio svoj tekst i otišao. Naravno da svi znaju, kao i on, da to neće da se desi i mi i dalje imamo nacionalistički, ludački korpus koji ceo staje u SRS, koji nema apsolutno nikakvu vlast niti ikakvu realnu moć, već postoji samo kao neka deponija u parlamentu. Ispostavilo se da je i SPS opasniji od Srpske radikalne stranke, jer SPS je makar imao svoje ljude u upravnim odborima. Čitao sam juče spisak upravnih odbora, vidim da je svugde bio SPS. A u kojim upravnim odborima su bili radikali? Ni u jednom. Radikali uporno i sasvim dobro igraju svoju ulogu psa koji laje, ali nikako, od Miloševićeve smene, da ujede, ako ne računamo ono što su petljali sa Zemunskim klanom. Ne znam dovoljno o tome, ali mi izgleda logično da su oni tu nešto petljali, tako da nisam siguran koliko su i radikali umešani u ubistvo Zorana Đinđića. Ukoliko jesu, onda su, eto, i oni opasni. Svako ko se bavi politikom u Srbiji je manje-više opasan.

Koncert za Srpsku novu godinu, to je stvarno bilo jezivo. Tad mi je u stvari bilo jasno da je svemu kraj, ako će da dođe Rambo Amadeus, ako će da dođe *Eyeburn*. Koje god pare da ti ponudi onaj asimetrični Koštunica, jebote, zašto bi uopšte svirao njemu? Znači, Rambo Amadeus - čao, *Eyeburn* - čao. S Kojotom sam išao u osnovnu školu, i on i Alek su rekli da im je bio okej keš. Pa jebote, sa tim neuspelim inci-

dentom na kraju, u dva-tri ujutro. Niko se neće sećati incidenta, svi će se sećati da su oni za neke pare hteli da sviraju DSS-u. Posle Cece, koja je povampirila peti oktobar brojem ljudi ispred skupštine. Nikad nisam video odvratniju scenu. Tada sam, ne mogu da kažem priznao poraz, nego sam zaključio da neke stvari jednostavno ne zavise od nas, jer upravo DSS možda liči najviše na Srbiju kakva jeste. Nema dovoljno informacija, mislim da je to naš osnovni problem. Nema pojma, kad odu u Francusku ili Ameriku ili Englesku ili Nemačku, šta oni zapravo tamo pričaju. Evidentno je da ti ljudi dobijaju odande instrukcije, evidentno je da i Koštunica odande prima instrukcije, ali ne mogu ni da pretpostavim šta se iza svega krije. Ako se iza svega krilo to da oni u 2007. dobiju relativno stabilnu vladu u Srbiji, koja će vladati do 2011, onda im je to uspelo, ali to opet i nije tako strašno za sve nas.

MARKO
VIDOJKOVIĆ

Gledao sam pre neki dan na RTS-u Božu Prelevića. Zapravo, kad pogledaš i to suđenje za ubistvo Zorana Đinđića, niko iz tužilaštva ne ume da odgovori zašto nije proširena ta istraga. Postoje neke bukvalno jezive stvari, kao što je ovaj zatureni transkript razgovora Bagzi-ja i Kajganićke. To je bizarno i onda čuješ da je to dato Marku Kljajeviću, a Marko Kljajević je bio predsednik sudskog veća, koji je sad otišao da brani svog brata, koji je optužen da je deo stečajne mafije. Ko je tu ispravan? Da li je tu iko ispravan? Ili smo mi svi budale? Ko zna koliko je dilova napravljeno u međuvremenu, od tog razgovora Kajganićke sa Bagzijem do danas? Mi pojma nemamo šta se dešava.

SVETLANA LUKIĆ:

Biće nemoguće da, ako hoćeš da napraviš koalicionu vladu, kažeš - Čekaj da vidimo šta je radio taj Tomić, kojem je Koštunica slao ljubavna pisma u zatvor. Ponovo imaš situaciju u kojoj je politički nepraktično da jedan partner prozove drugoga za neku vrstu odgovornosti za ubistvo Đinđića.

MARKO VIDOJKOVIĆ:

Očigledno postoji politički dil da se to tako završi. Sve stranke koje su sad ušle u parlament imaju svoj prljav veš - čak i LDP. Meni to izgleda kao da svi sve drže za jaja i oni se bukvalno tako i ponašaju, kao da stoje u krugu i prete - Budeš li malo glasniji, ja ću tebe da stisnem, pa ćeš da zaplačeš, a ovaj njemu kaže - Dobro, ali i ja tebe držim, pa-zi šta radiš. U tom bizarnom pornografsko-političko-sadomazohistič-

kom kružoku, ne vidim šta normalni ljudi imaju da traže. I taj Boža Prelević je na RTS-u samo postavljao pitanja. Daj neka neko nešto kaže, čovek je ubijen pre četiri godine. To što niko ništa ne govori, to što suđenje teče tako, to meni samo jednu stvar kaže - oni koji su krivi za to ubistvo su i dalje veoma opasni i veoma uticajni, čim se to tako radi. Užasno je odvratna situacija i stvarno su svi prljavi i odvratni. Kad zagrebeš malo u DSS, usereš se od muke, kad zagrebeš malo u DS, pa i tu se usereš od muke. A o radikalima i SPS-u da ne pričam, o G17 da ne pričam. Ovaj je, jebote, u celoj kampanji kenjao kako političari ne treba da se svađaju. Pa to izgleda kao kad imaš lopužu koja počne da priča kako ne treba da se krade jer je to jako loše, a ti znaš da je on pokrao ne znam koliko banaka. Tako se ponaša ovaj, koji je šampion u svađanju. On mrtav hladan kaže kako neće u vladu s Đelićem. Pa jebem ti bre mater ludu, kako nećeš u vladu sa Đelićem, šta ćeš sad da radiš? - Sad će morati da pojede govno.

Treba da shvatiš političare kao firme i kao nekoga ko tebi kao građaninu treba da donese neku korist. I dobro je da postoji LDP, jer sad ćemo da vidimo kakva je LDP firma. Mislim da je Čeda u strava poziciji. Naredne četiri godine ovi neka gledaju šta će da rade sa svojom vladom, a on je već rekao da neće sa DSS-om, jer mu nije politički pametno. Poslovno gledano, on ima sjajnu poziciju. On će sad četiri godine da upire prstom u sve što ta buduća vlada loše uradi, verovatno će imati podršku i nekog iz inostranstva i mislim da je Čedomir Jovanović ovim ulaskom u parlament produžio svoj politički život za osam godina, ne za ove četiri. Ne vidim kako LDP ne bi ušao u parlament 2011. Ali, hajde sad da vidimo kakva je to firma i nikad više niko ne treba da shvata politiku ideološki, pa čak ni mi koji smo, pod znaci- ma navoda, na ispravnoj strani. To su firme koje upravljaju zemljom i očigledno je da su se firme DS, DSS i G17 plus dogovorile i naravno da firma DS neće sad firmu DSS da jebe za nekog Acu Tomića, što je užas, jer je njihov predsednik stranke mrtav. Ali, jebote, ako se oni tako ponašaju, pa šta mi treba da radimo? Da se iselimo ili da jednostavno počnemo da posmatramo stvari mnogo manje ostrašćeno i mnogo više surovo, onakvima kakve one i jesu. Politika je ovde najsu-roviji i najunosniji biznis.

Svi oni jašu ka Evropskoj uniji i dok Koštuničin konj ide sporo, konj Demokratske stranke kaska. Niko tu ne galopira, kao da su videli kakav je narod i onda u skladu sa tim napravili političku scenu koja izgleda seljački estradno, kao španska serija. Kad sam posle izbora pi-

sao za sajt *Zamisli Srbiju*, rekao sam s kim ću se družiti i posle izbora - sa onima koji glasaju za DS, za LDP, za manjine, za Vuka, zato što mi je Vuk, kad je bezopasan, simpatičan. U užoj porodici, nastaviću da se družim i sa ljudima koji su glasali za G17 plus i sa apstinentima, jer sad mogu da ih shvatim. Ponekad te ovde prave budalom čak i ovi naši, pod znacima navoda. To je i bio razlog da na kraju prelozim i glasam za DS, zato što uživam u činjenici da ću naredne četiri godine moći da serem po svačemu što vlada uradi pogrešno. Zato što ću moći da kažem - Evo, pederi, opet sam vam dao glas i sad vi treba da vladate ovom zemljom i ako nešto ne bude u redu, ja ću da serem na sva usta o tome. Mi njih treba da držimo za jaja, bre, a ne oni jedni druge. Mi njih treba da kontrolišemo, da ih pogledamo u oči i da im kažemo - Ej bre, ja sam za tebe glasao, daj radi nešto. DS, DSS, G17 mi ne deluje kao neka vlada čvrste ruke, deluje mi kao neki puding od vanile. U stvari možda je mnogo lep puding od vanile, nego kao neki puding koji manje volim. Deluju mi kao nešto po čemu će moći da se jaše, tako da okej, ova vlada će čak moći da bude kontrolisana, za razliku od ove užasne, užasne, užasne vlade sa Koštunicom na čelu i SPS-om kao manjinskom podrškom.

MARKO
VIDOJKOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Šta ako Tadić popusti pod pritiskom i prepusti Koštunici mesto predsednika vlade?

MARKO VIDOJKOVIĆ:

Znam ko je Koštunica, znam da je idiot, znam da treba da budemo spremni na sve. Ovo što će sad da se dešava je opet predizborna kampanja, jer njima svima idu lokalni, pa predsednički izbori, tako da će sad malo da se kurče, verovatno će da se natežu, da glume neke svađe. Iskreno mislim da je mogućnost za nove izbore na nuli i mislim da je dil postignut još mnogo pre ovih izbora i mislim da su ti koji su pravili dil tačno znali ko će koliko mesta u parlamentu da dobije. Imali su oni vremena da se dogovore kada niko nije ni pomišljao na izbore, a sad će samo da odrade i taj teatralni deo. Mislim da će u stvari taj dogovor najviše zavisiti od dogovora u vezi sa Kosovom, ali me mrzi da se smaram time. Sad ću ja da sedim i da kalkulišem. Znam da će Kosovo da se reši onako kako je neko drugi odlučio, a ovi će da sastave vladu onako kako su se dogovorili, a sad, šminke radi, da li će da sastave vladu pre statusa Kosova, posle statusa Kosova, nebitno je. Što se mene tiče, daj što pre. I ako budem čuo nekog da po-

minje Kosovo pred izbore 2011, ne znam šta ću da mu uradim. Borba za Kosovo se ne vodi u Beogradu, niti se vodi između Prištine i Beograda, nego se vodi između Rusa i Amerikanaca i Evropljana, i to nije čak ni borba, nego su Rusi svetski Koštunica i uvek je tako i bilo. Kad god su oni nešto zatezali, na kraju su ipak popustili. Isti su kao Milošević, isti su kao Koštunica, sve se samo prolongira.

Čoveče, prođe nam ceo život u učestvovanju u političkim zajebancijama. Pišem romane, radim u nekim novinama, sviram u bendu, radim četiri-pet stvari koje nemaju nikakve veze s politikom i neću više da učestvujem u tuđim političkim igrama, jer nam na to ode ceo život. Od nas ništa, bre, ne zavisi. Od 200.000 ljudi je zavisilo samo to da li će LDP da uđe u parlament, a ne da li će nešto bitno da se promeni u ovoj zemlji. Od nas zavisi da li ćemo uspeti da edukujemo ove ostale, da im pričamo šta su prave vrednosti, da se non-stop fokusiramo na to šta je dobro, šta je loše, a ne da igramo igre za političare. Za političare treba da glasamo, a igru igramo samo za sebe. I jedino to od nas zavisi - kakvu ćeš igru da igraš za svoj život. Super je što smo mi iz *Peščanika* mnogo pomogli LDP-u da uđe u parlament, do jaja je to i okej, to je to. Čeda je sad politički faktor i na sledećim izborima sve od njih zavisi, a onda ćemo mi da vidimo za koga ćemo da glasamo. To je jedna od stranaka koja će mi svakako biti u najužem krugu za glasanje, kao i na ovim izborima. Samo se okrećeš oko tog govnetu koje se zove politika i sve gledaš kako da mu priđeš, a ono uvek smrdi. I na kraju kažeš - pa, ovo govno smrdi, a ono će uvek da smrdi.

Tinejdžerima je uvek isto, rasli u Srbiji devedesetih, rasli u Srbiji dvehiljaditih, rasli u Srbiji osamdesetih. Oni se kreću u hormonalnim kategorijama. Ali nekome ko je zrela osoba i u najboljim je godinama da od svog života napravi nešto, to je ono 30 plus, kad se njemu desi Milošević, mogu da zamislim kako mu je 2007. Moja generacija ulazi u te najbolje godine i mislim da sa puding-vladom: DS, DSS, G17 moja generacija ima veoma veliku šansu da se razmaše i pokaže šta ume, ali ne tako što će da se bavi politikom, nego da pokaže šta ume zaista. Mi smo prvi put u istoriji ove zemlje u situaciji da imamo stabilnu demokratsku vladu, sa zadržkom na DSS-u, ali ne moram to ni da govorim, podrazumeva se da o DSS-u mislim sve najgore. U skladu sa ovom zemljom i sa narodom koji ovde živi i sa svim šta nam se dešavalo u dvadesetom veku, još smo i dobro prošli na ovim izborima. A to, ko je sve platio, ko je sve živeo i umro u tom dvadesetom veku, a nije ni video normalnog života, to je druga priča. Sad prvi put možeš

da kažeš - u, jebote, tri stranke prave vladu i sve tri su makar formalno demokratske. Pitanje je kako mi možemo nekog klinca koji sad ima 16 ili 17 godina, koji je rođen 1990, bilo čemu da naučimo o Miloševiću. Njemu su to španska sela, kao meni Tito. Nemam rešenje za to, kao ni za nekoga ko je godište mog ćaleta. Kako da se on sad toga otarasi? Ne može, to su verovatno pečati s kojima ćemo svi da živimo do kraja života i svakog 5. oktobra mene će nešto da secne i svakog 9. marta opet će nešto da me secne i svakog 12. marta opet će nešto da me secne. Stvar je samo u tome što prirodnom selekcijom naše vreme prolazi, a nečije drugo dolazi.

MARKO
VIDOJKOVIĆ

U Beogradu je danas moguće imati platu od hiljadu evra i to je već znak da možda neko, ako se fokusira na sebe i na ono što treba da postane, može doći do dobre plate. Ja danas sebe uhvatim, jebote, kako uvek sipam samo deset litara benzina, ali to vreme je prošlo, taj idiot je mrtav. I nije bilo revolucije, nije bilo lustracije, niti će je biti - to je završetak te rečenice. A imao si još i ubistvo Đinđića, pa je i to izgazeno do temelja. Sad se ni toga ne sećamo, a u pičku materinu, bilo je pre samo četiri godine. Aco Tomić, gresi iz mladosti, šta Rade Bulatović, zaneo se malo, pa je šurovao sa Zemunskim klanom. Ali kad se gleda s druge strane, malo mi je miliji moj život i od Radeta Bulatovića i od Ace Tomića i od Legije i od Koštunice. Jednom moraš da priznaš poraz, a kao svaki pravi sportista i pametan čovek, kada priznaš poraz, treba da gledaš kako ćeš u tome da igraš. Ja sam sad doživeo ove izbore i kao pobeđu, zato što su se dve stvari koje sam očekivao desile, i kao poraz, zato što pravljenje vlade sa Koštunicom zauvek zatvara vrata lustraciji i mogućnosti da kriminalci budu u zatvoru. Eto, to je to. Život nije film, a mi se stalno ubacujemo u holivudske filmove, u kojima mora da se desi neki smislen, rezonski kraj. Očigledno da u životu stvari idu malo drugačije i očigledno je da ovaj kraj koji smo mi dočekali niti je rezonski, niti je fer, niti je pošten, niti je dobar, niti je loš, to je samo kraj.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Marko Vidojković, a u emisiji su govorili i Miroslav Prokopijević, Vladimir Todorčić i Sonja Biserko. Sa Sonjom Biserko je razgovarao Ivan Kuzminović. Hvala što ste slušali Peščanik. Svetlana Vuković i Svetlana Lukić vam kažu: do viđenja.

PEŠCANIČEK 02. 02. 2007.

POŠTAR

Da, oni žele sa radikalima, oni vole radikale, oni su brat i sestra od tetke...

Zamisli da sada DS kaže - DSS može u vladu, ali prvo da očisti svoje redove...

Hajde da donesemo zakon po kojem je Koštunica doživotni premijer, dajte da ozvaničimo tu stvar...

VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ, *profesorka prava,*

OLGA POPOVIĆ-OBRAĐOVIĆ, *pravna istoričarka,*

BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO, *iz Komiteta pravnika,*

TEOFIL PANČIĆ, *novinar*

SVETLANA LUKIĆ:

Ovaj Peščanik će biti malo kraći nego obično, jer B92 od 11 sati direktno prenosi konferenciju za novinare Martija Ahtisarija. Trenutno je Ahtisari kod Tadića, a Koštunica za tog sotonu, koji se rodio samo da bi nama oteo ono što već nemamo, neće ni da čuje. Lukavi i opasni predsednik vlade, koji se uglavnom izdaje za mudraca, trenutno je pristao da simulira glupost i primitivizam, samo da ne bi morao da primi poštu koja je poslata još 1999. Predsednik vlade bi izgleda voleo da, ako već na Kosovo ne može da pošalje vojsku i policiju, Srbiju pretvori u Masadu. To je ona tvrđava na Mrtvom moru u kojoj su u prvom veku nove ere svi muškarci, žene i deca izvršili samoubistvo, jer nisu hteli da se predaju vojnicima Desete rimske legije. Ali da ne trošim vreme našim sagovornicima, prva među njima je profesorka prava, Vesna Rakić-Vodinelić.

VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ:

Kao i ostali, pročitala sam u novinama da premijer odbija da primi Martija Ahtisarija, sa obrazloženjem da je ova vlada tehnička, pa da prema tome on sa njim ne može meritorno da razgovara ni o kakvom predlogu. Kada sam čula da je ova vlada tehnička, vratila sam se novom ustavu Srbije, koji je donela, uz velike pohvale, ta ista vlada, pogledala sam malo zakon o vladi i zaključila sledeće: mandat vladi prestaje ako izgubi poverenje skupštine, ako mandatar podnese ostavku i ako vlada podnese ostavku. Inače, vladin mandat prestaje tek kada prestane mandat skupštine. Kao što znamo, ovoj skupštini mandat nije prestao, odnosno ova vlada tvrdi da ovoj skupštini mandat nije prestao, zato što je i posle donošenja ustava i posle najave grupacije G17 da će izaći iz te iste vlade, vlada predložila da se zakaže sednica skupštine da bi se izglasao onaj famozni zakon, ako se sećate, o amnestiji. To ne treba zaboraviti. Ne treba nikako zaboraviti kontradikcije u koje ova vlada neprestano zapada zahvaljujući tome što misli da mi imamo vrlo kratko pamćenje. Nemamo, ili bar nemamo svi. Dakle, ova vlada je u mandatu, naše zakonodavstvo i ustav ne prave nikakvu razliku između vlade koja je u nesumnjivom mandatu i vlade posle raspisanih i održanih izbora, kao što je ova vlada. To je još jedno pitanje prepušteno dobrim ili rđavim parlamentarnim i političkim običajima.

Ova vlada bi nekako morala da se saglasi da li je ona samo tehnička ili ima pravo da obavlja sve poslove, jer vlada koja tvrdi da je tehnič-

ka ne bi smela da smeni generalnog inspektora unutrašnjih poslova. Ne znam tačno kako se zove ta funkcija, ali znam kako se zove čovek koji ju je vršio. Dakle, ova vlada nije smela da smeni gospodina Božovića zato što je to odluka koja nije tehničkog, već suštinskog karaktera. Ako ćemo verovati nekim našim novinama, ova vlada je takođe donela odluku da neki stanovi koji su dati kao službeni budu otkupljeni. Dozvolite, to je akt upravljanja imovinom Republike Srbije i to ni u kom slučaju nije tehnička, već sadržinska odluka. Da li je prijem Ahtisarija tehnička ili sadržinska odluka, ja stvarno ne znam, ali u odnosu na prethodne primere, svakako je manje značajno da li ćete kao premijer primiti nekog izaslanika i od njega primiti poštu koju on ima da vam uruči i reći mu - Izvinite, molim vas, ne mogu o ovome s vama da pregovaram zato što su kod nas, kao što znate, izvršeni izbori i treba da se formira nova vlada. Niko od premijera nije ni očekivao da pregovara o paketu koji je u pisanom ili možda usmenom obliku njemu trebalo da bude saopšten. Prema tome, uopšte mi ne deluje ubedljivo argumentacija da Ahtisari ne može biti primljen zato što je ova vlada tehnička. To objašnjenje je u totalnoj kontradikciji sa nekim drugim aktima, koje je ta ista vlada preduzela, tako da mi to objašnjenje deluje vrlo zabrinjavajuće. Podseća me na objašnjenja koja su neki naši raniji čelnici, jednog, najvažnijeg od njih, nema više u životu, davali i posle čega su za građane Srbije nastupale vrlo teške posledice. Možda to neće biti tako, ali u svakom slučaju svaki građanin Srbije ima pravo da se takvog ponašanja boji i da od njega zazire. Mislim da ono nije dostojno bilo kojeg odraslog, zrelog i odgovornog čoveka.

Uverena sam da je premijer, kada je naveo to objašnjenje da neće primiti Ahtisarija zato što je na čelu tehničke vlade, znao da njega mora primiti šef države. Premijer smatra da će predsednik, ako primi Ahtisarija, navući na sebe gnev jednog dela populacije i da će lakše biti prikazan kao neko ko izdaje ili dovodi u pitanje interese Srbije. Tako da verujem da je to kalkulacija kojom se pokušava da se u ovom periodu pre formiranja vlade obore akcije onoga ko se smatra najvećim konkurentom za predsednika nove vlade. Zadovoljstvo premijera, gospodina Koštunice, zbog činjenice da je on na čelu tehničke vlade, moglo bi biti ozbiljno shvaćeno kada bi on rekao - Hvala bogu što sam na čelu tehničke vlade i što više neću morati da se bavim tako neprijatnim pitanjem kao što je pitanje Kosova. On to, naravno, nijednog trenutka nije rekao. Iz nastojanja nekih ljudi koji su mu veoma bliski vidi se da Demokratska stranka Srbije uopšte ne misli da mesto pre-

mijera tek tako prepusti Božidaru Đeliću. Dakle, to je jedna od tih muljavih i groznih balkanskih igara koje gledamo po ko zna koji put, koja sve aktere prikazuje u prilično jadnom svetlu, kao sitne šičardžije, a ne kao državnike ili političare. Vidite ih kao neke bedne politikante, a nas kao taoce nedostojnog diskursa. Bilo bi očekivano da posle toliko godina mi, koji živimo u ovoj zemlji, stresemo teret sa svojih leđa i da se Srbija malo uspravi kao država i krene putem kojim idu i ostale države. Teškim, mukotrpnim, skopčanim sa porazima ili sa događajima koji izgledaju kao porazi, ali putem napred.

VESNA
RAKIĆ-
VODINELIĆ

Dopustili smo kao građani da nam na čelu države dugo bude režim koji je potpuno izgubio bilo kakvu istorijsku orijentaciju i uporište. U jednom trenutku smo imali jednog hrabrog čoveka koji je bio spreman na vrlo velike rizike da bi se Srbija uspravila. Nažalost, ubili su ga i onda smo opet krenuli u sitno šičardžijsko iščekivanje da protivnik, pod znacima navoda, napravi grešku, a sve to na fonu užasne muzike gospođe Ražnatović ispred skupštine Srbije, praćene kvazi rokerima i kvazi reperima. To je strašno ružna slika koju neprestano emitujemo u svet, koja nas prikazuje gorima nego što jesmo.

Podsećam vas da je vrlo, vrlo visoki funkcioner ranije savezne administracije poslao Karli del Ponte, glavnoj tužiteljki, pismo u kojem joj je dao epitet koji zaista neću da ponovim, da bi se to nastavilo omalovažavajućim odnosom prema mnogim ljudima od kojih Srbija politički prilično zavisi, ma kako to bilo neprijatno, možda i nepravedno i ma kako se to nama ne sviđalo. I premijer je u vezi sa Karlom del Ponte upotrebio kvazinarodnu doskočicu o devetoj rupi na svirali, kada je objašnjavao zašto je razgovarao sa Miloševićem, a da niko od njegovih koalicionih partnera za to nije znao. Rekao je da je on njega primio kao šefa najveće opozicione partije. Taj diskurs je divno objasnio Ljubomir Živkov u jednoj od svojih kolumni u *Vremenu*, koje je posle skupio i objavio u knjizi *Groblje slonova*. Napisao je jednu priču baš na temu potcenjivanja i pokazao koliko taj odnos nije dostojan elementarno pristojnog čoveka, koliko on daje bedne političke rezultate, odnosno stavlja sve nas u mnogo težu situaciju od one u kojoj bismo bili da tih seljačkih doskočica nije bilo.

U krugovima u kojima se profesionalno krećem, tema priključenja Evropskoj uniji je jako živa. Ta tema je, na svu sreću, zahvatila mnoge mlade ljude, stručnjake koji pokušavaju u međuvremenu, dok oni presipaju iz šupljeg u prazno, da nešto nauče. Dakle, ta tema postoji

kao profesionalno relevantna tema, ali, nažalost, kao politički relevantna tema ona ne postoji zato što je ova naša politička zajednica, neću da kažem celo društvo, užasno poseljačena zajednica koja počiva na groznim tračevima o tome ko je kome bolje doskočio, ko je koga više ocrnio, ko je o kome podrugljiviji stih napisao. Oni nemaju pravo da se rugaju jedni drugima zato što su svi potpuno izgubili kredibilitet, što se pokazalo i na poslednjim izborima. Samo građani imaju pravo da im se rugaju. E sad, građani svoje pravo na ruganje baš nisu dovoljno iskoristili. Možda bi se naši političari malo trgli kada bismo im se svi mi čoporativno malo više rugali i pokazali im da oni nisu gospodari našeg života i naše smrti. Treba da ih neko vreme zanemarimo, da nam ne bude glavno pitanje s kojim se budimo da li će oni formirati vladu. Možda će tada staviti prst na čelo.

Njihovo zanimanje mnogo više zavisi od nas nego što, na svu sreću, naš svakodnevni život zavisi od njih. Osim države postoji tu i neki krug potpuno privatnih odnosa - gde ću da radim, koliko ću da zarađim, kojim sportom mogu da se bavim, u kom ću kafiću da sedim, sa kim ću da sedim, šta ću da čitam. Hvala bogu, za sve to ne moramo njih da pitamo, sve nam je to postalo mnogo lakše, dostupnije. Ako ne mogu da kupim knjigu, mogu nešto da čitam na Internetu. Ako bi naš interes za to da li će oni imati ovaj ili onaj posao opao, čini mi se da bi se onda oni malo više potrudili zarad nekog javnog dobra, nego što se sada trude. Jedino što ih sada interesuje jeste kako će se pozicionirati, a šta je nas briga kako će se oni pozicionirati? Neka se pozicioniraju kako hoće, samo neka rade svoj posao. Ako su se trudili da dođu na vlast, onda neka se trude da naprave neku vladu. Ako neće da se trude, pa ni mi nećemo da idemo na izbore sledećeg puta.

Postali smo strašno koncentrisani sami na sebe. Neću sad upotrebiti reč autistični, premda ona i nije daleko od istine, ali mislim da smo kao društvo, a i kao pojedinci postali strašno koncentrisani samo na sebe i čini nam se da niko drugi nema slične probleme, čini nam se da je nama najteže i najgore na svetu. Čini nam se da su naši problemi apsolutno nerešivi i čini nam se da ni od koga ne možemo ništa da naučimo i nemamo strpljenja ni da čujemo nekog drugog. Imam objašnjenje za to. Mi smo zaista dugo bili izolovani od Ujedinjenih nacija i ostalih delova međunarodne zajednice. Oni su hteli da izoluju režim, a izolovali su i društvo. Istaknuti predstavnici civilnog društva, u koje ću samokritički ubrojati i sebe, bili su strašno razočarani kada je Miloševićev režim pao, jer su ipak gajili velike nade. Bili su raz-

očarani kasnijim razvojem događaja, ubijeni u pojam užasnom kriminalizacijom našeg društva, ubistvom Đinđićevim i načinom na koji je ono procesuirano, percipirano i zloupotrebjeno za razne prljave političke obračune. Izgubili smo energiju da se interesujemo za svet oko sebe. I imamo samo onoliko energije koliko nam je potrebno da preživimo i podnesemo ono što se nama dešava. To je ozbiljna entropija, nisam stručnjak za to, ali čini mi se da našoj vladi kao jedan od prioriteta treba preporučiti da nekako pokuša da iščupa društvo i pojedince iz tog poluočaja. To je podjednako značajan prioritet kao i priključivanje Evropskoj uniji i prihvatanje standarda koji treba da nam omoguće da joj se priključimo. Šta nam vredi ako uđemo u tu Evropsku uniju strašno depresivni, kao neki delovi poljskog društva, ili upadnemo u neke užasne nacionalističke zamke, kao što se tamo dešava? Ne vidim da je prosečnim ljudima u Poljskoj mnogo bolje ili drukčije posle ulaska u Evropsku uniju. Mislim na delove poljskog društva koji jako liče na glavni tok u Srbiji.

VESNA
RAKIĆ-
VODINELIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Na kraju razgovora sa profesorkom Vesnom Rakić-Vodinelić slušate nekoliko reči o njenoj kolegini, prijateljici i našoj dragoj sagovornici, pravnoj istoričarki Olgi Popović-Obrađović, koja je umrla prošle nedelje u Beogradu.

VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ:

Čini mi se da u onome što je do sada o Olgi rečeno nije dovoljno istaknuto to koliko je ona bila dobra pravna istoričarka. U javnosti je ona naravno mnogo više i šire poznata kao osoba koja je zastupala određeni politički stav i koja je držala do određene vrste principa. I naravno, to je ono što mnogo lakše dolazi do šire publike, nego ono čime se ona profesionalno bavila. Imala je u svom pristupu nauci ono što zaista krasi sofisticiranog naučnika: vrlo obzirno je vodila računa o istorijskim činjenicama na osnovu kojih formira zaključak, a imala je i odvažnost da saspe u lice i stručnoj i opštoj javnosti istorijski zaključak koji je u vezi sa nacionalnom istorijom, a koji može da povredi neka predimenzionirana nacionalna osećanja i očekivanja. Olga se nijednog trenutka nije libila da dâ vrlo jasnu dijagnozu koja bi se mogla primeniti na sadašnjost. I upravo zato je imala mnogo protivnika, ne samo u političkom smislu, nego i među nekim pripadnicima sopstvene struke, koji su njena gledišta kritikovali sa političkog, a ne sa teorijskog stanovišta. U Olginim publicističkim i teorij-

skim radovima meni se čini najvažnijim njeno objašnjenje današnje ideološke i političke uloge Srpske pravoslavne crkve, ali čini mi se da je još mnogo važnije njeno objašnjenje istorijske geneze takve uloge, jer na osnovu toga mi možemo da napravimo predviđanja za budućnost. Ona je u svom polju pokazala odvažnost i neustrašivost u zaključivanju.

SVETLANA LUKIĆ:

Sada ćete čuti nekoliko snimaka Olge Popović-Obradović iz arhive Peščanika: dva kratka segmenta razgovora sa njom snimljena prošlog i pretprošlog proleća, ali prvo slušamo deo njenog nastupa sa promocije knjige Vladimira Bebe Popovića iz novembra 2006, u kojem se profesorka Popović bavi kontekstom ubistva Zorana Đinđića.

OLGA POPOVIĆ-OBRAĐOVIĆ:

Odmah nakon ubistva premijera mnogi tumači tog događaja okrenuli su se nešto daljoj prošlosti, pa su pokušali da u njoj potraže neke primere za koje bi se mogla utvrditi sličnost sa slučajem ubistva premijera Đinđića. Obično se pominjao knez Mihailo Obrenović, kralj Aleksandar Obrenović, kralj Aleksandar Karađorđević. Po mom dubokom uverenju, daleko preciznije i tačnije od svih tih analitičara, taj nešto dublji istorijski kontekst razumeo je niko drugi do Amfilohije Radović u govoru koji je održao pored odra pokojnog premijera, u govoru koji je nazvan Opelom premijeru Zoranu Đinđiću. U tom govoru Amfilohije Radović je Zorana Đinđića povezo sa dinastijom Obrenović, koja je pod kraljem Milanom Obrenovićem postala simbol vezivanja Srbije za zapad, a samim tim i za politiku modernizacije Srbije. Za ogromnu većinu onovremene Srbije, dakle, s kraja devetnaestog veka, ta politika okretanja ka Zapadu bila je ravna izdajstvu. Zato je ubistvo poslednjeg Obrenovića, nakon kojeg je došlo do duge vladavine Narodne radikalne stranke, u onovremenoj Srbiji kvalifikovano, interpretirano ne kao zločinački čin, nego kao legitiman, herojski čin čije izvršioce ne treba kažnjavati, nego ih treba slaviti kao heroje i spasioce naroda. E, upravo tu istoriju Srbije vrlo je dobro naučio i vrlo je dobro razumeo Amfilohije Radović i tim svojim govorom on je onima koji su u Srbiji to umeli da čuju i razumeju poručio - Tako prolaze u Srbiji oni koji je vode na Zapad, oni su uvek bili i ostaće izdajnici i zato oni predstavljaju legitimnu metu za odstrel. E, to je ta crvena nit koja povezuje ubistvo Zorana Đinđića sa nešto daljom pro-

šlošču Srbije, koju je Amfilohije Radović u najvećem pravoslavnom hramu na svetu predočio srpskoj javnosti na vrlo dijaboličan način.

Postoji, međutim, bliži i rekla bih značajniji istorijski kontekst od ovoga na koji je ukazao Amfilohije Radović u opelu pokojnom premijeru. Treba se pomeriti sto godina kasnije, kada je ideja moderne Srbije koju je simbolisao pokojni premijer Đinđić postala problematična, ne samo više i ne na prvom mestu iz nekih načelnih, ideoloških, kulturoloških razloga. Pojavio se mnogo prozaičniji razlog otpora takvoj viziji Srbije, a on je bio u vezi sa činjenicom da je Srbija u to vreme, nakon svršenih ratova i zločina neviđenih razmera, neumitno ušla u doba odgovornosti. Pokazalo se da Srbija nije spremna za takvo suočavanje i da je u njoj previše onih koji zaziru od takvog suočavanja, boje ga se, bilo zato što se boje moralne odgovornosti, odgovornosti pred istorijom, zato što se boje političke odgovornosti ili se možda boje i krivične odgovornosti. Svi su oni s razlogom u Đinđiću prepoznali veliku opasnost i umesto njegovoj koncepciji moderne Srbije, oni su se okrenuli politici legalizma, a to znači kontinuiteta sa režimom Slobodana Miloševića. I to je zapravo bila smrtna presuda za Zorana Đinđića, jer ta politika legalizma, a zapravo kontinuiteta sa prethodnim režimom, mogla se oslanjati i faktički se oslanjala samo na takozvani patriotski blok, odnosno na antihaški lobi i organizovani kriminal, koji su, naravno, bili simbiotički povezani i koji su vrlo brzo nakon 5. oktobra rekonsolidovani i iz dana u dan zapravo sve više dobijali na značaju. Temeljne državne institucije, koje su prethodno bile sistematski i do kraja razorene, potom kriminalizovane, upregnute su tada u funkciju odbrane ratne zločinačke mafije. Njihovi interesi su se isprepleli i oni su se povezali u jedinstveno zlo. Situacija je bila tako reći bezizlazna.

Saradnja sa Hagom je bila pod sistematskom blokadom, lustracija se odbacivala, a sudovi su bili ili nesposobni ili korumpirani ili, kako vidimo, i upleteni u organizovani kriminal. Tada se Srbija zapravo davila u zločinu. Sa svim tim nosio se Zoran Đinđić, sam, sa grupom svojih saradnika. Eto, to su bili rezultati legalizma kojim se posle 5. oktobra pravdala svaka blokada reformi koju je vlada premijera Đinđića pokušavala da ostvari. Naravno da je od početka bilo jasno da je ta politika legalizma obično rujanje zdravoj pameti, ali tada, 12. marta, je postalo jasno da to ima ozbiljniji cilj, a to je - i posle Miloševića - Milošević. Na taj način je 12. marta tim ubistvom srušen mit o 5. oktobru. Tada je, znači, posle 5. oktobra, a ne pre 5. oktobra, toj viziji

OLGA
POPOVIĆ-
OBRADOVIĆ

moderne Srbije zadat najteži udarac, ako ne i odlučujući udarac, jer tada je Srbija bila suočena sa činjenicom da se borba za modernu Srbiju može izjednačiti sa Sizifovim poslom i to poslom za koji se plaća najveća cena.

Znate šta, ja sam sa sobom svakog dana po nekoliko puta u sukobu, jer nema pokazatelja. Imamo doduše ove poslednje izbore, koji su pokazali ogromnu moć Radikalne stranke. Retorika upotrebljena u toj izbornoj kampanji je zastrašujuća, sa svim što se tiče ratnog programa, programa velike Srbije, koji i dalje tu stoji kao nešto što nije sporno, kao i to što se ne odriču predsednika koji sada sedi u Hagu. To je zaista jaka stranka, organizovana stranka, to jeste važan pokazatelj. I važni su pokazatelji ovo što se dešava poslednjih dana, anti-semitski nalet i teror koji se nad pojedincima sprovodi. Ali, s druge strane, vidite ove komentare koje možete pratiti na sajtu B92 povodom pojedinih vesti, a i pojedinih događaja, kao što je recimo bio intervju Bebe Popovića. To nije vest, to je događaj. Iz tih komentara zrači prilično zdrava politička pamet, kao da je zapravo brzina političkog sazrevanja povećana. Ne mogu da kažem da se nešto dramatično desilo ili da će se nešto dramatično desiti, ali mi se čini da je potrebno sve manje vremena da bi se neke nove činjenice političkog života sagledale u realnom svetlu. Malo vremena protekne od kada se pojavi neka nova politička figura, koja izgleda demokratski, do toga da se vidi da baš i nije demokratski. Malo vremena protekne i javnost reaguje na pravilan način. Sve manje, čini mi se, robuje nekim autoritetima, sve je više sklona da autoritete preispituje. Sumnja je vrlo važna stvar, sumnja je prva pretpostavka političkog mišljenja. Imam utisak da je sumnja nešto što se rađa kao politička činjenica, takođe. U tom smislu, čini mi se da ima nekih nagoveštaja promena i da ima neke perspektive da zaista možda idemo brže u pravcu koji nam obećava opstanak. Ne toliko dobar život, koliko samo opstanak, zaista, jer mislim da su nam vitalni interesi u pitanju. Mi smo ponovo u takvom stanju da moramo da razmišljamo baš bukvalno o opstanku i mislim da je sve više ljudi toga svesno. Eto, to se meni čini.

Uzdam se u građane Srbije. To jako teško ide, na prvom mestu zbog toga što se izlazi iz zla nesagledivih razmera, u kome je odgovornost društva ogromna, ali i odgovornost svakog pojedinca, pa i odgovornost nas dve, koje razgovaramo danas - ja tako to vidim. Ja jednostavno, kao i svaki drugi normalan čovek, moram da živim i moram da verujem da je moguće da se te stvari promene. Druge nade nemam.

SVETLANA LUKIĆ:

Bila je ovo istoričarka Olga Popović-Obradović, koja je juče sahranjena u Beogradu. Osim njenih analiza Srpske pravoslavne crkve, kosovskog pitanja ili zlatnog doba srpske demokratije, u Peščaniku će nam naročito nedostajati njen lep i sugestivan glas. Neko mi je jednom opisao kako televizijski i radijski signali na kraju napuštaju Zemljinu atmosferu i odlaze na putovanje kroz svemir. Ako zanemarim činjenicu da nas trenutno zbog ometanja ne čujete ni na Zelenom vencu, volim da zamišljam kako upitni i jasni Olgin sopran napušta Sunčev sistem i odlazi u slobodu.

Slušate Biljanu Kovačević-Vučo.

BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO:

Ne mogu više ni da gledam političke analitičare na televiziji. Njihova izborna matematika nas gura u blato već godinama, jer polazi od pogrešne pretpostavke. To je pretpostavka da je Demokratska stranka Srbije deo demokratskog bloka, a ako nije deo demokratskog bloka, onda je nužno zlo, jer je ona spas od radikala. Besmisleno je to govoriti za DSS, koji ima takav stav prema saradnji sa Hagom, stav da treba prekinuti diplomatske odnose sa celim svetom, ratni stav i doslednost u preziru međunarodne zajednice. Ako oni na tome budu istrajavali, ne vidim benefit koji mi imamo od koalicije sa Demokratskom strankom Srbije, koju razni analitičari smatraju strankom bez koje se ne može, zato što je najbolja udavača. Oni to zovu koalicioni kapacitet, a zapravo se radi o najobičnijem, najbednijem ucenjivačkom kapacitetu stranke koja nas je u crno zavila. Havijer Solana srećan kaže da je Vojislav Koštunica rekao da hoće da uđe u demokratsku vladu. Po tome se vidi da Evropska unija još nije shvatila s kim ima posla. Mi smo u klopci, jer sada oni koji su zabetonirali sistem, postavili svoje ljude na ključna mesta, nisu dozvolili razvoj Srbije, niti izručenje Mladića Hagu, kao ni nastavak pregovora sa Evropskom unijom - treba da nas spasu, jer Koštunica ima najjači ucenjivački potencijal. E pa, to je malo suviše cinično da bi neko ko se zaista zalaže za demokratizaciju Srbije, ljudska prava i evropske vrednosti pristao na tu varijantu.

Na ovim izborima se desila stvar koja je zaista dobra i kojoj možemo da se radujemo, bar joj se ja jako radujem: koalicija oko LDP-a ušla je u parlament. Za to smo se borili petnaest godina. Oni su nametnuli određene standarde, kojih je počela da se drži i Demokratska stran-

BILJANA
KOVAČEVIĆ-
VUČO

ka. Mnogi ljudi se na mnogo čistiji način nego ranije zalažu za evropske vrednosti i za to da prestane političko muljanje u ime dodvoravanja biračima, kontaminiranim propagandom koja traje već skoro dvadeset godina. Oni kao ledolomac počinju da razbijaju taj led u Srbiji, koja konačno počinje da prihvata kao legitimne one vrednosti za koje do skoro nije htela ni da čuje. Nekoliko nevladinih organizacija je otvoreno stalo iza te koalicije i zbog toga su kažnjene. Kampanje koje su pozivale na neutralno glasanje su se poklopile sa kampanjom Srpske radikalne stranke - Izadi i glasaj. U situaciji kada ne izručujemo Mladića i ostale haške optuženike i to zato što ih i dalje smatramo herojima, u situaciji prekinutih pregovora sa Evropskom unijom, pevanja uvredljivih pesama, koje nas prave budalama, ne možemo da pozivamo ljude - Glasajte za one koji neće da izruče Mladića i koji smatraju da je to izdaja srpskog naroda. Ne možemo da kažemo - Glasajte za one kojima Ceca peva na trgu i govori kako je Koštunica ujedinitelj, ili za Sandu Rašković-Ivić, koja kaže - Albanci konačno moraju da shvate da žive na tuđoj teritoriji. Ako neko stalno ucenjuje koalicijom sa radikalima i time da će u Srbiji nastati katastrofa ako on ne bude glavni u vladi, taj zaslužuje kaznu, a ne da bude deo demokratskog spektra i da se sa njim pregovara. Prema tome, Demokratska stranka Srbije nije, niti može biti deo demokratskog bloka. To može da kaže Havijer Solana i ko god hoće, ali oni to jednostavno nisu i krajnje je vreme da se Havijer Solana i ostali predstavnici Evropske unije informišu o tome ko je i šta je Koštunica.

Jedva čekam da ode Jočić i jedva čekam da ode Stojković. Za ove tri godine oni su uspeli da reorganizuju ministarstva i postave svoje ljude i viknu - E, sad imamo profesionalce u ministarstvima. Prosta zame-na ministara neće mnogo promeniti situaciju, jer ključni ljudi su njihovi. Ako smene Radeta Bulatovića, ja ću prva slaviti, ali pitanje je koje je on ljude ostavio i da li će on tu ipak ostati kao siva eminencija, pa će biti svejedno da li je na njegovom mestu neko drugi. To je najveći problem. Rade Bulatović je uz pomoć Demokratske stranke Srbije toliko zabetonirao situaciju da sada na čelo BIA-e može da dođe ko god hoće, a da se ništa ne promeni. Trenutak kada je trebalo da se dekonstruiše cela BIA, da se ona razbije, da se otvore dosjei je definitivno prošao i to će sada biti problem. Kasno je za lustraciju, koja je sprovedena u normalnim tranzicionim zemljama. Period entuzijazma je prošao, ali postoji mogućnost da se utvrdi zbog čega je lustracija propala i da neki ljudi odgovaraju zbog toga. Možemo da krenemo unazad i vidimo ko je odgovoran za to što dosjei nisu otvoreni i

onda ćemo doći i do ubistva premijera i odgovora na pitanje da li je to bio puč. Postoje samo dva odgovora na to pitanje, ne postoji treći. To je bio puč ili su kriminalci rešili da ubiju premijera. Znači, bio je puč. I onda ideš dalje unazad: ko je čuvao Mladića, koliko dugo ga je čuvao, koji su ljudi za to znali, zašto ga nisu izručivali, koja je uloga vojske, bivših Koštuničinih savetnika, sada veoma prominentnih ljudi, od šefa BIA-e, nadalje. Nije kasno za neke stvari.

BILJANA
KOVAČEVIĆ-
VUČO

Koštunica je preskočio lustraciju i onda rekao - Već smo zašli u demokratiju, prošlo je puno vremena. E, pa ja mislim da nije kasno za sve. Mora da se sprovede neka vrsta lustracije unazad, do ubistva premijera i uloge DSS-a i G17 plus. Strašno je u šta se pretvorilo suđenje za ubistvo Đinđića, koje trpi udare sa svih strana, pre svega od izvršne vlasti. Na dan izborne tišine, Božo Prelević u *Presu* obnavlja teoriju da su Đinđića ubili njegovi najbliži saradnici i sa njim vodi intervju Đoko Kesić. Onaj Nikola Vrzić i ostali iz *NIN-a* godinama šenluče na tom ubistvu, ometaju istragu i zaluduju javno mnjenje i huškaju ga protiv ljudi koji vode jedan od najozbiljnijih postupaka u ovoj državi. Cilj tog postupka je da se utvrdi ko je ubio Đinđića, pri čemu o političkoj pozadini ubistva može samo da se sanja. I pogledaj šta se dešava sa transkriptima razgovora Bagzija i Kajganičke. U Subotici se po službenoj dužnosti pokreće postupak protiv Miloša Vasića, smenjuju Čolićku, tužiteljku Trećeg opštinskog suda, a svi znaju da transkripti postoje i šta je tamo izgovoreno. Pojavljuje se Dejan Milenković Bagzi, on govori o sadržaju razgovora sa Biljanom Kajganić. Ne pokreće se postupak zbog nagovaranja Dejana Milenkovića da lažno svedoči, nego sud ispituje da li transkripti uopšte mogu da se upotrebe kao dokaz, mora da se vidi da li su oni zakonito pribavljeni.

Vodi se rasprava o tome kako su se transkripti našli kod Marka Kljajevića, umesto da se pita - u kakvoj državi mi živimo kada predsednik sudskog veća ne sme da zadrži transkripte u sudu, jer sasvim realno očekuje da će oni nestati, da ih neće biti, ako ih ostavi u spisima. Čovek je ilegalno morao da sačuva transkripte da bi oni mogli da budu upotrebljeni. E, sada su dobili transkripte, ali oni se bave utvrđivanjem njihove zakonitosti i cela priča se opet razvodnjava. Pojaviće se eksperti i cela priča će dobiti groteskni oblik, pa će ljudi da kažu - Jao, ne mogu više to da pratim, više mi nije jasno šta se dešava. To je bila uloga i trećeg metka, da se ubije smisao suđenja za ubistvo premijera i da se kompromituje politička pozadina ubistva. Užas jedan

šta se radi sa tim predmetom. To je slika pravog stanja, ne samo u pravosuđu, nego u celom društvu.

Šef poslaničkog kluba DSS-a, dični Aligrudić, kaže da nije obavešten o stavu DSS-a o koaliciji sa radikalima, jer nije bio u zemlji. Pa nam to još kaže na engleskom, valjda da bi pokazao kako je za tri dana u Strazburu zaboravio srpski jezik. Ali zato zna da njegova stranka sigurno neće saradivati sa LDP-om. Za to mu nije potrebno da zna stav stranke. Nije bio tu samo za radikale, možda se baš tu nešto promenilo za vreme njegovog odsustva. Ne, nije se ništa promenilo, oni bi sa radikalima, samo da vide kolika je cena koju će morati da plate. Da, oni žele sa radikalima, oni vole radikale, radikali su im bliski, to su brat i sestra od tetke, ali samo ih još zanima cena i koliko mogu da ušćare dok ih svi iz Evropske unije mole - Molim vas, uđite u demokratski blok. Oni će moliti i Borisa Tadića i ove druge, mada izgleda ne moraju mnogo da mole, ali će ih ipak moliti da popuste malo Koštunici da on ne bi otišao sa radikalima. Opet će se investirati u državnika godine, Vojislava Koštunicu, bez obzira na to koliko nas je unazadio, uništio, uveo u srednji vek. Ma nema veze, važno je da je to demokratski blok. I mi ćemo se onda igrati demokratskog bloka i opet se neće raspravljati o tome ko je Koštunica i šta su uradili Koštunica i klika oko njega, nego će se i dalje raspravljati o nama - A zašto su izdali knjigu o Koštunici, to nije u redu, to će biti problem. A neće biti problem to šta je taj čovek uradio i šta još radi sa Srbijom.

To je politika - ne talasaj i nemoj da praviš probleme. Svi bi voleli da žive mirno, da ih niko ne uznemirava. I onda im ne pravi problem Koštunica koji krije Mladića, nego organizacija koja postavi pitanje o tome ko stoji iza skrivanja Mladića. Ili ono čuveno naše - Tačno je sve što govoriš, ali način ti ne valja. Možeš da kažeš - Čoveče, hapsim te zbog ubistva, ali moraš da budeš nasmejan, ne smeš da budeš namrgođen. Hajde, bićemo nasmejani, pa ćemo govoriti - Ej, ljudi, stvarno treba da se izruči Mladić, jer ne možemo da živimo sa Mladićem - herojem u našim srcima, ne može tako da se živi, to nije legitimna opcija, to je protivzakonito, čovek je optužen za najteže zločine. Evo, smejaćemo se, rukovaćemo se, sve će biti uvijeno u formu pristojnosti, ali ni to neće biti dovoljno. Smejanje se preporučuje samo zato da bi se cela priča zatvorila, da bi se javnost anestetizirala, a ljudi koji uporno o tome govore - diskvalifikovali. I to uspeva. Kada kažeš da je Koštunica uzrok naših problema, onda si ti ekstremista, a on je političar koga treba maziti. To je onaj sindrom iz škole. Postoji pedeset odlič-

nih đaka na koje niko ne obraća pažnju, a jedan pravi čuda i maltretira sve, pa samo njega da smirimo i bićemo srećni. U tome je kapacitet Demokratske stranke Srbije, to je kapacitet lošeg đaka, čoveka koji pravi incidente, koji može da maltretira sve oko sebe i da to ne bi činio, u svemu ćemo mu udovoljavati, žrtvovaćemo pristojne ljude da on ne bi napravio nešto još gore od onoga što pravi. To može da funkcioniše onda kada ti on drži taoce i to je situacija koja sme da traje vrlo kratko, ali to ne može da bude politika.

BILJANA
KOVAČEVIĆ-
VUČO

Navijam za Demokratsku stranku i na izborima sam navijala da to bude najjača stranka, jer smatram da bi to bilo jako dobro za Srbiju, ali njihovo interesovanje za slučaj ubistva premijera nije autentično. Na primer, teorija trećeg metka je prošla bez njihove prave reakcije. Demokratska stranka u to doba nije bila na vlasti, ali ona nije postavila pitanja za koja se nadam da će uskoro biti postavljena. Ne znam da li je Krstić iz Tadićevog kabineta član Demokratske stranke ili nije, ali on jeste njegov savetnik za medije, koji je na blogu B92 zastupao teoriju trećeg metka, tvrdio da je Đinđić isterao Bebu i Čedu iz stranke i insinuirao da su Đinđićevi saradnici ubili premijera. Postoje mnogi ljudi jako bliski Borisu Tadiću koji spinuju ovu priču o ubistvu premijera. Oni su time učestvovali u razvodnjavanju i kompromitovanju političke pozadine ubistva i pomogli onima koji su bili na vlasti da urušavaju sud, smenjuju tužioce i sudije i vrše razne druge pritiske na pravosuđe. Kreiranje priče o trećem metku i umešanosti Đinđićevih najbližih saradnika u ubistvo ne potiče od Tadićevih saradnika o kojima govorim. Ali svojim nipodaštavanjem nalaza veštaka iz Vizbadena i veštačenja naših veštaka, kao i svega što je išlo u prilog optužnici, oni su tercirali ministru pravde, Stojkoviću, i celoj ekipi koja je, u stvari, htela da ukine to suđenje. Još nemamo odgovore na pitanja zašto se to dešavalo, ali ti odgovori će morati da budu dati jednog dana.

Mislim da će ovih petnaest novih poslanika uspeti da ovakva pitanja stavi na dnevni red. Mogu da ih gađaju, mogu da ih satanizuju, mogu da ih proglašavaju narkomanima - užasno mi je da ponavljam celu skalu tih napada, ali tih petnaest ljudi će biti u poziciji da konačno postavi nove standarde. Oni će biti kao električni zec. Na njihova pitanja će morati da se daju neki odgovori, pa makar i međunarodna zajednica odustala od njih. Ono na čemu moramo da insistiramo je da Mladić, koji simbolizuje sve ratne zločine, nikada ne postane heroj, da Miloševićeva politika nikada ne postane herojska i odbrambena i

da se utvrdi politička pozadina ubistva Zorana Dinđića. Ne možemo da se oslanjamo samo na pritiske međunarodne zajednice. Sa LDP-om u parlamentu dobijamo jači unutrašnji potencijal za pritisak na vladu. Demokratska stranka će takođe postavljati standarde, jer sa 65 poslanika oni postaju značajan faktor u parlamentu. Odgovori na suštinska pitanja se mogu izbegavati jednom, drugi put, treći put, pet puta, ali uz upornost ove dve grupacije, Srbija ima šanse da se i bez aktivnog učešća međunarodne zajednice izbori za njih. U septembru odlazi Karla del Ponte, govori se o obnavljanju pregovora o ulasku u Evropu i bez Mladića, ali važne stvari neće ostati zatrpane. Sa promenjenim političkim predstavništvom u parlamentu posle najnovijih izbora to ipak neće tako lako proći.

Mi nemamo diktaturu u kojoj trojke prebijaju ljude na ulici ili onu u kojoj ćemo mi da nestanemo bez traga zato što smo pričale protiv Koštunice, ali to može da znači i da se oni još osećaju dovoljno sigurno. Situacija može postati napetija sada, kada se promenio sastav parlamenta. Oni su se osećali sigurnima zato što im je jedina opozicija bila Demokratska stranka, sa svojim nedefinisanim stavom. Sada će imati pravu opoziciju. I kada ta opozicija postavi pitanje njihove odgovornosti, biće proglašena za *troublemakere*, koji opet dovode radikale na vlast. Ne dovodimo mi radikale na vlast, dovodi ih Koštunica, on razmišlja da li će sa njima ili ne, a mi svi treba da živimo u strahu od toga da li će zet da bude dobro nahranjen. E, pa neće moći tako. Zašto niko ne napravi pritisak na Vojislava Koštunicu i njegove ljude da se prilagode većinskoj demokratskoj volji? Kada se 2004. pravila vlada, svi su tražili od Demokratske stranke - Očistite se, očistite se i oni su se očistili - mada Koštunica nikada nije bio zadovoljan. Ej, i socijalisti su tražili da se DS očisti zbog *Bodruma* i Kori Udovički, guvernerke Narodne banke. Sada je očišćena Demokratska stranka dobila skoro milion glasova i 65 poslanika. I zamisli da sada Demokratska stranka kaže - Može DSS, ali prvo se očistite. Svi bi poludeli - Kako Demokratska stranka Srbije da se čisti? Pa oni imaju etiketu najpoštenijih, najvrednijih. Zamisli kada bi ti rekao - Očistite Radio-televiziju od Tijanića, očistite crkvu od Amfilohija, očistite *Politiku* od Ljilje Smajlović. Svi bi rekli - Pa to stvarno nema smisla, to je lustracija. Kakve su to demokrate koje traže lustraciju? A jedina lustracija koja je u ovoj zemlji sprovedena bilo je čišćenje Demokratske stranke, na šta je, nažalost, Boris Tadić pristao. On je izvršio lustraciju sopstvene stranke i to na zahtev DSS-a. A kada bi sada on postavio pitanje odgovornosti ljudi koji su bili na državnim funkcijama, odgovo-

rili bi mu da lustracija nije moguća, i to naročito ne za prethodni period. Kao, nećemo se osvrutati na prošlost, nego ćemo gledati u budućnost. Jeste, pošto su mnogi ljudi platili glavom ili im je uništen život, mi gledamo u budućnost. Ne želimo da se bavimo prošlošću, jer je nama dobro, pa bi da gledamo u budućnost. Ma ne, neka se Demokratska stranka Srbije očisti od Koštunice, pa ćemo da razgovaramo. Zašto, na kraju krajeva, DS ne prebaci odgovornost na DSS i ne kaže - Evo vam, pravite vladu, evo izvolite, napravite vladu, pa neka oni njih ucenjuju, da vidimo kako će da se postave. Čime ti loši đaci uvek zaslužuju da budu privilegovani? - Time što imaju moć, nekontrolisanu i neograničenu moć. Pa briga me, ja ne pristajem na to.

TEOFIL
PANČIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Evo, žurimo, žurimo. Oko 11 počinje direktan prenos konferencije za novinare Martija Ahtisarija iz Medija centra. Slušate Teofila Pančića.

TEOFIL PANČIĆ:

Kada bi čovek slušao šta ovi naši pričaju o Kosovu, pomislio bi da se ništa nije dogodilo, ni 1999, ni pre, a ni posle. Kao da je ovo nulti dan istorije, pa ćemo da sednemo i razgovaramo na ravnoj nozi, da vidimo šta ćemo s tim Kosovom. Pa imamo nekoliko opcija, od kojih je jedina prava to da Kosovo bude deo Srbije. U pitanju su velika neozbiljnost i površnost, umotane u privid ozbiljnosti i državotvornosti. To je neodgovorno bacakanje pred problemom koji je isuviše star, isuviše ozbiljan, isuviše težak da bi se tu nešto suvislo još moglo uraditi. I umesto da se ta priča na neki što bezbolniji, elegantniji način zatvori, mi ćemo, bojim se, njome da se bavimo na sve moguće načine i to će da se reflektuje na sve, počev od famoznog formiranja vlade. I to će da traje. I ne samo da će da traje, nego će i da truje.

SVETLANA LUKIĆ:

Koštunica neće da primi Ahtisarija i kod Tadića na pregovore o sastavljanju nove vlade šalje jednog Jočića. Time nam je direktnije nego ikad pokazano da je sva briga o Kosovu samo u funkciji preraspodele moći unutar Srbije.

TEOFIL PANČIĆ:

E, to ćemo da vidimo. Ja sam tu jako skeptičan. Čini mi se da to nije samo to i da mi možda potcenjujemo Koštuničin potencijal za pra-

vljenje štete. Koštunica jeste čovek koji ima neku ideologiju i mi to potcenjujemo. Kada se kaže - ma, Koštunica je isti Milošević, to nije tačno jer oni kao ličnosti nisu ni slični. Milošević je bio cinik, a Koštunica mi više liči na Tuđmana. On ima nečeg od te tuđmanovske zadržtosti i fanatizma. Tuđman je bio ideološki monoman, spreman da učini sve da bi se ostvarila njegova vizija. Meni Koštunica liči na tu vrstu fanatika. Možda sam naivan, videćemo, ali zaista mi se čini da je Koštunica u stanju da od sebe i Srbije učini sve što je potrebno, pa i da prekine diplomatske odnose sa svima, da bi ostvario svoj cilj. Ako je potrebno da zbog toga zarati sa svima, on će i da zarati. On je čovek koji direktno opšti sa istorijom, on na manje od istorije ne pristaje, sve što je niže od toga njemu nije interesantno, on smatra da to njega nije dostojno. Dakle, on je čovek koji ne želi da bude upisan u nekoj imaginarnoj srpskoj istorijskoj knjizi kao onaj koji je, je l' te, izgubio Kosovo. E, pa da on ne bi bio taj, on će sve nas žrtvovati bez ikakvog problema i ne mislim da on u tome blefira.

Platformu za formiranje nove vlade čini i zahtev da sa svima koji priznaju Kosovo treba prekinuti diplomatske odnose. Uopšte ne mislim da je to blef i to je ono što me plaši. Devedesete godine su bile idealne za mufljuze, lopove i slične mutikaše svih vrsta, pa ti se onda čini da su svi na toj strani takvi, ali nisu. Postoje oni koji su još gori. Ti gori su - oni pošteni, ti likovi koji rade za ideju. Takva je i Biljana Plavšić u svojoj znamenitoj fazi. Ta žena verovatno ništa za sebe nije uzela, ona nije bila neka lopuža, ali je bila u stanju da žrtvuje šest miliona Srba za sveti nacionalni cilj, a da i ne govorim o nesrbima, to jedva da su ljudi, oni se ne računaju. E, pa ima u Koštunici nečega od toga. Pisao sam o tome kako se bojim da u onom trenutku kada kosovsko pitanje definitivno krene ka svom razrešenju mi ulazimo u doba velike opasnosti od vrste populističke diktature ili poludiktature, u kojoj ćemo, kao na vrhuncu devedesetih, prekinuti odnose sa svima i biti divljački samoizolovana zemlja. I ovo što se dešava ovih dana ukazuje da je to potpuno realan scenario.

Treba da se setimo njegovih patetičnih proklamacija, ne samo iz izborne, nego mnogo više iz ustavne kampanje. Vidiš da to kod njega izvire potpuno iz duše. I od toga se slediš. Možemo da razvijemo i ovaj scenario - ako Kosovo ide u pravcu nezavisnosti, to pojačava mogućnost da se formira vlada DSS-a i radikala. Ako se Koštunici ne dopadne to što će dobiti od Ahtisarija i društva, mogu da zamislim situaciju u kojoj on kaže - Pa dobro, a zašto bih ja uopšte više gledao na

tu međunarodnu zajednicu, ona nas je ionako izdala, ona nam je oduzela naše sveto Kosovo i ja mogu slobodno da se prepustim formiranju vlade sa radikalima, jer, bože moj, ko će da spasava ovu zemlju, ko su prave patriote, ako ne mi i oni? Ljudi potcenjuju tu varijantu upravo zato što tretiraju Koštunicu kao blagorodnog demokratu, koji jeste malo previše okrenut nacionalizmu, ali zapravo se može s njim. Pa ne znam, daj bože da je to tako, ali ja sam sve manje siguran da to pije vodu.

TEOFIL
PANČIĆ

Čak su i mnogi koji nisu skloni njegovoj opciji - skloni da nađu neki izvor legitimnosti u njegovoj želji da po svaku cenu i dalje bude premijer. Neverovatno je do koje mere smo se srodili sa tom idejom kao sa nečim što ide uz njega. Kao što je drug maršal doživotno bio predsednik SFRJ, tako nekako je prirodno da Koštunica hoće da bude predsednik nečega, ako može - predsednik vlade, pošto je i on shvatio da tu leži prava vlast. Čak se razmišlja i o tome da, ako se on slučajno, eventualno, sačuvaj bože i sakloni, i pomeri s tog mesta, pa pušti recimo Tadića, onda on mora biti bar predsednik Srbije. Mi smo se potpuno primili na to da taj čovek voli da predsedava i mora da bude neki predsednik. Mi smo kupili tu priču, ne znam da li od ovih nezavisnih DSS analitičara, ali to je potpuno glupa priča, jer nema nijednog razloga za nju. Molim lepo, čovek je izašao na izbore i dobio tih svojih 16 odsto na jedvite jade, na mišiće, upumpavajući silne Veljine glasove. Pogledaj gde je DSS dobro prošao, tamo gde Velja dobro stoji. I on sada ucenjuje sve i mi to tretiramo kao normalno. Pa nije normalno, čoveče božiji, nije normalno da praviš vladu sa Demokratskom strankom i onda kažeš - Mnogo vam je da imate i predsednika i premijera. Nije to pitanje mnogo ili malo, nego je to pitanje matematike. Predsednik Srbije, Boris Tadić, je predsednik zato što je dobio najviše glasova na predsedničkim izborima. Demokratska stranka treba da formira vladu takozvanog demokratskog bloka zato što je u tom bloku dobila najviše glasova, a ne zato što će neko da sedi i razmišlja šta je kome mnogo, a šta je kome malo. Na kraju krajeva, DSS ima premijera u dosadašnjem deljenju karata zato što je DSS najjači u toj vladi. Zašto premijer nije bio niko iz G17? - Zato što je stranka G17 dobila manje glasova od DSS-a. Kako je moguće da je to jasno, a da ovo nije? Što reče neko - Hajde da nađemo radno mesto za Vojislava Koštunicu. Šta me briga za radno mesto Vojislava Koštunice, neka ide u Institut društvenih nauka, pa neka tamo dočeka penziju, šta mu fali? Zašto za njega tražimo nužni smeštaj na funkciji? Neću da se bavim time.

Imamo jasnu i čistu situaciju. Imamo predsednika države koji treba da da mandat nekome da sastavi vladu. Ne može da da mandat Tomi Nikoliću, jer zna da Toma Nikolić niti hoće, niti može da pravi vladu. Nema druge nego da se Đeliću da mandat. Ako Đelić ne može da sastavi vladu, za to može da postoji samo jedan razlog - opstrukcija DSS-a. Ako DSS bude opstruirao, pa bolji su i novi izbori, nego da pristanemo na to da Koštunica ima još jedan mandat i da se ništa ne menja. Poštenije bi onda bilo i da radikali dobiju mandat, jer radikali su ga milion puta više zaslužili. Može to mene da užasava, ali realno gledano, ti ljudi imaju trideset odsto glasova u ovoj zemlji. Ne može Koštunica ni na koji način, a najmanje rezultatima izbora, da se kvalifikuje da bude predsednik vlade Srbije, i to treba jasno reći. E, naravno, svi se mi pribojavamo toga da će Tadić, po ne znam koji put u svom burnom odnosu sa Koštunicom, da popusti i da ćemo na kraju svi da se osećamo kao magarci. Daj onda objasnite nam kako se u ovoj zemlji pravi vlada. Ako se ne pravi na izborima, recite nam kako, je li govornom motkom? Recite nam koje je to sredstvo, dajte da to jednom raščistimo. Poručuju nam da se vlada ne pravi na izborima, nego da je tu važniji privatni kapric i opštenje sa istorijom Vojislava Koštunice. Onda hajde da donesemo zakon po kojem Vojislav Koštunica treba da bude doživotni premijer, dajte da ozvaničimo tu stvar.

Tadić je taj koji sada odlučuje hoće li pristati na tu igru ili neće. Da vidimo, tadićevskim, dorćolskim rečnikom, ko je tu veći baja, da vidimo sad, hajde. Koštunica ne može postati premijer, osim sa radikalima i ako mu Tadić to ne dopusti. I to je ključno pitanje, da li će Tadić da prokocka ono što je osvojio, a osvojio je dva puta više glasova nego što je imao. Nije ih osvojio zato da bi Koštunici dao mandat, to je jedino što je sigurno. Tako da je to pitanje za njega. On je na potezu, apsolutno on, a ne Koštunica. Novi izbori bi sigurno doneli dodatni pad - možda demokratama, ali sigurno DSS-u, zato što nema varijante da većini javnosti koja iole politički razmišlja ne bude jasno da je direktan krivac za nove izbore Koštunica, niko drugi. Postoji samo jedan razlog zbog kojeg bi moglo doći do novih izbora, a to je zato što Koštunica nije mogao da proguta činjenicu da više neće biti premijer. Nema drugog razloga. To dovodi do rasta - možda radikala, LDP-a na drugoj strani, možda do stagnacije demokrata, a svakako do pada DSS-a. Ne vidim zašto bih se ja zbog toga uzbuđivao. Bolje da Koštunica misli o tome. Ali on mora biti nateran u defanzivnu poziciju da o tome razmišlja. Trenutno, on je u psihološkoj prednosti, jer veći deo javnosti sedi i vraća kako bi se njegovom veličanstvu Koštunici neka-

ko ugodilo, odnosno kako ubediti demokrate da ne pristanu da u ime nacionalnog i državnog interesa ostave Koštunici njegovu omiljenu igračku. DSS će sve da prolongira kao što oni uvek sve prolongiraju, izbegavaju i prave se blesavi gde god mogu. Tako da će se to pretvoriti u mrcvarenje, i ovo oko Kosova i ovo oko vlade. I to će tako da se vuče i da se vuče. Možemo samo da se nadamo da će se ona druga strana pokazati jačom.

TEOFIL
PANČIĆ

Pošto je, je l' te, pravom državotvornom i odgovornom političaru važno samo Kosovo, možemo da zamislimo situaciju u kojoj Kosovo dobija neki oblik nezavisnosti, a mi kažemo - Ne zanimajte nas, prekidamo diplomatske odnose sa svima koji priznaju Kosovo. To automatski znači završetak priče sa Ratkom Mladićem i svim ostalim. Pa ne misliš valjda da će neko ko prekida odnose sa Amerikom i Evropskom unijom da ganja uokolo Ratka Mladića? Pre će da ga unapredi u načelnika generalštaba. To je idealno retoričko pokriće, a sve vreme baratamo nepostojećom monetom, virtuelnom valutom koja se zove Kosovo. Smešno mi je kada čujem - ne damo Kosovo. Od 1999. tu nema: damo - ne damo; već ste ga dali. Baš ti koji viču da ga ne daju, oni su ga dali. Ljudi stvarno razmišljaju kao da je ovo devetnaesti vek, pa valjda uzmeš zlatno nalivpero, pa na parčetu nekog pergamenta potpišeš dokument, verovatno uz odgovarajuću muziku. To naprosto ne funkcioniše na taj način, niko te ne pita šta ti hoćeš da potpisuješ ili nećeš da potpisuješ, ali mi ne možemo da se oslobodimo tih slika. Sramota je i drskost da nam nudite nastavak pregovora u času kada nemamo vladu - kao da se ceo svet upravlja prema agendi trojice, četvorice ljudi iz Beograda. Ceo svet treba da stoji u prikrajku, pred vratima, pa da malo kucne, onako bojažljivo, i da kaže - Izvinite, da li možemo možda slučajno da uđemo?, a iznutra se čuje - Odbij. I onda ništa, oni se povuku i čekaju tako još neko vreme, pa kažu - Ako biste bili ljubazni, samo nam javite kada završite, pa ćemo mi da se vratimo. Mislim da ni Džordž Buš nema takve iluzije o samome sebi kakve imaju ovi gubitnici ovde. To je stvarno žalosno.

SVETLANA LUKIĆ:

Čoveče, ne možeš da ustanoviš najjednostavniju stvar - šta je Koštunica rekao u telefonskom razgovoru Solani, jer jedno ti kaže Solana, a ovaj odmah kaže - Laže Solana. To prerasta u potpunu patologiju, jer više ne znamo da li se neka stvar desila ili se nije desila.

TEOFIL PANČIĆ:

To je psihologija sitnog čaršijskog lukavstva, kupovina vremena, odlaganje. Seti se, to se najbolje videlo na primeru Haga. Pravimo se blesavi, pa nas nema tu za Karlu del Ponte, pa čekaj da donesemo zakon, pa se zakon donosi milion godina. Pa se konačno zakon nekako donese, pa hajde da mi tražimo dobrovoljne predaje, pa ćemo na to da potrošimo pola godine, pa godinu, pa dve. A sve vreme to je potpuno luzerska politika, jer u poziciji kupovine vremena je uvek onaj koji je u totalnoj defanzivi. To nije potrebno onome koji je u ofanzivi, šta će mu to? Često se govorilo kako je srpska strana zapravo popustljiva i tolerantna, kako su ovi drugi isključivi, jer oni hoće samo jedno, nezavisnost, a mi pristajemo na sve varijante. Toliki milioni varijanti postoje, osim nezavisnosti, pa zašto nas optužuju da smo mi isključivi, kada mi pristajemo na sve varijante osim jedne, a ovi drugi pristaju samo na jednu? To ti je otprilike kao da zamisliš fudbalsku utakmicu u kojoj naši suparnici vode sa 1:0 i mi kažemo - Hajde da pravimo remi, pa ima li ičega tolerantnijeg od nerešenog rezultata? A ovaj kaže - Čekaj, čoveče, ja vodim sa 1:0, nije mi u interesu da pristajem na remi, lako je tebi da pristaješ na remi kada gubiš sa 1:0, jer ti na taj način dobijaš, a što bih ja pristajao, neću, branim svoj gol, ne pada mi na pamet, čekam devedeseti minut. To je potpuno kretenska pozicija i treba da budeš stvarno malouman, pa da poveruješ u takvu retoriku.

Postoji još jedna retorika koja je podjednako bizarna, kada te ljudi ubeđuju da je to prvi put u istoriji čovečanstva da se menjaju granice, da je najveći presedan na svetu to što ćemo mi ostati bez petnaest odsto teritorije. Pa čoveče božiji, sve vreme u istoriji se ne dešava ništa drugo nego upravo to. Do pre nekoliko godina, na svetu nije postojala država koja se zove Eritreja, sada postoji. Da li je Eritreja dobila neku teritoriju koja do tada nije postojala, da li se neko novo tlo odjednom izdiglo iz mora, pa je nastala Eritreja? Pa ne, nego je to deo dotadašnje etiopske teritorije, pa od jednog dana to više nije bila Etiopija, nego Eritreja. To se dešava sve vreme. Čim pređeš Brankov most, ti dođeš na teritoriju koja je vekovima bila Ugarska, austro-ugarska teritorija. - Bila, pa više nije. Cela istorija je to. Pa dajte, ljudi, recite nešto inteligentno, a ako nemate šta da kažete, ćutite. Njihova diplomatija se zasniva na takvim glupostima i zato ih svi gledaju kao imbecile. Ne mogu da verujem da neko može da dođe u Brisel, u Vašington, u Moskvu, svejedno, i da prodaje takve priče. Onda mu onaj samo kaže - Ćuti, bre, budalo jedna.

U čemu se sastoji ideologija koštunicizma? U tome da je sve loše što se desi nekako palo s Marsa ili je sticaj nesrećnih okolnosti, a u go-rem slučaju, koji već vuče na radikalizam, to je posledica svetske za-vere. Šta je dovelo do 1999. u Srbiji? - Ništa nije dovelo, osim zlih svetskih moćnika, koji su došli da nas na pravdi boga tamburaju i da nas bombarduju i da nam oduzimaju Kosovo. Dobro, možda je bilo ne-kih incidenata tu i tamo, ali nećemo biti na kraj srca, dešava se to i u boljim kućama. I njihova priča o tome kako je došlo do rata u Bosni je ista. Sve što treba znati o DSS-u moglo se znati na osnovu njihovog odnosa prema ratu u Bosni. Oni jesu bili opozicija Miloševiću, ali opozicija s desna, u smislu - Milošević je kriv zato što nije žešće vo-dio te ratove, što je sklapao neke sporazume, što nije išao do kraja. Naravno da oni ne žele da razmišljaju o tome šta je dovelo do toga, ne, ne dolazi u obzir. Dugovi čoveku mogu i da se oproste, ali on prvo mo- ra da bude svestan da ih ima, on prvo mora da bude svestan da je du- žan. Ideologija DSS-izma je da dugovi uopšte ne postoje, tako da ne- ma šta da se plaća. E sad, problem je jedino u tome što tu priču niko izvan ove zemlje neće da kupi. Sada ćemo imati veselje i sa presudom Međunarodnog suda pravde u Hagu. Ta presuda će biti izrečena u fe- bruaru i lepo će upasti usred ovih priča o Kosovu i formiranju vlade. Možda ta presuda bude dodatni razlog da Koštunica prekine diplo- matske odnose sa ostatkom čovečanstva.

TEOFIL
PANČIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Govoriš o njegovoj brizi o tome kako će ući u istoriju. Da, ući će u isto-riju, pa će se tamo reći - to je zemlja koja je branila Kosovo do posled- nje kapi krvi, a njen predsednik vlade je bio Koštunica, a uzgred budi rečeno, to je prva zemlja na svetu osuđena za genocid.

TEOFIL PANČIĆ:

Da, da, to je sasvim moguć rasplet situacije. Mene samo zanima, ka- da su referendumima već u modi, da li može da se napravi jedan referen- dum sa pitanjem - Ljudi, da li vi zaista želite da ova zemlja ode u tan- dariju, da prekine odnose sa svima, da ponovo bude u izolaciji zarad Kosova? Mi na kraju uvek izbegavamo to ključno pitanje, a ključno pitanje je - da li smo mi zaista spremni da žrtvujemo to što po kafa- nama pričamo da jesmo. To je kao 1991. Sećaš se velikog nacionali- stičkog raspoloženja među masama - idemo na Zagreb, idemo na ovo, ono, a odziv na mobilizaciju je bio prilično bedan. I tada je tu postoj- jao veliki raskorak, koji bi danas verovatno bio još mnogo veći. Zna-

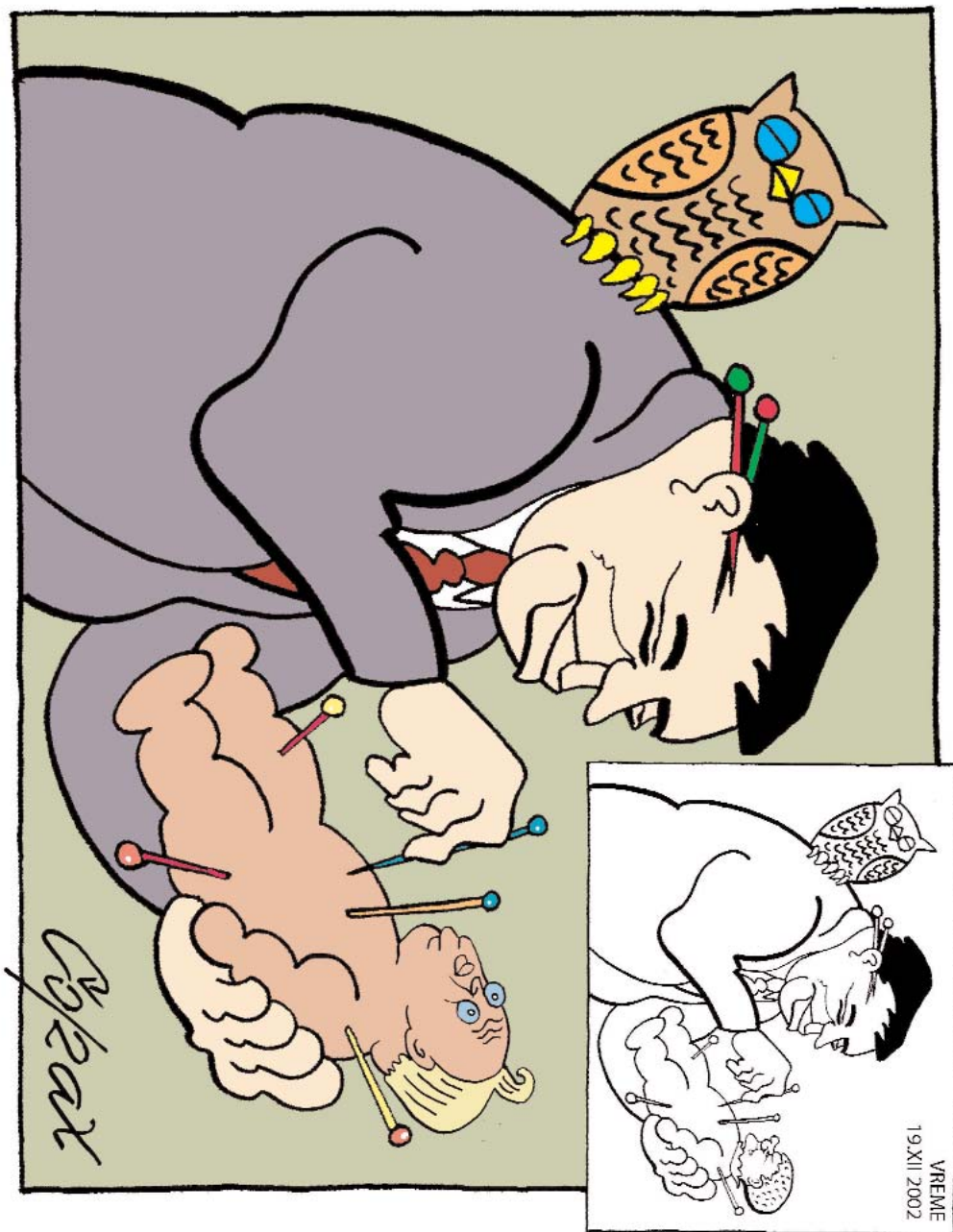
či, daj da same ljude suočimo sa time šta oni zapravo žele od svog života. Da li oni zaista po svaku cenu žele Kosovo ili se mehanički povode za notornim kukavičlukom političke klase koja pozivajući se na njih, *vox populi*, i bojeći ga se istovremeno stalno odlaže realno rešavanje realnih problema. Daj da jednom to raščistimo, da vidimo na čemu smo, da se prebrojimo, pa da idemo dalje.

Pre neki dan sam otišao u Sloveniju na nekoliko dana i, kao u naučno-fantastičnom romanu, doživeo užas alternativne istorije. Kada prolaziš kroz Sloveniju, kao da gledaš svoju zemlju onakvu kakva je mogla da bude. Čim prođeš granični prelaz i voz krene kroz gradove i sela, po zgradama, po načinu na koji su izgrađene vidiš da tu jedna daska nije divlje izgrađena, a kamoli cela kuća. Imaš problem da im objasniš pojam divlje gradnje, eventualno će ti reći - A, znam u jednom selu nekog ko je prijavio da će da dogradi terasu, pa je dogradio veću nego što je prijavio. Taj je za njih anarhista. To je vrhunac divljinu koju ti ljudi poznaju. Zapravo, insistiram na tome da to nije utopija, nego je to normalno, a ovo u čemu mi živimo je utopija, ali negativna. Moglo bi se reći da je zona balkanskih ratova devedesetih - zona divlje gradnje, a tamo gde divlja gradnja prestaje počinje zona normalnog života. Trebalo bi svakog čoveka iz ove zemlje voditi na ekskurziju u Sloveniju i samo mu govoriti - E, vidiš, ovako si i ti mogao da živiš.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Peščanik, ako ga je neko uopšte čuo od ometanja. U emisiji su govorili Vesna Rakić-Vodinić, Olga Popović-Obradović, Biljana Kovačević-Vučo i Teofil Pančić. Pozdravljaju vas Svetlana Vuković i Svetlana Lukić.

Corax: Suđenje za atentat na Zorana Đinđića, 2003–2007, *Danas*, *Ekonomist*.

CP/PAK

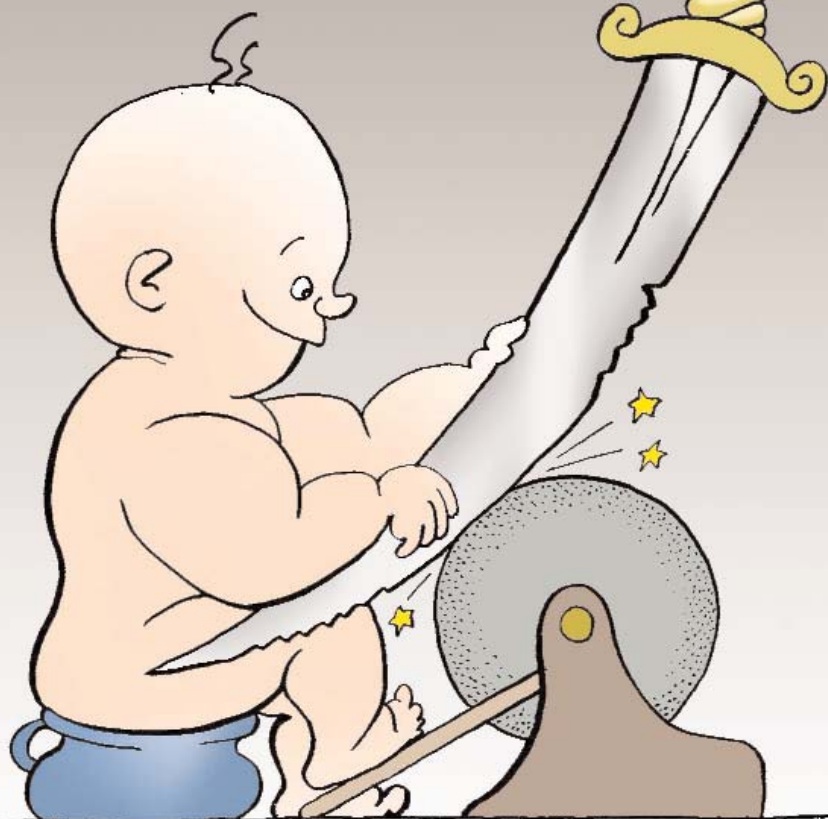
Coppat

Co/Rat

Сорак

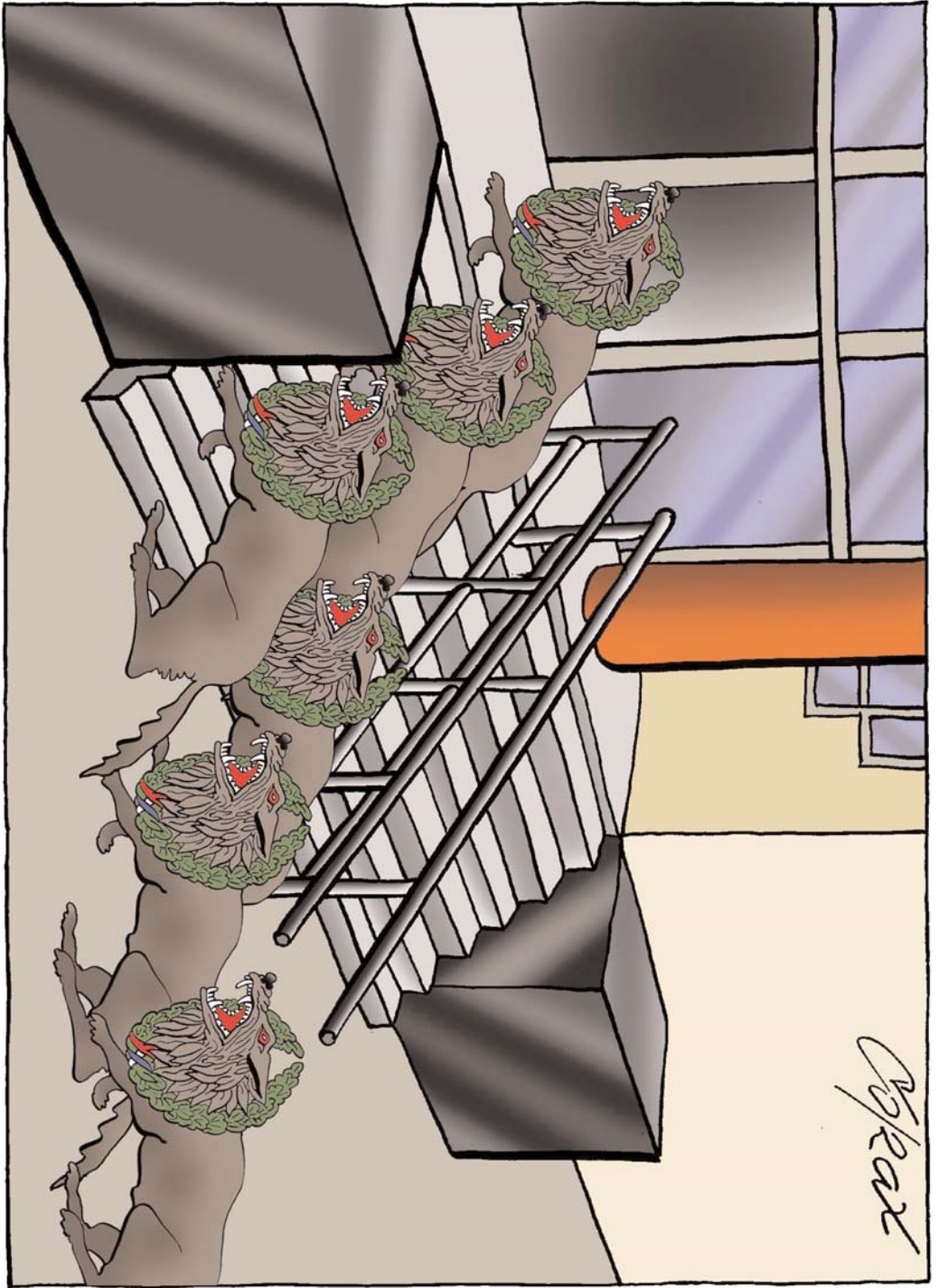

Copycat

C/PAK

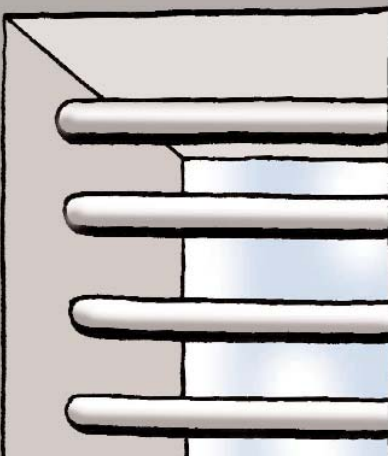
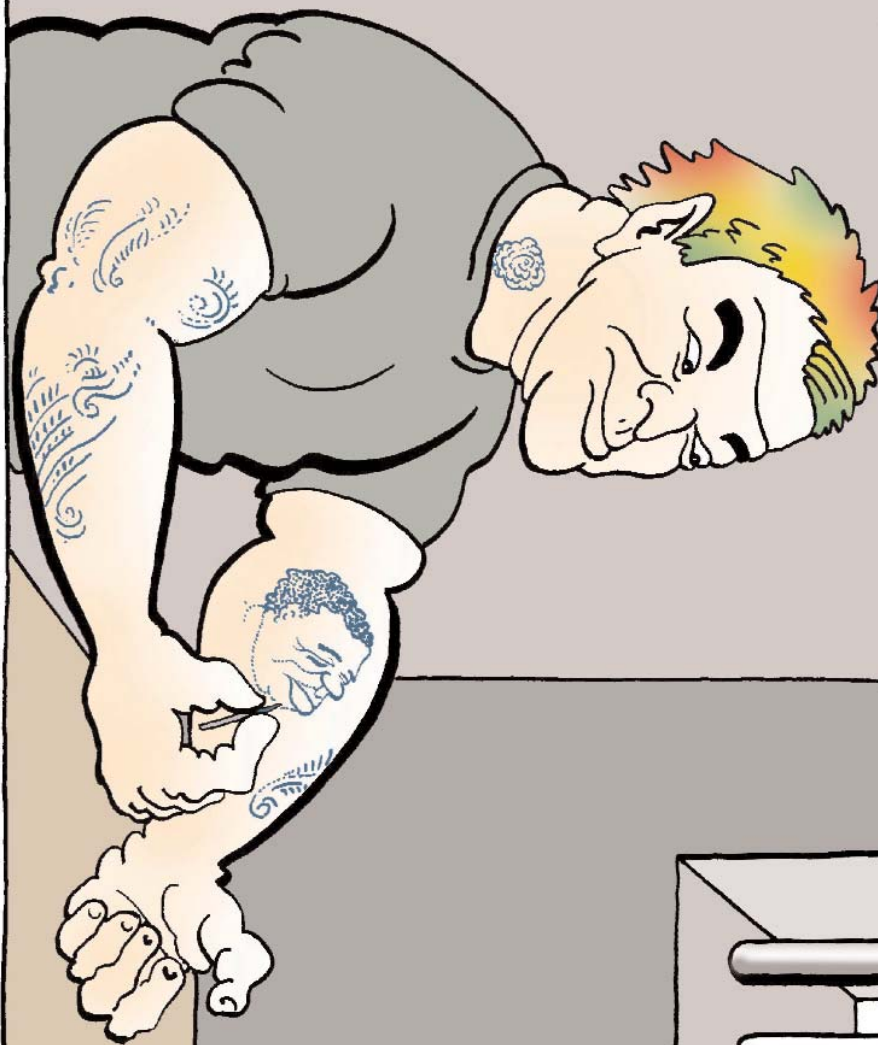

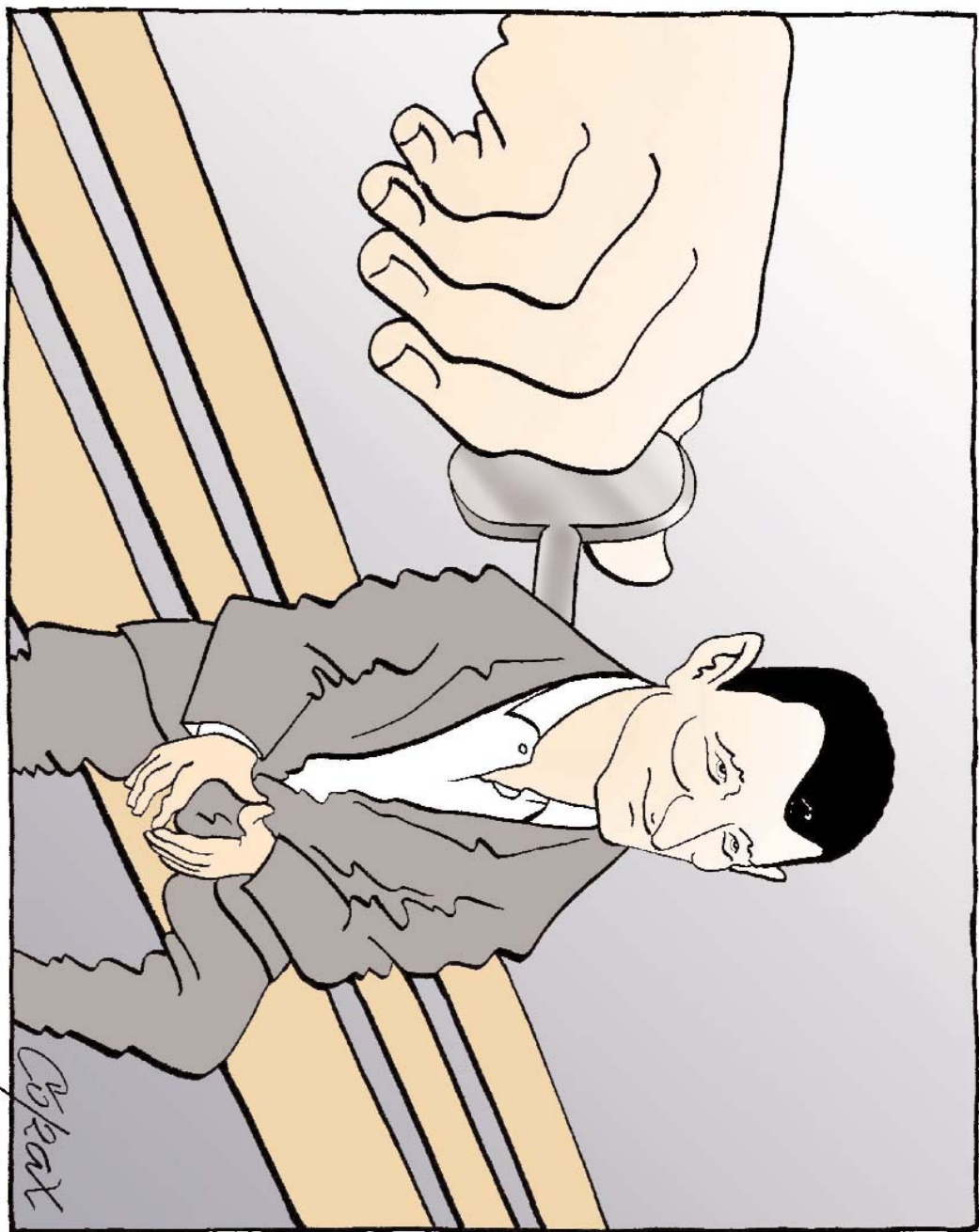
CP/RAZ

CS/ear

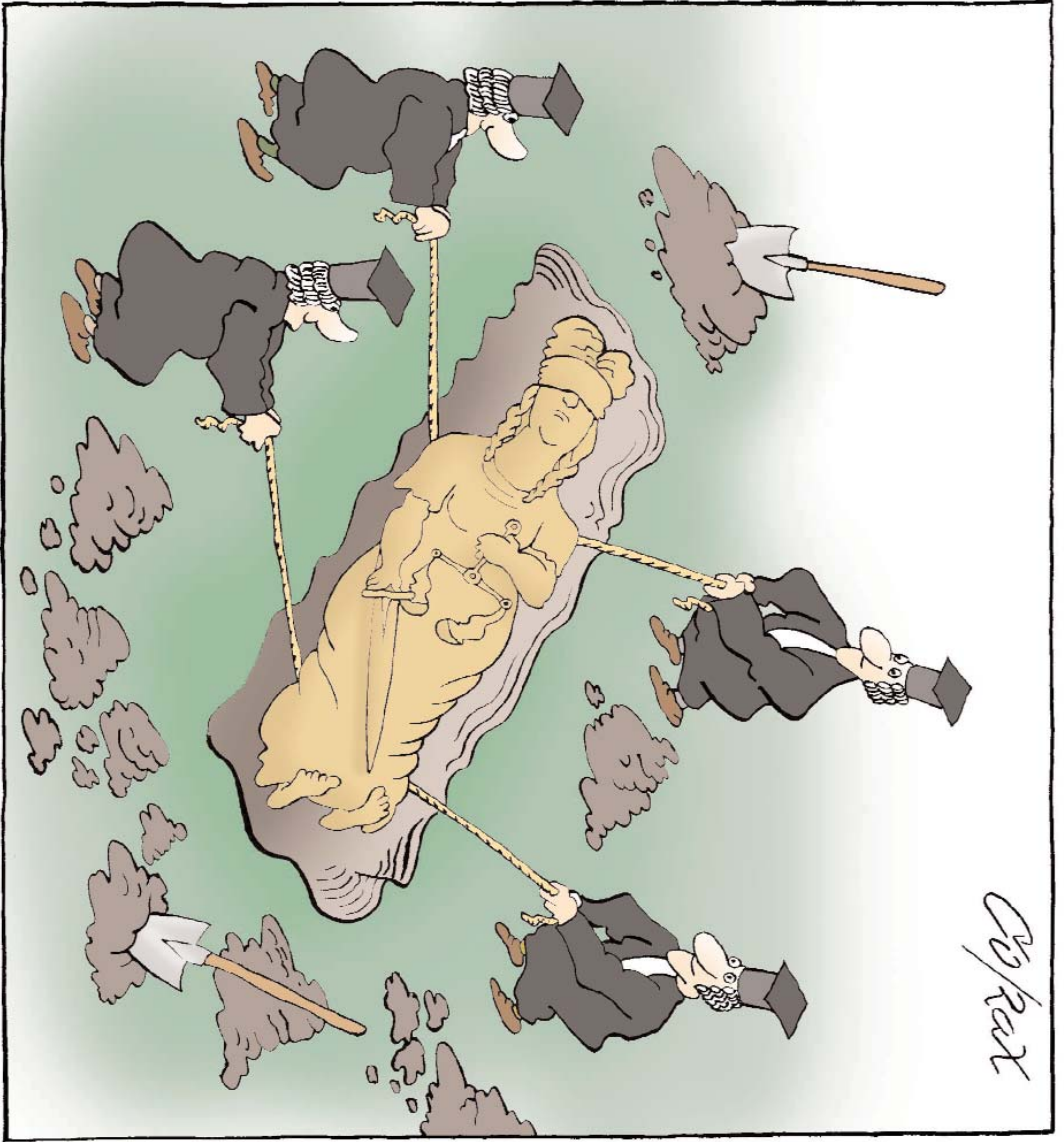
CP/RAT

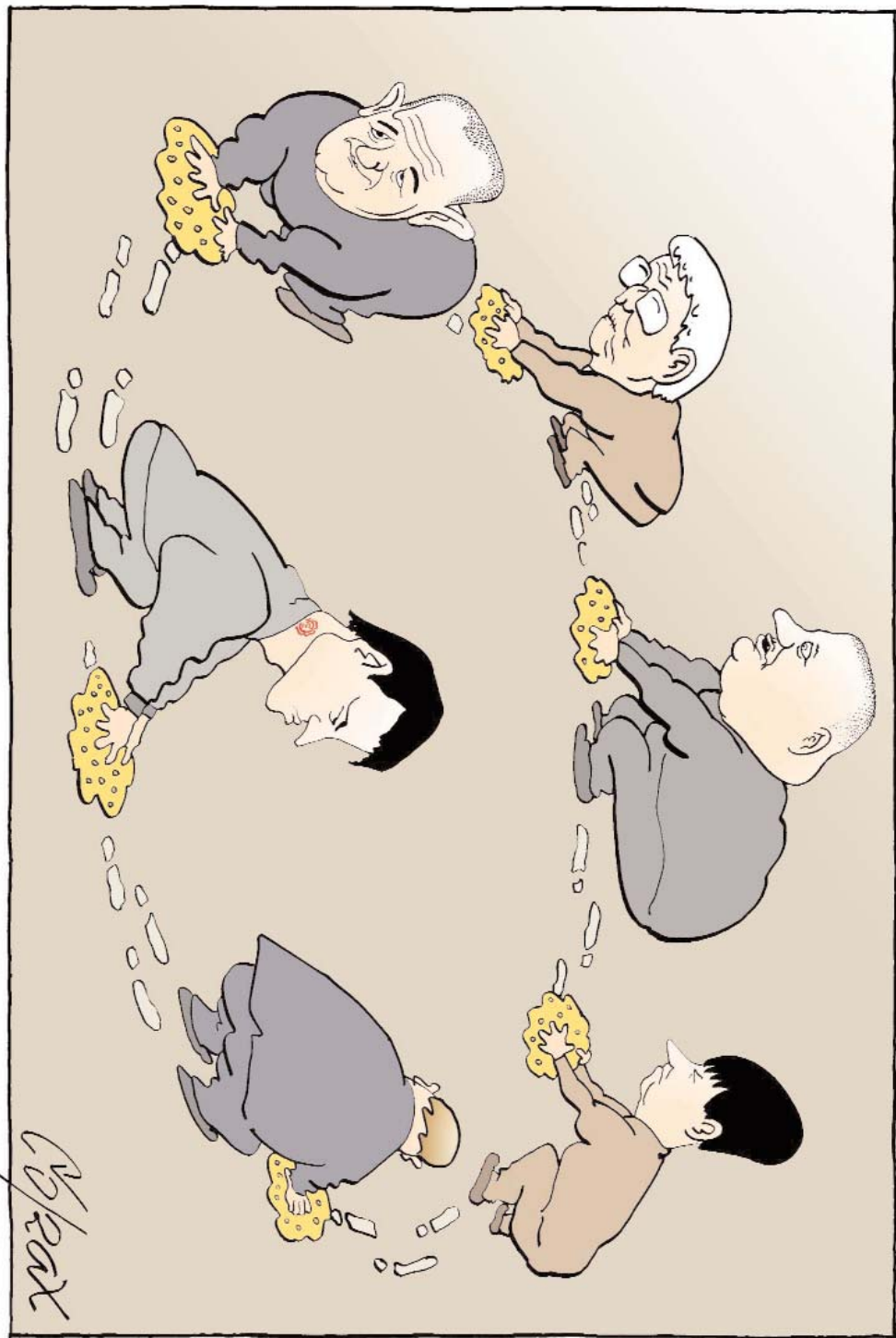

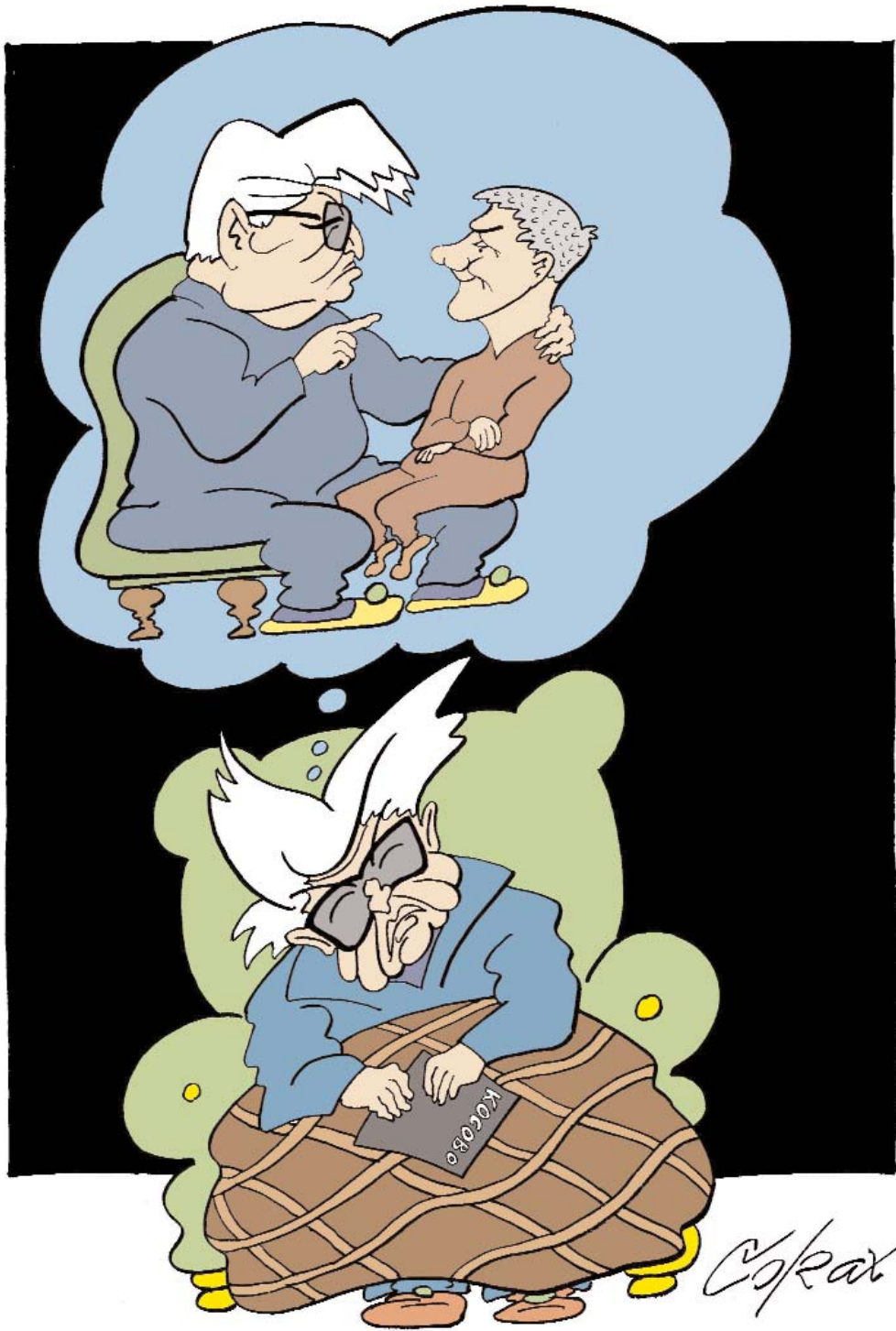
Coprak

Co/Rat

W/ear

C/raX

C/par

PEŠČANIK 09. 02. 2007.

SMS SA NEBA

Srbija je talac Mladića, a sada je postala i talac Voje Koštunice...

Srbiju su snašla tri velika zla: Josip Broz, Zoran Đinđić i Mirko Đorđević...

Sva sreća da ja nisam Bog, jer da jesam, to bi vas skupo koštalo...

MILJENKO DERETA, *iz Građanskih inicijativa,*

MIRKO ĐORĐEVIĆ, *publicista,*

IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog,*

MILUTIN PETROVIĆ, *filmski reditelj*

SVETLANA LUKIĆ:

Kao što je poznato, u ratu za Kosovo naši državnici su izvojevali jednu važnu bitku, koja će možda preokrenuti i sam rat. Ahtisari je morao da odloži razgovore u Beču za celih osam dana i osam noći. Pa ako je Bog stvorio svet za sedam dana, zamislite šta mi možemo za osam.

Dakle, šta smo to tražili i šta nam je, kao slabo uračunljivoj državi, omogućeno? Tražili smo osam dana da konstituišemo slavni srpski parlament, da onda taj srpski parlament odluči da sastav pregovaračkog tima ostaje isti i da taj slavni parlament usvoji istu onu rezoluciju u kojoj kažemo - Crknite, bre, svi, na čelu sa Albancima, ali mi ne damo, čitaj spojeno, Kosovo.

Tražili smo, dakle, i dobili da bomba ne eksplodira odmah, nego odloženo, umesto da pokušamo da kontrolišemo štetu. Seća li se neko od vas kongresa Socijalističke partije Srbije posle Kumanovskog sporazuma, kada je Milošević u centru Sava, u času kada se kosovski Srbi još nisu smestili po izbegličkim kampovima, dok su policajci i vojnici još premeštali leševe albanskih civila po raznim avlijama, govorio ne samo svojim sunarodnicima, nego svetu i istoriji kako je danas platila Srbija, a sutra će na red doći Afrika, Južna Amerika i, kako je tada rekao Milošević - Azija, taj veličanstveni kontinent. Milošević je tada bio u zadnjoj fazi ludila, već se obraćao istoriji, a nedugo zatim i u Hagu je počeo da bulazni o sebi kao o prvom borcu protiv terorizma. E, Vojislav Koštunica je otprilike sada u toj fazi.

Solani, Renu i nemačkom ministru spoljnih poslova rekao je pre neki dan da njemu nije toliko stalo do Kosova, nego da ne sme da dozvoli da se sruši međunarodni poredak. U pitanju je opstanak civilizovanog čovečanstva i njemu, Vojislavu Koštunici, zapalo je da bude poslednja linija odbrane. Nije onda ni čudo što je austrijski ministar spoljnih poslova pre neki dan upozorio Angelu Merkel, odnosno Nemačku kao predsedavajuću Evropskoj uniji, da sa Srbijom mora jako pažljivo da se postupa. Na našu političku neuračunljivost se i dalje računa, a svakoga dana odavde neko poruči - Ej, nemojte da se kačite da nama, opet ćemo da poludimo.

Čujem da je 15. februar postao Dan vojske Srbije. Vojska Srbije je izabrala Sretenje za svoj dan - sviđa im se to ukrštanje mača i krsta. Avioni će danas nadletati Beograd. To je, kažu, pokazna vežba. Spremaju se za svoj praznik. Da nismo tako temeljno poraženi, da nam migo vi nisu krševi, a tenkovi trajno zarđali, sada biste se peli po tavanima

i kopali po špajzevima vojne uniforme i spremali se za rat. Koštunica bi nas na taj put poveo. Ovakvo, ostaje mu samo da sebe i nas pravi smešnima i jadnima.

Koštunica se povukao sa položaja državnika i ostao nam je samo predsednik Tadić. Ko zna šta taj čovek misli, ko zna kom će pritisku podleći, ko zna da li zaista misli ono što iz donje lage poručuje – Nika da dok sam živ, ja i moji savetnici i školski drugovi nećemo potpisati samostalnost Kosova. Na Tadićeve nejaka pleća pala je velika odgovornost. Ne zna se ko se toga više plaši, on ili mi.

Miljenko Dereta iz Građanskih inicijativa.

MILJENKO DERETA:

Čini mi se da je došlo do prvog ozbiljnog političkog raslojavanja o pitanju Kosova. Proleće je, pa se nešto probija i kroz ovaj mulj i pesak i u tom smislu sam sebe proglasio ogorčenim optimistom. Ogorčenim zato što je situacija takva kakva je, a optimistom zato što mi se čini da se ovde ipak pojavljuju mali, zeleni listići razuma. Novi racionalizam i pragmatizam često nisu posledica političkih uverenja, već borbe za opstanak na političkoj sceni. Vidite da političari govore ono što zapravo ne misle, već ono što misle da moraju da kažu, jer ih njihova funkcija na to navodi. Ali baš me briga za to. Ako oni imaju politiku koja vodi rešenju problema, uklapanju u Evropu, drugačijoj koncepciji Srbije, baš me briga da li oni zaista misle to što govore. U tom smislu sam postao tolerantan prema nekima prema kojima sam do sada bio manje trpeljiv.

S druge strane, vidimo da se oni, koji su na momenat izašli kroz srpske dveri i videli svet oko sebe, sada povlače u samoizolaciju, u autizam. Dakle, to što je uradio gospodin Koštunica pokazuje, prvo, da je on nepristojan. Dakle, imamo premijera koji je nepristojan. Onda imamo premijera koji ne zna da vodi politiku i imamo premijera koji nema nikakvu viziju. On se prosto plaši svetla, voli da je u tunelu, u tom mraku, gde mu verovatno Antonić čita kosovski ciklus, to jest pravi se da mu čita, jer ga zna napamet. Ali sve zajedno, čini mi se da imamo razloga za optimizam, jer se stvari najzad raščišćavaju.

Pokazalo se da čekanje i odlaganje ne može večito da traje, da jednog dana morate da se suočite sa problemom i da kad se suočite sa njim, shvatite da ste to isto mogli da uradite i pre šest meseci i pre godinu dana i, daj bože, pre deset godina. Ovaj pokušaj da to ipak ne bude tri-

naestog, nego sedam dana kasnije - kao da će se nešto bitno u međuvremenu promeniti, pokazuje potpuno odsustvo vizije i nepostojanje, kako oni kažu, plana B. Oni nikad nemaju plan B, uvek imaju samo plan A, dok se plan A ne izjalovi, a onda opet imaju samo jedan plan. Nikad nemaju dve varijante. To više nije ni detinjasto, to je zaista bolesno, ta nesposobnost da predvidite da se na raskrsnici može ići levo i desno. Meni je to toliko očigledno da ne umem ni da opišem suprotan pristup, koji je protivan mom celokupnom odnosu prema životu. Jednu reč nisam upotrebio, a ključna je za to što premijer sada radi - njegovo ime me više ne interesuje, interesuje me samo njegova funkcija, a to je reč - neodgovorno. Njihova spremnost da žrtvuju zemlju, ljude, budućnost zbog lične nesposobnosti i straha od sveta je toliko neodgovorna da mi se čini da ova kazna koju su dobili na izborima nije adekvatna.

MILJENKO
DERETA

Mislim da su oni na izborima morali da prođu još gore i mislim da niko ne treba da se boji ponavljanja izbora, jer ovaj narod je pametniji čak i od predstave koju o njemu imaju oni koji se na njega pozivaju. Narod stvarno najbolje zna, to su pokazala i poslednja istraživanja *Stratedžik marketinga*. Izbegavanje da se formira vlada je zapravo izbegavanje da se rešavaju problemi. Sticajem okolnosti, predsednik Tadić je opet gurnut da preduzme korake koje bi možda želeo i mogao da izbegne, da je u drugoj situaciji. Nadam se da će ovaj sticaj okolnosti iz njega izvući ono najbolje, a isto važi i za njegovu stranku, i da ćemo najzad dobiti proaktivnu Demokratsku stranku, koja neće sve vreme hodati na vrhovima prstiju, nego će zaista hrabro zagaziti u nepoznati prostor.

SVETLANA LUKIĆ:

Da li vam je nezamislivo da predsednik vlade ne bude na toj funkciji još jedan mandat?

MILJENKO DERETA:

Ja ću vas prekinuti, zato što mi stalno brkamo dve stvari. Nezamislivo mi je ne sa njim, nego sa njegovom strankom. To su ipak dve stvari. Stalno se nameće utisak da je on taj koji je sinonim za celu tu stranku i on to u javnosti zaista i jeste. Ali ja vas podsećam da je on takođe deo jedne koalicije i da nije sasvim jasno koliko je glasova dobio jedan koalicioni partner, a koliko drugi. Ako gledate geografski, drugi koalicioni partner je mnogo bolje prošao u delovima Srbije ko-

ji mu se pripisuju, nego što je DSS prošao u Beogradu. Tamo gde je trebalo da obezbedi glasove, DSS je podbacio, tako da pozivam njihove koalicione partnere da sednu, pa da izračunaju da li su dobili ili su izgubili u ovoj koaliciji. Da li dugoročnim ostankom u ovoj koaliciji oni dobijaju ili gube, da li će moći da nastave da budu ministri za kapitalne investicije i da se razbacuju evropskim parama? Ako nema evropskih pregovora i integracija, neće biti ni novca, jer kapitalne investicije nisu naše pare, sve one imaju zvezdice u zaglavlju. Dakle, ja se ne bih iznenadio da se ta koalicija raspadne. Zašto se ne bi raspala i da deo koalicije priđe Demokratskoj stranci? Što da ne, bilo bi vrlo zanimljivo da se to gleda. Nadam se da će se u narodnjačkoj koaliciji postaviti pitanje da li svi oni treba da budu taoci Voje Koštunice.

Srbija je talac Mladića, a postala je i talac Voje Koštunice - na drugi način. On još nije otišao u šumu, mada se i to može desiti, jer se on de fakto odmetnuo. On ne radi svoj posao, kao tehnički je tu, ali praktično nije tu. Praktično je tu kada treba smeniti Božovića i kada treba sređivati neke unutrašnje stvari u ministarstvima sile - onda vlada funkcioniše, onda se ministri sastaju, a kada treba donositi neke važne odluke, onda - nisu tu. Ta stranka treba da sedne i da stavi prst na čelo i da kaže - Čekaj, on je za nas zaista odradio veliki posao, tako oni misle, ali da li je to naša perspektiva? Rekao bih da je to apsolutno samoubilački put i postavlja se pitanje da li to samoubistvo treba da bude kolektivno, kao slučaj Džons, sećate se, kada su se svi masovno samoubili. Posle se ispostavilo da se to ipak odigralo pod malom pretnjom oružja.

Ta stranka je prosto promenila svoj karakter. Svi smo se šalili kako su DSS-ovci salonci, a odjednom evo njih pred skupštinom, u senci Cecinih grudi. Da li se izvorno članstvo DSS-a oseća lagodno kada to vidi? Mislim da se ne oseća lagodno, i ako pogledate novi raspored glasova na ovim izborima, mislim da je veliki deo onih autentičnih DSS-ovaca apstinirao ili možda čak dao svoj glas, ne daj bože, G17 ili radikalima. Dali su svoje glasove nekom drugom, zato što se više ne prepoznaju u ikonografiji svoje stranke. Zrela politička partija se bavi svojom budućnošću. To se prepoznaje u Demokratskoj stranci. U pitanju je krajnje simboličan gest ostavke gospodina Dilasa, ali je vrlo važan. Ljudi kažu - On se odmah kandidovao dalje. Pa šta, treba li da se ubije? Ne, on je obećao da će dati ostavku ako DS izgubi u Beogradu, ispunio je obećanje i ima pravo da nastavi svoju političku karijeru. Takođe mislim da nije slučajno da se njegov pragmatični glas

sada najčešće čuje iz Demokratske stranke. Vidim to kao malu, ali značajnu promenu u komunikaciji DS-a sa javnošću.

I naravno, ključni događaj za naš budući politički život je ulazak LDP-a u parlament. To je grupacija koja je uvek služila za podsmech, za optuživanje i pljuvanje, ali posle petnaest godina mukotrpnog pozicioniranja i doslednog, principijelnog rada uspela je da pokaže da su ti ljudi u stanju da nešto urade zajedno. Ukazali su poverenje mladom lideru, stali su iza njega, a ne ispred njega. Ta grupacija predstavlja najkvalitetniji deo političke scene po kriterijumima obrazovanja, urbanosti, proevropskih orijentacija i odnosa prema prošlosti. Sa njima je jedan važan deo populacije dobio svoj glas u parlamentu. Tako počinju velike promene - malim korakom. Znam da će oni morati mnogo toga da istrpe u parlamentu i ne bih voleo da sam u njihovoj koži. Mogu da zamislim šta su radikali spremili iz svog starog srpskog rečnika, iz raznih policijskih dokumentacija, kakvim će sve praznim papirima mahati i blatiti te ljude. Ali imam utisak da su oni sada dovoljno jaki, dovoljno složni da tome mogu da se odupru, sa odgovarajućim prezirom kakav takvo primitivno parlamentarno ponašanje i zaslužuje. Prezir, prezir, samo prezir.

Dakle, to je velika promena na političkoj sceni, mali uspeh koji nosi ogroman potencijal, jer svi oni koji su razmišljali - da li da glasam pametno, pa da moj glas ne propadne, da ne ode radikalima, sada više nemaju tu dilemu. To je stranka koja je u parlamentu i ako se čovek slaže sa njima, glasaće za njih. To je ogromno ohrabrenje i čini mi se da je i povećana izlaznost na ovim izborima bila posledica podrške LDP-u. To su glasači koji su se vratili iz apstinencije, jer su dobili alternativu. Zato je odgovornost tih ljudi ogromna. Svi ih posmatramo vrlo pažljivo i opominjaćemo ih žutim, a, bogami, i crvenim kartonima, kada god to bude bilo potrebno.

Imamo situaciju u kojoj je Kosovo nezavisno, a obema stranama to kao činjenica nije dovoljno, nego su im potrebne neke reči. Nama je potrebno da se to ne zove nezavisnost, a Albancima sa Kosova je potrebno da se to zove samo nezavisnost. Dakle, to što jeste nezavisnost, a što se različito zove, njima je važnije od suštine. Ja ne znam kako da se naprave ta dva mosta između reči i realnosti i da to što jeste nezavisnost Kosova bude prihvatljivo za obe strane, jer oni de fakto jesu nezavisni i Srbija to zna. Kao šala se poteže scenario u kojem neko dođe i kaže - Evo, Srbijo, preuzmi kontrolu nad Kosovom. Šta bi

MILJENKO
DERETA

smo mi radili, šta bi radila naša vlada? Da li bi opet postala tehnička, pa opet ne bi mogla ništa da radi? Dakle, kako to nazvati, koja je reč koja istovremeno odslikava realnost i zadovoljava obe strane?

SVETLANA LUKIĆ:

Iza srceparajućeg diskursa o Kosovu krije se nebriga o ljudima dole. To su za vlasti u Beogradu sitnice i gluposti, kojima ne žele da se bave.

MILJENKO DERETA:

Nisu to za njih samo gluposti, nego ih to suočava sa realnošću. Ako hoće da pomognu, oni moraju da traže dozvolu od nekoga da uđu tamo, a onda se suočavaju s činjenicom da je to nezavisna zemlja. Ako i postoji ta želja, ona zahteva mnogo priznanja pre toga, samom sebi. Dakle, ne mogu da odem tamo kada god hoću i gde god hoću, nego moram za to da tražim dozvolu, jer se radi o teritoriji nad kojom nemam kontrolu. Pri tome, ni ne postoji prava briga i želja da se tim ljudima pomogne, ali postoji nešto o čemu se ovde vrlo malo zna i govori i te informacije se namerno blokiraju. Ne gledaju svi Srbi sa Kosova u Beograd, neki gledaju i u svoju neposrednu okolinu, a neki gledaju u Prištinu - to su oni koji odatle zaista ne žele da odu. I baš je nedavno Žarko Korać rekao - Kako da Srbi sebi obezbede povoljniji tretman, ako ne učestvuju u institucijama kosovske vlasti? Ključno pitanje jeste da li će Srbi učestvovati na kosovskim izborima. Kao što znate, postoji nekoliko struja i među Srbima i dobro je da je tako, jer za mnoge je ova vrsta srpskog radikalizma na Kosovu vrlo unosan posao. Mnogi žive od toga što blokiraju most i onemogućavaju komunikaciju. Sve to treba imati u vidu, staviti na sto i reći - Dobro, tu postoje radikalna krila, različiti interesi, ali ipak većina nije u Kosovskoj Mitrovici, nego je rasuta po Kosovu. Kako zaštititi tu većinu? To su ogromne obaveze i imam utisak da u jednom delu albanske političke elite postoji svest o tome da je to njihova obaveza i da treba nešto učiniti. I uopšte ne mislim da je prazan gest kada njihov premijer progovori srpski. Da su neki naši premijeri ili predsednici izgovarali po jednu reč na albanskom jeziku, bar dok su u Prištini, možda bi to imalo povoljne posledice, pa ne bismo imali ni ovoliko žrtava, ni ovakvu situaciju. U našim razgovorima o Kosovu se pominju teritorije i srpska manjina, a Albanci se uopšte ne pominju ni u jednom našem planu. Pitam se kakvo je to Kosovo koje je deo Srbije, a u kome se Albanci ne pominju.

Predsednik republike je jedina institucija koja u ovom trenutku funkcioniše. Ona je personalizovana u jednom čoveku, čija odgovornost je potpuno ogoljena. On je pred ogromnim zadatkom, a svi gledaju u njega i čekaju da vide koliko odgovornosti je spreman da preuzme. U tom smislu njemu je potrebna podrška javnosti i svih nas koji cepamo dlaku na četiri, šest i osam delova. Potrebno je da shvatimo ustavna i politička ograničenja funkcije predsednika republike. On nije ovlašćen da sedne i sa osmehom na licu potpiše tapiju o predaji Kosova. Činjenica da će Kosovo biti nezavisno, ali da će ga Srbija smatrati delom svoje teritorije, je nešto s čime se može i mora živeti, jer je to realnost. Još se osećam vlasnikom cele Jugoslavije, iako to nema veze sa realnošću. Mislim da je Tadić uspeo da napravi taj mali otklon i da kaže - Mi kao država ne možemo to da potpišemo, ali ja vidim da je realnost takva da će Kosovo verovatno biti nezavisno.

MILJENKO
DERETA

Ali, mi smo neki čudan oblik života, kako kaže Pera Luković. Pogledajte šta smo uradili sa našim odnosima sa Crnom Gorom. Da li Crna Gora uopšte postoji - je legitimno pitanje u Srbiji. Setite se na šta smo sve bili spremni, pa mi smo s tim rođeni, genetski smo povezani, bićemo ćoravi na jedno oko. I evo, sada smo ćoravi, pa izgleda ne vidimo da Crna Gora još postoji. Crna Gora ovde ima svoju ambasadorku, ali mi nemamo ambasadora u Crnoj Gori. Valjda tamo ne postoji dovoljno velika kuća da se napravi ambasada Srbije. Bojim se da ćemo isti odnos imati i prema Kosovu. Onog trenutka kada taj dokument bude usvojen u Savetu bezbednosti, mi ćemo se praviti kao da Kosovo ne postoji. I to je ono što je tragično za ljude koji žive tamo. Tragično je i to što mi stalno zaboravljamo da na jugu Srbije živi albanska manjina. Jako je važno što su oni sada ušli u parlament i bitno je kako će taj predstavnik biti tretiran u skupštini. Potrebno je da se sve te manjinske stranke odmah privuku demokratskoj opciji, da ne idu za trenutnim rasporedom snaga i za vlašću, mada već mogu da kažem ko će gde da ode i zašto, to jest po kojoj ceni. Svi oni koji drugačije vide rešenje pitanja Kosova treba da odu na jug Srbije, i LDP-ovci i Demokratska stranka i druge manjine i da pokažu tim ljudima da oni nisu moneta za potkusurivanje, nego ravnopravni građani Srbije, u veoma zaostalom kraju, kojem je potrebna ekonomska pomoć.

Treba postići da mladi ljudi sa juga Srbije ne vide svoju budućnost tamo gde ih vuče maternji jezik, na Kosovu ili u Albaniji. Potrebno je zaista im pružiti priliku da se na pravi način uklope u život srpskog društva. Bojim se da će to biti još jedna propuštena prilika. Sećate se

kako je ceo taj proces na jugu Srbije vodio gospodin Čović? To je samo ojačalo njegovu stranku u tom periodu. Ona je sada na izborima prošla tako kako je i zaslužila. Nije bilo pravog, suštinskog dijaloga. U vreme rasprave, to jest u vreme odsustva rasprave o novom ustavu, mi smo se zalagali za aktivno NE na referendumu i jedini smo u Preševu i Bujanovcu organizovali javnu raspravu u kojoj su učestvovali i Srbi i Albanci. Tada smo videli da tamo nema komunikacije. Ljudi žive jedni pored drugih, sa stereotipima jednih o drugima. Recimo, predstavnik srpske političke partije kaže - Vi ne učestvujete u političkom životu Srbije, a Albanac kaže - Kako ne učestvujemo kada si malopre rekao da mi držimo sva mesta u opštini? Pa nismo ih zauzeli na silu, nego smo na izborima osvojili ta mesta. Znači učestvujemo, ali biramo u čemu ćemo da učestvujemo. Tamo gde možemo nešto da ostvarimo, tamo i učestvujemo. Odgovornost je Beograda da ode tamo i započne dijalog, prvo na lokalnom nivou. Srpski stranački predstavnici gledaju u Beograd. A gde gledaju ljudi iz Preševa? Oni gledaju ili ka Kosovu ili ka Albaniji. Da li ih je iko ikad pitao - Gde vi zapravo gledate? Da li je iko ikad razmišljao o tome šta je za Srbiju bolje, da li da Albanci iz Preševa i Bujanovca gledaju ka Kosovu ili ka Albaniji?

U novosadskoj aferi sa prebijanjem glumaca najviše sam se začudio tome da je za bilo koga u političkim strukturama važno ko je direktor Pozorišta mladih u Novom Sadu. Zašto je važno kontrolisati Pozorište mladih u Novom Sadu? Da li je u pitanju neka ekonomska dobit, mogućnost pranja partijskog novca kroz rad tog pozorišta? Razlozi sigurno nisu umetnički. Ne verujem da je nekome toliko bitno da nacionalističke predstave postanu glavni deo repertoara Pozorišta mladih u Novom Sadu. Možda je u pitanju prosto želja jednog čoveka da bude na funkciji? Koliki bi morao da bude politički značaj te funkcije da dovedete petnaestoricu ljudi da nekoga prebiju, uz opasnost da ga ubiju? Stara je istina da kada se politika zainteresuje za pozorište, u njega uđu batinaši. Mislim da je jako važno što je javnost odmah reagovala.

Biljana Srbljanović je napisala otvoreno pismo Vladeti Jankoviću kao članu jedne partije. On mora da shvati da ga to što je on Vladeta Janković, profesor i kulturni čovek, ne oslobađa odgovornosti. Zanima me njegov odgovor na to otvoreno pismo. Reagovao je predsednik republike, a DSS je izdao saopštenje u kojem se ograđuje od tog čina, sa obrazloženjem da taj čovek nije njihov član. Onda se na sajtu pojavilo podsećanje na to da je DSS raspustio svoj odbor u Novom Sadu, ali

nije povukao svoje ljude iz institucija. Pokazano je da je raspuštanje odbora bilo šarada, maskenbal za javnost, a da oni zapravo podržavaju radikalnu politiku u Novom Sadu. Dakle, vaši su batinali, bez obzira na to da li su vaši članovi ili nisu. Dok ih ne povučete iz institucija, u kojima oni pod vašim imenom obavljaju te funkcije, to je vaša odgovornost. Pokušali su da se operu i za bruku i sramotu na koncertu na kojem su ocrnili Čedu Jovanovića. Rekli su da je to umetnička sloboda. Ispade da je sve što se rimuje umetnost. Takvo shvatanje umetnosti je primereno njihovim koalicionim partnerima, ali mislim da se u tome pravi DSS-ovci ne prepoznaju. Pitanje nasilja u našem društvu je ogromno pitanje. To je u našem svakodnevnom govoru - Ubila bih ga zbog toga ili - Ubio bih ga zbog toga. Problemi se rešavaju eliminacijom drugih, a ljudski život je najmanje vredan.

MIRKO
DORĐEVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Miljenko Dereta iz Građanskih inicijativa. U nastavku emisije slušate Mirka Dorđevića, koji nam godinama pomaže da shvatimo ovo čudo od Srpske pravoslavne crkve.

MIRKO ĐORĐEVIĆ:

Satnica se zna i do jula ćemo imati novo stanje Kosova. Brine me što se u Srbiji o tome govori tako nesuvislo da to čoveka raspamećuje. Primera radi, slušam juče nekog kosovskog srpskog političara koji kaže - Nas ne zanima šta Priština misli. To je školski primer autizma, jer on na Kosovu ne vidi ono što se već nepovratno dogodilo. Sve strukture moći u Beogradu, od crkve do političkih partija, od pospahnog premijera do predsednika republike koji se ne snalazi, ili vide istinu, pa nemaju hrabrosti da je izgovore, ili je jednostavno ne vide. Moguće je čak i ovo drugo. Zašto? - U palanačkom duhu postoje teške barijere. Palanka većito proizvodi samu sebe, svoja merila i ne ume da vidi malo dalje. Svi ratovi koji su ikada vođeni, pa i poslednja četiri rata koja smo mi izgubili, bili su ratovi za teritoriju. I šta sad hoćemo? U ratu se teritorije dobijaju ili gube i mi smo izgubili Kosovo na taj način. To ne znači da je meni to drago, Kosovo je doista deo našeg identiteta, ali druge nam sada nema. Palanka sada podgreva neki svoj dečji, nedosanjani san o legendarnoj snazi kopita kozačkih konja. Koješta. Čak i sama Rusija poručuje s najvišeg mesta - Mi imamo svojih problema, pokušajte to da rešite na relaciji Beograd - Priština.

Zapanjen sam zvaničnim stavom naše crkve iz saopštenja Sinoda, crkvene vlade. To je apsolutna besmislica. Tu se Albanci ne pominju. Pa nama je priča - Kosovo je srpsko i samo srpsko morala jednom doći glave. Bilo je vekovima srpsko, ali bilo je i albansko i romsko i cincarsko. Mitologija je postala izvoriste politike. Političke floskule i beda- stoće pretvorile su se u mitske simbole. To je ono što me u vezi s Kosovo- m užasava.

Retko se događa, a poslednji put je to bilo kada je umro Tito, da ugled- ni pariski *Mond*, stavi Srbiju na prvu stranu. To se dogodilo dok sam bio u Parizu. Kratka vest, ali propraćena divnom slikom, u novinama koje retko objavljuju fotografije. Naslov vesti na prvoj strani *Monda* glasio je - *Bogojavljenje u Beogradu*. Srbi skaču, javlja *Mond*, u lede- nu reku da vade krst, nesvesni da je to simbol stariji od hrišćanstva i da je varvarski skakati u ledenu vodu, da se to pretvara u lakrdiju. Ali poenta je u onom trećem što u tim novinama piše - Oni skaču u lede- nu vodu, a nalaze se pred kosovskim čvorom, o kojem samo ponavlja- ju bajate fraze. Vidite kako izgleda ta slika o nama. Veliki mitovi u istoriji čovečanstva su kulturne vrednosti, ali nema dokaza u nauci, niti će ih biti, da mitovi mogu biti izvorišta konkretne politike. Nama se dogodilo upravo to stvorivši slepilo, koje je postalo naše nacional- no i mentalno stanje. Pomenuću bizaran primer. U *Sremskim novina- ma* vodi se rasprava o tome da li ćemo imati još jednog sveca Srpske pravoslavne crkve. Šta mislite, ko će to biti? Otac Gavrilo iz manasti- ra Privina glava, onaj koji je blagosiljao *Škorpione*. I o tome se ozbilj- no raspravlja. To još jednom dokazuje da crkva nije umela da nas vo- di. Važnije joj je bilo da bude u dobrim odnosima sa paravojnim forma- cijama. Ali ovde nije stvar samo u tome što nas je crkva dovela na stranputicu. Državni tužilac se za potrebe suđenja *Škorpionima* nije setio da kao svedoka pozove građanina Gavrila, koji je inače razvio ogroman biznis lečenjem travama. Sve to vam dosta govori o tome gde smo i kako smo, a, bogami, nismo u zavidnoj situaciji.

Pogledajte kratko saopštenje Sinoda o Ahtisariju. Šta znači danas fraza - oteto prokletu? Postoji takva uzrečica, ali u političkom smislu je nepristojno izgovarati takvo nešto. Ako crkva hoće političku ulogu, a pozvana je da progovori o Kosovu i to niko ne spori, ona ne mo- že da se služi deseteračkim stihovima. Davno je i nejunački deseterac umro. Ali da ne krivimo samo crkvu. Kakvi smo mi postali, takva nam je i crkva, bogami. Nedavno me je jedan moj prijatelj, mislim da se zo- ve Antonić, na jednom javnom skupu pitao - Vi ste za lustraciju u cr-

kvi? Ja sam rekao - Da, da, dobro ste razumeli, lustracija u crkvi je nužna, kao i u društvu. Kada je 1944. sišao niz Jelisejska polja, De Gol je oterao prvog čoveka francuske crkve, jer je saradivao sa višijevskim režimom. I De Gol to nije zvao lustracija, nego *purge* - čistka.

Više nije tajna da će Kosovo dobiti status nezavisnog regiona pod strogom kontrolom Evrope. Postavlja se pitanje kako će se tu postaviti crkva. Nemoguće je da planiraju ovo što stoji u saopštenju Sinoda, jer je to lišeno smisla. Znae šta će? Saradivaće kao što su saradivali sa svim vlastima na Kosovu od vremena Otomanske imperije. Opet ću vam navesti jedan primer. Od 1534, punih sedamnaest godina na čelu naše crkve je bio Makarije Sokolović, brat onog Mehmeda Sokolovića. Mi tada nismo imali patrijarha. Padom Smedereva 1459. crkva se ugasila, država se ugasila, sve se ugasilo. A Makarije je bio ne samo patrijarh Srpske pravoslavne crkve, nego je sa dozvolom sultana proširio teritorijalnu jurisdikciju crkve i ona je obuhvatala sve Srbe do Slavonije, Arada i Temišvara. On je sam govorio da je postigao kulturno jedinstvo Srba. Ne izlazeći iz okvira Otomanske imperije, on je dobio jurisdikciju i nad krajevima koji su pripadali Austro-ugarskoj monarhiji. Danas bi naša crkva to trebalo da radi, a ne da narodu prodaje maglu kako je Kosovo naše i zanavek će ostati naše. Šta mi da radimo sa dva miliona Albanaca? Blago rečeno, neodgovorno je ponavljati - Kosovo je naše i samo naše.

Kada je Koštunica posetio beogradsku sinagogu, on je pred rabinom izjavio - Postoje dva naroda-mučenika u istoriji čovečanstva, a to su Jevreji i Srbi. Nije tačno. Svi narodi su imali mučeničke periode u istoriji i svi su ponekad stradali. Ta formulacija o žrtvi izabrana je iz čisto ideoloških razloga, da bi se opravdao realni neuspeh politike vođene u poslednjih petnaest godina. Otuda dolazi ona epska sintagma - Mi ćemo izabrati carstvo nebesko, kao što je to učinio Lazar - što takođe nije tačno. Šta je Lazar izabrao na onome svetu mi ne znamo, ali da se hrabro borio do kraja, to znamo. Probao je čak da osnuje ligu naroda za odbranu Balkana, pa nije uspeo. Lazar je jednostavno bio poražen. A mi danas prodajemo tu priču o izboru carstva nebeskoga, a tvrdimo da ne damo Kosovo. Ako smo izabrali carstvo nebesko i samo nam je do carstva nebeskog, zašto se onda džapamo oko Kosova? U hrišćanstvu sintagma - carstvo nebesko ima vrlo jasno značenje. Svi mi koji verujemo u Hristovu istinu znamo da nas čeka carstvo nebesko, da će nam biti suđeno, ali to spasenje nije kolektivno, plemen-

MIRKO
DORDEVIĆ

sko. To spasenje je individualno. Ja ću sam, sa svojom savešću i svojim delima stati pred taj sud.

Mi nećemo izgubiti Kosovo sada. Mi smo ga dugo, dugo gubili. Od 1912. se naša elita nije ozbiljno bavila Kosovom. Činili smo dve vrste grešaka. Tvrđili smo da je ta zemlja samo naša i nikoga drugog, što uopšte nije tačno, jer su tu živeli Albanci katolici, pravoslavni Albanci i ostali. Druga greška koju smo činili je da su neki delovi elite i pre sto godina prodavali tezu koja je otprilike glasila - Mi na Kosovu kao zaostalom regionu, koji je dugo bio pod Turcima, sa Albancima, koji su mali i siromašan narod, imamo neku vrstu civilizatorske misije. Pa smo se prema Kosovu ponašali kao prema koloniji. A u prvoj Jugoslaviji, Aleksandrovoj, taj se narod, koji vekovima tu živi, nije ni pominjao. Ta zajednica je bila definisana kao država Srba, Hrvata i Slovenaca. Kada sumiramo ove činjenice, ne treba da se čudimo što nam to sa Kosovom nije uspelo.

Kosovo jeste bilo deo srpske države u doba Nemanjića, ali, u dalekoj istoriji i Sremska Mitrovica je bila jedna od četiri prestonice rimske imperije i zvala se Sirmium. Mi stenjemo pod teretom istorije i mislimo da ćemo ganuti ljude pričama o Kosovki devojci. Osvetnici, *Škorpion* ili ne znam koja paravojna formacija, ima u svojoj himni stihove poznatog pesnika iz sadašnje akademije nauka - *Zbogom, majko, sestro i nevesto, odlazimo na suđeno mesto, odlazimo na Kosovo sveto, odlazimo da se ne vratimo*. A kako, pitam vas, da mi zaštitimo Srbe na Kosovu? Neka ih ima 75.000, neka ih ima 135.000. Kako da ih zaštitimo time što im ponavljamo - Mi ćemo doći, ne dajte se? To su opasne igre, koje se skupo plaćaju u istoriji. Veliki deo toga, evo, upravo sada plaćamo. Kosovo će biti naše onoliko koliko nas dole bude bilo, ali se iz Beograda, nažalost, vodi pogubna politika - Ne saradujte sa kosovskim institucijama. A sa kojim institucijama onda da saradujemo? Od Kumanovskog sporazuma do jutros, na snazi su institucije koje su uspostavile Ujedinjene nacije i ako sa njima ne bude mo razgovarali, a sa kojima ćemo razgovarati?

Sadašnja vlada se egzemplarno loše snalazi kada je u pitanju Kosovo. Gde je sada veliki pisac Dobrica Ćosić da se obrati naciji? Nema ga nigde, neće više da govori. Posle prvog incidenta nama će reći da je došlo do eksplozije nasilja. A na albanskoj strani će ljudi početi da govore - nas Srbi više ne zanimaju. Pa onda nema rešenja i to je ono što me plaši. Naše vlasti to ne razumeju. Oni imaju nekakve zadate

mudrosti, koje nalaze u epskim pesmama, u mitu, nekakvim knjigama starostavnim do kojih mi, normalni ljudi, nikako da dođemo i vidimo šta u njima piše. Naš premijer, gospodin Koštunica, deset puta na dan ponavlja - to će biti kršenje međunarodnog prava, a već godinama on 24 sata dnevno krši međunarodno pravo time što ne predaje zločince međunarodnom sudu. To je kršenje međunarodnog prava. I drugo, međunarodno pravo nije nikakva metafizička kategorija, ono je realnost koju određuju postojeći činioци međunarodne zajednice. Ulaskom u Evropsku uniju i Francuska se odrekla dela svog suvereniteta, koji je posedovala deset vekova. U jutrošnjim novinama naleteo sam na kratku vest - sudi se nekima za zločine u Bosni. I kao uzgred, novinar dodaje u pola rečenice - Na tom mestu su Mladićeve snage ubile hiljadu muslimana. Mi posle tih zločina ne možemo tek tako da živimo dalje. Zamislite, ubiti hiljadu ljudi, a tek detalji su horor. Batajnica je pod mojim prozorom, evo je tu. Ako se sada u Beogradu ne nađe premijer nove vlade koji će imati hrabrosti da klekne pred te žrtve i prizna naše zločine, mi smo gotovi i biće nam sve gore. A ja vam tvrdim, to nisu ritualni gestovi. Čoveku koji bi to uradio, prišli bi i Albanci da praštaju. Bez tog praštanja nama nema spasa.

MIRKO
DORDEVIĆ

Sada sam u Parizu, u palati Senata, na kraju svog izlaganja citirao Andrea Žida. U oktobru 1944, Nemačka je poražena, gori bombardovana, a Žida pitaju kada će Nemci početi da se kaju. Žid je odgovorio - Još najmanje dvadeset godina većina Nemaca će pitati - Zašto nismo izdržali još malo? Ostvarili bismo svoje ciljeve i bacili Evropu na kolena. Mi sada preživljavamo tu fazu. Laza Kostić je opisivao te periode kada čitav narod zahvati neka rednja, neko pijanstvo. Ovde to još traje.

Meni su sumnjivi taj naš ponos i patriotizam. To je patriotizam iz očaja, patriotizam prkosa. Pravi patriotizam je građanska svest. Na Balkanu je čak i sada, posle svega još moguć neki Milošević, ali bogami je moguć i neki De Gol, koji će reći - Pogledajmo činjenice, Alžir je arapska zemlja, pustimo ih da vidimo šta će da urade. Ali mislim da ćemo se mi ovde još batrgati. Srećom, više ne možemo da vodimo rat, tako da mislim da je podgrevanje takve retorike u službi struktura koje na ovim izborima nisu dobile mnogo, a žele da ostanu na vlasti. On ove izbore nije dobio, pa sada glumi i traži ne samo da ostane premijer, nego traži sva ministarstva sile, što je već groteskno, umesto da sagleda stanje stvari i da otvara prolaz prema Albancima. Sutra će to biti nezavisna regija i ako se mi sada zatvorimo prema njoj, zatvo-

rićemo jedno tržište i delove našeg naroda u jednu avliju. Mi ćemo te jadne Srbe na Kosovu ovom slepom politikom iz Beograda zatvoriti u tu avliju, u kojoj će oni kao apsolutna manjina biti lake žrtve albanskih agresivnih struktura, koje postoje u svakom društvu. 17. mart 2004. me nije nimalo začudio, ja sam ga očekivao. Duh osvete je živ na celom Balkanu. A ova vlada u Beogradu ne radi ništa.

Šta sve nismo mogli da čujemo u predizbornoj kampanji. Dačić je izjavio, citiram - Smatram da će mi sreću na izborima doneti jerusalimski krst osveštan na Hristovom grobu, od koga se inače ne odvajam. Dakle, ateisti se mole Bogu, a zagovornici republikanskog suvereniteta nad državom se zaklinju uz zvuke monarhističke himne, pod srednjovekovnim grbom sa dvoglavim orlom. Nedavno sam napisao tekst o dokonom čoveku koji se potpisuje kao Mile Nedić. On je javnosti ponudio falsifikat, koji se toliko puta ponavljao da je već ušao u dečje čitanke. To je i poenta mog teksta, da je falsifikat uspeo. Naime, on tvrdi da je Stevan Nemanja daleke 1196. u 13. dan meseca februara, kako beleže hroničari, kada je počela da poboljeva časna starost njegova, na samrti, pred sinovima Savom i Stevanom Prvovenčaninim, izgovorio lingvistički traktat, koji je ovaj gospodin, Mile Nedić, tako dobro plasirao da ga i naša deca po školama uče napamet. Sadržaj traktata je sledeći - Bilo ko državom da vlada, čuvajte, deco, jezik, jer gde se naš jezik čuje, dotle je naša država. Čak je i *Politika*, pod uredništvom gospođe Smajlović, pisala o ovome u *Kulturnom dodatku*. Ja sam reagovao ukazujući na prostu činjenicu - sve što imamo sačuvano o Stevanu Nemanji nalazi se u žitijima i hronikama onoga doba, a u njima nema ni retka o ovome. U pitanju je potpuni falsifikat. Stevan Nemanja je, to je dokazano, bio čovek nepismen, to svedoče sva tri njegova sina u dokumentima koji su sačuvani.

Objavio sam mnoštvo tekstova o tome kako smo počeli fatalno mnogo da lažemo. Ugledni Srbin koji je nedavno umro, Bog da mu dušu prosti, neću mu ime pominjati, u svom poslednjem delu tvrdi da su Srbiju snašla tri velika zla. Nećete verovati, prvo je Broz, a onda Đinđić i na kraju - ja. O meni je rekao da uopšte nisam profesor, nego običan nastavnik fiskulture, a ja fiskulturu nikada nisam radio, bežao sam s časova, a profesor sam postao položivši ispit pred tim čovekom sa ocenom deset. Pa je dalje utvrdio da sam se ja u vreme sukoba Tita i Staljina izjasnio za Staljina, a 1948. ja sam imao osam i po godina. Meni to ne smeta, ali zamislite da jednog dana pročitate u novina-

ma da Svetlana Lukić uopšte nije novinar, nego agronom u Kupinovu. Pa i vi biste se nasmejali. To vam je, moja Svetlana, muka velika.

SVETLANA LUKIĆ:

Govorio je Mirko Dorđević. I on i Ivan Čolović, kojeg ćete sada čuti, imaju nesreću da moraju da čitaju svakakve stvari. Mirko Dorđević je morao da čita izvesnog Medića, a Ivan Čolović je čitao i Medića i Ljiljanu Habjanović-Đurović. Ivan Čolović je antropolog, od skoro piše za ovu emisiju. Ovo je četvrti nastavak.

IVAN
ČOLOVIĆ

IVAN ČOLOVIĆ:

Početak ove godine, Sinod Srpske pravoslavne crkve je, na predlog patrijarha Pavla, doneo odluku kojom se književnici Ljiljani Habjanović-Đurović dodeljuje Orden svetog Save II stepena. Ovo visoko odlikovanje Srpske pravoslavne crkve književnica je, kako stoji u obrazloženju odluke, dobila za - delatnu ljubav prema svetoj majci Crkvi, posebno osvedočenu njenim književnim delima kojima istrajno svedoči Hrista vaskrsloga. Sama književnica objasnila je da su joj ovo priznanje donela njena tri romana sa verskom sadržinom: *Petkana*, *Igra anđela* i *Svih žalosnih radost*.

Crkveno odlikovanje autorki ovih romana moglo se i očekivati. Već za prvi od njih, za roman *Petkana*, ona se potrudila da pribavi blagoslov arhiepiskopa Amfilohija, čiji je tekst objavila na početku knjige, s faksimilom Amfilohijevog potpisa. Pročitao naiskap *Petkanu* - piše on - Ljiljana je ovom knjigom prinijela Svetoj Petki i Hristu Bogu srce i um kao rascvjetali miomirni ljiljan na dar. Nije se slučajno gospođa Habjanović-Đurović obratila za blagoslov ovom arhiepiskopu. Uveren sam da je njega izabrala zato što je on i priznati književnik, pesnik, pa je i po toj pesničkoj liniji, a ne samo po verskoj, blizak autorki *Petkane*. Samo pesnik ume da sroči nešto tako prekrasno kao što je - rascvjetali miomirni ljiljan na dar.

Međutim, Ljiljana Habjanović-Đurović se nije zadovoljila ovim i sličnim blagoslovima i priznanjima koja je za svoj književni rad dobila od crkvenih velikodostojnika. Na kraju romana *Svih žalosnih radost* ona kaže da je za pisanje te knjige blagoslov dobila od glavne junakinje, Bogorodice. U stvari, ona taj blagoslov nije tražila, nego je on došao kao čudo, kao božanska milost, a čime ga je zaslužila, to ni sama ne zna. Uostalom, evo šta o tome književnica kaže - Skrušeno stojeći pred Majkom Božijom ne prestajem da se pitam zašto sam baš ja do-

bila milost da napišem knjigu o najvažnijim događajima od postanka sveta i kako da svojim životom tu milost opravdam.

Ali pazite, nije to sve. Nije ovoj spisateljici s neba poslata samo snaga da se s uspehom poduhvati jedne tako gorostasne teme kao što je žitije Bogorodice, nego joj je odatle stigla i moć da tu temu obradi na način koji drugim smrtnicima nije dat, jer ona kaže i ovo - Nadam se da sam uspela da dotaknem bar deo njenog božanskog bića i prirode nedostupne ljudskom umu. Ljudskom umu da, ali ne i ovoj srpskoj književnici, koju je nadahnulo nebo, u stvari Bogorodica. Zato njoj književnica upućuje poslednje reči - Hvala Ti, Presveta Majko, što si blagosloвила mene grešnu i nedostojnu.

U intervjuu koji je dala listu *Kurir* u julu 2005. godine Ljiljana Habjanović-Đurović još podrobnije govori o čudesnom nadahnuću koje je prethodilo pisanju romana o Bogorodici. Prvi znak da treba da pišem o Bogorodici, kaže ona, dobila sam pre nekoliko godina, kada sam sanjala prsten sa njenim likom na svojoj ruci. Posle dve godine pronašla sam ga i kupila na jednom putovanju i evo, nosim ga i sada. I čitaoci *Kurira* mogli su lepo na fotografiji da vide spisateljičin prst i dotični prsten na njemu. Ali prvi inicijalni podstrek odozgo, s onog sveta, nije dovoljan, pa dobro dođe još poneko ohrabrenje s te strane. Pisac se zamori, počne da sumnja u svoje snage, krizira. Bilo je i takvih trenutaka, seća se u ovom istom intervjuu naša književnica - A kada sam bila usred pisanja romana *Svih žalosnih radost* - poverila se ona čitaocima *Kurira* - odjednom sam se upitala da li imam pravo da se time bavim. Pomolila sam se Bogu da mi da neki znak da činim pravu stvar, ali ne iz moje glave, već sa strane. I znak je stigao putem jedne SMS poruke. Nekoliko dana posle toga - priča ona - baš na Veliku Gospojinu dobila sam od jedne čitateljke iz Smederevske Palanke poruku na mobilni telefon, koja je glasila - Zašto ne napišete roman o Presvetoj Bogorodici?

Dakle, blagoslov, milost, čudesni znaci s neba, to su, ako je verovati Ljiljani Habjanović-Đurović, izvori njenog nadahnuća za pisanje knjige *Svih žalosnih radost* i druga dva romana, koji su joj doneli visoko odlikovanje Srpske pravoslavne crkve. Sve te knjige došle su tako, božijom voljom. Ipak, da bi ih napisala i da bi snagu nadahnuća očuvala, autorka je uložila i veliki trud. Kaže da je pripremajući se za pisanje romana o životu Bogorodice mnogo putovala, da je obišla sva mesta u kojima su Hristos i njegova majka boravili. Bila je i na Hri-

stovom grobu, a na grobu njegove majke je plakala. Išla je i u Rusiju da celiva ikonu *Svih žalosnih radost*, po kojoj je njen roman dobio ime.

Nije zanemarila ni relevantnu literaturu. Da bi napisala roman o Bogorodici morala je, kaže, da pročita mnogo knjiga: Stari i Novi zavet i čudesna dela svetih otaca i velikih učitelja vere. Najviše je, izgleda, čitala jevanđelja. Prodekan Bogoslovskog fakulteta u Beogradu, Dragomir Sando, rekao je na nekoj promociji da je njen roman o Bogorodici – prepevano jevanđelje. Čak je pohvalio autorku da pripoveda snažno i nadahnuto poput apostola Mateja.

To me je podstaklo da uporedim neka mesta iz ovog romana o Bogorodici sa odgovarajućim mestima kod jevanđeliste. Hteo sam da vidim o kakvom prepevanju je tu reč i da uporedim stil *Jevanđelja po Mateji* sa navodno isto tako snažnim stilom autorke ovog romana. Uskoro je moj trud bio nagrađen. Pokazalo se da je poređenje teksta jevanđelja sa tekstom knjige *Svih žalosnih radost* put koji vodi istini o stvarnoj genezi ovog romana o Bogorodici. Ja sam okupan svetlošću te istine i nošen tvrdom verom u komparativni metod nastavio dalje sve do punog otkrovenja. A otkrio sam da u Bogorodičinom romanu naše književnice zapravo ima malo prepevanja, nešto više prepričavanja, a najviše prepisivanja tekstova iz Svetog pisma. Po mojoj proceni, tekst prepisan iz ovog izvora čini bar polovinu romana *Svih žalosnih radost*.

U romanu se nižu epizode iz života Bogorodice i Hrista, od rođenja njihovih roditelja do Hristove smrti i vaskrsenja. Te epizode iznose naizmenično dva naratora, Bogorodica i apostol Jovan. Njih dvoje se u svemu doslovno drže teksta iz jevanđelja, s tim što uzimaju slobodu da menjaju redosled pojedinih segmenata priče i da kombinuju segmente uzete od različitih jevanđelista. Uverio sam se da je roman pre svega rezultat montaže, odnosno postupka kojim autorka iz jevanđelja, a verovatno i iz drugih izvora uzima odlomke ili cele epizode i povezuje ih sa delovima teksta koje je sama napisala, jer, ruku na srce, ima i toga. Ljiljana Habjanović-Đurović je nešto i sama napisala. Između odlomaka preuzetih iz Svetog pisma i drugih izvora nalazi se njen tekst koji te odlomke povezuje, ali i dopunjava s jasnim ciljem da se poruke jevanđelja nekako približe savremenom čoveku, koji radije čita romane nego Sveto pismo.

IVAN
ČOLOVIĆ

Da pogledamo kako to funkcioniše u epizodi u kojoj arhanđel Gavrilo donosi Mariji vest da će roditi sina Božijeg. Sve što tu Gavrilo govori prepisano je iz *Jevanđelja po Luki*, kao i reči kojima arhanđel umiruje uplašenu Mariju, a koje počinju ovako - Ne boj se, Marija, našla si milost u Boga i evo, zatrudnećeš i rodićeš sina i nadeni mu ime Isus. Preuzeto je doslovno i ono što u toj epizodi govori Marija, njena neverica - Kako će to biti kada ja ne znam za muža?, kao i njen jednostavno izrečen pristanak - Neka mi bude po reči tvojoj. Narator ovog osnovnog teksta, preuzetog od Luke, u romanu *Svih žalosnih radost* postala je Bogorodica. Tu ulogu ona ovde dobija kako bi autorka romana mogla da u tekst prepisan iz jevanđelja ubaci i neka razmišljajna i osećanja koja pripisuje svojoj junakinji. Tako Bogorodica u epizodi sa Gavrilom, izgovara, pored nekoliko reči koje znamo iz jevanđelja i neke neobično tugaljive misli i predaje se izlivima osećanja, koristeći rečnik koji najviše podseća na ono što govore junakinje trivijalnih ljubavnih priča. Na primer, čujemo je kako govori - Sve se u meni uzbunilo, ili - Gavrilo je kao uvek osetio svaki treptaj moga bića, ili - Osetila sam da mi radost dobuje u grudima kao hiljadu malih bubnjeva.

Na isti način, montažom odlomaka iz *Svetog pisma* i autorkinog teksta, nastale su i druge epizode romana *Svih žalosnih radost*. I na drugim mestima se spaja sakralni i profani tekst, jevanđelje i trivijalna proza. Ljiljana Habjanović-Đurović je od relativno uzdržane i ne baš pričljive Bogorodice, one iz *Svetog pisma*, stvorila lik veoma pričljive žene, i to žene koja kao svoje prihvata prilično banalne misli i osećanja. Ume ona da kaže i ovo - Nemir je postao ime mojih dana, ili - Čak me je kroz njene prste dotakao blagi talas utehe, ili - Jer samo majka ljubi oči i dlanove svoga čeda, ili - Postoje dani kad se čoveku javi budućnost. I negde pri kraju romana, među poslednjim rečima koje voljom autorke izgovara njena junakinja, Bogorodica, dobijamo još nekoliko savršenih primera trivijalnog stila - Ali to je usud majke, vajka se Majka Božija, da trpi izbore i moranja svoje dece, kao što ja trpim ono zbog čega si ti rođen, čedo moje, tugo moja i radosti, rano neprebolna. I dodaje još dve kratke rečenice, kao da ih je Marina Tučković napisala za neku od vedeta turbo folka - Sve je moje prošlo, samo bol traje.

U romanu *Svih žalosnih radost* i u drugim romanima s religioznim temama Ljiljane Habjanović-Đurović najviši organ Srpske pravoslavne crkve našao je svedočenje Hrista vaskrsloga. Nije moje da taj sud

osporavam, ali po mom mišljenju ovi romani svedoče pre svega o tome da i u srpsku književnost prodire novi žanr, vrsta trivijalne literature koja, na radost brojne publike, obrađuje biblijske i druge teme koje nudi istorija religije. Trivijalni roman po toj vrsti građe mogao bi da se zove verić ili crkvić, po uzoru na krimić i ljubić. Ali za razliku od glavnog toka tog žanra na Zapadu, čiji glavni predstavnici, poput famoznog Dena Brauna, po pravilu nailaze na osudu crkve, Ljiljana Habjanović-Đurović je pokazala da ovaj žanr može lepo da se razvija, ne samo bez sukoba sa crkvenim autoritetima, nego čak i sa njihovim blagoslovom.

MILUTIN
PETROVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Ivan Čolović, a za kraj Peščanika slušate filmskog reditelja, Milutina Petrovića. Milutin je ne samo član, nego i aktivista Liberalno-demokratske partije.

MILUTIN PETROVIĆ:

Bilo mi je muka od *Peščanika*, muka mi je bilo da slušam pametne ljude kako pametno argumentuju stvari. U glavi mi je stalno bila rečenica Klinta Istvuda - Mišljenje je kao dupe, svako ga ima. Imao sam *overdose* saznanja da postoji potpuni nesklad između ogromne gluposti u kojoj živimo i pametnih stvari koje pričaju ljudi oko mene. Upao sam u vrstu političke depresije. I kao takvog su me prijatelji pozvali da se pridružim antiustavnoj kampanji, koju je počeo da radi Čeda. Otišao sam tamo poluprofesionalno, ali i sa idejom da je to opcija za koju ću sasvim sigurno glasati. Onda je došao Čedomir, lider, i krenuli smo da radimo na stvari koja je bila moj posao u kampanji. I pričali smo, pričali i onda sam počeo da gledam Čedomira i mnogo mi se dopao. Mnogo mi se svidelo kako funkcioniše u poslu, kako sluša ljude, kako govori, kako je koncentrisan. Vraćajući se kući tog dana počeo sam da osećam nešto slično zaljubljenosti. Osećao sam kako se ložim. Onda se ta stvar ponovila sutra i prekosutra i ja sam sebi govorio - Šta ti je, Milutine, kakve to veze ima sa tobom, smiri se, ali prosto me je vuklo. Tamo sam naišao na energiju koja je od mene, depresivnog dede, penzionisanog čoveka koji razmišlja kako da pomogne ovom narodu, napravila mladića koji hoće da se podele puške, da idemo u šumu i borimo se za Srbiju. I onda sam rešio da u to zakoračim, a kada sam zakoračio, to me je potpuno obuzelo i u jednom trenutku sam shvatio da sam postao pravi aktivista, koji je prvi put u životu stopostotno koncentrisan na jednu stvar.

Prvi put sam prisustvovao čekanju izbornih rezultata u stranci. To je potpuno nadrealna situacija, u kojoj od pola devet do pola deset uveče gledaš petsto ljudi sa mobilnim telefonima na uvetu kako idu oko lo i govore - 6,21, a 34, a G17 plus 18,2. Svi izgovaraju neke brojeve bez prestanka, a kada stignu rezultati, do kasno u noć svako ima potrebu da ti priđe i saopšti svoju teoriju, zašto on misli da je to dobro ili loše i kako će da se formira vlada. Kada se to pomešalo sa pozitivnom energijom koju sam u prethodna dva meseca u to uložio, pukao sam i bilo mi je potrebno tri-četiri dana lečenja, da bih se vratio u normalno stanje.

Mislio sam da će LDP u Srbiji proći onako kako je prošao na Vračaru. Ja o Srbiji mislim kao o Vračaru i užasno sam nezadovoljan takvom Srbijom i želim da je menjam revolucionarnim metodama. Porazilo me je saznanje da su Vračar i Dorćol u stvari elita Srbije, a da je drugde mnogo gore. To je bio udarac meni lično, zbog moje naivnosti, zbog toga što sam ispaao glup. Bio sam siguran da ćemo ovoga puta da se otarasimo SPS-a i bilo mi je šokantno da je toliko ljudi glasalo za Ivicu Dačića. Iako ne volim SPO i Vuka Draškovića, bio sam siguran da će cenzus pre preći SPO nego SPS. A da ne pričam o tome da je više ljudi u Srbiji glasalo za Ivicu Dačića nego za Čedomira Jovanovića. Sva sreća da ja nisam Bog, jer da jesam, to bi vas skupo koštalo.

Imam deža vi efekat, ali sa novim akterima, koji su pri tom meni bliski ljudi. Tu vrstu ludosti su nad nama devedesetih sprovodili ljudi kao Šainović ili Vlajko Stojiljković, ljudi koje niti znam, niti iko koga ja poznajem poznaje te ljude. A sada na televiziji gledam kao protagoniste tog monstruoznog deža vija ljude koje poznajem. Znam da su super, to su ljudi koji su sa mnom sedeli na slavama, s kojima sam razgovarao, koji su moji prijatelji, poznanici, s kojima sam razmenjivao ploče, išao zajedno na fakultet. Zato sam šokiran. Kada su za mene mislili da sam izdajica Slobe i Mire, bilo mi je svejedno, ali sada sam u situaciji da na blogovima čitam šta o mojoj političkoj opciji misle ljudi koji imaju isti ukus kao ja, na istom smo nivou kulture i civilizacije. To me dovodi u situaciju da se stalno preispitujem. U svakoj sekundi ponovo se preslišavam - da li sam ja možda lud, da li nešto nisam dobro shvatio, da li postoji neka knjiga koju nisam pročitao, koja će mi to objasniti. Međutim, mozak mi stalno izbacuje rezultat da su dva i dva četiri, da su stvari dosta jednostavne, a da ti moji prijatelji učestvuju u nečemu što ja zaista ne razumem. Moja drugačica pušta istu muziku koju je uvek slušala, a priča potpuno drugači-

je stvari od onih koje je pričala celog života. Ja čak imam osećaj, znajući je, da bi ona u stvari volela da priča ono što ja pričam, ali ne znam zašto to ne čini. O čemu se radi? Ne znam uopšte šta se tu dešava.

Na Dorćolu, gde ja živim, ima mnogo ljudi koji su u Demokratskoj stranci Srbije. Ovi što idu u Brisel i raspravljaju o suverenitetu Kosova su ljudi koje znam, sa kojima sam sedeo i pio pivo u bašti, po divnom vremenu. Oni su, eto, DSS-ovci, oni kao mrze Dinkića i stalno mrse nešto i kada svi idemo na demonstracije, njima smeta dlaka u jajetu, ali su to i dalje neki naši ljudi. Više vole Džonija Štulića od *Discipline kičme*, ali okej, sve je u redu. I onda ih odjednom vidiš kako izgovaraju potpuno ludačke stvari na televiziji i pitaš se - Čekaj, šta se ovde dešava? Da li možda ima neka tajna sakrivena u zgradi vlade? Snimao sam i film o tome samo da bih ušao u zgradu vlade, da vidim ima li nečega iza slika, sefova iz kojih izlaze ljudi, šta se tu dešava. Poznajem sve protagoniste ovog ludila. Znam Vojislava Koštunicu, radio sam s njim, gledao sam ga u oči, ne mogu da verujem šta čovek radi i priča. On sve više liči na onu Češićevu lutku iz serije *Nikad izvinj*, čovek zaista izgleda tako. Pre neki dan sam gledao američkog ambasadora i onog ćelavog službenika CIA, koji je došao iz Amerike da nam nešto priča. I oni gledaju Vojislava Koštunicu, dakle našeg premijera, kao da imaju informaciju o njegovom psihičkom stanju, pa dok pričaju sa njim, oni ga gledaju malo ispod oka, sa nekom vrstom smeška na licu.

SVETLANA LUKIĆ:

Austrijski ambasador je rekao - Mi sa njima moramo pažljivo da postupamo.

MILUTIN PETROVIĆ:

To je kolektivni gubitak kontakta sa realnošću, koji jako podseća na situaciju u kojoj su bili severnoamerički Indijanci u godinama pre nego što su izumrli. To je trenutak u kojem primitivno društvo izgubi kontakt sa realnošću, ljudi više ne misle da kiša pada iz oblaka, nego stvarno misle da kiša pada zato što je šaman priziva. Onda više ne znaš kako da štitiš sebe, ko su ti neprijatelji, ko su ti prijatelji, na koji način da preživiš. I onda se uvek nađe neko ko je raspoložen da te skloni sa istorijske scene. Mi smo eklatantan primer te težnje ka izumiranju, zato što sve što se izgovara proteklih nedelja, od kada je počelo ovo sa Ahtisarijem, ne može da se objasni racionalno. Juče

MILUTIN
PETROVIĆ

sam gledao emisiju u kojoj su polemisali Brana Crnčević i Zoran Ostojić. I čika Brana tu objašnjava kako oni shvataju da je sve izgubljeno, ali da sada vode bitku za to šta će pisati u istoriji. Znači, oni su spremni na nove žrtve, na novo jedenje korenja, da bi u istoriji pisalo da nisu oni krivi što je Kosovo izgubljeno, nego je za to kriva Amerika. To je situacija koja čoveka može da baci u depresiju u kakvoj sam ja bio ili da, predvođena energijom kakvu ima prvo Čedomir, a onda i svi ti ostali ljudi, kaže - E, pa neće moći tako, gos'n Brano.

Izgovaranje rečenica koje ne znače to što znače, nego se podrazumeva da treba drugačije da se tumače - to je jedno strašno oboljenje, koje su DSS-ovci uvek imali. Nekada su mi bili simpatični sa tom svojom lakom sklonošću ka teorijama zavere. Tada mi je to bilo čak privlačnije od realizma Zorana Đinđića. Više mi se sviđalo kada ovi kažu - Nije sve baš tako kako izgleda, ima tu nekih dubljih veza sa Amerikancima i naftovodima. Ali to je preraslo u ludilo i tu sada postoji nekoliko desetina potpuno ludih ljudi. Pri tome, oni nisu nikakva ozbiljna sila, oni nisu nacisti. Kada bi im u prostorije ušli neki ljudi i rekli - Sad tišina, marš napolje odavde - oni bi začutili i izašli. Oni zaista nisu dostojni diktature, oni nisu dostojni toga da preuzmu vlast. Jadna narod i jadna zemlja kojima uspeva da im osoba kakav je Vojislav Koštunica bude diktator. To je zaista dno dna. Sramota da ti osoba kakva je bio Slobodan Milošević bude diktator već je dovoljna da se obrukaš za sva vremena, ali je neverovatno da posle toga dozvoliš da tobom vlada Vojislav Koštunica i da nemaš hrabrosti da mu kažeš - Aman, bre, budalo jedna, učuti više; to što pričaš nema, bre, nikakve veze sa životom, hajde zdravo.

Moj tata kaže - Prvo nam je vladao jedan koji je voleo puno žena, pa nam je onda došao na vlast jedan koji je voleo samo jednu ženu u životu, a sada nam je na vlasti jedan koji nikoga ne voli. Ko li će sledeći da vlada ovom zemljom? Bruka i sramota, prosto ne želim da se dovodim u situaciju da grubo govorim protiv njega kao osobe, to nije u redu. Ali ne radi se samo o njemu, radi se i o ljudima oko njega. Sa ovim nesrećnim gospodinom Vladetom Jankovićem bio sam na nekoj tribini. Mislio sam da je on opušten i simpatičan intelektualac, koji je, kada sam bio klinac, govorio o Sokratu na televiziji. Mislio sam da je on okej tip, ali da ima problem, da misli da je Vojislav Koštunica genije i da je podržavajući ga, korak po korak dospao u poziciju koju sada vrlo teško može da brani. A onda sam video čoveka koji je ludački

nervozan i koji mi nikako ne deluje kao okej tip. Ne shvatam šta se to dešava s ljudima oko Koštunice.

Vojislav Koštunica ima otprilike sledeću tezu - postoji Povelja Ujedinjenih nacija u koju su pripadnici ovog čovečanstva upisali osnovne kriterijume i vrednosti na osnovu kojih žele da organizuju međusobni život. On, Vojislav Koštunica, sada to štiti od čitavog čovečanstva, a svi ostali zlonamerno rade protiv tih pravila. Svetska politika i svetsko javno mnjenje, svi oni u stvari rade protiv čovečanstva, a Tomislav Nikolić, Vojislav Koštunica i Sanda Rašković-Ivić brane čovečanstvo od samog sebe. Zamisli sliku sveta u kojoj je to zaista tačno. Da li je moguće da je to istina? Sasvim je očigledno da je nemoguće. On je pozvao Rusiju da stavi veto na odluku o nezavisnosti Kosova, ne da bi se zaštitila teritorija male suverene države koja se zove Srbija, nego da bi se zaštitila suština Povelje Ujedinjenih nacija. To međutim, čak ni tehnički, kako on to voli da kaže, nije tačno, zato što međunarodno pravo zaista govori o suverenitetu i nepovredivosti granica, ali govori takođe i o drugoj, veoma važnoj stvari, a to je pravo na samoopredeljenje - na čijem unošenju u Povelju Ujedinjenih nacija je učestvovala baš Jugoslavija braneći kolonizovane zemlje i njihovo pravo na samoopredeljenje. Tako da on ni tehnički gledano ne govori istinu. A to što on ima podršku javnog mnjenja Srbije samo govori da je ljudima ovde jako teško u glavi, da im uopšte nije dobro, a to što im uopšte nije dobro je ono što se kasnije naziva - kolektivna odgovornost.

Razumem ono što LDP govori o Kosovu, ali uopšte mi nije jasno šta govore ovi drugi ljudi. Uopšte ne razumem šta oni hoće. Suverenitet nad Kosovom? Da li to zaista žele? Zamisli da Ujedinjene nacije kažu - Dobili smo pismo od Koštunice, on je čovek potpuno u pravu, mi potpuno grešimo, mi se povlačimo i koliko sutra, molim vas, izvolite uspostaviti suverenitet Srbije na Kosovu. Šta bi mi radili, kako bi sproveli suverenitet nad dva miliona ljudi koji ne žele da mi sprovedemo suverenitet nad njima? Da li postoji neka droga koja se daje ljudima u tom slučaju, da li se oni potplate, biju, iseke? Kada Sanda Rašković-Ivić kaže da Albanci moraju da shvate da žive na tuđoj teritoriji - šta ona time hoće da kaže? Možda sam ja veoma glup, ali ja to ne mogu da razumem. Oni žive na tuđoj teritoriji, dakle, šta će da bude? Moguće je da oni te čudne rečenice izgovaraju zato što ne znaju šta u stvari žele.

MILUTIN
PETROVIĆ

Boris Tadić poslednjih nedelja svakim trenom svog postojanja i svakom ćelijom svog bića odaje utisak čoveka koji jedino želi da ne bude u situaciji u kojoj se nalazi. Strašno me podseća na mene, kada su mi jedne godine uvalili da budem predsednik Saveta FEST-a. Jedino što sam želeo je da ne budem predsednik Saveta FEST-a, a morao sam to da radim. I, isto kao i on, obukao sam sako i pričao sve što je trebalo, bio sam veoma lojalan čitavoj stvari, ali privatno sam u sebi mislio – Gospode Bože, šta ću ja ovde? Ja mrzim festivale, sve me ovo užasno nervira, baš me briga za celu ovu stvar. Meni Boris Tadić izgleda kao čovek koji je u takvoj situaciji. U tom smislu, on ne pokazuje dovoljno energije da nešto uradi. Pri tome, on je u situaciji koja, dodatno, uopšte nije tako divna. On je napravio jako mnogo grešaka u prethodnom političkom životu i sada je na velikoj raskrsnici. On se našao na tom mestu tako što je puštao da mu u leđa duva vetar Udbe i udbo-mafije. On se pravio blesav i dospao tu gde jeste, ali sada je kucnuo čas da vidi šta će sa tim da radi. Ne znam koliko je taj vetar bio jak i koliko ga je on osećao na svojim leđima i da li on ima neke repove, dugove, da li ga ucenjuju, ali mi on deluje kao čovek koji nije zadovoljan mestom na kojem se nalazi. Sem toga, mislim da on i nije pravi čovek za to mesto. Između ostalog, strašno je pogrešio u odnosu prema Čedomiru Jovanoviću.

Plašim se da Tadić nema mnogo dobrih poteza i da, šta god uradio, to neće biti nešto zbog čega može da se probudi ujutro i kaže – Super sam ono juče uradio, nego će stalno biti – Uf, uf, ovo nije bilo baš najpametnije. Gde god se okrene, on sebi mora da učini nažao: ako ne da Koštunici premijersko mesto, neće formirati vladu i uvešće zemlju u krizu; ako da Koštunici premijersko mesto, on čini neku vrstu lakog samoubistva Demokratske stranke. Većina ljudi koji sada glasaju za Demokratsku stranku tog trenutka prestaje da vidi logiku u daljem podržavanju ekipe tipa – Šutanovac, Petrović, Boris Tadić. On sada mora da da trojku u poslednjoj sekundi. Sada mora da se ispostavi da on nije neki bezvezni tip sa klupe, koji je preko tatine veze došao u prvi tim, nego je ozbiljan košarkaš. Plašim se da on nije ozbiljan košarkaš i da je tačno ono što svi vidimo da jeste, ali to nam je što nam je – on je sada ono što imamo.

Pridružio sam se stranci čija je ideja – Mi govorimo istinu. Išli smo po tribinama i lokalnim televizijskim stanicama da zastupamo politiku koalicije okupljene oko LDP-a i govorili istinu. I stalno smo se susretali sa pitanjem – Jeste li vi normalni, zašto govorite istinu? To je pi-

tanje percepcije. Ja se i privatno pitam zašto se ljudi ne gledaju u oči i ne kažu šta misle, u čemu je problem. Tako je govorio Džon Lenon – Govori ono što misliš i to je to. A evo, isprobali smo taj princip i u politici i on funkcioniše. Mi smo prešli cenzus govoreći istinu. Non-stop smo govorili istinu i ispostavilo se da u Srbiji ima dovoljno ljudi koji hoće za to da glasaju i mi smo ušli u skupštinu. Ne vidim zašto je problem da se govori istina, sem ako ne postoje neke tajne za koje ja ne znam, a verovatno ih ima. Osnovana je pretpostavka da postoji nešto zbog čega Boris Tadić izgovara neke rečenice o Kosovu koje ja uopšte ne razumem. Shvatam samo da se on govoreći te apstraktne rečenice približava bloku koji predvodi Koštunica. Ali, dok mi Koštunica izgleda kao opasno oboleo čovek, ovaj mi ne deluje tako. Tadić mi, naime, izgleda kao da sto posto misli isto što i ja. Zašto onda govori nešto sasvim drugo? To je njegova tajna. Ja bih voleo da on izađe i kaže mi o čemu se tu zaista radi.

MILUTIN
PETROVIĆ

Hajde sad da vidimo onih 300.000 ludaka koji su glasali za stručnost ispred politike. Događaji poslednjih dana su očigledan dokaz da politika odlučuje o tvom životu i da prvo moraš sa njom da se izboriš, pa tek onda da vidiš šta ćeš sa stručnošću. Ovo je nedelja koja potpuno ruši izbornu kampanju te neobične grupe ljudi.

Činjenica da se toliko mnogo ljudi slaže sa Tomom Nikolićem i Aleksandrom Vučićem meni nije najlošija vest sa poslednjih izbora. Meni su mnogo lošije vesti u vezi sa SPS-om, G17 plus ili DSS-om. To su loši šumovi koji prave velike turbulencije u ovom narodu, a radikali su potpuno strejt. Ljudi koji se pale su ljudi koji veruju u nešto, a kada neko u nešto veruje, ti možeš i da ga promeniš. Samo mi daj pravu polugu i tri četvrtine radikala će promeniti mišljenje, to nije nikakav problem. Radikali su običan, normalan narod, to je normalna, narodna sila. Ista ta sila je od Slovenaca napravila Sloveniju. Nije sila građanskog saveza napravila Sloveniju onakvom kakva je, nego slovenački radikali. Radikali su u velikoj većini, okej, njih samo treba staviti u drugi kontekst. Oni nisu muljatori. Oni su, u krajnjem slučaju, ljudi koji imaju neku vrstu hrabrosti, to su ljudi dobrovoljci. Kad je bio rat, oni su stvarno uzeli puške i išli tamo. Nisu samo sedeli ovde i pričali protiv Đinđića, nego su išli u rat. Oni uopšte nisu problem. Daj mi RTS na godinu dana i svi radikali će da viču – Živeo Wolfgang Amadeus Mocart. Naravno, vrhuška radikala su ljudi iz Udbe, ali to njihovi glasači ne shvataju. Ti ljudi misle da je Toma Nikolić pošten, što je genijalno.

Politika vlada nama, jer u ovoj primitivnoj zemlji pitanje vlasti se svodi na pitanje ko je šef Udbe, ko nosi pištolje, ko ima bolju municiju. Vojska i policija su ključ vlasti. To je moja slika onoga što se dešava. Ja pokušavam da se borim za ukus, jer je to meni najvažnije i u to ime sam spreman da se bavim ljutom, stoprocentnom politikom. To je pokušaj da ideja građanske i civilizovane Srbije pobedi one koji imaju bojevu municiju. Đinđić je ubijen tri dana pre nego što je zadiobio vlast nad vojskom. Zato i jeste ubijen. Da je on ostvario svoj cilj, da je dobio vlast nad 63. padobranskom jedinicom i migovima, više ništa ne bi bilo isto. I da vidiš kako bi odjednom prestale da se prodaju Cecine ploče. Neko bi rekao - Vidi kako je narod prevrtljiv, odjednom više ne voli Cecu. A Ceca je primer nametnutog ukusa. Gde su sada ljudi koji su voleli Čkalju? Potrošena roba više nikom nije potrebna. Ovde se radi o tome da se mora izboriti za elementarnu vladavinu one ideje koju mi zastupamo, ali tako da ona zaista vlada. Ja ne bih bio u politici da živim, ne u nekoj zaista dobroj zemlji, nego da živim u Hrvatskoj. Kada uključiš HRT, ti vidiš da oni u principu idu tamo gde treba da se ide. Ja ne mogu da se bavim estetikom, kompozicijom slike, problemom kolorita, suštinskim problemima dramaturgije zato što mi je đubrad to oduzela i uvalila mi Lepu Brenu. I to traje svih ovih godina i čovek jednom mora da počne da se bori protiv toga. Na lazimo se na bojnopolju ispred grupe varvara, naša deca su iza nas i ja sad ne mogu da se ponašam kao - *love, peace and happiness*, jer su ispred mene varvari.

Kada dovoljno ljudi bude glasalo za nas i mi budemo formirali vladu koja će zavladati nad onima koji imaju oružje, tog trenutka će sve biti vrlo jednostavno, kao što je u Bugarskoj, Rumuniji i drugde u normalnom svetu. Sve dok oni imaju vlast nad municijom, čao, mi možemo da pričamo u *Peščaniku*. Postoji nešto od čega su se otcepili Slovenci, pa se otcepili Hrvati, pa se otcepili Bošnjaci, pa se otcepili Makedonci, pa se otcepili Crnogorci, pa se otcepili Albanci na Kosovu. Svi su se oni od nečega otcepili. I nama stalno objašnjavaju da su se oni otcepili od Srba, a ja zaista mislim da to nije istina. Oni se nisu otcepili od mene i od vas dve, nego su se otcepili od nečega što je još kod nas. Mi nećemo postojati sve dok se takođe ne otcepimo od toga. Postoji nešto zbog čega su hrvatske majke sinovima jedincima rekly - Idi, bre, sine u rat, samo da ne budemo više na strani sa tim nečim. Ja duboko verujem da se ne radi o tome da su sve to izveli CIA, masoni i Kominterni i da su se oni otcepljivali zato što mrze Srbe. Radilo se o potrebi da jedan narod opstane i o želji tog naroda da živi na do-

stojanstven način. Zbog toga su bili spremni da žrtvuju i nešto najdragocenije što imaju, da bi došli do slobode, da ne budu više udruženi sa tim nečim što je nama još u dušama, na glavama, u mozgovima, u Sinodu, svuda.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Zbog toga dobijamo ona pseća lica. Tako si mi jednom rekao - Kada dođem iz inostranstva, vidim kako u Beogradu svi imamo pseća lica.

MILUTIN
PETROVIĆ

MILUTIN PETROVIĆ:

Kad vidim neki fenomenalan auto, pa se zainteresujem ko ga vozi, u 99,9 odsto slučajeva vozač tog fenomenalnog vozila je neki ćelavac bez vrata. Ovo je zemlja u kojoj su skupe automobile kupili samo arkanoidni likovi. Svi izgledaju kao da su bili u *Škorpionima*, a velika većina njih verovatno i jeste. Bar da nije nagojen kao svinja, da je mršav čovek, ništa drugo, ali sve su to debeli ljudi bez vrata, koji jedu duple vešalice u kafanama na Ibarskoj magistrali i imaju priče o tome da su Srbi nešto posebno. Ovde vlada neki Ejlijen, neko zlo i kako su se ostali otcepljivali, zlo se povlačilo ovde. To je možda JNA, to sigurno živi u gusenicama tenkova. JNA u svom tkivu ima tog zlog duha, koji se povlačio, povlačio i sada je tu i više nema nikoga sem nas i spreman je i nas da pojede na kraju sedmog nastavka filma. Otcepljenje od nas samih - to su ključne reči za ono što nama predstoji i to je odgovor na pitanje o Borisu Tadiću. Boris Tadić nikada ništa neće uspeti da uradi ako ne uspe da se otcepi od toga, a on definitivno ne izgleda kao čovek koji je sposoban da se od nečeg takvog otcepi. Nešto od energije o kojoj pričamo mu je duvalo u leđa i dovelo ga tu gde je. Sada on zaista ne izgleda kao neko u čijem stomaku je taj Ejlijen, ali gledali smo toliko nastavaka tog filma, pa znamo kako to funkcioniše. A 220.000 ljudi koji su glasali za LDP, to je pet-šest punih Marakana, to je ozbiljna stvar. To je, što kaže Vesna Pešić, daleko, daleko više od jednog autobusa.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo filmski reditelj Milutin Petrović. U emisiji su još govorili Miljenko Dereta, Mirko Dorđević i Ivan Čolović. Prijatno.

PEŠCANIČK 16. 02. 2007.

KONAČNO REŠENJE SVIH PITANJA

Vi nekoga molite da vam ne oduzima Kosovo, a u isti mah
mu psujete majku i oca...

Kada je objavljen predlog rešenja statusa Kosova, mrtvih
je bilo samo u Prištini...

Mi smo jedno malo dupence, eto, i ništa od nas ne zavisi...

Slušajte, gospođo Anka, to samo kreten može da kaže, bi-
će penzija...

DESIMIR TOŠIĆ, *publicista*,

IVAN KUZMINOVIĆ, *sociolog*,

VLADIMIR GLIGOROV, *ekonomista*,

BILJANA SRBLJANOVIĆ, *dramski pisac*

PETAR LUKOVIC, *novinar*

SVETLANA LUKIĆ:

Posle ovakvog početka rada nove skupštine, posle sabornog glasanja za bezumnu rezoluciju, koju je predložila bezumna stranka koja će nam krojiti novu vladu, izgleda da nema nade da se možemo spasti kolektivno - možemo to učiniti samo pojedinačno. Ko može, evakuisaće se iz ovog bunila od zemlje. Ko ne može, ostaje mu da pronađe sopstveni način da ne poludi. Ne znam da li sam već pominjala postupak za koji mi se sada čini da je najrazumniji, a preporučio ga je jedan od junaka krimi romana P. D. Džejms. Svešteniku je došla da se požali jedna žena kako više ne veruje u boga i ne zna šta da radi, a on joj kaže - Sutra kad ustaneš, pomoli se bogu i nastavi da se ponašaš kao da se ništa nije dogodilo.

Evo čoveka koji već 66 godina, od 27. marta 1941, živi kao da je sve u redu, a u stvari, kao i svi mi, čeka da se nešto promeni nabolje. Desimir Tošić.

DESIMIR TOŠIĆ:

U doba Miloševića o nama je vladalo mišljenje da smo krvoločan narod, a sada nam se ozbiljni ljudi smeju. Imam prijatelje koji učestvuju u celoj ovoj operaciji iz raznih razloga i žao mi je što moram da kažem da je tu nastao poremećaj, ti ljudi više ne shvataju međunarodne odnose. Smejao sam se već na ustavnu preambulu o Kosovu i prozvao sam Vojislava Koštunicu - Voja Preambula. Samo onaj njegov bradati pravni savetnik može da veruje da će neko da se uplaši od te preambule. To je primer iz dečije psihologije, kada je dete uvereno da je svojim rečima uspelo da zbuni majku ili oca. Imate pravo da kažete - ne prihvatam rešenje. Ni ja ga ne bih lako potpisao, iako mi se čini da ne možemo dobiti nešto mnogo bolje od onoga što nam nudi Ahtisari. Ali mi možemo da popravimo neke stavke tog rešenja i da vodimo pametnu politiku. Ne možete nekoga da molite da vam ne oduzima Kosovo, a da mu u isti mah psujete majku i oca. Kako vi onda očekujete pomoć?

Svi mediji su, sa izuzetkom dva-tri lista, u hladnom ratu protiv Zapada, protiv Ahtisarija, protiv Ujedinjenih nacija, protiv Amerike, protiv Evropske unije. Kako onda očekujete da dobijete podršku? Ništa mi nije jasno: molite za bolje uslove pregovora, a u isti mah govorite sa dijabolične visine. Tako je radio Milošević, ali on je imao neku snagu - pre svega je bio majstor da laže ove na Zapadu. I naš predsednik vlade često ne govori istinu, ali on nema Miloševićeve sposobnosti, tako da je on raskrinkan, iako se o tome ne govori. On je gubitnik i u

ličnoj istoriji. Ako hoćete nešto da izgubite, uzmite našeg predsednika vlade da biste bili sigurni da ćete to izgubiti, bilo da je to Kosovo ili nešto drugo. Užasno mi je teško kada pomislim da će se zbog ovakvog držanja pogoršati položaj ljudi koji ostaju da žive dole i situacija sa crkvama i manastirima. To je isto kao u Bosni, u vezi s kojom ovaj naš vladika, koji je stručnjak za gerilsku borbu protiv Zapada, stalno opravdava ubistva i rušenja. A Miloševićeva vojska je u Bosni porušila devet puta više džamija nego što su muslimani i Hrvati porušili pravoslavnih crkava.

Naši mediji su đavolski krivi za podršku javnosti ovakvom odnosu prema Kosovu. Oni daju lažnu sliku i o svetu i o nama. Oni o nama govore samo u superlativima preuveličavajući svaki problem, svaku nesreću, svaki prestup na Zapadu. Najopasniji su naši takozvani analitičari, koji kao da su plaćeni propagandisti. Umesto da se upišu u DSS, oni izigravaju analitičare i obmanjuju ljude. Strepim od događaja koji nam predstoje.

SVETLANA LUKIĆ:

Kako vam je izgledala današnja sednica skupštine?

DESIMIR TOŠIĆ:

Mislim da velika većina njih ne veruje u to što govori. Verovatno svi oni znaju da je predsednik vlade kao spreman da napusti vlast, ako mu se obezbedi Kosovo – kao da je Kosovo njegovo. Nikad nisam tvrdio i ni sada ne tvrdim da je Koštunica Miloševićev čovek, ali očividno je da se nismo izvukli iz sindroma devedesetih.

SVETLANA LUKIĆ:

Kako vi to razumete, gospodine Tošiću, šta u stvari hoće Vojislav Koštunica?

DESIMIR TOŠIĆ:

Vlast. Od prvog dana sam video mnoge njegove negativne osobine, ali priznajem da nisam primetio da je toliko vlastoljubiv. To se tada nije videlo. On je rak rana i nadam se da će on posle nekih novih izbora prosto iščeznuti, kao što su mnoge stranke iščezle, jer on, sem u jugozapadnoj Srbiji, više nema podršku. Beograd ga je napustio, jer građanstvo, koje je 1999. Koštunicu smatralo svojim predstavnikom, više nije na njegovoj strani. Njegova snaga je sasvim mala i intere-

santna je drskost sa kojom neko ko je izgubio pola poslanika i trećinu glasova ucenjuje i zahteva da bude predsednik vlade. Narodnjaci nigde nisu dobili onoliko koliko su dobili 2003, svuda su doživeli pad. Da li je to presuda vladi ili posledica naslućivanja da ne treba ići u ovaj ćorsokak, ne bih znao. Naše izborno telo je još nesređeno i ne znam kada će se smiriti.

Kada se formira vlada, držaću ciklus predavanja o političkim strankama, jer naši ljudi nemaju nikakvu predstavu o tome šta je politička stranka. To je za njih kao neki kafić - uđe, pa izađe; ovde kafa nije dobra, idem u drugi kafić, tamo je kafa bolja. Ta pretrčavanja užasno demorališu narod. Stranka ne predstavlja ništa, to je društvanje koje ostvaruje svoju ekonomsku moć. Radikali svima bacaju u lice izjave da su svi sem njih lopovi, a odjednom Šešelj traži da mu se otvori pristup računima u inostranstvu. Izvinite, jeste li vi to kopanjem zemlje dobili? On je verovatno najbogatiji čovek na našoj političkoj sceni. I šta će biti sa Šešeljem? Dobiće pet godina robije zbog svog svinjarskog rečnika, jer on je zaista čudovište kakvo nismo imali u istoriji. Bilo je ljudi koji su bili neozbiljni, takozvane šaldžije, bilo je onih koji su lupetali po parlamentu, ali ovo je čudovište, oličenje drskosti i prljavštine. Razgovarao sam sa ljudima koji su napustili Šešelja 1995. i oni su mi pričali neverovatne priče o njegovom bogaćenju. On je nakupio para i od emigracije, jer su mu ti politički volovi verovali i davali mu novac, ali najviše para on je zaradio od Miloševića. Naš svet sve to manje-više zna i pitam se kako onda može da ide sa njim.

Političke partije su krive za mnoge probleme, ali pazite, baza nije bolja. Taj fenomen Karić, to je božanstveno i on se kandiduje za predsednika i skupi više od devetnaest odsto glasova. I dođu parlamentarni izbori i on padne na jedan odsto. Dobro, pa gde ste, braćo Srbi, svetosavci? Gde je tih osamnaest odsto stanovništva? To dokazuje da je naša baza slaba, da naš građanin ne postoji, da je to lutajući čovek, kome misli bauljaju kao kod Voje Koštunice, koji takođe ne zna šta misli, šta hoće, ni šta će uraditi. To je dokaz da je celo društvo ozbiljno načeto. Do Miloševića, znači u vreme komunizma, mi smo išli po celom svetu, ne samo po Evropi. Naši ljudi su putovali, školovali se, Čavoški je bio Fulbrajtove stipendista. Nikako mi nije jasno kako naši ljudi ostavljaju utisak da nigde nisu putovali i ništa nisu videli. A ima i podlačkog mentaliteta. Imate slikara koji zarađuje i živi u Parizu četrdeset godina i on vam šalje poruku preko novina - Nemojte juriti Evropi, jer Evropa hoće da vam otme zdravu hranu i pitku vodu. A tu

DESIMIR
TOŠIĆ

je i onaj strašni književnik, da mu ne pominjemo ime, sedi u Francuskoj sa celom porodicom i tvrdi da je na Zapadu sve gore nego u komunizmu. To može da radi samo mangup prve klase. Nemam odgovor na pitanje kako to da tolika putovanja, čitanje i poznavanje jezika nisu uticali na saznanja naših ljudi. Oni, na primer, ne znaju šta su to klase, kome sam ja klasno blizak. Ne shvatam šta se to dešava sa nama. Iako sam Srbin, priznajem da nešto ne razumem, a to je naše nesnalaženje u svetu. Kod Miloševića sam to razumeo, on je imao ideologiju koja čoveku ne daje otvoren prostor ka svetu. Drugo, Milošević je po svojoj prirodi bio aparatčik koji je učio lekcije, koji nije imao neku viziju. Ta ideologija je imala viziju, iako je bila luda. Sada imate drugu vrstu političara, koji su više videli. Međutim, rezultati su slabi.

Sem tog nesrećnog rata protiv Bugara, mi smo bili uspešni. Mislim da nas je taj uspeh poremetio. Mi nijedan problem u Jugoslaviji nismo shvatali ozbiljno. Ljudi danas govore da je ta zemlja bila greška. Greška je u tome što mi nismo razumeli šta je to Jugoslavija. To je bila nova država prepuna problema, koje ste morali bar da pokušate da rešavate. Pazite, vi sa Albancima 1912. ne vidite nikakav problem, jer je to bila pobeda, oslobođenje od Turaka. 1918. neki su verovatno videli problem, pa smo vršili dva naseljavanja. Ona nisu bila velika kao što Albanci pričaju. Naseljeno je po deset hiljada ljudi, siromašnih seljaka iz Like i Korduna. Prvo naseljavanje je bilo 1923, a drugo tridesetih godina i oba su se svršila potpunim neuspehom. Siromašni seljaci nisu bili navikli na takvu zemlju, koja je bila vrlo neobrađena i zahtevala ozbiljan rad sa mašinama, koje oni nisu imali. Tako da su mnogi seljaci prodali zemlju i pobjegli odatle. Onda je Vasa Čubrilović, profesor univerziteta, došao na ideju da se deo Albanaca iseli. Tome su se u vladi suprotstavili bosanski muslimani, jer su se plašili da će se smanjiti broj muslimana u zemlji, tako da do toga nikada nije došlo. I tako je to stajalo. Komunisti su napravili, istorijski posmatrano, ispravan rez - hteli su da izvrše emancipaciju. Da je jugoslovenska država posle 1918. pokušala emancipaciju zasnovanu na tradicionalističkim, seljačkim odnosima, možda bi ona imala veći uspeh, ali emancipacija na bazi marksizma, lenjinizma i titoizma je zaista bila deplasirana i za naše seljaštvo, a kamoli za albansko. Tako da se to pretvorilo u nacionalizam.

Mi iz emigracije smo 1986. napravili takozvani nacrt za demokratsku alternativu. Moja ideja je bila da se vodećim komunistima po-

mogne da vide da je ceo sistem pravljen za Tita, kojeg više nema. Nado sam se da će komunisti biti toliko bistri, a jesu bili bistri, da kažu - Ljudi, moramo da uradimo nešto ozbiljno. Ali ne, oni su išli na talasu - i posle Tita Tito. Pre nekoliko nedelja sam gledao snimak Ljubičićevog govora generalima posle Titove smrti, gde im on kaže - Drugovi, Tito nije umro, Tito je sa nama. I oni, magarci, inače divno izgledaju u uniformama, samo što nisu počeli da zaviruju ispod stola da traže Tita. Bila je to neverovatna spiritistička seansa. Međutim, moram da vam kažem da bismo i alternativnom politikom u odnosu na ovu teško spasli Kosovo. Albanci su demografski rasli vrlo snažno, onda su stvorili inteligenciju, koja možda tehnički nije bila na velikoj visini, jer Prištinski univerzitet je očevidno bio laka roba, ali dobili su samopouzdanje i služili su se nacionalizmom na vrlo vešt način u vladajućoj ideologiji. Istorijski posmatrano mi, nažalost, nismo mogli da spasemo ništa na Kosovu, sem manastira i eventualno nekih aranžmana sa rudnicima i fabrikama.

DESMIR
TOŠIĆ

Vrlo je teško prihvatiti Ahtisarijev predlog, ali ne vidim šta bi drugo i bolje moglo da se uradi. Podela Kosova je postala neupotrebljiva ideja, koju je mogao da ostvari Milošević. Moja ideja podele svojevremeno je bila da se zadrži četvrtina opština kakva je Kosovska Mitrovica, a da ostatku priznate nezavisnost. To Srbi, naravno, nisu mogli ni da zamisle. Živeo sam u raznim sredinama i rekao bih da smo mi izuzetno bistar i maštovit narod. Kako to da u našoj politici nisu prisutne te dve sile, nije mi jasno. I dokle će to da traje? Nižu nam se gubici za gubicima, a i gubimo na sve komičniji način. Šta mi radimo? Pišemo rezolucije, a ljudi koji ih pišu su ozbiljni doktori prava. U čemu je stvar? Žao mi je, ali za slušaocce *Peščanika* nemam više šta da kažem o tome.

Vi ste nesposobni da osudite jednog vladiku, boga li vam ljubim! To je bio čist hohštapleraj. Prvo su odugovlačili, pa su suđenje prebacili u Niš i vladika je oslobođen. Sada su osudili onog kaluđera Ilariona zbog bluda. Mi imamo kulturološki problem - verujemo da u našem društvu nema zala koja postoje u drugim društvima. Sve crkve imaju pedofile, samo mi nemamo. Nije to nikakva tragedija, samo treba da ga uklonite, bilo presudom, bilo administrativno. Odgovor na pitanje zašto ne sudimo našim krivcima glasi - zato što smo nesposobni. Celu Prokuplje se digne na noge - Kako da našeg čoveka i patriotu osudite? Patriota ima pravo na sve, da tuče ženu, da ubije brata, jer je radio za Srbiju. Nadam se da će saradnja sa Hagom da se završi isporu-

čivanjem bar ovih glavnih ljudi. Izvući će se verovatno neki pacovi kao onaj Hadžić. Pratim to otkrivanje grobnica. U Srbiji još ima grobnica ljudi pobijenih na Kosovu, pa dovoženih i zakopavanih u Srbiji. Štampa o tome piše bez ikakvog uzbuđenja, povodom toga se ne vodi kampanja kao što se vodi povodom Ahtisarija. Ubijanje je kod nas kao neki lep doručak.

Mi smo se potpuno izgubili i ne znamo kada će ovo da stane. Videćemo sada posle Kosova, ja očekujem izolaciju i lično mislim da, i ako je neko imao u malom prstu kombinaciju kako da uhvati Mladića, sada ga neće uhvatiti. Tako ćemo se vratiti na početnu tačku, na vreme Miloševića, iako to niko nije hteo - mislim čak ni predsednik vlade. Ali sve smo radili pogrešno. Već poodavno osećam da će doći trenutak kada će sa Zapada reći - Vi, Srbi, radite šta znate, niko vas neće dirati, vi ste moćni, vi sve znate, vi ćete sve rešiti, samo izvolite, mi ćemo biti samo posmatrači. To je najopasnija pozicija. Nadajmo se da će se ovde neko probuditi i tu najviše računam na Demokratsku stranku.

Situacija je vrlo mračna. Meni to teže pada nego vama, jer to traje toliko dugo. Više od šezdeset godina, od 27. marta 1941. ja čekam da stvari krenu nabolje. Za mene je to bolno, iako ne mogu lično da se požalim. Naša istorijska pozicija je zaista zastrašujuća. Ne Grčka, nego Bugarska i Rumunija su otišle ispred nas, a mi smo ostali sa Albanijom i Bosnom i Hercegovinom. Naši ljudi ne mogu da shvate da tu verovatno ima i naše krivice. Vi, gospodo, ne umete da se izjasnite, ne umete da glasate, ne razmišljate kada glasate, to se totalno dezorijentisalo. Ovi koji glasaju za vojvodu i vojvotkinju imaju neku prljavštinu u glavi, vulgarnost, agresiju. Vojvoda nam je poručio da se spremamo za rat sa Bosnom, a oni inače nisu ekstremisti, taman posla, oni samo hoće da okupiraju Bosnu. Mi smo pobešli iz Hrvatske, pobešli iz Bosne i sada ćemo tamo da se vraćamo. Posle tog svog testa-menta, on dobija 21 odsto glasova, što znači da je taj deo javnosti bez trunke svesti. Najteže pitanje je pitanje vlade. Ako Vojislav Koštunica ne pokaže više patriotskog osećanja i spremnosti da se skloni sa političke scene, tim pre što je gubitnik na ovim izborima, onda će biti užasno, jer najveća katastrofa bi bili novi izbori. To bi bio kraj procesa koji je započet petog oktobra.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo gospodin Desimir Tošić, a sada ćete čuti šest decenija mlađeg Ivana Kuzminovića, sociologa.

IVAN KUZMINOVIĆ:

Gledao sam prenos zasedanja skupštine i dve stvari su mi bile izuzetno zanimljive. Jedna je, naravno, predsedavajuća, Borka Vučić. Baka ima 82 godine, izgleda simpatično kao i sve babe od 82 godine. Odmah me je podsetila na moju jadnu pokojnu babu, izgužvanog lica, sa sedom pundom, od katarakte jedva čita imena pred sobom. Morao sam da se udarim po glavi i kažem - Čekaj, ta simpatična baka od 80 godina je pre šest-sedam godina izvlačila stotine miliona dolara na Kipar. I onda joj je drug Dinkić sve oprostio i rekao da nije fer da jurimo stare ljude. Porazno je da šest-sedam godina nakon petog oktobra mi gledamo Borku Vučić. Međutim, u medijima nam je objašnjeno da je to sasvim u redu, jer je i njen deda bio predsednik skupštine. Protivprirodni blud kod nas na kraju uvek bude prirodan.

IVAN
KUZMINOVIĆ

Prvih dvadeset minuta skupštinskog zasedanja Dragoljub Mićunović i potpredsednik DS-a, Petrović, podsmevali su se Borki Vučić, kao - Vidi kako se baba zbunjuje dok čita i kako ne zna ko je ko. Dakle, imamo staricu kojoj se smeje čika koji ima sto godina, koji bi da sedne na njeno mesto. U čemu je tu razlika? Jedina novina, i to jeste *big deal*, jeste što sada imamo koaliciju oko LDP-a, ali Čanak je sa svoja tri poslanika sedeo odvojeno od ostalih. To dokazuje da su u pravu oni koji su još pre izbora tvrdili da je Čanak mućak. Mislim da će Čeda imati velike probleme sa tim čovekom. Naravno, lako je biti naknadno pametan. Mi ne znamo kako bi LDP prošao u Vojvodini da nije bilo Čanka. Teorija A kaže da bismo umesto 220.000 glasova imali manje. Druga škola mišljenja kaže da bismo bez Čanka imali više glasača. Bilo kako bilo, oni su uspeli da pređu pet odsto. Neki kažu - jedva, ja kažem - prešli su cenzus. U skupštini prvi put čujemo da postoji srpska ratna prošlost, da su činjeni zločini, da mi sada ispaštamo zbog pogrešne politike koja je vođena petnaest godina. Mislim da su ti ljudi pristojno obrazložili zašto deklaraciju o Kosovu ne treba podržati. Prvi put imamo drugačiju viziju parlamentarnog života i prvi put nećemo imati samo radikale i SPS koji govore to što govore, DS koji čuti i DSS koji se u principu slaže sa svima. Prvi put u parlament ulaze ljudi koji imaju potpuno drugačiji pristup bilo kojoj temi i sve ostale će to da nervira. Biljana Vučo je jednom rekla da je naša uloga da ih grizemo kao komarci. Od ujeda komarca ne može da se umre, ali može da svrbi.

Mene je ova rezolucija podsetila na moj četvrti razred osnovne škole. Imali smo dečaka koji je uvek bio *annoying*, bezobrazno dete koje svi-

ma ide na živce. Taj dečak je uradio nešto grozno, udario je neko dete za vreme časa i učiteljica je rekla - E, sada ti, Milutine, idi u ćošak i stoj tamo. I on je otišao u ćošak i počeo da se samokažnjava udarajući glavom o štok vrata. Učiteljica ga je gledala, a on je bio u fazonu - ja udaram glavom o štok vrata, a ti vidi kako to mene boli. To je otprilike politika srpske rezolucije - mi ćemo da napišemo rezoluciju, mi ćemo da se izolujemo, onda ćemo da udaramo glavom o zid, a vi vidite da li tu međunarodnu zajednicu ili taj svet boli to što mi udaramo glavom. I onda je, vraćam se na ovu scenu, učiteljica posle njegovog petog ili šestog udarca glavom ustala i počela da ga grli i da mu se izvinjava. A mi smo se svi pitali - Čekaj, on je bio kriv, otišao je u ćošak, bila je to potpuno naivna kazna, on je svesno odlučio da se samokažnjava, zašto mu se ona izvinjava? Slično tome, već se kalkuliše o tome kakva će biti reakcija međunarodne zajednice. Mi ćemo da se udaramo, i to jako, glavom o zid i onda će, iako to naravno njih ne boli, neki Solana doći i reći - Nemojte više, evo, uradićemo sve, nastavićemo pregovore, samo prekinite da budete autodestruktivni.

Mi imamo elitu koja je potpuno neuračunljiva i uopšte ne možemo da pretpostavimo kako će izgledati dan kada Savet bezbednosti bude doneo rezoluciju 1466, u kojoj će pisati da 1244 više ne važi. Nemam pojma kako će taj dan izgledati, što je poražavajuće, jer trebalo bi da taj dan bude kao svaki drugi - dignu se buka u ponedeljak, ali do petka već sve ide starim tokom. Više nisam siguran u to, jer je njihova neuračunljivost postala velika, posebno neuračunljivost sociopate Vojislava Koštunice, a posle ću objasniti zašto kažem da je sociopata. Koštunica se ne pretvara. Za razliku od Tadića, koji to čini iz neke svoje uvrnute, jadne političke kalkulacije da će on sve njih hendlovati i na kraju izaći kao pobednik, Koštunica zaista veruje da će onog trenutka kada nam bude oduzeto petnaest odsto naše duše, to biti kraj sveta.

Kada je objavljen predlog rešenja statusa Kosova, primetio sam da je mrtvih bilo samo u Prištini, ne u Beogradu. Ja iskreno mislim da je najveći pojedinačni dobitnik Ahtisarijevog plana za Kosovo u stvari srpska zajednica na Kosovu. Kada ne bi bili uvrnuti kao što jesu, taj Jakšić i ostali frikovi bi videli da njihova najveća šansa leži u saradnji sa Čekuom, premijerom Kosova. Taj čovek verovatno jeste ratni zločinac, taj čovek je grozan, ali on se srpskoj zajednici osam godina nakon rata obraća na srpskom jeziku. Kada bih ja sedeo u Prištini i čekao da ostanem na milost i nemilost Albanaca, verovatno se ne bih

dobro osećao, ali manevarski prostor srpske zajednice na Kosovu i države Srbije je veliki. Ahtisarijev plan predviđa da Srbi dobiju školstvo, verovatno i sudstvo, o tome još treba razgovarati, lokalne šerife, to jest lokalnu policiju. To je mnogo više nego što smo mi ikada dali Albancima. Srbi na Kosovu dobijaju ono što Koštunica nudi Albancima, a to je potpuna samostalnost. To verovatno za Kosovo neće biti dobro na duge staze, jer svet je to već probao u Bosni. Napravio je državu u državi i Bosna nikada nije postala država. I otuda mrtvi ljudi u Prištini, jer Albanci znaju da im ovaj plan ne daje ono što oni hoće, potpunu nezavisnost, mesto u Ujedinjenim nacijama, vojsku. Oni ne samo što nisu dobili sve što su hteli, već su i dosta izgubili, a Srbi su dobili državicu u maloj budućoj državi.

IVAN
KUZMINOVIĆ

Međutim, o tome više ne može racionalno da se razgovara, jer je Koštunica to proglasio gubitkom petnaest odsto srpske duše. Oni nude da Srbi imaju svoju policiju, a mi kažemo - Gde je naša duša? Oni nam nude sudstvo, mi kažemo - Gde su naši manastiri? Onda treba biti stvarno fer i reći - Baš nas briga za Srbe na Kosovu, mi hoćemo petnaest odsto naše teritorije, mi hoćemo vojsku na granici sa Albanijom i ništa manje od toga nas ne zanima. Kada sam dolazio kod vas, video sam da Ulicom keza Miloša ide povorka. Neko bolesno udruženje, na primer 1389.org, je organizovalo šetnju od skupštine Srbije do ruske ambasade. I ide ta čudna ekipa, uglavnom deca koja viču - Ne damo Kosovo. Na čelu kolone je uvaženi otac Žarko Gavrilović, čovek poznatiji kao ludak koji je jurio neku drugu decu pre par godina na onoj gej paradi. Organizovao je linč masu usred Beograda i niti ga se crkva odrekla, niti je snosio neku drugu odgovornost. U toj projekciji, ovoj današnjoj koloni nedostaju samo vladika Pahomije i kaluđer Ilarion. To bi bila fantastična ekipa koja šeta Beogradom i viče - Ne damo Kosovo. Prihvatam realnost da smo mi kao država odgovorni za srpski živalj na Kosovu, što bi rekao RTS. Sa druge strane, po sto pedeseti put ti ljudi zovu majku Rusiju u pomoć, glasaju za radikale, kada ne glasaju za SPS i čine apsolutno svaki mogući pogrešan izbor, od 1987, kada su ispred iste te savezne skupštine rušili Ivana Stambolića, do današnjeg dana, kada sa Žarkom Gavrilovićem brane Kosovo.

Meni je žao, mi ćemo stalno imati populaciju od sto, sto pedeset ili dvesta hiljada, jer ne znamo ni koliko Srba ima na Kosovu, koji nikada neće želeti da odu sa Kosova, jer je to njihovo pravo. Ali ti ljudi će uvek glasati za radikale i svaka buduća politička elita će morati da brani njihove interese na Kosovu. I za petnaest godina, Srbi sa Koso-

va će tražiti pomoć od majčice Srbije, koja će im tu pomoć davati, što je i prirodno. Ali ja se plašim da smo već ušli u fazu u kojoj smo mi postali taoci Srba sa Kosova. To je, mislim, fer reći. To je osnovni princip na kojem se zasniva srpski nacionalni plan, po kome je najbolje da svi budemo u istom blatu, i Beograd i Kosovska Mitrovica i Subotica i Pirot. Život neke osobe od osamnaest godina u Beogradu ili u Kosovskoj Mitrovici je u suštini sličan, s tim što se ovaj u Beogradu oseća bezbedno i kreće - ali bescilnost života je ista. Da li će oni imati prava na dobro obrazovanje? - Neće. Da li će imati pravo na dobro zdravlje? - Neće. Da li će moći da putuju u inostranstvo? - Nikada neće, ni ovi iz Kosovske Mitrovice, ni ovi iz Beograda.

Milan Parivodić, ministar u tehničkoj vladi Vojislava Koštunice, rekao je u jednoj televizijskoj emisiji da, na spomen imena Milana Nedića, Žarko Korać i svi mi treba da stojimo u stavu mirno. Kada kažete da Milanu Nediću svi treba da salutiramo, vi ste potpuni fašista. Parivodić je jedan od tih mlađih ljudi iz DSS-a, rođen 1966, otac dvoje dece, ima *Phd* iz međunarodnog prava, bio je konsultant Svetske banke, divna ličnost, vaspitan, fin, začješljan gospodin u odelu. Za takve ljude Demokratska stranka Srbije kaže da su ono najbolje što oni imaju. Ako je on najbolje što DSS ima, a iz njega izlazi takav fašizam, šta je onda DSS? Šta su ljudi u DSS-u koji misle još gore od njega i koji su još primitivniji, a takvih ima? Šta misli Jočić? Šta maloletni delinkvent Jočić može misliti o Drugom svetskom ratu? Najuspešniji deo politike Vojislava Koštunice i ove vlade jeste to da su uneli potpunu konfuziju u čitanje naše istorije, koju ni naši najbolji istoričari i istoričarke neće uskoro uspeti da isprave. Mi smo na početku procesa na čijem kraju više nećemo znati ko je za vreme Drugog svetskog rata bio izdajnik, ko je bio okupator, ko je bio oslobodilac, ko je bio dželat. Milan Nedić je bio čovek koji je omogućio sistematsko hapšenje i progon Jevreja iz ovog grada, iz ove zemlje. U stvari - ja ovo tumačim najšire moguće - kada Parivodić kaže da mi o Milanu Nediću treba da razmišljamo u stavu mirno, on time negira holokaust. On negira da smo mi prvi grad u Evropi koji je pohapsio i poubijao ili spakovao i kao sardine isporučio beogradske i srpske Jevreje. To što je Parivodić rekao je toliko strašno da ja moram da mu kažem da me je kao Srbina i stanovnika Beograda, Republike Srbije, sramota zbog njega. Najiskrenije me je beskrajno sramota što sam Srbin, zato što on to govori, jer je taj Milan Nedić isporučio i Jevreje i Rome i Srbe, samo zato što su bili komunisti. Taj stepen lažiranja naše istorije, to je ono što je Koštunici zaista uspelo, jer je stvorena konfuzija u kojoj

niste sigurni da li je Milan Nedić bio *good guy* ili *bad guy*, a sutra to nećete znati ni za Ljotića.

Puls fašista ili neonacista nakon ovakvih izjava uvek se može meriti na sajtu *Storm fronta*. I na forumu *Storm fronta* je ostavljeno nekoliko poruka za Milana Parivodića, koji nije govorio samo o tome da treba stati mirno pri pomenu Milana Nedića, već i da zakon o restituciji ne predviđa povratak imovine nestalim Jevrejima, koje je ubila tadašnja srpska vlast ili nemački okupatori. I evo šta kažu mladi forumaši - Što se generala Nedića tiče, mislim da je ispravno postupio s Jevrejima. Komunistima je zapravo smetao njegov stav po pitanju Jevreja, dakle, stav da su Jevreji najveća opasnost po srpski narod. Ili čovek koji se predstavlja pod pseudonimom Gvozdeni krst - A što se Jevrejčina tiče, samo mogu da kažem da su imali sreće što je Adolf Hitler imao previše ljubavi prema tim ljudima, inače bi cifra od šest miliona bila i te kako tačna, a imovinu će, nažalost, povratiti i ko zna koliko će naših ljudi završiti na ulici zbog tih parazita. I na kraju, nepotpisani forumaš kaže - Hoće prokleti Židovi da isposluju da se navodno oduzeta privatna jevrejska imovina, za koju već skupljaju dokumentaciju, vrati jevrejskoj opštini. Dakle, ne naslednicima. Slava Nediću, slava Parivodiću. Na sajtu *Storm fronta Srbija* i danas postoji popis beogradskih Jevreja, na 34 strane. Tu postoje jasna uputstva kako da putem službe 988 ili u *Belim stranama* nađete broj telefona i adresu tih ljudi i - niko ne reaguje.

Na najnovijem izumu Srpske radikalne stranke, *Radio Fokusu*, voditelj izgovara - Ono što pijan Mel Gibson kaže, ja trezan mislim. Ponekad kada stvarno upadnem u najmračniju fazu, pomislim da ako jednog dana sve ode dođavola, niko od nas ne treba da pita - otkud sad ovi? I kad budu, daleko bilo, došli po svakog od nas, niko ne treba da se čudi. Popisi postoje, te ideje postoje, postoji frustrirani polusvet koji se javlja u program *Radio Fokusa*, gde poziva na linč, obračun. Ako se bilo kome bilo šta desi, znam adresu na koju treba pokucati. A za to vreme Radio-difuzni savet nema pojma šta je to *Radio Fokus*, iako su im oni dali nacionalnu frekvenciju. Razumem pristup da o njima prosto ne treba razgovarati, ali s druge strane, na nacionalnoj frekvenciji se emituje poziv da hitno treba rešiti pitanje Sonje Biserko. Tamo čujete najeksplicitnije pretnje, koje kao da nikome ne predstavljaju problem. Kaže se - ali bio je peti oktobar, živimo u tranzicionom periodu, eto, ima malo ludaka. Plašim se da kada saberemo sve ludake koji su glasali na ovim izborima, dobijamo dvotrećinsku većinu.

IVAN
KUZMINOVIĆ

Mislim da već govorimo o ozbiljnom razilaženju između onoga što Boris Tadić predstavlja kao predsednik Srbije, sa svojim rezultatima, politikom, harizmom i intelektom i Demokratske stranke kao slamčice za koju se hvata 800.000 ljudi, koji od 1990. čekaju da nas ona povuče napred. Tih 800.000 glasova je uspeh Demokratske stranke, sa vrlo malim udelom Borisa Tadića. I kako sad Boris Tadić misli da dobije jedinu stvar koja ga zanima, a to je još jedan mandat na Andrićevom vencu? Mislim da će to jako teško ići. On je ovaj mandat dobio uz nezamislivu podršku svih nas. Znam šta ljudi kažu - Kada opet budeš birao između Tomislava Nikolića i Borisa Tadića, opet ćeš glasati za Tadića. Moram priznati da je veliko pitanje šta ćemo tada raditi. Ono što je trenutno nejasno jeste ko će biti premijer. Šapnula mi je ptičica da to sasvim sigurno neće biti Đelić. Narednih 85 dana Đelić će možda nositi papir na kojem piše da je on mandatar, ali on tu vladu neće formirati. U pitanju je gubitnička pozicija Demokratske stranke. S jedne strane, oni mogu da se bore za mesto premijera u vladi u kojoj će Koštunica dobiti sve, ministra policije, ministra pravde, sve ono što njega interesuje. S druge strane, Koštunica može biti premijer u vladi u kojoj će Demokratska stranka dobiti polovinu ministarstva i ministarstva policije i pravde. Ali u obe kalkulacije Tadić je gubitnik. Ako Đelić ne dobije mesto premijera, Tadić odstupa sa svoje čuvene dorćolske crte, na koju stalno poziva protivnike da izađu. To je loša poruka za 800.000 njegovih glasača. A ako dobije premijera, on je suštinski gubitnik, zato što onda ostaje bez ministarstva policije i onda nikada neće naći Ratka Mladića.

Dakle, pobeda Demokratske stranke na ovim izborima meri se njihovom blokiranom pozicijom da naprave novu vlast. Nije se desilo ono o čemu je Boris Tadić sanjao prethodne dve godine, pa je pristao na kohabitaciju, na Košunicu i na ovu laž od Kosova, da bi dobio nove izbore, kao što je rekao onoj ženi na ulici kada su mu zviždali - Pa šta hoćete, imaćete nove izbore. On je mislio da će na ovim izborima dobiti milion i 800.000 glasova, mislio je da će vrlo lako dobiti vlast, a sada se ispostavilo da je nije dobio. I sada svi mi sedimo i čekamo, i taj Boris Tadić i mi, da nam se smiluje jedan sociopata. Dakle, Vojislava Košunicu nazivam sociopatom ne u smislu čaknute osobe koja je, jadna, bolesna. Ne, nego u smislu sociopate, možda psihopate za kojeg treba izgraditi posebnu zgradu iz koje nikada neće izaći, ali će imati medicinsku negu. On je u toj fazi. Sedimo mi, Boris Tadić, cela normalna Srbija sedi i čeka koji će vetar dunuti u leđa ili u lice jadnog DSS-a i Vojislava Košunice. Da li će ga košava oduvati u ruke ra-

dikalima ili u ruke demokratskom bloku. Mi tom fašisti treba da budemo zahvalni ako pristane da sa demokratskom opcijom napravi vlast. Ljudi kažu - Sigurno će oni s demokratskim blokom. To nije sigurno i ja podsećam šta je rekao Vladeta Janković, još jedan najbolji od najboljih vitezova DSS-a, čovek kojeg smo godinama čekali da dođe iz Londona - evo, ja ga čekao - i da uprismo DSS. A Vladeta je ispio još veći ludak od Koštunice, on govori sve što Koštunica misli, samo eksplicitnije, razgovetnije i sa groznim osmehom na licu. Dakle, Vladeta Janković i Aligrudić su jasno rekli da ne odbacuju nijednu opciju za formiranje vlade, osim da to učine sa LDP-om.

IVAN
KUZMINOVIĆ

Vidite koliko nivoa ludila imamo: radikale o kojima više nema šta da se kaže, Demokratsku stranku koja je nakon ovih izbora u istoj poziciji u kojoj je bila i pre izbora, DSS kao treću stranku o kojoj opet ne može ništa pametno da se kaže i na kraju imamo G17-ljudi-plus! Kada uzmete rezultate istraživanja, vidite da su oni po snazi četvrta stranka, ali da su bili najzastupljeniji u srpskim medijima za vreme izborne kampanje. To je stranka koja najdirektnije podseća na JUL pre 2000. Ne mogu da verujem da smo dopustili da se formira stranka koja je u stanju da kupi sedam odsto glasačkog tela u Srbiji, jer oni su kupili te ljude. Sigurno su slušaoci *Peščanika* razmišljali ko su ljudi koji glasaju za G17. Znamo da za SPS glasaju ove babe Borke Vučić, znamo ko glasa za LDP, znamo da za DS u principu glasaju naši roditelji, znamo da je DSS neka čudna grupacija, znamo i ko su radikali, ali ko glasa za G17? G17 je verovatno simbol korupcije u ovoj zemlji danas. Njihova ideja su bila ova feudalno raspoređena ministarstva i opet mi ptičice šapuću da će i u narednoj vladi onaj ko bude držao ministarstvo finansija zaista i držati ministarstvo finansija, jer mu nijedan zamenik neće biti iz DS-a ili DSS-a. Dakle, ja treba da sedim i da molim bogove demokratije da se dogovore DS, u koji imam najviše poverenja, fašistički DSS i koruptivni G17 plus. Džabe smo krečili, sve je bilo džabe.

Juče sam aplicirao za vizu za Veliku Britaniju i morao sam da popunim upitnik sa pedeset pitanja, kao što su - da li imam rođake u Britaniji, da li sam tamo bio, kada sam bio, zašto sam bio. Pored tih bizarnih pitanja, postoji i pitanje da li je neko u mojoj porodici ili sam ja lično izvršio genocid nad nekim. To je trenutak u kojem se iznerviram i pomislim - Zašto ja stojim u ovom redu? Onda sam sebe opaučim po glavi i pomislim - Mačkatica. Mi smo zemlja u kojoj je fabrika za livenje čelika bila aktivirana da bi se spaljivali leševi kosovskih

Albanaca. To je stvar koju nikada nisam prevazišao, jer to niko od 1945. nije na tlu Evrope uradio. Ja ne mogu da preživim, ne mogu da prevaziđem to da nas je u junu 1999, kada sam išao u Batajnicu sa drugom da registrujemo auto, zaustavila neka paravojna formacija i da sam se pitao šta će paravojna formacija u Batajnici. Mislio sam da je to zbog aerodroma, a ispostavilo se da su oni - sanirali teren, da su ispod asfalta, kojim se mi još krećemo, pokopali leševe. Da je taj Guri, za kojeg se nadam da će ga naći i da će večno goreti u paklu, ta paravojna prilika, taj saradnik Legije i Arkana, uzeo leševe ljudi i prevezio ih kroz moj grad i sahranjivao ih po obodu Beograda. Dakle, dok se ne obračunamo sa tim demonima prošlosti, dok se to ne dogodi, mi ćemo odgovarati na pitanje da li je neko iz naše porodice činio genocid. I dok se ne otarasimo tih ludaka, čekaćemo u redu za vizu, prosečna plata biće 220 evra, biće Dinkića i biće Koštunice.

Dubravka Stojanović je primetila da u ovoj zemlji postoji savez elita kojima je svejedno - Solun, Knin, Japan, sve je to Srbija. Mi možemo da sedimo i da čekamo da Dobrica Ćosić umre prirodnom smrću, ali to neće suštinski ništa promeniti, jer će sutra Matija Bećković postaviti Dobrica Ćosić i biti to narednih dvadeset godina. Njihovom putu se ne nazire kraj. Ovo stanje u kojem mi definišemo problem, a ne znamo šta da radimo, može jako dugo da potraje. Pametniji ljudi od mene, u svojoj analizi Srbije u poslednjih sto pedeset godina došli su do zaključka da se mi nikada nećemo otarasiti ove pogrešne elite. Dobrica Ćosić mora da živi, u telu Matije Bećkovića ili nekog drugog, Legija mora u ovoj zemlji da se pojavi u ovom ili onom obliku, jer ovo društvo generiše takve ludake, bilo u obliku pesnika ili u obliku plaćenog ubice. Moram i ovo da kažem, to je tako otrcano i tako jadno, ali tako je - mi nemamo drugu zemlju, mi nemamo drugi grad. Naravno, može čovek da pokupi svoje prnje i da ode u Berlin i da mu bude lepo, to možemo, mada tvrdim da nema dovoljno mesta ni za nas 220.000, a kamoli za par miliona. Ako nemam drugu zemlju, ja sam u svojoj maloj glavi skovao sledeći plan - ja ću sedeti ovde još i dajem ovoj zemlji šansu sledećih pet do deset godina. Da li ću biti prestar da za pet do deset godina emigriram? Verovatno. Ovim tempom ću ostariti i sagoreti. Ali postoji ta prokleta lekcija da je Zoran Đinđić za samo dve godine povukao ovu zemlju toliko daleko koliko niko nije verovao da je moguće. Nema nam druge, ili ćemo nekako gurati svi zajedno ili ćemo dići ruke. Primećujem da je ovo faza u kojoj svi polako dižemo ruke, od sebe samih, od svoje porodice, od svojih prijatelja i na kraju od

svoje države. To je valjda patriotizam, kada želiš sopstvenoj zemlji da pomogneš da ne bude ovako jedno mesto.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Ivan Kuzminović, a sada slušate tekst Vladimira Gligorova, koji je izašao u poslednjem Ekonomistu. Naslov je - Koncentraciona vlada.

VLADIMIR
GLIGOROV

VLADIMIR GLIGOROV:

Izbegavanje da se formira vlada ima za cilj da se dođe do koncentracionog oblika vladanja, da se, dakle, oformi velika koalicija. Ona će preuzeti odgovornost za pregovore o Kosovu, a to znači da će odlučujuću reč imati većina, koju čine radikali, socijalisti i narodnjaci. Ukoliko joj se pridruže i demokrate, eto koncentracionog vladanja, ako ne i vlade. Kao što su sasvim mogući i novi izbori, na kojima bi trebalo da izgube oni koji će u međuvremenu izgubiti Kosovo, čitaj demokrate.

Kako se došlo u ovu situaciju? Najčešće je laž u osnovi svih rđavih ishoda. Čitave ove godine političke vođe i pregovarači u raznim timovima ubeđuju javnost kako od nezavisnosti Kosova nema ništa. Strategija laži je jednostavna, kaže se - Ne verujte svojim očima, nego verujte nama. Zašto? Zato što vam mi kažemo šta piše u međunarodnom pravu. To se događa u zemlji koja je nastala tako što je šest delova prethodne države, od kojih je ona jedan, već steklo nezavisnost i koja je već prenela unutrašnji suverenitet na Kosovo i sada samo osporava njegovo pravo da traži i spoljašnji suverenitet. E, u tim okolnostima se tvrdi da je međunarodno pravo jasno da ne može biti jasnije i da kaže kako je Kosovo uvek bilo i uvek će biti deo Srbije.

Onda se to napiše u ustavu, koji se donese na način koji bi u normalnim okolnostima bio očigledan dokaz da je - nešto trulo u državi Srbiji. Javnosti se objasni kako će se time sačuvati Kosovo, mada se u tom času već zna kakav će predlog o statusu Kosova izneti međunarodni pregovarač. U svemu tome, naravno, učestvuju i demokrate, jer očekuju da upravo oni budu ti koji će preuzeti vlast posle održanih izbora, pa nije važna ni sadržina, niti procedura, važan je cilj.

E sada, evo većine u skupštini, to je inače većina ili bar njen najveći deo, koja je odgovorna ne samo za sadašnji status Kosova, već i za sve rđavo što se dogodilo Srbiji u poslednjih petnaest i više godina. De-

mokrate će sa njom ne samo kolaborirati, već će preuzeti odgovornost da izvršavaju njihovu politiku na Kosovu, pri tome tvrdeći da je to njihova politika, i to bez ikakve šanse da postignu bilo šta drugo osim kompromitacije, kako kod kuće, tako i u inostranstvu.

Kada se toliko laže, gubi se sposobnost da se vidi istina. Evo zanimljivog primera. Sinod Srpske pravoslavne crkve je u svom saopštenju povodom plana za Kosovo napisao i da - pravda drži zemlje i gradove, iz čega bi se jedino moglo zaključiti da se Kosovo odvajava od Srbije, jer u njihovoj zajedničkoj državi nije bilo pravde. Tim se stavom kritikuje srpska politika prema Kosovu, a to bi onda trebalo shvatiti i kao samokritiku crkve. Naravno, autori ne vide da je to smisao onoga što su napisali. Sinod izgleda ne vidi da se raspada Srbija, već valjda predviđa raspad nekih drugih nepravednih država, recimo kao što je tek nastajuća kosovska država, a možda i države njihovih zapadnih saveznika.

Teži se, dakle, koncentracionoj skupštini da bi se održala vlast, ako ne baš i zemlje i gradovi. Ali to ne znači da će sve to biti dugog veka, jer se ova politička kriza mora razrešiti, a izgubiće ipak oni koji se sada koncentrišu.

SVETLANA LUKIĆ:

Čuli ste tekst Vladimira Gligorova. Vladimir Gligorov živi u Beču, a ove nedelje iz Pariza nam je na nekoliko dana došla dramska spisateljica, Biljana Srbljanović.

BILJANA SRBLJANOVIĆ:

Na glasanju za srpski parlament u Njujorku su pobedili radikali. U Parizu su deset odsto glasova dobili Karići, zato što mu pola familije živi tamo. Znači, dva najdžiberskija grada na svetu su Njujork i Pariz, jer su tamo sve glasove dobili radikali, odnosno narodnjačka koalicija i slični. Kada me je moj Francuz pitao da se udam za njega, rekla sam mu da treba da zna da ću glasati suprotno od njega, kada jednog dana budem dobila pravo glasa. Taj za kojeg bih glasala sada je u zatvoru, ovaj što ruši *Mek Donalds*. Francusko društvo me veoma zanima, ali ja tamo živim virtuelnim životom. Visim na telefonu, mesečno plaćam sto evra za Internet, stalno čitam srpske novine i to je društvo kojem zapravo pripadam. To nije samo moja tragedija, mislim da je to opšte mesto srpske dijaspore koja ne pripada tehničkoj inteligenciji. To se vidi po blogu B92, na kojem učestvuje puno ljudi iz di-

jaspore. Momci i devojke koji su doktori matematike i rade u kompjuterskim firmama se javljaju na teme tipa - Da li je gužva u tramvaju broj dva. Svi mi ostali smo neintegrisani ljudi.

Zamisli da treba da ideš na glasanje u naš kulturni centar, koji je preko puta *Bobura*, jednog od najznačajnijih muzeja savremene umetnosti. On je dokaz da država može da ulaže u ludilo. Neko je odlučio da se napravi zgrada na kojoj će cevi za instalaciju biti spolja, u kojoj će biti izložen pisoar i to će biti vrednost francuske kulture, a ne samo Luj XIV. I sada ti preko puta takvog zdanja, sigurne oznake šta je pravi progres u jednoj državi, ideš da glasaš za Karića, begunca sa poternice. To je strašna podeljenost. Nekad mislim da ti ljudi ni ne glasaју na izborima država u kojima žive i čije pasoše imaju. S druge strane, velika većina naše dijasporе u Francuskoј je u članstvu one Le Penove stranke. Ne da su glasači, nego su članovi njegove stranke. Oni sada imaju najdirektniji fašistički slogan - Volite Francusku ili je napustite. I ja sam neintegrisana, s tim što sam ja na drugoj strani ideološkog horizonta. Verovatno sam jedna od retkih koja je za LDP. Tehnička inteligencija ni ne glasa, ti ljudi imaju svoju karijeru i to ih uopšte ne zanima. Glasa starija generacija i glasaju ljudi kao ja, koji su istrgnuti iz ličnog konteksta. Na otvaranju izložbi u našem kulturnom centru u Parizu stalno izbegavam mine, kada se pojave razni Ljube Popovići i kada mi se čini - sad će da se zaleti na mene, zadaviće me na licu mesta. Taj sukob u dijaspori je mnogo živopisniji.

Ja ni ovde nemam neki život i u stvari živim isto i ovde i tamo. Volim da uronim u razna društvena zbivanja, ali ako može iz svoje sobe i ako je moguće bez direktnog kontakta sa bilo kim. Tako da ja tamo živim vrlo slično kao na svom Dorćolu, imam noćne more koje me jure svuda. Onda sam u stanju da se uz doručak tako opasno posvađam na temu svetske nepravde u Beogradu, kao da ću kad otvorim vrata da uđem u to, da se nađem tamo. Ovo ovde osećam kao apsolutno svoje. A tamo živim tako da malo izlazim, vrlo malo se družim sa ljudima, vrlo malo ljudi poznajem i to mi je najlepše na svetu. Kada ovde izađem na ulicu, svako hoće da mi kaže nešto, pozitivno ili negativno. Čak i kada ljudi hoće da me pohvale na ulici, ja se toga stidim i stalno idem spuštene glave. Tamo se naratujem na blogu i onda mirno izađem da kupim hleb u samoposluzi i znam da mi niko neće ništa dobaciti. To je nemerljivo, ali tako ne može da se živi baš stalno. Mada, negde sam čitala koliko milijardi mobilnih telefona i priključaka za internet ima na svetu. Kome ti sad možeš da utvrđuješ gde se tač-

BILJANA
SRBLJANOVIĆ

no nalazi i na koji način učestvuje u životu svoje zemlje? Zašto ti moraš da budeš tu, a ne udaljen dva sata leta?

Nikada ranije se nisam kačila ni na kakve forume, osim na *Forum B92*, ali nikada nisam učestvovala u tome, nego tako, ukucam svoje ime, pa vidim ko me kako pljuje. Ima to kod Marka Vidojkovića, jeste li čitali roman *Sve crvenkape su iste*? To sam i njemu rekla - junak mu ima orgazam hiljadu puta u knjizi i nijednom se ne istušira, a između orgazama i netuširanja visi na forumima i traži svoje ime i ide da bije bejzbol palicama ljude koji kažu da je on glup pisac i nema veze sa životom. E, i ja sam dugo samo to gledala. Ali kada jednom uđeš na blog, ti vidiš koliko je tek to zatvorena sredina. Tu je grupa ljudi koja se iselila iz zemlje, ali zemlja nije isterana iz njih, nego ih još boli i zamara, a ima i mala grupa ljudi odavde, koji žive u svom virtuelnom svetu. Ja bih bila ista takva da sam ovde. Imaš to malo selo, ali za vreme izbora mi samo što se nismo potukli. Pazi, sedimo u Australiji ili u Isi le Mulino, a ono tuča na Internetu do najgoreg vređanja, pretnji, sudskih tužbi. Tako i treba, jer mi jesmo provincija. Negde sam pročitala da Srbi imaju najviši *self esteem* na svetu, prvi smo na rang listi koja meri samopoštovanje naroda. Fascinira me kako mi stalno objašnjavamo da smo mali Njujork, nešto posebno, da u stvari nismo provincija. A mi smo u stvari jedno malo dupence, eto, i ništa od nas ne zavisi i nikakav presedan mi nećemo biti. Mi smo usputna stanica koja se ne pamti. Ljudi ovde treba da shvate da nas je malo. Kako kaže Milena Marković - Malo nas je, al' smo govna.

SVETLANA LUKIĆ:

Prošlo je vreme od izbora. Da li se nešto promenilo?

BILJANA SRBLJANOVIĆ:

Mi u našoj glasačkoj ćeliji u Francuskoj mislimo da jeste. Prvi put sam pred ove izbore rešila da se ne deklarišem otvoreno. Nisam govorila da treba glasati za tu i tu političku opciju, nego sam smatrala da moj polujavni, društveno-koristan rad treba da bude na temu da ljudi znaju da moraju da glasaju, da je to odgovornost i da znaju zašto glasaju i kako. Da shvate da je to što čine sa svojim glasačkim listićem najznačajnije što mogu da urade u životu. I tako sam radila do izborne ćutnje, a onda, pošto pišem u mediju koji nije državni, smatrala sam da imam pravo da ubeđujem ljude i da poslednjih 48 sati agitujem za opciju kojoj bih ja poklonila svoj glas. Moram da priznam da

sam u jednom trenutku i sama razmišljala da li je to ta opcija ili nije, jer sam do sada uvek bila glasač Demokratske stranke. Mislim da me oni i smatraju svojim članom, pošto mi stalno šalju neka pisma. Prvi put mi ove godine nisu poslali čestitku za rođendan, ali mislim da je to neka greška. Smatrala sam da je budućnost Srbije u posleizbornoj koaliciji Demokratske stranke i koalicije okupljene oko LDP-a, i da u tom smislu možda i nije važno za koga glasati, osim da je bilo važno glasati za LDP, da bi prešli cenzus. Onda sam u jednom trenutku pomislila da LDP postaje dovoljno popularan i da mu ne treba ta vrsta pomoći i razmišljala sam da glasam za Partiju Roma, ne Uniju, nego Partiju Roma, ili za manjine.

BILJANA
SRBLJANOVIĆ

Odlučila sam da DS ne može da dobije moj glas, jer su se povlačili i pokazivali slabost. Delovali su mi kao gigant koji trpi udarce ispod pojasa i nikako da se postavi tako da ovi prekinu da ga šutiraju ispod pojasa. Kao veliki debeljuca koji deluje opasno, a onda naiđe neki mali, lupi mu prstenac i ovaj je gotov. Jurili su glasače, popularnost, i to sa one strane sa koje im nije potrebna i sve više su gubili legitimitet kod onih ljudi koji su glasali za njih zbog toga što oni nisu takvi. Ali ako i to staviš na stranu, i složiš se da ni Đinđić dugo nije otvorao pitanje Kosova i da Demokratska stranka nije Građanski savez - opet im nije dobra taktika. Povukli su se na pitanju ustava, datuma izbora, povukli su se i na pitanju da li će ovi izbori biti i predsednički izbori, a sada će se povući i na pitanju vlade. Oni su debeli, neutrenirani tip koji prima niske udarce i nikako da se oporavi, nikako da se uspravi. Više volim da glasam za *Plejboj* zečice, pedere i narkomane, kojima podmeću bombe pod kola i koji ne lažu narod u oči, nego kažu - Ljudi, nećemo da se mažemo uopšte, ako hoćeš, glasaj za mene, ako nećeš, nemoj, idi glasaj za onog koji će da te farba da će ti Kosovo ostati u Srbiji. Ja mislim da je to velika hrabrost i ozbiljna politička zrelost, tako da sam odlučila da je to moja opcija.

Petoro ljudi iz LDP-a ulazi u parlament. Svi smo zamišljali scenu u kojoj predsednik skupštine kaže - Reč ima poslanik Ivica Dačić, a neka se pripremi poslanik Pera Luković. Petnaestoro ljudi, to je više nego što je Demokratska stranka dobila na prvim višestranačkim izborima, je l' se sećate? To je veliki uspeh, bez obzira na svu satanizaciju, negativnu kampanju, strah ljudi da se ne raspu glasovi, dileme koje svi imamo u vezi sa neraščišćenim stvarima iz perioda kada su delovi te koalicije bili na vlasti. To nisu ljudi koji prvi put dolaze na vlast. Ali ja sam nekako odvagala, jer politika je kompromis. Bilo mi

je smešno da slušam ljude koji neće da glasaju za LDP zbog Batića. Ne razumem zašto ne bi glasali zbog Batića - pri tom je taj čovek čak i simpatičan, iako nemam isti ideološki stav kao on. Ako je on spreman da uđe na listu koja ima ovakve ideološke stavove, tim bolje po njega i po nas. Naša ideja nije da u našu sektu niko ne može da uđe, nego je svako dobrodošao da se pridruži. Ovo sad kažem onako, ja nisam sa njima. Ali ako taj čovek hoće da uđe u to, onda svaka čast, ja njemu pružam ruku. Uopšte me ne zanima to sektašenje, kao gadi ti se, nećeš ni za koga. Ne razumem zašto nećeš.

Bilo mi je neprijatno da sedim one mirne večeri pred izbore i drndam po ovom mom blogu i da odjednom neko javlja da je nešto podmetnuto pod kola Čedomira Jovanovića. Znači da je neko imao pristup da na ta kola zalepi štapić sa žicom. To je ista poruka kao Bagzijeva kod hale Limes - Samo da ti kažem da može nešto da ti se desi. Sredstvo političke borbe ne može biti Zmijin metak, niti štapić pod kolima i taj trenutak mi je dosta pomogao da prelomim i počnem da zovem ceo Beograd, da teram ljude da glasaju za njih. Ima ljudi koji se boje, koji misle - Videće me neko da glasam za njih, pa ću da nadrljam. Onda, Beograd strašno voli da se bavi slavskim tračevima, da li je Zoran njega voleo, da li je Ružica ovakva ili onakva. Nju užasno poštujem i ne zanima me koga je Zoran voleo, čak neke koje su oni voleli ja nikako nisam volela, ali to me ne opredeljuje, to su njihove stvari. Moje je da se opredelim prema onome što u njihovom političkom programu odgovara mom političkom programu. Osim toga, ja znam da moj idealni politički program nijedna država ne može da izdrži, zato nemojte nikada da glasate za mene.

Oni moraju biti prvi u uspostavljanju imovinskih kartica političara, oni prvi treba to da urade. Znam pola te stranke i ja mogu da im uradim kartice. Tačno znam šta imaju ti ljudi i to me je isto dosta prelomilo. Znaš ono kada pričaju - LDP je bogataška stranka, a oni voze neke krševe i žive kod čaleta i keve. Pa da vidimo onda kome je Koštica dao stan, a kome nije. Ti onda možeš da postavljaš pitanje korupcije, jer korupcija nije samo u lovi, korupcija je i u moći, u položaju, u obećanjima, u tome da te drže izvan zatvora. Oni, bre, pola države drže izvan zatvora. Onu što peva ispred skupštine, oni nju drže izvan zatvora, to je takođe korupcija. Oni njoj ne treba da plate da im peva, ona će sve to za džabe, a izvini, to vredi mnogo miliona. E, ti možeš to pitanje da postaviš tek kada si ti potpuno čist i ja se nadam da će to biti jedna od prvih stvari koje će uraditi. Ali dok stignemo do to-

ga, možda će se ova skupština i raspustiti. Kako može Slobina bankarka da bude u skupštini? Da vidimo u koje mahinacije je ona umešana.

To je nešto što poštujem kod Demokratske stranke, stvarno ne mogu da zaboravim taj trenutak, koji su ovi koji se bave političkim marketingom proglasili najglupljim trenutkom Borisa Tadića, a ja mislim da je to bio najbriljantniji trenutak, onaj u kojem je on izašao i priznao za Bodrum. To ja smatram poštenjem, ali to nije dovoljno. I drugo, ta stranka je dosta izgubila time što je pokušala da vlada pomoću popularnosti. Taj posao koji vlast u Srbiji sada očekuje ne može nikaako da im donese nikakvu popularnost. Ako im donese bilo kakvu popularnost, znači da oni ne rade dobro svoj posao - nažalost je tako. I ti ljudi koji su u Demokratskoj stranci, na vrhu i oko predsednika Tadića, to su neki relativno mladi ljudi, znači, ne vladamo sad iz udarca, nego vladamo da se napravi neka platforma zbog koje ću izgubiti sledeće izbore, ali one tamo ću dobiti. Potvrdio sam aferu Bodrum, pa sam izgubio izbore, ali ću ih sledeći put dobiti zbog toga što ljudi smatraju da sam pošten. Tako je i sada, očekuju te strašno nepopularne stvari. Izađi i reci, čoveče, stisni, preuzmi, kaži - Ljudi, nemojte više niko da vas laže, nema od Kosova ništa, evo, sve smo probali, dali smo sve od sebe, kunem vam se svojim životom, ali nema, gotovo je. Ovde se, osim tri krezuba penzionera, ljudi nisu pobunili ni kada su odveli Miloševića u Hag. Čak ni za vreme njegove sahrane, koju su onoliko napumpali, nije bilo nemira. Radikali čak ni sada nisu uspeali da osvoje veću većinu. To znači da ih ni nema više od toga. Neće nijedna od tih kukavica da te juri zato što si dao Kosovo, niko od njih neće poslati svoju decu da idu u rat. Rata neće biti, prema tome, progutaj žabu i pregovaraj o važnim stvarima.

Većito Srbi idu u pregovore sa - Ne može, ovo je naša pozicija, od nje ne odstupamo - a onda moramo sve da popušimo. Umesto da kreneš od - Čekaj, da vidimo. Meni kaže ovaj moj Francuz, a on je mnogo veći srbofil od mene - Što vi Srbi imate neku samoubilačku varijantu. Ti voliš da se uvališ u situaciju iz koje nema izlaza. Znaš ono, kada se svađaš, pa kažeš - Ja sad idem, pa onda moraš da ideš. Kaži - Razmisliću da li ću da odem, ako budeš nastavio tako, pa ostavi neku varijantu i da ostaneš, a ne ovako. I onda, što je najgore, ti ostaneš i posle ti više niko ne veruje. Nikako niko da skupi hrabrost i da kaže - Baš me briga za popularnost. Uostalom, Đinđić je vladao kao najnepopularniji političar. Sve što je radio bilo je nepopularno - ja sam ga plju-

BILJANA
SRBLJANOVIĆ

vala svi su ga pljuvali, razumeš, svi su mu rekli - Ne valja ti ovo, ne valja ti ono. Kada on radi nešto u vezi sa ekonomijom, mi vičemo - A šta će biti sa građanskim društvom? Kada je uveo veronauku, samo što ga nismo preklali, a kada je isporučio Miloševića, to nam je bilo normalno. Prema tome, radiš svoj posao i misliš šta ima dalje, posle tvog mandata, šta ti želiš od te svoje države, šta je tvoja zamisao.

Mislim da Đelić ipak ima neku širu sliku o tome dokle on može Srbiju da dovede, ali samo ako mu se da ono zbog čega su demokrate glasale za njega. Ako Boža Đelić ne bude bio premijer, a kao što vidimo ni Ružica nije ušla u parlament, onda dve osnovne stvari zbog kojih je mnogo ljudi glasalo za Demokratsku stranku neće biti ispunjene. Onda je to laganje tvojih birača i nemoj da misliš da ti se to neće olupati o zadnjicu sledećeg puta. To se ne radi. Ako si rekao - Đelić, ima da bude Đelić, ne može više taj pokvareni slabić da te šutira ispod stomačka.

Svaki put kad dođem ovde, zapanji me koliko ima bilborda. Sve se otima, strmoglavljaju te u potrošačko društvo, a nemaš šta da potrošiš. Danas sam videla bilbord sa reklamom za Narodnu banku, sa onom bivšom članicom JUL-a koja puca iz pištolja. Jasna Šekarić sa ogromnim revolverom reklamira da se puca pravo u metu, a to je Narodna banka, jer kada ti oročiš lovu u Narodnoj banci, onda ti je kamatna stopa veća nego što je procenjena inflacija, koju, *by the way*, određuje Narodna banka. Izvini, molim te, pa šta je ovo, je l' to Kir Janja, o čemu se radi? Znači, pištoljem ćeš da me nateráš da ti dam lovu, jer ja znam kolika će da bude inflacija. Pa čekaj, čoveče, pa gde to ima? Ovaj Đelić je ipak sam sebe napravio, sam je sebi sve zaradio, sam je sebe naučio i to sada može da uradi od ove zemlje. Za to mora da ima ozbiljnu podršku, ali ne od onih ljudi koji to ne umeju i mrze ga zbog toga što on ume, od onih što sami sebi ništa nisu napravili. Volela bih da Demokratska stranka ne napravi kobnu grešku. I dalje sebe smatram biračem koji će jednom glasati za njih, pa jednom iz čistog besa za neku manjinsku partiju, a jednom ću ja da osnujem partiju. Ja ću da se kandidujem za gradonačelnika, to sam odlučila. Treba nam komunalna policija i ja ću da se kandidujem i molim da mi se pomogne u ovoj kampanji.

Pretuku dečaka Roma, ubiju ga, iskopaju mu oči da bi mu oteli novac i ništa. Mi imamo mikrokomunu na blogu i svi smo izašli na tu virtuelnu ulicu, na kojoj se okupljalo po 30.000 ljudi dnevno - to nije ma-

lo. Mi stalno pišemo neke peticije i to ponekad i upali. Vlast nije briga, zato što ona radi minimum od onoga što bi morala. Ovde politiku vodi istraživanje javnog mnjenja i uporno govorim da to treba zabraniti na neko vreme, iako poštujem te ljude. Jednostavno, ne smemo da objavljujemo nikakve rejtinge i gotovo. Ima da radiš svoj posao i na kraju ćeš znati rezultat, dobićeš ocenu na kraju školske godine. Ali je van pameti da obični ljudi nemaju potrebu da reaguju kada dete bude ubijeno. Da sam bila tu, ja bih zvala svoje prijatelje da zaustavimo saobraćaj, da se objasni ljudima da to više nikad ne sme da se dogodi. Gledala sam pre dva dana kako ova iz Centra za socijalni rad kaže da romska porodica ne može da usvoji srpsko dete, Srpče, jer dete koje se daje na usvajanje mora da zadrži svoju religiju i nacionalnost. Koju religiju ima dete kad se rodi, izvini, molim te? Gde to piše, u kojoj smo mi to državi? Treba da proverimo da li oni tu siročad svu silom krste, bez bilo čijeg pristanka. Kakav je to način? To dete će da se opredeli kako ono hoće. I tu se digne malo prašine, napravi se jedna emisija, ali da neki obični svet ne izađe na ulicu zbog toga, ej.

U Pančevu je zagađenje non-stop. U vašoj emisiji sam rekla - dobro, u toj vladi je Aleksandar Popović, on je kao pristojan. Čekaj, šta se sve događalo za vreme Aleksandra Popovića? On se bavi Kosovom, a u Pančevu se ljudi, bre, dave. Bilo gde na svetu, tu se digne susedna opština, susedni grad, pa im pomogne. A mi, svako svoje gleda, zatrpavaju te reklamama, atrakcijama - biće rata, neće biti rata, da li će biti skupštine, neće je biti. Pa šta me briga za skupštinu? Do ovde mi ih je, oni imaju po dva soma evra plate, pa sram ih bilo. Za ta dva soma evra moraš mnogo da uradiš.

Ali da skratim priču, da ne davim mnogo. Mislim da ovde ne postoji osnovni minimum građanske svesti i odgovornosti prema svom životu, prema svom gradu, prema svojoj državi. Da kada glasaš ti znaš za šta si glasao i šta ti to sutra nosi, kada kažeš - Ne dam Kosovo, da znaš prvo kako se to piše, da znaš svoj jezik, da tog koji ide i piše - Ratko Mladić heroj, uhvate panduri, kao što tebe zaustave noću da te legitimišu. Kako ne mogu da nađu te koji pišu po crkvi i po školi pored moje kuće? Prema tome, nađi ih, nađi ko je taj koji ne da Ratka Mladića, pa ga malo propitaj odakle ga ne da. Ljudi su ovde strašno sebični, ima užasnog sebičluka. Neće nikoga da gledaju, nekako se raduju ako je grozno, ima nekog samozadovoljstva u tome kada ti kažu - Uf, nikad gore bilo. Prosto se ispune nekom ekstazom kada ti to kažu. Ili imaš varijantu, kada ti kažeš - Jao, što je ovo lepo, oni ti ka-

BILJANA
SRBLJANOVIĆ

žu - Ne znaš ti. Meni pričaju drugarice da ako detetu ne daš da sluša Cecu, neće da ga zovu na dečije rođendane. Pa ti sad moraš tu nešto da napraviš, da nađeš nastavnicu, pa da se sa nastavnicom nešto dogovoriš, pa da zoveš decu, pa da im ti puštaš nešto drugo, pa neka ti i ne zovu decu na rođendan, pa tako da se množimo. Da ne ideš više linijom manjeg otpora. To sad zvuči kao malo po malo, ali to uopšte nije malo. Mislim da ljudi nemaju osećanje odgovornosti, nego čekaju da neko drugi obavi nešto u njihovo ime. Dođe ti da ih pitaš - Kad si ti uopšte bio na Kosovu? Kaži mi jedan podatak, koliko ljudi ima u Mitrovici, koliko ima Srba, koliko ima Albanaca, hajde, objasni najosnovnije podatke. Niko ne bi znao da ti kaže. Napravi prostu anketu, svi će da ti kažu - Oni će nama da pale naše svetinje. A kada pitaš koliko je džamija samo 1998. i 1999. srušeno na Kosovu, postoji li Srbin koji će to da ti kaže? Ti ih pitaš - Koliko je civila po kojim selima pobijeno, a oni kažu - To su ti namestili, a ni ne zna koliko je pobijeno.

Ne pogađa me ni Koštunica, niti me pogađa Velja Ilić, niti iko od njih, nego me pogađaju obični ljudi oko mene koji kažu - Znam, ali ne mogu Šiptari sa nama tako. A mi možemo Šiptarima šta hoćemo, jer oni nisu ljudi, kao što ovo romsko dete nije čovek. Najviše me nervira kada ti objašnjavaju kako bi izgledala skupština sa albanskom većinom. Kao da ti ljudi imaju gubu. Pa što da nemaju većinu u parlamentu? A ima onih što su još najprogresivniji, koji su u fazonu - da damo Kosovo, ali da dignemo zid, da nam gubavci ne bi naišli. E, nekakva odgovornost mora da se uspostavi, a ja ne znam ko će da je uspostavi, ali evo, kažem vam, ako se ja nominujem, idući put glasajte za mene. U međuvremenu imate LDP i Delića.

SVETLANA LUKIĆ:

Kad Bilja bude gradonačelnica Beograda, Petar Luković će ući u srpski parlament. Luković nije ušao u skupštinu i za utehu smo ga vodile u Suboticu, na promociju sedme knjige Peščanik FM.

PETAR LUKOVIĆ:

Jednog dana, ako budem pisao memoare, imaće samo jednu stranu, pa ću na toj jednoj strani da se pitam - koji mi je stvarno... da ne kažem šta... koji mi je stvarno kurac bio svih ovih godina. Dvadeset godina idem, pa pričam ovako sve isto i na kraju sve isti rezultati. Ja stvarno neki put pomislim - jedino genetika, da izduvaju jedno četiri, pet generacija, ja nemam drugo rešenje. Jedino da čekam da pou-

mire to nešto, a u međuvremenu da uzmemo ove druge i da ih oblikujemo na neki način, ne znam kako. Mi se toga nikada nećemo osloboditi. Šok koji sam ja imao, šok koji su svi ljudi imali kada su čuli da je Dačić dobio više od LDP-a, ne može se meriti nekim normalnim užasom, to je *triple horror*. Ne jedan horor, jer tu su radikali, a imate i Koštunicu i Dačića, pa zamisli sve troje. I taman se završe izbori i ponovo počne priča sa Kosovom, kad iznenađenje - Otkud Ahtisari 26. januara kod nas? Pa čekaj, jebote, pa 10. novembra Ahtisari hteo da dođe, javio se, ja čitao u novinama, hteo da dođe pre izbora. Ovi kažu - Nemoj pre izbora da dođeš, da ne bi Kosovo postalo tema izbora i on kaže čovek - Dobro, doći ću posle izbora. On došao 26. - Što si sad došao? Boris Tadić kaže - Nije zgodno u ovom trenutku, trebalo bi malo da se odloži njegov dolazak. Koliko da se odloži? Petnaest-dva-deset godina bi nam verovatno odgovaralo. Pa kad ovoj zemlji odgovara da se bilo koji problem iznese? Pre nego što sam pošao u Suboticu, gledam nekog ludaka na *Palmi plus*, imam tu nesreću da gledam takve televizije, koji kaže - Treba samo polako. Kako sad polako, ja sad ne razumem, kako polako? Pa, kaže, nigde ne treba žuriti. U kom smislu ne treba žuriti? Pa, treba to sve odložiti što više, duže. Pa koliko duže? Pa što duže. Znači vekovima. Pa, vekovima. Cela naša politika može da stane u samo jednu reč - odlaganje. Bilo šta da se desi - hajde da odložimo. Evo, sad je došlo Kosovo. Šta ćemo sa Kosovom? I to sad ima da traje, ima da se ubijemo, svake večeri ima da gledamo emisije o Kosovu, ne damo Kosovo, nećemo Kosovo, ne dolazi u obzir Kosovo, nikad se nećemo odreći Kosova. I dobro, šta će na kraju da bude? Pa, svi znamo šta će da bude. Neki put mi je stvarno neprijatno, ne što živim u ovoj zemlji, nego što sam okružen idiotima. Je l' imaju televiziju, je l' čitaju nešto, je l' gledaju, pa je l' čuju šta kažu drugi ljudi? Niko ništa ne čuje. Da ponovo izdržim kampanju za Kosovo osam, devet meseci, pa stvarno ću da poludim. Već sam poludeo, ali ne mogu još osam meseci ponovo da slušam diskusije zašto mora da se brani međunarodno pravo.

Evo, danas slušamo radikalsku platformu, oni ne pristaju ni na šta, pa da, i ne dolazi u obzir nikakva platforma. I zamislite kad vas neko zove iz sveta, iz Londona, iz pizde materine, neko vas zove ko nije zvao mesecima, i pita - Je li, šta ima novo kod vas? Marš u pizdu materinu, šta ima novo kod nas, kako da ti kažem u tri rečenice šta ima novo, treba mi 26 dana da ti objasnim šta ima novo. Nema ništa novo, ko te jebe, sedi tamo i čuti, jebo te internet. Nikad neću razumeti te ljude koji negde odu. Postoji među njima grupa koja brine. Ma, jebo-

PETAR
LUKOVIĆ

te, nemoj da brineš o meni uopšte, otišao si, gotovo, završio si priču, šta brineš o meni? Pusti me, gledaj da nađeš neki posao da odem i ja. Šta brineš kako nam je, šta te boli dupe kako mi je? To je jedna grupa, a imaš i grupu ludaka, onih napaljenih iz Kalifornije. On radi od devet do pet, pa je fin sa Indusima, pa obožava crnce, pa ljubi Azijate, pa se uvlači u dupe svakom Tajvancu. Ali u pet, kad dođe kući, na 38 stepeni stavi šubaru na glavu i udri - Svi na Kosovo, jebaćemo vam majku. To vam je čuvena emigracija iz Kalifornije koja nas pita - Zašto ne idete na Kosovo? Dođi, majku ti jebem, dođi ti pa idi. Ne mogu da razumem ni moje prijatelje iz Bosne i Hrvatske. I oni se brinu nešto. Pusti, šta se brineš? Da živim tamo, ne bih se brinuo uopšte. Pa ne mogu više da se brinem, da li me razumete, imam svaki dan život ovde u Srbiji, a još me onaj zove iz Hrvatske - Šta ima novo sa Kosovom? Jebalo te Kosovo, pusti me. On živi u Splitu, pa ga interesuje šta ima novo na Kosovu, baš ga interesuje. Šta te briga šta ima novo sa Kosovom? Pazite, problemi: Kosovo, pa presuda Međunarodnog suda pravde, pa onda još Dinkić dosoli. To moram da ispričam na kraju.

Dođem ja kod moje majke, ima 81 godinu, potpuno izgubljena žena, ne zna ništa više, neki put me ne prepoznaje. Šalim se, zna me mama. I mama se tresu, ona i komšinicu se tresu. Šta je sad? Gledale smo televiziju. Šta je bilo na televiziji? Kaže, govorio Dinkić. Ja kad čujem - Dinkić, popizdim kao kad čujem fiskalni račun i pitam ih - Šta je rekla budala? Kaže da nema penzije od 31. marta. Gde je rekao? Pa, kaže, na televiziji. Ja njima objasnim - Slušaj mama, slušajte, gospođa Anka, to samo kreten može da kaže, biće penzija. - Sad je rekao. - Ma, jebote vas Dinkić. Gospođa Anka i moja mama su u međuvremenu zvale sve penzionere da im kažu da neće biti penzije uopšte, da će umreti od gladi. Evo, to vam je zemlja. Pazite, ludak dođe i kaže takvo nešto. Pa nema te zemlje u kojoj to može da se desi, nego on sad plaši narod. Pa, seckao bih ga sekirom, onako fiskalno sitno. I to vam je život. Zamislite sad ovo, presuda međunarodnog suda, mi osuđeni za genocid kao nacija, nemamo vladu, hoće da nam uzmu Kosovo, možda nećemo imati penzije i plate, jebote, kakva božanstvena zemlja.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Peščanik.

^v
PESCANIK 23. 02. 2007.

JEDNA ZEMLJA – DVA SISTEMA

Političari projure džipom, a nama ostane samo prašina...

Došao je na vlast kao legalista, a odlazi kao korupcion-
naš...

Osuda za skrivanje ljudi optuženih za genocid od najvi-
šeg suda u međunarodnoj zajednici nije pobjeda...

VERA MARKOVIĆ, *iz SDU-a,*

MIŠA BRKIĆ, *iz Ekonomista,*

IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog,*

VLADIMIR TODORIĆ, *pravnik*

SVETLANA LUKIĆ:

Kako ono kažu navijači - bog te, mnogo smo jaki. Da nismo, ne bismo jutros tako olako ustali iz kreveta i krenuli nešto da radimo. Raditi bez svrhe je prilično smešno i čin bez svrhe mogu da izvrše samo jaki, tako reći heroji.

Sada, kada smo našli smisao postojanja, da se podsetimo gde to živimo. Živimo u zemlji koja je svoje najveće umove poslala u Beč da poraz pretvore u pobjedu, da vino pretvore u vodu i da jednim hlebom nahrane pet hiljada ljudi. Koštuničini i Tadićevi savetnici su na Ahtisarijev plan odgovorili svojim, dakle, tražimo da se na Kosovu napravi poseban srpski entitet - Republika Srpska, drugi deo.

Ne možemo da tražimo podelu Kosova, jer bi to značilo cepanje, a to bi pocepalo grudi Koštunice i Sande Rašković-Ivić, a i ovi iz sveta ne vole tu formulaciju. Zato su Slobodan Samardžić i drugi umovi smislili novu Republiku Srpsku.

Sve vreme Koštunica i njegove sove osluškuju Putinovo bilo i nadaju se da će on otpočeti novi hladni rat. Lepo je počeo pre nekoliko dana, ali sada je nešto stao, mada se naša neupitna vrednost, naš svetac koji hoda po kancelariji u Nemanjinoj, nada i da će Ahmadinežad da napravi nešto korisno od svog obogaćenog uranijuma. Sve bi prizvao čovek iz Koštunice i budući svedok na suđenju za atentat na Zorana Dindića, samo da Kosovo ne dobije stolicu u Ujedinjenim nacijama.

U međuvremenu nema ničeg novog, sasvim normalno se hapse profesori Pravnog fakulteta u Kragujevcu zbog primanja mita, rektoru Kragujevačkog univerziteta ne pada na pamet da podnese ostavku, ministru prosvete, veselom Vuksanoviću ne pada na pamet da posramljen napusti svoje ministarsko mesto. On je, čovek, pun razumevanja, najpre za sebe, a onda i za Grke koji su odlučili da do daljeg zamrznu priznavanje diploma naših fakulteta. Rektor Beogradskog univerziteta je zapanjen ovim potezom grčkog ministarstva prosvete. Pa to se desilo u Kragujevcu, kaže, i to je samo jedan izuzetak.

Kada imate ovakvog rektora Beogradskog univerziteta, onda nije ni čudo da imate i sve ove ostale umove. A vi ćete na početku emisije slušati Veru Marković iz Socijaldemokratske unije. Vera Marković je jedno vreme bila poslanica u skupštini Srbije. Svetlana i ja smatramo da je ona idealna poslanica i da je šteta što ona to neće biti i u ovom sa-

zivu. Vera Marković je doktor psihologije, a razgovor sa njom počinjemo pričom o Kosovu.

VERA MARKOVIĆ:

Juče je potpredsednik Demokratske stranke, Dušan Petrović, rekao da vlada ne može da se formira zato što prvo moraju da se ustanove zajednički ciljevi koje bi zastupao potencijalni mandatar. Koliko je meni poznato, Demokratska stranka, a ne predsednik Tadić, ima mandatar. Demokratska javnost je videla tog mandatar i deo uspeha Demokratske stranke na izborima je postignut zbog tog mandatar, koji se pokazao kao odličan stručnjak u Đinđićevoj vladi. On je učinio da ekonomska sfera postane nešto što je bitno i što funkcioniše. Postoji opšta saglasnost da je on dobar mandatar. E, ali ako na drugoj strani postoji opšteprihvaćena teza da sada ne može da se priča ni o čemu drugom, osim o Kosovu, onda ja kažem da je to sjajno i da mi je drago što se o Kosovu sve više govori na drugačiji način. Poslednjih dana smo videli u medijima da se Srbi sa Kosova izjašnjavaju o tome da će Kosovo biti nezavisno, da će Srbi i Albanci živeti jedni pored drugih, da između njih nema sukoba i da se oni pripremaju za zajednički život. To je nešto što se nije moglo čuti pre ove predizborne kampanje i pre nego što je naša koalicija oko LDP-a o tome jasno progovorila.

Pregovarači su otišli u Beč i odmah po dolasku tamo premijerov savetnik je rekao da oni imaju amandmane na sve delove teksta Ahtisarijevog predloga, ali da on ne očekuje da će ti amandmani biti usvojeni. To pokazuje da je i u pregovarački tim procurila realnost. Oni rade taj posao zato što misle da ga treba raditi, ali i oni postaju svesni realnosti. Meni će biti žao ako ne bude kompromisa dve strane u vezi sa tim dokumentom, jer će onda sve biti mnogo teže, neugodnije, duže će trajati i cena će biti veća. Mnoge stvari sigurno još mogu da se poprave i da se izmene, ali ne postoji alternativa ovakvom dogovoru između srpske države i kosovske države u nastajanju. Svima je jasno da ta država nastaje i da će Kosovo u perspektivi biti nezavisno, dakle ne sutra i ne pre nagljeno i ne bezuslovno i mislim da je to ona tačka na kojoj treba da insistira pregovarački tim. Oni treba da insistiraju na uslovima pod kojima će Kosovo dobiti nezavisnost, pre svega imajući u vidu položaj Srba na Kosovu.

Pre nego što je počela predizborna kampanja i zahvaljujući kontaktima Sonje Biserko i Helsinškog odbora za ljudska prava, bila sam u se-

lu Plemetina i sreća se sa ženama koje tamo žive i nameravaju da tamo ostanu. Sa nama su bile Albanke iz nevladinih organizacija, a ove žene iz Plemetine su isto tako napravile nevladinu organizaciju, jer su shvatile da je to dobar način organizovanja i rešavanja različitih problema. Sa nama su bile i dve parlamentarke iz kosovskog parlamenta i razgovaralo se o situaciji u selu Plemetina, lečenju, zapošljavanju, snabdevanju, svemu što čini život. Na mene je ostavilo najsnažniji utisak to da su te žene, koje se bave poljoprivredom, koje nisu mnogo obrazovane, izuzetno elokventne i tačno znaju šta hoće. One jako dobro saraduju sa albanskim koleginicama iz nevladinih organizacija i uz tešku borbu, mnogo povezivanja, insistiranja, argumentacije, one rešavaju svoje probleme. Nabavile su polovni traktor da obrađuju zemlju, Norvežanke su im izgradile vrtić za decu, kosovske parlamentarke su i Srbima i Albancima donele agregat za struju, jer na Kosovu često nema struje, da mogu da ogreju decu i da imaju svetlo. One su tražile i izgleda da će uspeti da zaposle devojke koje su završile srednje škole. U Srbiji se ne zna da su sve državne institucije Kosova, od lokalne samouprave do parlamenta, dužne da zaposle deset odsto Srba. Dobile su obećanje da će dve devojke biti zaposlene u parlamentu, jer imaju odgovarajuće srednje škole. Dakle, problemi su rešivi. U Plemetini smo razgovarale i o tome šta bi bila alternativa ovakvom pristupu. Njima alternativa nije prihvatljiva, jer bi to bilo iseljavanje sa Kosova, dolazak na periferiju Kraljeva ili Beograda, sa ogromnim problemima u vezi sa stanovanjem, lečenjem, školovanjem dece, zapošljavanjem i verovatno lošim prijemom kod Srba iz Srbije. Zgodno mi je kako su to one rekly - Srpske političare vidimo samo kada prođu džipom i od njih nam ostane samo prašina.

VERA
MARKOVIĆ

Nedavno je Srđan Bogosavljević objavio rezultate istraživanja, u kojem je pitao građane šta misle o tome kako će se rešiti problem Kosova. Letos, mislim da je bio jun, četrdeset odsto građana predviđalo je da će Kosovo biti nezavisno. Međutim, posle izbora se taj procenat smanjio na polovinu. Direktnu odgovornost za tih dvadeset odsto zaluđenih ljudi snose premijer Koštunica i članovi njegove vlade, urednik RTS-a, urednik informativnog programa RTS-a i predsednik države, svako u onoj meri u kojoj je ohrabrivao razmišljanje koje nije zasnovano na realnosti. Među našim pregovaračima i onima koji su pisali, obrazlagali i usvojili rezoluciju o Kosovu ne vidim hrabre ljude. Vidim ljude koji su kukavice, licemerni i nesprenni da se suoče sa svojim građanima u vezi sa čitavim nizom pitanja koja čine naš život. Onog trenutka kada bude doneta odluka o Kosovu, dogodiće se isto

što se dogodilo i posle odvajanja jugoslovenskih republika, isto što se desilo i posle odvajanja Crne Gore - taj problem će se zaboraviti. Počeće ne proces pomirenja i razgovora o onome šta se dogodilo, nego proces političkog, ekonomskog, sportskog, kulturnog i svakog drugog povezivanja, hod preko leševa, zato što je to politički profitabilno.

Kada ljudi iz Demokratske stranke govore o Kosovu, vidite da je to ipak drugačiji ton od tona premijera ili njegovih savetnika i volela bih da ljudi iz DS-a prestanu da budu neiskreni i kažu šta zaista misle. Bestidno je da neko ko ima izborni rezultat kao DSS kaže - Ja neću da ustanem sa stolice i ustupim je drugome. Nema labavije, klizavije i ljigavije stvari od ulaska u vladu sa Koštunicom.

SVETLANA LUKIĆ:

Šta mislite, Vera, kako ćete se osećati 29. marta, kada se objavi da je Koštunica mandatar za sastavljanje vlade?

VERA MARKOVIĆ:

Prihvatiću to normalno, jer je to jedno od očekivanja. Svi znamo da on hoće da bude ili predsednik ili premijer. Ali sve dok se ne reši pitanje Kosova, mi ili nećemo imati vladu, što odgovara tehničkoj vladi, ili ćemo imati vladu sa Koštunicom i Tadićevim demokratama. Ta vlada bi bila izuzetno nestabilna, jer ni o čemu ne bi mogli da se dogovore. Uvek se setim reči Nenada Dimitrijevića, koji je na jednom skupu rekao - Demokratija uopšte nije nešto za šta se vredi boriti, demokratija je samo mehanizam koji se koristi da bi se neke vrednosti uvele u politički život. Dakle, tamo gde nema tih vrednosti, koje se posredstvom demokratije uvode u politički život, nema ničega za šta se vredi boriti.

Verovatno ste videli u štampi da u selu Žitište hoće da naprave spomenik Rokiju Balboi, imaginarnom liku kojeg je igrao Silvester Stallone. To je sjajna vest. A u Međi prave spomenik Džoniju Vajsmileru, koji je navodno rođen u tom selu i odatle sa roditeljima otišao u emigraciju. Gledajući kako se kod nas prave truli kompromisi, kako nikako da se napravi vlada, a i ako se napravi, šta će nam takva vlada, šta će ona da radi, ko će biti u njoj, zašto nam to rade - da ne bi razmišljali o tome i odbacujući nametanje mitologizovane istorije, oni su za sebe pronašli dva neupitna junaka. Roki Balboa je stvarno junak, ni sa jedne strane mu ne možete staviti primedbu, kao ni Džoniju Vajsmileru. To nije ni prva ni druga Srbija, to je fantastična pobu-

na u cilju očuvanja zdravog razuma. Stvarno su me oduševile te dve vesti. Verujem da će većina ljudi okrenuti glavu od politike i da će, ako se ponove izbori, apstinencija biti ogromna. Apstiniraće, nažalost, pre svega birači Demokratske stranke, ali i Demokratske stranke Srbije, jer ljudi vide koliko je bestidno to što Koštunica traži. Pri tome, on ne daje nikakve argumente za svoje visoke zahteve, kao što ih nikada nije ni davao. Ali sve to nije vredno novih izbora. Treba sačekati da se okonča situacija sa Kosovom, da se malo snizi jako podignuta tenzija i da onda vidimo šta se u stvari događa u Srbiji. Tek onda možemo da počnemo da brinemo o onome što čini život. Dobra vest je da su profesori i dekan Pravnog fakulteta u Kragujevcu optuženi za korupciju. Takve stvari se neće događati kada budemo gledali šta zaista radi, na primer, taj kapitalni ministar, zašto nije platio dvesta miliona radnicima koji su izvodili radove. Tada ćemo moći da pitamo ko je pravio tako nerealan nacionalni investicioni plan, za šta je on služio, ko je šta dobio iz tog plana, zašto tim redom i ko je dobio te stanove? Dakle, tada ćemo moći da vidimo od čega se živi. Verujem da na sledećim izborima nećemo imati više nijednu mitsku priču i da ćemo imati snage, mogućnosti i bistre pameti da napravimo demokratsku vladu.

VERA
MARKOVIĆ

Stigla je i odluka Vrhovnog suda Srbije u vezi sa novinarom Željkom Bodrožićem. On je dobio mišljenje Komiteta o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija, kojim se nalaže našim sudskim organima da mu vrate novac koji je potrošio braneći se na sudu kao urednik dnevnog lista *Kikindske*, u kome je opravdano kritikovao Dmitra Šegrt. Svi znamo kakav je lokalni moćnik Dmitar Šegrt i Bodrožić je zaslužio da mu se plate sudski troškovi i obeštećenje za povredu ljudskih prava. Tako otprilike glasi to mišljenje. Međutim, Vrhovni sud je rekao da je on zaista uvredio Šegrt. Osim što je privredni kriminalac i politička štetočina, ispada da je Dmitar Šegrt i osetljiv. Mislila sam da takvi ljudi imaju debeo đon i da ne mogu da se uvrede. Postoji mnogo sličnih slučajeva i pred Sudom za ljudska prava u Strazburu. Kada te presude iz Strazbura počnu da pristižu, bojim se da će Vrhovni sud reagovati slično kao u slučaju Željka Bodrožića - Šta oni iz belog sveta ima meni da uređuju sudstvo? Čitav svet pokušava da nas lustrira, ali mi se ne damo. Evo, Dragomiru Kariću će biti oduzeto kanadsko državljanstvo, jer je bio bliski saradnik Miloševića. Mi ništa nismo uradili po tom pitanju i to je nešto što me stvarno brine. A onda je predsednica Vrhovnog suda, Vida Petrović-Škero, rekla da ne treba komentarisati sudske odluke. Besramno je reći nešto takvo. Za četvo-

rostruko ubistvo na Ibarskoj magistrali Vrhovni sud je potvrdio presudu na petnaest godina zatvora, valjda sa idejom da je to najveća zamena za tada postojeću smrtnu kaznu. Svi znamo da je smrtna kazna zamenjena kaznom od četrdeset godina. O čemu se tu radi? Javnost je zapanjena, a onda joj se odgovara da na sudske odluke ne treba reagovati, zato što ne treba ni da postoji javnost, pa ne treba reagovati ni na šta. Treba saviti glavu, jer povijenu glavu sablja ne siječe, to je ono čemu nas iznova uče. Ali život curi na sve strane, pojavljuje se kroz Rokija Balbou, pojavljuje se kroz govor ljudi sa Kosova, Srba koji govore o tome da će ostati da žive tamo ako ikako budu mogli, da oni nisu politički mobilisani kao Srbi iz Kosovske Mitrovice. Čuli smo i od Olivera Ivanovića, mislim u emisiji *Replika* na B92, da su, nažalost, Srbi na Kosovu u većini naučeni da misle ono što im se iz Beograda kaže.

SVETLANA LUKIĆ:

Sada sam se setila, monah Ilarion je na kraju osuđen na svega deset meseci, je li tako?

VERA MARKOVIĆ:

To je stvarno neverovatno, kao i slučaj sa onom knjigom u kojoj su objavljene malverzacije u Smederevskoj eparhiji. Zanimljivo je kako crkva nikada neće da kaže nijednu reč ni o Ilarionu, ni o tim finansijskim malverzacijama. Neće da kažu šta se dogodilo, da se to više ne bi dogodilo, nego samo donesu odluku da nekoga raščine. I ovaj slučaj finansijskih malverzacija završio se tako što su raščinili nekog sveštenika. I Ilariona su raščinili i pustili ga da šeta okolo. Oni izgleda još žive u trinaestom veku. Ne obraćaju se javnosti, ne kažu - To se kod nas više neće ponoviti i kad god postoje neke sumnje, izručićemo tog čoveka organima zakona. Oni imaju samo svoj crkveni sud smatrajući da je to što nekoga raščine najveća moguća kazna. Oni ne znaju da žive u svetovnoj državi, nemaju pojma o tome, to je ono što me zapanjuje.

SVETLANA LUKIĆ:

Oni kao odgovaraju samo svome bogu, nikome više, kao da nisu zemaljska institucija.

VERA MARKOVIĆ:

Svako od njih je građanin, evo, i patrijarh je glasao na referendumu, možda i na ovim izborima, ne znam.

SVETLANA LUKIĆ:

Skoro sam čitala vest iz Moskve kako je lokalni sveštenik u crkvi govorio svojim vernicima. Većina njih su stari ljudi, koji su počeli mnogo da ginu na putevima i onda im je pravoslavni sveštenik, iz majčice Rusije, držao propoved o tome kako je prelaženje ulice na crveno svetlo greh. Crkva se tu uključila u život ljudi.

VERA
MARKOVIĆ

VERA MARKOVIĆ:

Prilagodila se životu, to je fenomenalno.

SVETLANA LUKIĆ:

I ovi naši ne pominju Ilariona, jer kada bi ga pomenuli, mi bismo se setili Pahomija, koji je dobio oslobađajuću presudu po optužbi za pedofiliju i koji se kao vladika potpisuje ispod božićnih poslanica.

VERA MARKOVIĆ:

I učestvuje u radu pregovaračkog tima za Kosovo, u delu koji se odnosi na crkveno nasleđe. Ako država podržava razne crkvene nepodopštine, to je delo države, pre nego crkve. Dakle, crkva nema razloga da se obraća javnosti u vezi sa Ilarionom ili proneverama, nema razloga da se pravda bilo kome za bilo šta, jer je unapred oslobođena svake odgovornosti. I to je posao koji nas čeka u budućnosti.

Ženske grupe su pripremile predlog izmena krivičnog zakona, između ostalog, za seksualne delikte, gde su sada zaprećene veoma niske kazne. Žrtva se po pravilu ne oseća dobro kada čuje izrečenu kaznu. To bi moralo da se menja, a posebno jedan član koji je neverovatan. Mnogo je manja zaprećena kazna za ubistvo kojim se završava ponavljano porodično nasilje, nego kazna za ubistvo nepoznatih ljudi. To je onaj patrijarhalni model, po kojem se sve što se zbiva u kući krije ispod jorgana i dobro je da se sve zataška. A zlo počinje u porodici i najčešće se tu i završava. Smeta mi što je akcija za izgradnju sigurnih kuća zasnovana na ideji - Neka muškarci tuku žene, pa ćemo povremeno da ih sklonimo u azil, pa kada se malo oporave, neka se vrate kući. Sigurne kuće su potrebne, ali potrebija je primena zakona za čije donošenje smo teško, dugo lobirali, a čija suština je u tome da

je nasilje u porodici zabranjeno. U reklamama za izgradnju sigurnih kuća vide se slike pretučenih, pomodrelih žena, ali još nismo videli nijednu sliku nasilnika, nije nam rečeno - To je baraba koja tuče ženu i decu. Koliko znam, sudski organi još nisu doneli nijednu presudu po ovom zakonu, a zakon predviđa i da nasilnik po hitnom postupku mora da se na određeno vreme iseli iz kuće, bez obzira na to da li je njen vlasnik ili nije. Dakle, žrtva mora da bude zaštićena, a to podrazumeva ono o čemu sam govorila na početku - promenu sistema vrednosti. Ako ne shvatate da je nasilje nad nemoćnima kažnjivo i da je to zločin, onda niste ništa uradili, onda pravite sigurne kuće i sklanjate žrtve nasilja da ne bi bile pri ruci nasilniku, jer može da mu se omakne ponovo. Patrijarhat je ponovo uzeo stvari u svoje ruke i celu priču o modernom društvu okrenuo na naličje.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste Veru Marković, a sada govori zamenik glavnog i odgovornog urednika nedeljnika Ekonomist, Miša Brkić.

MIŠA BRKIĆ:

Nema ko ne štrajkuje. Napravio sam spisak od dvadesetak firmi. Štrajkuju, od Fabrike vagona u Kraljevu, do ovih u *Jugoremediji*. Ovo je sedma godina od početka tranzicije u Srbiji, a kao da smo na početku. Uvek iznova treba objašnjavati ljudima da su socijalizam i samoupravljanje promašene teme. Ništa nije učinjeno da se privatizacija završi i mislim da se u važnim slučajevima previše povlačivalo takozvanoj radničkoj klasi. Mislim pre svega na *Jugoremediju*, gde je posle četiri, pet godina, pod direktnim pritiskom vlasti sud promenio mišljenje i oterao vlasnika. Ne ulazim u to da li je vlasnik kriminalac, jer zašto mu je država prodavala, ako je kriminalac? Čak i ako je dao najpovoljnije uslove na tenderu, mogli su da mu kažu - Nećemo sa tobom, tvoj novac je prljav, ova država ima komisiju za sprečavanje pranja novca i ne damo ti da uđeš u Srbiju. Ali oni su ga pustili i ne mogu posle četiri godine da mu kažu - Puj pike, ne važi. Direktor *Filipa Morisa* treba da ima noćne more i da se ujutru budi sav znojav od straha da će kada dođe na posao videti da su radnici upali u fabriku i rekli - Ko te, bre, šiša, ti si mrski neprijatelj, mi smo povratili naše vlasništvo. A nemate vladu koja kaže - Stanite, ljudi, to ne može tako.

Tehnička vlada istera žandarmeriju da oslobodi put od proizvođača svinja, ali onda donese uredbu o otkupu 15.000 svinja ili 15.000 tona

svinjskog mesa, ne znam tačno. Da li je vlada sa tim proizvođačima svinja imala sporazum? - Nije. Je li ovo zemlja sa tržišnom ekonomijom? - Jeste. Ko je terao te ljude da tove svinje, a nemaju ugovore o otkupu? To je kao da ja proizvedem 15.000 pari cipela i nema ko da ih kupi i ja odem pred vladu i kažem - Slušajte, zapaliću vam zgradu ako mi ne otkupite cipele i skupim još 20.000 ljudi i vlada kaže - Ovi su kreteni, vidi šta nam rade, blokirali ulice, hajde da otkupimo te cipele.

MIŠA
BRKIĆ

Fenomen tehničke vlade je vrlo zanimljiv. Pazi, ona nikome ne polaže račun, nema parlamenta u kojem će neko da kaže - Stanite, bre, šta to radite? Sada su silne pare potrošene za svinjsko meso koje nikome nije potrebno, a to košta. I neće onih pet hohštaplera ministara iz svog džepa da izvade pare, pa da kupe to meso, nego ga plaćaju novcem poreskih obveznika. Šaljemo loš signal da Srbija restaurira neke stare vrednosti. Istovremeno, ima mnogo stranih kompanija u kojima se ljudi ubiše radeći i u kojima zarađuju pristojan novac. Najveći opštinski prosek plate u Srbiji ima Smederevo. To nije tako zato što je Matković direktor *Sartrida*, nego zato što je *US Steal* kupio tu čeličanu.

Vuk Drašković u vezi sa Kosovom koristi sintagmu - jedna država, dva sistema. Bojim se da i u ekonomiji stvaramo tu šizofrenu situaciju, jer imaš radnike koji rade u socijalističkim firmama i radnike koji rade u kapitalističkim firmama. Jedna zemlja sa dva sistema ne može da uđe u Evropsku uniju, jer moraš da imaš sistem koji imaju svi u Evropskoj uniji. U ovoj predizbornoj kampanji svi su kokodakali o otvaranju novih radnih mesta, a to je promovisanje najcrnje vrste državnog socijalizma. Mene plaši ta doslednosti da se iz slučaja u slučaj restauriraju vrednosti koje ni po čemu ne korespondiraju, ne sa Evropskom unijom, nego nemaju veze ni sa Rusijom, koja jeste postala kapitalistička zemlja. Napraviš ogromnu aferu sa stečajnom mafijom, ali ne otkriješ kakav je bio taj mehanizam, ko je uzeo pare, da li je uzeo, zašto je uzeo, nego ostaviš maglovitu situaciju. I onda radnici Beogradske konfekcije *Beko* ili *Robnih kuća Beograd* imaju iluziju da su njihove sjajne firme namerno oterane u stečaj. Pri tom, ti ljudi u *Beku* i u *Robnim kućama* nisu radili ni pre nego što je došla stečajna mafija, ali ti si u predizbornoj kampanji rekao kako se vlast bori protiv korupcije i privrednog kriminala i poslao ljudima poruku - Eh, gde bi nam bio kraj da nije bilo te stečajne mafije, bilo bi kao u divno vreme socijalizma i što mi ne bismo tako nastavili i dalje?

Uzmi izveštaj međunarodne organizacije *Transparensi internešenel* i pogledaj gde je Srbija na rang listi korupcije u svetu. Od kada je Koštunica došao na vlast, pali smo još niže. Neko ko je došao na vlast kao legalista, odlazi sa vlasti kao korupcionaš. Pri tome nijedna od velikih afera nije završena, mi ne znamo ko je i koliko novca uzeo. Afere su završavane kao u slučaju nabavke lokomotiva, kada je optuženi ministar izašao na konferenciju za novinare i rekao - Svečano objavljujem da je policija utvrdila da nije bilo korupcije i da ta afera nije postojala. Niti se policija oglasila, a istraživala je, niti je taj ministar portparol policije, koji to može da kaže. U mnogo veću aferu u vezi sa Nacionalnom štedionicom od početka je bio umešan tadašnji guverner centralne banke, a posle ministar finansija u ovoj vladi, koji je takođe rekao - Svečano objavljujem da nije bilo afere, a slučaj je zatvoren tako što je Nacionalna štedionica prodana grčkoj banci, *Euro bank*, i time je cela priča završena. Pre dva dana sam video vest da je *Beograd film* kupio srpski biznismen iz Londona za koga se kaže da je bio savetnik bez plate guvernera Narodne banke Jugoslavije, Mlađana Dinkića. Ispostavilo se da je on kupio još nekoliko firmi u Srbiji i da je za to potrošio milijardu dinara, a vlasnik je firme za nekretnine u Londonu. Očekivao bih da ozbiljni mediji krenu tim tragom, jer čovek je bio savetnik guvernera, nisu male pare u pitanju. Ispostavilo se da je on svoje pare pošteno zaradio u Londonu i odmah je sve bilo okej, spala je i poslednja trunka sumnje sa tog čoveka.

Mediji su korupcionaške i afere iz sfere ekonomije pratili potpuno senzacionalistički, sa vrlo smišljenom namerom ljudi van medija da se kvalifikovano javno mnjenje i široka javnost dovedu u poziciju objekta manipulacije. Kada običan čovek kupi novine, vidi vest o aferi i počne da cokće jezikom, cilj manipulacije je postignut: aktivizam građanina birača je na minimumu. Skidam kapu onima koji su na taj način javno mnjenje u Srbiji učinili autističnim. Kakvih je trgovina sve bilo u parlamentu, oduzimanja mandata, pa niti se oglasio Ustavni sud, niti je iko rekao - Joj, je li to moguće? Moguće je, pređen je Rubikon, jer ti si jednom uspeo i ništa ti se nije dogodilo, niko te na ulici nije mlatnuo toljagom, ako ti već institucionalno ništa ne može. Ravnodušnost na sve će da sahrani Srbiju. Ravnodušnost kada slušaš premijera kako lupeta o kosovskoj priči, ravnodušnost kada saznaš da u zemlji ne postoji Ustavni sud, ravnodušnost na to da su podeljeni stanovi članovima vlade koja više ne postoji. Ja to nikako drugačije ne mogu da nazovem nego krađom. Niko da kaže - to je grupa hohštaplera i lopuža. Ko će im to reći, ko će ih procesuirati zbog toga? Su-

dije primaju preteće SMS poruke, a predsednica Vrhovnog suda kaže - Nije strašno kada sudija dobija preteće poruke.

Bojim se da je već u februaru, 2007. godina završena za Srbiju. Da, izgubili smo 2004, pa se u 2005. i 2006. dalje tonulo. I ako za nešto treba suditi Koštuničinoj vladi, to je zbog toga što je prekinula odnose sa Evropskom unijom. To je milenijumski poraz Srbije sa nezamislivim posledicama. I onda vidiš lukavstvo vlasti koja kaže - Pa dobro, jebeš Evropsku uniju, daj da mi ovo Kosovo rešimo. U Srbiji je napravljen kopernikanski obrt i od budućnosti u Evropskoj uniji ti si se vratio i restaurirao prošlost kao ključnu pretpostavku političke delatnosti u Srbiji. Voleo bih da neko izračuna koliko košta prekid pregovora sa Evropskom unijom, ali u bukvalnom iznosu, koliko miliona, milijardi evra. Pa da, kada dobiješ tu sumu, podvučeš crtu i kažeš - E, za ovaj gubitak imam pravo da sudim onima koji su to uradili ovoj državi. Ne mora to da bude suđenje pred Trgovinskim sudom, ali da se zna koliko je jedna nesposobna vlast koštala građane ove zemlje, a ne da nam ti ljudi ponovo pričaju o tome da su oni nezaobilazni faktor formiranja nove vlade. Ko ste, bre, vi? Upropastili ste državu za tri godine, koliko ste vladali.

Dan pred izbore jedan konzorcijum je trebalo da dobije na tenderu koncesiju za autoput Horgoš - Požega, put koji Srbiji nije potreban. To je gurao ministar za kapitalne investicije, jer hoće, čovek, da mu kroz avliju prođe autoput. I kada je stiglo do potpisa ugovora o koncesiji, ta firma koju čine Španci i Austrijanci, je rekla - Mi to nećemo da potpišemo. Dakle, ljudi iz tog konzorcijuma su ozbiljan, poslovni svet i oni su odustajanjem od potpisivanja ugovora o koncesiji pokazali da razmišljaju na sledeći način - Doći će neka nova vlada i prvo što će da uradi je da protrljajše taj ugovor i videće da taj ugovor za srpsku stranu nije dobar, što narušava ugled našeg konzorcijuma. I španskoj i austrijskoj firmi važno je da sačuva svoj ugled. Džaba ti Srbija i džaba ti posao izgradnje autoputa ako izgubiš ugled, pa ne možeš da dobiješ sledeći posao. Druga poruka koju su nam poslali je - Čekajte da vidimo, možda će sledeća vlada imati drugačiji ekonomski koncept od ove i ugovor o izgradnji autoputa neće više biti validan i aktuelan. I treća njihova poruka je - U Srbiji ne postoji konsenzus o izgradnji autoputa, polovina autoputa treba da prođe kroz Vojvodinu, koja se ne slaže da to treba graditi. U takvim situacijama ozbiljne firme beže, a doći će samo špekulantski investitori i reći - Super, ovde može da se zaradi i baš nas briga. Doći će neki sa Devi-

MIŠA
BRKIĆ

čanskih ostrva, da zarade i *begaju*. Ali ozbiljne firme ne ulaze olako u ovu kaubojshtinu u Srbiji.

Loš signal je ovo što je *Filip Moris* zbog ugovora CEFTA bio spreman da izmesti proizvodnju iz Srbije. Srbija ne sme da ispusti ugovor CEFTA, jer zona slobodne trgovine je predgrađe Evropske unije, mini Evropska unija na zapadnom Balkanu i to je velika vrednost. Zbog nekih ranijih obećanja dve fabrike duvana, koje su kupili stranci, se ne uklapaju u to. Ako Srbija hoće da bude ozbiljna država, ona ne može sada da kaže ljudima koji su kupili te dve duvanske fabrike - Puj pike, ne važi, naš interes je CEFTA, a vas ćemo da prevarimo. Postoje ekonomski mehanizmi da postigneš, što bi rekli seljaci i jare i pare - da imaš i sporazum CEFTA i da zadovoljiš ove dve multinacionalne kompanije. Potrebna je samo spremnost vlade da to reši. Tek kada su ovi iz *Filipa Morisa* zapretili da će da odu, tehnička vlada je sela, pa rekla - Dobro, ukinućemo dvostruku naplatu akciza između Srbije i Crne Gore. Vlada sporo izlazi u susret zahtevima firmi koje zapošljavaju mnogo ljudi u ovoj zemlji. Ne kažem da treba da im se ulizujemo zato što su došli, ali postoji stvorena obaveza koja mora da se ispoštuje i postoje ekonomski mehanizmi kojima može da se reši spor i nema potrebe da se to toliko odugovlači. Kada ovako mrljaviš, kada dođeš dotle da ti vlasnik Fabrike duvana u Nišu kaže - Odoh ja odavde zato što si ti lenj, spor i bezobrazan, to je onda loša poruka svima koji su se već spremili da dođu, jer će da kažu - Hajde da sačekamo još malo, dok se ne formira vlada, pa ćemo da vidimo. A to još malo je do juna, pa su tu godišnji odmori, pa septembar, kada ti ostaju još četiri meseca do kraja godine. Tako smo mi, u ekonomskom smislu, izgubili 2007. godinu. Dakle, Srbija ima potencijal da bude dobra zemlja, a čep na tom potencijalu, zamisli, drži politička elita Srbije.

Fantastičan je osećaj imati predizbornu kampanju za tuđi novac. Ako je Milošević vladao do poslednje kapi tuđe krvi, Koštunica je vladao do poslednje pare iz tuđeg novčanika. Odmah je bilo jasno da nešto ne valja kada preduzeće odlazeće vlade *Telekom* kupuje, ide u akvizicije u susedne države. Svi smo čuli odlazećeg premijera Koštunicu, koji je rekao - Eto dokaza da je Srbija jaka u regionu, jer može da kupuje. Pa dobro, kupi telefonsku kompaniju u Grčkoj, a nemoj da kupuješ bratski *Telekom* Republike Srpske, da bi nam pokazao kako se ujedinjuje srpski ekonomski prostor na zapadnom Balkanu. To je bila politička, a ne ekonomska poruka, jer ekonomski to nije bilo racionalno kupiti. I vidim ovih dana da se *Telekom* Republike Srpske ne kupuje kešom,

nego mi tek tražimo ko će da nam da kredit. To je nonsens, jer kada ideš u prodavnicu da kupiš frižider ne kažeš prodavcu - Sačekajte tri-četiri dana, idem da nađem pare, a vi mi ga isporučite. Mi sada pregovaramo sa *Siti* bankom da nas kreditira, a šta ako *Siti* banka kaže - Nacionalno okupljanje Srba na Balkanu ima posebnu cenu, pa kamata nije kao svuda u svetu dva odsto, nego je šest. Mi ćemo da kažemo - Dobro, hajde, uzećemo zbog nacionalnih interesa. Ko će to da otplaćuje? Koštunica će reći - Otplaćivaće *Telekom* iz profita. Čekaj, a kako *Telekom* dolazi do tog profita? - Tako što opljačka tebe i mene kao korisnike stabilnih telefona. Po tome vidiš da li imaš lažove i lopove ili imaš odgovornu vlast, koja će da kaže - I sa parama treba da se ponašamo jednako štedljivo kao sa nacionalnim interesima, dakle, ne treba razbacivati na sve strane, samo zato što nam Dodik dođe na proslavu Srpske nove godine da zajedno cupkamo i pevamo.

Kada im kažeš - Vi ste zaustavili reformu, oni kažu - Ne, mi sprovodimo reforme, ali nismo za brze reforme. Ekonomske reforme su ili brze ili ih nema. Upotrebiću sliku koju je pokojni premijer koristio - Hoćeš li mačku odjednom da odsečeš repić, pa će jednom da jaukne, ili ćeš sedam puta da mu sečeš rep i sedam puta će da ga boli i sedam puta će da jaukne? Nije u pitanju samo pokojni premijer, nego iskustvo zemalja u tranziciji koje su privatizaciju prošle i izašle iz nje. Dakle, ili je brza, ili je nema. Ministar finansija u reformskoj vladi Mađarske završio je privatizaciju javnih preduzeća u drugoj godini, a ti si u sedmoj godini i još je nisi završio. I onda ti Koštuničini mladoturci dodatno objašnjavaju - Mi to radimo polako, u skladu sa mentalitetom srpskog naroda. To je jedan nivo, a drugi nivo je suštinski i valjda je zato i ubijen premijer, jer ti ne samo da hoćeš da zaustaviš, nego i da okreneš tok istorije unazad. Na trećem nivou imamo šizofrenu situaciju u kojoj imaš političku elitu koja vraća točak istorije unatrag i imaš firme koje posluju po kapitalističkim uzusima, pa se ne zna ko će koga da slomi. To je ono o čemu smo malopre govorili - jedna zemlja, dva sistema. Dokle to može da traje i kada će se dogoditi sudar, kao što se u velikim zemljotresima sudaraju dve tektonske ploče? Kada će nastati lom u Srbiji, kada će ekonomska tektonska ploča reći - Mi smo preovlađujući model za Srbiju? Belorusija i mi smo još jedini ostali na toj klackalici i ne znamo gde ćemo i šta ćemo.

Nemoguće je restaurirati celokupan Miloševićev sistem. Mi imamo neki amalgam Miloševića, Broza, tog narodnjačko-pašićevsko-cicvarićevskog modela. Trenutno nema političke snage koja bi pobedila

MIŠA
BRKIĆ

taj model. U ekonomiji postoji potencijal i ne bi me čudilo da, ako se ovakva situacija nastavi, dođe do otvorenog sukoba domaćih i stranih poslovnih krugova sa političkom elitom u Srbiji.

Tako je bilo 1989, kada je dolazio Milošević: intelektualna elita Srbije je imala uzdržan stav, u smislu - protutnjaće i to posle izvesnog vremena. To dosta govori o nesposobnosti intelektualne elite da predvidi događaje i kaže - Čekaj, jedna od opcija je da nam taj kreten slupa državu. Sada se to ponavlja i to me plaši. Danas imamo situaciju sličnu onoj iz 1988, 1989, 1990, kada je Milošević marširao kroz institucije sistema. Imaš novog, mudrog državnika i ovi apologeti oko Voje pokušavaju da nam stvore tu predstavu. Možda je moj strah preteran, ali razmišljam o tome kako bi ovoj državi moglo da se dogodi da zahvaljujući finoj rezistentnosti građanskog društva i intelektualne i ekonomske elite opet dobije čoveka poput Miloševića. Nismo mogli da formiramo vladu, a i svi sledeći izbori su takođe ispali strašni, pa neka on vlada. Tako da je ovo Deliblatska peščara, Carska bara u jesen, sve počinje da truli i trulež se širi na sve strane, prestaje život i niko da tresne veslom, nego se svi mirimo sa sudbinom. Prekid pregovora sa Evropskom unijom za mene je bio povod da ljudi izađu na ulice, da kažu - To ne može, mi smo se 2000. godine opredelili za to, ne možete vi da menjate smer. Nijedna vlast ne može da dobije mandat da promeni tok istorije. Niste dobili mandat za to, a sve što se događalo od 2004, kada je formirana Koštuničina koalicija, je upravo to, izigravanje volje građana od 24. septembra 2000. godine.

Koliko glasova je dobio Koštunica sa Veljom i Palmom? 16 i po odsto. Hajde da kažeš da su 6,5 odsto dobili Velja i Palma i da on ima 10 odsto glasova. Takav rezultat je dovoljan razlog da ode na smetlište istorije, odnosno da se penzionise, a ti vidiš kabinetskog pacova koji bi i dalje da vlada i koji kaže - Ali ja sam nezaobilazan faktor, vi bez mene ne možete da formirate vladu. Ta količina političkog bezobrazluka, da sa 10 odsto tražiš mesto premijera je neverovatna. Ima li kraja bezobrazluku ili ćeš nam reći - Ja ću da budem premijer i bez izbora? Ja to vidim kao konsekventan kraj bezobzirne političke karijere. Hajde da napravimo analizu parlamenta. Hajde da zamislimo da je država naša privatna kompanija sa 250 ljudi i da vidimo kojem bismo od tih ljudi dali platu od 2.000 evra. Oni treba da vode državu kao menadžeri preduzeća. Da li treba da platimo onim poslanicima koji su prekinuli pregovore sa Evropskom unijom? Ima, bre, oni da plate iz svog džepa, a ne da još uzimaju apanažu od države što su ta-

mo sedeli i pravili se ljudi, kao da se ništa nije dogodilo. Kako da nije, dogodila se istorijska tragedija za Srbiju.

SVETLANA LUKIĆ:

Antropolog Ivan Čolović čita knjige od kojih bi nama bilo zlo i priča o njima na zabavan način. Slušate pete Vesti Ivana Čolovića iz močvare srpske kulture.

IVAN
ČOLOVIĆ

IVAN ČOLOVIĆ:

Bio jedan mladić po imenu Janićije. On je mnogo voleo da čita strane knjige, a najviše francuske, a od svih francuskih knjiga najviše je voleo razbludne romane. Sedeo bi kod kuće zaokupljen tom lektinom i ništa drugo nije hteo da radi. Majka ga je uzalud zvala u crkvu da se pričesti i Bogu pomoli. Jok, Janićije za to nije hteo ni da čuje, nego se na majčine molbe i suze samo prezrivo osmehivao. Jednog dana majka je nekako uspela da ga nagovori da pođe sa njom u šetnju u polje. Bojeći se da će mu šetnja sa majkom biti dosadna, Janićije je u džep stavio knjigu čiji mu je sam naslov izazivao žmarce u telu - Bonaparta i žene. I zaista, kad su izašli u polje, pusti on majku da se sama šeta, a on leže u hlad da čita. Ali, gle čuda, tek što je legao, Janićija uhvati san i on počne da sanja, kao nalazi se u pustinji i mori ga strašna žeđ. Uto se pred njim pojavi neki duh i povede ga do divno ukrašenih česama iz kojih je, reklo bi se, isticala voda. Ali svaki put kad je Janićije pokušao da se napije vode, morao je da ustukne, jer je iz tih naočito lepih česama isticala samo odvratna, smrdljiva tečnost, a na svakoj česmi beše napisano njeno ime. Tako je očajni Janićije išao od česme faraonske, do česme jelinske i rimske, od česme preljube do česme gordosti, od česme neposlušnosti do česme licemera i česme književnika. Neke česme imale su imena velikih grešnika i zlikovaca, pa je tako žeđni Janićije probao i užasnu tečnost koja je isticala iz česme Irodove, česme Neronove i česme Darwinove. Najzad, Janićija na izmaku snage njegov neobični vodič odvede do česme skromnog izgleda, izgrađene od drveta u vidu krsta. Na njoj je pisalo Česma vode žive. I zaista, voda iz nje beše čista, divna, te Janićije najzad utoli žeđ, ali, gle čuda, on oseti da je sa vodom iz te česme u njega ušao i novi život, te upita duha koji ga je do česme vode žive doveo, kako da opet, kad ožedni, do nje dođe. A ovaj mu dade u ruke *Sveto pismo* i reče - Evo ti vođe, jer taj duh je u stvari bio Janićijev anđeo čuvar. Najzad se Janićije probudi, vide da majka sedi pored njega i plače, pa se i on za-

plaka, a onda zahvali majci što je svojim suzama izazvala čudo u kome se on, gle čuda, ponovo rodio.

Ovo što ste čuli, bio je moj pokušaj da rezimiram ili tačnije rečeno da prepričam *Priču starca Janićija*, versko-propagandni tekst u obliku pripovetke, čiji je autor Nikolaj Velimirović. Navodim i prepričavam ovaj promotivni verski narativ zato što on zajedno sa još jednim sličnim tekstom ovog istog pisca ima ključnu ulogu u knjizi koju ovog puta želim da preporučim vašoj pažnji. Već naslov te knjige: *Česma vode žive, antologija srpske hrišćanske priče*, govori o važnosti koja je tu data Velimiroviću. Knjigu su krajem prošle godine objavili Duhovni centar *Sveti vladika Nikolaj* iz Vrnjačke Banje i izdavačka kuća *Plato* iz Beograda. Autor ove antologije je Vladimir Dimitrijević, publicista i profesor književnosti, koji je poznat čitaocima listova i časopisa koje izdaje ili pomaže Srpska pravoslavna crkva, među kojima je našoj javnosti najpoznatiji časopis *Dveri srpske*. Dimitrijević je jedan od onih pisaca koji svoju privrženost Srbima i Srbiji pokazuju i tako što ne dozvoljavaju da se u pridevima nastalim od imenice *Srb* bin glas B pretvori u glas P, kako nalaže pravilo o jednačenju suglasnika po zvučnosti, nego zahtevaju da se isključivo govori i piše - srbski, srbsko, srbska. Nema sumnje, u osnovi ovog tabuisanja korena - srb, nalazi se staro pagansko verovanje u magiju, koju je Frejzer u studiji *Zlatna grana* nazvao homeopatskim. Prema tom verovanju neku osobu, životinju ili stvar možemo uništiti ako nasrnemo na njenu figuru, sliku ili ime, pa u skladu s tim Dimitrijević i njegovi istomišljenici veruju da onaj ko razbija koren - srb i govori na primer - srpski, a ne srbski, u stvari nasrće na identitet Srba i celovitost Srbije.

Tabu korena - srb Dimitrijević strogo poštuje i u predgovoru koji je napisao za antologiju *Česma vode žive*. Književnost je tu srbska, jezik i pisci su srbski, a srbski je i Hrist. U tom predgovoru priređivač ove antologije izneo je i kriterijume kojima se rukovodio pri njenom sastavljanju. Osnovni kriterijum u izboru prozних celina, kaže on, pored njihovog kvaliteta, svakako je bio i način na koji se pisac sretao sa tematikom. U priči je makar bljeskom morala da se javi hrišćanska poruka. Ta poruka, kratko rečeno glasi - Drži se onoga što će ti u crkvi reći da treba da radiš, misliš i osećaš i sve će biti okej. Tako shvaćenu hrišćansku poruku priređivač je navodno našao u pričama na srpskom jeziku od srednjeg veka do našeg vremena, kod predstavnika raznih književnih škola i pravaca, od romantičara do modernista. Uvrstio je u svoju antologiju i priče priznatih i poznatih književnika,

od Lazarevića, Jakšića, Veselinovića, Matavulja, Kočića i Stankovića do Čopića, Josića-Višnjića, Danojlića i Basare. Ali, pored ovih priča, od kojih mnoge imaju nesumnjivu književnu vrednost, Dimitrijević je za svoju antologiju izabrao i neke tekstove sveštenika i takozvanih nacionalnih radnika napisane u narativnoj formi, u kojima je teško prepoznati bilo kakav umetnički kvalitet, ali ti tekstovi bez ostatka služe ostvarivanju ciljeva verske propagande kojoj antologija *Česma vode žive* služi.

IVAN
ČOLOVIĆ

To se pre svega odnosi na dva spisa Nikolaja Velimirovića. Jedan od njih je ona poučna priča o Janićiju, od koje sam i počeo, a drugi nosi naslov - *Kasijana nauka o hrišćanskom poimanju ljubavi* i objavljen je na kraju ove antologije kao njen epilog. Kasijana počinje i završava se u formi kvaziknjiževnog narativa, koji je Velimirović često koristio, ali veći deo ovog spisa čini poduža teološka rasprava pod naslovom - *Stoslov hrišćanske nauke o ljubavi*, sastavljen od sto numerisanih paragrafa. To što ovaj narativno-teološki tekst koji ima više od pedeset strana teško može da se smatra ma kojom vrstom priče, nije sprečilo Vladimira Dimitrijevića da ga proglasi vrhunskim delom srpske književnosti, odnosno, najboljom pričom u njegovoj antologiji. Kruna ove zbirke, kaže priređivač antologije, svakako je Kasijana, jedno od najlepših dela napisanih na srbskom jeziku od kada taj jezik postoji. Njen autor je žički svetlounni Nikolaj Velimirović, zlatna usta i zlatno pero srbsko. Ovom pričom Srbi iskupljuju mnogi mrak i mnogu laž koju su napisali i mnogi otrov podmetnut kao tobognja književnost.

Šta je sastavljač ove antologije želeo da postigne objavljujući u njoj naporedo priče nekih srpskih književnika i versko-propagandne sastave predstavnika Srpske pravoslavne crkve? Ako dobro vidim, strategija koju je on ovde primenio da bi što bolje promovisao ono što naziva hrišćanskom porukom, zasniva se na dva momenta. S jedne strane, Dimitrijević je u svoju knjigu uneo priče priznate književne vrednosti da bi čitaoca naveo na to da i druge tu objavljene tekstove, tekstove versko-propagandnog karaktera, prihvati kao vrednu literaturu, a neke od njih i kao najviše domete srpske, pardon, srpske književnosti. S druge strane, versko-propagandni tekstovi u njegovoj antologiji imaju ne samo zadatak da slave Boga, crkvu, popove i sve drugo što uz to ide, nego i zadatak da podstaknu čitaoca da i u ostalim tekstovima, u književno vrednim pričama pronade njihovu navodnu

hrišćansku dimenziju, da ih čita kao da i oni vrede onoliko koliko je Bogu drago, a za crkvu prihvatljivo i probitačno.

Međutim, ja sam uveren da je Vladimir Dimitrijević izabrao sasvim pogrešan put za ostvarenje svog cilja, to jest za širenje hrišćanskih poruka i promociju spisa Nikolaja Velimirovića i drugih pravoslavnih verskih pisaca. To što se u istoj knjizi nalaze priče pisaca kao što su Lazarević, Stanković, Matavulj, Domanović, Kočić, Čopić ili Basara i uz njih versko-propagandni narativi Justina Popovića, Nikolaja Velimirovića i drugih sveštenika i teologa, neće navesti čitaoca da zapazi neku srodnost među njima, da otkrije neku njihovu zajedničku hrišćansku poruku, kako bi to voleo sastavljač antologije *Česma vode žive*. Pre će biti da će to što su književni i verski tekstovi ponuđeni u jednoj knjizi omogućiti njenom čitaocu da jasno vidi jaz koji deli književnost od verske propagande, jer za razliku od promotivnih crkvenih spisa i paraliterarnih sastava verskih propagandista, vredna srpska književnost, i najbolje srpske priče, napajaju se, gle čuda, i na česmi jelinskoj, i na česmi rimskoj, osvežavaju se na česmi gordosti i dobijaju snagu na česmi neposlušnosti. Ta književnost se ponekad nadahnjuje svežinom koju donosi česma Darwinova, a vrlo često i s najvećom nasladom i polzom pije sa izvora koji se zove francuska književnost. Srpski pisac koji nije ništa pročitao o Napoleonu i ženama teško da će ikad napisati išta vredno pažnje.

SVETLANA LUKIĆ:

Da se prisetimo jednog teksta Majkla Ignatijefa, u kojem on kaže: Izraz - zločin protiv čovečnosti ušao je u jezik međunarodnog prava vrlo kasno, tek nakon Prvog svetskog rata, a reč genocid je skovana tek 1943. godine. Reč genocid skovao je Rafael Lemkin, pravnik rođen u Poljskoj pre stotinu godina. Zbog holokausta je završio na obalama Amerike i tamo je kao običan građanin, bez državne potpore ili plate, sam napravio nacrt Konvencije o genocidu i sam lobirao, sve dok je decembru 1948. godine nije usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija. Neverovatno je to što je Lemkin skovao reč genocid pre nego što se u stvarnosti dogodilo ono na šta se ona mogla primeniti. Još u avgustu 1941. godine Čerčil je rekao da se svet u slučaju nacističkih zločina u istočnoj Evropi suočio sa zločinom koji nema ime. Ali ipak, kada je Lemkin skovao reč genocid 1943, to je bilo dve godine pre nego što je svet čuo za reči Aušvic ili Dahau.

Pred kraj života, kada je Konvencija već bila mrtvo slovo na papiru, a Sjedinjene Američke Države zakočile njenu ratifikaciju u Senatu, Lemkin je sa žaljenjem napisao da je u životu želeo da izbegne tri stvari - da nosi naočare, da izgubi kosu i da završi kao izbeglica. Sve su mu se tri stvari, kako je on tužno primetio, dogodile. Umro je sam i zaboravljen u jednom hotelu na Menhetnu, 1959. godine.

U ponedjeljak, 26. februara biće doneta presuda po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije za genocid. 26. februar je već dan koji mnogi u Srbiji žele da zaborave. O tome vam govori stručnjak za evropsko pravo, Vladimir Todorić.

VLADIMIR
TODORIĆ

VLADIMIR TODORIĆ:

Jedna od najvećih smetnji da se razmrsi ovo klupko srpske politike je to što naša skorašnja istorija nije objašnjena građanima ove zemlje. Šta se u stvari desilo devedesetih godina? Je li to bio raspad jedne države, da li je ova država uopšte bila u ratu ili je samo pomagala drugu stranu u ratu, da li je postojao međunarodni sukob ili je postojao građanski rat u drugoj zemlji? Budući da u srpskom društvu nema konsenzusa o interpretaciji skorašnje prošlosti, mislim da ne može biti ni stvarne saglasnosti o zajedničkoj budućnosti. Projekat suočavanja sa prošlošću do sada je bio neuspešan i to može biti seme za obnavljanje sukoba. Taj potencijal i dalje postoji, samo što naša strana nema mogućnost da te sukobe obnovi i ponovo bude faktor mira i stabilnosti na Balkanu. Ipak verujem da objektivna istina postoji, da se ne može govoriti o postojanju dva, tri ili četiri pogleda na stvari koje su se dogodile, u zavisnosti od vrste interesa koji im pristupaju. Proces usaglašavanja istorije će trajati dugo, ali će ipak uspeti ili ćemo se neprekidno vrteti u krugu. Prvi koji su pokušali da nametnu ovaj projekat su nastradali: ili su politički omalovaženi ili su zaista izgubili život. Ti ljudi su nastradali u mediokritetskom stampedu, koji ne želi da se seti onoga juče, a sutrašnjice se samo boji. Mi smo kao društvo zagledani samo u fragmente stvarnosti i ne želimo ili ne možemo da sagledamo krupniju i jasniju sliku. Pričamo o prosvetnoj mafiji, o carinskoj mafiji, o zdravstveno-grobarskoj mafiji, o sportskoj, stečajnoj, sudskoj, drumskoj i građevinskoj mafiji. Koji god segment društva dirnete, videćete da je kriminalizovan i na vama je da odlučite da li ćemo svaki od tih segmenata posmatrati pojedinačno ili ćemo reći da je ova država kriminalizovana. Toliko smo kostura stavili u

orman i strpali ispod tepiha da kada pozovemo goste, oni ne mogu da sednu na kauč, a da ne iskoči neka kost.

Zar je moguće da država nema apsolutno nikakve veze sa tim? Zar je moguće da ministar nema veze sa onima koji rade za njega, zar je moguće da guverner Narodne banke nije znao šta rade njegovi neposredno potčinjeni i tako dalje? Sada pokušavaju da sve nas naprave idiotima i da poverujemo da postoji mala grupa ljudi koja nije kriminalizovana i da su oni zaslužni za otkrivanje nedela svojih podređenih. Mi se moramo dekriminalizovati lustracijom određenih delova društva. Možda ima istine u vicu da Srbija ne bi preživela lustraciju, jer bi većina ljudi bila lustrirana. Miloševićev režim nije bio okupacijski, već domaći. Došlo je vreme neophodne smene generacija i prodora novih vetrova. Nova prilika da se ova tema stavi na dnevni red ukazuje se već u ponedeljak, 26. februara 2007, kada će biti stavljena tačka na 14 godina dug spor pred Međunarodnim sudom pravde, po tužbi Bosne i Hercegovine, za genocid, protiv tadašnje SRJ, pa SCG, pa Srbije. Možda nije u redu da se pravim pametnim tri dana pred izricanje presude, ali odlučio sam da govorim samo zato što sam video da se priprema tle da se ono što bi normalan čovek smatrao porazom proslavi kao pobeda.

Tužba Bosne i Hercegovine je široko postavljena, kako bi mogla da obuhvati direktnu umešanost SRJ u akte genocida, od kojih je najbitniji masakr u Srebrenici, ali i odgovornost Beograda za to što nije sprečio genocid i, ono što je najbitnije, za to što nije procesuirao osobe koje su optužene za genocid, odnosno nije ih isporučio Tribunalu u Hagu. Naša javnost je stalno uljuljkivana pričama o tome da neće ni doći do rasprave o suštini spora, jer smo mi tako lukavo isplanirali našu taktiku da će sud biti primoran da se proglasi nenadležnim. 1993, kada je tužba podneta, naša zemlja je bila suspendovana iz članstva Ujedinjenih nacija i na prvi pogled se čini da ima smisla postaviti pitanje da li smo kao zemlja koja nije članica Ujedinjenih nacija uopšte bili obavezani njenim konvencijama. Ali 1993. mi smo jako želeli da budemo država članica Ujedinjenih nacija i u spoljnoj politici smo potencirali baš to da mi poštujemo sva prava i obaveze koje sledeju članici Ujedinjenih nacija. Mi smo tada prihvatili nadležnost suda i upustili se u spor po tužbi Bosne i Hercegovine, što je jedna od osnova za zasnivanje nadležnosti suda. Do 2001, kada smo podneli zahtev da se ponovo ispita nadležnost suda, mi smo već sedam godina bili u tom sporu, raspravljali na tom sudu i čak 1997. pod-

neli protivtužbu protiv Bosne i Hercegovine za genocid. Svako sa zdravim razumom bi rekao - Ako ne priznaješ taj sud, kako možeš da mu podneseš tužbu?

Mislim da je naš pravni tim povukao taj potez zbog kupovine vremena i u nadi da će doći do vansudskog rešenja spora. Znalo se da je spor po našoj tužbi protiv zemalja NATO-a irelevantan, jer su optužene zemlje odmah stavile prigovor nadležnosti i nisu se upuštale u spor. Ljudi koji su vodili taj spor su bili svesni da je ta tužba osuđena na neuspeh, i ako se malo prelistaju arhive novina, videće se da su 2004. ministar spoljnih poslova i naš pravni tim pokušali da odustanu od tužbe protiv NATO-a. Taj pokušaj nije mogao da uspe, jer nisu postojali politički uslovi za to, to jest Srpska radikalna stranka i Demokratska stranka Srbije to nisu dozvolile. Srpska radikalna stranka je čak predložila rezoluciju o nepovlačenju tužbe protiv zemalja NATO-a u Skupštini Srbije, dok je DSS u svom stilu rekao - Republika Srbija o tome ne treba da pregovara, za to je nadležna Skupština Srbije i Crne Gore. Naravno da Skupština Srbije i Crne Gore nikada nije raspravljala o tom pitanju i tako su se oni opet na mala vrata izvukli od odgovornosti, a u stvari su se saglasili sa politikom Srpske radikalne stranke. Od ovog spora se moralo odustati posle demokratskih promena 2000, ukoliko su to zaista bile demokratske promene. Kao što znamo, tužba protiv NATO-a je na kraju pretrpela neuspeh. Pokušaj da se to što se međunarodni sud proglasio nenadležnim za taj spor predstavi kao prepreka da taj isti sud odlučuje o tužbi Bosne i Hercegovine u međunarodnoj pravnoj literaturi naišao je na rezignaciju i blage podsmehe.

Naša odbrana je zasnovana na tvrdnji da ako zemlja nije članica Ujedinjenih nacija, onda nije obavezana Konvencijom o genocidu, koja predstavlja jednu od najsuštinskijih zabrana u međunarodnom pravu. Ona je i deo međunarodnog običajnog prava, kao što je zabrana trgovine robljem. Mi smo u odbrani zastupali teoriju po kojoj Švajcarska, koja nije članica Ujedinjenih nacija, može da čini genocid. Političko očekivanje o kojem sam pričao, zasnivalo se na nadi da će međunarodna zajednica, odobrovoljena povlačenjem tužbe protiv NATO-a, izvršiti pritisak na Bosnu i Hercegovinu da nam već jednom sjaušu s leđa u ime dobrosusedskih odnosa. Cela ta odbrana je zasnovana na nizu rezervnih priča, što političkih, što pravnih. Ona ne prati jednu logičnu nit od početka do kraja, jer nije zasnovana na raspravi o suštini spora, već na priči o tehnikalijama i smicalicama u vezi sa po-

VLADIMIR
TODORIĆ

kretanjem sporova pred Međunarodnim sudom pravde. Sve što sam pomenuo je u suštini sporedno i predstavlja skretanje pažnje javnosti sa najbitnijeg u ovom sporu. Ono što bi trebalo da bude u fokusu javnosti je rasprava o tome da li se genocid, odnosno zločin nad zločinima, desio u Bosni i Hercegovini i kolika je odgovornost naše države za to. Ključno pitanje je pitanje stida, da prevedem na normalni jezik.

Akt genocida se desio u Srebrenici i to je Međunarodni tribunal u Hagu potvrdio presudom u slučaju Krstić, odnosno Blagojević i Jokić. Jedino je Srebrenica prepoznata kao akt genocida i Međunarodni tribunal u Hagu nije neke druge zločine, poput onih u Prijedoru, Keratermu ili Omarskoj nazvao genocidom. I Srebrenica je mogla biti klasifikovana kao zločin protiv čovečnosti da nije bila praćena planom o proterivanju celokupnog muslimanskog stanovništva. To je zabeleženo i na video snimku, što je koliko samoljubivo i zločinačko, toliko i stupidno, jer je postalo prvenstveni dokaz prethodnog plana i organizacije zločina. Zločin u Srebrenici zadovoljava i kriterijum masovnosti, koji je neophodan da bi se taj zločin nazvao genocidom. Gotovo je sigurno da će se Međunarodni sud pravde pozvati na ovu presudu i onda ostaje pitanje da li je Beograd direktno umešan ili je kriv po osnovu nesprečavanja genocida ili samo neprocesuiranja optuženih. Iako stepen osude za ove akte nije isti, svi oni su predmet službenog zahteva Bosne i Hercegovine. Ono što je minimum koji se po Konvenciji o genocidu ne može izbeći i što će sigurno biti sadržaj presude koja će biti saopštena u ponedeljak, jeste da ćemo biti odgovorni po osnovu neprocesuiranja optuženih. Iako to nije isto kao učestvovanje u genocidu ili njegovo nesprečavanje, takva presuda se ne bi mogla smatrati našom pobedom.

Stručnjaci iz našeg pravnog tima unapred govore da bi oni ovakav ishod smatrali svojom pobedom. Ove izjave su eklatantan primer nastavka tradicije da mi verujemo da svoje poraze snagom volje i interpretacije možemo pretvoriti u pobedu, kao što smo to činili poslednjih petnaest godina. Svaki normalan čovek bi trebalo da se zapita - Zar je moguće da ćemo mi nazvati pobedom osudu najvišeg suda u međunarodnoj zajednici za skrivanje zločinaca koji su optuženi za genocid? Mi skrivamo najveće zločince u Evropi posle Drugog svetskog rata, dok u Holandiji cela vlada podnosi ostavku od sramote što nije uspela da sa svojim skromnim snagama spreči događaje koji su se desili u Srebrenici. Međunarodni sud pravde nije sud istorije, ali

presuda ovog suda će ući u istoriju i država Srbija može biti prva država koja je označena krivom po osnovi Konvencije o prevenciji i kažnjavanju zločina genocida. Veće osude i stigme za jednu zemlju nema i ukoliko se to desi, stvarno će biti potrebno dosta vremena da se Srbija prepozna po nečemu drugom i da sa stekne pravo da poteže svoja međunarodna prava, na koja se svakodnevno poziva u slučaju Kosova. Da biste mogli potpuno da sprovedite svoja međunarodna prava, morate da imate kredibilitet u svetu, a i bez ove presude naš kredibilitet je već katastrofalno loš. Ovde se radi o odgovornosti jedne državne politike, koja se ne može zameniti pričom o potrebi individualizacije zločina ili njegove deetnifikacije, to jest time da su odgovorni pojedinci, a ne cela država. To je u stvari zamena teza, jer se radi o nesprečavanju zločina iza kojih stoje državni organi, jer je samo država mogla da ih spreči. Njena odgovornost se ogleda najviše u tome što je dopustila da se akt genocida desi, što je dozvolila da se zločinci sakriju i što nije zauzela moralnu, političku i istorijsku distancu prema tome što se desilo.

Nedopustiva je afirmacija takozvane lukave taktike našeg pravnog tima, čiji je jedini pozitivni rezultat bio kupovina vremena, koje je moglo pametnije da se iskoristi. Otvaranje javne rasprave značilo bi i prihvatanje mogućih reparacija koje nisu ni ispostavljene u službenom zahtevu Bosne i Hercegovine. U ovom sporu je sto puta ponovljena teza da Bosna i Hercegovina jednostavno mora da odustane od ove tužbe, jer ćemo mi toliko da se naljutimo da ćemo odbiti da imamo normalne međususedske odnose, po kojima smo toliko poznati u poslednje vreme. Argument našeg pravnog tima o važnosti dobrosusedskih odnosa sa Bosnom i Hercegovinom me neodoljivo podseća na jednu aktuelnu stranačku platformu o Kosovu. U slobodnom prevodu to znači da ćemo mi opet smatrati ceo svet nepravednim i da nas svi mrze, pa shodno tome više nećemo da se igramo s njima i da ćemo opet zabiti glavu u pesak. Nije bitno šta se desilo, hajde sve da zaboravimo, zaključamo u sef, zakopamo deset metara ispod zemlje i da o tome više ne razgovaramo, jer sada imamo sporazum CEFTA, pa hajde da trgujemo zajedno, nema veze šta se desilo. Taj argument niko normalan ne može da prihvati i Međunarodni sud pravde nema mandat da se bavi politikom, već ima mandat da pravne sporove koji postoje između država nazove njihovim pravim imenom, na osnovu važećeg međunarodnog prava.

VLADIMIR
TODORIĆ

Bitno je reći kako se to zove kada neko pobije hiljade ljudi zbog njihove vere i nacionalnosti i ko je za to odgovoran, zato da bismo sutra mogli nesmetano jedni drugima da prodajemo kupus i paradajz. Dok god na ovim prostorima budu paralelno postojale dve ili više interpretacija istorije i dok neki ljudi za jednu naciju budu heroji, a za drugu zločinci, iskrenih dobrosusedskih odnosa neće biti. Srbiji je u interesu da pravim imenom nazove državnu politiku devedesetih, koja nas je bacila na ovakvo dno, sa kojeg već sedam godina ne možemo da se izvučemo. Došli smo dotle da ni vladu ne možemo da formiramo, skupština ne radi, Ustavni sud ne radi, država i njene institucije su kriminalizovane, a nama to više nije bitno, nego sedimo zagledani u fatamorgane. Zbog toga je i bitno otvoriti raspravu o karakteru rata, koji je samo u Bosni i Hercegovini odneo više od 200.000 života i izabrati jedno od dva ponuđena tumačenja - građanski rat ili agresija, to jest da li je to bio unutrašnji ili međunarodni sukob. Ako je to bio samo građanski rat, rat u Bosni i Hercegovini se desio sam od sebe, jer su se neki posvađali na nekoj svadbi, pa pripucali i razvio se građanski rat, bez ikakvog aktivnog učešća Srbije i Hrvatske. To bi onda bio rat shvaćen kao prirodna nepogoda i, kako šef pravnog tima Radoslav Stojanović, kaže, Srbija je onda imala moralnu dužnost da pomaže svoje sunarodnike u ljudstvu i municiji. Kada se ovaj argument dovede do kraja, ispada da je takvu moralnu dužnost imala i Hrvatska, pa i Turska i ceo muslimanski svet, a Bosna je bila ratni poligon u kojem su, eto, kolateralna šteta bili njeni građani. Svako je imao moralno pravo i svi su moralno čisti - jedino su ljudi stradali.

Ovo gledište se može pobijati po dva osnova. Prvi obuhvata navođenje konkretnih dokaza kako su zvanične oružane formacije SRJ, odnosno Srbije, noću prevođene u paravojne formacije koje su slate u Bosnu. Uzmite *Škorpione*, JSO ili onog kapetana Dragana - svi su oni prvo bili oficiri JNA, pa su onda promenili svoje činove, ali su i dalje primali platu i naređenja iz Beograda i pripadali vojnim formacijama naše države. Drugi osnov za razumevanje karaktera rata u Bosni i Hercegovini je mnogo očigledniji, iako je posredan. Pogledajte ko je sklapao mir u Dejtonu, ko su bili gospodari mira i rata. Ako predsednici Srbije i Hrvatske nisu bili umešani u agresiju na Bosnu i Hercegovinu, kako su mogli da garantuju mir, to jest da će ratna dejstva biti obustavljena? Sećate li se embarga koji je Republika Srbija zavela Republici Srpskoj, kada se Slobodan Milošević pojavio kod Larija Kinga na CNN-u da tobože napravi jasan otklon prema Radovanu Karadžiću? To je bilo lažno prikazivanje nepostojanja kontrole Beogra-

da nad Republikom Srpskom, koje je doživelo svoj dokaz u Dejtonu. Ako je on mogao sve da ih postroji i da im se nametne kao pregovarač u njihovo ime, a oni su bili znamo koliko nezadovoljni onim što je on ispregovarao - onda je to dokaz da je zaista postojao visok nivo kontrole Beograda nad političkom i vojnom komandom Republike Srbije. Znači, moramo reći da ovaj rat nije bio samo građanski rat, to je sigurno. Mi to ne želimo da priznamo i rasprava o tome je bila blokirana i zbog toga, a delimično i zbog ove presude u ponedeljak, jer mi nismo hteli da otvorimo diskusiju o karakteru rata u Bosni jer, ne дай боже, мораћемо да платимо ратну одштету. Najveće posledice toga što nije otvorena takva rasprava neće biti finansijske, nego političke i one će biti mnogo dugotrajnije nego što to iko pretpostavlja.

VLADIMIR
TODORIĆ

Ne želim samo da kritikujem rad našeg pravnog tima. Mislim da su oni prihvatili dosta nezahvalnu ulogu i bili ostavljeni kao riba na suvom, da svojim pravnim znanjem pokušaju da prekvalifikuju greške politike svoje države. Oni sada pokušavaju da nametnu patetičnu priču da je izdajnik svako ko je protiv naše odbrane i ko priznaje argumente Bosne i Hercegovine. Ja jesam patriota, ali drugačije shvatam njihovu patriotsku dužnost. Oni su morali da kažu javnosti da je jedina odbrana naše zemlje isporuka optuženih za genocid. Oni to pitanje skoro uopšte nisu dotakli, samo su pričali o tome kako ćemo mi da osporimo nadležnost i uveravali nas da ne treba ni da pokrećemo raspravu da naša deca i unuci ne bi bili stavljeni u dužničko ropstvo prema Bosni i Hercegovini - što naravno nije tačno. Oni su morali da kažu da se jedina odbrana sastoji u isporuci Karadžića, Mladića i njihovih saizvršilaca genocida u Srebrenici u Hag. Poručio bih svim članovima tog našeg pravnog tima da svoje kolege pravnike ne treba da nazivaju izdajnicima, jer niko nije protiv svoje države, već jedino protiv politike ove države koja je upropastila i druge i sebe. Država će možda i poneti osudu u ime politike koju je vršila, ali narod može da izbegne tu osudu, ako zauzme istorijsku i moralnu distancu od toga što se desilo.

Dolazimo do tačke koja će imati dosta uticaja na razvoj događaja u Bosni i Hercegovini, ali i u Srbiji. Najveći gubitnik ove presude biće Republika Srpska i ona već priprema tle da uopšte ne prihvati presudu. Vidite, oni pripremaju interpretaciju po kojoj ne prihvataju presudu, a naša javnost se priprema na interpretaciju po kojoj je to pobjeda. Lepo vidite da tu postoji nesklad. Znači, naša politička elita će reći - Dobro smo prošli. Ta ista politička elita tvrdi da smo mi imali

moralnu odgovornost da pomažemo našoj braći preko Drine u građanskom ratu. Pa neka nam onda te patriote, pošto mi drugi to nismo u dovoljnoj meri, objasne koliko je časno prebacivati svu krivicu na svoju braću preko Drine, prema kojima smo imali moralnu odgovornost da im pomažemo u građanskom ratu. Sedam godina posle takozvanih demokratskih promena 5. oktobra 2000, mi sebe nazivamo demokratijom i pozivamo se na svoja međunarodna prava kao demokratska država, a baš u tom pogledu nam nikada nije bilo gore. Nema mo institucije, a izgleda da ih nećemo ni formirati pre nego što se, kako kaže naš premijer, završi saga o Kosovu. On računa da će tada verovatno biti u boljoj poziciji za pregovore o vladi ili novim izborima. Opet dopuštamo da oni imaju inicijativu u svemu. I to je ključno pitanje - ko u ovoj zemlji može da nametne inicijativu o čemu će se raspravljati. Političke snage koje su jedine sposobne da ovu zemlju vrate na put demokratskih promena moraju nazvati stvari svojim pravim imenom i shvatiti da ne mogu da nadjačaju politiku podvale svojih protivnika, jer je to njihov teren. Mora se ići mnogo iskrenije, otvorenije, sa mnogo više žara i snage.

SVETLANA LUKIĆ:

Pozicija predsednika Tadića, i kao predsednika države i kao predsednika Demokratske stranke, nije baš komforna, ali bez obzira na to, da li vi od njega očekujete eksplicitnije stavove? Kada su predstavnici Demokratske stranke glasali za rezoluciju o Kosovu, nekako se videlo da to nije bilo iskreno. I kada navodni mandatar Đelić govori da ne damo Kosovo, to izgleda neubedljivo. Ali oni ipak izgovaraju taj tekst.

VLADIMIR TODORIĆ:

Tadićeva pozicija je dosta neprijatna. On je na ovim izborima ciljao na trideset odsto glasova i nije hteo da insistira na svojoj iskrenosti i da spase svoju dušu time što bi govorio ono što misli. Međutim, ja mislim da su njegovi rezultati na izborima mnogo bolji nego što ih on sada vidi. On je sada napokon u situaciji da mu pukne film. Ako mu je dosta ucenjivanja i pritisaka, ovo je zaista pravi čas da kaže da više neće pristajati na ucene, jer bi to štetilo njegovoj stranci. Džaba vam veći broj ministarskih mesta, ako nemate poziciju koja će vam omogućiti stavljanje važnih stvari na dnevni red. Politika se i sastoji u odlučivanju o tome šta će biti na dnevnom redu, a šta neće. Zato je toliko bitno ko ima inicijativu.

Mene u životu ne zanima samo to da se bavim ovim teškim pitanjima, kao što ni naše slušaocce verovatno ne zanima samo to. Međutim, ako ludilo koje vlada u srpskom društvu ima reperkusije na naš život, mi moramo da pričamo o tome. Nema nikakve opasnosti u truljenju, ako je truljenje cilj. Ako se poraz može pretvoriti u pobedu snagom interpretacije, onda to više i nije poraz. Od Kosovskog boja naovamo mi stalno imamo kult truljenja i kult poraza i to traje toliko dugo da ih je prosto sramota da ga napuste. Naše istorijske čitanke su sazdane na porazima koje smo tako nepravedno doživeli ili smo uspeli da ih pretvorimo u neke pobeđe. Ipak, hajde da kažemo da smo za ovih sedam godina dosta pozitivnog uradili i da imamo potencijal da nametnemo neke nove teme i završimo sa starima. A ako ovaj narod ne želi da izađe iz starih krugova, onda je priča gotova, zatvaramo knjigu.

VLADIMIR
TODORIĆ

RTS: /ARHIVSKI SNIMAK/

Dragi gledaoci i slušaoci Radio-televizije Srbije, agresija na Jugoslaviju je okončana. Pobedila je politika Jugoslavije i predsednika Slobodana Miloševića.

STUDIO B: /ARHIVSKI SNIMAK/

Vojne i policijske snage nastavljaju da se povlače sa područja Kosova. Uporedo sa njima, ka Srbiji se kreću i brojne srpske izbeglice, uglavnom iz okoline Đakovice, Prizrena, Suve Reke i Peći. U niški motel *Nais* smeštena je prva grupa izbeglica sa Kosova i Metohije.

Episkop raško-prizrenski Artemije, potvrdio je da zajedno sa devet sveštenika i oko dve stotine kosovskih Srba napušta Prizren. Gradonačelnik Prištine obećao je da će rukovodstvo Prištine i druga rukovodstva ostati uz srpski i crnogorski narod i deliti zajedničku sudbinu.

Komanda Prištinskog korpusa Vojske Jugoslavije povukla se danas oko podneva iz Prištine, javlja agencija *Beta*. Odlaskom komande tog korpusa u Prištini više nema pripadnika Vojske Jugoslavije.

SVETLANA LUKIĆ:

I tako smo mi pobedili na Kosovu. Shušali ste Vladimira Todorića, koji vam je govorio o tome kako još jednom pokušavamo da poraz i sramotu pretvorimo u pobeđu. Ipak, ima i dobrih vesti: NASA je otkrila da u sazvežđu Pegaza, na planeti Oziris ima nekih organskih materija koje liče na život, ali da je pravi život nemoguć, jer je tamo malo vru-

23.02.07.

će, osamsto stepeni Celzijusovih. Nema veze, samo neka liči na život, prilagodićemo se mi na tih osamsto stepeni, bolje i to nego ovo. Bio je ovo Peščanik.

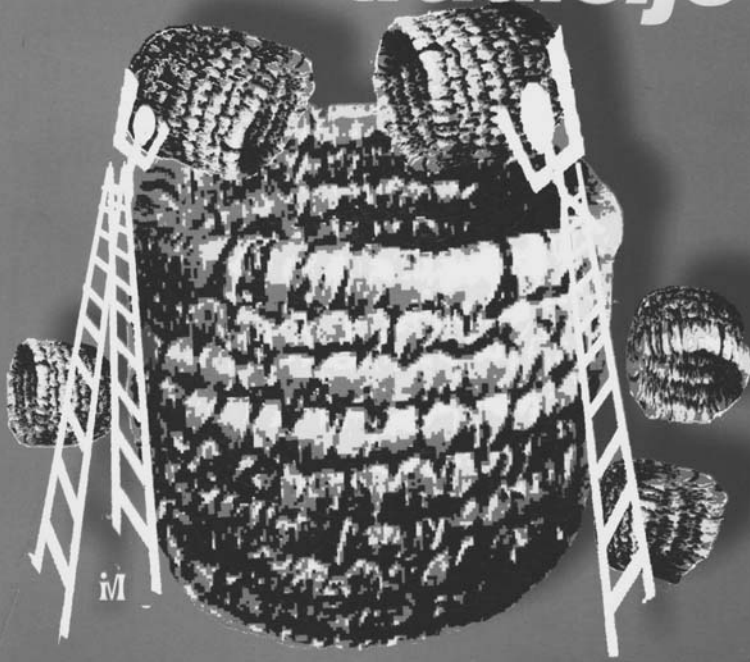

288

erik hobsbom
terens rejndžer/ur/
izmišljanje
tradicije

PEŠČANIK 02. 03. 2007.

IZLOG PUN LJUDI

Ti ljudi su mrtvi zato što nisu bili Srbi, oni su ubijeni u moje ime, jer sam ja Srbin...

Ako ne izađemo iz ludila zavetnih misli, totalno smo nadrljali...

Predlog za dopunu dokaznog postupka ili događaj koji je izmenio istoriju ove zemlje...

VESNA PEŠIĆ, *sociološkinja*,

SRĐA POPOVIĆ, *advokat*

LATINKA PEROVIĆ, *istoričarka*,

NENAD DIMITRIJEVIĆ:

Moralna pozicija zločinca, zajednice kojoj on pripada, svakog građanina koji je pripadnik te zajednice i moralna pozicija zajednice kojoj pripada žrtva i svakog njenog pripadnika – potpuno su različite pozicije. Ja sam, dakle, slučajno pripadnik nacije zločinaca, ali je zločin svesno i sistematski činjen u moje ime. Ja, dakle, imam nešto sa zločinom. Svaki pripadnik zajednice žrtava ima pravo da zahteva da se ja izjasnim, ima pravo da me pita kakav je moj odnos prema zločinu. U svakom jeziku za koji ja znam reč odgovornost ima u korenu glagol odgovoriti, odnosno imenicu odgovor. Postoji dužnost da se odgovori. Mi pogrešno razumemo odgovornost kao – za nešto ste okrivljeni, imate neki problem. Ne, odgovornost je dužnost da se odgovori. Ono što želim da naglasim jeste da mi nismo svi uzročno odgovorni za patnje onih ljudi koji su postali žrtve, ali zlo je naneto i njihov ljudski integritet je narušen u ime svakoga od nas. Ja sam se možda distancirao ili opirao, ali žrtve i njihovi bližnji to ne znaju. Ako ja danas odem u Srebrenicu, niko ne zna da li sam ja pošten Srbin ili nepošten Srbin i šta ja smatram pod time – biti pošten Srbin. Oni nemaju ni obavezu da to znaju. Zločin nad njima i njihovom grupom učinjen je u ime svakoga od nas.

Smrt nevinih ljudi je definitivna činjenica. Kada ja pred tom činjenicom kažem – Znae, ja sam se uvek tome opirao – e, to je moralno pogrešan stav. Ti ljudi su mrtvi zato što nisu bili Srbi. Oni su ubijeni u moje ime zato jer sam ja Srbin i to je nešto što od mene stvara moralno odgovornu osobu. Ja nisam kriv, ja ne nosim breme sramote, ali ja sam moralno odgovorna osoba samo zato što sam Srbin. Zato biti dobar liberal u Srbiji danas znači zalagati se za princip kolektivne moralne odgovornosti. Ne može se biti dobar liberal i pozivati se na individualne liberalne principe. Danas postoji nešto što je američka profesorka, Linda Randzik, nazvala razumnim strahom ili opravdanim strahom. Njen citat, kojim ću ja završiti, ide ovako – Ja mogu da verujem da ti nisi ubijao, ali ja ne mogu da znam kakav je tvoj odnos prema ljudima koji su to činili. Ne znam da li si ih ohrabrivao ili podržavao, ne mogu da znam da li bi i ti u budućnosti bio spreman da učiniš isto. Ja se zato tebe plašim. Ipak, ako se izviniš, ako kažeš da žališ, ja ću imati manje razloga da se bojim i možda ćemo tada moći da nađemo način da živimo zajedno u miru.

ZUMRA I SABRA:

Evo me u Beogradu, sjedim i kažem da molim sve ljude dobre volje da nam pomognu da izručimo ratne zločince, bez obzira na to kojoj vjeri oni pripadaju. Ja sam živi svjedok Srebrenice. Istina se mora znati, mi bez istine ne možemo dalje. Koliko god vi meni ne bi vjerovali da se Srebrenica desila, ja sam uporna u tome da jeste. A često idem putem Sarajevo - Srebrenica, pa nekad zamišljam, stvarno bi mi bila želja da negdje sretnem Radovana Karadžića, pa da mogu ja s njim da odem u policijsku stanicu i da kažem - Evo, dovela sam ga.

U Srebrenici je za par dana nestalo hrane. Kada su ušle paravojne formacije iz Srbije, to su bili šešeljevci, arkanovci, nekakvi Bijeli orlovi. Oni su došli iz Srbije po zadatku, po spisku, znači, nešto je tu prije bilo organizovano i mi, Muslimani nismo znali šta će da se desi. Ja sam, recimo, u zgradi imala samouslugu, tako da nisam imala mnogo zaliha u kući. Mnogo izbjeglica je došlo iz istočne Bosne, sa devet opština je sav narod došao u tu malu Srebrenicu. U miru je bilo 5.600 stanovnika u gradu. Odjednom je došao val, stampedo naroda i u toj maloj Srebrenici naselilo se 60.000 izbjeglica. Sve što je nicalo iz zemlje mi smo pojeli. Evo, moja djeca, jedan je bio tek pošao u prvi osnovne, a drugi u peti razred, sigurno 99 odsto stanovništva ovdje, u Srbiji, neće vjerovati da moja djeca 21 dan, sem vode, ništa u usta nisu stavila.

Ja sam išla u Jasenovac da vidim šta se tamo desilo, pa bih ovog puta pozvala svu omladinu iz Srbije, ako ne vjeruje, neka dođe u Potočare. Tamo je Jasenovac i neka pogledaju. Toliko.

Pa trebalo je ubiti 10.000 ljudi. Imali su vremena da organizuju i bagere koji su kopali masovne grobnice, imali su vremena da organizuju ljude koji će pokupiti tijela i odnijeti ih tamo da pokopaju. Imali su vremena kasnije da se presaberu i da kažu da su u neke grobnice pokopali na stotine ljudi, mnogo, pa kad neko dođe do neke grobnice reći će - A, vidi, ovdje je bio zločin, pa su rekli - Hajde sad malo ovo da preturimo, da rasturimo, da razmetnemo, da to bude malo blaže. Pa im ni mrtvima nisu dali mira i iznijeli su ih i samljeli, pa se ne zna ni ko je ko. Ali ljudi, zamislite da im ni mrtvima nisu dali mira. Pa kažite da to nije za osudu, ma oni su ja ne znam za šta. Od 17. aprila 1992, do 11. jula 1995. u Srebrenici je bio pakao. Svaka ispaljena granata, svako bombardovanje, svaki snajperski hitac koji je upućen sa obližnjih brda oko Srebrenice je bio čist pogodak, jer je bilo toliko lju-

di. U Srebrenici nije bilo prostora, nije bilo prostorije, nije bilo prozora na kom nije bio dimnjak, toliko je ljudi bilo. Moja ćerka, koja je bila u Sloveniji, bila je brižna, pa mi često piše i kaže - Mama, možete li kupiti šta? a ja njoj odgovaram - Sine, u nas su izlozi puni živih ljudi.

Kad kažete da se ne slažu Srbi, da neće da nas čuju, da ne vjeruju da se desila Srebrenica, moram im reći da su autobusi i kamioni koji su u koloni bili parkirani za srebrenički narod svi bili iz Srbije - bili su autobusi 7. jul Šabac, bili su *Strela* Valjevo, bili su *Raketa* Titovo Užice i da ne nabrajam dalje.

ZUMRA I
SABRA

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste Zumru i Sabru iz Srebrenice i profesora Nenada Dimitrijevića sa Centralnoevropskog univerziteta u Budimpešti. Dobar dan. Ove nedelje i zvanično smo dobili potvrdu o nevinosti. Nismo izvršili genocid, samo smo krivi što ga nismo sprečili, a mogli smo. Krivi smo samo zato što krijemo u nedrima zločince koji su genocid počinili. Sramotu da smo prva zemlja u istoriji koja se našla na optuženičkoj klupi za genocid i da smo prva država u istoriji koja je proglašena krivom za kršenje Konvencije o genocidu - to mi ne računamo. Prošli smo mnogo bolje nego što smo se nadali i nego što je bilo pravedno.

Posle izricanja presude, predsednik Tadić je rekao da je naša moralna obaveza da usvojimo deklaraciju kojom bi se osudio genocid u Srebrenici, jer, veli predsednik, sudski je utvrđeno da se genocid dogodio. Pa zar je njemu bila potrebna ova presuda da bi priznao da se genocid dogodio? Zašto je onda išao u Srebrenicu pre nego što mu Međunarodni sud kaže da se genocid dogodio? Zar nije čitao, na primer, presudu generalu Krstiću u Haškom tribunalu, koja potvrđuje genocid? Je l' to možda predsednik ne veruje Haškom sudu? Zar je našem predsedniku morala da se desi Rozali Higgins, pa da predloži rezoluciju? Zar nisu nevladine organizacije u skupštini, preko Žarka Koraća i Nataše Mičić, na desetogodišnjicu genocida u Srebrenici predložile da se usvoji deklaracija? Tada se ni Boris Tadić, ni njegova stranka nisu nešto snažno borili da se ona usvoji. I zašto deklaracija sada, a ne pre dve godine? Zato što se sada mora, ili zato što Tadić misli da je pobednik na januarskim izborima.

Zakon fizike kaže, a taj zakon važi čak i u Srbiji, da će svako telo, svaka cigla ili svaki zapušač od guarane nastaviti da se kreće u istom

pravcu sve dok ne naiđe na neko drugo telo. Pa, je l' i naš predsednik radi po istom principu? Kreće se po inerciji i menja pravac samo kada u nešto udari? Je l' to moj predsednik reaguje samo na pritisak i na gurku, pa kad god se nešto dešava, moraš da misliš ko li će sada da ga pritisne, ko mu je tog jutra najubedljivije suflirao šta da radi.

Jeste, predsednika Tadića su pohvalili u svetu zato što je predložio da se usvoji deklaracija, kažu - Lepo je što on to predlaže u času kada bi mogao da likuje zbog pobede nad Bosancima. Upravo se to od nas očekuje, da likujemo nad nesrećom, a kada neko od nas kaže nešto pristojno, svi se oduševе. Ima u tome nekakvog loše prikriivenog rasizma.

Boris Tadić stalno čeka da dođe neki odlučni čovek i stvari dovede u red, pa da onda on pokaže šta zna. Nikako da shvati da je on taj čovek ili je bar on na mestu čoveka koji treba te stvari da dovede u red. Devdesetih godina, koje je on izgleda propustio, čekali smo da Miloševićev režim sam od sebe izumre. Tadić sada izgleda čeka da Koštuničin režim sam od sebe izumre i da mu trula jabuka padne u krilo. A trula jabuka neće da prihvati deklaraciju o Srebrenici. Koštunica neće da izruči zločince, Koštunica neće da dozvoli da neko drugi vlada ovom zemljom, Koštunica neće dozvoliti da se mirno završi priča sa Kosovom. Na današnji dan, 2. marta 1988. godine, autobusi puni kosovskih Srba došli su u Beograd, ljudi su išli ispred Skupštine SFRJ, stvorili zaglušujuću buku skandirajući - Uhapsite Vlasija. Voljeni predsednik im je odgovorio - Ništa vas ne čujem, ali biće hapšenja.

Devetnaest godina posle toga i posle još mnogo čega, naš pregovarački tim je na pregovorima tražio da srpska policija bude na granicama Kosova i da srpska policija čuva manastire. Obrazlažući ovu genijalnu ideju, jedan Tadićev ili Koštuničin savetnik, nema velike razlike među njima, pozivao se na Rezoluciju 1244. Pa zar savetnicima nije jasno da je pre Rezolucije 1244 postojala Rezolucija 1243, a pre nje 1242, a pre nje 1241 i da je ideja ovih pregovora da Rezolucija 1244 prestane da postoji i da se u Ujedinjenim nacijama donese nova.

Najzad, sasvim je jasno da stranke bivšeg režima: Demokratska stranka Srbije, Srpska radikalna stranka i Socijalistička partija Srbije neće dozvoliti da ovo sa Kosovom prođe mirno. I zbog toga čoveka hvata strah od mogućeg nasilja. Počelo je tako što je prebijen Marko Karadžić iz Liberalno-demokratske partije i kamenovan prozor Vesne Pešić.

VESNA PEŠIĆ:

Ovo što se dogodilo je posledica strašnog podizanja temperature zbog rešenja statusa Kosova. Naša vlast je uspela toliko da destabilizuje zemlju i pojedince da su udruženja: Dveri, Nomokanon i razna druga, a i obični građani koji su na ivici egzistencije ili nervoze počeli da preuzimaju pravdu u svoje ruke i da likvidiraju izdajnike. A pogotovo što se ta vlast istovremeno raspada, sve smo bliži nekoj vrsti anarhije, u kojoj nema ni parlamenta, ni vlade, ni poretka. Tada ljudi počinju da uzimaju stvar u svoje ruke. Ja sam se skandalizovala kada sam videla da u Meksiku još postoji linč. U Gvatemali, Meksiku i drugim južnoameričkim državama koje izgledaju veoma romantično, postoji redovno linčovanje. Zbog čega? Zato što ništa ne radi, pa ne radi ni policija i kada se desi ubistvo, grupa građana uzima zakon u svoje ruke i likvidira te ljude. Dok sam bila ambasadorica u Meksiku, stalno sam se zgražavala nad tim, a sada vidim da se i mi približavamo takvom stanju u kojem napujdani građani preuzimaju pravdu u svoje ruke i kažnjavaju izdajnike koji izdaju teritorije. Zaista je zavladała usijana atmosfera i bilo bi dobro da se to malo stabilizuje i smiri, ali ne verujem da će do toga doći.

VESNA
PEŠIĆ

Pogledajte one reklame - Braćo, spasavajte - to su pozivi očajnika, a prozivaju se ljudi koji tu braću navodno izdaju. I onda je neko ko je išao na neki skup, tu u blizini, svakako neko ko zna da ja tu stanujem, bacio ciglu baš u moje prozore. Nikada se nisam plašila, ne plašim se ni sada, ali me prosto uznemirava kao običnog građanina da osećam neslobodu kretanja. Svako može da te presretne i da ti nešto uradi, spontano i u besu koji se širi sa TV ekrana. Opet je napravljena podela na izdajnike i patriote. Toma Nikolić je rekao da će podnositi krivične prijave protiv izdajnika. I taj *Radio Fokus* stalno uznemirava građane, onaj radikalski radio, koji je možda gori i od radikala koje gledamo na televiziji, u duelima. Više puta sam slušala taj *Radio Fokus*, on zaista govori o tome da ćemo maltene lično morati da se obračunavamo sa nekim ljudima i to možda deluje na labilnije među nama. To je strašno neodgovorno, ne znam šta radi ta Radio-difuzna agencija, zašto dopušta da građane puđaju. Vlast nije kriva za svaku bačenu ciglu, ali apsolutno je kriva za atmosferu linča, koja je napravljena u društvu.

SVETLANA LUKIĆ:

Vesna Pešić je pomenula Radio Fokus i to me je asociralo na Nomokanon, koji je sinoć na Pravnom fakultetu održao tribinu. Govorili su Kosta Čavoški i Slavenko Terzić, sećate ga se, on je bio svedok na suđenju Slobodanu Miloševiću, naravno u korist Miloševića. Bili smo prijateljski upozoreni da se ne pojavljujemo na jučerašnjem skupu na Pravnom fakultetu. U ponedjeljak, posle donošenja presude Međunarodnog suda pravde otišli smo na promociju Peščanika u Novom Sadu. Naši gosti bili su Vesna Pešić, Latinka Perović i Srđa Popović.

SRĐA POPOVIĆ:

Što se tiče presude, ona je dosta jasna. Taj sud je našao da država, ona se tada zvala SRJ, nije imala efektivnu kontrolu nad silom koja je izvršila genocid u Srebrenici. Tu su ustanovljene već dve činjenice, jedna je da je genocid izvršen, što je ovde u laičkoj, a i u stručnoj javnosti bilo uporno osporavano. Bošnjačka strana već dugo govori da je Republika Srpska genocidna tvorevina, a sada je takvo stanovište potvrdio jedan visoki autoritet. Da li je efektivna kontrola iz Srbije postojala ili nije? Mislim da tu moramo da prihvatimo stanovište suda. Ja sam, recimo, uvek imao utisak da bez Miloševića ni vrabac sa grane ne može da padne. U Bosni će ljudi na bošnjačkoj strani svako biti nezadovoljni. Već sam video da se u presudi potkrala jedna greška - za *Škorpione* je rečeno da su bili paravojna formacija i da nisu bili pod kontrolom Beograda. To nije tačno, *Škorpioni* su bili jedinica MUP-a Srbije. Ali to sada više nema nikakvog značaja, presuda je konačna, pravo na žalbu niko nema.

Zastupnik ove naše stvari pred Međunarodnim sudom pravde i naš ambasador u Holandiji već dva dana sprema slavlje povodom te presude, proglašava pobjedu kao da se radi o fudbalskoj utakmici. Šta tu ima da se slavi? Mogli su se uzdržati od iskazivanja zadovoljstva, bar iz diplomatskih obzira. Konačno, jesmo proglašeni odgovornima za to da nismo pokušali da sprečimo genocid. Setite se da je još aprila 1993. taj sud doneo naredbu kojom je naložio našoj državi da učini sve što je u njenoj moći da ne dođe do novih zločina u Bosni. Na kraju, pokazalo se da smo mi kao država štitili i krili ljude koji su bili naredbodavci tog zločina, pre svega mislim na Mladića. Zna se da je tog čoveka vojska krila u svojim objektima i znamo da su naša diplomatija, predsednik države i predsednik vlade godinama lagali o tog činjenici.

SVETLANA LUKIĆ:

U presudi je upotrebljen termin - simbolička kompenzacija. Šta mislite da bi pod time moglo da se podrazumeva?

SRDA POPOVIĆ:

Tu bi mogli da se podrazumevaju razni oblici simboličkih reparacija. Tu su izvinjenja, pokušaji da se izgrade neke od džamija koje su srušene, da se nešto učini za srebreničku siročad. Tu bi spadalo i donošenje deklaracije kojom bi se priznala činjenica genocida i izrazilo da žalimo zbog toga što se dogodilo. Vi se sećate da je takva deklaracija bila ponuđena skupštini i da nije mogla da se donese, nego se to svelo na osudu svih zločina. Pa to piše u krivičnom zakonu, da svi zločini treba da se kazne, za to nije potrebna nikakva deklaracija narodne skupštine.

VESNA PEŠIĆ:

Kao političarka, živim u iluziji da će ipak kucnuti čas kada ćemo doživeti ozbiljan preokret. Ova presuda daje takvu šansu. Slušala sam gospođu Higinis i moj je utisak da je ta presuda vrlo temeljno urađena. Ne čini mi se da tu ima ishitrenosti i neozbiljnosti. Kada su čitali imena svih sudija koji su u tome učestvovali, pomislila sam - Bože, ovo je stvarno neverovatno, eto, o nama u Hagu raspravlja Međunarodni sud pravde i donosi presudu o tome da li je naša država odgovorna za genocid. A pri tom, mi smo jedina država o kojoj se uopšte na taj način raspravlja, šezdeset godina posle Nirnberga. I onda posle te presude ovde vidite poplavu neozbiljnosti, pevaciju o našoj pobedi. Večito nam izmiče taj momenat kada treba da uozbiljimo sami sebe. Međunarodni sud je doneo presudu i mi moramo da je poštujemo, ali da vam kažem - poštovati tu presudu nije nimalo lako, ako hoćemo da budemo ozbiljni ljudi. Sećate se tog jula, ja ga se veoma dobro sećam - kada je Mladić bio na televiziji prikazan kako deci deli čokolade. Videlo se da će taj skot sve njih pobiti. Ova država nije sprečila ubijanje više od sedam hiljada ljudi, tako da zaista ne znam o kojoj se pobedi tu radi.

Hladni glas sutkinje, koji smo danas čuli, obavestio nas je da, kada je o Srebrenici reč, više ne može biti diskusije o tome da li je tamo izvršen genocid. Ja se već sada, kao narodni poslanik, stresam od pomisli na donošenje deklaracije o Srebrenici u Skupštini Srbije. Na šta će ličiti ta sednica skupštine i da li ćemo opet doživeti da se o ovom

SRDA
POPOVIĆ

pitanju razgovara na neozbiljan način? Prećutali smo i neviđene zločine koji su učinjeni nad Albancima 1998. i 1999. godine, kada su njihovi leševi voženi kroz Srbiju i ispadali po putu. Na to se niko u Srbiji ne osvrće i ne govori o tome. Mi smo taj bolesnik na Balkanu, kao što se nekada govorilo za Tursku - bolesnik na Bosforu. Mi smo u stanju entropije, raspadanja. Naša propast je u našoj nemogućnosti da formiramo pristojnu državu. Normalna država ne može biti zasnovana na tako strašnom zataškavanju i relativizaciji zločina i genocida, kakav je učinjen u Srebrenici.

LATINKA PEROVIĆ:

Setila sam se jednog norveškog historičara, koji je rekao, dok smo mi sporili da se u Srebrenici odigrao genocid i kotrljali brojke, 2.000, 5.000, 7.000 i pravili ravnotežu zločina - Zaboga, recite prvo da je strašno ubiti, ne 7.000, nego jednog nedužnog čoveka, pa onda uđite u akademske rasprave. Veliko je pitanje za sadašnju i za buduće vlade da Srbija ne bude identifikovana sa zločinom i da srpsko društvo ne učine ravnodušnim prema zločinu. Taj hladni pravnički jezik iz Haga nam govori da je tamo izvršeno delo koje je bilo proces, deo namere da se zaokruži srpska etnička država i da su se na tom putu kao smetnja našli muslimani. Trebalo je mobilisati ljude koji će za tako kratko vreme pobiti toliko ljudi, nabaviti benzin, naći kola, iskopati te grobnice. Jedan od svedoka je rekao da je uveče, kada je pogledao svoje ruke, primetio žulj na prstu, jer je tog dana sto puta povukao obarač na oružju kojim je ubijao nedužne ljude. Dakle, ako takve stvari kod nas izazovu ravnodušnost, onda stvarno ne znam šta je nacionalni interes o kojem se toliko govori.

Ja volim da citiram Hercena, koji je rekao da narod, pre nego što propadne, postane ravnodušan. Ta presuda ima taj smisao, da nas podseti da se ne može tako mirno i hladno ubijati i navikavati svoje ljude i vlastito društvo na ubijanje. Vrlo se dobro sećam desetogodišnjice Srebrenice, sećam se sa kolikom mukom je ona obeležena u Srbiji, sećam se da je vojvođanska skupština, i to joj služi na čast, bila jedina državna institucija koja je obeležila tu desetogodišnjicu. Sećam se da su ljudi krišom dolazili u Helsinški odbor i uzimali knjigu koja je posvećena Srebrenici. To znači da kod nas postoji svest o tome šta se dogodilo. Pitanje je samo da li imamo zrelosti da o tome razmislimo i da iz toga izvučemo konsekvence.

SRDA POPOVIĆ:

Ljudski je strahovito teško, makar to bila i istina, da sebi kažete - za sve sam ja kriv, od onog trenutka kada sam dao prvi mandat Miloševiću i onda četiri puta za njega glasao i tako mi i treba. To čovek vrlo teško može da izgovori, sem ako je moralni div. Takav čovek se u našoj sredini po pravilu doživljava kao nerazumljivi stranac, moralni čistunac koji zahteva nemoguće stvari od smrtnih ljudi. Pretpostavlja se da on to čini zato da zadovolji svoju sujetu i pokaže da je on bolji od svoje sredine. Sve je to vrlo razumljivo i ja se često pitam da li je možda postojao drugačiji način da se o tome govori. Ljudi taj moralni ili moralistički govor doživljavaju kao osudu i teško im je da nose tu osudu. To je teško i zato što smo jako duboko potonuli i onda je potreban divovski intelektualni i moralni zadatak čitave zajednice da se odatle nekako ispliva. I nije dobro da se podelimo u dva tabora, na one koji opominju na tu dužnost, obavezu i potrebu i one druge koji, eto, treba da budu prosveteni.

LATINKA
PEROVIĆ

VESNA PEŠIĆ:

Volela bih da ne moramo mi stalno da govorimo o toj temi, pa da nas onda proklinju. Postoji neki monah na Kosovu koji stalno pominje te strašne zmijske, ženske uglavnom, koje govore o tome. Ali šta ćemo kada niko drugi neće da preuzme tu temu od nas.

LATINKA PEROVIĆ:

I sama se često pitam na koji način da se sa ovako teškim stvarima dopre do ljudi. Nedavno je profesor Vladimir Goati rekao - Mi smo teško društvo. Mislio je na nasleđe rata, na zločine, ubijanje. Mi ne možemo da postavljamo laka pitanja teškom društvu. Mi jesmo odgovorni za to što se dogodilo, svi, i nas će to pratiti, bez obzira na to kakvo je naše subjektivno osećanje. Ja sam rođena u Kragujevcu i kao dete sam preživela streljanja đaka i drugih ljudi. I posle mnogo godina sam pročitala da Nemci decenijama nisu išli u Kragujevac, ne zato što im je to bilo zabranjeno, već zato što je to bilo njihovo osećanje vlastite mere. Oni su znali da se tu dogodio strašan zločin, da su to uradili ljudi iz njihovog naroda, iz njihove sredine, i da oni ne mogu iz toga da se izdvoje. I mislim da svako od nas mora da razmišlja o tome da će to nas, savremenike tog zločina, ali i one koji dođu posle nas, neprekidno pratiti. Nedavno je Desmond Tutu rekao - Što pre priznate zločin, pre ćete ga se osloboditi.

SVETLANA LUKIĆ:

Zašto toliko godina posle Srebrenice i posle 2000. godine Ratko Mladić još nije isporučen?

VESNA PEŠIĆ:

Ja bih za to, možda malo drsko, optužila Koštunicu i njegovu vladu. Oni nisu uradili tu veoma bitnu stvar i to nas je koštalo prekida pregovora sa Evropom. Kako te patriote ne zabrinjava to što smo mi jedina zemlja koja je posle komunističkog sistema krenula u tranziciju, sa kojom su prekinuti pregovori? Ne znam gde im je taj nacionalni ponos. Kako te ne vređa da stalno rušiš sve moguće svetske poretke, kako to da jedino ti ne možeš da poštuješ nijedan normativni sistem? Kako samo mi uvek rušimo svako pravo, svaki zakon, svaki moral i pri tome vičemo kako je nad nama izvršena velika nepravda? Navešću vam banalan primer. Pre neki dan je upravljač Kosova, Rikker, primio Haradinaja pre nego što je otišao u Hag. Onda se predsednik naše države žalio na to kod Rikera - Kako je on smeo tog Haradinaja, koji je optužen za ratne zločine da primi? Koštunica, Velja Ilić i to društvo narodnjaka su naše zločince sa fanfarama ispraćali, oni su bili naši heroji, narodna skupština je njihovim porodicama plaćala troškove putovanja u Hag i dodeljivala im automobile. Kako nas nije sramota? Pa mi ne možemo ni jedan jedini standard da uspostavimo. Haradinaj je kriv, ali naši su nevini. Za hapšenje Mladića postoji jedna stvarna prepreka, a to je da Koštunica voli Mladića i da mu se sviđa Mladić. Ne znam šta bih drugo mogla da kažem, jer imam utisak da su Karadžić i Mladić ljudi koji se njemu dopadaju. I oni ih zato ne daju. Koštunici bi sada moralo da se poruči - Nemoj više da prekrivaš tu stvar pričom o Kosovu i odlaganjem formiranja vlade, nego odmah i neodložno, kako je gospođa Higinis lepo rekla, bez pogovora isporuči Mladića Hagu. To bi onda mogao da bude početak, jer ako se ta vlada i formira, a Mladić i drugi optuženi nisu u Hagu, pa šta mi možemo da očekujemo? A ako on bude premijer, onda ta isporuka postaje nemoguća. Možda sam malo preterala, ali meni se tako čini.

LATINKA PEROVIĆ:

Mislim da je retko ko u našoj istoriji razumevao vreme kao Zoran Đinđić. On je imao neverovatno razumevanje srpske istorije. On nije bio nikakav anacionalni čovek, nikakav Evropejac koji je ovde aterirao. On je bio čovek koji je shvatio, kako je govorio, da gde god ovde

zgaziš nije minsko polje - nego tepih. Sve je trulo, društvo se istrošilo, ostarilo, izgubilo energiju i krajnje je vreme da učini neki korak napred. Premijer koji je tako mislio i govorio bio je opstruiran, kriminalizovan i na kraju ubijen. I to nije bilo dovoljno, njegova diskreditacija se nastavila i posle toga. Ako čovek pogleda izbornu kampanju za vladu koju danas imamo, tu se više ne razlikuje šta je izborna kampanja, a šta je diskreditacija Zorana Đinđića, to je toliko bilo pomešano. Kao što smo malopre govorili o masovnom zločinu koji je počinjen, ni ovo ubistvo jednog državnika, političara kakvog će Srbija jako dugo čekati, ne može da ostane u tami kao strašna hipoteka. Mislim da svako treba da položi račun i doprinese istini o tom ubistvu. Uvek se sećam kako je Sima Milutinović Sarajlija rekao proti Mateji - Ako ovde govoriš neistinu, ostaćeš bez časti, ako govoriš istinu, ostaćeš bez glave; najbolje je da ćutiš, pa ćeš sačuvati i čast i glavu. Ja, međutim, mislim da treba govoriti istinu, da joj treba težiti, treba je tražiti. Neko će to raditi kao istoričar, neko kao sociolog, neko kao pravnik i to je onda znak da se mi oporavljamo kao društvo.

LATINKA
PEROVIĆ

VESNA PEŠIĆ:

Za vreme vlade Zorana Đinđića bilo je smenjeno šest ministara. Podsetiću: za gospodina Novakovića, koji je bio ministar energetike, ispostavilo se da je imao kumovske veze sa tajkunom Lazarevićem i morao je da ode. Dragan Veselinov je morao da podnese ostavku zbog svog vozača koji je prošao kroz crveno svetlo i ona devojka je stradala. Pa onda imamo slučaj Marije Rašeta, čijem svekru je Fond za razvoj dodelio kredit od tri miliona dinara i ona je morala da podnese ostavku. Momčilo Perišić je dao ostavku zbog afere prisluškivanja i Vuk Obradović je dao ostavku zbog seksualnog uznemiravanja. Da ne verujete da je to bilo pre samo četiri godine. A danas, ministar Vuksanović sa nekom studentskom unijom pravi velike planove kao da će ministrovati još hiljadu godina. Ne pada mu na pamet da makar smeni svoju pomoćnicu iz DSS-a, Emiliju Stanković, jer je uhvaćena u kupovini ispita i diploma. Ili slučaj carinske mafije i nekog Jeremića iz G17 plus. Carina pripada ministarstvu finansija i niko noću da se trgne i zapita gde su otišli ti milioni evra.

Da ne pričamo o tome koliko je vlada Zorana Đinđića bila odgovorna za sve i kako smo ga svi prozivali. I on je svakome odgovarao. A sada imamo ove raskomoćene tipove koji su feudalno podelili vlast i Koštunicu, koji više ne odgovara ni za šta. Ne možeš ga ni pitati, on

je nesrečno zamišljen, verovatno o srpstvu, i sav u zavetnim mislima. Tim ljudima, koji imaju zavetne misli o srpstvu, nije važno da li će zbog Republike Srpske, te teritorije koje smo se dokopali, dodati još sedam hiljada ljudi na ovih sedam hiljada u Srebrenici. Njih to uopšte ne zanima, tako da je Pahomije po definiciji nevin, jer on ima zavetne misli. Ja idem toliko daleko da osećam da i Legija ima zavetne misli, jer je sa *Crvenim beretkama* ubijao po Bosni, pa i on pripada zavetničkom taboru. I zato je nastala ta furtutma kada je na suđenju postavljeno pitanje o pobuni *Crvenih beretki*. Legija je odmah shvatio da je tu u pitanju politika i vrlo inteligentno je Srđi odgovorio na njegov zahtev o proširenju optužnice. Odmah je shvatio o čemu se radi. I Ratko Mladić je radio za zavetne misli o proširenju na teritoriju Republike Srpske, pa ako nam otmu Kosovo, da mi otmemo ono i da ipak budu ostvarene zavetne misli. Ako ne izađemo iz ludila zavetnih misli, totalno smo nadrljali.

SRDA POPOVIĆ:

Nacionalizam je u pitanju. Koštunica nikome drugome neće dati da bude premijer i on to čini potpuno mirne savesti. Nema veze koliko imam glasova - ja sam najbolji Srbin i za Srbiju je najbolje da ja budem predsednik, zar to ne vidi svako? To je logika koju i u biračkom telu mnogi ljudi prihvataju. Njih procedure ne zanimaju, njih zanima sama suština politike, a sama suština politike je to što sam ja Srbin i vodim srpsku politiku. I ako bude frustriran u svom nacionalizmu, on će reagovati nasiljem - pa dobro, ja ću po cenu nasilja da branim dostojanstvo, večne interese, Kosovo, na našoj strani je pravo i pravda. Toga se bojim i ne vidim da društvo ima snage da se sa tim nacionalizmom izbori i da shvati njegovu ispraznost. Ideologija nacionalizma je totalno prazna. Kada jednom kažete - Ja sam Srbin, volim sve što je srpsko - vi ste kazali sve. To je ceo program, više ništa ne možete da kažete. Tu nema nikakve politike.

LATINKA PEROVIĆ:

Mislim da je u vezi sa Kosovom moguća provala nasilja i to zaključujem na osnovu strašne manipulacije sa Kosovom. U etar šalju neverovatne poruke ljudi koji imaju akademske titule, koji kažu - Ko to potpiše, biće ubijen, ili kažu - Mi smo spremni da damo Beograd za Kosovo.

SVETLANA LUKIĆ:

Ne znam da li ste primetili da je drveće procvetalo, da miriše na proleće, da su deca počela da čekaju kraj školske godine i pitanje je zašto vas sto pedeset hiljada sluša ovu mučnu emisiju i zašto je mi pravimo. Ja ću vam reći zašto - zato što ovo ne može da se podnese. Ne može da se podnese, na primer, da četiri godine pričamo o trećem metku, o opuścima cigareta marke Davidov Zvezdana Jovanovića, a da nikoga ne zanima zašto je premijer ubijen. Posle četiri godine suđenja za atentat na Zorana Đinđića, pravni zastupnik Ružice Đinđić podneo je sudu predlog za dopunu dokaznog postupka, u kojem predlaže da se pred specijalni sud izvedu novi svedoci. Aco Tomić, Rade Bulatović, Dragan Jočić, Aleksandar Tijanić i Vojislav Koštunica su neki od njih. Govori advokat Srđa Popović.

SRĐA
POPOVIĆ

SRĐA POPOVIĆ:

Osnovna svrha predloga je bila da utvrdimo šta je bio motiv Ulemeka i cele te grupe, jer ako je to političko ubistvo, kao što jeste političko ubistvo, onda je sasvim normalno da utvrdimo kojoj političkoj opciji Ulemek pripada, kakav je on cilj hteo da postigne. Ako je to bio državni udar, u čiju korist je on vršio taj državni udar, jer onda, mada to nije neposredni cilj predloga, možete da vidite i da li je bilo pomoći sa te strane ili nije. Možda jeste, možda nije, ali u svakom slučaju mora da se utvrdi kakve su bile Ulemekove pobude. Ovo je krivično delo koje je kvalifikovano specijalnom namerom. Ubijate visokog predstavnika vlasti u nameri da napadnete ustavni poredak i ugrozite bezbednost zemlje. Namera se u pravu definiše kao predstava cilja koji vas motiviše na postupak i, ako želimo da saznamo kvalitet te njegove namere, moramo da vidimo kakve predstave kakvih ciljeva je on imao, jer inače bi se celo to suđenje svelo na nešto, što se u stvari i dogodilo - da im se sudi kao za najobičnije ubistvo, kao kada komšija ubije komšiju, pa treba da vidimo ko je pucao, odakle je pucao, gde mu je ulazna, a gde izlazna rana i gotova stvar.

Ne mogu da shvatim kako o jednom ubistvu, za koje imamo priznanje, oružje, čauru, obdukcioni nalaz, mi raspravljamo četiri godine, a ne pipamo onaj najvažniji elemenat optužnice, koji kvalifikuje to delo kao političko. Mi taj aspekt uopšte ne istražujemo i meni se čini da je razlog tome strah. Živimo u vrlo nesređenim i nestabilnim političkim okolnostima i to je zatvaranje očiju pred problemima iz želje da se ne talasa. A niti se tako može suditi za to delo, niti takav

pristup može imati one posledice po društvo koje bi trebalo da ima, a to je katarza, saznavanje istine, razumevanje toga što se dogodilo.

SVETLANA LUKIĆ:

U medijima to najčešće nazivamo - ubistvo Zorana Đinđića, a kako bi ga trebalo zvati?

SRĐA POPOVIĆ:

Najbliže istini bi bilo reći da je to atentat, jer se za atentat zna da je političko delo. Zvanično, ovo delo se zove - ubistvo najvišeg predstavnika vlasti i po sistematizaciji u Krivičnom zakoniku, ono ne spada u krivična dela protiv života i tela, nego u dela protiv ustavnog poretka i bezbednosti. To je političko delo koje spada u najteža krivična dela kojima se vrši napad na političke vrednosti društva.

SVETLANA LUKIĆ:

Prošlo je četiri godine. Zašto ste tek sada izneli ovaj predlog?

SRĐA POPOVIĆ:

Da sam izašao ranije, to bi bilo potopljeno raspravama, koje su takođe potrebne, o ulaznim i izlaznim ranama, foto-robotu, trećem metku, ledenom metku, o onome što je ušao iz Hrvatske da ubije. Repertoar tih teorija zavere je bio neverovatan. Onda sam mislio - hajde, neka se ispucaju sa svim glupostima, pa kada sve to iscrpimo, valjda ćemo doći i do rasprave o onome što je po meni važniji deo.

SVETLANA LUKIĆ:

Kako razumete ovo što možemo da nazovemo ćutanjem o vašem predlogu, koji je intrigantan i za medije i za javnost?

SRĐA POPOVIĆ:

Juče sam razgovarao sa novinarom *Ekonomista*, i on mi je kazao da već ima gotov naslov - *Zašto optužuje*. Nikoga ja ne optužujem. Vrlo dobro shvatam da to može i tako da se razume, i u ovoj zemlji se to uvek tako i razume, ali ja ne optužujem nikoga. Ja samo tražim da se ti ljudi pozovu kao svedoci i da se saslušaju. Video sam sjajan komentar na sajtu B92. Jedna gospođa, koja se potpisala kao Melanija, piše - Pa šta ako je nevin, zovu ga samo da svedoči, otkud toliko *uzbuđavanje*? Ovde odmah nastane *uzbuđavanje* i onda se ljudi

uplaše, ne te stvari, nego onoga što sami unose u to. Ne poričem da to može i tako da se čita, da je u svedočenjima koja predlažem impliciran specijalan odnos čitave Demokratske stranke Srbije prema ubistvu. Ali ja nisam laik, ja sam pravnik i znam da to nema nikakve veze, jer ja ne znam kakve su bile namere tih ljudi. Ne znam zašto je Jočić radio ovo, Bulatović ono, a Koštunica nešto treće. I čak smatram da je baš zbog toga što je moguće takvo čitanje, u njihovom interesu da dođu na sud i objasne te stvari koje ljudi teško mogu da razumeju.

SRDA
POPOVIĆ

Kada shvate šta sve dolazi iz DSS-a, ljudi se uplaše sopstvene misli i kažu - Ako počnem to da govorim, ispašće kao da nekoga optužujem, a samo nam je još to potrebno u ovoj opštoj paranoji. Ovde postoji strah ljudi da se svaka stvar ispita do kraja, bez obzira na eventualne neprijatne posledice. I novinar *Ekonomista* je primetio tu zaglušujuću ćutnju. I jeste, već u sudnici, po reakcijama odbrane, pa čak i suda, i ja sam primetio da je tu nastalo veliko *uzbuđavanje*.

SVETLANA LUKIĆ:

Akcenat vašeg predloga je na pobuni Jedinice za specijalne operacije, u jesen 2001.

SRDA POPOVIĆ:

Iz dva razloga. Prvo, i optuženi Ulemek i njegova odbrana poriču da je to bila oružana pobuna, nego je kvalifikuju na sličan način na koji je to učinio i tadašnji predsednik Koštunica - da je to bio protest zbog toga što su bili zloupotrebjeni u hapšenju braće Banović. Zastupnici oštećenih i tužilac smatraju da se radilo o oružanoj pobuni, koja je važan elemenat u obrazloženju optužnice Jovana Prijčića. On tu kaže da su Ulemek i Spasojević imali velikog uticaja na jedinicu, da su oni podigli jedinicu pod parolom - Stop Hagu, da su tražili smenu ministra policije, da su postavili političke zahteve i da je to bio prvi korak ka državnom udaru, koji su pokušali ubistvom Zorana Đinđića, jer su bili ohrabreni uspehom pobune. A ja dodajem da se JSO posle pobune u stvari oslobodio Đinđićeve kontrole, jer je uspeo da smeni Gorana Petrovića i Mijatovića i da dovede svoje ljude na čelo Udbe. Onda je jedan pripadnik te službe i ubio Đinđića, a drugi pripadnik te službe dojavio njegovo kretanje. Ta služba je odigrala ključnu ulogu u ubistvu, a oružanom pobunom je ostvarena kontrola nad tom službom. To je u neposrednoj vezi sa atentatom i to je nešto što postoji i u optužnici. A ako se nešto tvrdi, to treba i dokazati.

SVETLANA LUKIĆ:

Od koga ste očekivali pomoć u tome?

SRĐA POPOVIĆ:

Smatrao sam: pošto je tužilaštvo zauzelo taj stav, da će ono imati interesa i da dokaže da je to bila oružana pobuna. Oružana pobuna je krivično delo i u početku mi je bilo čudno što im se ne stavlja na teret ono što se tvrdi u obrazloženju. Onda sam mislio da možda po mišljenju tužioca nije bilo dovoljno dokaza, ali je za vreme glavnog pretresa saslušano mnogo svedoka koji su potanko govorili o svim okolnostima te pobune. To su bili ljudi koji su bili kvalifikovani za to i u čijoj je to nadležnosti. Mislim na Dušana Mihajlovića kao ministra policije, Gorana Petrovića kao načelnika službe i Mijatovića. Ali o tome su govorili i mnogi drugi svedoci, pa i sam Ulemek, Saša Pejaković, Vukojević.

Taj je događaj rasvetljen potpuno i do kraja, tako da smo u julu 2005. kolege Danilović, Paunović i ja podneli tužiocu predlog da se na osnovu činjenica saznatih na glavnom pretresu optužnica proširi i na krivično delo oružane pobune. Iako se viđamo svakodnevno u sudu, omogućen nam je prijem kod tužioca tek u decembru 2005, znači pre skoro godinu i po dana. Tada nam je rečeno da je postupak pri kraju i da zato naš predlog nema smisla, ali da oni shvataju, to su njihove reči, da se stvarno radi o teškom krivičnom delu, koje mora biti procesuirano, da postoje svi dokazi u spisima i da će oni taj predmet oformiti, to je njihova terminologija, čim se svrši ovo suđenje. Nismo polemicali s njima, jer nema šta da se polemiše, oni su gospodari situacije. Ako hoće da prošire optužnicu, proširiće je, ako neće, ništa. Po mome mišljenju, to se nije dogodilo upravo iz političkih razloga, jer se nije htelo da se do kraja definišu politički odnosi u kojima se pobuna desila. To je na izvestan način shvaćeno kao nešto što bi destabilizovalo vlast.

Kazaću vam šta ja mislim, ovo su sada moje pretpostavke, koje nemaju osnova ni u čemu drugom. Bilo je očigledno da su tu pobunu podržali pre svega predsednik Koštunica, a zatim Jočić i Bulatović – javno, i ako biste podigli optužnicu, vi automatski postavljate pitanje kakva je njihova uloga u svemu tome? Svi se sećate čuvene Koštuničine izjave da oni protestuju u svojim radnim odorama, ruhu, što bi rekao Antoniće. Naoružani, na autoputu, sa hamerima. Koštunica, naravno, zna da u to doba policija nema pravo na štrajk. Oni su svi

morali da odgovaraju i da je u pitanju bio samo štrajk. Pored toga, nisu oni izašli samo da se šetaju po autoputu, nego su povukli obezbeđenje svim zaštićenim ličnostima, izložili ih opasnosti, povukli obezbeđenje Aerodroma *Beograd*, faksom otkazali poslušnost Goranu Petroviću, povukli se u kasarnu, isključili telefone i onda izašli na autoput.

SRDA
POPOVIĆ

Bulatović je u jednom članku koji je napisao za *NIN*, u vreme kada je bio Koštuničin savetnik za bezbednost, rekao da je to pobeda patriotizma i izneo je vrlo zanimljivu misao - da je time konačno uspostavljena saradnja između Vojne bezbednosti i Službe državne bezbednosti, što ja tumačim kao njegovu ocenu da je Služba državne bezbednosti konačno potpala pod kontrolu Ace Tomića. A Aco Tomić je odigrao važnu ulogu u vreme pobune, jer je primio Duću Spasojevića i obećao da vojska neće intervenisati u gušenju pobune. Ustavna dužnost vojske i Koštunice je bila da pomognu da se pobuna uguši i takvo obećanje je u stvari bilo pružanje pomoći pobunjenicima.

Zanimljivo je i to da i Tomić i Ulemek govore neistinu o tome kada je došlo do tog sastanka, jer tvrde da se on odigrao u leto 2001, dakle nezavisno od pobune koja se odigrala u novembru. Ja sam uz ovaj predlog priložio i jedan dopis uprave za bezbednost, kojim se potvrđuje da su Spasojević i Ulemek za vreme pobune bili kod Ace Tomića i da je on tada stvarno obećao da se vojska neće mešati. Konačno, zbog toga je Aco Tomić kasnije bio lišen slobode i protiv njega je dignuta optužnica, ali je specijalno tužilaštvo odustalo od te optužnice kada se promenila vlast. Na osnovu istih dokaza na osnovu kojih ga je prvo optužilo, specijalno tužilaštvo je sada odustalo od optužbi. Njihovo objašnjenje za to ne možemo da znamo, jer je ono tajno po zakonu. On je to napisao i stavio u koverat, zapečatio i to je i u tužilačkom spisu.

Dok je Aco Tomić bio u zatvoru, njemu Koštunica piše pismo i, po moje shvatanju, na jedan slabo prikriven način, savetuje mu da ćuti i da izdrži. To je ono što bi moglo da se kaže o pobuni. To su okolnosti koje sam predložio da se rasvetle, jer mislim da su od značaja za ceo događaj.

SVETLANA LUKIĆ:

U stvari mi atentat na premijera Đinđića, po vašem mišljenju, ne možemo da razumemo, ako ne razumemo pobunu Jedinice za specijalne operacije?

SRDA POPOVIĆ:

Tako je stvar postavljena u optužnici i to bi trebalo da se dokaže. Po meni ima smisla što je stvar postavljena tako da je Ulemek izgubio posao i svoje mesto u Službi državne bezbednosti, da se tada i Spasojević uznemirio, jer on je bez Ulemera i službe ništa, samo kriminalac, svakog trenutka izložen hapšenju. I da su oni tada odlučili da izvedu tu pobunu. Ali, kao i kod ubistva, morate da shvatite da se takve stvari ne preduzimaju ako ne znate šta ćete posle. Ne možete da pravite pobunu, a da ne znate koga ćete da dovedete na mesto ministra unutrašnjih poslova i na čelo službe bezbednosti. I kada ubijate predsednika vlade s namerom da oborite tu vladu, vi znate koga ćete da dovedete na njegovo mesto. To bi inače bio besmislen postupak, jer ko će vas sutra zaštititi, kako ćete izbeći gonjenje? I oni su svakako imali plan i da nije bilo vanrednog stanja, što je bila vrlo višprena, racionalna i vitalna ideja prethodne vlasti, možda bismo i videli u čemu se sastojao njihov dalji plan. Pobuna je uspela, ali možete smatrati da je i ubistvo uspelo, da je i taj udar uspeo, jer ako je bio cilj da se obori vlada, ona je pala, ne odmah, ali je pala i to zbog toga što je ostala bez Đinđića. Svakome je jasno da je zato pala. Kada sam se usudio da to kažem u sudnici, doživeo sam skandalizovanje nad mojim predlozima i bio sam onemogućen da ih do kraja iznesem. Smatram da je uzrok tome upravo činjenica da se promena koja je trebalo da se postigne atentatom u stvari desila i da sada, naravno, niko ne želi da sluša ovo o čemu ja pričam.

To je nenormalna situacija, koja se najbolje ogleda u tome sa kakvom upornošću i koliko otvoreno postojeća izvršna vlast sabotira to suđenje na sve moguće načine: Stojkovićeve izjava da se ukine specijalni sud, Jočićeva izjava da proces treba da se vrati u stadijum istrage, izjava načelnika resora javne bezbednosti da je proces na staklenim nogama, izjava Gradimira Nalića da je proces montiran od početka do kraja, da su ti koji su ubili i sastavili celu optužnicu. Svakome se našao pozvanim da nekako diskredituje to suđenje, a da ne pričam o onom sastanku koji je Jočić obavio sa Ulemerom u noći kada se predao, i to ne samo Jočić, nego su tu bili i Bulatović i Stojković, sada čujemo i Tijanić i Nikitović. Zašto su se oni svi skupili, šta je bio njihov posao te noći sa Ulemerom? Kaže - da mu garantuju bezbednost. Pa mogli su da mu garantuju bezbednost i sutra, nisu morali da putuju sa Zlatibora da mu garantuju bezbednost.

Taj sastanak je krajnje sumnjiv iz prostog razloga što se odigrava usred predizborne kampanje, u kojoj se DSS ubi da dokaže da je Demokratska stranka narko-dilerska stranka i da Đinđić ima sumnjive veze i poslove. I onda se svi oni sastanu sa Ulemekom u kabinetu Mirolava Miloševića, a posle se Ulemek pojavi na sudu i počne sam sebe da optužuje da je prošvercovao šesto kila heroina zajedno sa Čedom Jovanovićem - samo zato da bi pomenuo Čedu Jovanovića. Onda se to beskonačno ponavlja u kampanji DSS-a. A pre nego što Ulemek da svoj iskaz, Koštunica i Mihajlov nam na sav glas objašnjavaju da je, hvala bogu, uhapšen gospodin Legija, koji će sada objasniti svu istinu. Kao da je normalno očekivati da od čoveka koji je optužen za teško krivično delo čujete istinu. Moje dugogodišnje iskustvo govori da taj obično nešto laže. I na kraju krajeva, odakle oni uopšte znaju da će on otkriti istinu? Otkud oni znaju šta će on govoriti, ako se o tome već nisu dogovorili u ministarstvu unutrašnjih poslova?

SRDA
POPOVIĆ

Dakle, to je jedan galimatijas, muljanje iz kojeg možete da izvučete zaključak da ta stranka ima neki poseban interes da se sve činjenice na tom suđenju dovedu u pitanje. Koštunica je odmah tvrdio da su tu uništavani dokazi, Aleksandar Tijanić tvrdi da on zna ko je platio pedeset hiljada pripadnicima SAJ-a da ubiju Kuma i Spasojevića, to jest - da ih streljaju, kako to oni kažu. Ja sam i njega predložio, da i on dođe u sud i kaže nam ko je platio tih pedeset hiljada i kome je platio. Imamo i činjenicu da je predsedavajući sudskog veća napustio svoje mesto smatrajući da pod takvim pritiskom ne može dalje da sudi. Da ne pominjemo da je hapšen zamenik specijalnog tužioca Jovanović, za disciplinski prekršaj za koji bi neko jedva bio pozvan na disciplinsku odgovornost, posle čega, uplašen, napušta tužilaštvo i drugi zamenik specijalnog tužioca. Pa se onda ubija jedan svedok, pa se ubija drugi svedok. Kada je ubijen Kriještorac, MUP saopštava da to nema nikakve veze sa suđenjem, a nikad nismo saznali sa čime ima veze, zašto je taj čovek ubijen, je li sprovedena neka istraga, je li se došlo do nekog rezultata, ništa od toga se ne zna. Ali MUP izdaje zvaničnu izjavu - Da, tačno je, on je svedok u tom pretresu, ali njegovo ubistvo nema s tim nikakve veze. Ne znam na osnovu čega su to tvrdili i čudno je da se to tvrdi.

SVETLANA LUKIĆ:

A drugi ubijeni svedok?

SRDA POPOVIĆ:

Drugi svedok je Vukojević, kojem je na sopstveni zahtev ukinuta zaštita. Ja smatram da zaštita nije ni ustanovljena u interesu svedoka, nego u interesu postupka. Nije on dobio telesnu stražu zato što je njegov telesni integritet tako dragocen, nego zato što je on izuzetno važan za postupak i zaštita nije smela da mu bude oduzeta, bez obzira na njegove zahteve.

Predložio sam Jočića kao svedoka o mnogim okolnostima, između ostalog i o tome da li je pokušao da utiče na Ulemekov iskaz pri sastanku posle hapšenja. Predsedavajuća Nata Mesarović me je pitala - Na osnovu čega, molim vas, možete da postavljate to pitanje? Ja sam joj rekao - Na osnovu okolnosti koje ukazuju da je takvo nešto bilo moguće i mislim da on o tome treba da bude pitan. A te okolnosti su da je on prvo poricao da se taj sastanak uopšte dogodio, pa je onda govorio da nije važno da li se dogodio, pa onda nije umeo da objasni zašto se dogodio, pa je govorio da je tamo bilo bezbedno, pa - Znae, on je opasan čovek, pa je rekao čak i to da centralni zatvor ne radi noću, što je totalna besmislica. I na kraju je rekao - Nije ni važno, šta ste toliko zapeli s tim, zašto je važno s kim se on video, s kim je razgovarao, čak i ako je bilo nezakonito? On je tvrdio da ima službenu belešku koju je povodom tog sastanka napravio i onda mu je B92 tražio da im dostavi tu službenu belešku. On je to odbio sa obrazloženjem da je to državna tajna, pa je odjednom ono što je bilo beznačajno i - šta me uopšte pitate za to - postalo državna tajna. I tek na insistiranje poverenika za javne informacije on je konačno dostavio tu belešku, po čijoj sadržini bi se moglo zaključiti da verovatno nije pisana te noći kada se to događalo, nego mnogo kasnije, kada je taj sastanak postao problem, jer u toj belešci ima deset stavova, a u njih šest Jočić se brani od onih primedbi koje su mu kasnije stavljene. On ih je valjda anticipirao.

SVETLANA LUKIĆ:

To je kao - amateri svome gradu. On je govorio i da nema veze gde se Ulemek krio - Šta vas briže, važno je da je došao.

SRDA POPOVIĆ:

Pa je posle govorio - To će biti utvrđeno, pa je posle na pitanje - Jeste li utvrdili, rekao - Pa, nismo ni utvrđivali. Slušajte, Ulemeku je bilo vrlo teško da se krije bez nečije pomoći, a iz toga ko mu je pružio

pomoć i kako, moglo se lako zaključiti ko je još u tome učestvovao. I nespremnost da se ta činjenica utvrdi dokazuje nespremnost da se utvrdi i činjenica ko je još učestvovao u tome, ko su bili njegovi pomagači, njegovi jataci.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Da pričamo o svedocima koji su predloženi. Znači, Aco Tomić je pozvan da nam ispriča - šta?

SRDA
POPOVIĆ

SRDA POPOVIĆ:

Da nam ispriča o svom sastanku sa Spasojevićem i Ulemekom u doba pobune *Crvenih beretki* i o tome da li je tada bio pitan da li će *Kobre* da pomognu u gušenju pobune ili neće, da li će vojska intervenisati protiv pobunjenika. I da nam objasni, ako se to nije dogodilo onako kako se tvrdi u dokumentu uprave Vojne bezbednosti, u kojem se tvrdi da je on dao obećanje da vojska neće intervenisati, kao i da je taj sastanak održan za vreme pobune, kako je onda moguće da je iz uprave Vojne bezbednosti izašao takav dokument.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Sledeći je Rade Bulatović. Koje okolnosti bi on trebalo da objasni?

SRDA POPOVIĆ:

Za sada imamo samo Koštuničino objašnjenje da se on tamo našao slučajno. Znae šta, to je apsolutno nemoguće, kod načelnika uprave Vojne bezbednosti se zakazuju sastanci i kod njega se ne upada dok on sa nekim ima sastanak, to je nezamislivo. Tako da bi on morao da objasni kada je zakazao taj sastanak, ko mu ga je zakazao, je li znao da će Ulemek biti tu. Možda može da objasni i zašto Saša Pejaković, koji vozi Ulemeka i Duću Spasojevića sa tog sastanka, jednog trenutka čuje - Nećemo kazati Šešelju da smo ostvarili kontakt sa Koštunicom. Pejaković je u istražnom postupku svedočio da je Spasojević to kazao Ulemeku. Znači da su oni smatrali da su sastankom sa Bulatovićem ostvarili kontakt s Koštunicom. A sve se događa za vreme pobune *Crvenih beretki* i tada se hvata i onaj, ako se sećate, prestrnuti razgovor u kojem izgleda Čume i Spasojević razgovaraju i kažu - Ovo sada može da zaustavi samo Koštunica. A onda Koštunica sutra izlazi i daje izjavu - Nisam imao nikakvog uticaja na jedinicu. Suviše je čudnih i protivrečnih stvari, a događaj ne da je ozbiljan, ne-

go je možda promenio istoriju zemlje. I odjednom se to nikog ne tiče. Pa kako?

SVETLANA VUKOVIĆ:

Pritisak javnosti da se rasvetle okolnosti onog drugog legendarnog sastanka, kada se Legija predao, učinio je da imamo mnogo jasniju predstavu o tome šta se te noći desilo. O ovom susretu iz doba pobune Crvenih beretki skoro ništa ne znamo.

SRDA POPOVIĆ:

Na suđenju su Dušan Mihajlović i Goran Petrović tvrdili da je vojska podržavala pobunu. Goran Petrović je kazao - Nije bilo nikoga ko bi mogao tu pobunu da uguši. Ja sam ga pitao - Zašto se niste obratili predsedniku Koštunici, da pošalje vojsku da je uguši? A on mi je rekao - To bi bilo kontraproduktivno. Tri svedoka su rekla da je vojska podržala tu pobunu, a znate, Koštunica kao komandant ima ustavnu obavezu da štiti ustavni poredak i vojska ima ustavnu obavezu da štiti ustavni poredak, ne služi ona samo za ratovanje. Tako da, ako su se oni oglušili o tu svoju dužnost, oni su saodgovorni za posledice, a posledice pobune su bile te da je bio ugrožen ustavni poredak i da je zbog tog ugrožavanja bilo moguće da se konačno napadne ustavni poredak, što je izvršeno ubistvom. To možda zvuči kao teorija, ali kada znate da je služba bezbednosti posle pobune bila izuzeta iz kontrole vlade i da je kasnije ta služba neposredno učestvovala u ubistvu, onda to više nije nikakva teorija, onda je to činjenica života. I ta dva dela po meni bi mogla da se posmatraju i kao nešto što se inače zove produženo krivično delo, kada u jedinstvenom umišljaju preduzimate razne radnje od kojih je svaka krivično delo, a u stvari time želite da postignete onu krajnju posledicu, koja je ubistvom i postignuta. I to se zove produženo delo i smatra se jednim krivičnim delom, jer isti ljudi u istom umišljaju postupaju sa istim ciljem.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Optužnica za atentat to i pominje, samo se taj deo ne razmatra na suđenju. Vaš predlog u stvari ostaje u okviru optužnice.

SRDA POPOVIĆ:

Ceo predlog se kreće apsolutno u okviru optužnice.

SVETLANA LUKIĆ:

Predsednik Koštunica je i doktor prava, a njegova politička ocena je bila da je pobuna običan štrajk. On bi kao pravnik morao znati da to nije tačno.

SRĐA POPOVIĆ:

Naravno da bi morao znati, pa to je notorno. Kada otkazete poslušnost, kada zahtevate od vlade da se liši jednog ministra, kada svoje pretpostavljene smenjete silom, kada otkazujete poslušnost izrikom, pa naravno da je to pobuna. Naravno da je oružana pobuna kada naoružani izađete na ulicu. Ne znam kako bi to uopšte moglo da se tumači nekako drugačije.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Jedan od svedoka je i Miroslav Milošević. U stvari, u kabinetu Miroslava Miloševića se čeka da se Jočić vrati sa Zlatibora.

SRĐA POPOVIĆ:

Legija se predaje Guriju Radosavljeviću, koji je sada u bekstvu, jer oni su svi majstori. Zanimljivo je da Guri njega poznaje lično, što se u pravu smatra najautentičnijim i najpouzdanijim oblikom identifikacije. To pominjem zbog priče kako je bilo potrebno da se Legija identifikuje. On je identifikovan u prvoj sekundi i trebalo je da mu se smesta uruči rešenje i da bude odveden u zatvor, jer se zna ko je. I onda Guri javlja Jočiću na Zlatibor da se desio taj neobičan događaj i da je on sa Legijom. Jočić pita - Jesi li siguran? Ovaj kaže - Siguran sam, znam čoveka, ratovali smo zajedno. Dobro, kaže Jočić, on sada mora da bude predat pravosudnim organima, vodi ga u zatvor u 29. novembra. Javlja mu se posle pet minuta i kaže - Ne, ne, nemoj da ga vodiš u 29. novembra, vodi ga u kabinet Miloševića. Jočić je u međuvremenu s nekim razgovarao i taj neko mu je rekao - Treba mi prvo da se vidimo s njim. I oni idu u kabinet kod Miloševića i tamo sede i čekaju da dođe Jočić sa Zlatibora. Na Zlatiboru je i Božović koji pita šta je bilo, ali Jočić neće da mu kaže o čemu se radi, i od njega krije. Ja mislim da za to vreme Ulemeka šišaju u Miloševićevom kabinetu, jer je on bio zarastao u bradu i kosu i, valjda za susret sa ministrom, on se šiša i oni naravno pričaju s njim, što ne bi smelo da se dogodi. Šta pričaju, nemam pojma, a Milošević kaže - Ništa, o običnim stvarima.

SRĐA
POPOVIĆ

Ne znam koliko je trebalo Jočiću da stigne, ali on konačno stiže i sada Jočić kaže Guriju i Miloševiću da izađu napolje, da on razgovara sa Ulemekom. Zašto oni moraju da izađu napolje da bi on obećao fizičku bezbednost njegovoj porodici? Ne znam ni zašto je još potrebno da mu se sada tu pridruži i Bulatović. I to traje, to njihovo obećavanje fizičke bezbednosti, do dva sata po ponoći, a on je u devet lišen slobode. I u dva sata ga vode u Centralni zatvor, iako Centralni zatvor ne radi noću, ali sada je odjednom proradio. Eto, to je ta priča o Miloševiću i on je sve to prilično pošteno ispričao, čak je dodao i detalje za koje nismo znali: da je te noći u ministarstvu bio i ministar pravde Stojković, koji je tvrdio da je za predaju Ulemeka saznao iz vina, a kada su ga nedavno ponovo pitali, on se naljutio i pitao novinarku - A šta ste vi radili te noći, zašto je važno šta sam ja radio, kakvo je to pitanje?

SVETLANA VUKOVIĆ:

Kao sedmi svedok poziva se Vojislav Koštunica.

SRDA POPOVIĆ:

Svi ostali svedoci su takođe članovi DSS-a i vrlo je čudno da su u sve to umešani po pravilu članovi Demokratske stranke Srbije i ja pretpostavljam da Koštunica kao predsednik stranke ima uvid u ponašanje visokih funkcionera svoje stranke, naročito onda kada se vidi da je to ponašanje koordinirano, da ima isti smisao. Tako da ja predlažem njega kao svedoka o okolnosti podrške koju je dao pobuni i o okolnosti da nije učinio ništa što je bio dužan da učini da tu pobunu uguši uz pomoć vojske, ali takođe i da objasni kako to da sve ovo dolazi iz njegove stranke: i pritisci na sud, i nezakoniti sastanci sa Ulemekom i sastanci u Vojnoj bezbednosti i ponašanje vojne službe. Sve je to poticalo iz istog okruženja i pretpostavljam da on kao predsednik stranke možda ima uvid u to kako je došlo do toga da na tako koordiniran način članovi njegove stranke nastupaju u ovoj stvari, a možda i nema uvid.

SVETLANA VUKOVIĆ:

U ovom predlogu postoji poglavlje koje govori o političkoj bliskosti Ulemeka i Demokratske stranke Srbije. Osvetlite nam to što je suprotno dimnoj zavesi koju nam Legija baca već četiri godine da je on baš sa Dindićem bio strašno blizak.

SRDA POPOVIĆ:

Tako je, možda je to nešto što je najteže razbiti kao zabludu, da su on i Đinđić bili bliski. To potiče od 5. oktobra, kada se Đinđić u želji da izbegne prolivanje krvi sastajao sa svakim ko može da mu obeća nekakvu pomoć. A taj sastanak je Ulemek opisao malo drukčije. Rekao je da je kod njega 4. oktobra došao Dušan Spasojević, koji mu je kazao - Slušaj, ako hoćeš da se spasavaš, sada je trenutak za pretrčavanje. I onda je Ulemek uradio ono što su i on i jedinica i Spasojević često radili, da su ljudima nudili tobožnju pomoć i zaštitu, kao kada su išli kod Miškovića za vreme otmice. Isto to su uradili sa Đinđićem i ponudili mu se, rekli mu da je on u strašnim opasnostima, ali da će ga oni sačuvati i spasti i da su oni njegovi ljudi. Koliko je onaj filozof u to poverovao ja ne znam, čak sumnjam da je poverovao i mislim da je od prvoga dana odnos između Đinđića i Ulemeka bio obostrano neiskren. Naravno da je Ulemeku bilo potrebno da ima zaštitu predsednika vlade, naročito s obzirom na to šta je sve radio, a naravno da Đinđić nije mogao da rizikuje da uđe u sukob sa *Crvenim beretkama* tako što će im kazati - Ma znam da me lažete, nego su i jedni i drugi gajili taj lažni odnos. Ali u javnosti je ostala slika o tom odnosu onakva kakvom su je njih dvojica predstavljali. I tu zabludu javnosti pokušava da iskoristi Ulemek kada tvrdi da on nije imao nikakav motiv za ubistvo, jer, bože, on je bio tako blizak Đinđiću i njih dvojica su bili saradnici, Đinđić se s njim savetovao i sve te burgije. Samo treba da u svojoj svesti prizovete onu sliku poniženog Đinđića koji ulazi u Kulu one noći kada se vratio iz Amerike, pa da shvatite kakvo je to prijateljstvo bilo. Od trenutka pobune, među njima je bilo jasno da je pitanje - ko će koga, a možda su i posle toga jedan drugoga pokušavali da uspavaju. Odmah je počeo da se priprema zakon o zaštićenom svedoku, zakon o specijalnom sudu, imenovanje specijalnog tužioca, pojavio se Čume. I cele 2002, znači od pobune, traju pripreme za konačni obračun među njima. Dušan Mihajlović svedoči da je trebalo da svi oni budu pohapšeni 15. marta, ali naravno, pošto su imali svoje ljude svuda, oni su to znali i tri dana ranije su ga ubili, a pokušavali su da ga ubiju već mesec dana ranije.

Legija se naljutio na Đinđića kada ga je ovaj izbacio iz službe, odnosno kada su kao šatro sporazumno raskinuli radni odnos. Kada je Legija shvatio da je opet ništa, kao što je bio i pre toga, počeo je da traži saveznike. U njegovom kompjuteru su pronađena pisma, i to je objavilo *Vreme*, koja je on pisao ljudima koji bi mu eventualno bili saveznici, jer nisu u dobrim odnosima sa Đinđićem. Pa je pisao Velji, pa je

SRDA
POPOVIĆ

pisao Vuksanoviću, koji je u to doba cepao stranku, pa je pisao Čoviću i svima se nudio. U to doba se desilo i ubistvo Gavrilovića i Bagzi kaže da je potpuno jasno da se Legija nudio i DSS-u. Tu je on sada tražio političkog partnera, jer je ostao na cedilu i bio mu je potreban politički partner, i to politički partner protiv Đinđića. I našao ga je.

SVETLANA LUKIĆ:

Već u reakcijama na čuveno Legijino pismo javnosti, Jočić se eksplicitno slaže sa svakom rečju Legijine političke ocene stanja u Srbiji.

SRĐA POPOVIĆ:

Tako je, i to pismo je Legijin politički manifest, jer tu je sve ono - Oni uništavaju dostojanstvo i čast Srbije, to nisu patriote, oni prodaju Srbiju, niko im više ne treba - tu misli na sebe, kako im on više nije potreban - kako narod to sve vidi, neće oni tako još dugo, niko im to neće oprostiti. I javnost je to bila doživela kao pretnju Đinđiću i jedan novinar je onda pitao Jočića - Da li ovo Legija preti Đinđiću? a on je rekao - Jeste, preti, ali to ne preti Legija, to preti narod. Tako je on proglasio Legiju za *vox populi* i objasnio da su sva ta Legijina trućanja vrlo ozbiljna politička analiza, sa kojom bi svaki čovek morao da se saglasi. On ga je potpuno podržao od početka do kraja, a sve to se dešava dva meseca pre ubistva.

SVETLANA LUKIĆ:

Na šta mislite kada u svom predlogu pominjete uzajamnu podršku ili usklađenost delovanja Demokratske stranke Srbije i optuženog Ulemeka?

SRĐA POPOVIĆ:

Mislim na mnogo stvari, jer ta uzajamna podrška se neprekidno vidi. Da pođemo od te pobune, u kojoj Ulemek vladi postavlja iste zahteve koje u tom trenutku postavlja i DSS: da se donese zakon o saradnji sa Haškim tribunalom, da se smeni Mihajlović, i da se Petrović i Mijatović uklone iz službe bezbednosti. Sve su to bili i zahtevi DSS-a. Kada su oni napravili oružanu pobunu, Koštunica ih je javno podržao u tome, pa je onda Bulatović objavio svoj članak - Pobeda patriotizma. Pa onda jedinica ili Zemunski klan, možete to da zovete kako hoćete, ali to je ista stvar, ubije Gavrilovića, a onda Koštunica optuži DS da je time prelio čašu i da DSS više ne može s tim kriminalcima da

ima nikakvog posla. Pa onda u kampanji Koštunica počne priču o Dindićevim mafijaškim vezama i odnosima, pa Ulemek posle sastanka sa Jočićem počne priču o šestu kila heroína. Pa onda u kampanji DSS razvija priču o heroinu do besvesti, pa onda za vreme suđenja razni DSS-ovi funkcioneri objašnjavaju da Dindića nije ubio Legija, nego ne znam ko. To bi tek neka nova istraga utvrdila, što kaže Nalić, kada bi našli ko je iskonstruisao tu optužnicu i ko je sve namontirao taj slučaj. Pa imate i te izjave ljubavi u doba same predaje, kada je Legija smesta izjavio da je ovo vlast u koju on ima poverenja, a onda njemu ta ista vlast uzvraća poverenje i kaže - Sada će Legija da kaže celu istinu. Pa, to je među njima jedna ljubav neopevana.

SRĐA
POPOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

To suđenje i cela ta priča na kraju izgledaju kao karikatura.

SRĐA POPOVIĆ:

Mislim da prosečni čitalac novina i gledalac televizije misli da je to skandal i da je to nešto besmisleno i neadekvatno događaju. To suđenje uopšte ne liči na ono što bi trebalo da se dogodi pošto bude ubijen predsednik vlade, jer pre svega mi, svi zajedno kao društvo, bez obzira na političku pripadnost, na stranke, nemamo istu želju da tome dođemo do dna. Jedni to svesno i jasno i očigledno sabotiraju, a drugi su zbog toga očajni. Teško je živeti u zemlji u kojoj se takva stvar događa, deprimira kada vidite da do takve istine ne može da se dođe.

SVETLANA LUKIĆ:

Pre neko veče ponovo sam gledala film o ponovljenom suđenju za ubistvo Kenedija i mislila, ako i ovo suđenje tako prođe, kao što ima indicija da će proći, da li ćemo imati još jednu šansu?

SRĐA POPOVIĆ:

Nisam siguran da će to da prođe tako kako vi sugerišete, a sada me pitajte dalje šta hoćete.

SVETLANA LUKIĆ:

Zašto?

SRDA POPOVIĆ:

Tu postoje dve stvari. Suprotno onome s čime me ljudi presreću - Pa ti znaš da to ne možeš da izguraš - ja nisam tako siguran da će sve to biti odbijeno. A drugo, ovde je nastala potpuno nova situacija, koju, bojim se, mnogi gube iz vida. Mi smo dobili još jedan stepen suđenja, koji je van ove zemlje, a to je sud u Strazburu. Ja u tu instancu verujem i ako budem na nju prinuđen, neću se libiti, naravno.

SVETLANA LUKIĆ:

Recimo da to ne uspe, da li u sudskim papirima postoji nešto na osnovu čega bi jednoga dana neko mogao ponovo da pokrene tu stvar?

SRDA POPOVIĆ:

Da, ja smatram da u tom predmetu, u stanju u kome se sada nalazi, samo sa jednim drugačijim pristupom, postoji sve potrebno da se ceo postupak izvede od početka na potpuno drugačiji i mnogo efikasniji način. Mada je, naravno, jako mnogo propušteno za vreme istrage. Primedba koju bih ja mogao da prihvatim na svoj račun u vezi sa ovim predlogom jeste da je to nešto čime je istraga trebalo da se bavi, a nije. Ali ako se istraga time nije bavila, to ne znači da smo mi oslobođeni dužnosti da se time bavimo. Kada je Božović govorio zašto pobuna nije procesuirana, rekao je - U to doba je vlada bila slaba. Pa, u to doba je vlada bila slaba i da ovo suđenje postavi kako treba, nego se zadovoljila time što je imala tih nekoliko pucača. Naročito kada su počeli da im sufliraju iz međunarodne zajednice, uglavnom iz Evrope - Nemojte da dirate političke protivnike, oni su tom pritisku popustili i izvršili pritisak na tužilaštvo da ne pokušava da istraži ovo što bih ja sada pokušao, jer navodno, to je opasno, može da destabilizuje zemlju. Ideja koja je stajala iza te preporuke je bila jasna, a to je da ne treba dozvoliti da se suprotstave Demokratska stranka, koja ima žandarmeriju i Koštunica, koji ima vojsku, naročito s obzirom na naša nedavna zbivanja i na stvarnu nestabilnost u kojoj je država bila. Cilj je bio samo što pre stabilizovati prilike. I o tome su pisali i čudni ljudi, gospodin Mamula iz Demokratske stranke Srbije i Ljilja Smajlović. Oni su javno govorili o tome da je postojala ideja da se saslušava Koštunica, ali da se na pritisak međunarodne zajednice od toga, srećom, odustalo. E, ja nisam siguran da je to bila takva sreća, mislim da je sve trebalo odmah da se raščisti i da bi onda drukčije živeli.

SVETLANA LUKIĆ:

Da Koštunica bude saslušan za vreme Sablje?

SRĐA POPOVIĆ:

Pa da, ali onda je postojao strah od toga da se ne talasa suviše. Ali ako ne platite na mostu, platićete na ćupriji. I ja to zameram Živkovićevoj vladi. Možda je to bilo politički oportuno, ali ja sam pravnik, pa im zameram što su tom pritisku podlegli. Zameram i tom tužilaštvu što je pristalo na takav pritisak, a nije radilo svoj posao.

SRĐA
POPOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo advokat Srđa Popović. Slušali ste Zumru i Sabru iz Srebrenice, Nenada Dimitrijevića, Latinku Perović i Vesnu Pešić. Sinoćno kamenovanje njenog stana osudio je od jutros i G17 plus. Kabinet Borisa Tadića je već sinoć izdao saopštenje. Međutim, nije mi jasno zašto se, kao prošle godine, kada je u Beogradu bio napadnut pevač Darko Rundek, predsednik Tadić nije slikao i sa Vesnom Pešić i time poslao mnogo jasniju poruku svim tim kukavicama. Zašto se, na primer, Boris Tadić nikada nije slikao sa Natašom Kandić, Sonjom Biserko i Biljanom Kovačević-Vučo, makar tada i rekao - Ja se ne slažem sa njihovim stavovima, ali ko ih napadne, imaće posla sa mnom, odnosno državom. Od predsednika Tadića se to još očekuje, od Koštunice svakako ne. Vreme je da tog čoveka počnemo ozbiljnije da se plašimo. Bio je ovo Peščanik.

PEŠČANIK 09. 03. 2007.

POD STRESOM I HOLESTEROLOM

Kada postane država i Kosovo će podneti tužbu za genocid protiv Srbije...

Zločini iz devedesetih liče na zločine iz balkanskih ratova, jer su potekli iz istog nacionalnog programa...

U tvojoj kući urla laž, a istina mora da čuti...

12. marta mi i dalje dižemo pogled u nebo...

TATJANA TAGIROV, *novinarka,*

DUBRAVKA STOJANOVIĆ, *istoričarka,*

LJUBOMIR ŽIVKOV, *novinar,*

NIKOLA SAMARDŽIĆ, *istoričar*

SVETLANA LUKIĆ:

Neki ljudi se rode glupi, neki od sebe prave savršene budale, ali mnogi od takvih imaju dovoljno pameti da se ne upuštaju u stvari koje ih suviše prevazilaze. Pregovori o sastavu nove vlade su još jedan dokaz da ovom zemljom vladaju uglavnom oni kojima pamet ne smeta.

Najpre, u ovoj državi nema nijedne važne institucije, nema ustavnog suda, nema parlamenta, nema vlade, nemamo ambasadora u nekoliko zemalja Kontakt grupe, ali zato smo kao univerzalnu zamenu, kao neku vrstu kalauza, izmislili instituciju pregovaračkih timova čiji članovi smatraju da im je samo nebo granica, da ih nijedan demokratski uzus ne ograničava. Pregovarački tim za Kosovo, kao prauzor te nove demokratske institucije, je prilično neuspješno završio svoj rad. Slobodan Samardžić se naljutio i Ahtisarijev plan proglasio irelevantnim.

Iz klice Samardžićevog i Kojenovog tima, prostom deobom nastavili su da se množe pregovarački timovi za pregovore o vladi. Oni su se za šestnaest i po minuta dogovorili o pet principa koji su prosti kao pasulj: saradnja sa Hagom, evropske integracije, borba protiv korupcije, siromaštva i ostalih tričarija, ali, kao što znate, zapelo je na šestom principu, to jest na podeli odgovornosti, kako oni kažu, koja između ostalog znači da ćemo i ubuduće imati resore koje će oni deliti po feudalnom principu. Pregovori koji se vode na relaciji Krunska ulica – Ulica braće Jugovića nastavljaju se 13. marta i očekuje se dalja razrada šestog principa. On će neminovno proizvesti sedmi – da se Mlađanu Dinkiću poveri na čuvanje, kao SPS-u bivša imovina SKJ, resor finansija i sve pare u Srbiji, a i šire. Osmi princip će po logici stvari glasiti – da se Koštunici po sili zakona mora obezbediti premijersko mesto, a da rezultat Demokratske stranke Srbije nikada na izborima neće pasti ispod deset odsto. Deveti princip mora glasiti – da svi navedeni principi važe dok se lideri ne dogovore drugačije. Deseti princip kao rezultat svih prethodnih glasi – da se u Srbiji ukidaju izbori, koji odlaze na đubrište istorije kao prevaziđeni oblik praktikovanja demokratije.

Izmišljanje novih pravila je bilo svojstveno i domorocima sa ostrva Palaum u Mikroneziji, koji su rešili da kao monetu koriste ne ono što su imali, ne ono što je koristio ostatak sveta, nego kamenje sa ostrva udaljenog dvesta milja. Vukli su lađama kamenje danima, donosili ga na ostrvo, tesali, klesali i svaki zaobljeni kamen koji su napravili imao je posebnu vrednost. Na primer, kamen prečnika dvadeset centimetara vredeo je jedan srebrni dolar, a kamen prečnika tri i po me-

tra vredeo je hiljadu dolara. Da bi mogli da uživaju u svom bogatstvu, domoroci su bušili rupe u najvećem kamenju. Ta rupa je morala biti toliko velika da gazda može da sedne u nju i uživa u svom blagu. Kako iz opravdanih razloga nisu mogli da seljakaaju to kamenje po ostrvu, ostavljali su ga na obali mora. Onda je jednog dana naišao mali cunami i potopio lagunu. Potom su često viđani vlasnici blaga kako, potopljeni do vrata, sede u rupama svoje monete, koju niko na svetu nema do oni, mali, bezazleni, primitivni domoroci.

Na početku Peščanika slušate Tatjanu Tagirov, novinarku nedeljnika Vreme.

TATJANA TAGIROV:

Ja svakog jutra ustanem dobre volje, jer je granulo sunce i stiže nam proljeće. Onda pustim vijesti i iznerviram se, jer smo dobili peti element ili šesti princip. Oni su svi poludjeli. U kojoj se to državi izabrana funkcija izjednačava sa koalicijskim dogovorom, u kojoj državi bi se izabrani predsjednik republike morao odreći onoga što je njegova stranka osvojila na izborima? Moram priznati da ja tu ništa ne razumijem. Možda se dogovore, a možda će demokrate otići ravno u slivnik. U ovoj zemlji na političkom nivou nema dovoljno zdravog razuma, pameti i poštenja prema vlastitim biračima. Oni stvarno misle da smo mi svi potpuni idioti. Stvarno se svakog jutra i svake večeri, kada čitam novine i gledam te silne dnevnike, osjećam kao kompletan idiot u očima tih koji nas navodno vode. Ne mogu da razumijem da se postavlja taj šesti princip. Ne mogu da vjerujem da svi oni glasaju vrlo unisono, osim par otpadnika, za novi ustav Srbije. U tom ustavu stoji da ne može netko tko je gradonačelnik biti poslanik u parlamentu. To su čak i radikali shvatili, koji su sada najglasniji, mada im je Gordana Pop-Lazić kao gradonačelnica Zemuna sjedila do jučer u parlamentu, a mi imamo Nenada Bogdanovića koji uporno sjedi u parlamentu i koji kaže - To je jedini način da Beograd provede nešto kao lokalna samouprava u parlamentu, jer nas inače nitko ne bi slušao. Pa čovječe, imaš svoju Demokratsku stranku koja sjedi u parlamentu. Zašto svi moraju sjediti na šest stolica i zašto svi moraju sebe gledati kao nezamjenjive? Aman, radi svoj posao i svaka čast na ovome što je u Beogradu napravljeno, pozdravljamo, sve je u najboljem redu, ali ne moraš svuda da sjediš.

I hoće li poštovati zakone, hoće li prijaviti imovinu, hoće li reći odakle im pare za te silne, pompezne predizborne kampanje? Ne, to nitko

nije rekao i u tome su svi isti, i LDP i radikali i Demokratska stranka Srbije. Svi kriju svoje donacije i svoje izvore para kao zmiya noge. I zaista mislim da smo svi mi potpuni kreteni što pristajemo na to. Slušam neki dan priču o ženama u parlamentu i kako same žene pričaju - Eto, dobro je da nas i ovoliko ima, u pitanju je sposobnost, a nije spol. Pri tom nitko da se sjeti da, evo 8. je mart, žena ima 51 odsto u ovom stanovništvu. Što bi bilo da se sve te glupe ženturače, zajedno sa nama dvjema, organiziraju i kažu - Hoćete izbore? Birajte se, mi nećemo, a ima nas 51 odsto i nikakav referendum, niti izbori ne mogu uspjeti bez nas. I tako, stvari s kojima se nerviraš imaš svakog dana. Kada ih pogledaš, zlo ti dođe. Ova zapuštenost u kojoj živimo, indolencija, neznanje. Svi su najpametniji, svi sve znaju, svi su siledžije. Koliko ja vidim, jednom velikom dijelu ljudi koji jesu gubitnici u ovom tranzicijskom vremenu u stvari je jako odgovaralo ono vrijeme dok je Slobodan Milošević bio na vlasti i strašno mi je kada vidim koliko ljudi bi htjelo da se to vrijeme vrati. Nakon tog proživljenog iskustva, oni su dužni da znaju čemu vodi ovakva politika.

Vidimo po reakcijama iz Hrvatske da su pravni zastupnici, koji su svi odreda vrlo ozbiljni, rekli da bi bilo najbolje da se hrvatska tužba protiv Srbije za genocid povuče i da se vansudskom nagodbom dođe do rješenja. Onda su, naravno, na srpskoj strani odmah odbili uopće pomisao na nagodbu, jer to bi značilo da se prizna krivnja Srbije za rat na teritoriju Hrvatske, koji je počeo 1991.

SVETLANA LUKIĆ:

Aligrudić je govorio nešto o tome.

TATJANA TAGIROV:

Aligrudić, ali i Radoslav Stojanović, koji je u svom prvom intervjuu u *Glasu javnosti* već prošlog tjedna na pitanje o hrvatskoj tužbi rekao - To nije ništa. To je bio jedini odgovor, da bi nakon toga za B92 izjavio da je ipak vansudska nagodba put kojim se to treba rješavati, da bi onda ponovo u nekom novom intervjuu rekao da je vansudska nagodba dobra, ali ako ne podrazumijeva da Srbija tu bilo što priznaje, bilo kakvu krivnju za taj rat. Ja mislim da bi tu trebalo krenuti vansudskom nagodbom i da bi se morali timovi naći, sjesti zajedno i vidjeti što se tu može napraviti. Crna Gora je to spominjala i u parlamentu, a i tadašnji predsjednik Crne Gore, Milo Đukanović, otišao je u Dubrovnik i rekao je ono što je trebalo reći. Činjenica jeste da je Ju-

TATJANA
TAGIROV

goslavenska narodna armija vodila taj rat u Hrvatskoj, da je imala pomoć dijela hrvatskih Srba. Manji dio hrvatskih Srba je završio u Krajini, a veći dio je ostao na područjima koja su bila pod kontrolom hrvatske vlasti ili su otišli u neke treće zemlje, u Beograd ili u Bosnu i Hercegovinu. I vidim da se digla velika bura oko izjave Vladimira Đerića, koji je rekao da je spor sa Hrvatskom još na početku. Dakle, još nismo riješili da li postoji nadležnost Međunarodnog suda pravde u tom sporu, a kao drugo, postoji mogućnost da Srbija ustane sa protužbom Hrvatske, što je izazvalo žestoke reakcije u Hrvatskoj.

Sada ostavljam Republiku Srpsku Krajinu po strani, pa tako imamo ratni zločin u Gospiću, za koji je u riječkom Okružnom, to jest Županijskom sudu donijeta pravomoćna presuda i general Norac izdržava zatvorsku kaznu. Onda imamo upravo pravomoćnu presudu za *Loru* pokraj Splita, kao što imamo slučajeve koji još nisu otvoreni ili su tek otvoreni, kao što je slučaj Glavaš, slučaj Merčep, slučaj Siskak, koji nije otvoren uopće, a u Sisku je nekoliko desetina srpskih civila stradalo i to je do danas još nerazjašnjeno. Kada je riječ o naknadi štete, cijela ta stvar će se takođe vjerojatno drugačije rješavati nego u Bosni, jer je bilo etničkog čišćenja u Hrvatskoj, kada su 1995. nakon *Oluje* Srbi koji su živjeli uglavnom na području tadašnje Krajine gotovo do jednoga napustili teritorij Hrvatske i otišli ili u Bosnu i Hercegovinu ili u Srbiju. Od trenutka kada sam čula da se vrlo razumno spominje vansudska nagodba, ja se bojim da bi to moglo rezultirati opet štetom po glavi izbjeglog stanovnika i da će država Srbija barataći u tim političkim nagodbama imovinom koju su pojedinci ostavili u Hrvatskoj. Činjenica je da je bilo nekoliko porodica žrtava na hrvatskom području. Najpoznatija među njima je zagrebačka porodica Zec, koju su ubili pripadnici Merčepove jedinice. Merčep je u tom trenutku već bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Hrvatske. Dakle, ubijeni su bračni par i njihova dvanaestogodišnja kćerka Aleksandra, na Sljemenu, otprilike na način na koji je ubijen Stambolić na Fruškoj Gori. Hrvatska država je godinama odbijala da toj djeci, a dvije ih je preživjelo, da hrvatske dokumente i odštetu i oni su otišli živjeti u Bosnu kod bake i djeda. Na kraju su dobili nekakvu odštetu, koja nije velika s obzirom na ono što su preživjeli. Tako da se bojim da i u toj vansudskoj nagodbi u ovom međudržavnom sporu, koju danas osporavaju i jedna i druga strana, ne možemo očekivati brzo rješenje zasnovano na zrnju razuma, na koje napačeni stanovnici njihovih država imaju pravo. Mnogo te imovine je uništeno, vidjeli smo onu

krasnu priču koju je izvukao neki Amerikanac – čovjek koji se vratio u Hrvatsku ne može u svoju kuću i onda živi u kućici na drvetu.

Bila sam šokirana izjavom Radoslava Stojanovića, šefa našeg pravno-og tima, koji je u *Politici* najavio veliku proslavu u našoj ambasadi u Holandiji nakon izricanja presude, bez obzira na njen ishod. A onda je to Stojanović ponovio i u izjavi, ako se ne varam, za B92. Ne mogu shvatiti da netko tko živi u državi koja ima četiri izgubljena rata može slaviti bilo koji ishod presude na optužbu da je tvoja država počinila genocid nad narodom ili narodima neke druge države. Tu sam se jako iznervirala, hodala sam dva dana po kući, psovala sam i vikala – Jao, bože, gdje ja to živim, što meni ovo treba? Nevjerojatna je količina nespremnosti da se suočiš sa zlom koje je netko u tvoje ime radio na području na kojem je nekad živjelo dvadeset četiri miliona stanovnika, od čega je pet miliona stanovnika moralo pobjeći. Ti pametni ljudi sada žive od Australije, Novog Zelanda do Austrije i Rusije. Očekivala sam malo više pijeteta prema žrtvama, da će taj veliki srpski narod, koji voli da se diči – Mi smo gostoprимljivi, mi volimo druge, drugi ne vole nas, staviti prst na čelo i reći – Čekaj, u onoj Srebrenici je pobijeno najmanje sedam hiljada ljudi. Zamjenik predsjednika i haškog optuženika Vojislava Šešelja, zvani Tomislav Nikolić kaže – Ma nije u Srebrenici ubijeno više od hiljadu ili dvije hiljade. I mislim da je Vojin Dimitrijević rekao ključnu rečenicu ovih dana – Poricati srebrenički zločin je isto kao i poricati holokaust.

Vidjet ćemo u Njemačkoj da dječurlija od dvadesetak godina, kada spale *Dnevnik Ane Frank*, budu uhapšena i procesuirana i najvjerojatnije će dobiti kazne koje će pamtiti, koje će njima obilježiti život. Kod nas je najnormalnije da svaka polupismena budala i polusvijet koji se javlja po pismima čitalaca i opskurnim radio stanicama sa nacionalnom frekvencijom, svakoga dana viče – Nismo mi nikoga ubili, oni su nas i ja iz toga zaključujem da veliki dio srpske javnosti nije naučio ništa. Jedva čekam da jednoga dana Kosovo također podnese tužbu, jer u ovom trenutku nije u stanju da je podnese, jer Međunarodni sud pravde rješava samo sporove između država, a Kosovo to još nije. Neminovno je da u budućnosti Kosovo postane država i što ćemo onda? Bojim se da će Kosovo, uz Srebrenicu, biti drugi genocid koji će biti označen na ovim našim prostorima, u svemu onom, kako Borka Pavićević voli citirati zvanični stav – što nam se dogodilo. Nije nam se dogodilo – mi smo to napravili. I mi imamo smiješnu vladu Republike Srpske Krajine u progonstvu, koja upravo na dan kada je obja-

TATJANA
TAGIROV

vljivana presuda Međunarodnog suda pravde, obilježava dvije godine svoje vlade, čiji svi članovi pri tom imaju hrvatske dokumente. Hrvatska im se ne gadi toliko da ne bi uzeli hrvatski pasoš s kojim ne trebaju vize i mogu putovati. I sad oni nešto pričaju kao - Vratit ćemo se mi, organizirat ćemo se, pa ćemo se vratiti u Republiku Srpsku Krajinu, jer je ta Republika Srpska Krajina okupirana od hrvatskih vlasti. Ma nemoj.

Srela sam onog dana kada je bio miting jednog čiču koji jedva hoda, nosi štaku i jedva nabada, koji me je pitao gdje je Ulica kneza Miloša. Strašno je kako zloupotrebljavaju te ljude s Kosova, na isti način na koji su zloupotrebljavali ljude iz Hrvatske ili iz Bosne i Hercegovine. Što ćemo imati od toga da 120.000 ljudi, a procjene su da još toliko ima Srba na Kosovu, dođu ovamo? Pa, pljuvaće po njima jednako kako su pljuvali po svim ostalim izbjeglicama i oni neće imati šanse da ovdje sebi izgrade bilo kakav normalan život. Nema im druge nego da se naprosto pomire s time da su u nekoj državi koja je i njima nekakva domovina, u kojoj imaju kuću, posao, gdje su oni i njihova djeca rođeni i gdje moraju da se dogovaraju sa većinskim stanovništvom. Svi ti koji se zalažu za priču - Mi ćemo braniti Kosovo, u stvari nisu u stanju od ove države napraviti normalnu državu. Ja se osjećam ponovo kao 1990. *Radio Fokus*, sa nacionalnom frekvencijom, svakog dana priča o tome kako ovom zemljom vladaju Hrvati. Ja moram priznati da se, kada čujem takve budalaštine, u Beogradu osjećam kao Hrvat, kao što sam se nekad osjećala kao Srpkinja u Zagrebu, kada su tamo pljuvali Srbe. To je potpuno isti jezik mržnje. Voditelj *Radio Fokusa* kaže - Da ne bi možda i fond za srebreničke majke osnovali?

I onda imaš Željka Bodrožića, koji izgubi sudski spor od nekog tamo koji je žario i palio za vrijeme Slobe i koji je uglavljeni lopov. I onda Vrhovni sud neće da poštuje nalaz Ujedinjenih naroda, nego kaže - Ne, ne, u redu je to što je Bodrožić osuđen. Svi ovi koji su bili hapšeni u *Sablji*, pa onda protiv njih, iz ovih ili onih razloga, nije pokrenut postupak, dobili su pare iz našeg džepa na račun odštete. Na primjer Siniša Vučinić, na primjer Aco Tomić, na primjer zemunske udovice Spasojevića i Lukovića. Žene tuže državu za ne znam koliko milijardi evra zbog onog srušenog tržnog centra u Zemunu. One u odštetnom zahtjevu navode da su pločice bile, sad karikiram, iz Brazila, a da je mozaik bio u bazenu. Imaš frizersku školu, muž ti je bio ubojica i trgovac drogom i sada ti tražiš da ti ja još jednom platim. Kao osoba rođena u Hrvatskoj i veći dio života sam proživjela tamo i a sa-

da živim ovdje, ja plaćam i razne Ante Gotovine i razne Šešelje. I onda sam prisiljena 2007. gledati tu konstitutivnu skupštinu i onih osamdeset komada nečega što se pojavljuje u majicama na kojima je lik haškog optuženika Vojislava Šešelja i njima nitko ne kaže - Marš kući, presvuci se, pa se vrati pristojan, odgađam sjednicu parlamenta. I ja te pitam što bi bilo da ja kao novinar obučem majicu na kojoj je lik Gotovine, na kojoj piše - Heroj, a ne zločinac? Ili da obučem majicu Haradinaja i probam ući u skupštinu. Što bi mi se dogodilo? Je l' bih sutradan bila na naslovnoj stranici *Kurira*, pa bi rekli - Eto, ustaša?

TATJANA
TAGIROV

Nikola Barović je u pravu kada kaže - Nije bilo paravojnih jedinica, sve ih je organizirala država, ne samo što se Srbije tiče, nego i Hrvatske takođe. Kakav HVO, Hrvatsko vijeće obrane u Bosni i Hercegovini nije postojalo, sve je to bilo instruirano i napravljeno iz Zagreba. *Škorpioni* jesu bili vezani za Beograd, *Škorpione* je osnovao Jovica Stanišić i strašna je činjenica da ti 2007. godine možeš u svim ovim našim državama ući u tramvaj, u autobus, u tržni centar i neminovno ćeš se, sasvim sigurno očešati o nekoga kome nije mjesto na slobodi, nego mu je mjesto s one strane rešetaka. I to je ono što mene užasava. Hrišćana na sve strane, Hrvata, Srba i ostalih, a zaklaće komšiju, pa će reći - Mi slavimo Božić, Uskrs, po ovom ili onom kalendaru. Znaš, ne moraš hodati po crkvama i lizati oltare, ali hajde, ponašaj se prema ljudima oko sebe kršćanski.

Imali smo priču sa nekoliko strana, od Socijalističke partije Srbije do Zdenka Tomanovića, advokata Slobodana Miloševića, koji je rekao - Eto, ova presuda pokazuje da je postupak protiv Slobodana Miloševića bio pogrešno vođen, da je Karla del Ponte sve to iskonstruirala i da mi s time nemamo nikakve veze i da bi Sloba Milošević bio oslobođen optužbe za genocid. Što se tiče Slobe Miloševića, u trenutku kada je umro, ja sam odmah rekla - Ako ima nečega gore, onda ga gore čeka sudija Mej. I onda mu je sudija Mej rekao - Hajde da najprije mi nastavimo tamo gdje smo stali. I ja se duboko nadam da je taj proces negdje gore završen. Dosta mi je te priče - On je umro nevin, jer nije osuđen. Ne, on nije umro nevin, dosta mi je više presumpcije nevinosti. Kako ni za koga od nas ne važi pretpostavka nevinosti, nego smo svi izdajnici? A Legija je nevin dok mu se ne dokaže suprotno. Čeka treći stepen, pa je nevin. Ma nemoj, molim te. Nevina je i država koja je pravila takve zlikovce poput Legije i Zemunskog klana. Hrvatski sabor je prije nekoliko godina donio deklaraciju o, to ja zovem -

svetosti domovinskog rata. Nema svetog rata, nema svetog zločina. A u Srbiji danas opet imaš priču - Te nevladine organizacije, ko njih plaća, treba im nalupati porez, šta hoće ta Nataša Kandić, šta hoće ta Sonja Biserko? To je glas razuma koji nas sve ove godine vodi i ta druga Srbija, razjedinjena kakva jeste, to je u stvari elita ove zemlje.

Kao što se ne mogu suočiti sa činjenicom da su srpske snage pobile onolike hiljade ljudi u Srebrenici, srpski političari se ne mogu suočiti sa činjenicom, odnosno neće se suočiti, da su neki Albanci pobijeni na Kosovu bili trpani u hladnjače, u kamione i da su dovezeni i zakopani na petnaest kilometara od Terazija. Ej, ja se pitam kako srpskim radikalima u Zemunu, kako Šešelju i njegovoj ženi u Batajnici nisu smrdjeli raspadnuti leševi iz Batajnice? Pa kaži samom sebi - Ja sam građanin ovog grada, ove zemlje, a u tom gradu ispod mog prozora sahranjeni su civili koji su prije toga voženi šesto kilometara. Ubijene muškarce, ubijene žene, ubijenu djecu je netko natrpao u kamione i onda ih vozio. Ne bih tri mrtve mačke vozila šesto kilometara u svom jugu. Da li bi ti vozila tri mrtve mačke? Ne bi, a kamoli ljude. I nitko više ne spominje, a Dušan Mihajlović je rekao kad je prva hladnjača isplivala, da ima indicija da postoje još dvije masovne grobnice u Srbiji. Koliko godina je prošlo, a mi ne čusmo ništa o tome? Što je bilo s Mačkaticom? Je li Nataša Kandić baš toliki lažov koliki oni tvrde da jeste, pa je to izmislila? Nataša Kandić je žena koja godinama dokumentira, razgovara, skuplja svjedočenja, radi posao države. Da nema ljudi poput Nataše, Sonje, Biljane, stvarno bismo mogli reći - Mi nemamo svrhu postojanja, mi smo male bube koje treba zgaziti, jer smo prosto gadni.

Nemoj ti, Sanda Rašković-Ivić, koja si svoje dupe maknula iz Šibenika u Beograd, dok ti je tata tamo radio zulum, meni sada ponovno pričati o tome kako smo mi Srbi kolijevka srpstva. Ma čekaj, molim te, ko je ta žena? Ta žena, koja je cupkala na Cecinom koncertu, kada su svi oni cupkali, od Koštunice do Vladete Jankovića, ne može reći što misli o Čedomiru Jovanoviću, jer ipak je ona psihijatar, pa to nije zgodno. Ej, pravili ste zulum po Hrvatskoj, pravili ste zulum po Bosni, pravili ste zulum po Kosovu, još smo samo mi ovdje ostali. To što ljudi ne shvaćaju da će se na njima sve slomiti je druga priča, a slomit će se. Kao što će se cijela tragična, eksjugoslavenska priča završiti na Kosovu, tako će se cijela sramotna priča sa srpskim vlastima od 1987. naovamo završiti na Srbima. Srbi će na kraju nadrljati. I gledam ove morone koji sjede na vlasti i koji ne znaju što bi sa sobom, što bi sa nama i samo gledaju kako da napune svoje džepove. Ide suđenje za

ubojstvo premijera i mi sad treba da im povjerujemo da Đinđić nije bio premijer države nego je u stvari bio sitni kriminalac, kojeg su ubili Čeda, Beba, ne znam tko, uz podršku Demokratske stranke, rođene majke i ne znam koga još. I oni nas četiri godine uvjeravaju u to. Što misliš, da će netko da amenuje prelazak sudije Veska Krstajića, koji je sudio za Ovčaru i koji sada sudi za Zvornik, da će mu dati da pređe iz Okružnog u Vrhovni sud? Pa čovječe, to njima ne treba. Neće valjda radikali to da ti izglasaju? Gdje god pogledaš, svaka ta paravojna jedinica kojoj se sudi, sav taj paravojni šljam, sve je to Srpska radikalna stranka organizirala. Sve sami radikali, draga moja.

TATJANA
TAGIROV

Nisam optimista, pogotovo ako Tadić pristane da Koštunica ostane premijer i da ova stolica zarasla na tur ministra policije ostane na njegovom turu. Što bi se desilo da DSS ima onoliko mandata koliko ima DS, je l' bi uopće bilo pregovora? I zašto hoće da ostanu na ta dva ključna položaja? Još samo onog ministra pravde da nam ostave, pa smo kompletni. Je l' nešto kriju? Ima nečega u tome što je Srđa Popović dao ovaj zahtjev sudu u vezi sa političkom pozadinom atentata na premijera Zorana Đinđića, o tome što su razgovarali one večeri kada im se predao Legija i što je bilo sa Bagzijem i Kajganićkom. Čekaj malo, je l' zbog toga hoćete te fotelje, imate nešto sakriti? Pa okej, čekat ćemo mi nove izbore ili još četiri godine da to saznamo, ali sakriti se ne može. A oni koji jesu vlast u ovoj zemlji morali bi postati napokon svjesni toga da su dužni javnosti predočiti istinu o svemu, kako o parama koje troše, tako i o tom strašnom događaju, ubojstvu Zorana Đinđića.

Svake godine odem na Brač i gledam ribare i zaključujem kako svaki taj ribar koji je krenuo u ribu u sumrak ima više od života i normalnije živi nego što živimo mi. Njegov život ima nekog smisla. Kada odeš u Hrvatsku, vidiš da su napravili taj sjajni autoput za Split i za Rijeku. Većina ljudi tamo tavori kao i ovdje i život nije mnogo bolji, ali spoznaja da možeš sjesti u autobus, u vlastiti auto i tim autoputem biti u Splitu za četiri sata i da se možeš okupati, da možeš sjediti i blenuti u plavo naprosto mijenja sve. Znaš ono, sjedim na obali mora i gledam u plavo, to nekako tu zemlju vadi. U Hrvatskoj, bez obzira na bjesnilo i ratne traume i isto tako bolno i teško suočavanje s prošlošću, postoji konsenzus o jednoj ključnoj stvari - Idemo prema evropskom modelu. Imaš onih luđaka koji će reći - Ali mi onda nećemo moći sir i vrhnje prodavati tamo. To kažu kumice na placu, kao što ovdje pričaju o ugroženom kajmaku, čvarcima, šljivovici i aj-

varu. Pri tome, ajvar su kao brend registrirali Slovenci, tako da se mi ovdje možemo slikati s tim. Ali prosto tamo postoji taj konsenzus, od svake te bakice na placu do Sanadera, a ovdje toga nema. Ovdje kažu - Što će nama Evropa? Baš nam je lijepo da budemo ovako šmrkavi, da, da proštiš, jebemo jedan drugome mater i sve tako. Onaj dio društva koji to želi je potopljen sveopćom prostotom koja je oko nas.

Očekujem od Tadića da će lupiti šakom o stol i reći - Hoće li netko sa mnom da pravi vladu? Hoćeš, Vojo - nećeš Vojo? Ako nećeš, okej, idemo na nove izbore. Izaći ćemo na nove izbore, nije problem, pa neka Voja vidi kako će proći, ali znaš, očekujem da će lupiti šakom o stol taj Boris Tadić i da će reći ono što govori Čeda Jovanović i njegova koalicija ovih dana. Ja to od njega očekujem. Hajde, brate, kaži, presjeci. Je li bio tamo zločin? Jeste. Pa kaži - Bio je. Koga braniš? Slobu Miloševića, koji je potpisao odvajanje Kosova od Srbije, njega braniš, sine? Koliko njih glasa za te stranke? Milion i pol. Pa je l' ima nas s druge strane milion i pol? Pa hajde, nemoj se njima dodvoravati, dodvori se nama, kaži jednom. Evo ti hrvatski slučaj, imaš Mesića. Okej, Mesić ima svoje uspone i padove, tresne ovako i onako, ali je činjenica da taj čovjek od početka mandata naglašava antifašizam, zalaže se za prava Srba, zalaže se za prava Roma, normalan je. Hoda ulicom, pozdravlja se s ljudima. Nije samo Ratko Mladić, Goran Hadžić je obaviješten iz vrha te vlasti, pa je pobjegao. A gdje je mogao otići Goran Hadžić, predratni skladištar koji ne govori nijedan jezik, muče kninski, gdje je on mogao otići? Nigdje, tu je negdje. Okej, Rođa Đorđević je tamo gdje jeste. Koliko ih još potražuju? Pet, šest ih još potražuju, pa to na'vataš, ako hoćeš, u državi Srbiji za dvadeset dana i lijepo isporučiš i nakon toga kažeš - Braćo Srbi, sestre Srpkinje i ostali građani, mi smo sad napravili ovo, a sada ćemo se lijepo izjasniti i u skupštini i svaki put ćemo reći - Jeste, politika koja je vođena u državi Srbiji je odnijela toliko i toliko života, to je sve bilo pogrešno, ali mi idemo dalje, mi smo s time raskrstili i želimo dobrosusjedske odnose, želimo o svemu da se dogovaramo i želimo bolji život za svoje građane. Je li to tako teško?

SVETLANA LUKIĆ:

Bila je ovo Tatjana Tagirov, novinarka nedeljnika Vreme. U nastavku Peščanika slušate jednu od naših omiljenih istoričarki, Dubravku Stojanović, koja nam je nedostajala svih ovih meseci, koliko nije bila u Peščaniku. Dubravka govori o presudi Međunarodnog suda pravde.

DUBRAVKA STOJANOVIĆ:

Mislim da bi mnogi trebalo da se suzdrže od toga da govore o ovoj presudi, pre svega zato što je to dokument od četiri stotine gusto kucanih strana teškog pravničkog teksta na kome je radilo petnaestoro ljudi. Međutim, reakcije i komentari na tu presudu su važni, jer svedoče o nivou političke kulture u Srbiji, i ne samo u Srbiji - trudila sam se da pratim i burne reakcije na presudu u Hrvatskoj i Bosni. Odmah se javila ideja da se ospori taj sud i svi su odmah rekli da je on instrument politike. Niko nije pretpostavio da sud može biti nezavisan, jer mi nemamo iskustvo nezavisnog sudstva.

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

Jedna od najčešće upotrebljivanih reči krajem osamdesetih godina bila je reč - genocid. Ta reč je bila izlizana još pre početka rata predstavši da označava najstrašniji zločin koji nikada ne zastareva. Lingvista Ranko Bugarski je rekao da je rat počeo rečima, ali ne bilo kojim rečima nego rečju - genocid. To je bila ključna reč. Znači, treba da se setimo poznih osamdesetih, kada je ključna reč na RTS-u bila genocid. Sećam se da su iz večeri u večer na TV programu sedeli neki ljudi, nažalost često istoričari, koji su govorili o genocidu nad srpskim narodom za vreme Drugog svetskog rata. Neprestana upotreba te reči služila je tome da se psihološki olakšaju predstojeći sukobi. Tadašnji, sadašnji i za sva vremena državni pesnik, Matija Bećković, u to vreme je govorio o ostatku zaklanog naroda. Dakle, ako o sebi govorite kao o ostatku zaklanog naroda, vi ste unapred abolirani, vi ste neko ko ne može biti kriv, vi ste žrtva koja ne može biti kriva, koja ne može ništa loše počinuti.

Nešto kasnije, analizirala sam školske udžbenike iz tog vremena i sećam se primera iz udžbenika za treći razred osnovne škole za poznavanje prirode i društva, gde se deca od devet godina, to je važno reći, prvi put susreću sa pojmom prošlosti. Tu je obrađeno svega nekoliko detalja iz srpske prošlosti, ali tekst koji je posebno uokviren i na kojem se posebno insistira jeste tekst u kojem piše: pod jedan, postoje filmovi o genocidu nad srpskim narodom; pod dva, pogledajte te filmove, treba ih gledati i o njima razgovarati. Prevrnula sam čitavu tu knjigu i rečnik, koji se nalazi na kraju knjige, da vidim da li je igde objašnjena reč genocid. Naravno, ta reč nije objašnjena, nje nema u rečniku, ali ta poruka je poslata devetogodišnjacima koji ni psihološki, ni svojom zrelošću, ni svojim obrazovanjem nisu spremni da prime ideju o genocidu. To da reči genocid nema u rečniku govorilo mi je nekoliko stvari: prvo, da svrha obrazovanja nije da neko nešto

nauči, a drugo, da se u tom trenutku smatralo da nema potrebe to objašnjavati, kao da se ta reč genetski razume i prenosi sa kolena na koleno. Tada je reč genocid devalvirana i mislim da to predstavlja deo našeg nesporazuma sa Međunarodnim sudom pravde, jer ovde ta reč već odavno ne znači više ništa, a svet i dalje tu reč razume kao ime za najveći zamisliv zločin. Devaluacija reči genocid omogućila je sve što će se kasnije desiti, ona je olakšala zločin i pomogla da rat bude toliko krvav koliko je bio.

Svašta se u našoj javnosti moglo čuti i pročitati povodom te presude, ali mislim da se, kao i u mnogim drugim slučajevima, ističe list *Politika*, koji je u svom nedeljnom izdanju imao tekst na naslovnoj strani - Nismo krivi, nevinima nas je proglasio najviši sud Ujedinjenih nacija. Mislim da je to najstrašnija ocena koja je izgovorena povodom te presude, jer taj sud je proglasio genocid u Srebrenici i nije osporio zločine koji su se desili. Naprotiv, u presudi se neprestano insistira na tome da su zločini počinjeni, jedino što ti zločini ne potpadaju, kako je sud presudio, pod Konvenciju o genocidu. Dakle, ovaj sud nije mogao da utvrdi nameru da se jedan narod istrebi. Kao istoričar imam obavezu da pokušam da protumačim tu brutalnost i masovnost zločina. Naravno da u istoriji nema direktnih analogija i naravno da se istorija ne ponavlja, ali vrsta rata koja se desila devedesetih u bivšoj Jugoslaviji nije se desila prvi put. Kao istoričar, ja to vidim kao deo kontinuiteta ratova od devetnaestog veka, ratova za stvaranje nacionalnih država na etnički izmešanom balkanskom području. U tom smislu, najzanimljivije može da nam bude poređenje sa balkanskim ratovima, jer su to bili ratovi sa sličnim ratnim ciljevima. Tu se radilo o podeli nasleđa Osmanskog carstva, dok se ovde radilo o podeli nasleđa bivše Jugoslavije. Dakle, radilo se o prekomponovanju jedne bivše velike države i pokušaju pravljenja nacionalne države na toj teritoriji.

Balkanski ratovi počeli su u oktobru 1912. godine. Bio je sklopljen savez balkanskih država i Srbija i Bugarska imale su saveznički ugovor. Tim ugovorom one su pokušale da podele Makedoniju, koja je i jednoj i drugoj strani bila glavni ratni cilj. Taj ugovor kaže da će, ako one nisu sposobne da tu teritoriju podele na način koji bi zadovoljio obe strane, Srbija i Makedonija pozvati ruskog cara kao arbitra. To je fascinantan trenutak naše istorije. Neprestano se žalite na velike sile i optužujete ih da su vam one krive za sve, a sami pozivate ruskog cara da vam podeli Makedoniju između vas i Bugara. Ta situacija neodolji-

vo liči na sadašnje polaganje nade u to da će Putin staviti veto na nezavisnost Kosova. Dakle, postojala je tačka savezničkog ugovora da se Makedonija razgraniči dijagonalnom linijom, koja bi prepolovila ono što je danas Republika Makedonija. Za vreme ratnih dejstava, srpska vojska je prešla tu ugovorenu liniju sa Bugarskom i zauzela je čitavu teritoriju današnje Republike Makedonije. Kada se rat završio, srpska vlada je pozivajući se na razne argumente odbila da se povuče sa te teritorije. To je izazvalo bugarski napad i početak Drugog balkanskog rata, u leto 1913. godine. U našim udžbenicima, taj rat se naziva najsvetlijim trenucima srpske nacionalne istorije, danima osvete Lazarove kletve i već kako to sve ide. Taj rat jeste bio poučan i na njega se treba vraćati. Prvo što se može videti iz tih događaja je da podela teritorija na Balkanu ne može zadovoljiti nikoga. Dakle, Srbija i Bugarska su pokušavale da podele nešto što se ne može podeliti i u Prvom i u Drugom svetskom ratu. To je vrlo dobar nauk za sve koji pokušavaju da podele Bosnu i Hercegovinu i Kosovo i koji tvrde da je u podeli rešenje. Istorija nas, naprotiv, uči da je svaka podela vodila u novu podelu, u reviziju stare podele, u pokušaj da nova podela bude bolja za nas ili za njih i da podela nikada nikoga nije zadovoljila. Kada se takve teritorije dele, argumenti su dvostruki, jer se obe strane pozivaju na etničko pravo, koje je nemoguće ostvariti u čistom obliku na teritoriji koja je etnički izmešana. Tu nikada niko ne može biti zadovoljan, jer uvek će neko naš ostati s one strane granice i uvek će neko njihov ostati u našoj zemlji i tu nas žuljati kao kamenčić u cipeli. To je na briljantan način formulisala moja koleginica, Olivera Milosavljević, kada je rekla da je problem sa stvaranjem velikih država na Balkanu u tome da, što su veće to ima više onih drugih u njima, a što su etnički čistije, što bi trebalo da bude ideal te vrste politike - to su manje. Prema tome, to je problem koji se ne može rešiti sve dok budemo vezani za tu vrstu nacionalnih programa. Od doseljavanja Slovena na Balkan, svako je držao svaku teritoriju bar u jednom istorijskom trenutku. Ako se Srbi pozivaju na Dušana i njegovo carstvo i njegove granice, Bugari se uvek mogu pozvati na Simeuna iz vremena pre toga. U toj raspravi niko nema pravi argument u rukama.

Ono što bih takođe povezala sa ovom presudom je tip zločina koji su se desili u balkanskim ratovima. Zločini koji su se dogodili u Bosni i Hercegovini prosto proizlaze iz takve vrste rata. Tip zločina proizlazi iz tipa rata, jer to su ratovi za teritorije, u kojima se polazi od programa stvaranja nacionalne države u etnički mešanim prostorima. Dakle, to su ratovi za etnički čiste teritorije, zasnovani na nacional-

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

nim programima koji su nastali još u devetnaestom veku. Balkanski ratovi su bili moderni ratovi po tome što su to bili prvi ratovi koje su pratili novinari. Novinarske ekipe išle su za vojskama i vrlo brzo su u Evropu počeli da stižu izveštaji o strahovitim zločinima. Za novinara su krenule diplomatske ekipe, koje su počele da šalju izveštaje svojim ministarstvima spoljnih poslova o zločinima i progonima koji su se dešavali na, nazovimo to oslobođenim teritorijama. Na kraju je Karnegijeva fondacija poslala komisiju koja je trebalo da utvrdi stepen ratnih zločina. Taj izveštaj je štampan odmah posle balkanskih ratova i nije slučajno da je drugo izdanje ovog izveštaja štampano 1992, baš u vreme ratova u Bosni, jer je primećen isti tip zločina u oba slučaja.

Prvi cilj Srba, Bugara i Grka, tri savezničke države koje su krenule protiv Turske, bio je da oni naprave svoje nacionalne države na toj teritoriji. Nekako se podrazumevalo da pri tome treba proterati muslimansko stanovništvo. Izveštaj Karnegijeve komisije, izveštaji novinara i izveštaji diplomatskih misija svedoče o zločinima koji neverovatno liče na one koji su se odigrali devedesetih godina u Bosni. I u bosanskom slučaju stanovništvo je bilo poljoprivredno, vezano za zemlju i svoju stoku i trebalo je primeniti mnogo sile da bi neko ko je tako vezan za zemlju, sa te zemlje otišao. Jedan od načina koji je primenjivan 1912. i 1913. bio je da se upadne u selo i da se spale kuće i džamije. Podaci Karnegijeve zadužbine govore o osamdeset odsto zapaljenih sela na teritoriji koju su preuzele Grčka, Bugarska i Srbija. Bila je masovna pojava da se u selu žene i deca odvoje od muškaraca i da se svi muškarci pobiju. Zabeleženi su slučajevi da se stanovništvo tera zastrašivanjem i jedan od najpoznatijih slučajeva desio se u Strumici, kada su srpski i bugarski oficiri išli od kuće do kuće sa jednim svedokom i zadatak tog svedoka je bio da posvedoči kako se ta muslimanska porodica ponaša prema Srbima i Bugarima. Nekako po pravilu, svedok bi uvek rekao da se ta muslimanska porodica loše ponaša i na taj način su čitave porodice, a pre svega muškarci, bili ubijani. Po podacima Karnegijeve fondacije, na taj način je u okolini Strumice ubijeno oko tri, četiri hiljade ljudi.

Kada je rešeno pitanje muslimanskog stanovništva, savezničke države su krenule jedne protiv drugih, tako da su Bugari progonili Srbe i Grke sa teritorija za koje su smatrali da pripadaju njima i obrnuto. Svako je progonio svakoga i poznati su masovni zločini Bugara protiv Grka u Doksatu, gde je od 270 kuća ostalo svega 20. Nedavno

je kod nas branjen magistarski rad našeg kolege, grčkog historičara, koji je prošao kroz grčke, bugarske i srpske arhive i konačno utvrdio da se radi o oko 800.000 ljudi, koji su bili proterani u nekoliko meseci Prvog balkanskog rata, što otprilike odgovara broju ljudi koji su bili proterani sa Kosova u vreme bombardovanja. Kada se 800.000 ljudi u vrlo kratkom vremenu slije u neko mesto, kao što je u doba balkanskih ratova bilo u Solunu, to zaista apokaliptično izgleda. Evropa je tih godina zaključivala da je priroda balkanskih naroda violentna i da je zločin sastavni deo kulture nedovoljno razvijenih i nedovoljno civilizovanih naroda. Način na koji ja mislim da treba da razmišljamo o tome nije taj da postoji priroda bilo kog naroda. Narodi nemaju prirodu, oni nemaju karakter, oni nisu genocidni, narodi su društva podeljena na pojedince koji različito misle. Ali ono što stvara taj tip zločina, ono što nas je dovelo u situaciju da zločini iz 1992. i 1993. neodoljivo liče na zločine iz 1912. i 1913. jeste - isti program. Dakle, cilj stvaranja nacionalno homogene države na Balkanu neminovno vodi u tu vrstu zločina. Često sam kao historičar u neprijatnoj situaciji da pomislim - Bože, da li su ovi ljudi iz devedesetih znali za metode upotrebljavane 1912, pa su ih prosto ponovo primenili? Svaki put zaključim da je to nemoguće, već je sličnost strukturalna, jer se mi neprekidno vrtimo u jednoj istoj vrsti programa.

Program koji je doveo do rata nije predmet proučavanja presuda ni krivičnog suda u Hagu, ni Međunarodnog suda pravde. Dakle, to su sudovi koji, na osnovu postojećih konvencija o ratnim zločinima i Konvenciji o genocidu, presuđuju da li jedan zločin potpada pod tu definiciju ili ne. Oni se ne bave time kako smo mi došli do te vrste krvavih zločina i kako je uopšte bilo moguće da se oni dese. Ono što je glavni zadatak ovih sredina i javnosti u njima nije da se svađaju sa jednim ili drugim sudom i da osporavaju sudske odluke, već da razmisle, i jedni i drugi, koja vrsta programa vodi do takvih zločina. Tu vrstu programa niko nije doveo u pitanje i zato se ona ni ne pominje. Možda ćemo čak i priznati da je bilo genocida u Srebrenici, ali ono što ne verujem da će ići tako lako, mada i ovo prvo ide veoma teško - to je dovođenje u pitanje tog programa. To se ni ne naslućuje na većinskoj političkoj sceni. Dovođenje u pitanje programa jeste dovođenje u pitanje i prošlosti i sadašnjosti, i dovođenje u pitanje ljudi koji su i danas na visokim funkcijama ili koji su ugledne ličnosti. Dovođenje u pitanje programa jeste pravo pitanje koje treba da se postavi kada nas ove presude, koje su u toku, uvek iznova vraćaju na pitanje zločina koje želimo da zaboravimo.

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste istoričarku Dubravku Stojanović, a sada govori kolumnista Vremena, Ljuba Živkov.

LJUBOMIR ŽIVKOV:

Presudu Međunarodnog suda, po kojoj Srbija nije počinila genocid, proslavlja i staro i mlado. Sviđa nam se presuda, iako smo proglašeni krivima što nismo sprečili genocid i što nismo glavnoosumnjičene pohvatali. Ali nama to mnogo ne smeta, ovde ljudi nazdravljaju našoj sudski potvrđenoj nevinosti i teško je ponovo započeti razgovor o tome da li smo mi odavde slali vojsku, da li smo slali municiju, da li smo slali hranu, da li smo slali paravojne formacije, koje su imale još veću stvaralačku slobodu nego vojne jedinice. Teško je razgovarati i o tome da li je Beograd plaćao oficire koji su rukovodili tom vojskom. Ako nismo mi počinili genocid, a počinjen je, postavlja se pitanje ko ga je počinio. To je kao u filmu u kojem je neko oslobođen sumnje za ubistvo i posle te oslobađajuće presude tužilaštvo i policija pokušavaju da pronađu onoga koji ga je počinio. Ovde će sve da se završi na ovoj presudi, koju ja tumačim kao - Nikom ništa, šta je bilo, bilo je, i pamet u glavu. Ja bih voleo da bude - Svakom svašta, da je presuđeno da se sve zaraćene strane razduže barem u onoj oblasti u kojoj je to moguće. Živote ne možemo da vratimo, hendikepirane ne možemo da oporavimo, ali bilo bi dobro da bude presuđeno da svaka strana svakoj drugoj strani mora da izgradi nešto materijalno, vidljivo. Pa kada neko prolazi i upita - Šta vi ovde zidate? ovi kažu - Mi zidamo džamiju koju smo porušili. A šta vi ovde zidate? - Mi zidamo Srbima crkvu, koju smo srušili. To bi bilo mnogo korisnije od ovoga - nikom ništa i pamet u glavu.

Sećam se kako su naši političari svojevremeno branili svetinju Mladićevog prava na penziju - Ko sme jednog generala da liši njegove penzije, bilo da je tavorio u nekoj kasarni ili je divljao u susednoj zemlji? Naš pravni zastupnik je dan uoči donošenja presude rekao da očekuje povoljnu presudu i da je za veče zakazao proslavu. Posle se vadio da tu baš nema šta da se slavi, da možda može da se oseti olakšanje, tako nekako. Umesto da kaže sebi ili novinarima - *I did my job*, ja sam svoje završio, on je došao ovde da sa nama slavi. Retko gledam *Pink*, ali sam ga video svojim očima kako svojim rečima opisuje presudu tako da je i laici na našem govornom području mogu lepo razumeti. Kaže - To je kao da sam kolima udario pešaka, ubio ga,

optuže me za ubistvo i na sudu se ispostavi da je pešak sam skočio pod moj auto. Mene oslobode optužbe za ubistvo i osude me za prebrzu vožnju. Prosto je neverovatno da je svega nekoliko dana posle presude smislio takvu analogiju: sedam ili osam hiljada ljudi kolektivno se, kao po komandi, bacilo pod naše vozilo, koje se kretalo brže nego što je saobraćajni znak propisivao. Mislim da sam baš u *Peščaniku* čuo profesora Vojina Dimitrijevića kako se žestoko opire plaćanju ratne odštete. Sada vidim da se i Dragoljub Mićunović raduje što Srbija neće imati taj neprijatni izdatak. Mislim da je opiranje plaćanju ratne odštete davanje za pravo Miloševiću, koji je tvrdio da Srbija nije bila u ratu. Nema rata - nema ratne odštete, to je ta logika. Znam da je utopija ovo što sam pomenuo o izmirenju putem javnih radova koje izvodimo jedni drugima i nadoknađujemo bar ono što se građevinarstvom može nadoknaditi. Ali šta onda da se radi? Mislim da bi bilo dobro kada bismo se, protivno srpskoj prirodi, svi potrudili oko istine.

LJUBOMIR
ŽIVKOV

A kakva je to srpska priroda, kako bih je opisao? Opisao bih je kao tešku narcisoidnost kombinovanu sa strategijom noja. Divimo se sebi, svojoj izuzetnosti koja mora biti ekstremna - ili smo najveće žrtve ili smo najveći junaci, ali smo uvek veliki i to nas ushićuje. Kada se ispostavi da nismo ni najveće žrtve ni najveći heroji, mi zabodemo glavu u pesak i onda nećemo ni za koga da čujemo, jer smo svesni da smo ispali obične štetočine. A onda kroz porozni pesak čujemo da smo ipak oslobođeni jedne teške optužbe. Onda izvučemo glavu iz tog peska i odjednom, bez ikakvog razloga počnemo da se ponašamo kao ponosni labud. Dakle, kada bih morao da odgovorim na pitanje šta da se radi sada, kada je presuda takva kakva je, ja bih preporučio da se stidimo, svako u okviru svojih mogućnosti.

Razmišljam o tome šta će biti sa formiranjem vlade i bojim se da će u nju biti pušten i da će, štaviše, na njeno čelo biti postavljen ovaj zavisnik koji ne može da živi bez predsednikovanja - bilo vladom, bilo državom, dakle, Vojislav Koštunica. Bojim se da će Tadiću, kome je kada je donesen Ustav bilo neprijatno jedno dva minuta, i ovo biti neprijatno možda čitav minut ili dva, ali da će kod njega prevagnuti ona upravo dirljiva vera u progres i da će čoveka, koji je već obeležen kao fabrička greška, ponovo ubaciti u proizvodnju. Reći će - Neka je fabrička greška, mi sada za nju znamo, mi ćemo prihvatati reklamacije, u hodu ćemo otklanjati neke anomalije, ali je važno da se proces pokrene, da se naši ljudi, koji su odlični radnici, uposle i da stvar više

ne stoji. Hteo sam da kažem kako se ne bih zaprepastio kada bi Koštunica ponovo postao premijer, ali ono što mi smeta je to što on neće smatrati da je na popravnom ispitu, već da mu se Srbija tom malom pažnjom, eto, zahvaljuje na njegovim ogromnim zaslugama. Strepim od još jednog razdoblja njegove vladavine, zato što u njemu ne vidim ništa prvorazredno, osim možda tvrdoglavosti. Tadić i njegova stranka su na izborima prošli bolje od Koštuničine, ali ja osećam da Koštunica vodi igru. Imam utisak da se ljudi iz G17 i iz DSS-a, koji su bili ministri u dosadašnjoj vladi, osećaju kao stara vojska, stare kuke. Oni će prihvatiti da budu špikovani ponekim novajlijom iz Demokratske stranke, ali ta vlada će i dalje biti njihova kuća, iz koje se, da bi održao reč, samo privremeno povukao G17. O Tadiću ne treba govoriti kao o personi koja će po vlastitom nahođenju i slobodnoj volji postaviti nekoga za premijera. On tu slobodu ima samo kada bira savetnike: onog doktora iz *Idola*, pa onog vunderkinda školovanog na Zapadu, koji na televiziji govori - Predsednik će najbolje znati gde ko od nas može najviše da doprinese, predsednik će najbolje znati koje je mesto za koga od nas najbolje. Video sam u *Utisku nedelje* tog mališana, koji je dva puta ispričao svoju ratnu biografiju, kako je sa Zapada, gde su mu se smešili karijera i bogatstvo, zbog bombardovanja došao u Beograd i da je to promenilo njegov život. I stvarno, vidim na televiziji da sedi u kabinetu od četiristo kvadrata, u nekoj ogromnoj fotelji - čovek bi rekao da je to neki film koji snima Goran Marković o vlasti kakva je bila pre pedeset godina.

Moram nešto da kažem i o Slobodanu Miloševiću, odnosno o onom glogovom kocu i grobu. To je uradio neko iz *Otpora*, udruge koja zabavlja da je predstava za koju je ona planirana završena, da se više ne daje, ne igra se. Oni pokušavaju da podignu tu svoju delatnost na neki maltene naučni nivo, da pišu udžbenike kako se svrgavaju diktatori. Ali bez obzira na to što pišu udžbenike, oni ostaju u zamci svog otpora Miloševiću i čak i kada Miloševića više nema, jedan od članova tog *Otpora* odlazi na njegov grob i probija ga glogovim kocem. Oni ostaju u zamci bitke koja je završena. Ako baš žele da se profesionalno bave opiranjem vlastima, da budu, kako se to ružno kaže - otporaši, onda bi trebalo da se opiru onome što proizvodi aktuelna vlast. Tu bi opet imali vrlo bogato i veliko polje rada.

Moram nešto da kažem i o našima koji pregovaraju sa Albancima u Beču. Jedan od tih naših pregovarača je člana albanske delegacije, Bošnjaka ili Goranca, praktično uterao u laž ispričavši o čemu su raz-

govarali dok su pili kafu, a Koštuničin savetnik i blizanac, Simić, nam je ispričao kako se on obraća Albancima sa kojima tamo o našem trošku razgovara - Vrlo često ih nazivam: dragi građani ili naši prijatelji građani iz južne srpske pokrajine, srpski građani, naši prijatelji Šiptari, naši prijatelji Albanci. Drugi član našeg pregovarajućeg tima, Duško M. Čelić, ima kolumnu u *Glasi*, u kojem piše zajedno sa Branom Crnčevićem, Vjekoslavom Radovićem i Miroslavom Konjskim Repom Toholjem, koji tamo objavljuje ratni dnevnik i neopisive hvalospевe Karadžiću. Ali vratimo se Dušku M, koji je u *Glasi* ispričao svoj tobožnji san, košmar u kojem kućni savet prodaje temelj njegove zgrade tuđincima, koji će zauzvrat da je okreće. Takvu neku pošalicu je smislio. E, on je opisao svoj razgovor sa članom albanske delegacije i ja sam to doneo da pročitam: U kafe pauzama ne dužim od petnaest minuta, koje smo provodili u za to predviđenim prostorijama, imali smo kontakte, ali vrlo sporadične. Razgovarao sam jedino sa gospodinom Idrizijem, koji je ministar zdravlja Kosova i koji mi se obratio na srpskom jeziku. Kada sam ga pitao šta je po etničkoj pripadnosti - što je nepristojno i na šta niko nije dužan da odgovori - odgovorio mi je da je Bošnjak, što me je začudilo, jer sam od 1999. živeo i radio na Kosmetu, ali nisam znao da ta zajednica postoji. Naravno, reč je o etničkom Gorancu, koji kao oportunist želi da se izjašnjava kao Bošnjak. Kraj citata. Ovo citiram zato što mislim da kao društvo nismo svesni koliko u nama ima nečeg imperijalnog, imperativnog i, ako hoćete, imperijalističkog - Ja ću ti reći kako se zoveš, vi ste srpski građani, vi ste Šiptari, ti si Goranac, ne postoje Bošnjaci, mi iz Beograda ćemo da vam damo imena ili da vas podsetimo na njih, ako ste vi pokušali navrat-nanos da se pokrstite i da se lažno predstavite. To ne doprinosi pregovorima i onoj drugoj strani pokazuje da je suživot sa nama, ako ne nemoguć, ono neprijatan. Naš predstavnik koji je čoveku rekao da on nije nikakav Bošnjak već Goranac, jer Bošnjaci ne postoje, ne može da shvati da nije on taj koji može da imenuje druge ljude.

Imam prijatelje muzičare Rome. Sedmorica ili osmorica su svirali, a jedan je sam sebi dao pauzu i seo da sa mnom pije špricer. Oni imaju rang listu po tome ko je od njih crnje kože od drugih. I jedan od tih koji spada u crnje se malo ljutio što ovaj sedi sa mnom i brblja, a ne svira, a posle će da deli bakšiš, ako ga bude, sa njima. I pogledao ga je ljutito i pokazao mu glavom da dođe da i on svira, a ovaj koji je sedeo sa mnom za stolom kaže njemu - Crnčugo. Ja se, na primer, nikad ne bih usudio da nekome od njih kažem - Crnčugo, ali oni jedni druge

LJUBOMIR
ŽIVKOV

mogu da zovu crnčugama ako tako hoće. I ako oni kažu - Mi smo od 13. jula te i te godine postali Romi, ja moram da ih zovem Romima. E, to član našeg pregovaračkog tima uopšte ne može da shvati, a izgleda da se i ne trudi. Ako negde na jugu Amerike kažete nekome dečku - *boy*, ta reč sama po sebi ne nosi ništa uvredljivo, ali u jednoj rasi ona budi uspomene na ropstvo i taj način ophođenja tu nije dozvoljen. Koliko puta u filmovima vidimo šta crnci govore jedni drugima, ali to se odvija u njihovom krugu i to je udešeno tako da nikoga ne vređa. Jedna ista reč može nekoga da uvredi, a da sama po sebi nije uvredljiva.

Ne znam da li je već usvojen ili će biti usvojen predlog da se Bulevar AVNOJ-a preimenuje u Bulevar Zorana Đinđića, ali ako je to urađeno u bespoštednoj borbi protiv svega što je antifašističko, onda je tu ime Zorana Đinđića zloupotrebjeno da bi se utamanilo i poslednje sećanje na taj mrski AVNOJ koji je stvorio mrsku Jugoslaviju. Ako smo hteli da dodelimo neku ulicu Đinđiću, to nije morao da bude baš Bulevar AVNOJ-a. Na zasedanju AVNOJ-a je kralju zabranjeno da se vrati u zemlju, ali ljudi sada hoće da vrate kralja. I kralj se vraća u velikom stilu - u obliku moštiju. Nisam stigao da pogledam neki rečnik i ne znam kada se te kosti preobrazu u mošti, da li se to dešava odlukom crkve, da li su to ostaci svetaca ili kada god neki kralj umre, pa bio to kralj Milutin ili kralj Petar, mi ga donesemo u obliku moštiju. I prosto mi je neverovatno kako nama tih moštiju i tih sahrana, pogreba i premeštanja kostiju - nikad dosta. Ovde se javlja potreba da se pravi neki zagrobni rečnik. Ja sada u sebi čujem reči kao - moštana srž, presađivanje moštane srži. Znam da to ne postoji i da zvuči krajnje blesavo, ali dotle ide taj pritisak.

Ono što je razoreno u poslednjih petnaest-dvadeset godina, osim države, fabrika i infrastrukture, i što ni u najmanjoj meri nije obnovljeno, to je sposobnost ljudi da se uopšte postide. Videli smo ljude koji su uhapšeni zbog prodaje ispita. Daleko sam od toga da pravdam profesore na Univerzitetu u Kragujevcu, ali svako od njih je u jednom trenutku mogao da kaže - Pa ovo je takvo društvo, spasavaj se ko može, svi to rade i zašto da budem idiot koji neće da se uklopi? Pretpostavljam da je na ljude koji su se poslednji odlučili da primaju novac da bi puštali studente na ispitu, ta sredina koja je već postala prevlađujuća, vršila pritisak da se i oni uklope - Ne budi kvariigra. To je kao mafija, koja dečaku kome su tek kupili odelo, u Njujorku tridesetih godina, naredi da i on nekoga ubije, iako bi to mogao da uradi neko ko je već ubio šesnaest ljudi, ali oni mu daju da i on nekoga ubi-

je da bi ga primili u bratstvo. Neki ljudi su prihvatili da prodaju ispite iz siromaštva, iz pohlepe, ali i iz želje da se uklope u sredinu. U tom smislu sam pesimista, jer da bi se bilo šta promenilo, prvo mora nešto da se shvati: ne znam nijednu drugu državu čiji stanovnici manje drže do istine nego što je ova u kojoj sam se rodio i živim.

LJUBOMIR
ŽIVKOV

Nigde nisam video takav nehaj spram činjenica, takav otpor da se saberu dva i dva. Imam druga koji je inteligentan, čestit, duhovit, zaljubljen u Slobodana Miloševića i ne može da prihvati činjenicu da politički atentati nisu mogli da budu izvedeni bez Miloševićevog naređenja ili znanja ili makar bez njegovog miga. Ljubav je ta koja njemu ne da da sabere dva i dva. I nije on jedini. Ljudi ovde generalno odbijaju da obave tu prostu operaciju, nego kažu - Nije ovo prava dvojka, ovaj plus je kriv, rezultat je neki sedmi. Prosto je neshvatljivo da ljudi tako malo drže do istine. Ima i ljudi koji se trude oko istine, ali oni su u tom rastvoru čestice koje bivaju pojedene, apsorbovane i izgubljene. Često mi se vraća Brehtov stih o ondašnjoj Nemačkoj: *U tvojoj kući urla laž, a istina mora da ćuti*. Skoro svakog dana pomislim - u tvojoj kući urla laž.

MIRJANA KARANOVIĆ:

*U tvojoj kući urla laž,
a istina mora da ćuti. Je li tako?
Zašto te svuda hvale tlačitelji,
a potlačeni te okrivljuju?
Izrabljivani prstom ukazuju na tebe,
a izrabljivači hvale sistem
što je u tvojoj kući izmišljen.*

*A svi vide kako skrivaš skut svoje suknje,
krvav od krvi tvog najboljeg sina.
Kad slušaju govore što dopiru iz tvoje kuće
smeju se, ali ko te ugleda, maša se noža
kao da vidi haramiju.*

*O Nemačka, bleđa majko,
ala su te udesili tvoji sinovi,
da među narodima sediš kao ruglo
ili kao užas.*

SVETLANA LUKIĆ:

Slušate istoričara, Nikolu Samardžića.

NIKOLA SAMARDŽIĆ:

Trenutno su karakteristične dve devize. Jedna je - Ne damo Kosovo - koje odavno nije pod suverenitetom Srbije, a druga deviza je ona Veljina, iz vremena kada su odlučivali da li će ulaziti u pregovore o vladi - Ljudi, mora da se radi. Ne damo Kosovo - potpuno je besmisleno reći, jer konačno, Srbija ne odlučuje o statusu Kosova, nego to umesto Srbije čine Savet bezbednosti i Kontakt grupa. A to - Hajde da radimo, znači - Nemojte, ljudi, da kradete, možete da kraduckate, ali nemojte mnogo - što će reći da je posao ministra i dalje veoma unosan, pre svega zato što predstoje privatizacije velikih javnih preduzeća. Međunarodni monetarni fond je još pre godinu dana dao neku vrstu ultimatumu Srbiji da završi privatizaciju NIS-a, koja će ukazati na opšti budući politički kurs Srbije. Da li će NIS biti prodat nekom evropskom ili evroameričkom konzorcijumu ili će biti prodat Rusima? Da li će Srbija ući u krug zemalja koje se reformišu, u kojima vlada sistem tržišne privrede, ili će Srbija zaista postati neka Putinova gubernija, po uzoru na Belorusiju? To je tačka na kojoj se lomi naša politika, ali to pitanje nije dovoljno vidljivo, jer je naša javnost uglavnom opsednuta pregovorima o vladi.

Pregovori o vladi su ovako nakazni i gotovo uvredljivi, pre svega zato što je napuštena forma koja predsedniku nalaže da odredi mandatar, koji se nakon toga bavi sastavljanjem vlade. Problem radikala je jedna od konstanti ovdašnje politike. Iako su najjača stranka u Srbiji, oni više nemaju istorijsko-politički legitimitet, dakle, glasovi za radikale nisu legitimni u istorijskom kontekstu, jer su zasnovani na idejama i vrednostima zločina, na idejama i vrednostima socijalne pravde i socijalne države koje više ne postoje ni u jednom efikasnom i uspešnom političkom i ekonomskom sistemu. I na kraju, mada je to veoma politički nekorektno reći - to su glasovi nepismenih. Mi imamo dva, možda i tri miliona funkcionalno nepismenih građana, dakle, građana koji nisu u stanju da pristojno obave nijedan posao i to su glasovi Srpske radikalne stranke. To je vrlo nekorektno reći, ali mislim da bi sociološke analize to dokazale. I zbog toga su ti glasovi nelegitimni. Naravno, opšte pravo glasa je demokratsko dobro savremene civilizacije i svih otvorenih demokratskih društava. S druge strane, uvek se može postaviti pitanje legitimiteta glasova, dakle, ko

odlučuje o budućnosti, ko je kompetentan da o njoj odlučuje. I to nije nikakav politički elitizam, to je konkretna stvarnost koju mi doživljavamo od obnove višestranačke parlamentarne demokratije u Srbiji, od kraja osamdesetih godina. Upravo su protesti kao onaj 9. marta, kao Vidovdanski sabor, šetnje, 5. oktobar, imali ulogu da skrenu pažnju tom nepismenom, zaostalom, polururalnom, konzervativnom delu Srbije na to šta su prioriteti. Svi ti protesti su bili glas svesne manjine, koja je bila u stanju da artikuliše prioritete koje osećaju svi građani, pa i oni koji nisu u stanju da ih izraze svojim glasom na izborima. Mislim da je to osnovni politički problem Srbije. Prioritet naših građana je ipak njihova ekonomska, materijalna i porodična budućnost, a ne ko će biti ministar telekomunikacija, niti kakav će biti definitivni status Kosova.

NIKOLA
SAMARDŽIĆ

Kod nas postoji režim koji je ustanovljen na nomenklaturi koja uspeva da opstane uprkos svim promenama. Ona je kao klovn u jednom od romana Stivena Kinga, koji živi u kanalizaciji i ubija i proždire decu. Na taj način se ostaci Miloševićevog režima pojavljuju u liku Borke Vučić, koja predsedava u novom parlamentu, iako je jasna demokratska većina u Srbiji glasala protiv vrednosti koje ona zastupa, a te su vrednosti oličene i u tajnim tokovima novca koji se isisavao iz privrede i sa bankovnih računa građana i odlazio na Kipar. Naravno, taj klovn će postaviti pitanje - A šta je radila delegacija petooktobarske Srbije na Kipru, kada je trebalo utvrditi gde je taj novac nestao? To je pitanje za Mladana Dinkića i G17 plus, kojima je Tadić, nažalost, ostavio dovoljno prostora da ospore njegovo pravo da ima mandataru zadržavajući za sebe funkciju predsednika republike, koju je dobio neposrednim glasanjem građana. Ako je danas Demokratska stranka osnovno uporište demokratije i reformske politike u Srbiji, ona nedovoljno brine o ličnostima koje bi trebalo da budu simboli te politike. Gotovo se zaboravilo da je Demokratska stranka krenula u kampanju ističući Gordanu Matković kao svog kandidata za premijera. To rešenje je imalo simboličku vrednost, budući da je ona bila ministarka u vladi Zorana Đinđića, da je svoj posao radila veoma prilježno i korektno, da tu nije bilo nikakvih skandala niti nepravilnosti, da je taj predlog bio i politički korektan, u smislu da je ona bila jedina kandidatkinja za premijera ili premijerku Srbije. I ona je negde nestala.

Sada se pojavila kandidatura Božidara Đelića, ali njegovo premijersko mesto ne osporavaju iz te kanalizacije, koju simbolišu radikalna i socijalistička partija, nego je osporavaju upravo iz onih krugova,

koje su građani Srbije podnoseći ogromne žrtve izneli na vlast u petooktobarskom prevratu. To je nešto što bi trebalo da nas zabrine kao građane koji su konkretnim ličnostima poverili konkretne mandate da sprovedu veoma konkretnu politiku. Katastrofalna greška Demokratske stranke je bilo to što je podržavala politiku radikalne partije i Koštunice u vezi sa budućnošću Kosova, katastrofalna greška je bila podrška radikalno-socijalističko-narodnjačkom ustavu. To su one andrićevske greške, oni veoma simbolični pogrešni potezi. Ako stajete iza jedne ličnosti, morate u tom smislu biti dosledni. I mislim da je Demokratska stranka, kao ogromno telo demokratije u Srbiji, napravila grešku, ne zato što ovih dana prodaje Delića da bi se dogovarala sa Koštunicom, nego zato što je prodala Gordanu Matković. Takve pogrešne odluke opisane su u književnosti i u političkoj teoriji. Naći ćete bezbroj primera koji vam ukazuju koliko u političkom, ljudskom i sudbinskom smislu takve odluke mogu biti dalekosežno pogrešne.

SVETLANA LUKIĆ:

Kada gledam sto u Beču, stalno se zbunjujem - ko ono beže Tadićev, a ko Koštuničin savetnik?

NIKOLA SAMARDŽIĆ:

Da, svi su oni pod stresom i holesterolom. Kosovski mit je konstanta srpske istorije i problem te istorije i uopšte modernizacije i reforme u Srbiji jeste što ne postoji moderni ili postmoderni mit, koji bi kosovski mit učinio vrstom tradicije, koja je zauvek arhivirana. Obnovom kosovskog mita je počela dezintegracija Jugoslavije, a suočavanjem sa istorijskim ishodom tog mita završiće se dezintegracija Jugoslavije. Ja sam lično za to da Kosovo ostane u Srbiji, ako me pitate koji je moj lični stav - mada to nije stav LDP-a. To podrazumeva da se Albanci reintegrišu u politički sastav Srbije, da njihove partije učestvuju, sa srpskim i ostalim partijama registrovanim u Srbiji, na parlamentarnim izborima, što će reći da Albanac može biti premijer ili potpredsednik vlade i da će Veton Suroi biti ministar spoljnih poslova. Međutim, ja mislim da to ne želi većina građana Srbije. Ja želim da Kosovo bude deo Srbije, kao što mi nije smetalo da Slovenija ili Hrvatska ili Bosna ili Crna Gora u bilo kakvom statusu ostanu u zajednici sa Srbijom. Druga Jugoslavija je bila ogroman kulturni i privredni rezervoar, koji je Albancima mogao da pomogne da se delimično asimiliraju u svoje slovensko okruženje, kako bi kao nacionalna za-

jednica bili otvoreniji za komunikaciju sa okolnim svetom, kako bi usvojili tuđa znanja i iskustva i uključili se u modernizacijske procese. Nezavisnost Kosova će albansku zajednicu dovesti u situaciju u kojoj će ponovo biti upućena na sebe, opsednuta sama sobom, kao svako konzervativno društvo. Kosovski Albanci će biti sopstvene žrtve i žrtve dezintegracije Jugoslavije, na onaj način na koji su svi podneli teret tog događaja, koji nije bio ni u čijem interesu, osim u interesu Slobodana Miloševića i njegovih pljačkaša i koljača.

NIKOLA
SAMARDŽIĆ

Kosovo nikada neće dobiti oblik nezavisnosti koji danas priželjkuju albanski nacionalisti, jer ti oblici suvereniteta su osporeni u tekućim procesima evropskih integracija. Devetnaestovekovni san o albanskoj nacionalnoj tvrđavi, koja će biti novi albanski pijemont, zaista je odavno prevaziđen i u tom smislu niko u Srbiji ne treba da strahuje. Ovde se namerno podstiče strah da će Kosovo dobiti tu vrstu nezavisnosti. Nikada Kosovo neće imati tu vrstu sopstvenog suvereniteta, u smislu u kojem se suverenitet tumačio, doživljavao i bio stvarnost pre sto ili sto pedeset godina.

Naš pregovarački tim nastupa sa političke, vrednosne i etičke platforme, koju je definisala skupština Srbije u prošlom sazivu. Ta je platforma rasistička, naravno. Ta platforma doživljava Kosovo kao neodređen, prazan prostor, koji u ogromnoj većini naseljavaju ljudi koji to sasvim nisu. Pregovarački tim zastupa određene vrednosti, koje sama Srbija nije uspela da dostigne u svom demokratskom razvoju. Drugim rečima, ne možete zahtevati denacionalizaciju i restituciju na Kosovu, a da taj proces niste sproveli u Srbiji. Ne možete zahtevati od Kosova da bude liberalno, demokratsko društvo, ako te vrednosti nisu većinske u Srbiji. I konačno, ne možete negirati veoma jasno izraženu volju albanske većine da dobije državnu samostalnost. Što se tiče pregovarača, veoma su problematična njihova osnovna uverenja i zaista se nedovoljno međusobno razlikuju izaslanici predsednika Tadića i premijera Koštunice. Ali pregovarački tim je odraz kohabitacione politike. Ne možete od pregovaračkog tima očekivati više od onoga što je stvarnost političke Srbije.

Jedan od osnovnih argumenata našeg pregovaračkog tima je taj da mi ne možemo svojom voljom ustupiti deo teritorije. Stav predsednika Tadića je da nećemo pristati na nezavisnost Kosova, ali i da nećemo ratovati. Tu se postavlja pitanje šta mi u stvari hoćemo. Ako je politika toliko udaljena od realnosti, stvoriće se prazan prostor u kojem će

se razviti vrlo nezgodna osećanja. Kod građana podstičete frustracije, koje prirodno potiču iz nacionalnog ponosa - taj ponos ima svaka nacija. Ako vi ta osećanja podgrevate, ako ih pothranjujete, naravno da ćete dobiti neki rezultat. Ali nama nije potreban rezultat osećanja poraza, frustracije i osujećenosti. Onoliko koliko Srbija polaže neku vrstu istorijskog prava na Kosovo, toliko istorijskog prava će Mađariлагати na Vojvodinu. Drugi problem koji otvara kosovizacija srpske politike u spoljnopolitičkom smislu je pitanje budućnosti Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Građani Republike Srpske srpske nacionalnosti su opredeljeni za samostalnost. Tu se postavlja pitanje genocida u Srebrenici, koji je ušao u međunarodno pravo presudom suda u Hagu. Načinom na koji se branila na tom suđenju, odgovornost za taj zločin Srbija je prebacila na svog zapadnog, siromašnijeg suseda, što zaista nije bilo fer. Vi ste te ljude tamo podsticali da zarate sa Bošnjacima, odobravali ste bombardovanje Sarajeva, koje je trajalo tri godine. Uništavan je taj grad, u kojem je na kraju nestala srpska zajednica koja je tamo živela trista godina. Moj deda je imao fabriku u predratnom Sarajevu i mi imamo pravo da taj grad smatramo delom svog identiteta, bez obzira na to u kojoj će državi on biti - to nas ne interesuje kao Evropljane dvadeset prvog veka.

Postoji istorijski argument da države nastaju genocidom i zato je genocid tako strašna i ozbiljna stvar. On poriče osnovne vrednosti savremene demokratske i liberalne civilizacije, koja bi trebalo da ukazuje na pojedince koji poseduju individualnost koja nije nacionalne prirode. I zaista je dirljiva odluka gradonačelnika Trebinja da se podigne spomenik jednom njihovom građaninu srpske nacionalnosti, koji je ubijen zato što je zaštitio svog prijatelja Bošnjaka. Ta Bosna je zapravo ostala ista vrsta inspiracije koja je Andriću donela Nobelovu nagradu. Ono što će se desiti u budućnosti jeste otvaranje političke krize, koja će liderima Republike Srpske otežati situaciju u kojoj su oni obavezani ugovorima, na koje su sami pristali, da nastave integraciju sa ostatkom Bosne i Hercegovine. Ta integracija se pre svega odnosi na stvaranje zajedničkih policijskih snaga. Naravno, taj problem nije vezan za identitet i za otpor državnoj integraciji sa bošnjačko-hrvatskom federacijom, već za vezanost srpskog društva za policiju. To je organska sprega, instrument identifikacije. Pad Rankovića je bio udarac srpskom nacionalnom identitetu. Prve velike antirežimske demonstracije u Beogradu nakon 27. marta 1941. su bile Rankovićeva sahrana 1983. Naš reformski put, naš razvoj, naše integracije koje su nam potrebne u biološkom, ne u političkom smi-

slu, nisu moguće s Legijom, Bulatovićem, Tomićem, Koštunicom i Jočićem. Dakle, bez pada Rankovića, drugog, trećeg ili četvrtog - to je kao onaj Radovan Treći - nemoguć je naš budući razvoj.

Modernizacija Srbije je isprekidan put - kreni-stani, koji se često završava incidentima. Reformatori u Srbiji, ličnosti i organizacije, još ne uspeavaju da se nametnu većini srpskog društva kao njen organski deo. U kraljevini Jugoslaviji imali ste Milana Stojadinovića, koji je bio najveći reformator, koji je završio u izgnanstvu. Prvo je bio interniran u Keniju, a na kraju je završio kao reformator argentinskog monetarnog sistema, pa su mu podigli spomenik. Posle Drugog svetskog rata ste imali generaciju reformatora u Srbiji i Hrvatskoj, od kojih su jedni proglašeni anarholiberalima, a drugi ustašama. Zatim ste imali reforme Milke Planinc, koja je ipak uspela da stabilizuje ekonomiju i da obezbedi prostor Anti Markoviću, koji se opet pojavljuje kao stranac, kao ustaša u Srbiji, odakle ga proteruju u trenutku kada Srbija doživljava svoj neviđeni ekonomski uspeh. Onda dovede Dragoslava Avramovića, bio je tu i Milan Panić, onda dolazi Zoran Đinđić. Svi se ti ljudi doživljavaju kao stranci, kao neprijatelji, kao nama suštinski i organski tuđe ličnosti i oni bivaju proterani, vređani, ubijani.

Evo, govorimo na četvorogodišnjicu Đinđićevog ubistva. Taj dan je zaista simboličan. On pokazuje da mi kao svesna demokratska zajednica, ponoseći se tom tisućljetnom ili slavnom istorijskom prošlošću, nismo u stanju da vrednujemo trud pojedinaca koji ulažu u naš razvoj bez ikakvih ličnih interesa. To se pokazalo na primeru svih naših reformatora, koji su napuštajući ovu zemlju bili uspešni ma gde da su išli. A 12. marta će biti definitivno jasno da Zoran Đinđić sa onog sveta ima veći politički uticaj, ugled i snagu misli i postupaka nego što ima celokupna politička elita koja danas vlada Srbijom ili učestvuje na njenoj političkoj sceni na bilo koji način. Ta okolnost bi trebalo da nas kao političko društvo navede na razmišljanje - gde su naši propusti i zbog čega nismo u stanju da stvorimo novu političku generaciju. Zbog čega su naši političari zapravo neka vrsta klonirane nomenklature, koja već zalazi u duboke godine? Zbog čega nismo u stanju da usvojimo političke stavove i vrednosti koje bi ovo društvo učinile srećnijim? U ovom trenutku, u kojem je Srbija opkoljena granicama koje ne može da prekorači, a to su istovremeno i granice njenih sopstvenih nesposobnosti, mi i dalje dižemo pogled u nebo, gde se sticajem prilika nalazi ne samo značajna politička i istorijska

NIKOLA
SAMARDŽIĆ

ličnost, nego i ideja za čijim ostvarenjem tragaju i oni koji tu ideju još nisu u stanju da jasno formulišu svojim konkretnim političkim opredeljenjem.

SVETLANA LUKIĆ:

Za vreme devetomartovskih demonstracija pre šesnaest godina, posle izlaska tenkova na beogradske ulice, u parlamentu Srbije vodila se rasprava između tadašnjeg ministra policije, Radmila Bogdanovića i jednog mladog poslanika.

ZORAN ĐINDIĆ:

Predsednik vlade Zelenović je na neverovatan način objasnio pojavljivanje tenkova na ulicama Beograda. Predsednik vlade je rekao da su republički organi zamolili JNA da spreči sudar demonstranata i građana koji su nameravali da se okupe protiv onih koji su demonstrirali. Te građane koji su nameravali da se okupe, niko nije video. Da li jedan predsednik vlade može sebi u takvom trenutku da dozvoli ovakvu stvar?

RADMILO BOGDANOVIĆ:

On uzima ovde, i iz izveštaja i iz događaja, samo ono što mu treba i glavno mu je da se okomi na ministarstvo.

ZORAN ĐINDIĆ:

Tako je u ovom izveštaju, na primer, iz govora Borislava Mihajlovića Mihiza, koji je naveden kao jedan od govornika koji je pozivao na rušenje ustavnog poretka, navedeno da je on svoj govor završio rečima - Lomiti, lomiti, lomiti. Ako uzmete taj govor, onda ćete videti da je on kao pisac upotrebio jednu metaforu i da pre toga - Lomiti, lomiti, lomiti, pretpostavljam da toliko smisla za literaturu imate, on kaže - To nakazno drvo neslobode, čiji koreni su delimično sasečeni, ali to drvo neslobode, koje još uvek ima neke grane, treba lomiti, lomiti, lomiti. I tu se završava njegov govor. To nakazno drvo neslobode, gospodo, je jedna metafora koja se odnosi na naš život, na naš porredak. Čovek može imati ovakvo ili onakvo mišljenje o tom govoru, ali on nije rekao - treba lomiti izloge. Jadno je to ministarstvo unutrašnjih poslova, koje je prinuđeno da jednom uglednom piscu stavlja u usta poziv demonstrantima da lome izloge po ulicama Beograda.

RADMILO BOGDANOVIĆ:

Sve to što on mene pita, piše. Očigledno da gospodin Đinđić nije hteo to da pročita, jer hteo je ovo da prebaci sve na teret ministarstva.

ZORAN ĐINĐIĆ:

Gospodine Bogdanoviću, vi me očigledno niste dobro razumeli. Kada sam rekao da očekujem od jednog ministarstva unutrašnjih poslova demokratske Srbije da bude na visini zadatka, ja nisam mislio na to da ministarstvo unutrašnjih poslova čita letke neke organizacije i da na osnovu toga donosi dalekosežne političke odluke, nego da ministarstvo unutrašnjih poslova analizira stvarno događanje u toj organizaciji, pa da vidi da li iza letaka stoji neka namera. Inače bi vas svaki treći dan neko mogao da uznemiri, da štampa 100.000 letaka u kojima će da kaže - Sada ćemo da srušimo Beograđanku, treći dan ćemo da srušimo most na Savi i da vi svaki put reagujete kao da će to zaista da se desi.

ZORAN
ĐINĐIĆ

RADMILO BOGDANOVIĆ:

Ja sam stekao utisak da gospodin Đinđić uopšte nema nameru da pogleda istini u oči.

ZORAN ĐINĐIĆ:

Mi smo imali jedan susret od pet minuta sa nekim predstavnicima vlade i sa predsednikom vlade. On je, verovatno u to vreme znajući da tenkovi idu prema Beogradu, pokazao takvu ravnodušnost kakvu mogu pokazati samo apolitični ljudi. Jedino pitanje koje je on imao je bilo - Ko je organizovao demonstracije? i da taj koji ih je organizovao, treba da ih raspusti. To je isto kao kada biste imali jednu bebu koja bi htela da jede, a onda biste vi pitali ko su njeni roditelji, oni neka je nahrane i dok se oni ne pojave, mene to ne interesuje, ona može da umre od gladi.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Pešćanik, vidimo se u ponedeljak, 12. marta, na našoj uobičajenoj šetnji od onih vrata republičke vlade do Novog groblja.

PEŠCANIČK 16. 03. 2007.

INJEKCIJA ZA SRBE

Napravljen je mit o tome da je Zoran ubijen zato što je hteo da reši kosovsko pitanje...

Ti izađeš i kažeš - U Srebrenici je počinjen zločin, i svi kažu - Sram te bilo. Žena izađe i kaže - Ja sam pokradena na izboru za pesmu Evrovizije i to se sluša s pažnjom...

Historiju gubitnika pišemo mi, imaginarna postjugoslavenska akademska dijaspora...

ŽARKO KORAĆ, *iz Socijaldemokratske unije,*

DEJAN ILIĆ, *iz Fabrike knjiga,*

DEČAK VASA,

VJEKOSLAV PERICA, *sociolog*

SVETLANA LUKIĆ:

Čuli ste u vestima da je sudbonosno pismo Martija Ahtisarija predato generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Mi smo rešili da to ignorišemo, jer smo sve karte bacili na Putina. Naš tehnički državnik smatra da se u Moskvi, a ne na Ist Riveru bitka dobija. U međuvremenu nastavlja se putujući cirkus koji treba da nam podari novu vladu. Vidim po snimcima i fotografijama da se u pregovorima ponašaju kao da su na pregovorima na Jalti. To nisu partijske delegacije, nego sve državnik do državnika kojem je sudbina namenila da odredi buduću podelu sveta. Neki od njih time prikrivaju činjenicu da se zapravo radi o podeli plena ili o bici za imunitet, koji bi ih oslobodio krivičnog gonjenja. Na šestu princip je uzvraceno nultim: demokrate traže od DSS-a da se odrekne koalicije sa radikalima i socijalistima na lokalnu, a Dinkić uzvraca udarac zahtevom demokratama da se odreknu saradnje sa Pokretom snaga Srbije. Dinkiću je Karićeva stranka isto što i socijalisti i radikali. Tu i nema velike razlike, osim jedne - radikalima i socijalistima su ruke krvave, a Kariću prljave - ali Dinkić o ratu nema mišljenje. Ima, ponekad, Ivana Dulić-Marković.

Onda kada je radikali napadnu kao Hrvaticu, ona zaplače, zove u pomoć nevladine organizacije, a onda nastavlja da saraduje sa vladom koju podržavaju socijalisti. Na primedbu da je G17 plus pohlepan na vlast, opet zaplače i tvrdi da je lako gledati sa strane i kritikovati. Sećam se da je Bogoljub Karić izlazeći iz neke crkve, odmah posle petog oktobra govorio kako je lako nama kritizerima, koji ne možemo da pojмимо kako je bilo njemu dok se borio sa Miloševićem unutar sistema. Ivana Dulić-Marković je veoma zanimljiva politička pojava. Moraćemo mi, ali i ona, da naučimo da ne brkamo stvari. Ona jeste napadana po nacionalnoj osnovi i tu ćemo je braniti do kraja, ali to je ne čini nevinom u svemu ostalom što rade ona i njena stranka. Plakanje nije univerzalni odgovor na sve primedbe.

Ove nedelje Radio-televizija Srbije je obeležila dve smrti, 11. marta smrt Slobodana Miloševića, a 12. Zorana Đinđića. Državna televizija se ovim emisijama vratila svojim sramnim danima. U nekoliko sati programa probali su da revidiraju Miloševićovo nasleđe. Za to je bio zadužen, ko drugi nego Slobodan Antičić, obučen u ruho kombinovano sa šarenom leptir mašnom. Sutradan nam je RTS objasnio da je Zoran Đinđić o Kosovu mislio isto što i Milošević i Koštunica. Bludni sin Zoran Đinđić se pred smrt pokajao i vratio pod skute Dobrice Ćosića. Jedan naš prijatelj nam je posle emisije poslao mejl u kojem pita - Pa

zar Đinđića nisu ubili kriminalci? Kako to da su tek sada, četiri godine posle atentata, shvatili zbog čega je u stvari Đinđić ubijen? Taj ološ stvarno nije gadljiv. Kradljivci leševa. Đinđić nikako da siđe sa horizonta, svakog marta je sve veći i pošto ne možemo da ga sahranimo - hajde da ga ukrademo.

A glavni junak ove emisije na RTS-u bio je otac nacije, Dobrica Ćosić, koji se retko pojavljuje, ali zna se u kakvim trenucima.

DOBRICA ĆOSIĆ:

Zoran Đinđić i ja smo stari drugovi, politički saradnici u opozicionim aktivnostima protiv titoističkog poretka i potom i protiv Miloševićevog poretka. Kad je postao predsednik vlade jedno vreme nismo se viđali, a jedne večeri, ja mislim da je to 14. decembra 2002. godine uveče, on me pozvao i rekao mi je da želi da odmah sa mnom razgovara. Odgovorio sam mu - Zorane, dođi ti kod mene, odmah možeš. On kaže - Ne, ne možemo da razgovaramo kod tebe, u tvojoj kući, jer tvoja kuća se sluša, ti moraš doći kod mene, poslaću ti kola. Otišao sam kod njega kući, on kaže - Ja sam sam, moji su negde na putu. Seli smo, poslušio me je, sećam se, pršutom i belim vinom i pošto smo izmenili obaveštenja o porodičnim prilikama, odmah je počeo sa politikom i rekao mi je - Dobrice, naše stanje je vrlo teško, u Srbiji demokratija više ne može da se dokazuje izdajom državnih i nacionalnih interesa. Pozvao sam te da te pitam šta mi savetuješ, šta da radim. Ja sam onda rekao - Šta si dosad, Zorane, radio? A on je vrlo samokritički i dosta grubim jezikom rekao da je pravio velike greške u politici. Ja sam mu rekao da je, pored propale ekonomije, najvažnije i najteže nacionalno državno pitanje kosovsko pitanje. Proveli smo nekoliko sati u razgovoru, dogovarajući se šta da čini, saglasili smo se u svemu, a naročito je on bio energičan da se odmah počne sa rešavanjem kosovskog pitanja. I u tome sam ga ja, razume se, i podržao.

RTS:

Da li su to bili tako reći ilegalni sastanci, ko je znao za njih?

DOBRICA ĆOSIĆ:

Za te sastanke nije znao niko sem moje ćerke i moje žene, koja je bila bolesna. Svojim prijateljima nisam o tome govorio, ja ne znam da li je on nekome o tome govorio. Jeste to bila jedna poluilegala i ilegala. Doduše, telefonom mi se on javljao, slao po kuririma pisma i ja

slao njemu, dakle, nije baš bila tajna, nije mogla biti tajna, ali jeste bila jedna diskretna akcija i jedan diskretan odnos.

RTS:

I bili ste sami?

DOBRICA ĆOSIĆ:

Uvek smo razgovarali sami.

SVETLANA LUKIĆ:

Ovo je bio Dobrica Ćosić, a pitali smo Žarka Koraća kako je u stvari sve to izgledalo.

ŽARKO KORAC:

Zoran je jednog jutra došao na kolegijum vlade i svima nam iznebuha podelio po jedan papir. Bio je to papir tipičan za njega, analitički hladan. Rekao nam je da to mora da se reši, jer ako se ne reši, Srbija ima još jedan kamen oko nogu, i to najteži. Naveo je koja su sve moguća rešenja - moguće je da Kosovo ostane u Srbiji, što nije verovatno, moguća je podela Kosova, što bi bilo dobro za Srbiju, ali nije verovatno, jer to neće prihvatiti Albanci i međunarodna zajednica. Navodio je činjenice kao u nekoj vojnoj vežbi. Naglasio je irački rat, preokupiranost Amerike na drugoj strani. Vrlo dobra analiza, i veoma hladna. Napomenuo mi je da je bio kod Dobrice Ćosića, što me je malo iznenadilo, ali i to je bilo tipično za njega. Želeo je da se osigura pre svega sa te strane i lično mislim da Dobrica Ćosić nije dobro razumeo taj sastanak. Zoran je želeo da otac nacionalizma i kosovskog mita posle Drugog svetskog rata ima utisak da ga je Zoran uključio u rešavanje tog pitanja, koje sigurno ne bi bilo rešeno onako kako to zamišlja Dobrica Ćosić. Teško je zamisliti dva različitija čoveka od njih dvojice.

Sada je napravljen mit o tome da je Zoran ubijen zato što je hteo da reši kosovsko pitanje. To je sraman pokušaj da se Zoran smesti u biblijsku priču o povratku zabludelog sina, koji je konačno shvatio da je kosovski mit pravi mit, bez kojeg on ne može biti uspešan srpski vladar. Stvar je bila potpuno suprotna. Zoran Dindić je shvatio da se ne može biti moderan političar u Srbiji, ako se ne završi ta priča. I tako je rekao i na kolegijumu vlade - Ako ovo ne rešimo, idemo na izbore sa tim otvorenim pitanjem i ponovo dajemo šansu nacionalistima.

ŽARKO
KORAC

To je bila i njegova poslednja velika politička inicijativa. To se desilo krajem 2002. godine, u decembru, nepuna tri meseca pre njegove tragične smrti. U toku je pokušaj da se Zoran Đinđić veže za kosovski mit, koji nije postojao sve do osamnaestog, devetnaestog veka. On je neposredno vezan za obnovu srpske nacionalne države. To je izmišljeni mit, po kojem je siroti knez Lazar unapređen u cara i nosioca ideje o tome da Srbi imaju nebesko pravo na stvaranje nacionalne države. To su mislili svi narodi koji su pravili nacionalnu državu, ali naš problem glasi - zašto taj mit kod nas tako dugo traje i zašto nismo sazreli kao društvo?

Zoran Đinđić se sada prikazuje kao deo takozvane plejade kosovskih martira, mučenika, koji je kao i knez Lazar poginuo zato što je hteo da Kosovo zadrži u Srbiji. Zoran Đinđić je shvatao da reformisti i modernizatori retko dolaze na vlast u Srbiji i da je to uvek istorijska šansa za Srbiju. I mada kratko vladaju, to su ljudi koji Srbiju najviše pomere unapred. Zoran Đinđić je pozitivan primer toga da je modernizacijska politika u Srbiji moguća. Kada pogledate Demokratsku stranku danas, ona nam poručuje nešto drugo - ta politika nije moguća, ali je moguće voditi nacionalnu politiku sa ljudskim licem. Demokratska stranka nam govori slično kao Dubček, koji je govorio o socijalizmu sa ljudskim licem. Pokazalo se da socijalizam nema ljudsko lice, Dubček je svrgnut, a varšavski pakt je sa tenkovima ušao u Čehoslovačku da mu pokaže kako izgleda taj socijalizam sa ljudskim licem. To je ona čuvena lažna dilema - postoji li dobar ljudožder.

Pokušaj da se Zoran Đinđić smesti u plejadu srpskih mučenika koji su stradali zbog Kosova je opasan, jer tako želi da se pokaže da u Srbiji nema alternative. I naravno da u toj emisiji nije spomenut Čedomir Jovanović, jer je njegov suprotan stav o Kosovu kristalno jasan. To nije smelo biti pomenuto, jer se moralo pokazati da niko nikada u Srbiji nije smatrao da se kosovski problem mora rešiti saobrazno političkim odnosima u svetu, perspektivi mira na Balkanu i fakticitetu Kumanovskog sporazuma i jednog strašnog rata punog zločina, koji su se pre tog sporazuma odigrali na Kosovu. Za mene je ta emisija samo još jedan dokaz toga sa kolikom se neverovatnom upornošću matrica kosovskog mita nameće kao jedina realna politička matrica. Sećate li se Koštunice koji je rekao da se srpske bebe rađaju sa Kosovom u svojim srcima? Jedan od njegovih savetnika, inače obrazovan čovek, je rekao - Ode nam glava, ako ode Kosovo. Te izjave su duboko iracionalne, prožete nečim mitskim, neobjašnjivim, transcendiraju-

ćim, nećim što je iznad ljudske egzistencije. Ako nema Kosova, nema srpstva, nema srpske duše, nema Srbije kao takve. Meni je to najbolji dokaz koliko smo mi ponovo u regresiji.

U tu emisiju su pozvane dve osobe čiji integritet nije sporan, gospodin Lutovac i gospođa Pešić, ali oni su tu pozvani radi takozvane demokratske dekoracije. Znači, jednoga dana prikazujete Miloševića kako govori na Gazimestanu, na godišnjicu Kosovske bitke, pred milion ljudi. Prizor je nadrealan, kao da ga je snimala Leni fon Rifenthal. Sutradan gledaocima prikazujete čoveka koji simbolizuje drugi pol srpske politike i gurate ga u kosovsku priču. Tako smo dve večeri imali isti film u dva nastavka: Kosovski mit broj 1 i Kosovski mit broj 2. A Zorana Đinđića je ubilo to Miloševićevo nasleđe. Tu je na delu neka vrsta monumentalnog nemorala. Ništa bolje ne možete ni da očekujete od Javnog servisa, na čijem čelu je čovek koji je simbol nemorala u srpskom novinarstvu i koji je napisao verovatno najgoru rečenicu u srpskom novinarstvu posle Drugog svetskog rata - Ako Zoran Đinđić preživi, Srbija neće - i to svega nekoliko dana pred njegovo ubistvo. Kosovska mitologija i dalje jezdi našim prostorima i zanima me kada će, pored Čedomira Jovanovića i nekih stranaka koje su bliske toj opciji, jedna od većih stranaka u Srbiji smoći snage i hrabrosti da stane pred građane i kaže - Sa kosovskim mitom mi nikada nećemo biti moderno društvo i današnja Evropa ne počiva ni na kakvoj mitologiji.

Centralno pitanje je zašto su neki političari na našoj političkoj sceni izloženi takvoj mržnji, a drugi nisu. Gotovo patološka mržnja kojoj je Zoran Đinđić bio izložen za života, naročito od kada je došao na vlast, od januara 2001, nema ekvivalent na političkoj sceni Srbije tog vremena. Niko nije bio proganjan sa takvom mržnjom. U pitanju je ogroman strah od političkih ideja koje su alternativa tradicionalnoj, narodnjačkoj matrici, koju je Srbija proizvela u devetnaestom veku i koju je negovala Radikalna stranka. Za razliku od mnogih, ja mislim da je Nikola Pašić grobar srpske politike, jer on je uveo stav da je svaka politička ideja dobra, ukoliko vodi očuvanju vlasti. Tako Dobrica Ćosić nije iskoristio ovu priliku da nešto kaže o presudi u vezi sa Srebrenicom i ništa nam nije rekao o tome kako iz današnje perspektive vidi Slobodana Miloševića. Na delu je pokušaj da se eliminiše Zoran Đinđić kao simbol modernizacijskog procesa i to se u stvari moglo očekivati. Prvo su pokušavali da ga posle smrti prikažu kao kriminalca, a kada to nije imalo efekta, pribeglo se takozvanoj istorijskoj re-

ŽARKO
KORAĆ

interpretaciji. To nije novo, to se radilo i na drugim mestima, ali činiti to u Srbiji je mnogo opasnije, jer je Zoran Đinđić skoro jedini pozitivni primer koji imamo. Da mi imamo mnogo tih modernizujućih političara, pa nam oduzmu jednog, ali ostane nam neki, pa dobro, ali Srbija ima tog jednog, i ako nam njega oduzmu, gotovi smo.

Tako tumačim očajničke emocije koje ljudi ulažu u Đinđića kroz neku vrstu naknadne pameti. Meni je vrlo teško da to gledam, ali oduzimanje tog modela za Srbiju je pogubno, jer onda na političkoj sceni ostaje samo Dobrica Ćosić sa svojom knjigom o Kosovu, koja je prepuna netačnih stvari, ostaje nam čovek koji je rekao da je Slobodan Milošević najpopularniji političar dvadesetog veka, čovek koji je uveo pojam humanog preseljenja. Zamislite - humano preseljenje. I taj čovek se i dalje pojavljuje u javnosti i objašnjava nam ko je u stvari bio Zoran Đinđić. Ali čovek kojeg nema je jači od ovih živih ljudi, zato što su njegove ideje življe. Ružno je gledati ih kako manipulišu, kada i sami znaju da to što govore nije istina. Ne želim da mi se opskurni novinar koji je pripadao ratnom lobiju devedesetih i kojem je Zoran dao jedan intervju sada sa ekrana predstavlja kao tumač poslednje ideje Zorana Đinđića. Po njemu je Zoran pred kraj života konačno shvatio da bez kosovskog mita nema moderne Srbije i da je ubijen kao još jedan, kako on to kaže, mučenik koji je hteo da pomogne Srbiji da sačuva Kosovo. Najpokvarenije u tom pristupu je to što se smrt Slobodana Miloševića i Zorana Đinđića izjednačavaju, jer su kao obojica stradali u sukobu sa velikim svetom koji želi da nam otme Kosovo. Ta emisija je zasnovana na toliko monumentalnoj laži da u nju čak ni najprosečniji čovek u Srbiji ne može da poveruje.

Što se tiče vlade, šesti princip je vrlo jednostavan. Tadić ga je svoje vreme nazvao kohabitacijom i sada ga Koštunica pita - Imamo li mi koaliciju ili nemamo? Radili su ustav zajedno, mnoge zakone su doneli zajedno, Demokratska stranka je izašla iz skupštine kada je počelo otimanje mandata, a onda ništa o tome nije rekla, nego se vraćala u skupštinu da opet saraduje sa DSS-om na takozvanim krupnim nacionalnim pitanjima. I Koštunica sada samo želi da podseti Tadića da su oni u koaliciji. Tadić odgovara - Mi nismo u koaliciji. E sada, u životu se kaže - ako nije A, onda je B, a B je politička borba protiv Koštunice. Onda se izađe na konferenciju za štampu, pa se kaže zašto više nisi u koaliciji i šta ti zameraš Vojslavu Koštunici. Argument da on ima manje procenata, pa zato ne može da bude premijer nema nikakvog značaja. Premijer može da bude i neko ko nema

nijedan procenat. Znači, ključno pitanje je - da li ove dve stranke nastavljaju svoj zajednički put koji, naravno, nije put iskrene ljubavi i prijateljstva, daleko od toga, ali je put izvesnog slaganja u vezi sa tim najkrupnijim državnim pitanjima. Ja ne tvrdim da su to iste stranke i apsolutno ne tvrdim da su Koštunica i Tadić jednaki, ali tvrdim da su oni tri godine saradivali i da sada Koštunica pita Tadića - Imamo li mi još taj dogovor ili nemamo? Ako ga više nemaju, onda će Tadić morati da kaže da li ide na nove izbore, jer to je jedina prava alternativa. On takođe može i da počne da govori o aferama i skandalima ove vlade. Ne može B92 da supstituiše jednu veliku opozicionu stranku, a to ne može ni jedna mala grupacija kao što smo mi, koja je tek ušla u parlament i prvi put dobila neku političku težinu. Znači, nema konferencija za štampu, nema saopštenja, nema analiza na koje bi javnost reagovala. Šta je, na primer, sa švedskim remontovanim lokomotivama, zar tu nema dovoljno razloga da bude smenjen načelnik UBPOK-a?

ŽARKO
KORAĆ

Paradoksalno, Koštunica hoće da završi s Tadićem. On hoće da pokaže Tadiću da u Srbiji sve zavisi od njega i bojim se da će to biti duga bitka. U javnosti se mobilišu pobočne snage, to je jedna teška, rovovska bitka. Oni neće jurišati jedni na druge, ali sedeće svaki u svom rovu i koristiće sva sredstva: novinare, analitičare, druge stranke, ko šta ima od džebane u svom šancu. To je pokušaj Koštunice da pokaže građanima Srbije da je on politički lider Srbije, da Tadić ima svoje mesto i svoju ulogu kao lepo, ljubazno, nasmevano lice Srbije, ali da pravu politiku vodi legalista Koštunica i njegova grupa. Videćemo kakav odgovor na to ima Demokratska stranka. Lično mislim da ona ima vrlo malo odgovora. To me podseća na priču o čoveku koji lakira pod sobe, pa se nadje zarobljen u uglu. Trebalo je pre godinu ili dve dana razmišljati kakvi će biti ovi izbori. Izgleda da je Demokratska stranka očekivala da dobije polovinu glasova i izgleda da je precenila svoju moć kod građana. Cena toga je da Koštunica traži da ponovo bude premijer - Niste me napadali, imate svoj prostor, svoje gradonačelnike, svoju pokrajinsku skupštinu, predsednika koji prima strane državnike i putuje, šta vam fali i zašto vam smeta čika Voja na mestu premijera i grupa oko njega na čelu sa domaćinom i magistrum Velirom Ilićem? Taj cinizam je logičan rezultat onoga što se dešavalo protekle tri godine, i bojim se da je repertoar političkih poteza DS-a iscrpljen. Možda postoji mogućnost da se javno mnjenje na neki volšeban način okrene protiv Koštunice, ali nemam utisak da vreme dovoljno brzo radi protiv Koštunice.

SVETLANA LUKIĆ:

Nekoliko puta sam čula da se ljudi pitaju kada će Tadić da lupi šakom o sto i kaže - Sada je dosta. Pa, nikada.

ŽARKO KORAĆ:

Da, to podseća na jednog češkog političara koji je u doba češke krize sa Nemcima pred Drugi svetski rat govorio - Imem plan, imem plan. Sporazumom Čemberlen - Ribentrop Zapad je izdao Čehe i Čehoslovačka je predata Nemcima, a on je seo u avion i pobegao. Onda su Česi rekli - Taj plan bil eroplan, taj plan je bio avion, znači imao je lični plan da pobegne. To je tipično češki cinizam. Tadić neće lupiti šakom o sto, jer ta stranka ne sme da uđe u rat sa DSS-om, ona više nema ljude koji bi vodili taj rat. Ti ljudi su razjurenjeni, to je takozvani prljavi deo Demokratske stranke, oni prema kojima je napravljen sanitarni otklon. Gadno je videti ih i rukovati se sa njima. I ja sam jedan od tih ljudi prema kojima je napravljen sanitarni otklon. Mi smo prljavi, jer smo radili sa Dindićem. U redu je, ostali ste sa finima i umivenima, pa izvolite, vodite rat sa ljudima koji slede samo svoje interese. Nisam optimista i mislim da su te tri stranke u stvari prirodna koalicija. One mogu da naprave vladu i najverovatnije će je i napraviti, ali će to biti kao u onom Bergmanovom filmu, *Zmijsko jaje*. Seme razdora je već među njima, kako god da se ovo završi. Ako Koštunica odstupi, bojim se da će im rušiti vladu, pa ćemo imati vladu Obrena Joksimovića, a ako Koštunica bude premijer, Tadić će puno toga morati da objašnjava svome članstvu. Ti tri godine ne kritikuješ DSS da bi došao na vlast. Onda tako lep i umiven nisi dobio vlast, nego ju je uzeo neko drugi. To je zaista teško objasniti građanima. Na sve ovo što ne funkcioniše u Srbiji, dobićete i vrlo slabu vladu punu unutrašnjih protivrečnosti. Dodajte tome i nezavršenu saradnju sa Hagom i kosovski problem. Veliko je pitanje šta će se događati sa Kosovom, da li će Savet bezbednosti što pre razmatrati Ahtisarijev predlog ili će rasprava biti odložena na ruski predlog, pa ćemo doživeti radikalizaciju albanske strane. U svakom slučaju, mislim da će ovo biti veoma, veoma teška godina za sve nas.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Žarko Korać, a u nastavku emisije slušate Dejana Ilića, urednika izdavačke kuće Fabrika knjiga.

DEJAN ILIĆ:

Možda će ovo nekog iznenaditi, ali moja prva primedba se odnosi na to što Srpskoj radikalnoj stranci nije dozvoljeno da pokuša da formira vladu. Ja ne vidim kako je to automatski, odmah posle izbora, Boris Tadić kao predsednik Srbije shvatio da Srpskoj radikalnoj stranci ne može da ponudi mandat za formiranje vlade. To je stranka koja je dobila najviše glasova i kako to ti automatski isključiš iz političkog života milion i sto hiljada građana Srbije, šta su oni, budale, imbecili, kreteni? Ko su ljudi koji glasaju za Srpsku radikalnu stranku? Ti im kažeš - Vi ste budale, imbecili, kreteni i Srpska radikalna stranka automatski ispada iz svakog dogovora o vladi. Pa ne može, ako si dozvolio Srpskoj radikalnoj stranci da postoji, znači da si je prihvatio kao političkog aktera u ovoj zemlji. Ne možeš da ih na jednom nivou prihvataš, a na drugom da ih odbacuješ kao da su kužni i kažeš - Oni ne dolaze u obzir. Kako ne dolaze u obzir? Apsolutno dolaze u obzir, moraš pokazati poštovanje prema ljudima koji su glasali za tu stranku. Druga stvar je kako dozvoljavaš da te jedna osoba koja je namumila da bude premijer ucenjuje mesec i po dana? S jedne strane si ležernim pokretom ruke sklonio milion i sto hiljada glasova u stranu, a onda stranku koja nema ni upola toliko glasova uvažavaš na takav način da te njen predsednik, samo zato što mu je zapelo da bude premijer, cinculira nedeljama. Kao što si ovima rekao da su neprihvatljivi, tako i njemu kaži - Nećeš biti premijer, ili - Evo ti mandat, probaj da sastaviš vladu; nisi sastavio vladu - doviđenja.

Znaš, možda bi bilo dobro da Koštunica sastavi vladu. Možda on uvaži Srpsku radikalnu stranku, pa kaže - Dođite sa mnom. Pa neka naprave vladu, što da ne? Pokazalo bi se da je ta vlada nesposobna i Srbija bi se za vreme njenog mandata sunovratila još dublje i konačno bismo videli da ta opcija nikuda ne vodi. Drugi dobitak bi bio da se vidi da podela na prodemokratsku, proevropsku Srbiju i onu drugu, koju oličava Srpska radikalna stranka zajedno sa Socijalističkom partijom Srbije, nije onakva kakvom nam se predstavlja. Ne možeš Demokratsku stranku Srbije sa Novom Srbijom svrstavati u prodemokratski, proevropski blok, jer svim što rade, oni pokazuju da tom bloku ne pripadaju. Većina ljudi koji javno istupaju kažu da je upravo to demokratski blok. Pa nije i hajde da to učinimo vidljivim, hajde da razbijemo sliku koja je pogrešno postavljena još petog oktobra 2000. U bloku koji je bio nasuprot Miloševiću i strankama koje su sa njim sarađivale, bili su i ljudi koji ideološki nisu imali nikakav problem sa Miloševićem, već su mu zamerali samo neuspešnu realizaciju njegove

DEJAN
ILIĆ

politike. Onda tu nema jedinstvenog bloka. Tu su se na pragmatičnoj osnovi našli ljudi koji zapravo na svim drugim ravnima drugačije misle i sada je očigledno došlo vreme da se oni razidu i da Demokratska stranka Srbije otvoreno zauzme ideološku poziciju koju sve vreme i zastupa. Ovako i dalje imamo mutnu sliku, zahvaljujući tome što Demokratska stranka još nije u stanju da to jasno izgovori i da se u skladu sa tim ponaša.

Demokratska stranka Srbije je srušila jednu vladu Demokratske stranke, a sada oduzima pravo Demokratskoj stranci da formira novu vladu. Pa šta ljudi iz DS-a misle? I ako Koštunica ne bude premijer, a Demokratska stranka Srbije učestvuje u vlasti, da li neko iz DS-a misli da će im biti dozvoljeno da vode svoju politiku? Pa aman, da li ih je nečemu naučio period od 20001. do 2003? Je l' imaju ti ljudi pamćenje? Boris Tadić misli da je on pametniji, lukaviji od Zorana Đinđića, pa će on uspeti Košunicu da prevede na svoju stranu, a Zoran Đinđić to nije uspeo. I kako oni objašnjavaju to što rade? Oni kažu - To je taj demokratski blok. Nije demokratski i ponašajte se u skladu s tim.

Meni neko može da predloži - Hajde ti, Dejane, prestani da živiš pedesetak godina, dok mi ne rešimo pitanje Kosova, pa kada ga rešimo, ti živi dalje kao da se ništa nije dogodilo. To naprosto ne ide tako, jer sve i da se saglasimo da je pitanje Kosova toliko bitno, ti ne možeš da zamrzneš život jedne zemlje. Ljudi žive iz dana u dan, moraju živeti, nemaju kud. Uprkos svemu što se izgovara, izgleda da to Kosovo postaje nezavisno i ja ne razumem kako ljudi koji vode stranke u Srbiji ne shvataju da u svojim izjavama moraju da ostave zrnice prostora da, kada ta odluka bude doneta, ljudi tu odluku i prihvate. Ovako, ja sam recimo urednik izdavačke kuće, i kažem ljudima sa kojima radim - Slušajte, mi ne možemo više ništa da radimo, nećemo izdavati knjige, jer ja pre toga moram da rešim jedno pitanje, ali vi meni i dalje dajte platu. Oni kažu - Mi više nećemo tebe za urednika nego hoćemo nekog drugog, a ja im kažem - Jeste, ali prvo sačekajte da ja rešim ovo pitanje, pa kada ga rešim, onda ćemo da vidimo šta ćemo sa vašim zahtevom da ja više ne budem urednik. To radi Koštunica u ovom trenutku. On je premijer odlazeće vlade i onda volja mu - kada hoće s nekim da razgovara, on razgovara s njim kao premijer, a kada neće da razgovara, on kaže - Ja sam premijer odlazeće vlade i ja ne mogu s vama da razgovaram. Ta nelogičnost ide tako daleko da on pre mesec dana ne primi Ahtisarija, ali onda bez problema otputuje da razgova-

ra s Ahtisarijem. Pa aman, ako ga nisi primio ovde, šta ima da putuješ? Ti si sam sebi oduzeo pravo da pregovaraš. Do te mere otvoreno pokazivanje nepoštovanja elementarnih pravila ponašanja i otvoreni sukob sa zdravom pameću i logikom je meni neverovatan.

On je celu svoju političku karijeru založio u pitanje Kosova i ponaša se potpuno apsurdno, sa jednim opravdanjem da je to u interesu očuvanja Kosova u Srbiji. Šta ako se to ne desi? Kakva je posledica? Mislim da bi on morao da kaže šta će da uradi ako Kosovo ne ostane u Srbiji. On bi morao da kaže šta misli dalje da radi, da li misli da ostane aktivan političar, da li misli da onda i dalje ima pravo da obavlja bilo koju javnu funkciju. Ne znam, ne mogu da shvatim kako ljudi sebe dovode u tako bezizlazne situacije. Svako ima pravo da sebi radi šta god hoće, ali zašto nas dovode u bezizlaznu situaciju?

Imali smo u parlamentu raspravu o tom Ahtisarijevom predlogu i to je bila prva sednica u novom sazivu parlamenta. Liberalno-demokratska partija je na tom prvom ispitu opravdala poverenje glasača, ali onda je izašao čovek iz Srpske radikalne stranke, Aleksandar Vučić, i pomenuo slučaj Martinovića. To mi je bilo kao da me je neko gurnuo dvadeset godina unazad. Martinović je umro 2001. u priličnoj bedi, a taj zločin se dogodio 1. maja 1985. Njegov život je učinjen oličenjem sudbine srpske nacije, on je napravljen mučenikom. Pri tome, zahvalni srpski narod kojem je poslužio kao metafora za njegovu kolektivnu sudbinu nije se baš potrudio da ublaži posledice tog zločina. U periodu od 1985. do 1991. taj zločin je upoređivan sa nabijanjem na kolac. Velika slika Miće Popovića mesecima je stajala u galeriji u Knez Mihailovoj. Na toj slici Martinović je raspet na krst, u podnožju krsta stoji ta boca, oko krsta stoje nezainteresovani policajci, a čuče, onako pritajeno i podmuklo, ljudi koji nose keče na glavi. Ova slika je verovatno povezana sa terminom raspeto Kosovo. Sledeća bizarna stvar je pesma Milana Komnenića posvećena boci Martinovićevoj. A niko se nije sažalio nad tim čovekom, niko mu nije stvarno pomogao, jer on je imao ozbiljnih zdravstvenih problema.

Kada uđemo u devedesete, zločini koji su vršeni u logorima koje su držali Srbi u Bosni i Hercegovini veoma liče na ono što se desilo Martinoviću. Ti ljudi su mučeni na isti način na koji je bio zlostavljan Martinović. I koga ti sada da okriviš za to? Pa, svakako onog koji je to radio, ali da li je on jedini krivac? Šta ćemo sa celom tom imaginacijom koja se splela oko tog nesrećnog događaja? Čini mi se da stalno

DEJAN
ILIĆ

izbegavamo da puteve odgovornosti usmerimo na pravu stranu. Martinović je inače bio zastavnik u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i radio je u Domu kulture Jugoslovenske narodne armije. Zločini u Čelopeku su se takođe događali u Domu kulture Jugoslovenske narodne armije. Stvar je još groznija, jer ljudi koji su seksualno zlostavljani su izvođeni na scenu tog Doma kulture. Zatvorenici bi bili uvedeni u salu, onda bi bilo izabrano desetak ljudi koje bi izveli na scenu i zlostavljali ih na način sličan onome na koji je bio zlostavljan i Martinović. Kada kažem da su to činili izopačeni umovi, to je tačno, jesu, ali da li su oni izopačeni mimo ikakvog okvira ili je njihova izopačenost bila kanalisana na određeni način? Ako je bila kanalisana na određeni način, a ja mislim da jeste, onda oni nisu jedini koji treba da budu odgovorni za te zločine.

U Međunarodnom sudu pravde u Hagu nije rečeno da zločin nije postojao, tamo je rečeno - Zločin jeste postojao, ali su za taj zločin odgovorni Srbi iz Republike Srpske. I tog trenutka vidiš kako Srbi iz Srbije nastavljaju istu politiku koju su imali čitavih devedesetih - Mi nismo u ratu, mi nemamo ništa s tim. Kakav je to stav? Ili Srbi iz Republike Srpske nemaju ništa s nama, pa ćemo završiti svaku priču o Republici Srpskoj i prepustiti je svojoj sudbinu ili oni imaju mnogo veza sa nama, kako se to iz dana u dan pokazuje kroz brižne komentare o njihovoj budućnosti. Ako Republika Srpska ima veze sa nama, a pripisan joj je zločin genocida, da li ćemo mi da kažemo - Uf, super, mi sa tim nemamo ništa ili ćemo da priznamo naš udeo u tome, pa ćemo onako bratski reći - Hajde i tu odgovornost da podelimo, bez obzira na to što ona na sudu nije mogla da se dokaže činjenicama? Mi znamo da je ta stvar počela iz Beograda, znamo da ste bili gurnuti u to, znamo da ste bili pomagani odavde. Hajde da ne nosite taj sramni žig sami, hajde da ga ponesemo zajedno. Na srpskoj strani je postojao strah od toga kako će se Srbija ekonomski nositi sa eventualnim zahtevom za ratnu odštetu, ako se presudi da je Srbija odgovorna za genocid u Bosni. Evo, ne moramo ekonomski da snosimo bilo kakav teret, preostala je samo simbolička ravan. Samo na tom nivou treba da napravimo nekakav gest i to ne gest prema žrtvi, nego prema Srbima u Republici Srpskoj. Mi imamo moralnu odgovornost prema tim ljudima i hajde da ih ne ostavimo da sami nose tu presudu, hajde da kažemo - Jeste, nisu dokazali, evo, nećemo plaćati odštetu, ali mi vam kažemo da u tome niste sami, mi smo bili vaši saučesnici.

Kada bi trebalo da ilustrujem takvu situaciju, mogao bih da navedem jedan strahovit primer sa početka Liotarove knjige, *Raskol*. On kaže ovako - Ako se holokaust dogodio, onda ga niko od tih ljudi u logorima nije preživeo, te onda ne možemo znati da se to dogodilo, dakle, holokaust se nije dogodio. A ako je neko ipak preživeo, sama činjenica da je preživeo govori da to nije bilo toliko strašno, te se holokaust opet nije dogodio. Znači, postoje mehanizmi negiranja stvarnosti, ali postoje i mehanizmi da neka vrsta realnosti ipak bude prihvaćena. Jedan od tih mehanizama je bila i ta Komisija za istinu i pomirenje. Ona je dobar primer još jedne propuštene prilike. Ta komisija je napravljena po uzoru na takvu komisiju iz Južnoafričke republike. Ništa nisu postigli, jer je model bio pogrešan. Idealan model za nas bi bila argentinska komisija za istinu. U Argentini je bio postignut dogovor sa vojskom da siđe sa vlasti. Pred silazak sa vlasti vojska je donela zakon o samoamnestiji. Posle izbora je formirana demokratska vlast i ljudi su rekli - Ali mi moramo znati šta je bilo sa svim tim ljudima koji su nestali u sedmogodišnjem periodu vojne hunte. Osnovana je komisija za istinu i na osnovu podataka koje je ona prikupila pokrenuti su postupci protiv vojnih lica koja su činila zločine. Međutim, vojska je još bila veoma jaka i pobunila se protiv tih procesa. Specijalne jedinice su četiri puta izlazile da demonstriraju i kretale na zgradu vlade da izvrše puč. Tu vidimo sličnost sa situacijom u Srbiji u doba pobune *Crvenih beretki*. Kada je u Argentini vojska shvatila da će njeni visoki oficiri biti izvedeni pred sud, ona je reagovala silom, kako vojska jedino i može reagovati. Šta u tom trenutku čini argentinska demokratski izabrana vlada? Ona nema silu da se suprotstavi vojsci, ali ima građane koji su glasali za nju i ona poziva građane na ulicu da spreče specijalne jedinice da dođu do zgrade vlade, uđu u nju i izvrše puč. Građani su izašli na ulicu i sprečili vojsku da izvrši puč. To se ponovilo nekoliko puta i rezultat tog procesa, koji je trajao skoro čitavu deceniju, je bio da su kazne izrečene oficirima bile simbolične, ali da je za vreme tog odmeravanja snaga između demokratski izabranih vlasti i vojske izašla na videlo čitava istina o počinjenim zločinima. Taj sukob je poslužio kao osnova za iznošenje istine, koju su ljudi vremenom prihvatili. Za demokratski izabranu vladu u kriznoj situaciji nema bolje zaštite od samih građana. Ne razumem kako to naše vlasti ne vide. Možda oni misle da su loši kompromisi jedini pravi put, ali onda to treba da nam jasno kažu. Onda se tebi i meni kaže - Hajde, prestanite da pričate te gluposti. Ne možemo ništa, prosto su jači od nas.

DEJAN
ILIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Postoji snimak iz doba pobune Crvenih beretki, na kojem tadašnji premijer, Zoran Đinđić, pognutih ramena noću ulazi u njihovu kasarnu u Kuli. Da li je to momenat kada su građani morali biti pozvani da brane ustavni poredak?

DEJAN ILIĆ:

Svakako da jeste. Kada su *Crvene beretke* blokirale *Gazelu*, valjda je Zoran Đinđić došao kod Dušana Mihajlovića i pitao ga - Da li mi nešto možemo da učinimo, da ih sklonimo odatle? Ovaj je rekao - Ne, a Đinđić je rekao - Dobro, onda ništa. Mogli su da pozovu ljude na ulicu i da kažu - Ljudi, ugrožena je demokratski izabrana vlast i mi vas molimo da nam pomognete da se suprotstavimo ovom napadu na nas. Možda je to bio bolji put od toga da ideš i pregovaraš sa njima i dogovaraš se, jer bio si nemoćan kako god okreneš. Pazi, samo formiranje komisije za istinu je znak nemoći, time država priznaje da nije u stanju da sudski goni one koji su činili zločine. Ovdje je izabrano da se napravi kompromis, ali se taj kompromis završio ubistvom Zorana Đinđića. Moja pozicija je vrlo neprijatna, jer ja sa naknadnom pameću analiziram stvari, a ljudi su platili životom svoje odluke, ali hajde da više niko to ne plati životom, hajde da napravimo osnovu da takvo nešto više ne može da se ponovi. Dakle, ne samo da ne može da se ponovi Srebrenica, nego da ne može da se ponovi ni 12. mart 2003.

Ovo hapšenje profesora u Kragujevcu je jako zanimljivo. Prvo, kako se to dešava samo u Kragujevcu i da li će korumpirane profesore juriti i po drugim gradovima? Ima dovoljno indicija za pretpostavku da se takvo nešto radi i na Beogradskom univerzitetu. Kako je to sada svedeno samo na Kragujevac? I druga stvar, to insistiranje na korupciji me je podsetilo na odličan, vrlo kratak tekst Umberta Eka, *Kako prepoznati fašizam*. Tu on nabroja desetak tačaka, ali jedna od njih glasi - po stalnom insistiranju na borbi protiv korupcije. Korupcija nije stvar pojedinca već sistema, sistem je taj koji omogućava korupciju. Protiv korupcije se ne boriš tako što udariš na pojedince, jer su pojedinci žrtve tog sistema koji stvara mogućnost za korupciju. A kod nas se stalno bavimo posledicama i zato nikada istinski ne rešavamo stvari. Ovi profesori su izloženi na stubu srama, čime se pokazuje da država navodno postoji. A ko je stvorio uslove da stvari tako idu, da nije možda dvanaestoro ili trinaestoro ljudi, koliko ih je uhapšeno? To je potpuno sistemska stvar, a to znači da je ceo taj fakultet

počivao na tome, da bi kao odjednom neko to otkrio i odlučio da ti ljudi treba da budu kažnjeni.

Ima i zabavnih stvari, kao što je naše takmičenje za pesmu Evrovizije. Pobedila je jedna pevačica, a onda je nekoliko drugih pevača podnelo tužbu na proces žiriranja. Sumnja u bilo kakvu proceduru u Srbiji je tolika da imaš apsurdnu situaciju da je zbog izbora za pesmu Evrovizije neko podigao tužbu. Znači, ti i ja plaćamo porez zato da bi se neki sudija i tužilac bavili time što je neko zaključio da je prevaren na izboru za pesmu Evrovizije. Pri tome, ti izađeš i kažeš - U Srebrenici jeste počinjen zločin, a svi ti kažu - Sram te bilo. Žena izađe i kaže - Ja sam pokradena na izboru za pesmu Evrovizije i to se sluša sa pažnjom, ona dobije prostor da o tome govori. To su raskoraci koji pokazuju da ovo društvo funkcioniše jedino zahvaljujući zdravoj pameti građana. Kada bi se ljudi ponašali u skladu sa ponuđenim modelima, sve bi otišlo do đavola.

Bora Đorđević je na koncertu predstavio članove svoga benda kao Ratka Mladića, Radovana Karadžića i Milorada Ulemeka. Nemam ništa protiv da na taj koncert odu ljudi koji imaju isto mišljenje kao on. Stvar zaista jeste u tome da je taj čovek bio deo sistema, on jeste bio zamenik ministra kulture i tu nastaje problem. Neko ga je zaposlio u ministarstvu kulture imajući punu svest o tome kakvi su njegovi stavovi. Da li je to zvanična politika ove države? Hoću da mi se to saopšti, hoću da mi sledeći ministar kulture kaže - Ratko Mladić, Radovan Karadžić i Milorad Ulemek su srpski heroji i to je politika mog ministarstva. U čitanci za treći razred osnovne škole, koju je objavio *Zavod za udžbenike* pod upravom Radoša Ljušića, ima pesma o bombardovanju SRJ 1999. Ta pesma pominje nesrećnu devojčicu iz Batajnice. Pesma je očajna, ne po sadržaju, već je po svom obliku katastrofalna. To nije pesma, to je naklapanje, trućanje, ne znam kako bih to nazvao. To je najobičnija besmislica sa stanovišta forme. To znači da ona u čitanku nije ušla zbog svoje forme, nego zbog svog sadržaja. Problem sa tim bombardovanjem je da je ono rađeno mimo međunarodnih pravila i zakona. Ali ako je to bombardovanje bilo nemoralno, onda mora biti nemoralno i ono što su radile srpska policija i vojska na Kosovu i ono što su radile srpske jedinice u Bosni i Hercegovini, i ono što je rađeno u Hrvatskoj. Dakle, onda je sve to nemoralno, jer je moralni princip univerzalan, pa deci to tako treba i predstaviti. U tom udžbeniku postoje i tekstovi o ratovima u Avganistanu i Iraku, koji su označeni kao nemoralni. Naravno da su nemoralni, ali ako ti u istu

DEJAN
ILIĆ

ravan staviš invaziju na Irak i bombardovanje Srbije, a prečutiš sve što je tome prethodilo, onda tvoja osuda invazije na Irak postaje besmislena. Da li mi zaista hoćemo da imamo đake koji smatraju da je dobro sve što im ide u prilog, a da je sve što im ne ide u prilog zlo? To je model koji se trenutno nudi. U redu, ali u kakvom društvu ćemo onda živeti? I to sa Borom Đorđevićem je deo iste priče: zločin u Srebrenici se opravdava zločinima Nasera Orića u okolini Srebrenice od 1992. do 1995. To svakako treba osuditi, ali ne možeš to osuditi, a onda reći - Jul 1995. nije nikakav problem ili - To je bilo toliko strašno da je ovo posle bilo opravdano. Ne, strašno je i jedno i drugo ili nije strašno ni jedno ni drugo. Naser Orić ima onaj genijalan argument - Ja sam znao šta će oni da urade, pa sam hteo to da predupredim i da sam ih pobio više, ne bi se desila Srebrenica. Dakle, moraš izaći iz tog kruga, jer ako Srebrenica jula 1995. nije problem, onda je Naser Orić jednako heroj kao što su heroji i ljudi sa srpske strane. Ako ništa drugo, moramo da ga poštujemo kao heroja muslimanskog naroda.

Karte su podeljene i partija je počela i ono što mi tražimo je novo deljenje. Pitaju te - Zar ovi ljudi ne rade za bolji život u Srbiji?, a ti kažeš - Oni tako kažu. - Šta, ti ne želiš da ljudi žive bolje u Srbiji? A ti kažeš - Želim da žive bolje u Srbiji. - Šta ti je onda problem? Ti kažeš - To kako oni rade neće dovesti do toga da ljudi u Srbiji žive bolje. - Otkud ti znaš? - Pa iskustvo me uči. - Ali nikad se ne zna, šta ako se Rusija digne? Ti kažeš - Pa jeste, stvarno, to nisam imao u vidu. Znaš, to je taj razgovor koji mi vodimo. Ti ga pitaš - Da li je u redu ubijati muslimane? On kaže - Ne. Ti kažeš - Nije, pa što su onda ubijali muslimane? - E, ali znaš kako... Ti kažeš - Čekaj malo, je li u redu ili nije u redu? - Nije u redu. - Pa šta smo mi uradili? - Pa izgleda da smo se svetili. - Pa je li to dobro? - Pa i jeste i nije. - Pa kako sad i jeste i nije? - Postojao je zločin pre onih zločina koje su počinili Srbi. - Dobro, a zašto smo se mi svetili? - Pa bio je rat. - Pa postoje pravila i za rat, zato nas i gone što postoje pravila i za rat, što se nismo pridržavali pravila. - Eh, sad, a da li će Amerikanci da odgovaraju za svoje zločine? - Pa neće. - Pa što neće? A ti onda kažeš - Čekaj, je l' se tebi sviđaju Amerikanci, je l' se tebi dopada to što oni rade? - Pa ne sviđa mi se. - Pa što ih onda navodiš kao primer, ti hoćeš da budeš kao Amerikanci? E u tome je stvar, oni zapravo hoće to, to je taj san da mi budemo najsilniji, najmoćniji, najjači i da radimo šta nam se prohte. Pa ga ti pitaš - Je l' ti se to sviđa?, a on kaže - Pa ne, a u stvari misli - Da, kako bih ja to voleo.

SVETLANA LUKIĆ:

Govorio je Dejan Ilić iz izdavačke kuće Fabrika knjiga, a sada slušate jednog od dvojice ljudi koji imaju pravo da naručuju gostovanje u Pešćaniku. Jedan je gospodin Desimir Tođić, a drugi je Vasa, koji je posljednji put gostovao u emisiji 2003. Tada je imao šest godina, a sada punih deset.

DEČAK
VASA

SVETLANA:

Je li imate predsjednika odeljenske zajednice?

VASA:

Da.

SVETLANA:

Ispričaj nam malo o tim predsjednicima, kako se biraju.

VASA:

Pa, bilo je tipično glasanje, uzmemo papiriće i svako treba da napiše imena tri osobe iz odeljenja za koje misli da bi bile najbolje za predsjednika. Onda prebrojavamo te glasove i onaj sa najviše glasova je predsjednik, onaj drugi po redu je potpredsjednik i tako dalje. Moram reći da se Nevena mnogo bolje ponaša kao predsjednik nego Staša prošle godine.

SVETLANA:

Kako se on ponašao?

VASA:

On nas je izluđivao, disciplinirao i higijeničari su mu bili kao telohranitelji. Mislim, strahovlada.

SVETLANA:

Je li vam objašnjavao kako on doživljava svoju ulogu?

VASA:

On je tvrdio da je naša obaveza da radimo sve što nam kaže, jer on ima pravo da nas izbaci iz škole.

SVETLANA:

Jesu li deca u to poverovala?

VASA:

Skoro sva.

SVETLANA:

A da li ima lobiranja? Znaš šta je lobiranje? Lobiranje je kada se jedna grupa organizuje i podržava jednog kandidata i ubeđuje druge ljude da glasaju za njega.

VASA:

Bilo je kandidata koji su sami ubeđivali ljude da glasaju za njih.

SVETLANA:

Šta im kažu?

VASA:

Pa plaćaju im. Meni je prošle godine Kaća ponudila čokoladu da glasam za nju.

SVETLANA:

A šta je još moneta?

VASA:

Novac je postao vrlo popularan. Sada počinju i da krađu novac.

SVETLANA:

Da li se kod vas uopšte pominje politika? Kada su sada bili izbori, je li neko nešto pominjao?

VASA:

Svi su krenuli u napad - za koga su tvoji roditelji glasali?

SVETLANA:

A šta je tebi ostalo u sećanju od tih izbora?

VASA:

Ostali su mi u sećanju jako glupi slogani, kao na primer - Život ne može da čeka, Stručnost ispred politike. I glupo mi je bilo što svuda stave ime stranke, a DSS je napisao - Glasajte za Koštunicu.

SVETLANA:

A zašto ti je to glupo?

VASA:

Zato što se sada nije glasalo za ljude nego za stranke, kasnije će doći izbori za predsednika. Ja mislim da su obe demokratske stranke jako glupe, mislim, nisu same stranke glupe, nego su ova dvojica glupa, Koštunica i Tadić... Siromašni smo, a i dosta smo užasne stvari radili za vreme Slobe, a nećemo da priznamo. Čitao sam u svom udžbeniku iz prirode i društva o tome kako je jedan naš čovek, Gavrilo Princip, izazvao Prvi svetski rat tako što je ubio jednog čehoslovačkog plemića.

SVETLANA:

Austrougarskog.

VASA:

Austrougarskog, da, tako da sam se zapanjio kada sam čuo da smo mi ovako nebitni i bedni i mali bili usred Prvog svetskog rata.

SVETLANA:

A zašto kažeš mali i jadni i bedni?

VASA:

Zato što jesmo. Malo-malo, kada sam kod bake i deke, neko kuca na vrata, neka jadna žena u ritama sa nekim malim detetom sa rukavima od pet metara traži parče hleba i putera i nešto malo odeće.

SVETLANA:

Da li te taj odnos između ljudi koje viđaš na ulici, u prodavnici....

VASA:

Uznemirava me, uznemirava me taj odnos, kako psuju i takođe ne volim to što ima tako puno pijanih ljudi. Pre neki dan vraćao sam se s karatea - ujutru, a ne uveče, i prolazi neki čovek pored mene i prođe sasvim normalno i negde pedeset metara iza mene okrene se i drekne - Ej, Pipo, tako me je nazvao - Pipo, sećaš se kad smo zajedno bili u ratu, sve smo ih smlatili, a, to su bila dobra, stara vremena, i tako.

SVETLANA:

I kako si se ti osećao?

VASA:

Ja sam bio prestravljen. I takođe me brine to globalno zagrevanje, koje bi moglo prvo da dokrajči ovaj svet. Takođe sam čuo za te druge ekološke katastrofe, za koje misle da će se desiti, na primer, u Americi taj prasak Jeloustona, i ono ostrvo što sada juri ka Kini. To je bilo veliko vulkansko ostrvo i ono je eruptiralo i prelomilo se na pet delova, koji sad plove u različitim pravcima i do kraja 2007. se očekuje da jedan udari u Kinu, jedan negde malo više u Aziju, negde oko Rusije, jedan u Južni pol, jedan u Severnu Ameriku i jedan u Južnu Ameriku.

SVETLANA:

To te brine, je li?

VASA:

Pa, brine me što će tresnuti sve one kontinente. Mislim, ako neki od njih malo promaši, neka struja ga uhvati, mogao bi da nas tresne i u Evropu.

SVETLANA:

A, to tebe brine?

VASA:

Mada, brine me i da ovaj što juri ka Rusiji ne zakači Japan.

SVETLANA:

Zašto te brine baš Japan, a ne neke druge zemlje?

VASA:

Zato što mislim da je Japan, za početak, dovoljno katastrofa doživio sa one dve atomske bombe i mislim da bi ga ovo stvarno dokrajčilo. A

DEČAK
VASA

i volim Japan, odatle dolaze manga stripovi koje čitam i crtam, odatle dolazi karate kojim se bavim.

SVETLANA:

Kad si već pomenuo geografiju, ta geografija koju ti učiš se jako razlikuje od geografije koju sam ja učila.

VASA:

E da, takođe mislim da je vrlo glupo što na kraju knjige prirode i društva piše o rascepu Jugoslavije, kaže - Jugoslavija je rasla i postajala sve bolja ekonomija i zemlja do te i te godine, kada se desio konflikt i Jugoslavija se raspala. Ništa ne kaže da ju je rat rascepio, samo kaže - desio se konflikt i Jugoslavija se raspala, *the end*. Prosto kao ovo ostrvo što se rascepilo u pet delova, kao da je puklo nešto između i da se ovo razdvojilo u pet sitnih ostrva, ne pet, osam ili koliko već, šest ih ima, je li tako?

SVETLANA:

Republika bivših, a sada država?

VASA:

Da.

SVETLANA:

Da li učite mnogo o kosovskom mitu, o Kosovu?

VASA:

Ne, uopšte ne učimo o Kosovu, niti o Albaniji, ni uopšte o drugim zemljama. Učimo samo o Srbiji, što mislim da nije fer.

SVETLANA:

Zašto?

VASA:

Kao što rekoh, ova zemlja je dosta nebitna po svetskom poređenju, a mi učimo baš samo o njoj, kao da smo mi kraljevina sveta ili šta već. Dosta je glupa ova zemlja. Ne možemo za početak nikako da se dokopamo nekog normalnog političara. To je kao slepa baba koja po mraku traži mrvu prašine koja joj je ispala, tako mi tražimo pametnog političara, mislim, tolike su nam šanse i da ga dobijemo.

SVETLANA:

Hoćeš da kažeš da smo mi u beznadežnoj situaciji?

VASA:

Poprilično.

SVETLANA:

Šta ćeš ti onda da radiš?

VASA:

Ja bežim u Japan, ako ga ne zakači ovo ostrvo. Čim završim fakultet - brišem ja.

SVETLANA:

Znaš kako je to tužno, ja imam telefonski imenik u kojem je pola imena precrtano zato što su tako zbrisali.

VASA:

Treba ti novi telefonski imenik. Tako možeš da zaboraviš na te koji su zbrisali.

SVETLANA:

To je teško, nedostaju mi, ja ne želim da ih izbrišem iz svog života, iz svog sećanja i to.

VASA:

Šta da ti kažem, čudna si... Skoro sam se igrao sa jednim malim dečakom u snegu jednog bednog dana zime - i prolaze pored Romi da uzmu nešto iz kontejnera. I on me zgrabi za ruku i kaže - Pazi, Cigani, ukrašće te. Ja kažem - Otkud ti to?, a on kaže - Baka mi rekla. Čak nekoj deci koja su Albanci u školi nadenu nadimak Šiptar, pa ih zovu Šiptar. Mislim, to je prosto nepravda.

SVETLANA:

To su predrasude, znaš šta su predrasude?

VASA:

Znam, kad nešto misliš o određenoj grupi ljudi i misliš da je to apsolutno tačno za svakog člana te grupe ljudi. Ja se slažem da su Srbi glupi, ali ne kažem da su svi glupi. *This country is going to the dogs*, to znači ova zemlja ide psima.

SVETLANA:

Šta time hoće da se kaže?

VASA:

Da je više ne naseljavaju ljudi nego psi. Da, nervira me to što ima tako puno pasa lualica, što ih neko ne usvoji, mislim.

SVETLANA:

Misliš da smo mnogo neosetljivi?

VASA:

Da, mnogo vodimo ratove, mnogo ubijamo.

SVETLANA:

Jesi ti to čuo ili si video na televiziji ili si slušao na ulici?

VASA:

Gledao s dekom na Dnevniku, video neki članak u dekinim novinama...

DEČAK
VASA

SVETLANA:

Kako se osećaš kad to vidiš i čitaš?

VASA:

Besan sam zato što dozvoljavamo da se to dešava. Mislim, taj Gavri-
lo, kako se već zove, ubio je tog austrougarskog plemića i izbio je
svetski rat, a mi i dalje ubijamo, i plemiće i obične ljude, kao da nika-
da tu priču nismo čuli - a polovina ljudi i nije. Ima u školi dece, na pri-
mer, koja ne znaju da razlikuju blok 45 od bloka 44. Oni misle da su
blok 45, blok 44 i blok 70, svi - blok 45. Misle da to mesto gde oni ži-
ve mora da je najveće od svih mesta, najbitnije od svih.

SVETLANA:

Da je pupak svemira.

VASA:

Da. Hara.

SVETLANA:

Šta je hara?

VASA:

To je četiri prsta ispod pupka ovako, ta tu tačka, tri centimetra dubo-
ko unutra nalazi nam se po japanskoj religiji najbitnija čakra. To je
tačka na telu, bitna tačka, najbitnija čakra koja se zove hara, ona
nam daje snagu, pamet i sve, hara.

SVETLANA:

Je l' ti se ne sviđa hrišćanska religija?

VASA:

Ma, ne sviđa mi se ta ideja jednog boga koji je stvorio svet i to za šest
dana, ceo svet, a još očigledno smatraju i da je ceo univerzum stvorio
jedan jedini bog, koji traži žrtve. Onda je on imao sina koga su raza-
peli na krst, koji je oživeo, postao novi bog.

SVETLANA:

Nije, Vaso, to je pojednostavljeno, tu ima nekih drugih stvari...

VASA:

Ma ne, znam ja celu stvar, imam ja ovde Bibliju, dečju Bibliju sa svim
tim pričama.

SVETLANA:

Pa zar nema krasnih priča tamo?

VASA:

Ma ima to da ljudi moraju da plate za praznoverje...

SVETLANA:

Da li ti veruješ da je tvoj život sudbinski određen?

VASA:

Verujem.

SVETLANA:

I bez obzira šta ti radio, da ti ta sudbina ne gine?

VASA:

Pa ne, nego da je moja sudbina da radim to što radim, i to naravno do-
vodi do nekih posledica, koje su isto sudbinski određene time što sam
to uradio.

SVETLANA:

Da li ta tvoja priča ima srećan kraj?

VASA:

Ponekad da, ponekad ne, mada moram reći, u prijateljstvu baš i ne.
Moj prvi prijatelj s kojim sam bio od rođenja, kad je krenuo u školu
svidelo mu se učenje, okrenuo se učenju i više nije imao vremena da
mi bude drug. Onda sam se ja odselio, našao ovde novog prijatelja, ko-
ji se naljutio jer sam mu vrisnuo na uvo i zato je ljut već godinu dana.
Nemam tu sreće.

SVETLANA:

A da li misliš da ti možda snosiš neku odgovornost za to?

VASA:

Ne verujem. On se okrenuo učenju, ja ga pitam - Hoćeš da izađemo da
se igramo? On kaže - Nemam vremena, učim. To je jedan od razloga
zašto mi je škola neprijatelj - uzela mi je najboljeg druga. Sanjao
sam, kad sam imao onu užasnu prvu nastavnicu, onda sam sanjao,
jer mi je stalno pretila. Jednom mi je rekla - Veruj mi, ne želiš da te ja
stavim u kaznu, to ćeš zažaliti, i time me je uplašila i onda sam ja sva-
ke noći sanjao drugačiju kaznu. Jednom me je nazvala - đavolov iza-
slanik, kaže - Kazniće te bog, poslaće te u raj, jer za tebe, đavola, je to
najgora kazna.

SVETLANA:

Kad naiđe Dnevnik, pa silom prilika moraš da gledaš...

VASA:

Ne silom, kad naiđe Dnevnik, ja ga namerno gledam.

SVETLANA:

Zašto?

VASA:

Eto, zanima me.

SVETLANA:

Šta si čuo u Dnevniku u poslednje vreme?

DEČAK
VASA

VASA:

Sad prate to, kao - Eee, uspele smo da prođemo nekažnjeni za ovo Bosna i Hercegovina i to. Mislim, svi su zbog toga presrećni, mada ja mislim da nismo zaslužili, jer jesmo to uradili, s punim pravom nas je tužila Bosna.

SVETLANA:

I šta još čuješ u Dnevniku?

VASA:

Ma ovo o Ahtisariju za Kosovo.

SVETLANA:

Pa šta si tu ukapirao?

VASA:

Ukapirao sam da je Koštunica glavni u kampanji za Kosovo, mislim ono - Ne damo Kosovo, dok god Srbija i njeni preci i dede i pradede i čukundede i babe i babetine i šta god, stoje i žive, Kosovo neće napustiti granice naše države. Ne razumem ga, već ga je izgubio, nema šansi. Šta ti misliš, da li postoji šansa da zadržimo Kosovo?

SVETLANA:

Ja mislim da ne postoji.

VASA:

Teško. Ja mislim da smo gotovi sa tim Kosovom.

SVETLANA:

Da li bi ti voleo da odeš na Kosovo?

VASA:

Voleo bih, nikad nisam bio.

SVETLANA:

Da li bi se plašio Albanaca?

VASA:

Plašio bih se, zato ni ne idem na Kosovo. Čujem da na granici čekaju da ubiju Srbe. A zašto nas oni tako mrze?

SVETLANA:

Zbog toga što su decenijama srpski policajci i srpski vojnici pravili...

VASA:

Spektakl.

SVETLANA:

Kakav je odnos dece koja idu na veronauku i ove koja idu na građansko? Jesi li malo zavirio na tu veronauku?

VASA:

Ne, ali mi Nina kaže da uglavnom samo crtaju. Kaže - Crtamo planetu Zemlju. Ali im je veroučitelj baš pravi pop. Ima dugu belu bradu,

čelav je, ima onu besmisleni kapicu, ima zlatni krstić tu i veliki debeli zlatni krst oko vrata i ima crnu mantiju, dole mu se ne vide noge, vuče mu se po podu.

SVETLANA:

Kada on ulazi u školsko dvorište, kako se deca ponašaju?

VASA:

Sklanjaju mu se s puta, uvek mu naprave pravu liniju, pravu stazu da može da kroči kao neki svetac, mislim, deca koja idu na veronauku, naravno. Nas sa građanskog mora da zaobilazi. Jednom se naljutio na mene što mu se ne sklonim s puta, neće da me zaobiđe, traži da se sklonim u stranu da bi on mogao da nastavi svojom stazom, predodređenom svojom putanjom, koju mu je bog odredio. I to je bio jedini put da mu se obraćam, tako da sam mu tad persirao, naravno, mada nastavnici ne persiram. Rekao sam mu - Mislim da vašim nogama ipak treba malo više vežbe.

SVETLANA:

A šta je on rekao na to?

VASA:

On se namrštio, digao nos i zaobišao me. Ali i dalje me nisi pitala ono - zašto sam stvarno baš posle ovih izbora insistirao da pričam. I dalje me nisi ništa pitala šta mislim o rezultatima ovih izbora.

SVETLANA:

Izvini, to je moja greška. Šta ti misliš o rezultatima o tih izbora?

VASA:

Mislim da je bilo dosta nepravедno, sve manjinske stranke jesu prošle, ali im je trebala ona pomoć, onih dodatnih posto ili šta već da prođu, na primer romska partija, albanska partija. Okej mi je da dobiju pomoć, ali mi nije okej da im je potrebna. Mislim da bi ljudi trebalo više da glasaju za te manjinske stranke, a ne samo za Koštuničin stav - Srbija, ura za Srbiju, Srbija je glavna i Srbi Srbiji i Srbija Srbima.

SVETLANA:

Tamo je bilo nekoliko romskih partija. Jesi li uspeo da ih razlikuješ?

VASA:

Da, razlikovao sam jednu koja kaže - Mi smo romska partija, a da bi dobili više glasova kažu - Ali nemojte da nas povezujete sa Romima, mi smo za sve, mi smo za sve siromašne ljude, nismo mi samo za Rome. E, to mi se nije dopalo, kao manje bi ljudi glasalo za njih ako su za Rome, jer ljudi inače mrze Rome, ne znam zašto.

DEČAK
VASA

SVETLANA:

Nije mi jasno, izvini, neću sad da te uvredim, moje pitanje je da li ti kad govoriš o romskim strankama, o zaštiti manjina, govoriš nešto što misliš da je politički korektno, u smislu da je dobro da se tako govori ili...?

VASA:

Baš me briga šta je politički korektno, ja imam svoj slobodan stav o životu, a to je - radiću, govoriću i misliću kako ja mislim da treba da mislim i radim i govorim. Ne kontroliše me nikakva politička obaveza ili školska obaveza, mada tu me mama nateruje.

SVETLANA:

Htela sam da te pitam zbog čega si tražio ovaj razgovor.

VASA:

Tražio sam ovaj razgovor, želim da učestvujem i da ljudi znaju moje mišljenje, prosto, volim da učestvujem u političkom životu. Želim da učestvujem, znam da ovu emisiju sluša hiljade i hiljade ljudi, pa sam mislio da bih mogao malo da utičem na njihovo biranje sledećeg puta, za koga će da glasaju. Za početak, mene strašno nervira taj silni rasizam, svi me zovu prljavi Englez samo zato što sam tamo rođen. Kada neko nešto ukrade u školi, onda prave listu dečaka i devojčica koji su ušli u odeljenje i odmah kažu nastavnici - Ma to mora da je onaj dečak Rom. Ali u svakom slučaju, mislim da su deca sada u mnogo boljem položaju nego što su bila pre dvadeset godina. Imaju mnogo više stvari, za početak, imaju internet, imaju dvd, dakle, u materijalnom smislu su u boljem stanju, ali je definitivno mnogo veća opasnost, ne od roditelja naravno, ali od drugih odraslih. Mnogo smo u većoj opasnosti nego ranije, ima mnogo više ludaka. Ja se na putu do škole smešim i pevušim, i druga deca, a odrasli su svi namrgođeni, tužni, mnogo su tužni.

SVETLANA:

A zašto misliš da su takvi?

VASA:

Izgubili su posao, porodicu, prijatelje, izgubili su ratove, novac. Ništa im više nije bitno, nije im bitno kako se ponašaju prema svojoj porodici, samo im je bitno da zarađuju novac. Ljudi su previše opsednuti novcem, ništa im drugo nije važno. Ja mislim da je sam koncept novca glup, mislim da ne bismo morali ništa da dajemo ljudima da bismo nešto dobili. Treba sve da bude besplatno, onda bi svi ljudi mogli prosto da dođu i sve da pokupe. Treba po zakonu da ima neka određena količina koja ti je dozvoljena dnevno da se uzme. Da nema novca, ne

bi bilo ni siromašnih, svi bi u stvari bili bogati, jer bi mogli da uzmu sve u toj ograničenoj količini koliko kila dnevno... U školi nas uče kao nemojte vi da se brinete za vašu majčicu zemljicu, to će sve da se reši i nema problema, globalno zagrevanje, bla, bla, bla, to ćemo mi da rashladimo, atomski rat, bla, bla, bla, mi ćemo to da sredimo. Govore nam ono što želimo da čujemo, a ne ono što treba da čujemo. Sad učimo iz muzičkog pesme tipa - Magarac njače i-a, a kukavica govori kuku-kuku i to je kao hor od koga svi beže zato što su glasni. Učimo o četiri bele guske koje su sedam jaja snele, pa onda su jednu zaklali, pa su svi za njom plakali, pa kad su je pojeli svi su bili veseli. Iz prirode i društva imamo jednu jedinu stranu gde se govori bilo šta o ostatku sveta, a imamo sto strana u knjizi. Ja mislim da se Srbi ne plaše spoljnog sveta, mi ga ne mrzimo zato što ga se plašimo, nego je suprotno - mi ga se plašimo jer ga mrzimo. Bio je jedan čovek, Slobodan Milošević, koji se plašio spoljnog sveta i zato ga je mrzeo, a onda je ta mržnja, a ne taj strah prešao na narod, ali je onda iz te mržnje izašao strah, tako da se tu malo vrtimo u krug. Nade je bilo dok su na vlasti bili smisleni ljudi kao što je bio Zoran Đinđić, ali besmisleni ljudi su ga ubili. Sećam se njegove sahrane, to je stvarno bilo pretrpano, koliko je tu bilo ljudi. Jesi li videla koliko je tamo bilo ljudi?

SVETLANA:

Bila sam tamo.

VASA:

Bila si, ti si jedna od tih ljudi? I to nije bilo samo iz Beograda, dolazili su i iz ostatka Srbije za to.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo desetogodišnjak Vasa. Za kraj emisije slušate Vjekoslava Pericu. Vjekoslav je Splitsanin, košarkaš, profesor sociologije u Americi, pisac knjige Balkanski idoli. Vjekoslav Perica trenutno sedi u Beogradu i piše jugonostalgичnu studiju o propasti južnoslovenskog sveta. Neka od poglavlja ove knjige imaju naslove - Igralište imperija, Postjugoslovenska akademska dijaspora ili gubitnici pišu istoriju, Humor i horor, Razvoj jugoslovenskog partizanskog mita, Čudo jugoslovenske košarke. Slušate Vjekoslava Pericu.

VJEKOSLAV PERICA:

Ljudi ovdje pišu knjige iznutra, a Amerikanci koji se bave jugoistočnom Evropom, Balkanom, ih pišu izvana. I onda sam shvatio da sam ja i jedno i drugo, i autsajder i insajder, pa sam u novoj knjizi napra-

DEČAK
VASA

vio kombinaciju eseja i naučnih radova. Tu postoji jedno autobiografsko poglavlje, koje je bazirano na citatu Vlatka Stefanovskog iz moje prethodne knjige, *Balkanski idoli*: Ovdje je teško roditi se i umrijeti u istoj državi. U mojoj porodici je svaka generacija bila u drugoj državi i svaka generacija je vidjela neki rat. Moj djed je umro od bolesti na Istočnom frontu, negdje u Galiciji, u Prvom svjetskom ratu, otac mi je u Drugom svjetskom ratu bio partizan, a ja sam vidio ovaj rat, iskusio egzil i povratak u zemlju u kojoj sam rođen, bivšu SFRJ. Povremeno odlazim i u Hrvatsku i onda kompariram jedno i drugo, gledam kako se ta nostalgija manifestira. Mnogo se promijenilo, ali postoji i kontinuitet. Zaključio sam da ta SFRJ nije prestala, nije nestala, da to što se vani zove *former Yugoslavia*, kao da je to *bivša* dio imena, živi u ljudima kroz kulturnu nostalgiju, sjećanja na pjesme, sport i svakodnevni život. Zajedničko jugoslavensko tržište nikada nije prestalo funkcionirati. Čak i za vrijeme rata najveći neprijatelji su trgovali jedni s drugima, švercali. Odmah poslije rata su fino uletjeli Slovenci, bili su spremni, evo njih nazad na svom tržištu. Naravno, tu je najzanimljivije pitanje jezika, sa kojim se svi šalimo, ima dosta zezanja o tome, jer svakome je jasno da je to jedan jezik, možeš ga zvati kako hoćeš. Eto, i košarkaši ponovo igraju u Jadranskoj ligi, koja je bila jedna od najjačih košarkaških liga u Evropi.

U američkom Institutu za mir su mi rekli - Svi znamo da je najveća kohezivna snaga bivše Jugoslavije bio Tito, ali da li sada postoji nešto što bi te ljude moglo povezati? Prvo, ja se ne slažem da je Tito bio najveća kohezivna snaga. To je način na koji Amerikanci vole gledati stvari. Oni ne znaju koliko je Jadransko more značilo ljudima. Tko nije bio tamo na ljetovanju? I onda se javlja nostalgija kroz koju nacija živi. Mikijevič ima definiciju nacije po kojoj ne znaš što je nacija dok ne odeš van. Kao veliki poljski patriot on kaže - Litvanija, moja domovina, izgubio sam te, ti si kao zdravlje i tek sad znam koliko mi nedostaješ. Tek kada nešto izgube, ljudi postaju svjesni toga. Imamo i tu tezu da je bivša Jugoslavija nekakva umjetna tvorevina. Prvo, sve su nacije umjetne tvorevine iz devetnaestog i dvadesetog stoljeća. Sve su nacionalne države umjetne tvorevine, jedne manje, druge više. I pitam onoga tko mi priča o toj bivšoj Jugoslaviji kao vještačkoj, umjetnoj tvorevini, da mi navede jedan primjer prirodne nacije. Naravno, ne računam ove koji pričaju da je Hrvatska nastala u sedmom vijeku, a Srbija prva izašla s oltara Srpske pravoslavne crkve - nisam ekspert za medicinska pitanja. Sve su nacije vještačke i koja nije? Kako je stvorena Amerika, kako je stvorena Australija, što je Izrael? Da nije možda

Izrael prirodna tvorevina? Našli su bivšu Jugoslaviju kao primjer umjetne tvorevine, a baš bi ona mogla biti primjer nečeg suprotnog.

Imate onu Sabrinu Rame i njenu knjigu *Balkanski Babilon*. Zašto ona zove balkanskim Babilonom zemlju u kojoj je osamdeset ili devedeset odsto stanovništva slavenskog porijekla koje govori jedan jezik? Zbog svega onoga što se dogodilo u ratu imamo i stvari koje nas razdvajaju i sad je pitanje kako spojiti te dvije nespojive tendencije. I tako, to me zanima i ne bih rekao da mi je neprijatno da se bavim time, ali postoji emocionalni pritisak, nije baš lako na sebi praviti eksperimente. Volio bih takve stvari promatrati u Americi, u Australiji, Izraelu, negdje gdje nema nikakve emocionalne povezanosti sa subjektom koji proučavam.

Stanujem dolje u Makedonskoj, pa onda dođem u Svetogorsku i onda imaš tablu na kojoj piše pet raznih imena. Odmah sam to slikao, baš je dobra ideja da ljudi vide kako su se mijenjala imena tih ulica. Onda odem u šetnju po Kalemegdanu i vidim onu četvoročlanu bandu tamo, nikad ne znam koji su, samo Mošu Pijadea prepoznam. Koja su ona trojica, nemam pojma. Kult narodnih heroja je interesantan kult i zanima me uspon i pad tog kulta mučenika komunističke revolucije. U Hrvatskoj to nema šanse, još za vrijeme rata je srušeno na hiljade partizanskih spomenika, sve su ih uništili dinamitom. Nacija se određuje ne samo u afirmativnom smislu onoga što ti jesi, nego i onoga što nisi, pa se ta Hrvatska određivala da ona nije Jugoslavija i nije komunizam i morala je brisati sve te tragove. Srbija ima više onoga što Srbija jest od Hrvatske. Najbolji među hrvatskim intelektualcima se strašno nerviraju zbog toga i stalno o tome govore - Ej ljudi moji, ostavite se Srbije, ostavite se Jugoslavije, ostavite se komunizma, prestanite govoriti cijelo vrijeme što Hrvatska nije. Kod Srbije je interesantno kako ispraća jednog po jednog, pa odu Slovenci, pa odu Hrvati, pa odu Crnogorci, pa svi bježe, znaš, nitko s nama neće, pa na kraju došlo - Ne damo Kosovo, nećemo ovaj put, ne damo. I onda se mislim - Pa čekaj malo, zašto ne date? Bolje da date. Pogledajte sve ove koji odu, poslije par godina stranci im pokupuju pedeset-šezdeset odsto tog teritorija. Što prije date Kosovo, prije će otići nekom drugom, ne mogu to Albanci zadržati. Neki Litvanci, Rusi će pokupovati sve šta vrijedi. I prebacite na Albance sve troškove, tko više danas pravi države? Danas čovjek napravi kapitalističku korporaciju koja eksploatira jeftinu radnu snagu i pravi profit. Nikome danas na pamet ne pada da pravi države, koje su strašno skupe, trebaš plaćati po-

VJEKOSLAV
PERICA

reze, ubij bože. Tako da mi je to totalno neracionalno, tu se vidi da Srbiju vode emocije, jer ako daš Kosovo Albancima, u stvari im predaješ odgovornost. Evropska unija će stalno da ih tlači - Čuvajte manastire, čuvajte Srbe, pazite da nekome ne fali vlas s glave, odmah ćemo sankcije. I naravno, dolaze stranci, kupuju sve što vrijedi na Kosovu, jer Albanci nemaju novaca, oni su siromašni i ne mogu ništa zadržati, sve će im živo pokupovati. Prema tome, to mi je smiješno, kao daješ Kosovo Albancima. Ma ne daješ Kosovo Albancima, daješ ga pitaj boga kome, nekim bogatašima iz Meksika koji će da pokupuju sve šta vrijedi, rudnike po Kosovu i otpustiće Albance. Jadni Albanci, bili sirotinja, sirotinja će biti.

Na simboličnoj razini sigurno je da se u Srbiji više osjeća kontinuitet te bivše Jugoslavije nego bilo gdje drugdje. I u Makedoniji isto, primijetio sam to u Makedoniji i u Srbiji. Ovdje se na televiziji daje dosta starih programa. Neki dan sam gledao *Obraz uz obraz*, iz 1968. s Milenom Dravić i Draganom Nikolićem, a gosti su Relja Bašić i Đurđica Bjedov, koja je tad u Meksiku osvojila zlatnu medalju u plivanju. I tako, ima dosta starih košarkaških utakmica, skoro sam vidio onu utakmicu iz 1987. u Italiji, kad su naši juniori tukli Amerikance, kad je Kukoč dao jedanaest trica. Interesantno je pratiti kontinuitet te vještačke tvorevine koja začudo, eto vidiš, nekako traje, traje unutra u ljudima, traje vani, traje simbolično, traje na milion načina. Kao nema je, a vidi, prošlo je dvadeset godina, a ona je tu. Pa onda možda zbilja nije bila baš tako vještačka tvorevina, možda je u njoj bilo nečeg suštinskog na čemu je cijela ta ideja i nastala. A ta ideja je prilično stara i dio je tog velikog slavenskog mita o ujedinjenju, koji nikad nije ostvaren. Velike sile uvijek je hvatala paranoja - Jao, ako se Rusi ujedine svud unaokolo, ajme, majko, gotovi smo. Pred kraj hladnog rata došlo je do dezintegracije ne samo bivše Jugoslavije, nego su se tiho raspale sve države u kojima je bilo dva ili više slavenskih naroda. I onda je Zapad bio jao, sav sretan, odahnuo je - riješili smo se ovih. Kundera je napisao svoj veliki esej o centralnoj Evropi, a onda ga je s pravom napala Marija Todorova, bugarsko-američka historičarka. Onda sam se ja smijao što jedan Bugarin brani slavenstvo, a Čeh ga napada. Tako da, ako se već igramo sa raznim Babilonima ili Vavilonima, zovite kako hoćete - nikad mi nije bilo jasno zašto Srbi kažu Vavilon, a Hrvati Babilon, a Srbi kažu baba, a ne kažu vava - deplasi-rano je govoriti o balkanskom Babilonu. Ideja po kojoj je ovaj meksički režiser napravio film o današnjem svijetu kao globalnom Babilonu već ima jako puno smisla.

Orvel kaže da pobjednici pišu historiju, a ja sam volio da nešto kažem o historiji koju pišu gubitnici. Tu sam ideju dobio kad smo se našli 2003. u beogradskom mjesječniku *Reč*, gdje je svak pisao na svom jeziku, ja na hrvatskom, onaj na srpskom, onaj na slovenskom, onaj na makedonskom. Baš smo bili kao neka mala reprezentacija bivše Jugoslavije i ja sam pomislio - to je, znači, historija koju pišu gubitnici, jer to smo mi: imaginarna postjugoslavenska akademska dijaspora. Valjda će nas staviti u ovo novo izdanje leksikona YU nostalgije. To je postao dosta ozbiljan fenomen, očigledno se radi o milionima. I to je socijalizam. Dakle, ne branim ja onima koji pričaju o njegovoj represivnoj strani, kojima su stradali ljudi u porodicama, po komunističkim zatvorima, ali neka se isto zapamti da i ovaj ljudski kapital pokazuje što je socijalizam bio. U svakom slučaju, to je moj stav u odnosu na bivšu Jugoslaviju, ne da se ona obnovi, ali trebalo je izbjeći rat, rat se nije smio dogoditi. Uopće me ne zanimaju nikakvi argumenti - Nismo mi, oni su i slične gluposti. Rat se nije smio dogoditi i gotovo. Kada je sunčano, šetam po Kalemegdanu i onda vidim tog Gubitnika. Ima taj veliki spomenik, Gubitnik se zove, je l' da? Trebalo bi ga redizajnirati, nisam za to da ga se ukloni, ali recimo da se promijeni malo. Prvo, gubitnik je, a drugo, izgleda nekako totalno čudno, ja bih ga napravio kao onog debelog Budu što se smije, sa onim velikim trbuhom. I da baci onaj mač, brate.

Ima kod Knina selo, Kosovo se zove, ima i crkvu Lazaricu, to je jedno mini Kosovo, koje su tamo napravili lokalni Srbi. Bilo je izuzetno vruće na Vidovdan, 28. juna i tamo smo došli fotoreporter i ja i tu sam baš doživio pravoslavlje uživo. Vidiš na otvorenom kao nekakav oltar u kojemu su sve moguće vladike i đakoni i svećenici. Ta liturgija traje tri sata i nose one teške odore na sebi, znoje se, ja ne znam kako nitko ne padne u nesvijest, možda je to dokaz da ima boga. Svi pjevaju tri sata, a nema nikoga, ljudi uopće nema tu, nitko to ne prati. Ljudi u hladovini jedu, piju pivo i negdje oko jedan sat, kada je na programu bio govor Jovana Raškovića, evo ti deset tisuća ljudi, odjedanput se svi skupe, evo njega, to je kao religija. I sada on priča svoje poznate teze o tome da je srpska nacija najstarija u Evropi i da je izašla u trinaestom vijeku sa oltara Srpske pravoslavne crkve. Deset tisuća ljudi viče - Idemo u rat, daj nam oružje. Ja visim tamo na onoj pozornici sa fotoreporterom, nekako se držim u toj gomili - a što da netko vidi da smo mi oni drugi, ajme majko, nastradat ćemo. Srpski pravoslavci su očekivali da će rat donijeti nešto dobro, nešto pozitivno za Srbe, za razliku od ovih u hrvatskom katolicizmu i kod muslimana,

VJEKOSLAV
PERICA

gdje je bilo malo više rezerve. Oni bi radije da dobiju ono što su tražili na neki drugi način osim rata, pa nisu bili baš toliko otvoreno za tu ratnu opciju, kao što je to bilo kod srpskog pravoslavnog življa. To junačko je izišlo vani kao vjera da se nešto može rješavati ratom. I ako se rat već dogodio, valjda su više Srbi naučili da Srbija ne dobija u ratovima, a gubi u miru. Ako išta dobro od tog rata ima, to je da je ta teza pala, više ne funkcionira.

Historija partizanskog rata, NOB-a, je za vrijeme socijalističke Jugoslavije bila preneglašena, a sad je nigdje nema. Ide se iz krajnosti u krajnost; kao što je ranije bilo premalo religije, a sad je ima previše. Našao sam nekoliko knjiga koje daju povijest gerilskog i partizanskog ratovanja, komparativno na globalnoj razini, pa se tu može gledati koliko je taj partizanski rat značajan. Dođeš zapravo do zaključka da u Evropi to jeste bio jedan od najznačajnijih i najvećih, najmasovnijih pokreta otpora u Drugom svjetskom ratu. I postoji način da se valorizira zbilja pravilno. U svemu tome, mene je zanimala posebna dimenzija, a to su narodni heroji, koje sam u ovoj knjizi stavio u kontrast prema kultu Josipa Broza Tita. On nikada nije bio mučenik, on je uvijek bio nekakav *international man of mystery*, kao Ostin Pauers. Čak i u ratu on je bio sve samo ne mučenik, točno suprotno od mučenika. A imao je tri ordena narodnog heroja, da bi imitirao Brežnjeva koji je imao četiri, s tim da Brežnjev nikad nije bio u ratu, a Tito je bar nešto rata vidio. A ovi mučenici koji su poginuli u borbi ili bili ubijeni pod mukama, stradali i tako dalje, oni imaju po jedan orden. Kult narodnih heroji nastao je u Sovjetskom Savezu 1934. pod Staljinom, za vrijeme njegovog drugog petogodišnjeg plana, druge petoljetke. Narodni heroji nisu bili zamišljeni kao mučenici. Prvi narodni heroji Sovjetskog Saveza bili su piloti, ljudi budućnosti. Dakle, to je bio komunizam, velika utopija, *Star Track - The Next Generation*: avioni, modernizacija, petogodišnji plan. I sad, kako se došlo do toga da se oni pretvore u mučenike? - Pa to je učinio Drugi svjetski rat.

SVETLANA LUKIĆ:

I Dubravka Stojanović i mnogi naši istoričari su pisali o poricanju partizanskog pokreta i povratku Nedića, Ljotića, negiranja antifazišizma. To izgleda potpuno preterano i sve je gore i gore.

VJEKOSLAV PERICA:

Da, to su oni ekstremi o kojima sam govorio i sad nema druge nego da se čeka da vrijeme tih ekstrema prođe, da se stvari počnu gledati na razumniji način. Možda na ovakav način kakvim mi sada gledamo na partizanski pokret, da i ovi koji se oduševljavaju četnicima i ustašama počnu tako gledati na to. Ja sumnjam da će oni evoluirati, ali mislim da će se oni marginalizirati i da ćemo napisati konačno jednu koliko-toliko razumnu historiju južnoslavenskih naroda, pa čak i o tako kritičnim vremenima kao što je Drugi svjetski rat. Samo nam za to treba još vremena. Uostalom, evo vidite, Hrvatska napreduje prema Evropskoj uniji nešto brže od Srbije, a jedan od pokazatelja je i to što ih je Evropska unija natjerala da naprave novi udžbenik historije za osnovne i srednje škole. Ovi u Briselu su im to pregledali, pa su im rekli - A, ne valja ovo, pa su im vratili na ispravku. Tako su, eto, Hrvati napisali svoju novu povijest. Valjda će i Srbi tako.

VJEKOSLAV
PERICA

Kad sam služio vojsku u Valjevu, naš puk su poslali na Kosovo. Bilo je to 1981. u proljeće, nakon onih martovskih demonstracija. Probuđio sam se u tom kamionu i vidim da piše Leposavić - super, evo nas u Vojvodini, Leposavić, to je nešto lijepo, a na Kosovu su sve neka gruba imena, Vučitrn, Gnjilane, sve nešto ružno. Kad se zove Leposavić, to mora da je negdje u Vojvodini. Ma nije, kaže, na Kosovu smo. Onda sam se razbolio i dobio visoku temperaturu. U Kosovskoj Mitrovici nije bilo vojne bolnice, nego su me odveli u civilnu. I tu dobijem neku injekciju i počne da mi trne noga. Moj zastavnik se prepadne i pošalje me u Beograd na VMA. I dok su me pakovali, on me je psovao - Budalo jedna, taj Albanac ti je dao injekciju za Srbe, što nisi rekao da nisi Srbin? A ja mu kažem - Imao sam temperaturu četrdeset, šta ja znam, možda sam u bunilu i rekao da jesam, nemam pojma.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Vjekoslav Perica i bio je ovo Peščanik, hvala vam što ste nas slušali.

^v
PESCANIK 23. 03. 2007.

POBEDA JAČEG DEMOKRATE

Albanci su krivi za Miloševića, Zapad za ratove devedesetih, NVO scena za jačanje nacionalizma, a Evropa će biti kriva za pobedu radikala...

Vehabije su islam koliko su *Crvene brigade* hrišćanstvo...

Dinarska rasa Srba je nasilna i državotvorna, a moravsko-varždarska lukava i štedljiva, pa može postići ekonomsko iscrpljivanje rasnog protivnika ...

VESNA PEŠIĆ, *iz Građanskog saveza Srbije,*

LATINKA PEROVIĆ i OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ, *istoričarke,*

MILAN VUKOMANOVIĆ, *sociolog religije,*

IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*

SVETLANA LUKIĆ:

Kao što vidite, napolju je odvratan dan. Toliko je odvratan da sama sebi izgledam veselo i lepuškasto. Dobar dan, građanke i građani. Farsa o formiranju nove vlade je izgleda završena, Koštunica će biti predsednik vlade, Jočić ministar pravde, a sve ostalo i nije mnogo važno. Posle svega do čega nas je doveo najkvalitetniji Srbin, Tadić mu je izgleda dao šansu da nastavi da nas sahranjuje. Ako to urade, Tadić i rukovodstvo Demokratske stranke će nam objasniti da bi bilo pogubno da idemo na nove izbore sada, kada se odlučuje o Kosovu. Reći će nam da je Tadić morao da kapitulira pred politikom koju vodi Koštunica zbog mira u kući. Najmirnije je na groblju, tu se niko ne buni i niko ništa ne traži.

Možda neće biti velika šteta ako Tadić Koštunici stvarno ustupi mesto premijera, koje ovaj po cenu propasti zemlje neće da napusti. To znači da je glupa bila nada da su Tadić i članovi rukovodstva Demokratske stranke odgovorni ljudi, koji u odnosu na DSS imaju bitno različite ideje o evroatlantskim integracijama, o ratnim zločinima, o nacionalizmu, o pravdi i pravosuđu i ne mogu da dozvole da o svemu tome i dalje odlučuju ljudi koji su protekle tri godine toliko ličili na Miloševića i njegovu bandu. Prisetimo se da su se DSS i DS o takozvanih prvih pet principa rada nove vlade, dakle, o priključenju Evropskoj uniji, saradnji sa Hagom i ostalim lakim temama, dogovorili za nekoliko minuta. To znači da između Demokratske stranke i Demokratske stranke Srbije nema nikakve bitne razlike. A ako je tako, onda je stvarno svejedno ko će biti predsednik vlade i ministar pravde.

Juče nam je u poseti bio ministar spoljnih poslova Francuske i sve je naljutio svojom podrškom Ahtisarijevom planu. Vekovno prijateljstvo sa francuskim narodom je u velikoj krizi. Trebalo bi onaj spomenik zahvalnosti Francuskoj, kao za vreme bombardovanja, opet pokriti crnim čaršavom i poručiti da je našoj i francuskoj ljubavi došao kraj.

I šta će nam Francuska, kada imamo Rusiju i Sandu Rašković-Ivić, koja ide u Moskvu da u čuvenoj Dumì izdejsstvuje da Rusija u Savetu bezbednosti uloži veto na predlog rešenja o statusu Kosova? U međuvremenu, ruski ambasador u Ujedinjenim nacijama, Čurkin, je demantovao vest koja nas je ushitila, da je za vreme izlaganja šefa UNMIK-a o stanju na Kosovu demonstrativno napustio sednicu. Ne znamo da li je

Čurkin oglasno ili je išao da dete odvede u školu plesa, tek, kaže, to nije bio gest protesta.

Na kraju će se i Rusija zabaviti na naš račun, kao posle naše kapitulacije u Kumanovu, kada je nekoliko ruskih tenkova i oklopnih transportera sa musavim vojnicima iz Bosne prešlo na Kosovo. Provozali su se po Prištini, zauzeli aerodrom, a onda se na prvo američko - kuš, povukli. Bilo je strašno gledati Srbe iz Prištine, koji su poslednje sate svog života na Kosovu proveli oduševljeno mašući ruskim vojnicima.

Vojislav Koštunica je rođeni pobednik, dobiće još jednom Đinđićevu stolicu. Na stolicu na koju bi morao da sedne u Specijalnom sudu da bi svedočio o vezama njegove stranke i atentatora, neće sedeti. Tako je odlučila sudija Nata Mesarević koja ekspresno završava suđenje. Aco Tomić je odrađen, Milorad Ulemek je izdejstvovao da napusti sudnicu. Legija je pokazao ne samo da je svojom voljom ušetao u sudnicu, nego i da svojom voljom može suđenje da napusti kad god poželi. Nadajmo se samo da neće tako lako napustiti i svoju ćeliju.

Prošle nedelje smo govorili o emisiji Radio-televizije Srbije u kojoj je Đinđić proglašen dobrim nacionalistom, kojega su u stvari ubili Albanci i međunarodna zajednica. Vesna Pešić je učestvovala u toj emisiji. Sada su joj se slegli utisci i o tome je govorila na promociji Pešćanika u klubu Zeleno zvono u Zrenjaninu. Na promociji je govorila i gospođa Latinka Perović.

VESNA PEŠIĆ:

U svojoj knjizi, *Jugoslavija kao nezavršena država*, Đinđić je rekao da je nedemokratsko svako društvo zasnovano na ideologiji koja se ne sme dovoditi u pitanje i preispitivati. To ne mora biti samo komunistička ideologija, već i ono što on zove prirodnim teleologijama, kao što je etnički nacionalizam. Etnicitet kao nepropitana ideologija čak nosi veći nedemokratski potencijal, zato što se u njoj rađamo. Znači, nema konstitutivne demokratije, nema vladavine prava ukoliko je cilj iznad prava. On je to utvrdio i naveo je etnički nacionalizam kao tipičan primer za takvu situaciju. Sada se vraćam na RTS-ovu emisiju. Oni su pokušali da prezentiraju kako je Zoran Đinđić u decembru 2002. odjednom doživeo nekakvo prosvetljenje u vezi sa Kosovom i Dobrica Ćosić tu eksplicitno kaže da je on ubijen kao Srbin i demokrat. Zoran Đinđić je stavio na dnevni red pitanje Kosova kao autentični modernizator, sa dugoročnim pogledom na to šta je stvarni su-

verenitet Srbije. Na jednom mestu on kaže - Mora se što pre otvoriti kosovsko pitanje da ne bi dospelo u ruke populistima i dogmatama. On je trčao u susret tom pitanju i rekao - Ako to dohvate radikali i Koštunica, demokratije u Srbiji neće biti.

LATINKA PEROVIĆ:

Ja Zorana Đinđića uopšte nisam lično poznavala i kada me ljudi posle tog zbornika o njemu pitaju kako sam mogla time da se bavim, a da ga nikada nisam lično srela, ja im kažem da nisam poznavala ni Svetozara Markovića, ni Prudona, ni Marksa, a o svima njima sam pisala. Dakle, Zoran Đinđić je važna pojava u novijoj srpskoj istoriji i nad njim je izvršeno političko ubistvo, koje nije prvo u Srbiji i zaista bi bilo nenormalno da se istoričar koji se bavi srpskim društvom i srpskom državom ne zapita zbog čega je ubijen premijer, koji je nakon ratova, sankcija, raspada države, izopštenosti Srbije od sveta, degradacije ljudi, mobilisao toliku svoju i društvenu energiju da se Srbija pomeri sa mesta i završio plativši najvišom cenom. Kako bi istoričar mogao, a da se ne pita zašto se to dogodilo i ko je uopšte bio čovek kojemu se to dogodilo? Kako bi mogao advokat koji vodi taj proces da se ne zapita u kojim okolnostima se to desilo? Čemu tolika panika u bici za nasleđe Zorana Đinđića i šta je uopšte njegovo nasleđe? Njegovo nasleđe i nije samo njegovo, on ga je samo kondenzovao, najprodornije izrazio i poneo odgovornost za njega. Ideja o modernoj državi, o nadoknađivanju istorijski izgubljenog vremena, to je to nasleđe. I mislim da u Srbiji postoji svest o tome. Imam duboko uverenje da se Srbija nikada nije pomirila sa tim ubistvom i što više bude odmicalo vreme, to će biti sve jasnije.

Englezi imaju jedan izraz - pobodena zastava. Zoran Đinđić je to, ne samo kao ličnost, nego kao istorijska pojava koja personifikuje težnju Srbije da zatvori svoje državno pitanje da bi mogla da se koncentriše na ono što ona realno kao država jeste, da bi mogla da se koncentriše na razvoj. Apsolutno sam uverena da je on bio svestan rizika i opasnosti kojima je bio izložen. On je izvorno bio filozof, odgovoran političar i retko odgovoran čovek i veoma je voleo Maksa Vebera, koji je smatrao da je glavna odlika političara i državnika zrelost i to ne ona koja dolazi sa starenjem. Zoran Đinđić je bio zreo političar i definisao je stanje u kojem je Srbija. On je o tome govorio - Srbija je projekat, ona još nije stanje, ono tek treba da se uredi i definiše. On je bio načisto sa tim da Srbija nakon svega što je prošla, posle zahteva iza

LATINKA
PEROVIĆ

kojeg su stale sve demokratske države sveta, ne može da ignoriše međunarodnu obavezu saradnje sa Haškim tribunalom. I smatrao je da Srbija mora da podvuče crtu, da napravi bilans, da pokaže da je zrela, da stekne međunarodni kredibilitet. Zbog toga mislim da srpsko društvo ne može da se odredi prema tom ogromnom zločinu koji je počinjen u ratovima devedesetih, a da previdi zločin ubistva premijera, jer u njemu su se očito kondenzovali svi ostali zločini.

VESNA PEŠIĆ:

Postavlja se pitanje zašto je Javnom servisu i Aleksandru Tijaniću bilo potrebno da napravi jednu na taj način zapakovanu emisiju. Njihova osnovna ideja je bila da se *đindžira* današnja politika i to je onaj Đuro Bilbija iz *Novosti* i rekao na kraju emisije - Glavni naslednik Đinđićeve nacionalne politike jeste današnja državna politika i naš pregovarački tim za Kosovo. Međutim, tu postoji i mnogo veća komplikacija, strašna zamka zbog koje noćima posle toga nisam spavala, a u vezi je sa onim što je izgovorio Dobrica Ćosić. U stvari, Dobrica Ćosić se tu uključio u stvarno morbidnu stvar. Svi smo videli razne zavrzlake oko suđenja za ubistvo premijera i ovo je bila još jedna organizovana ujdurma da se negira krivica optuženih, iako to suđenje treba da se završi za par dana. Šta je Ćosić rekao? On je rekao - Naravno, mi smo se sretali, u svemu smo se složili, on se prosvetlio, on se promenio i završava ovako - 11. marta 2003. u listu *Večernje novosti* izlazi mali članak u kojem je Mahmud Bakali dao izjavu da je Zoran Đinđić najcrnji nacionalista i najopasniji šovinista. A 12. marta, završava Dobrica Ćosić, pred kapijom vlade, snajperista je ubio Zorana Đinđića. On nije rekao Zvezdan Jovanović, nego neka neutralna osoba, neko koga mi ne znamo, tu su samo snajper i snajperista. Bez obzira na to što postoje oružje iz kojeg je pucano, prvooptuženi i drugooptuženi za atentat, Ćosić se direktno uključio u kampanju koja treba da pokaže da Zorana kao patriotu, pošto je on postao patriota, nisu mogle ubiti patriote kao što su Legija i Zvezdan Jovanović, nego su Zorana Đinđića kao nacionalistu i velikog Srbina ubili Albanci. To je bilo strašno i to je ono zbog čega sam se užasno uznemirila. Ali vlast ne može da odagna sumnje koje mi gajimo prema njima. Ta emisija je bila napravljena protiv ovog suđenja, jer su se uznemirili zbog predloga Srđe Popovića, advokata Ružice Đinđić. Ta mala koja je vodila tu emisiju je rekla - On se posvađao sa međunarodnom zajednicom i Đuro Bilbija je odgovorio - Pa da, mogla ga je ubiti i međunarodna zajednica, zato što je Đinđić kao osvešćeni nacionalista rekao - Pitanje Ko-

sova se neće rešavati u Vašingtonu i Briselu nego u Beogradu. A ko to kaže, odmah biva likvidiran. Zapanjena sam da je to prošlo bez ikakvog komentara Demokratske stranke. Niko nije rekao - Ljudi, imamo još deset dana do kraja tog suđenja, a ponovo se negira optužnica, pa kakav je to Javni servis? Nije bilo nikakve reakcije.

VESNA
PEŠIĆ

Političari bi trebalo da budu jako ozbiljni ljudi. Jeste li primetili da oni to i sami sebi govore - Dajte, ljudi, da se uozbiljimo. Oni ne mogu da se uozbilje zbog nejasnog odnosa između Demokratske stranke Srbije i Demokratske stranke. Da li je to *love-hate* odnos, da li su oni rivali ili su veoma bliski saradnici, mi ne znamo. Otuda ova cirkusijada stvaranja vlade. Koštunica je vladao tri godine, ali da vam kažem - vladao je i Boris Tadić. Njihov odnos je od početka bio čudan, tu je postojala nekakva bliskost. Kada je biran predsednik DS-a, kao da je neko birkao po Demokratskoj stranci ko će to da bude. A onda je nastala lustracija u toj stranci i dovedeni su neki novi ljudi, koje ne zanima ovo mešetarenje oko suđenja zbog ubistva Đinđića. Oni ne reaguju ni kada se otac nacije umeša u to suđenje i zavodi javnost na pogrešan trag. Ni Boris Tadić ni Koštunica nisu založili svoj politički autoritet za to da to suđenje izgleda kako treba. Zločin ima svoju sopstvenu logiku, on destruiše društvo u fundamentu. Naše društvo je od ubistva Zorana Đinđića dobilo tešku gangrenu, naš organizam truli. Naše društvo je postalo slabo i dezorganizovano i Evropa hoće da pomogne tom bolesniku, ali nijedan metod im ne vredi sa nama, ni štap ni šargarepa. Mi to moramo da uradimo sami.

Hajde da u tom kontekstu postavimo pitanje ko će biti novi premijer, hajde da se večeras zapitamo da li su Koštunica, Tadić ili Delić u stanju da reše ovo fundamentalno pitanje naše moralne vertikale. Da li oni uopšte razmišljaju o tome šta je naš fundamentalni problem? Ne, oni o tome ne razmišljaju i pričaju o nekim drugim, možda takođe važnim stvarima. Ovo pitanje oni ne razrešavaju, a mi živimo pod senkom tog ubistva koje, kako je rekla Latinka, Srbija ne prihvata. Zna te, niko ne tera taj svet da svakog 12. marta dolazi na groblje, sa najvećom ozbiljnošću. Mi osećamo taj raskorak, vidimo nešto što ne možemo da prihvatimo, a vidimo i da ta druga strana beži od odgovornosti i da se nije založila za to da se to suđenje pristojno odvija. Zbog toga oni ne mogu da odagnaju naše sumnje. Srđa Popović je izjavio da ne može da dobije transkripte razgovora Kajganićke sa Bagzijem, iako je to deo sudskih spisa i po zakonu bi on to morao da dobije. Ali oni te transkripte ne daju.

LATINKA PEROVIĆ:

Posle eventualne propasti pregovora, Srbi na Kosovu su prepušteni sebi i mislim da je to opasna upotreba tog komplikovanog pitanja. Čovek se ponekad pita šta se tu zapravo želi. U redu, to je deo našeg mita, deo naše nacionalne svesti, ali to mi svuda nosimo sa sobom, bez obzira da li živimo u Beogradu, u Peći, u Americi, na Aljasci. Ako je reč o teritorijama, ta teritorija je u sastav Srbije ušla 1912. i sve to vreme, čitav jedan vek, o tome vrlo dobro piše moja mlađa koleginica Dubravka Stojanović, stalno se primenjuje nasilje na Kosovu. Imate pokušaje kolonizacije koji ne uspevaju u prvoj Jugoslaviji, a u drugoj Jugoslaviji imate vojnu upravu na Kosovu. Najveći iskorak koji je trahirao put istorijskom pomirenju Srba i Albanaca bio je široka autonomija Kosova, pokušaj ugrađivanja Albanaca u jugoslovenski kontekst. Oni su stvarno mogli biti deo jugoslovenske države, ali teško da mogu biti srpski podanici. Ta mogućnost je poništena na veoma brutalan način, primenom terora, velikim nasiljem. I naravno da su tu žrtve bili i sami Srbi. Zoran Đinđić je za vreme ratova devedesetih objavljivao tekstove u novosadskom listu *Stav*. Neki mladi ljudi su to sakupili i objavili kao posebnu knjigu, *Srbija između Istoka i Zapada*. On tu ozbiljno kritikuje sebičnu beogradsku politiku prema Srbima u Hrvatskoj, Bosni i na Kosovu, koji su prosto bili upotrebljeni kao materijal za duboko arhaičnu politiku, za promašeni nacionalni projekat. Ljudi koji su poverovali u to su tragično odvojeni od realnosti i konsekvence mogu biti vrlo ozbiljne i za Srbiju. Ne verujem da će Rusija zaratiti sa celim svetom da bi demonstrirala prijateljstvo sa nama. Već nam poručuju da oni ne mogu voleti Srbe više nego što oni vole sami sebe. Napravljena je konfuzija, koja ponovo može skupo da nas košta. Javnost se opet priprema za potpuno nerealne ishode. Jedan od najvećih engleskih istoričara je pisao - Niko neće poreći da je Kosovska bitka bila te i te godine, da je to deo mita, deo istorijske svesti, ali morate uzeti u obzir činjenicu da na toj teritoriji živi dva miliona Albanaca.

Sada neko umišlja vrlo široku autonomiju Kosova, pri čemu nam ne tumači kako je zamišlja i nema odgovor na pitanje šta će biti sa dva miliona Albanaca. U pregovorima uvek postoje dve strane, ali gubitnička je po definiciji ona strana koja ne uzima u obzir svoga partnera, njegove interese. Albanci su narod u biološkoj i istorijskoj ekspanziji i mislim da je veoma neodgovorno od takvog prvog suseda stvarati protivnika. To ne čini nijedna odgovorna državna politika. Pogrešna je i ta velika priča o našem suverenitetu, o odbijanju globa-

lizacije koja poništava naš identitet, o vezivanju za Rusiju bez ikakvih zadržki, a to je zemlja koja je i sama u promenama. Postoji i strašna i sistematska manipulacija u odnosu prema pregovaraču, kojem je međunarodna zajednica poverila tu misiju. Prema njemu se ponaša kao da je on trgovački putnik koji nudi robu. Nekoliko godina je bila zabranjena knjiga koja se zove *Vojna tajna*. U toj knjizi je vrlo detaljno opisana intervencija na Kosovu i uloga Ahtisarija u tome. Prikazana je neverovatna arogancija Miloševićevog režima prema predstavnicima međunarodne zajednice pre i jedan užasno ponizan stav posle poraza na Kosovu, kako su moljakali Ahtisarija da strane trupe ne uđu na Kosovo pre donošenja rezolucije Saveta bezbednosti, što naravno nije dopušteno. I sada se postavlja pitanje šta sledi posle ove arogancije i fanatizovanja javnosti.

LATINKA
PEROVIĆ

VESNA PEŠIĆ:

Iskreno mislim da je nepravедno da se Srbija kazni oduzimanjem teritorije, ali mi više nemamo legitimitet da se bavimo tim pitanjem. Eto, u tome je problem. Svojevremeno sam bila izložena najstrašnijem maltretiranju od gospodina Šešelja, kada sam rekla da ne razumem princip na kojem je zasnovana Republika Srpska Krajina. Žarko Puhovski je još u ono vreme govorio - Srbi su u Hrvatskoj samo u jedanaest opština imali apsolutnu većinu. Čak je i Pakrac imao relativnu srpsku većinu, a da ne govorim o istočnoj Slavoniji i Vukovaru, gradu koji smo mi ipak sravnili sa zemljom, očistili njegovo stanovništvo i pravili srpsku državu na hrvatskoj teritoriji. Isti, etnički princip smo primenili u Bosni i onda sam ih pitala - A koji princip ćete primeniti kada dođete na Kosovo? Onda će da bude istorijski princip, zasnovan na Kosovskom boju. Pa čekaj, jesi li ti ratove vodio po etničkom principu, vršio etnička čišćenja, zato što mi nismo imali teritorije, nismo imali koncentrisano stanovništvo ni u Bosni, ni u Hrvatskoj? Prema tome, ratovalo se, proterivalo se, pravile su se etničke države Srba - u ono vreme smo imali šest srpskih država. Mi smo izgubili svaki moralni kredibilitet da kažemo da etnički princip više ne važi. Opet se vraćam na Zorana Đinđića i njegovu političku filozofiju - Vaš suverenitet dopire dotle dokle ste u stanju da napravite političku zajednicu. Na Kosovu nemate lojalne građane i to je on zvao osmim putnikom. Pitao se - Kako ću da pravim državu sa osmim putnikom? Šta da radim sa dva miliona nelojalnih ljudi u neprekidnoj pobuni? Koliki je naš kapacitet da integrišemo to zaista nelojalno stanovništvo, koje neće da čuje za Srbe i srpsku upravu? Povrh svega,

u posljednjem ustavu čak nismo napisali ni da je to država svih građana, pa da imitiramo nekakvu političku zajednicu, nego smo napisali da je ovo država srpskoga naroda. Znači, ni tu ne možemo da lažemo kao što je mogao Milošević, jer u njegovom ustavu je pisalo da je Srbija država svih njenih građana.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste Vesnu Pešić i Latinku Perović. U nastavku Pešćanika čujete profesorku Filozofskog fakulteta u Beogradu, istoričarku Oliveru Milosavljević. Olivera je sela i pročitala hrpu tekstova koji objavljuju teoriju dobrog nacionalizma, onu koja će konačno izmiriti sve Srbe, onu po kojoj je čak i Dindić dobar nacionalista - jer svi Srbi su dobri. Kao prava riznica ispostavili su se tekstovi rodonačelnika ovog velikodušnog teorijskog pravca, Slobodana Antonića. Neki od njegovih naslova su: Nacija u strujama prošlosti, Ne sme se dozvoliti još jedan nacionalni slom, Nezavisnost Kosova - sudbinska greška, Koštuničin krčag, Šta da se radi sa Ahtisarijem, Savremeni politički ekstremizam, Lagano gašenje Srbije, Skaska o pijanici i kockaru. Slušajte delove teksta koji je Olivera Milosavljević napisala za Helsinške sveske.

OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ:

Razaranjem Jugoslavije i nastankom samostalne srpske države, a zatim rušenjem Miloševića, koji je sprovođeci to grubo, kompromitovao nacionalizam, u nacionalističkim, političkim i intelektualnim krugovima stvoren je konsenzus o stavu da je nastupilo doba rehabilitacije ideologije i njenog spasavanja putem utemeljenja u identitet društva. U tom cilju angažovane su velike intelektualne snage kako bi se nacionalizam redefinisao i dobio dobru sadržinu. Stvoren je konsenzus o bespogovornoj definiciji dobrog nacionalizma koji ne predstavlja ništa drugo do „elementarni patriotizam“ na koji svaka zajednica ima pravo. Zagovornici dobrog nacionalizma veruju da ovakvom nacionalizmu, koji je jednak patriotizmu, samim tim što je dobar, nema šta da se prigovori. Oni samo ujedinjeno vole svoju državu, koja je za njih isto što i nacija, pa je opravdano da u svom konsenzusu budu subjektivni, ako treba i na račun građana Srbije. Oni misle da je dobar nacionalizam „gotovo prirodno sredstvo ubrzane modernizacije“, pa predstavlja vrhunac moguće srpske demokratije spajajući iskreni patriotizam, „opravdanu desnicu, ispravni istorijski revizionizam“, „nacionalni“ liberalizam, „evropski“ antievropeizam. Jed-

nom rečju, dobri nacionalizam je danas sasvim slučajno uvek tamo gde je i aktuelna legalistička vladajuća struktura.

Uveren da je izraz autentične demokratije, jer brine za nacionalne interese i siguran da su svi koji te interese vide drugačije državni, što znači i nacionalni neprijatelji, dobri nacionalizam nema potrebu da se udubljuje u analizu neposredne prošlosti, nasleđa, interesa i potreba građana. Imajući pred očima samo mitsku sliku o saplemenici-ma, teritorijama i pristrasno određenim otuđivim pravima prinuđen je da se stalno sudara sa realnošću doživljavajući je kao produkt mržnje, nerazumevanja, zlih namera drugih. Identifikujući svoja ekskluzivna prava sa demokratijom, u njihovoj odbrani priznaje i silu, ako se ona podvede pod demokratsku proceduru. Zato dobri nacionalizam, iako nevoljno, i sam sve radi pod prisilom jačeg. Za njega je Hag deveta rupa na svirali, dok ga ne pritisnu da kaže suprotno. Za njega Kosovo postaje problem tek onda kada više ne može da se reši. Za njega su se zločini desili tek kada su i deca iz susedstva na televiziji videla njihovo izvršenje. Zato su za njega podjednako nedopustive politike i Miloševića, koji je stalno govorio - ne, ne, ne, i Đinđića koji je govorio - da, da, naravno, i kao vrhunac demokratske mudrosti preporučuje da se ponekad kaže - da, a ponekad - ne. On pristaje na prisilu ne zato što su ga ubedili, već zato što veruje da je demokratija ono što kaže jači demokrata.

Njegovo svojstvo je uverenje da se Srbija mora unormaliti na dobrom nacionalizmu kako bi sačuvala svoje nacionalne interese, bez potrebe da definiše šta su nacionalni interesi, verujući da se oni podrazumevaju. Dobri nacionalizam ima uverenje da je demokratija moguća samo u državi, koja je jednaka naciji oslobođenoj svih unutrašnjih raznorodnosti, kako nelojalnih manjina, tako i antinacionalističkih misionara; uverenje da je najveća kočnica demokratije u naciji jednako državi sadržana u reči - suočavanje. Ima i uverenje da je pitanje Kosova veliki problem prvenstveno zato što bi njegovo eventualno nepovoljno rešenje onemogućilo većitu vlast dobrog nacionalizma oličenog u aktuelnoj legalističkoj strukturi; kao i uverenje da je vreme svakog ekstremizma prošlo: desnog zato što kompromituje nacionalizam kao takav i levog zato što raskrinkava dobri nacionalizam kao takav. Ima i uverenje da se predstavnici desnog ekstremizma moraju spasti za srpsku demokratiju, jer su ipak nacionalisti, pa nose podrazumevano znanje o nacionalnim interesima, sa mogućnošću da i sami postanu dobri nacionalisti, dok se sa levim ekstremizmom, ko-

OLIVERA
MILOSAVLJEVIĆ

ji je antinacionalistički ne može nikako, jer odbacujući nacionalizam odbacuje i nacionalne interese, odnosno znanje ujedinjenih nacionalista.

Praveći nategnute istorijske analogije, dobri nacionalizam koristi na primer poljski slučaj iz vremena pre Drugog svetskog rata kao najbliži „današnjem srpskom slučaju“, jer je u Poljskoj tada živelo 31 odsto pripadnika narodnih manjina koji su bili, kako kaže „dodatni izvor slabosti demokratskih ustanova i jedan od razloga klizanja poljskog društva ka autoritarizmu“. U istorijskim analogijama, a bez istorijskog konteksta, ide i dalje, pa poredi današnju poljsku demokratiju sa onom iz vremena posle Prvog svetskog rata tvrdeći da je ovaj drugi pokušaj uvođenja demokratskog poretka znatno uspešniji, u čemu ima udela činjenica da je današnja Poljska „oslobođena briga oko narodnih manjina“, dodajući u napomeni da je „preseljavanjem stanovništva u godinama nakon Drugog svetskog rata njihov postotak sveden na samo dva odsto“. Kada se razume smisao demokratije, koji u vizuri dobrog nacionalizma sadrži s jedne strane naciju kao homogeno, organsko biće, a sa druge percepciju dela svojih građana, odnosno manjina, kao strano telo, onda postaje jasno zašto ni u Srbiji ne može da registruje postojanje građana. Kod dobrog nacionalizma nema ni primisli da su i za Miloševića i protiv njega bili građani Srbije, da su bombardovani svi građani Srbije, da su svi građani Srbije trpeli sankcije i inflaciju, da je radijacija ostavljena svim građanima Srbije, da svi građani Srbije stoje u redovima pred ambasadama, da sve građane Srbije popreko gledaju oni koji inače vole da popreko gledaju. Dobri nacionalizam to ne primećuje iz dva razloga. Prvi je u prisutnoj svesti da je za poraze srpskog društva, odnosno svih građana Srbije odgovoran srpski nacionalizam koji je, budući većinski nacionalizam, onemogućio i dalje onemogućava da se uspostavi demokratsko društvo. Zato dobri nacionalizam brani ono što niko ne napada proizvođači žrtvu od selektivno biranih građana Srbije i prećutno proglašavajući ostale nepostojećim ili bar manje bitnim. Drugačije rečeno, kada treba braniti od nepočinstva, za njega ne postoji kolektiv, postoje samo odgovorni pojedinci, ali kada treba govoriti o pravima na državu i mogućnostima demokratije, onda ne postoje ni pojedinci, ni građani, postoji samo etnički određen kolektiv, odnosno biće koje se proteže čak i na građane susednih država. Drugi razlog za svesno prećutkivanje postojanja „ostalnih“ proističe iz uverenja da bi Srbija samo bez njih, oslobođena etničkih „raznorodnosti“, kako kaže, mogla da postane priželjkivana država koja je jednaka naciji, odnosno postojana demokratija.

Zašto je dobri nacionalizam, iako bi želeo da se predstavi kao patriotizam, uvek samo nacionalizam? On nije u stanju da odoli povremenim iskakanjima iz patriotske retorike proglašavajući sopstvenu *patriju* za maćehu delu druge države, Republici Srpskoj, kao „pastorčetu srpske nacionalne politike“. Dobri nacionalizam smatra da je stavljanje Kosova u preambulu Ustava Srbije legitimno sa državnog, teritorijalnog stanovišta, ali da je sa etničkog stanovišta bilo prihvatljivije tu staviti Republiku Srpsku. Pristrasnost kao neutuđivo pravo mu ne dozvoljava da vidi ikakvu kontradiktornost u sopstvenim istovremenim konstatacijama. S jedne strane negativnim, da vođe manjina u Srbiji pokušavaju da stvore „zaokruženo i samodovoljno društvo unutar srpskog“, i sa druge strane, afirmativnim, da i u Srbiji i u Republici Srpskoj postoji čvrsta svest o „interesima nacije i države“. Drugim rečima, ono što je nedopustivo u nezavisnoj Srbiji, poželjno je u nezavisnoj Bosni i Hercegovini, ono što je smetnja demokratizaciji Srbije, razjedinjavajuće manjine, cilj je njegove politike u Bosni i Hercegovini.

Najomraženija reč za dobri nacionalizam je - suočavanje. I kada bi neko pokušao da je upotrebi u drugom kontekstu, a ne u smislu suočavanja sa prošlošću, bio bi odmah sa netrpeljivošću prekinut, jer dobri nacionalizam odbija da se suoči generalno iz nekoliko razloga: zato što tu reč najčešće upotrebljavaju antinacionalistički levi ekstremisti iz nevladinog sektora, što je dokaz da je u pitanju podvala i da će suočavanje biti na štetu dobrog nacionalizma. Zato što kada nevladine organizacije traže suočavanje, makar i sa činjenicom da je najnoviji ustav nelegitimno donet, znači da dobri nacionalizam to mora po automatizmu da negira. Zato što dobri nacionalizam neće da se suoči, jer unapred zna da nijedno suočavanje nije njegov nacionalni interes. Svaki zahtev da se suoči sa prošlošću, dobri nacionalizam smatra fantomom, fiksacijom i parapolitičkim intelektualnim ratom. Još manje želi da raspravlja o Srebrenici i Vukovaru, jer to znači „gubiti orijentaciju“, odnosno napustiti utaban put kojim dobri nacionalizam ide, sve se pozivajući na istraživanja javnog mnjenja, po kojima je u Srbiji „takozvani indeks nacionalizma najniži u ovom delu Evrope“.

Dobri nacionalizam se nikada i ni sa čim ne suočava, on samo uočava gde se krije prevara na njegov račun. Suočiti se sa Miloševićevom politikom za njega znači uočiti koliko je štete nama naneo. Suočiti se sa obavezama prema Hagu za njega znači uočiti koliko ima optuže-

OLIVERA
MILOSAVLJEVIĆ

nih po nacionalnoj strukturi, na našu štetu. Suočiti se sa zločinima u Srebrenici znači uočiti koliko je tome prethodilo naših žrtava i eventualno poslati poruku akterima, čitaj zločincima, da to nije lepo ponašanje, jer kako kaže „ne možemo u potpunosti da razumemo šta se desilo u Srebrenici ako ne znamo ono što je tome prethodilo u Skelanim, Bratuncu ili Kravicama, danas kao i pre šezdeset godina. Iznošenje ove istine ne podrazumeva da se zločin, pa i onaj koji je možda počinjen iz osвете može pravdati. Štaviše, to otvara prostor da njegovim akterima emitujemo poruku da je zločin zločin, i kada je počinjen u ime pravedne osвете“. Vrhunac njegove spremnosti na suočavanje je priznanje da čak i odbrambeni nacionalizam, a takav je svaki nacionalizam iz vizure nacionalista, pa i onih dobrih, može da proizvede ponašanje koje nije odlika dobrog vaspitanja, ali za koje ipak ne sledi kazna, već eventualno opomena. Svako ozbiljno suočavanje sa prošlošću nužno bi vodilo dobri nacionalizam ka preispitivanju sopstvenih temeljnih postavki, a ovo ka negiranju njegove dobre sadržine. Zato je svaki njegov izlet u neposrednu prošlost parcijalan, na brzinu, bez zadržavanja i udublivanja. Prošlost je tu samo da se iz nje izvuku oni fragmenti koji će dobrom nacionalizmu poslužiti kao argumentacija za budućnost.

Najbolji primer te površne selekcije prošlosti, prošlosti bez istorijskog konteksta, pokazaće kada razmatra problem Kosova. Prvo će reći da ostati bez Kosova „znači umesto srca u grudima nositi krvavu rupu“. Zatim će reći da je sa teritorijalnog stanovišta Kosovo legitimno ušlo u novi Ustav Srbije, ali na trećem, racionalnom nivou upravo će dobri nacionalizam biti najveći zagovornik njegove podele. Prvi, emotivni nivo služi da legitimiše nacionalizam kao sastavni deo identiteta; drugi, teritorijalni nivo predstavlja atavizam starog tipa nacionalizma, od kojeg dobri ne može da se odvoji, jer im je osnova identična. A treći, racionalni nivo služi da dobrom nacionalizmu obezbedi budućnost. To što je gotovo nemoguće da sva tri nivoa budu zadovoljena nije nikakva prepreka da se istovremeno zastupaju. Po njemu, Kosovo treba odseći iz dva međusobno neodvojiva razloga: da bi se država, koja je jednaka naciji oslobodila razjedinjujućih nelojalnih manjina i da bi se dobrom nacionalizmu obezbedila budućnost. Građani, demokratija, sloboda u ovim obrazloženjima ne postoje. Postoji samo država zamišljenih saplemenika oslobođena od stranog tela. On se pita: „Da li je baš neophodno da pokolenjima koja dolaze ostavimo takvo breme? Imamo li u vidu da taj drugi narod ipak nisu ni Holanđani, ni Danci, pa ni Hrvati, već Albanci?“ Šta je to dobri na-

cionalizam hteo da kaže? Zašto bi dvonarodna država eventualno bila moguća sa Holanđanima i Dancima, pa i sa Hrvatima, ali ne i sa Albancima? Odgovor smo dobili posredno kroz pitanje „smemo li da uđemo u dvojnu državu sa narodom koji će svakih desetinu godina biti jači i brojniji i to mi, pripadnici naroda koji doživljava teritorijalni i demografski slom?“ U viziji dobrog nacionalizma ni u budućnosti neće u državi koja je jednaka naciji od značaja biti ni demokratija, ni liberalna načela. Presudni značaj, kako njegova argumentacija nedvosmisleno pokazuje, uvek će imati samo teritorija i etnos.

OLIVERA
MILOSAVLJEVIĆ

Svoje objašnjenje problema sa albanskom manjinom dobri nacionalizam započinje naglo, 1991. godinom – kada su Albanci odbili „svaku saradnju sa predstavnicima državnih vlasti Srbije“. Nudeći kontekst u kome je nasilni Milošević podjednako mučio Albance kao i sve ostale građane Srbije, dobri nacionalizam zaključuje da su u stvari Albanci krivi za rđavu demokratizaciju Srbije devedesetih, da su krivi što se Milošević tako dugo održao na vlasti, da su krivi za jačanje njegovog nasilništva. Veruje da su Albanci, samo da su izlazili na izbore, još '92. mogli doprineti da Milošević bude „sateran u stupicu“, ali oni su kao neloyalna manjina namerno želeli njegov opstanak na vlasti, jer, kako kaže, „šta bi oni bez njega?“ Drugim rečima, dobri nacionalizam bi voleo da su Albanci izlazeći na izbore srušili Miloševića i onda gradili državu, jednaku naciji, u kojoj bi od dobrog nacionalizma kad-tad bili proglašeni za razjedinjujući faktor. Ali dobri nacionalizam bi taj problem rešavao lepše od Miloševića, on bi im ponudio da ih liberalnim putem, uz međunarodno prisustvo, sa njihovim pristankom raseli. Zato je za njega „neukusno izjednačavati etničko čišćenje koje je proterivanje ljudi iz njihovih domova, sa razmenom stanovništva koja podrazumeva slobodno optiranje i dogovorenu pravednu i dugotrajnu razmenu imovine“. Ipak, pošto je dobar, i ovakva razmena je za njega zlo, ali ako se vrši „po određenim pravilima, pod međunarodnim nadzorom i na pravednim osnovama, to je ipak kudikamo manje zlo od stotina hiljada prognanih i opljačkanih ljudi“. Bolje „razbesnele pse“ razdvojiti. Drugim rečima, on veruje da su mržnja i sukobi imanentni ovim nacionalnim „bićima“ i da nisu bili inicirani društvenim kontekstom, postojećim državama, ideologijama. Veruje da vekovna mržnja nema nikakve veze sa ideologijom nacionalizma, nudi nacionalizam kao rešenje za nacionalizam, identifikuje pojam slobode sa pojmom etnosa, proglašava liberalizam kolektivističkom ideologijom, a demokratiju narodnjaštvom, podrazumeva da je demokratija moguća samo kod jednoobraznih kolektiva i za jednoobrazne

kolektive, veruje da je moguće inženjeringom stvoriti jednoobrazne kolektive. Ipak, smisao postojanja dobrog nacionalizma na kraju se uvek prepoznaje na racionalnom nivou njegove argumentacije. Ako bi neko pomislio da mu je Kosovo važnije od svega, sasvim neočekivano bi dobio suprotan odgovor. Čuo bi da je „jedina šansa za Košticu“ da „za Srbiju sačuva makar nešto od Kosova, pa da bude na vlasti i 2026. godine“.

Pošto odbija da razgovara o fantomima i parapolitičkim fenomenima kao što su srpski nacionalizam, Vukovar, Srebrenica i slično, dobri nacionalizam akcenat stavlja na važnija pitanja, na primer, na analizu najvećih opasnosti po srpsko društvo. U tom smislu identifikuje dva tipa ekstremizma, ali ne ostavlja dileme koji od njih je prihvatljiv, a koji predstavlja ozbiljnu pretnju. Za njega je neupitno da je takozvani „levi ekstremizam“: nevladine organizacije, *Helsinška povelja*, *Peščanik*, *Republika* onaj pravi i nepopravljivi oblik ekstremizma, jer budući antinacionalistički, razbija nacionalno jedinstvo i zato onemogućava svaku saradnju. Drugi, desni ekstremizam, radikalni, po njemu i nije pravi ekstremizam, jer poštuje demokratsku proceduru, pa se može upristojiti i sa njim se može saradivati. Razloge za neprihvatljivost prvih i prihvatljivost drugih lako je uočiti, uz svu prividno umivenu retoriku. I dobri nacionalizam, kao i onaj vulgarni, ima samo jedan smisao postojanja - da raskrinka izdajnike i strane plaćenike, ali pošto je dobar i ređe koristi ružne reči, smislio je za leve ekstremiste i lepši termin sa akademskim prizvukom - misionarska inteligencija. On je užasnut dogmatizmom, o i dalje sveprisutnom nacionalizmu misionara, ali se zato nimalo ne uzbuđuje kada *Crvene beretke* protestuju sa oružjem, tvrdeći da je posredi „usamljeni protest očajnika“, zbog nagoveštenih izručenja policajaca Hagu. On crveni zbog rečnika netrpeljivosti takozvanih misionara koji kažu „blesavi političar kao Koštunica“, ali sebi dopušta upotrebu akademskih termina kao što su - trbušasti grubijan, doglavnik, omastiti konopac. U svom obračunu sa levim ekstremizmom, dobri nacionalizam redefiniše i pojam fašizma. Nezadovoljan što se fašizam po pravilu, kako kaže, vezuje za nacionalizam, on bi da mu promeni immanentnu sadržinu, pa proglašava da ga ima i na drugoj strani, odnosno da agresivna propagandna kampanja reformista koristi gebelsovske metode podsećajući na fašistički mrak.

Dobri nacionalizam ne mrzi nikoga. Nevladin sektor, *Peščanik*, *Helsinška povelja*, *Republika* i slični sami su izabrali nenacionalističku

poziciju, što znači poziciju izdaje i stranog plaćeništva, pa moraju da se pomire sa tim da ih saplemenik i njihov glasnogovornik, dobri nacionalizam odbacuje. Dobri nacionalizam samo želi konsenzus po svim pitanjima, žaleći što ga nema i po pitanju „slučaja Ahtisari“, odnosno po pitanju Ahtisarijevih, kako kaže, „rasističkih izjava“. On konstatuje da je upravo ovaj slučaj pokazao „ko je ko u Srbiji“. Na kraju, dobri nacionalizam ne ostavlja mesta dilemi ko mu je bliži – misionari ili radikali. Verovatno je dobrom nacionalizmu odnekud poznato da su u stvari misionari, a ne radikali komandovali paravoj-skama u mnogobrojnim ratovima koje su vodili udruženi dobri i vulgarni nacionalizam širom bivše države, da su misionari, a ne radikali stavljali dečje slike na naslovne strane kao na poternice, da su misionari, a ne radikali vadili oružje na studente. Postavlja se pitanje gde bi bio dobri nacionalizam da u Srbiji nema takozvanih misionara. Tada bi ostao samo dobri nacionalizam na čelu ujedinjenih nacionalista, koji bi malo ukorio svoju nemirnu nacionalističku braću. Tada bi, kao u onom njegovom nemuštom vicu sasvim sigurno bila ostvarena i priželjkivana vizija – da i 2026. godine Srbijom vlada njihov zajednički dobri nacionalizam.

OLIVERA
MILOSAVLJEVIĆ

Albanci su sa svojim ponašanjem odgovorni za Miloševića, jer su mu omogućili da ojača, Zapad je kriv što je devedesetih, umesto da prihvati promene jugoslovenskih unutrašnjih granica i „sporazumnu razmenu stanovništva“, proizveo ratove i etnička čišćenja. Isti je slučaj sa objašnjenjem jačanja radikala. U svojoj pričici kaže da se Srbija upravo nalazi u poziciji žene koju je muž pijanac izdržavao i redovno tukao. Onda se pojavio kockar i ponudio joj da prebegne k njemu i sad ona mora da se odluči, pa je odgovornost njena, jer će je možda tek kockar upropastiti. Naravoučenije dobrog nacionalizma upućeno Evropi, koja pijana tuče ženu, to jest Srbiju, posle koje će doći radikali kockari i možda je dokrajčiti, glasi: „Vaša ekselencijo, ne mislite li Vi da bi se skaska sa našom damom možda završila i drugačije da ju je onaj prvi gospodin samo malo manje tukao?“ Na stranu što dobri nacionalizam veruje da žene, to jest dame, prave razliku između onih koji manje ili više biju, pa prve rado uzimaju za muževe. Važnije je što dama pristaje da bude izdržavana i mlačena i posebno što joj po definiciji ne sleduje ništa bolje do izbor između pijanca i kockara. Čudna neka dama živi u glavi dobrog nacionaliste dama bez identiteta i samosvesti, ali i za to je kriv neko drugi. Dama mora da se odluči, za odluku će biti sama odgovorna, ali nije nikako njena krivica što je tako finu, tako jadnu i tako nezaštićenu okružuju samo pijanci i koc-

kari. Drugim rečima, u samosvesti dobrog nacionalizma, posle Albanaca krivih za jačanje Miloševića, Zapada krivog za ratove i misionara krivih za jačanje nacionalizma, samo pijana Evropa može biti kriva za sudbinu dame, odnosno za pobeđu radikala. Za dobri nacionalizam i demokratija i demokratska procedura su merila koja moraju da poštuju samo oni za koje nije sigurno da su dobri, a to su politički neistomišljenici. To nije obaveza i dobrog nacionalizma, kome je sve dozvoljeno već time što je nalepio sebi etiketu - dobri nacionalizam jednako demokratija. On sme da šamara i levo i desno, zato što je dobar. Desne može zato što im obećava oprost, leve zato što nisu nacionalisti, pa njih sme svako da bije.

Istovremeno, dobri nacionalizam neće propustiti priliku da naglasi da je učestvovao u revoluciji, da, iako nije „jurišao“ na skupštinu, ipak je „bacao kamenje na Takovsku“. I kada hrabro juriša na državne institucije i kada ih kamenuje, dobri nacionalizam to radi po demokratskoj proceduri, jer je on demokratija *per se*. Zaista je pozicija dobrog nacionalizma idealna pozicija u današnjem srpskom društvu i nije slučajna njegova nada da se ono neće promeniti ni 2026. godine.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste analizu teorije dobrog nacionalizma Olivera Milosavljević, a sada ćemo čuti najsvježiji primer kako ta teorija izgleda u praksi. Slušate šta je Miloš Aligrudić rekao o advokatu Srđi Popoviću na Radiju Slobodna Evropa.

MILOŠ ALIGRUDIĆ:

Srđa Popović je jedan kompletan idiot, kompletan idiot koji lupeta sve što mu padne na pamet. Znači, to je Srđa Popović, po onome što je izgovorio, pošto je to sve, naravno, netačno, šta je on rekao vezano za DSS i Legiju.

SVETLANA LUKIĆ:

Ovih dana mnogo smo slušali o hapšenju četvorice vahabita u Novom Pazaru, koje terete za pokušaj terorizma. Eto, uključili smo se u svet-ske trendove - i mi teroriste za trku imamo, bar tako kažu naše vlasti. U Novom Pazaru i u celom Sandžaku je veoma napeto, tome su mnogo kumovale i beogradske vlasti, koje su bezrezervno podržale Sulejmana Ugljanina, koji je opet u pravom ratu sa sandžačkim muftijom, Zukorlićem. U Pazaru je za 28. mart zakazano ujedinjavanje islamske

zajednice u Srbiji, međutim, beogradski muftija Jusufspahić tamo verovatno neće ići, on odavno vodi samostalnu politiku. Razjedinjeni muslimani su dobrodošli beogradskim vlastima i dobrim nacionalistima, ni jedni ni drugi ne shvataju da se igraju vatrom. Uzgred, američki ambasador je pre neki dan dobio od muftije Jusufspahića zahvalnicu za pomoć od sto hiljada dolara za obnovu beogradske džamije, koju su pravi i dobri nacionalisti zapalili 17. marta 2004. Lepo je što Amerikanci pomažu, ali je sramota što obnovu nije platila naša država, u čijem prisustvu je džamija i zapaljena. Da se vratimo vahabitima, o kojima pouzdano znamo samo to da vole da nose kraće pantalone i bradu, ali bez brkova. Govori profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu, sociolog religije Milan Vukomanović.

MILAN
VUKOMANOVIĆ

MILAN VUKOMANOVIĆ:

Vehabije su pristalice verskog političkog pokreta, koji ima istoriju još od osamnaestog veka u Saudijskoj Arabiji. Taj pokret se naziva vahabizam, vahabiti su njihove pristalice, kod nas su oni popularno nazvani vehabijama, ali ime su dobili po svom osnivaču koji je bio iz Arabije, njegovo ime je Muhamed Ibn Abdul Vahab. Oni su danas dominantna versko-politička ideologija u Saudijskoj Arabiji. Abdul Vahab je još u to vreme, krajem osamnaestog veka, uspostavio kontakte sa plemenom Sauda, iz kojeg će proizaći ove buduće dinastije u današnjoj Saudijskoj Arabiji. Vahab je imao konzervativnu reformističku ideju o tome kako treba urediti društvo zasnovano na islamskim principima, zasnovano na šerijatu. To bi pomalo bilo kao kada bi danas neko u Srbiji pokušao da zasnuje društvo na principima nemaničke države, da kaže da je to ono što nas vodi ka pravom društvu, pravoj državi. Upravo je to Vahab učinio kada je rekao da se treba vratiti pobožnim precima iz Medine, da oni treba da budu uzor za to društvo. Već na početku je to bila dosta konfliktna ideologija. Vahabiti su vrlo brzo napravili darmar širom Arabijskog poluostrva, zauzeli su Karbalu, grad koji je danas u Iraku i spominje se u novijim vestima, gde su pobili na hiljade domaćih muslimana. Oni su osnovali puristički pokret, za njih je bila neprihvatljiva muzika, svetački grobovi, slavljenje Muhamedovog rođendana. Gde god bi se pojavili, oni bi uništavali ta tradicionalna mesta, mauzoleje svetaca. Oni to i danas rade, recimo kada dođu na Balkan. Na Kosovu je bilo takvih slučajeva nakon '99. Nisu oni palili pravoslavne hramove, nego su išli direktno protiv domaćeg islama, koji se pod osmanskim kulturnim uticajem razvio potpuno drugačije.

SVETLANA LUKIĆ:

Kada se govorilo o vehabijama ili vahabitima iz Sandžaka, onda su nas u medijima podsećali da su oni prekinuli koncert grupe Balkanika. U stvari, meni se čini važnijom vest da su upali u Arab džamiju.

MILAN VUKOMANOVIĆ:

I jedno i drugo odražava njihov militantni stav. Ovo nije bilo toliko usmereno protiv grupe *Balkanika* ili bilo kakve grupe sa neakvim etničkim ili religijskim bekgraundom, nego protiv muzike. To je bila osnova njihovog napada, a što se tiče Arab džamije, tamo su se sukobili sa mujezinom, sa lokalnim imamom, došlo je i do pucnjave, znači, radilo se o ozbiljnijem konfliktu. Glavni problem sa njima je što su okrenuti protiv tradicionalnog islama. E sad, oni su početkom devetnaestog veka krenuli u ekspanziju i vrlo brzo su zaustavljeni. Jedan egipatski vladar, zvao se Muhamed Ali kao i slavni bokser, ih je već do 1818. zaustavio u tom pohodu. Međutim, posejano je seme jedne ideologije, koja će biti konstitutivna u stvaranju nove saudijske države 1932. Drugi konstitutivni elemenat te države od početka je bila nafta, odnosno saradnja sa Sjedinjenim Američkim Državama. 1933. godine, samo godinu dana nakon što je ustanovljena saudijska država, formirana je mešovita kompanija za eksploataciju nafte, *Aramko*, američko-arapska kompanija. *Standard Oil* je tu dobio ekskluzivne koncesije na eksploataciju nafte već 1933. godine. I tu kreće nešto što je u novije vreme dosta zbunilo sociologe: ubrzana modernizacija društva ide paralelno sa religijskim konzervativizmom. Kako to da proces religijske obnove, i to na vrlo arhajskim, tradicionalnim principima, ide paralelno sa ubrzanom modernizacijom, urbanizacijom? Za vrlo kratko vreme, prestonica Rijad je od palanke sa tridesetak hiljada stanovnika koji žive u blatnjavim kućama, izrastao u svetsku prestonicu od pet miliona ljudi.

SVETLANA LUKIĆ:

Sećam se napisao u američkoj štampi posle 11. septembra, ova Saudijska Arabija izgleda nije demokratska zemlja.

MILAN VUKOMANOVIĆ:

Slobodno bih mogao da izjavim da je to danas najneslobodnija zemlja u muslimanskom svetu. Čak i Iran, koji je zasnovan na šerijatskom principu, ima više slobode od Saudijske Arabije, koja inače nije šerijatska zemlja, kao što se često pogrešno tvrdi. Tamo nisu na čelu dr-

žave islamski sveštenici, već kralj, dinastija. Međutim, treba uzeti u obzir da do 2001. optuženi muslimani nisu mogli da imaju advokata pred šerijatskim sudom, pa su tu kazne batinanjem, zlostavljanjem, po kojima je Saudijska Arabija ostala poznata. Položaj žene je katastrofalan, ona u proseku rađa šestoro dece. Polovina žena je bila nepismena sve do devedesetih godina, još ne smeju da voze automobil, jer se to smatra nemoralnom aktivnošću. Pored eksploatacije nafte, moć Saudijske Arabije u muslimanskom svetu je zasnovana i na činjenici da su u njoj dva najvažnija hrama islamskog sveta, to je hram u Meki sa Kabom i hram u Medini, gde je sahranjen prorok Muhamed. Milijardu i trista miliona muslimana pet puta dnevno okreće se u pravcu Kabe kada se moli i bar jednom u životu ima obavezu da tamo ode na hadž. Danas oko tri miliona ljudi godišnje odlazi na taj hadž, a pre pedeset godina ih je bilo samo pedesetak hiljada. U Džedi je sagrađen najveći aerodrom, površine oko sto kvadratnih kilometara, gde u sezoni hadža svakih pet minuta sleće jedan džambo džet i gde na svakih sat vremena vodiči provedu pet hiljada ljudi kroz hadž-terminale. Znači, s jedne strane imamo jednu izvanredno bogatu, urbanu zemlju sa odličnim međunarodnim vezama, pre svega sa Sjedinjenim Američkim Državama, a paralelno s tim imamo i veliki religijski konzervativizam, koji više nije problem samo Arabijskog poluostrva, nego sve više postaje problem za ceo svet.

Što se tiče odnosa prema ženama u Saudijskoj Arabiji, vrlo indikativan primer je bila vest koja je obišla svet, da je u jednom požaru, misionara marta 2002, u jednom ženskom internatu stradalo četrnaest devojaka i još stotinak ih je bilo povređeno. Zašto? Zato što su pokušale da pobegnu iz požara, a moralna šerijatska policija ih je vraćala u zapaljenu zgradu govoreći da nisu prikladno odevene.

O čemu se tu zapravo radi, kakva je to ideologija? To je dosta puritanska ideologija, pomalo podseća na prve puritance na američkom kontinentu. I puritanci su, da podsetim, bili ikonoklasti, redukovali su religijsku poruku na vrlo elementarne stvari, bili su fundamentalisti u smislu bukvalističkog čitanja Biblije. Termin fundamentalizam ne izlazi iz islama, nego iz protestantizma puritanskog tipa u Americi. Uslovno rečeno, to je tradicija koja se paralelno može pratiti u Saudijskoj Arabiji i u Sjedinjenim Državama. Problem sa vahabizmom nije u tome što u jednom društvu imate takav pokret, nego što prvi put u novije vreme postoji tendencija da se takav integristički i fundamentalistički pokret nametne kao reper za islam u svetu. Naravno

MILAN
VUKOMANOVIĆ

da je to potpuno nerealno, pogledajte u Palestini sukob između Fataha i Hamasa. To su dve različite opcije, Fatah je sekularna, nacionalistička opcija Jasera Arafata, a Hamas je ustanovljen na vrlo konzervativnim religijskim principima. Na nacionalnom nivou islam nije imao uspeha nakon pada Osmanskog carstva, koje je bilo poslednji šerijatski režim globalnog karaktera. Islam nema uspeha u ovladavanju nacionalnom državom. On je prosto strano telo kada izađe iz matičnog konteksta, kao što je strano telo ona vehabijska džamija u Sarajevu, koja je najveća džamija na Balkanu, u kojoj može da se klanja oko pet hiljada ljudi istovremeno. To je zaista impresivan prostor, ali potpuno ikonoklastičan, sa samo jednim lusterom, sa praznim zidovima, praktično bez natpisa. I tepisi su krajnje jednostavni, u tome nema ničeg balkanskog.

E sad, kako je vahabizam došao na Balkan? U Bosnu je vahabizam ušao agresivnije za vreme rata devedesetih i naročito nakon rata. Vi ne možete odbiti pomoć u situaciji kada ste preživeli težak rat i kada vam je svaka dobronamerna pomoć dobrodošla. Vama bi možda više značilo da vam neko obnovi lokalnu bosansku džamiju, koja je porušena ili oskrnavljena tokom rata, nego da vam izgradi ovakvu novu. Međutim, vi ne dobijete pomoć za ovo, nego za ono. Nedavno je u Bosni nastala vrlo ozbiljna polemika između vrhovnog starešinstva islamske zajednice i Fakulteta islamskih nauka, odnosno nekih profesora sa Fakulteta islamskih nauka koji smatraju da je vahabizam potpuno neprihvatljiv u Bosni. Šta se desilo na Kosovu? Kosovo je specifično u odnosu na Bosnu po tome što ono ima dosta izraženu sufijsku tradiciju, to su derviški redovi na Kosovu. Ali glavna religija na Kosovu je albanski nacionalizam, kako je to još Enver Hodža okarakterisao - religija Albanaca je albanizam. To je multikonfesionalno društvo, imate pravoslavaca i katolika i muslimana. Svi oni koji pokušavaju da na Kosovu vide samo problem islamskog fundamentalizma ili nekakvog terorizma na toj osnovi, potpuno greše. Tu se prosto radi o nacionalizmu, koji ima svoje istorijske korene. Dešavalo se da vehabije pokušaju da nešto nametnu i onda ih lokalno stanovništvo izmlati i protera odatle. Oni nemaju mnogo šansi na Kosovu, jer Albanci za njih kažu - Ovi se ponašaju kao hrišćani. Ni na Kosovu glavna meta napada vahabita nisu bile pravoslavne crkve, kao što često pokušava da se predstavi. Pravoslavne crkve su bile na meti albanskog nacionalizma i protesta koji su vrlo retko imali bilo kakvu religijsku dimenziju, iako oskrnavljenje i uništavanje hramova uvek ima određenu religijsku dimenziju. I uništavanje džamija na Kosovu

'98. i '99. imalo je religijsku dimenziju, ali ne bismo rekli da je tu vođen religijski rat.

Vehabije na Kosovu su dosta loše prošle, iako su i tu uveli program školovanja imama i muftija, kao i svoju literaturu. Čini mi se da su u Bosni kompromiserski stav i pokušaj da se ne zamere Saudijskoj Arabiji učinili da oni danas imaju mnogo veći problem sa tom vrstom militantnog islama nego što je to slučaj na Kosovu. Vehabije su na Balkanu bile prisutne devedesetih godina u Bosni i kasnije na Kosovu, pa su logično stigli i do Srbije i Crne Gore. Izveštaji o incidentima stižu uglavnom iz Sandžaka. Imena ovih ljudi koja se pojavljuju u štampi, ukazuju na to da je u pitanju lokalno stanovništvo. Ne bi bilo loše videti kakav je bekgraund tih ljudi, ko su oni zapravo, da li su bili tradicionalni muslimani pre nego što su postali vehabije, pod kojim uticajem su to postali, koje su im bile namere, motivi. Čini mi se da je ključno pitanje šta su oni zapravo tamo hteli, kakva je veza između njih i oružja pronađenog u onoj pećini. Ako su nameravali da koriste to oružje, da li je to bilo okrenuto protiv islamske zajednice u Sandžaku ili su bili skloniji ka međunarodnom terorizmu van granica Balkana. Ima se utisak da im namere ipak jesu bile lokalne i to protiv islamske zajednice.

Sandžak sve više postaje konfliktno područje i tome prilično kumuje politika iz Beograda. Dosad je islamska zajednica uspevala da to nekako izbalansira zahvaljujući pre svega svom muftiji, koji je najmlađi muftija u Evropi. Uvek sam zabrinut kada religijski i politički elementi stvore ovakvu smesu, a ovde postoji i aspekt terorizma. Onda to postaje eksplozivna naprava. Da ne pominjem da su ponovo u optičaju stereotipi u vezi sa islamom, dakle, ideja islama redukovanoj na džihad i terorizam.

SVETLANA LUKIĆ:

Posle 11. septembra sam obilazila beogradske knjižare i svuda su bili naslovi o zelenoj transverzali. Nedavno je naša ugledna kuća izdala knjigu o islamu našeg starog poznanika, Srđe Trifkovića, kojeg smo često slušali na Mašinskom fakultetu kao gosta Srpskog sabora dveri.

MILAN VUKOMANOVIĆ:

Da, čitao sam tu knjigu, to je tužno. Skandalozno je da knjige kao što je ova, *Senka džihada* Srđe Trifkovića, nadoknađuju nedostatak isla-

MILAN
VUKOMANOVIĆ

mološke literature. Uložen je i napor da se ona prevede, jer je izvorno napisana na engleskom. I to izdaje Srpska književna zadruga, naš ugledni izdavač sa dugom tradicijom i reputacijom, čiji sam i ja dobrotvor još od školskih dana. Otac me je još 1971. učlanio u Zadrugu, koja danas objavljuje ovakvu knjigu. Reč je o redukcionističkoj strategiji da se istorija islama i islam kao religija svede na istoriju džihada, svetog rata, terorizma. Paralela bi možda bila kada bismo imali knjigu o istoriji hrišćanstva, koja se bavi samo krstaškim ratovima, inkvizicijom, rekonkvistom, antisemitizmom, ali i *Crvenim brigadama*, ili organizacijama kakve su *ETA* i *IRA*. Tako i Trifković na kraju svoje knjige daje listu terorističkih napada nakon 11. septembra i sve ih pripisuje islamskom terorizmu, na široko shvaćen način na koji *Crvene brigade* pripadaju hrišćanskom svetu. Mislim da je ova paralela umesna, jer o hrišćanstvu ipak malo više znamo i svesni smo da bi takva redukcija bila nelegitimna i sramna. A upravo to u ovoj knjizi radi Trifković, koji na nekim strateškim mestima nedvosmisleno kaže da je islam kolektivna psihoza, ludilo, da je opasnost od islama danas u Evropi kao svojevremeno ona od knjige *Majn Kampf* Adolfa Hitlera, da islam treba tretirati na isti način kao kult Čarlsa Mensona, da ti ljudi moraju biti nadzirani, kažnjavani, da se prema njima mora voditi restriktivna politika viza, da treba uspostaviti sanitarni kordon u zapadnim zemljama - dok još ima vremena, dok još nešto može da se učini. To je knjiga koja u sebi sadrži elemente religijske mržnje i rasizma.

SVETLANA LUKIĆ:

Mene to ne iznenađuje od Srđe Trifkovića, ali zabrinjava me što je on često u društvu naših istaknutih vladika i zabrinjava me što je izdavač ove knjige Srpska književna zadruga.

MILAN VUKOMANOVIĆ:

Ugledne vladike Srpske pravoslavne crkve u Americi su tamošnjim političarima predstavljali ovo što se dešava na Kosovu kao džihadski terorizam. To je zaista podvala i vrlo kvarna zamena teza. Nisu ni oni na Zapadu pametniji. Toni Bler je posle 11. septembra rekao da on drži Kuran pored svog kreveta i da ga čita od korica do korica, što je besmislica. Kuran se ne čita tako, idete na ono što vas zanima tematski, ali redosled tema nije kao u Bibliji, od postanja do apokalipse. Znači, nisu ni oni mnogo vispreniji, ali tragično je koliko naš politički establišment, od Miloševića do danas zaostaje za vremenom, stalno se vraća

u mitološke obrasce, u stvari koje tamo više niko ne može adekvatno da razume. Ali budući da se bilo kakvo protivljenje mitološkoj koncepciji karakteriše kao antiustavna delatnost, o mnogim stvarima ne smemo ni da pričamo, jer možemo kao i one vehabije da zaglavimo u zatvoru zbog ugrožavanja bezbednosti i ustavnog poretka države.

MILAN
VUKOMANOVIĆ

Kod nas vlada potpuno odsustvo međureligijskog dijaloga. Ni u svetu nije mnogo bolje, ali ipak su u svetu neke stvari bolje shvaćene, iako oni imaju mnogo kraće iskustvo sa islamom od nas. Ne zaboravimo da je islam na Balkanu autentični evropski islam, a da na Zapadu tek sa emigracijom šezdesetih, sedamdesetih godina stiču to iskustvo i ne snalaze se baš najbolje. U toku je potraga za evroislamom i balkansko iskustvo bi moglo biti važno. Mi stvarno možemo da poentiramo na tome. Nismo ni svesni koliko su naše iskustvo i način života i kultura prožeti islamom. Muzika, odevanje, način ishrane, sve su to nekakvi etnički kodovi preuzeti iz druge kulture. Umesto da istrajavamo na autentičnom dijalogu na Balkanu, naročito posle ovih ratova, mi ne vodimo ni interkulturalni dijalog. Intelektualna sekularna zajednica bi mogla da krene u interkulturalni dijalog na liniji Beograd - Sandžak. Ne vredi čekati da se sveštenici i verske starešine okupe, jer dugo ćemo čekati na to. Političari su se izvinili jedni drugima na Balkanu pre nego što su to učinili verski lideri. I učesnici tog dijaloga treba da budu mladi ljudi. Evropa bi jedva dočekala da ovde vidi jedan takav razgovor i da naše iskustvo presadi tamo.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste sociologa religije, Milana Vukomanovića, koji je između ostalog govorio i o knjizi Srđe Trifkovića, budućeg akademika, a svakako rado viđenog gosta u Akademiji nauka, u kojoj sedi i Dragoslav Mihajlović, pisac knjiga Kad su cvetale tikve i Petrijin venac. Dragoslav Mihajlović je izdao novu knjigu, o kojoj je održana tribina. O ovoj knjizi govori antropolog Ivan Čolović.

IVAN ČOLOVIĆ:

Da li znate koje ste rase, koji je vaš rasni identitet? Pitanje može da bude formulisano i ovako - da li vam je poznato koji je među rasnim psihičkim tipovima stanovništva Srbije onaj kome i vi pripadate. Da li ste dinarac ili ste može biti predstavnik centralnobalkanskog tipa ili, pak, panonskog rasnog tipa? Možda o tome niste razmišljali, možda nemate razvijenu svest o svom rasnom identitetu, jer takvo nešto

od vas odavno niko nije ni tražio, ali ima znakova koji nagoveštavaju da se u tom pogledu stvari menjaju i da se u Srbiji obnavlja interesovanje za rasni sastav njenog stanovništva, interesovanje koje je, kao što se zna, pre skoro sto godina bilo u centru naučnog, ali i političkog rada Jovana Cvijića.

Jedan od nagoveštaja nove aktuelnosti teme rasnog identiteta u Srbiji može se naći u izlaganjima nekih učesnika tribine posvećene knjizi Dragoslava Mihajlovića, *Vreme za povratak*, koja je nedavno održana u Udruženju književnika Srbije. Ta izlaganja objavljena su u martovskom broju *Književnog lista*, koji je bio i organizator ove tribine.

Mihajlovićeva knjiga *Vreme za povratak* sadrži nekoliko njegovih govora i članaka u kojima iznosi svoje nezadovoljstvo stanjem proučavanja srpskog jezika, a posebno radom Srpske akademije nauka i umetnosti u toj oblasti. Meta njegove kritike pre svega je Akademijin *Rečnik*, pre svega srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika. Ne dopada mu se što iz novih tomova tog rečnika nije izbačen hrvatski deo imena. Još više je nezadovoljan, zapravo ogorčen time što po njegovom mišljenju izdavači ovog rečnika, kao i cela srpska leksikografija nedovoljno pažnje poklanjaju jeziku kojim govori narod u Srbiji, dok s druge strane neobično mnogo mesta daju jeziku kojim se govori na drugim mestima, a najviše u Crnoj Gori.

Govoreći na tribini posvećenoj ovoj njegovoj knjizi, Mihajlović je rekao da Akademijin Rečnik daje nakaradno viđenje srpske književnosti, jer su za izradu rečnika mnogo češće korišćene knjige pisaca iz Crne Gore, nego onih iz Srbije. Izračunao je da je za tu svrhu na primer korišćeno devet dela Mihajla Lalića, a samo četiri Dobrice Ćosića. Crnogorski akademik Čedo Vuković je tu zastupljen sa sedam knjiga, a Crnjanski sa samo jednom više. Začudo, Akademijini leksikografi koristili su veliki broj knjiga Srbijanca Borislava Pekića, čak njih trinaest, ali Mihajlović će nam reći zašto je on tako dobro prošao - samo zašto što mu je otac bio Crnogorac. A otkud to da autori ovog rečnika privileguju Crnogorce i crnogorsko poreklo pisaca, a zapostavljaju Srbijance? Razlog je i za to jednostavan, pošto naši lingvisti, kaže Mihajlović, uglavnom i ne potiču odavde nego sa drugih strana - oni smatraju da moraš da se baviš pre svega njima. Zato, da bi se to stanje popravilo on traži da se - srpska lingvistika vrati svojoj kući, odnosno da se vrati Srbiji.

Međutim, ovaj sukob između srbijanskih i crnogorskih pisaca i lingvista, onako kako ga ovde prikazuje Dragoslav Mihajlović, nije samo još jedan međunacionalni obračun, još jedan međuetnički konflikt sličan drugim takvim konfliktima koji su počeli u lingvistici i književnosti, u istoriografiji i na drugim sličnim mestima, a zatim bili nastavljeni ratovima u kojima je razbijena Jugoslavija. Ovde se javlja novi, rasni momenat. Ovde je u prvom planu međurasni sukob, jer pravi, duboki izvor jezičkih, književnih i drugih nesporazuma Srbijanaca i Crnogoraca navodno je u tome što oni, kad se bolje pogleda, pripadaju različitim rasama: Srbijanci pretežno centralnobalkanskoj, a Crnogorci pretežno dinarskoj rasi. Cvijić je, objašnjava autor *Vremena povratka*, smatrao da suštinu jugoslovenstva i buduće jugoslovenske države predstavlja dinarska rasa, a ovaj Rečnik koji Akademija nauka izdaje takođe se pre svega oslanja na tu takozvanu dinarsku rasu.

IVAN
ČOLOVIĆ

Istoričar književnosti Predrag Protić, jedan od učesnika ove tribine pominje Cvijićevo favorizovanje violentnih dinaraca na račun drugih srpskih rasnih tipova, ali on za to ima razumevanje, jer je, kaže Protić, bila činjenica da su jedino dinarci uspjeli da održe jednu i stvore drugu državu. A Cvijić je u tome video da su oni najzdraviji, najkonstruktivniji, državotvorni mentalitet, uprkos svim manama i nedostacima koje imaju.

O ovom rasnom momentu, rasnom ključu za razumevanje problema srpskog jezika i srpskog identiteta uopšte, najviše je na ovoj tribini govorio etnolog Bojan Jovanović. I on polazi od toga da je Cvijić u svojim političkim projektima glavnu ulogu namenio dinarcima i potpuno zanemario moravsko-vardarski rasni tip. On je, kako Jovanović kaže - zapostavio i marginalizovao realnost juga Srbije oličenu u centralnobalkanskom psihičkom tipu. Međutim, on misli da je Cvijić time učinio neoprostivu, fatalnu grešku koju nikakvo pozivanje na državotvornost dinaraca ne može umanjiti i opravdati. Mada je veoma dobro poznao i tačno opisao - dominantno violentnu prirodu dinaraca, njihovu impulsivnost, psihičku nestabilnost, nepouzdanost, kaže Jovanović, Cvijić je ipak neoprezno svoj projekat jugoslovenske države - vezao za taj psihički tip.

Jer, državna tvorevina čiju rasnu osnovu je činio toliko impulsivan i neumeren psihički tip kao što su to dinarci, bila je i osuđena na pro-

past. Nakon poraznog iskustva države, objašnjava Jovanović - vidi se da je neumerenost i neprimerenost tempirala i raspad ove tvorevine.

Da li bi Jugoslavija bila solidnija građevina da je pri njenom stvaranju data šansa nekoj drugoj rasi, nekom drugom psihičkom tipu, na primer centralnobalkanskom, to ne znamo. Jovanović ništa ne kaže o tome. Uostalom, po njegovom mišljenju Jugoslavija je za Srbe bila samo skupa, fatalna, tragična greška plaćena gubitkom sopstvene države i samobitnosti. Jovanović je okrenut Srbiji, uveren da je potrebno da se ona vrati sebi. U istoriji Jugoslavije, u načinu na koji je ta država stvorena, u greškama koje su pri tom učinjene on vidi samo korisno iskustvo, pouku koju treba imati na umu danas, kad je došlo vreme da se Srbija vrati svom realnom identitetu. Jedno od tih iskustava, jedna od pouka na koje Jovanović skreće pažnju, ukazuje da se Srbija u operaciji povratka sebi nikako ne sme osloniti na dinarski psihički tip. Da bi potrajala, srpska država i srpsko društvo treba da se zasnju na nekom solidnijem rasnom tipu. Nije dovoljno to što su Srbi izašli iz veštačke jugoslovenske zajednice sa Hrvatima, Slovencima i ostalima, nego oni moraju da budu oslobođeni i vladavine u svemu neumerene i nagle, violentne rase dinaraca.

A to znači da je Srbiji potrebna ne samo nova nacionalna, nego i nova rasna politika. Dosta nam je dinaraca, dajmo šansu južnom i centralnobalkanskom rasnom tipu. Otvorimo rečnike i škole za jezik, književnost i misao srpskog juga. Tako bi mogao da glasi jedan od zaključaka onoga što su na ovoj tribini govorili Dragoslav Mihajlović i Bojan Jovanović. Verujem da neće ostati bez odjeka njihov poziv da se raspravlja o temi rasne politike i njihovo upozorenje Srbima da je sad kad imaju nezavisnu državu potrebno da se oslobode i dominacije dinaraca. Da li će i šta će na to reći dinarci, da li će se oni predati bez borbe? Ako je verovati onome što je Cvijić napisao o njihovom karakteru, predaja ne dolazi u obzir, oni su svoje već rekli - Ćeraćemo se još.

A kakve su šanse u ovom međurasnom sukobu Srba moravsko-varždarskog tipa sa Srbima dinarskog tipa? Ako i njihovu sposobnost za borbu procenimo na istom izvoru, to jest prema Cvijiću, onda im izgledi da se uspešno suprotstave dinarcima nisu baš veliki. Mogu da računaju samo na svoju lukavost, jer oni su navodno od svojih rasnih konkurenata mnogo lukaviji. Kadšto su, kaže Cvijić - duboke lukavosti. Može im se u komparativne vrednosti upisati i to što su, opet po

Cvijiću, od dinaraca mnogo štedljiviji, osobina koja može biti važna ako sukob bude krenuo putem ekonomskog iscrpljivanja rasnog protivnika. Međutim, južni i centralni Balkanci imaju nedostatak koji može da bude fatalan. Naime, Cvijić samo kod dinaraca nalazi duboko nacionalno osećanje i, što je nesumnjivo s tim u vezi, on samo kod njih primećuje razvijen besednički dar.

IVAN
ČOLOVIĆ

Dakle, južnobalkanski i centralnobalkanski rasni tip, ako zaista hoće da odnese prevagu u Srbiji ili bar u Akademiji ili u Udruženju književnika, moraće da se vežba u nacionalizmu i govorništvu.

Jedna tribina nije dovoljna, te pred Dragoslavom Mihajlovićem, Bojanom Jovanovićem i drugim piscima koji brane boje ovog rasnog tipa predstoji veliki trud, još mnogo knjiga, još mnogo tribina. A ostali Srbi treba da provere svoja rasna osećanja, da utvrde kom rasnom tipu pripadaju i da dobro razmisle pre nego što odluče da stupe u neku rasno mešanu bračnu zajednicu. Posle, kad se i s te strane Srbija vrati sebi, to jest kad se rasno pročisti, može da bude kasno.

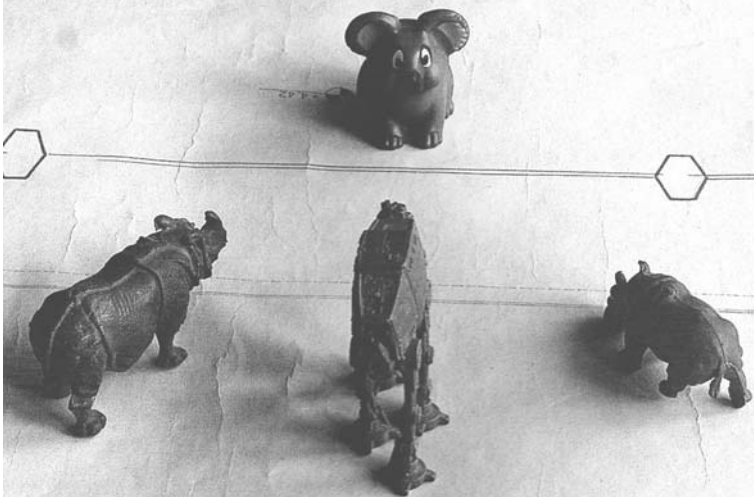
SVETLANA LUKIĆ:

Istaknuta pripadnica dinarske rase, Biljana Srbljanović, nam je još pre nekoliko dana iz emigracije poslala vest o sastavu nove vlade. Izgleda da je Biljana bila u pravu. Tim će zaigrati u sastavu: premijer Koštunica, potpredsednik Dušan Petrović, ekonomija Dinkić, finansije Delić, policija Šutanovac, kultura Bradić, energetika Milosavljević, pravda Dragan Jočić.

Bio je ovo Peščanik.

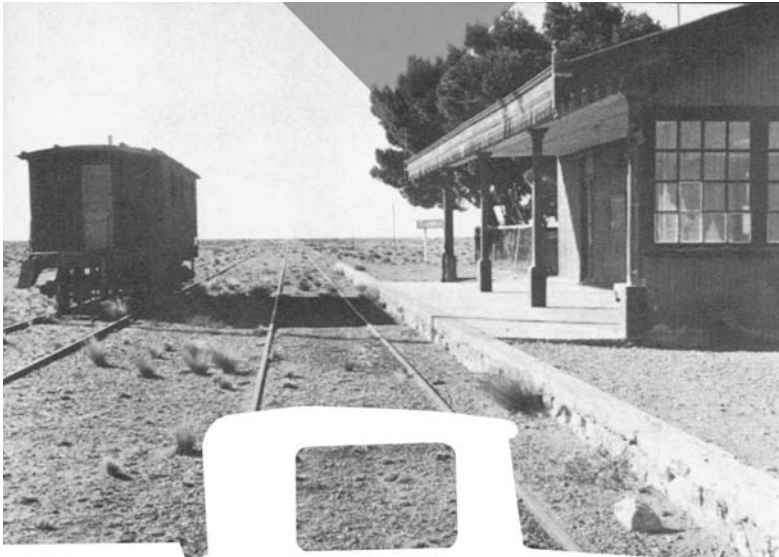

○ Ernst H. Gombrich ○

Kratka
ISTORIJA SVETA
za mlade

Geo
Doctus

U PATAGONIJI

BRUS ČETVIN

RENDE

HADŽI ĐERINA 7, 11000 BEOGRAD TEL. +381 11 2435 917, +381 11 2435 580

WWW.RENDE.CO.YU

Aleksandar Hemon: *Nowhere man*

Boris Dezilović: *Pjesme iz Lore*

Miljenko Jergović: *Buick Rivera*

Miljenko Jergović: *Ruta Tannenbaum*

Fleneri O'Konor: *Teško je naći dobrog čoveka i druge priče*

radovan nastić

NAPRAVIM

SE

DA

JE

SVE

U

REDU

teofil pančič

o s o b e n i z n a c i

BEOPOLIS